ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
1er AVRIL
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9973

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9973

ՄԵՐ ՀԱՒԱՏԱՄՔԸ

Մենք կը հաւատանք Հայ Անցեալին :

Որով, ամէն անգամ, երբ կը խռովի աշխարհը եւ նոր փոթորիկներու ամպե — րը կը կուտակուին, մեր իմացական աչ — քերը Հայ Անցեալին կը սեւեռին :

Գիտենք, որ անկողոպտելի է ան :

Գիտենք, որ անհնար է հիւլէ մը պակ — սեցնել անկէ :

Գիտենք, որ անոր ամէն մէկ հիւլէն սեփականութիւնն է բացառաբար հայ ժողովուրդին :

Անհուն եւ անչափելի է Հայ Անցեալի իմաստութիւնը : Լի՝ անվերծանելի ա — ռեղծուածներով եւ անմեկնելի հրաշք — ներով :

« Զի բէպէտ եւ եմք ածու փոքր, եւ բուով յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ ...» վկայած է Պատմահայրը :

Հետեւաբար հարկ է ըլլալ հզօ՛ր — պատգամած է Հայ Անցեալը :

Հարկ է տիրանալ բուն հիւթին հզօրու — թեան :

Ու այսպէս հզօրացած, յաղթել ժամա — նակին ու տարածութեան :

Սակայն, ի՞նչպէս եղաւ, որ ազգովին հաւատացինք այս յորդորի իմաստու — թեան, երբ անոր թելադրած ձեւը հակա — սութիւնն իսկ էր իր էութեան :

Ի՞նչպէս չեղանք թերահաւատ հան — դէպ պատգամի մը, որ կը դաւանի, թէ « փոքրութիւն»ը արգելք չէ բնաւ , եւ « մեծութիւնն» ալ չէ երբեք պայման՝ հզօրութեան :

Այդ ի՞նչպէս եղաւ, որ ազգ մը հա — մայն իմաստութեան նոյն աւազանին մէջ մկրտուելով հաւատաց, թէ հզօր ըլլալու համար հարկ չէ դառնալ ածու մեծ, եւ ունենալ թիւ մեծ ու մեծ սահման :

Եւ ի՞նչպէս , ի՞նչպէս բացատրել , որ ժողովուրդ մը ամբողջ նման ուխտով զօրացած, յիրաւի, միշտ ու ամէն տեղ հզօր մնաց :

Նախ՝ տոկաց :

Իր դէմ քառասուն դար ծառացան — պարտուեցա՛ն : Ծառացան ոչ թէ մէկ անգամէն ու բոլորը միասին, այլ իւրա — քանչիւրը՝ առանձին : Դար չմնաց , որ քառասուն սուր չհանէ , դար չմնաց , ոչ քառասուն դաւ չլարէ , դար չմնաց , որ քառասուն աղէտ չբերէ :

Եւ մարդ չմնաց , որ չըսէ .

— Փոքրաթիւ ու փոքրասահման, դուն փոքր ածու — հասկցիր վերջապէս , որ փոքրերը ճակատագրուած են անհետ կորչելու : Այս տիեզերական օրէնքը ըլ — նաւ բացառութիւն չի ճանչնար : Ուս — տի, ի զուր է ճիգդ յամառ, եղակի պա — րագայ չես դառնար :

Դարձա՛ւ, սակայն :

Եղաւ այն մէկ ածուն եզակի, որ թէեւ միշտ փոքր, այնուամենայնիւ իր արու — թեան գործերով հանդիսացաւ յաւերժու — թեան արժանի :

Եւ եթէ չմեծցաւ ո՛չ թիւով, ո՛չ սահ — մանով՝ միշտ մեծցաւ թէ՛ հանճարով , թէ՛ հոգիով :

Քառասուն դար տաճարներ կանգնեց : Քառասուն դար արարչագործեց : Քառա — սուն դար «իմացեալ»ի ոստայնը հիւսեց : Եւ դարձած կաղնի հզօր ու հսկայ՝ հա — սաւ մեզի :

Այժմ, ապրած այս դարուն, մենք պէտք ունինք Հայ Անցեալի իմաստու — թեան :

Քանզի անպիտան այս օրերուն, մարդ — կութիւն մը համայն, աշխարհակործան հրթիռներու մէջ կը տեսնէ ակը հզօրու — թեան :

Քանզի այս ապիկար օրերու, ապիկար օրէնքներուն համաձայն, անզօր է ան, որ չունի զրահ, զէնք ու դրամ :

Քանզի ապաժամ տարագրութեան ա — պերասան հոսանքն ի վար կընան քշուիլ հայ մանուկներ, պատանիներ հայորդի :

Միայն հայ անցեալի իմաստութեան ա — պաւինելով է, որ պիտի փրկենք մեր զաւակները տարաբախտ :

Պիտի չթողունք , որ աշխարհին հետ ծնրադիր պաշտեն Ոսկի Հորթը այս դարու :

Պիտի չձգենք մեր ձագուկներուն, որ հաւատան, թէ մարդը մարդ է իր տարա — զին ու քսակին համաձայն :

Պիտի արգիլենք, որ ընդհանուր սար — սափէն վարակուած՝ սմքին, սոսկան ու սողան :

Թէեւ վտարանդի , ու հայ հող չտե — սած, ու այդ հողով չհաղորդուած, այ — նուամենայնիւ չկայ հայ աղջնակ, չկայ հայ պատանի, որուն մէջ չըլլայ դէթ հետքն ու հեւքը հայ հոգիի :

Եւ անհնար է, որ այդ հոգին ըլլայ բթացած այնքան, որ չլսէ ու չըմբռնէ ի — մաստը Հայ Անցեալի իմաստութեան :

Որով, հիները չունին աւելի մեծ առա — քելութիւն, քան մկրտութիւնը նորերուն :

Մկրտութիւն՝ այն նոյն աւազանին մէջ իմաստութեան, որուն շնորհիւ ազգ մը համայն տիրացաւ բուն հիւթին հզօրու — թեան :

Եւ թէեւ միշտ եղաւ ու մնաց փոքր ա — ծու, սակայն ոչ միայն տոկաց այլեւ ե — ղաւ ու մնաց աննուաճ :

Ո՛չ դրամով պիրծ , ո՛չ նիւթով բիրտ , ո՛չ զէնքով տմարդի :

Հապա՞ :

Իր հոգիով անեղծական :

Իր հանճարով արարչական :

Իր հաւատքով անսասան :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԱՍՔԱ

21 ՄԵՌԵԱԼ, 83 ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ
ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ

Սարսափելի երկրաշարժ մը տակնուվրայ ըրած է Անքորաճ քաղաքը որ Ալասքայի կարեւորագոյն կեդրոնն է :

Առաջին տեղեկութեանց համաձայն 67 մեռեալ կար, բայց աւելի վերջ կը ճըշ — դուէր թէ առաջին ցնցումը պատճառ ե — ղած էր որ շատեր հեռանան եւ այդպէս փրկեն իրենց կեանքը եթէ ոչ՝ օճախը :

Վերապրողներու տուած նկարագրու — թիւնը սոսկում կը պատճառէ : Նախագահ Ճոնսըն անմիջապէս ներկայացուցիչ մը ղրկած է յատուկ պաշտօնով : Նիւթական վնասները 360 միլիոն տոլար կը հաշ — ուուին, ոմանք նոյնիսկ հինգ հարիւր միլիոն տոլարի մասին կը խօսին : Տա — կաւին այս գումարին մէջ նկատի չէ առնուած 760 քիլոմեթր երկաթուղին որ անգործածելի դարձած է : Կեանքը կա — մաց կամացկը վերսկսի աւերակներուն մէջ : Նախագահ տը Կոլ ցաւակցական հե — ռագիր մը ղրկած է Նախագահ Ճոնսընի :

ԿԻՊՐՈՍ

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

ՄԱԿի առաջին ուժերը կազմուած ֆը — րանսացի Քանատացիներէ, գործի անցան առջի օր : Քիրէնիայի մէջ, երկու յոյն Կիպրացիներ ձերբակալուած էին Թուր — քերուն կողմէ : Քանատացիք միջամը — տած են եւ կրցած են ազատել Յոյները : բայց չեն կրցած ոտք դնել Թուրք «պա — շըպողուքներու» կայանը զոր Թուրքերը հաստատած են Ս. Հիլարիոն լեռը :

Հրացանաձգութիւն մը սկսած է առջի օր Նիկոսիոյ հիւսիսը գտնուող շրջանի մը մէջ՝ Թրահոնաս : Այդ թաղէն կ՚անց — նէր «կանաչ գիծը» որ կը բաժնէր Նիկո — սիոյ յոյն եւ Թուրք համայնքները : Կա — րելի չէ եղած ճշդել միջադէպին պա — տասխանատուն :

Միջնորդի պաշտօնը ունեցող Ֆինլան — տացին յայտարարած է .— «Պէտք է որ լաւատես ըլլամ : Պիտի ջանամ կարելիս ընել» : Միջնորդը տեսնուած է Ու Թանի հետ որմէ հրահանգներ պիտի առնէր իր պաշտօնին վերաբերեալ : Հաւանական է որ Կիպրոս հասնի Ուրբաթ օր :

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Թուրքերը միտք չունին իրենց զօրքը քաշելու կըղ — զիէն «ոչ մէկ որոշում տրուած է , ինչ կը վերաբերի Թուրք զօրքին ՄԱԿի միջազ — գային ուժին մաս կազմելուն : Նման յայ — տարարութիւն մը ըրած է Արտաքին նա — խարարը ճշդելու համար «Հիւրիյէթ »ի հրատարակած լուրերը, ըստ որոնց բա — ցասական որոշում մը տրուած էր : «Թըր — քական զօրքը հոն կը գտնուի 1960 Օգոս — տոս 16ի զինակցութեան դաշինքին հա — մաձայն, ուրեմն հարց չկայ որ այդ զօր — քը կղզիէն քաշուի : Նման որեւէ դիմում ալ չէ եղած Թուրք կառավարութեան : Արդէն նման դիմումի մը դրական պա — տասխան չենք կրնար տալ ցորչափ համա — ձայնագրերը ի զօրու կը մնան » :

ՀՌՈՄ

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Հարիւր հազարաւոր հաւատացեալներ հաւաքուած էին, անգամ մը եւս, Ս. Պետրոսի փառաւոր հրապարակը լսելու համար Պապին զատկական պատգամը եւ ստանալու համար անոր օրհնութիւնը :

Մինչ կ՚անձրեւէր Հռոմի վրայ, Պօղոս Զ. զատկական իր պատգամին մէջ շեշ — տած է թէ Տիրոջ յարութիւնը ամբող — մարդկութեան կը վերաբերի : Պապը ու — ղղի էր օրպի իր օրհնութիւնը տուաւ՝ ֆրանսերէն, իտալերէն, գերմաներէն, անգլերէն, սպաներէն, փորթուկալերէն եւ յունարէն : Ծանօթ է որ վախճանեալ պապը՝ Յովհ. ԻԳ. հարկ տեսած էր 27 լեզուով ըսել՝ «Քրիստոս յարեաւ ի մե — ռելոց», նոյնիսկ Թուրքերէն... :

ՍԷՈՒՏ. ԱՐԱԲԻԱ

ՍԷՈՒՏԷՆ ՖԱՅՍԱԼ

Կը թուի թէ Եմէնի հարցը եղած է Սէ — ուտ Թագաւորի քաշուելուն բուն պատ — ճառը : Արդարեւ ինչպէս Պէյրութի «Լ՚Օ — րիան»ը կը հաղորդէր առաջին առթիւ, Սէուտ Թագաւորը հրաժարած է իր տեղը տուած իր եղբօրը : Նոր փոխ — Թագա — ւորը, Ֆայսալ որ վարչապետն էր իր եղ — բօր Թագաւորութեան օրով չէր ուզած վաւերացնել այն համաձայնութիւնը զոր Սէուտ Թագաւորը ստորագրած էր Նասրի հետ ի տես Եմէնի էլ Պատր իմամին վերջնական անհետացման : Արդէն անց — եալ ամիս, Ֆայսալ ընդունելով Նասրի ներկայացուցիչները ըսած էր .— «Իմ վը — րաս մի՛ հաշուէք ձեզի տալու համար ինչ որ ձեր զինուորները չկրցան ձեռք ձգել զէնքով » :

Ֆայսալի բռնած այս դիրքն էր որ պատճառ դարձաւ Սէուտ Թագաւորին վերջնական հեռացման :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. 4 ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ՄՈՎՍԷՍ ՏԷՐ - ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ ԵՒ ԱՆՏՐԷ ԹԱՊՈՒՐԵԱՆ

Լիբանանի երեսփոխանական յառաջի — կայ ընտրութեանց, Հ. Յ. Դաշնակցու — թիւնը կը ներկայանայ չորս թեկնածու — ներով : Ասոնց մէջ՝ Մովսէս Տէր-Գա — լուստեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Սուրէն Խանամիրեան երեսփոխանական աթոռը կը գրաւէին արդէն վերջին խորհրդարա — նին մէջ իսկ Պ. Անտրէ Թապուրեան ա — ռաջին անգամ կը ներկայանայ : Մանրա — մասնութիւններ՝ յաջորդով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ օդանաւ մը՝ վիճաւ ուն — անորոշ պատճառներով ճզմուեցաւ երբ կը պատրաստուէր Նափոլիի օդակայանը էջք կատարել : 45 ճամբորդներուն մէջ կան քսան Ֆրանսացիներ : Ճամբորդներուն մեծ մասը արձակուրդի կ՚երթային, Զատիկի առթիւ :

ԻՍԻԻ մէջ, Լեւոն Գըչիկեան, 15 տա — րեկան հայ տղեկ մը, մեռած է ցաւալի արկածի մը հետեւանքով : Հրացան մը կը մաքրէին ընկերոջը հետ միասին երբ սը — խալ շարժումի մը հետեւանքով, հրացա — նին մէջ մնացած փամփուշտը մեկնած է ու սպաննած հայ պատանին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ , Զատկուան տօներուն առթիւ, արկածնե — րուն թիւը շատ մեծ եղած է : Ցարդ 69 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ :

ԵԹՈՎՊԻԱ եւ Սոմալի համաձայնած են զինադուլի մը շուրջ , բայց կռիւները կը շարունակուին սահմանին վրայ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ 11 մահապատիժ ար — ձակուած է ի նպաստ Իսրայէլի լրտեսա — կան խնդրի մը մէջ, որ երեւան ելած էր 1961ի վերջերը : Դատապարտուածներու շարքին է բողոքականե պատուելի մը՝ Ճամիլ Քորէհ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ Արեւելեան Պերլին հասած է տասը օրուան այցելու — թեան մը համար :

ՓԱՐԻԶԷՆ Քոթ տ՚Ազիւռ մեկնած է Խրուշչեւի փեսան՝ Աճուպէյ : «Իզվես — տիայի» խմբագրապետը Ֆրանսա հրա — ւիրուած էր վերջերս :

ՓԵՔԻՆԻ «Կարմիր Դրօշակը» եւ «Ժո — ղովուրդին Օրաթերթը» կը գրեն թէ ժա — մանակը եկած է Խրուշչեւը հրապարակէն նետելու : Չին համայնավարներուն հա — մար, խորհրդային վարչապետը պէտք է « Պատմութեան աղբանոցը» նետել : Կոչ կ՚ընեն բոլոր համայնավարներուն որ այս ուղղութեամբ աշխատին, տրուած ըլլա — լով որ Խրուշչեւ «բոլոր ժամանակներու մեծագոյն դասալիքն է » :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդա — գրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Սկսած ենք ղրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը : Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւ — ները : Այդ թուականին պիտի դադրե — ցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցե — րու փոխարժէքը :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ՚ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրա — տարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ

Ա.

Հայաստանի աղեղնաւոր նուագարաններու մշակոյթը մինչեւ այսօր դեռ չէ ուսումնասիրուած: Յատկապէս հին դարերուն, որովհետեւ այդ շրջանէն գրեթէ ոչ մէկ պատկեր հասած է մեզի: Ի դէպ, նոյնն է պարագան եւրոպական արուեստին համար: Արդարեւ միայն երկու լարային նուագարաններու պատկերներ գտնուած են, մէկը՝ Պոչերվիլի (Նորմանտի), իսկ միւսը՝ Քիեւի մէջ:

Այս յօդուածը փորձ մըն է՝ գոյութիւն ունեցող նիւթերուն հիման վրայ եւ ենթադրութեան սահմաններուն մէջ լուսաբանելու այս մութ մնացած կէտը:

Գոյութիւն ունեցող աղբիւրները իրաւունք կուտան ենթադրելու, որ Հայաստանի մէջ հին ժամանակներէն սկսեալ մշակուած է ընդհանրապէս լարային եւ յատկապէս աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ նուագելու արուեստը:

Հին հայկական աղբիւրներու մէջ ջութակի մասին առաջին յիշատակութիւնը կը գտնենք Ժ. դարուն: Հասկնալի է անշուշտ, որ այստեղ խօսքը ոչ թէ այսօրուան ջութակի, այլ անոր նախատիպին մասին է:

Այդ ժամանակ Հայաստանի մտաւոր կեդրոններու մէջ փիլիսոփայութեան, տրամաբանութեան, քերականութեան, բնագիտութեան առընթեր կը դասաւանդուէին նաեւ երաժշտութիւնը: Երաժշտութիւնը պարտադիր նիւթ մըն էր նոյնպէս բարձրագոյն դպրոցներու՝ վարդապետարաններու մէջ: Եւ երաժշտական մարզին մէջ կը զարգանան քանի մը հարցեր՝ «ձայներու տեսութիւնը եւ անընդհատ յարափոխուող խազային դրութեան տեսութիւնը, երաժշտական հնչիւնը, անոր բնութեան խնդիրը եւ թէ ինչ պայմաններու մէջ է որ այդ հնչիւնը արտայայտչական յատկութիւններ կը ստանայ, երաժշտական արուեստի եւ մարդու հոգեկան աշխարհին յարաբերութեան խնդիրը, երաժշտական արուեստը սեռերու բաժնելու եւ բանաստեղծութեան հետ անոր ունեցած առընչութիւնը եւ դեռ բազմաթիւ հարցեր» (Ք. Քուշնարեան, «Հայ մոնոդիկ երաժշտութեան պատմութեան ու տեսութեան հարցերը», Լենինկրատ, 1958):

Զարգացման բարձր աստիճանի կը հասնի նուագարաններու երաժշտութիւնը, որ սերտօրէն կապուած էր գուսանական արուեստին հետ: Պէտք է նկատի առնել, որ գուսաններուն արուեստը համադրաբար կը միացնէր բառը, երգը, շարժուձեւը, դիմախաղը եւ նուագը: Բայց միեւնոյն ատեն գուսաններու ստեղծագործութեան մէջ, հակառակ արեւելեան այն հին աւանդութեան, ըստ որուն խօսքն ու երաժշտութիւնը կը յօրինուէին նոյն անձին կողմէ, երբեմն նուագարաններուն երաժշտութիւնը կ'անջատուէր բանաստեղծական արուեստէն եւ ինքնուրոյն նշանակութիւն կը ստանար: Աւելին, նուագարաններու երաժշտութիւնը այնքան բարձր էր, որ իր կարգին կ'ազդէր ձայնաւոր երաժշտութեան վրայ, եւ վերջինին մէջ պարզ կը տեսնենք նուագարաններու յատկանիշերը (Ք. Քուշնարեան, անդ, էջ 214): Գուսաններու արուեստին վերլուծումը համոզիչ կերպով ցոյց կուտայ, որ այդ արուեստը թեքնիք վարպետութեան բարձր աստիճանի հասած էր: Այդ շրջանին եւ յետագայ դարերուն այնքան շատցան զանազան նուագարաններ նուագող երաժիշտներուն թիւը, որ մեծ քաղաքներուն մէջ անոնք կազմեցին արհեստակցական միութիւններ: Լայն տարածում գտած էր նուագարուեստի թեքնիքին եւ հնարամտութիւններուն ուսուցումը: Հին ձեռագիրի մը մէջ կը գտնենք տեղեկութիւն մը, թէ այդ ժամանակ Հայաստանի մէջ կային փրոֆէսիոնէլ երաժիշտներ, որ վարձքով կը դասաւանդէին կին գուսաններուն (Մատենադարան, ձեռագիր 2595):

Հայաստանի երաժշտական արուեստը հարուստ էր լարային նուագարաններու բազմաթիւ տեսակներով, եւ պէտք է ենթադրել, որ անոնց մէջ կային նաեւ աղեղնաւոր նուագարաններ: Յայտնի է, որ Ը. եւ Թ. դարերուն Եւրոպայի մէջ լայն տարածում կը գտնեն ֆիտելի եւ արաբական ռեպապի ձեւի նուագարաններ: Պարսկաստանի, Հնդկաստանի, արաբական երկիրներու մէջ հինէն ի վեր օգտագործուած են աղեղնաւոր նուագարանները: Ոչ մէկ տարակոյս կրնայ ըլլալ, որ աղեղին միջոցաւ երաժշտական ձայն ստանալու սկզբունքը ծանօթ եղած է նաեւ Հայաստանի մէջ, որ արեւելեան երկիրներու հետ մօտիկ կապեր ունէր թէ իր աշխարհագրական դիրքով, թէ տնտեսութեամբ եւ թէ մշակոյթով: Մէկ խօսքով, ուղղակի տուեալներ չունենալով հանդերձ, կրնանք յամենայն դէպս ենթադրել, թէ Ժ. դարուն հայկական նուագարաններու կարգին կային նաեւ աղեղնաւոր նուագարաններ:

Կ'ուզենք մատնանշել Հայաստանի մէջ տարածուած քամանի նուագարանը: Ըստ երեւոյթին քամանը իր անունը ստացած է պարսկերէն «քեման» բառէն, որ աղեղ կը նշանակէ: Այդ նուագարանին տեսակներէն մէկը, արեւելեան յատկանիշերու կողքին, ունի նաեւ արեւմտեան նուագարաններու յատուկ գիծեր՝ տափակ, տախտակամած, ուղղահայեաց ականջիկներով գլխիկ, փակաղիծի ձեւ ունեցող արձագանգի բացուածքներ: Ռուս ականաւոր նուագարանագէտ Բ. Ստրուվէի գործերը եւ նուագարանագիտութեան վերջին տուեալները ցոյց կուտան նաեւ, որ այս տեսակ նուագարանները արաբները կ'անուանէին՝ «յունական ջութակ»: Այս նուագարանը տարածուած էր Ժ. դարուն: Եթէ յունական ջութակը համեմատենք քամանին հետ, տարբերութիւն չենք գտներ անոնց միջեւ: Դիտելով քամանին ուրիշ տեսակները, որոնք Հայաստանի մէջ տարածուած էին աւելի ուշ շրջաններուն, կարելի է արդէն չնչտակի նմանութիւն մը տեսնել ջութակին հետ:

Ռուս ազգագրագէտ Պրիվալովի պատմա-ազգագրական ուսումնասիրութեան մէջ նկարագրուած է նուագարան մը, որ մօտ է յունական ջութակին: Հեղինակը կը յայտարարէ, թէ արեւելեան ձեւերէն դէպի եւրոպական ձեւերը անցնող նուագարան մըն է, որ նուագելու ժամանակ իրենց ուսին կը դնէին: «Այդ նուագարանը, — կը շարունակէ հեղինակը, — յունական ջութակ կը կոչուի եւ անոր կարելի է հանդիպիլ Սեւ Ծովու ափերուն եւ Կովկասի մէջ: Ճիշդ է, թէ այդ նուագարանին տեսակը այստեղ հազուագիւտ կը գտնուի: Աւելի յաճախ ան նման է պարսկա-արաբական նախնական քեմանճէին, որմէ ալ ըստ երեւոյթին ծագում առած է»:

Այդ նուագարաններէն պէտք է յիշատակել քեամանչան եւ ռեպապը: Ք. Քուշնարեան իր «Հայ մոնոտիկ երաժշտութեան պատմութեան ու տեսութեան հարցերը» աշխատութեան մէջ կը հաստատէ, որ այդ երկու նուագարաններն ալ գոյութիւն ունեցած են Հայաստանի մէջ: Ան կը վկայակոչէ ԺԲ. դարու ադրբէջանցի բանաստեղծ Նիզամը եւ կը գտնէ, որ «խնդրոյ առարկայ բարդ նուագարանը տուեալ շրջանին ոչ միայն Հայերուն, այլեւ Միջին Արեւելքի եւ Անդրկովկասի այլ մշակութային ժողովուրդներու սեփականութիւնն էր»:

Հայաստանի մէջ ռեպապի գոյութիւնը շատ հաւանական է նաեւ ուրիշ պատճառներով: Այդ աղեղնաւոր նուագարանը, ինչպէս յայտնի է, արաբական ծագում ունէր, իսկ Արաբները քանիցս ներխուժած են Հայաստան, Է. դարէն սկսեալ: Ատկէ զատ, ռեպապը ընդհանրապէս լայն չափով տարածուած էր Արեւելքի մէջ (Ը. դարէն ետք նաեւ Եւրոպայի մէջ՝ Սպանիոյ վրայով), ուստի դժուար է հաւատալ, որ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հաղորդակցութեան ուղիները միացնող մեր երկիրը բացառութիւն կազմէր:

Ուշադրութիւն կը գրաւէ նաեւ մէկ ուրիշ լարային նուագարան մը, որուն մասին մինչեւ հիմա ոչ մէկ յիշատակութիւն եղած է: Այդ նուագարանին մասին տեղեկութիւններ կը գտնենք Ժ. դարու ձեռագիրի մը մէջ (Ա. Փափազեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի տեղեկագիր թիւ 5, 1953): Խօսքը «ռուդ» նուագարանի մասին է, որ ծանօթ էր Պարսկաստանի, Կեդր. Ասիոյ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ: Նաֆիսիի պարսկական բառարանին մէջ (ռուդ) բառը թարգմանուած է թէ լար, թէ լարային գործիք: Կեդրոնական Ասիոյ միջնադարեան երաժշտութեան տեսութեան հեղինակը՝ Տերվիշ Ալի կը վկայէ, որ ռուդը յայտնի էր Աղեքսանդր Մակեդոնացիի դարաշրջանին իսկ: Այդ նուագարանը ունէր ճանկ, չորս լար եւ կը նուագուէր աղեղով:

Ջութակի մասին չափազանց հետաքրքրական յիշատակութիւն մը կը գտնենք Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեանին» մէջ: Եւ այս գրաւոր առաջին յիշատակութիւններէն մէկն է: Ինչպէս արդէն ըսինք, խօսքը անշուշտ ոչ թէ բուն ջութակի մասին է, որ գոյութիւն չունէր Ժ. դարուն, այլ անոր նախատիպերէն մէկն ու մէկուն: Ամէնէն հաւանականը այն է, որ Նարեկացիի յիշատակած ջութակը եղած է ֆիտելի մէկ տեսակը:

Եթէ քննենք Նարեկացիի յօրինած բանաստեղծական պատկերներուն պատմական նախադրեալները, կը տեսնենք, որ միջնադարեան մեծ բանաստեղծին համար շատ հարուստ գանձարան մը եղած է ժողովրդական ստեղծագործութիւնը՝ «գիւղական եւ քաղաքային ներքնախաւերուն բանաստեղծութիւնը, գուսաններուն բանաստեղծութիւնը, որ Նարեկացիին ժամանակ մեծ փորձ կուտակած էր նեղ փրոֆէսիոնէլ վարպետութեան ասպարէզին մէջ»: (Ք. Քուշնարեան, անդ, էջ 125): Փրոֆ. Ք. Քուշնարեան կը շեշտէ, որ հաւանականօրէն «գուսանական արուեստին կուգար Նարեկացիի լայն կերպով օգտագործած երգ-տաղերուն ձեւը, բանաստեղծական համեմատութիւններու եւ զուգահեռներու փարթամութիւնը եւ այն հնչիւնագիրը, որ, ըստ Վ. Բրիւսովի, սիրով մշակած է Նարեկացի՝ պարսկական եւ արաբական քնարերգութեան մէջ անոր ծաղկումէն դեռ շատ առաջ»: Նարեկացին օգտագործած է նոյնիսկ «հայրէններու» բանահիւս… յատուկ ձեւը, որ, ինչպէս յայտնի է, ստեղծած եւ մեծ չափով գործածած… գուսանները: Ըստ երեւոյթին, «ջութակ» կոչուած նուագարանն ալ Նարեկացի… տեսած է գուսաններուն քով եւ յիշ… տակած է իր ստեղծագործութեան մէջ…

ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿ…

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Ըստ պատմագէտներու, մարական ծագում ունեցած են Քիւրտերը: Քիւրտ ցեղախումբեր, հինէն ի վեր օգտագործել… աշխատած են Հայաստանի ընտիր… ծաղկուն արօտավայրերը, եւ Հայաստանի սահմաններէն մուտք գտած են իրենց հօտերով եւ նախիրներով հայ նախարարներու եւ իշխաններու բարեկամութիւնը շահելով եւ անոնց արտօնութիւնը ձեռք բերելով, իրենց ընծաներ… եւ ծառայութիւններով:

Ընդհանրապէս անտառապատ, [illegible]կազարդ երկիր մը եղած է Հայոց Աշխարհը: Իր բազմաթիւ լեռնաշղթաներ… կանանչապատ սարերով եւ ձորեր… զարդարուած են ամէն կողմ:

Այս լեռնաշղթաներուն սարերն ու ձորերը, ձիւնհալէն ետք, կանանչազարդ… դալարազեղ անդաստաններու կը վերա… ուէին եւ, գարունը հասած, այցելու… նը կ'ընդունէին քիւրտ թափառական… խաշնարած ցեղախումբերուն, որոնք իրենց հօտերով եւ նախիրներով [illegible] կ'առատացնէին կաթն ու մածունը՝ [illegible] րենի շուկաներուն, կ'աժանցնէին կարագն ու պանիրը, եւ արտածման նիւթ… դարձնէին զանոնք վաճառականներու համար:

Քիւրտ թափառական ցեղախումբեր… Հայաստանի սահմաններէն ներս [illegible] ելեւմուտք ձեռք բերած են, Սելճուք… Թաթար ներխուժումներէն եւ Հայաստանի ազատութեան եւ անկախութեան կործանումէն ետք: Սելճուք եւ Թաթար սուլթաններ, որպէս խլամ ժողովուրդ… իրենց շահերուն նպաստաւոր գտած են քիւրտ ցեղախումբերուն ներկայութիւն… Հայաստանի սարերուն եւ ձորերուն վրայ…

Սելճուք, Թաթար եւ քիւրտ ցեղախումբերը, իրարու հետ միացած, [illegible] նուրբեք հալածելու, սպաննելու եւ բնաջնջելու աշխատած են Հայաստանի բնիկ Հայութիւնը, տիրանալու համար անոնց գիւղերուն հողերուն եւ գիւղակայքերուն:

Այսպէսով սկսած, հայ ազնուա… ժողովուրդին մարտիրոսացումը դա… ու դարեր տեւած եւ եղերական պատմութիւն մը ձգած է իր ետին…

Քիւրտ ցեղախումբերը, իրենց ցեղապետներէն առաջնորդուած, անոնց հր…

ՄԵԾ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

— Ուրախացիր, ցնծա՛, յիմար ամբոխ, կը մենախօսէ անիշխանականը: Տեսարանը որ Մաթէօ Մորալ կը պատրաստէ քեզի համար, իր գեղեցկութեամբ պիտի գլէ անցնի քու երեւակայութիւնդ: Պիտի տեսնես քու թագուհիդ, որ քիչ յետոյ արեան ճապաղիքներու մէջ պիտի գլորուի, իր օգոստափառ ամուսնոյն կողքին....

Եւ յանկարծ, կը սկսի քիթին տակէն մըլտալ անիշխանական երգ մը, Ֆրանսական փառերգին՝ Մարսէյէզի եղանակով.

Վառարդով ու նաւթով
Պիտի բարեփոխենք ժողովուրդը:
Փողոցներէն պիտի հոսի արիւնը՝
Մինչեւ որ անհետի թագաւորին անունը:

Ամբոխը կը զուարճանայ, Մորալ՝ կը հայհոյէ ու կ'անիծէ…

Փողոցին մէջ մարդիկ ծաղիկներ կը ցանեն մանկամարդ աղջիկներու վրայ, մինչ քիչ յետոյ, անիշխանականը մահ պիտի սփռէ…:

Վարը՝ ժողովուրդը կը յայտնէ իր հըրճուանքը, վերը՝ ոճրագործը պիտի յագեցնէ իր ոխը…

— Պէտք է որ արկղիկը նետեմ ճիշդ կառքին առջեւը, երբ ան պիտի հասնի սասպիտակ գիծին քովը, կը խորհրդածէ մարդը:

Վայրկեանները կ'անցնին աւելի դանդաղ՝ քան ժամերը:

Քաղաքին բազմաթիւ ժամացոյցներէն մին ժամը 10ը կը հնչէ:

Տակաւին թափօրին ժամանումին երկու ժամ կայ:

Վարը, ժողովուրդը իրար է խռնուած, երբեմն տղեկ մը կուլայ, կին մը կը բարկանայ: Աղմուկներ, խօսքեր կը բարձրանան, զորս անիշխանականը չկրնար զատորոշել, սակայն լաւ կը լսէ խընդուքներն ու ծիծաղի ձայները: Հազուադէպօրէն ժողովուրդ մը կրնայ այդքան ուրախ ու զուարթ ըլլալ, եւ այդ պարագան իսկ կը ջղայնացնէ Մորալը եւ կը բազմապատկէ անոր ատելութիւնը…

Կէսօր է: Նախ թեթեւ ժխոր մը, որ հետզհետէ, աստիճանաբար կը բարձրանայ եւ ապա կը լսուին փողերու հնչիւններ, սալայատակը հարուածող մոյկերու չաչոյներ, կառքերու թաւալումներ, ճիչեր ու հառաչներ…

— Եկա՜ն… կը գոռայ ամբոխը:

Թագաւորին եւ թագուհիին կառքը տակաւին չերեւիր: Մաթէօ Մորալ գետնէն կը վերցնէ անվնաս ծաղիկներու փունջ մը ու զայն կը նետէ առաջին կառքին վրայ: Ծաղկեփունջին անկման հետ զուգընթաց, ահաբեկիչը կը համրէ.

— Մէկ, երկու, երեք, չորս…

Վերջին թուանշանին ծաղկեփունջը… սած է արդէն կառքին վրայ:

— Եթէ նոյնքան ճարտար ըլլամ դժո… խային մեքենայիս արձակման մէջ… հաւանաբար մեր երկու օգոստափառ… բզիկ-բզիկ եղած մսակոյտի մը… վերածուին…

Եւ կարծես վերացած իր գաղափ… ահաւոր մտապատկերէն, ոճրագ… կ'աւելցնէ.

— Ափսո՜ս պիտի ըլլայ սակայն… հարսին հրաշալի շրջազգեստին…

Հեռուէն կ'երեւի թագաւորական… դին կառքը: Մորալ կը լսէ ժողովուրդ… հիացական բացագանչութիւնները: … բոխը խելայեղ կը ծափահարէ… քայական զոյգը:

— Յիմարնե՜ր, տխմար արարածներ…

Ոճրագործին վերջին խօսքերը կ'… ասոնք:

Ակնթարթի մը մէջ Մորալ կը վ… դժոխային մեքենան պարունակող… ղիկը, կը ծածկէ զայն ծաղիկներու… կակ փունջով մը, ու բոլորը մէկտեղ… նետէ կայսերական կառքին վրայ:

Ահաւոր պայթիւն մը… Արկղիկը… նայ կառքին եւ ձիերուն միջեւ:

75 մեռեալներ ու վիրաւորներ փ… են դետին…

(5 Տար.)

մանին տակ ապրած եւ անոնց քմահաճոյքը օրէնք նկատած են իրենց համար :

Հայաստանի սարերուն եւ ձորերուն վրայ, անառիկ դիրքեր գրաւած կիսանկախ վիճակի մէջ ապրած են այս ցեղախումբերը :

Տիրող սուլթաններ ի զուր աշխատած են կարգ կանոն հաստատել եւ ապահովութիւն ձեռք բերել, քիւրտ ցեղախումբերէ բնակուած շրջաններուն : Ամէն ցեղախումբ ունեցած է իր զինեալ ապստամբ խումբերը, որոնք բռնելով Հայաստանի լեռնաշղթաները, ձորեր եւ կիրճեր, եւ գլխաւոր անցքերը, կառավարիչներ մղած եւ պարտութեան մատնած են իրենց վրայ կարգ կանոն հաստատել եւ տիրել ուզող սուլթանական ուժերը եւ պահած՝ իրենց կիսանկախ դրութիւնը…

Քիւրտերը թէպէտ անունով մահմետականներ էին, բայց իսլամական կրօնքին հետ գործ չունէին : Քրտական գիւղերու մէջ, մզկիթներ գոյութիւն չունէին, բայց գիւղացիք ինքզինքնին իսլամ կը դաւանէին : Իսլամական անուններ կը կրէին քիւրտերը, բայց իսլամական կրօնքի յատուկ ամէնօրեայ լուացումներէ եւ պարտադիր աղօթքներէ զերծ կը համարէին ինքզինքնին : Գալով լեռնաբնակ քիւրտերուն, իրենց համար ուխտատեղի կը նկատէին բարձունքներու վրայ հաստատ առած, սաղարթախիտ եւ մշտադալար կաղնիի ծառախումբերը : Քիւրտ հիւանդը հոն կ՚այցելէր, կամ կը տարուէր, ուր իր ցաւերուն դարման գտնելու համար, ծուէն մը պատռելով իր հինցած հագուստէն, կը կապէր զայն իր ձեռքովը, ծառի մէկ ճիւղէն եւ կը վերադառնար գոհ սրտով…

Քիւրտ երիտասարդին խոչալ էր լաւ զէնք մը եւ լաւ ձի մը ունենալը : Այս երկու ուժերով է որ կը գործէր քիւրտ երիտասարդը եւ կը տարածէր իր սարսափը ձորերու եւ կիրճերու մէջ : Զէնքն էր որ պիտի թնդացնէր սար ու ձոր, եւ իր հօտերուն եւ նախիրներուն համար պիտի սաեղծէր ազատ մթնոլորտ մը : Ձին էր որ պիտի տանէր զինքը, ուր որ պէտք տեսնուէր :

Քիւրտ երիտասարդին այս խոչալը, դարերով օգնած էր քիւրտ ժողովուրդի կիսանկախ եւ ապահով դրութեան տեւականացման սուլթանական տիրապետութեան տակ : Այսպէսով է որ լեռնաբնակ քիւրտը, տուրք եւ զօրք տուած չէ թուրք սուլթանին, իսկ թուրք ոստիկանը քիւրտը նկատած է ոխերիմ թշնամի մը իրեն համար Հայաստանի անառիկ սարերուն վրայ եւ ձորերուն մէջ եւ վախով ու սարսափով անցած է այդ շրջաններէն…

Տէրսիմը (ըստ մեր հայրերուն՝ Տէր Սիմոն լեռը) քիւրտերուն Զէյթունն էր, դարերու ընթացքին բազմաթիւ անգամներ պարտութեան մատնած ըլլալով սուլթանական բանակները :

ԱԻԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս, Ժընեւի մէջ, օտար պետութեան մը ի նպաստ լրտեսութիւն ըրած ըլլալուն ձերբակալուած էր Զուիցերացի մը : Այս առթիւ, զուիցերական կառավարութիւնը հրատարակեց վերջին տարիներու ընթացքին, Զուիցերիոյ մէջ երեւան հանուած լրտեսական գործունէութեան մասին ամփոփ տեղեկագիր մը :

Այդ տեղեկագրէն ի յայտ կուգայ որ, 1954էն ի վեր, Զուիցերիոյ մէջ տեղի ունեցած են լրտեսական 21 դէպքեր, որոնցմէ տասնըեօթը կապ ունեցած են Արեւելեան խմբակցութեան երկիրներու գործակալներու եւ չորսն ալ՝ Արաբական երկիրներու գործակալներու հետ : Նոյն ժամանակամիջոցին, ընդհակառակն, ոչ Միացեալ Նահանգներու եւ ոչ ալ Մեծն Բրիտանիոյ ոեւէ գործակալ ձերբակալուած է զուիցերական իշխանութեանց կողմէ :

ԼՌՈՒԹԵԱՆ ՔՈՂԸ

Բնականաբար, պաշտօնապէս յայտարարուած եւ զուիցերական մամուլին մէջ հրատարակուած այս ցանկը կը պարունակէ միայն այն պարագաները, որոնք ի յայտ եկած եւ զուիցերական դատարանները զբաղեցուցած են : Սակայն, լրտեսութեան պարագաներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կամ բոլորովին անծանօթ մնացած է եւ կամ՝ պատկան իշխանութիւնները անոնց տեղեկացած են բայց, չեն հաղորդած հանրային կարծիքին :

Յաճախ, լրտեսական հին դէպքեր հասարակութեան կողմէ կ՚իմացուին տարիներ անցնելէ ետք, օտար գործակալներու հրապարակային ուրիշ դատերու առթիւ :

Օրինակի համար, այդպէս պատահեցաւ 1953 Հոկտեմբերին, երբ Լիւցերնի մէջ կը դատուէր Ռուտոլֆ Ռայսլէր : Ռայսլէր ամբաստանուած էր Չեխոսլովաքիոյ գաղտնի սպասարկութեան բազմաթիւ թանկագին տեղեկութիւններ հաղորդած ըլլալու յանցանքով : Սակայն, դատավարութեան ընթացքին ի յայտ եկաւ որ, Ռայսլէր, վերջին պատերազմի օրերէն ի վեր «Լուսի» կեղծ անունով գործակալն էր Ռուսերուն, որոնց, յարձակումէն երկու շաբաթ առաջ, հաղորդած էր, թէ Հիթլէր Ռուսիոյ վրայ պիտի յարձակի : Ռայսլէր 1942ին ձերբակալուած էր զուիցերական ոստիկանութեան կողմէ, բայց յետագային ազատ արձակուած էր, որովհետեւ, հաստատուած էր, թէ մինչ Ռուսերուն համար կ՚աշխատէր, միւս կողմէ, զուիցերական գաղտնի սպասարկութեան կը ներկայացնէր իր տուած բոլոր տեղեկութեանց պատճէնները :

Պատերազմէն ետք, Ռայսլէր, շարունակեց իր լրտեսական գործունէութիւնը՝ յօգուտ Չեխոսլովաքիոյ, կրկին շարունակելով զուիցերական հակալրտեսական սպասարկութիւնը տեղեակ պահել իր քայլերուն :

ՊԱՐՈՆ ԴԱՏԱԽԱԶԸ

Նման ուրիշ դէպք մը 1957ին երեւան եկած էր Պերնի մէջ, երբ յայտնի եղած էր թէ՝ դատախազ Ռընէ Տիւպուա, իբրեւ լրտես խառնուած էր Սուէզի պատերազմի հարցին մէջ :

Ռընէ Տիւպուա ինքնասպան եղաւ, երբ բոլորովին պատահաբար իմացուեցաւ՝ թէ Եգիպտացիներու ի նպաստ լրտեսական հարցի մը մէջ խառնուած էր :

Տիւպուայի մահը վերջ տուաւ հարցի մը, որ եթէ դատարան հասնէր, անտարակոյս շատ մեծ պայթակղութիւն մը պիտի ըլլար, տրուած ըլլալով որ, այս լրտեսութեան խառնուած էին զուիցերական Համադաշնակցութեան բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ : Ոմանք այն կարծիքէն են, թէ Տիւպուայի ինքնասպանութիւնը հայրենասիրական քայլ մըն էր իր կողմէ, որովհետեւ, այսպէսով փրկուեցաւ ոչ միայն իրեն պէս պետական բարձրաստիճան բազմաթիւ պաշտօնատարներու բարի համբաւը, այլ նաեւ զուիցերական չէզոքութիւնը, որ պիտի խախտէր, եթէ հրապարակուէր իրենց գործունէութիւնը ի վնաս այն երկիրներուն, որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունէին Զուիցերիոյ հետ :

ՌՈՒՐԻՇ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Անկէ առեն մը առաջ, 1956 Դեկտեմբերին, երեւան եկած էր Պերնի հունգարական դեսպանատան քարտուղար Մաթէ Վեհի գայթակղութիւնը : Վեհ տարիներէ ի վեր կը հետապնդուէր զուիցերական հակալրտեսական սպասարկութեան կողմէ, որուն, ակամայ՝ մատնեց համայնավար երկիրներու շատ մը գործակալներ, որոնց հետ շփում կ՚ունենար : Այսպէսով զուիցերական գաղտնի սպասարկութեանց հաւաքած տեղեկութիւնները, անոնց թոյլ տուին քայքայել ռուսական լրտեսութեան ամբողջ ցանցը ոչ միայն իրենց երկրին՝ այլ նաեւ Արեւմուտքի ուրիշ երկիրներու մէջ : Այդ տուեալներուն շնորհիւ, զուիցերական կառավարութիւնը 1960ին կրցաւ արդարացնել արտաքսումը խորհրդային դեսպանատան երկու պաշտօնեաներու — Նիքոլա Մոտինի եւ Պորիս Ֆրոլովի ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիոյ դեսպանատան երրորդ քարտուղար Եարոսլաւ Անտոսի :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

Բնականաբար, վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ զուիցերական իշխանութեանց այն պնդումը՝ թէ երեւան հանուած գրեթէ բոլոր լրտեսական հարցերը Արեւելեան երկիրներու գործակալներու հետ կապ ունին : Իսկ Ռուսերը կը պնդեն՝ թէ Զուիցերիոյ մէջ լրտեսական ամէնէն մեծ գործունէութիւն ունեցողները Ամերիկացիներն են, որ հսկայական գումարներ կը ծախսեն այս նպատակով :

Ռուսերը կը պնդեն նաեւ՝ թէ հունգարական յեղափոխութիւնը եւ Համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին առջեւ Խրուշչեւի գաղտնի զեկուցման ամբողջական պատճէնի ապահովումը՝ գործն էր Զուիցերիա գտնուող Ամերիկացի գործակալներուն :

Բնականաբար, ոչ ոք գիտէ եւ ոչ ալ պիտի կրնայ գիտնալ թէ Ռուսերու այս ամբաստանութիւնները ճի՞շդ են թէ ոչ :

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

« LES PAS PERDUS »

Ֆրանսական շարժանկարի «սիներոֆա» ընկերութիւնը ձեռնարկած է նոր ու մեծ ժապաւէնի մը արտադրութեան.— « Լէ փա փերտիւ » :

Արդիական եւ շատ հետաքրքրական հանգոյցով այս շարժանկարային պատմուածքին բեմադրութիւնը ստանձնած է Ժաք Րոպէն, որ ծրագրած է այս օրերուս սկսած գործը աւարտել եւ հրապարակ հանել Յունիս ամսուան ընթացքին :

Ժապաւէնին գլխաւոր դերակատարներն են հանրածանօթ Միշէլ Մորկան, Ժան Լուի Թրէնթինիան, Ժան Քարմէ : Անոնց շարքին, կարեւոր դերով մը կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսահայ դերասան եւ մեր թերթին աշխատակից՝ Արտաշէս Գմբէթեան, որու հինգերորդ ժապաւէնն է այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին :

Horace 62, Mystères de Paris, Méfiez-vous Mesdames, Tapis Volant, ժապաւէններուն մէջ գտած յաջողութեան եւ այդ առիթներով Արտաշէս Գմբէթեանի ինքնատիպ դերասանական արուեստին մասին, ֆրանսական մամուլին գնահատական գրութիւնները վերարտադրած ենք օրը օրին : Պատրաստութեան մէջ եղող այս նոր ժապաւէնին առիթով, վստահաբար ա՛լ աւելի գնահատական կարծիքներուն արձագանգը պիտի տանք իր ատենին :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«Յառաջ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Տղայ, Մկրօ, բոլ ի վառիս,
Ես զինամ որ ընձի կ'առնիս,
Վախնամ որ Ալաշկերտ տանիս,
Ըդրա համար սիրտս ի կախ է :

Եղայ երդիկ թափ ճեղեցի,
Խանչալ զարկի, երդիս բացի,
Փրիշան տունն չէր. նստայ լացի,
Դո՞ր է գացեր մեր փրիշան :

Ա՜խ, մեր երկիրն էր ծովու բերան,
Համբէք դուրան, չայիր – չիմաներ,
Իմ ախպրտիք մէկ – մէկ փիդան,
Էրթա՛նք մեր երկիր, խորոտ է…

Երգեց Սանամն ու աչքերը թենոցով սրբեց :

— Անցած – գնացած բաներ են, լաօ, որ մէկ մէկ կը յիշեմ, արցունքը գլուղ կը թափուի իմ աչքերից :

— Քաղցր բան է, չէ՞, մօրքուր, անցած – գնացած օրերը յիշել, մանաւանդ հարսանիքի օրերը :

— Դրանից քաղցր բան չկայ աշխարհում :

— Դէ, ուրեմն ինչպէս անենք, որ մեր Ասատուրն ու Բայազն էլ իրենց ջահելութեան օրերը յիշեն :

— Կը յիշեն, անպայման կը յիշեն : Իսկ ճակատանոցը պատրա՞ստ էր — կտրուկ հարցրեց Սանամը, խօսքը աւելի գործնական դարձնելով :

— Փեսայի՛ն կ'ասեմ մի բան կը մտածի, հոլթափ է (իրիկնամուտ), մօրքուր, ես ուշացայ, — ասաց Տօնէն եւ, մնաս բարով անելով Ալուաւինջի հարսին, ըշտապեց դէպի Սեւ սար :

Նրա գնալուց յետոյ եռեւից կանաչ արտերի միջով Սանամին մօտեցաւ Բայազը իլիկը ձեռքին : Նրա մասը այրուում էր մատանու շողքից :

— Աղջի, դու էստե՞ղ ես :

— Էստեղ եմ, նանէ, — ասաց Բայազը եւ գլուխը դրեց վարպետուհու ուսին :

— Թող պագեմ երեսդ : Եւ Սանամը, Բայազի գլուխը ամուր գրկելով, համբուրեց նրան : Հարսնացուն շիկնեց :

— Շողցա՞ւ երեսդ :Բա որ Ասուատո՞ւրը պագէ, ինչ կը դառնաս. Թոնդրան կըրա՞կ :

— Ասուատուրն ո՞վ է :

— Զգիտե՞ս : Էն որ քեզ պիտի պագէ ու կարմրացնէ աշնան խնկալուծի պէս : Էնպէս պիտի շողնաս, էնպէս պիտի շողնաս…

— Քա ամօթ է, նանէ, լռիր, — սաստեց Բայազը եւ գլուխը թաղեց Սանամի գրկում, ձեռքով փակելով նրա բերանը :

— Այ, էն սարերի վրայ պէտք է ապրես, — ասաց Ալուաւինջի հարսը, մատնացոյց անելով դէպի Մառնիկ սարի կողմը : — Էն Դաւթի քարն է : Նրա կողքին Պնտոխներ գիւղն է : Իսկ դրանցից էն կողմը, էն մութ սարերի եռեւ՝ Աբինոքն է :

Բայազը լայն բացած աչքերով նայեց դէպի մանիշակագոյն լեռները՝ այծամորթի հագած այն հովուի եռեւից, որը իր ձեռքին մատանի հաղցրեց իր բախտը կապելով Ասատուր անունով մի մարդու հետ : Նարտերի միջով գնալով հեռանում, լուծւում էր այդ ամեհի բարձունքների մէջ :

ՊՆՏԽՑԻ ՄԱՆՈՒԿԻ ՄՕՏ

Այդքան բարեյաջող հարսնախօսութիւնից յետոյ Տօնէն, առանց ժամանակ կորցնելու, սկսեց զբաղուել հարսանիքի գործով :

Երբ Ոսկեհատը իմացաւ Խոդեդանի՝ աղբիւրից փախցրած կոուճի եւ Տօնէի դէպի Մուշ կատարած խորհրդաւոր ուղեւորութեան բուն նպատակի մասին, այնքան խոր յուզուեց, որ գրկեց Տօնէի գլուխը եւ համբուրեց նրան՝ ասելով.

— Էդ քու սիրտ իմա՞լ սիրտ է, լաօ, իսկի հաւատալու բան չէ, թէ քեզ մարդ է ծնել :

Տօնէն նախապէս լուծեց ոսկիների գործը : Մի ոսկի ինքը տուեց, մի ոսկի տըւեց Օնէն : Երկու կարմիր ոսկի հանեց Ոսկեհատը, մի ոսկի էլ Ասատուրի մօտ գտնուեց : Այդ բոլոր ոսկիները սեւսարեցին հաւաքեց, լցրեց իր քսակի մէջ, ամուր կապեց բերանը եւ դրեց ծոցը :

Մնում էր լուծել ալիւրի գործը :

Խոդեդանը ինքը ձեռնամուխ եղաւ դըրան :

Աբինոքի ընկոյզը լաւ տեսակէ էր : Նա հռչակուած էր Դաշտի գիւղերում եւ շատ անգամ մէկով երկուս փոխանակւում էր ցորենի հետ : Առանձնապէս յարգի էր Կատուաձորի ընկոյզը, որ խոշոր էր, փոքր ինչ ձուաձեւ եւ միջուկով լիքը : Փուչ չկար :

Ալիւրի հարցը լուծելու համար Օնէն խորհուրդ տուեց մի չուալ ընկոյզ տանել Դաշտի գիւղերը ցորենի հետ փոխանակելու :

— Տար Պնտոխներ, հօրեղբայր, — ասաց Ստեփանը :

— Ուղիղ Պնտխցի Մանուկի տուն կ'երթաս, ինչ որ պէտք է՝ նա կ'անի, — աւելացրեց Տօնէն :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ադնիւ Բարխեան, Այրի Տիկին Լուսվարդ Զիլիկիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեան եւ զաւակները, Կորիւն Բարխեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ՝ Ապրիլ 5, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի (5 Ապրիլ) Ազգ. Մեծ Սգատօն, յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց:

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11.30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 12ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ Մէկ Միլիոն նահատակաց: Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8.30, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11.45:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին վարչութիւնը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ անձերուն՝ որոնք իրենց մասնակցութեամբ նպաստեցին Մարտ 8ի համերգին յաջողութեան: Տէր եւ Տիկին Էլէքեան (Փարիզ), Պ. Պաքրճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Պուլոնեը), Պ. Վ. Կիւզէլեան (Ալֆորվիլ), Պետրոսեան Հաստատութիւն (Զկնկիթ) (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պ. Պէտիքեան (Լիոնէ), Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան (Շաւիլ):

ՆՈՒԷՐ

Մարտիրոս Մինասեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.— Լութվիկ Քաշըքէմլինեան տասը ֆրանք, Խաչիկ Քէօշկէրեան 10, Յ. Շիրվանեան տասը, Մըշակոյթի Տան, Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջէն»):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գասպար Իփէկեանի մահուան 12րդ տարելիցի առթիւ, այրին եւ զաւակները տասնական ֆր. կը նուիրեն՝ Հայ Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչին, «Հայաստան» շաբաթաթերթին, Հ. Յ. Դ. Թանգարանին, «Յառաջ» օրաթերթին:

(Ստանալ «Յառաջէն»):

×

Գրիգոր Տէր – Անդրէասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն. Տէր եւ Տիկին Հրանդ Տրէզեան քսան ֆր., «Հայ – Բոյժ»ին, քսան ֆր. «Յառաջ»ին, տասը ֆր. Կապ. Խաչին: Այրի Տիկին Հերմինէ Տէր–Անդրէասեան տասը ֆր. Կապ. Խաչին: Տիկին Արշալոյս Տուլլիկեան տասը ֆրանք Կարմիր Խաչին, Պ. Գէորգ Մաթէոսեան տասը ֆրանք Ազգատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոոյի Թաղ. Խորհուրդը Ծաղկազարդի տօնի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Յ. Տէրոյեան 60 ֆր., (քսան եկեղեցիին, քսան Առաջնորդարանին, քսան տեղւոյս Կ. Խաչին) ի յիշատակ իր կենաց ողբ. Հ. Տէրոյեանի, Այրի Տիկին Մարգրիտ Արթինեան յիսուն ֆր. եկեղեցիին, ի յիշատակ իր ամուսնոյն: Այրի Տիկին Սրբուհի Փափազեան քսան ֆր. եկեղեցիին, ի յիշատակ իր ամուսնոյն: Պ. Հ. Պալիկեան տասը եկեղեցիին:

ՓԱՐԻԶ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր:

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Զ Ո Մ)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգնակ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ՚աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը:

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ: Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ:

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ ժամը 20.30	ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ	MUTUALITE 24, Rue St. Victor Métro : Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

✻

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

✻

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒՏՆԷՐԵԱՆ

✻

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.45ին

THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր

(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ:

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ:
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈՒԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն:

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը.—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18	Mme MARKARIAN 32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 6[illegible]
Mme BAKERDJIAN 35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10	et au THEATRE DES ARTS 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ:

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ՚ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ:

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ:
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ:

ՊԱՐԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբը կազմակերպած է պարերեկոյթ մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ կէս գիշեր. Ռախմանինոֆ սրահին մէջ, 26 Ավընիւ տը Նիւ Եորք (16):

Ծախքերու մասնակցութիւն.— 5 ֆր.: (Ակումբին անդամներուն եւ ուսանողներուն համար, իրենց քարթը ներկայացնելու պայմանով): Ոչ անդամներուն.— 9 ֆրանք: Չրի պառ եւ պիւֆէ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ

ԼՈՅՍԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդ[illegible] արուեստագէտ Շարբի կողմէ:

Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, [illegible] 100 ֆրանք, թուագրուած 51 - [illegible] գին՝ 20 ֆրանք:

Դիմել հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի [illegible] Միութիւնը կը պատրաստուի Յաղթական Հերոսամարտի 49րդ [illegible] բեղարձը, Ապրիլ 26ին, Կիրակի [illegible] Մաղընոյի մէջ: Նոյն օրը տեղի կ՚[illegible] Միութեանս 40ամեակի տօնը:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 2 AVRIL
1964

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9974

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9974

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՀԱ՞ՆՋ

Պաշտպանելու եւ վերականգնելու համար ազգային ու ցեղային վերաւորուած արժանապատուութիւնը՝ ու անարգուած մէկ սիրտ մէկ հոգի ոտքի են կանգնած հրէական բոլոր կազմակերպութիւնները ի սփիւռս աշխարհի, սրտառուչ ու օրինակելի համերաշխութեամբ մը։

Եւրոպայէն վերջ, ուր բողոքի ձայներ բարձրացան նոյնիսկ ոչ-հրէական շրջանակներէ՝ Խ. Միութեան հակասեմական քաղաքականութեան դէմ, այժմ տենդոտ գործունէութեան լծուած են Միացեալ Նահանգներու Հրեաները, որոնց թիւը հինգ միլիոնի կը հասնի։

Զատկի Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերուն Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցաւ համագումար մը, մասնակցութեամբ քսանեւչորս ամերիկահրեայ կազմակերպութեանց։ Օրակարգի գլխաւոր հարցն էր Հրեաներու հալածանքը Խորհրդային Միութեան մէջ։ Որոշուած է համաշխարհային ծաւալով բողոքի հաւաքոյթներ կազմակերպել՝ պահանջելու համար, որ Հրեաներուն հանդէպ կիրարկուի միւս փոքրամասնութեանց հանդէպ ընդունուած վարչաձեւը։ Պիտի զգուշանան հակահամայնավարական քարոզչութեան բնոյթ տալէ բողոքի ցոյցերուն։

Այս առթիւ կը յիշուի, որ անցեալ աշնան նախագահ Քենըտի անձնապէս Խրուշչեւի ուշադրութիւնը հրաւիրած էր խորհրդային դրախտի Հրեաներու կացութեան վրայ։

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպան Տոպրինինի հրահանգ տրուած ըլլալով յարաբերութեան մէջ մտնելու Ամերիկայի հրեայ պատասխանատու անձնաւորութեանց հետ, Քենըտիի սպանութենէն երեք օր առաջ դեսպանատան մէջ ճաշի հրաւիրած էր Գերագոյն ատեանի դատաւոր Արթիւր Կոլտպէրկը, ծերակուտական Աբրահամ Ռիպիկոֆ, երկուքն ալ Քենըտիի դահլիճին նախկին անդամներ— եւ հանրապետութեան ծերակուտական Եաքոբ Եավիցը։

Դեսպանը գանգատած էր, որ Ամերիկայի Հրեայ կազմակերպութիւնները շատ աղմկալի ձեւով քարոզչութիւն կը կատարեն Խ. Միութեան դէմ։ Իր խօսակիցները յայտնելէ վերջ թէ Ամերիկայի Հրեաները համաձայն են խաղաղ կենակցութեան, աւելցուցեր էին, որ չեն կրնար անտարբեր մնալ եւ լռել, երբ քաղաքական, ցեղային եւ կրօնական գետնի վրայ հալածանքի կ՚ենթարկուին իրենց հայրենակիցները Ռուսիոյ մէջ։

Դեսպան Տոպրինինի հաւաստիքները Հրեաներու կացութեան բարելաւման մասին ո՛չ միայն չեն իրագործուած անցեալ աշունէն ի վեր, այլ ընդհակառակն հալածանքը աւելի սաստկացած է։ Փաստ՝ Քիեւի Գիտական Ակադեմիայի կողմէ հրատարակուած գրքոյկը,— «Հրէութիւնը առանց շպարի»։

Այս հրատարակութիւնը պատճառ դարձած է, որ իրենց կարգին Ամերիկայի Հրեաներն ալ խստացնեն իրենց քարոզչութիւնը Մոսկուայի դէմ։

Կը թուի թէ արտասահմանի հրէական կազմակերպութեանց միահամուռ բողոքի ցոյցերը իրենց ազդեցութիւնն են ունեցած Կրեմլինի վրայ։

Պաշտօնական «Թաս» գործակալութիւնը հրատարակած է այս գրքոյկին մասին զեկոյց մը, որ տեսակ մը յետս կոչումի համազօր կը ներկայացնէ։ Գրքոյկը ուքրայներէն լեզուով հրատարակուած էր։ Քիեւի «Ռադիանսկա կուլտուրա» թերթը քննադատած է գրքոյկը՝ ո՛չ թէ անոր հակահրէական բովանդակութեան, այլ նկարներուն համար, որ վեղարաւորական տեսակէտով անճաշակ են եւ կը վիրաւորեն հաւատացեալներու զգացումները։

«Թաս» ուզած է միաժամանակ հանդարտեցնել արտասահմանի հանրային կարծիքը, մանաւանդ որ բացի Հրեաներէն՝ լեզու ելած են նաեւ ձախակողմեան հոսանքները, որոնց մէջ Հրեաները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն։

Այսպէս ուրեմն, Կրեմլին արդէն փոքրիկ նահանջ մը կատարած է հակահրէական իր քաղաքականութեան մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԵՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

ՔԱՏԱՐ Կ՚ՈՂՋՈՒՆԷ «ՄԱՐՔՍ-ԼԵՆԻՆԵԱՆ ՄՏՔԻ ՊԱՀԱԿԸ»

Խրուշչեւի ներկայութիւնը Փեշտա, աւելի քան ուրիշ որեւէ քաղաք, վրդովիչ բան մը ունի։ Դեռ երէկ էր կարծես, կը լսուէր Փեշտայի զաղտնի ձայնասփիւռէն լաւատես հայրենասէրներու վերջին ձայնը՝ «փրկեցէք մեզ»։ Արդարեւ ասկէ ութ տարի առաջ էր որ ժողովուրդ մը ջարդուեցաւ Եւրոպայի սրտին վրայ ու ազատ աշխարհը դիտեց ու լուռ մնաց երբ ձայնը կը շարունակէր— «Մեր նաւը կ՚ընկղմի։ Լոյսը կը տկարանայ։ Լսեցէք մեր աղաղակը, ժողովուրդներ աշխարհի փրկեցէ՛ք մեզ։ Տէր ընդ ձեզ եւ ընդ մեզ։ Բայց ժողովուրդները չլսեցին։

Ցաղթական Կրեմլինի ներկայացուցիչը՝ Նիքիթա Սերգէեւիչ Խրուշչեւ Փեշտա ժամանեց առջի օր։ Փոխանակուած բարի գալուստի ճառերուն մէջ, յատկանշական կը նկատուի Քատարի սա խօսքը՝ «Կ՚ողջունեմ ձեր մէջ մարքս-լենինեան մտածողութեան աւանդը պահողը»։ Ասիկա յատկանշական դիրքաւորում մըն է չին յայտարարութեանց վաղորդայնին։ Քատար ուրախութեամբ ընդունած է Խրուշչեւի հետ միասին՝ Տիկին Խրուշչեւան, Արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօն եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Հունգարիոյ վարչապետը յայտարարած է նաեւ թէ Խրուշչեւի Հունգարիա այցելութիւնը աւելի կ՚ամրապնդէ երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնը «բարեկամութիւն որ ոչ ոքի դէմ ուղղուած է եւ որ կը ծառայէ յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան դատին»։

Իր պատասխանին մէջ, Խրուշչեւ խոստացած է մանրամասն կերպով տեսնել հունգար ժողովուրդին ստեղծագործութիւնները։

Երբ պաշտօնական թափօրը կը հըջէր Փեշտայի փողոցներուն մէջ, արտակարգ խանդավառութիւն մը չկայ ժողովուրդին կողմէ։

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Փեշտա պիտի հասնի նաեւ Վալթըր Ուլպրիխթ։ Անհաւանական չէ որ համայնավար ուրիշ պարագլուխներ ալ հունգարական մայրաքաղաքը ժամանեն։

×

Միւս կողմէ կը սպասուի որ Մոսկուա պատասխանէ Փեքինի յարձակումներուն։ Չինացիներու վերջին պայքարը, Խրուշչեւին անձին դէմ իսկ, աւելի սուր տեղական կը դարձնէ Մոսկուայի դիրքաւորումը։ Կը թուի թէ Փեքին տրամադիր է մինչեւ խզում երթալու։

Շահեկան է նկատել նաեւ որ Խրուշչեւի Փեշտա գտնուած ատենը, հոն կը գումարուի նաեւ իրաւագէտներու ժողովը, ուր չին-խորհրդային նոր բախում մը պատահած է։ Խորհրդային պատուիրակը պատասխանելով Տիկին Հան Եու-Թուն-կի, որ խիստ յարձակում մը բրած էր Ռուսերուն վրայ, ըսած է «ձեր պարագան աւելի ախտաբանական է քան իրաւական»։ Նախապէս չին տիկինը յայտարարած էր թէ Ռուսերը նոյն լեզուն կը գործածեն քան «կատղած Ամերիկացիք»։

ՏՈՄՍԵՐ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Ի՛նչ անիրաւ ու անարդար բացատրութիւններ կը գործածենք, երբեմն, սովորական խօսակցութեանց ընթացքին, մենք՝ մեր լեզուով, օտարները՝ իրենց լեզուով։

Մեր գրոյցը համեմելու համար կը դիմենք ազգերու պատմութեան, կը մտնենք կենդանաբանական պարտէզէն ներս եւ կը քալենք մրգաստաններու ծառերուն ու բանջարանոցներու թուփերուն քովէն։

Կոշտ ու կոպիտ եւ տգէտ մարդու մը համար կ՚ըսենք.

— Քիւրտին մէկն է...

Այդ նկարագրութիւնը աւելի հարազատ եղած կ՚ըլլայ, եթէ ըսէինք.

— Թուրքին մէկն է...

Երբ մէկը կծծի է, սենթերը կը հաշուէ եւ դրամին յարգը քիչ մը շատ գիտէ, կ՚ըսենք.

— Կատարեալ Հրեայ է...

Երբ մէկը վայրենի է, կը նմանցնենք զինք Ափրիկեցիի մը, բայց կը մոռնանք որ Ափրիկէի մէջ աւելի մեծ թիւով քաղաքակրթուածներ կան քան Ճէյլալ Պայրի հայրենիքին մէջ։

×

Կենդանաբանական պարտէզն աւելի օգտուած ենք, մենք ալ, ուրիշներն ալ։

Խորամանկը «աղուէս» է, միամիտը՝ «աղաւնի», պոռոտախօսը՝ «աքլոր», աչքըբացը՝ «շուն», անխելքը՝ «հաւ», ոխմարը՝ «կով», դանդաղաշարժը՝ «կրիայ», միմոսը՝ «կապիկ», անզգան՝ «գոմէշ», վախկոտը՝ «նապաստակ», դաւադիրը$ «օձ», շատախօսը՝ «ճպուռ», անկիրթը՝ «արջ», ապուշը՝ «աւանակ», յամառը՝ «ջորի», կեղծաւորը՝ «կամելէոն», աննկարագիրը «ոջիլ», խաբեբան՝ «գայլ», եւ դիւրահաւանը՝ «սագ»։ Այս վերջին պարագային է միայն որ կը գործածենք թուրքերէն բառը — խազ։

Մրգաստանէն ու բանջարանոցէն ալ հաւաքած ենք նոյնքան պատկերալից որակականներ։

Վերնատունը քիչ մը պարապ մարդուն համար ունինք «դդում»ը։ Երբ վերնատունը բոլորովին պարապ է, ենթական կ՚ըլլայ «տանձ»։ Գինովը կը նմանցնենք «լոլիկ»ին, իսկ ըսածը — թողածը չգիտցող մարդը «վարունգ»ին։ Վայրենի մէկը «կաղնիի փայտ» է։

×

Հիմա, չեմ գիտեր որ այլաբանական այս պատկերները կրնա՞ն հարազատօրէն ներկայացնել ենթակային դիմագիծը։ Երբեմն՝ կրնան, երբեմն՝ չեն կրնար։

Օրինակ, ի՛նչ խորամանկներ կան, որոնք դասատու կրնային ըլլալ աղուէսին։ Ի՛նչ պոռոտախօսներ ու մեծխօսիկներ կան, որոնց բաղդատմամբ աքլոր աղբարը աշխարհի ամէնէն համեստ ու խոնարհ թռչնազգին է։

Վախկոտներ կան, անհատ թէ կուսակցութիւն, որոնց քով նապաստակը առիւծի պէս արարած մըն է։

Կը ճանչնամ դաւադիրներ, որոնք կրնան չապիկ հագցնել աշխարհի բոլոր օձերուն։ Հոգեշահ շատախօսութեան մարզին մէջ, ճպուռը բա՛ն մը չէ, երբ զինք բաղդատենք հակադաշնակ խմբագիրներուն հետ։

Կամելէոնը նախատած կ՚ըլլանք, երբ զինք կը նմանցնենք Հայոց ազգին Կարմիր կեղծաւորներուն, որոնք երէկ Ստալինի ոտքերը կը լզէին, այսօր դետնաքարշ ստորնութեամբ, ծունկի եկած են Խրուշչեւներու առջեւ։

Կարելի է ամէն օր դդում ուտել, բայց «ուտուելիք» բան չէ սա վերնատունը պարապ մարդը։ Տանձին մէկ կուտը, յաճախ, աւելի կ՚արժէ քան համայնավարութիւն հոլովող ծանծաղամիտ հայազգին։

Սխալ կ՚ընենք երբ մարդ արարածը անասունի, թռչունի, բանջարեղէնի կամ պտուղի նմանցնելով՝ այս վերջիններուն պատիւը ոտքի տակ կ՚առնենք։ Ընդհակառակն, անոնց վատ տեսակները նկարագրելու համար նախատիպար պէտք է ունենանք մարդոց վատ տեսակները։ Որովհետեւ, իրա՛ւ կ՚ըսեմ, երբեմն հաւ մը աւելի կ՚արժէ քան հայ բոլշեւիկ մը ու լոլիկ մը աւելի՝ քան «գինով» հակադաշնակ մը։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«Բուռ մը տոմս»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱԿԱՐԻՈՍ կը պահանջէ որ կղզին Թուրք եւ յոյն զօրքը հեռանայ։

ԱԼԱՍՔԱՅԻ երկրաշարժին զոհերուն թիւը կը բարձրանայ ժամէ ժամ։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն 178 մեռեալ կայ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր Դրօշ»ին համաձայն Ստալին արգելք հանդիսացած է որ Խորհ. Միութիւնը հիւլէական զէնքը ունենայ Բ. աշխարհամարտէն առաջ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ երեք մահապարտներ կախաղան բարձրացան առջի օր։ Այս երեքէն մէկն է՝ պատուելի Ճամիլ Քորէհ, որ, ինչպէս գրած էինք երէկ, մահուան դատապարտուած էր լրտեսութեան ամբաստանութեամբ, ի նպաստ Իսրայէլի։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Ընկեր Մովսէս Տէր-Գալուստեան եւ Խաչիկ Պապիկեան եւ Սուրէն Խանամիրեան կը ներկայանան Պէյրութի առաջին ընտրաշրջանի ցանկին վրայ, մինչ Անդրէ Թապուրեան կը գտնուի Հիւսիսային Մեթնի ընտրաշրջանի թեկնածուներու կարգին։

Մուսա Տաղէն մինչեւ Սուրիա, ապա մինչեւ Լիբանան Մովսէս Տէր-Գալուստեան ծանօթ դէմք մըն է որ վեց անգամ արդէն երեսփոխան ընտրուած է։ Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, ծանօթ փաստաբան, ժամանակ մը նոյնիսկ նախարարական աթոռ գրաւեց լիբանանեան կառավարութեան մէջ։ Սուրէն Խանամիրեան, որ, ինչպէս երէկ ըսինք Բ. անգամ ըլլալով կը ներկայանայ, մինչ Խաչիկ Պապիկեանի երրորդ թեկնածութիւնն է։ Ծանօթ է նաեւ իբրեւ ազգային բարերար։ Ներկայիս Ս. Նշան Ազգ. վարժարանի հողին վրայ կը կառուցուի «Սուրէն Խանամիրեան Գոլէճը»։

Վերջապէս նոր թեկնածուն՝ Անդրէ Թապուրեան, ծնած է Պէյրութ 1930ին եւ երիտասարդ տարիքէն նետուած է քաղաքական ասպարէզ։ Վկայուած Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի առեւտրական ճիւղէն, հետեւած է նաեւ Նիւ Եորքի եւ Հարուըրտի համալսարաններուն դասընթացքներուն։ Գլխաւոր գործակիցը եղած է հանգուցեալ Էմիլ Պուսթանիի եւ անոր հետ միասին ճամբորդած քարոզչութիւն ընելով ի նպաստ արաբական երկիրներուն։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Ա.

Միջերկրականի փոքրիկ կղզին միջազգային հետաքրքրութեան առարկայ դարձած է, կէս միլիոն բնակչութիւն խանգարած է յոյն եւ Թուրք քանի մը միլիոն բնակիչներու յարաբերութիւնները : Նաւատորմներ կը շարժին, զինուորներ կը համախմբուին անակնկալ ցամաքահանումի մը դէմ : Կղզիին մէջ անիշխանութիւն կը տիրէ, յոյն անկանոն զինուորներ կը թափառին փողոցներու մէջ, Թուրք համայնքի պետը կը հեռագրէ անդադար թէ կոտորուելու վտանգի մէջ են :

Եկեղեցական Նախագահը կը վախնար որ Թուրք նաւատորմը կը միջամտէ, կը վախնար կղզիին բաժանումէն, կը ջանար ձերբազատուիլ փոխ-նախագահին վեթոյէն, այսինքն Լոնտոն-Ցիւրիխ դաշինքի տրամադրութիւններէն, որովհետեւ դաշինքը իրաւունք կուտայ զինուորական միջամտութեան, մասնաւոր իրաւունք մը, որ տրուած է ՄԱԿէն անկախ :

Նախագահը դիմեց Ապահովութեան Խորհուրդին, միջազգայնացնելով խնդիրը՝ ենթադրեց դուրս գալ Հանրապետութեան պաշտպան երրեակ պետութեանց միջամտութենէն : «Լը Մոնտ» կը գրէ.— «Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը չջնջեց դաշինքը, միայն որոշակի ակնարկեց անոր, բայց յայտնեց որ հրաժարելու են ուժի գործածութենէ, այսինքն արգիլեց Թուրքիոյ միջամտութեան իրաւունքը» : Արդէն այդ կը փափաքէր Մակարիոս . դարձեալ.— «Ապահովութեան Խորհուրդը ճանչցաւ կղզիին ամբողջականութիւնը, կը թուի թէ բաժանումը հեռու կը մնայ» :

Որոշումը չի խօսիր վեթոյի մասին, բայց մէկ կողմ թողուց, քանի որ հետեւանք տուաւ Մակարիոսի դիմումին, անկախ Թուրք փոխ-նախագահին վեթոյէն : Եւ սակայն խաղաղութիւնը հաստատել, չի նշանակեր խնդիրը լուծել, անիշխանութեան պատճառը պիտի վերցուի խնդիրը լուծելու համար : Թուրքերը կ՚ուզեն կղզիին բաժանումը, հիւսիսային մասը իրենց, հարաւայինը՝ Յոյներուն : Յունաստան կը մերժէ բաժանումը, համաձայն է Մակարիոսի, վերաքննութեան ենթարկել Սահմանադրութիւնը, այսինքն սահմանափակել փոքրամասնութեան լայն իրաւունքները : Թուրքերը կը մերժեն փոփոխութիւնը, առկէ պոռթկում ցեղային, կրօնական, քաղաքական ատելութեան :

1960 Փետրուար 19ի Սահմանադրութեան համաձայն.

1) Կիպրոսի պետութիւնը Հանրապետութիւն մըն է, որուն Նախագահը Յոյն մըն է, փոխ-նախագահը Թուրք մը, իւրաքանչիւրը ընտրուած յոյն եւ Թուրք համայնքներէն, ընդհանուր քուէարկութեամբ հինգ տարուան շրջանի մը համար :

2) Գործադիր Իշխանութիւնը կը վարեն երկու նախագահները օժանդակութեամբ 7 Յոյներէ, երեք Թուրքերէ բաղկացած նախարարներու Խորհուրդէ մը :

4) Օրէնսդիր Ժողովը կը բաղկանայ յիսուն անդամէ, 35 յոյն, 15 Թուրք :

5) Նախագահները առանձնակի եւ միասնաբար վեթոյի իրաւունք ունին :

7) Վարչութիւնը բաղկացած պիտի ըլլայ 70 առ հարիւր Յոյներէ, երեսուն առ հարիւր Թուրքերէ :

8) Հանրապետութիւնը պիտի ունենայ երկու հազար հոգիէ բաղկացած բանակ մը, որուն վաթսուն առ հարիւրը պիտի ըլլայ յունախօս, քառասուն առ հարիւրը թրքախօս :

10) Անկախութիւնը, հողային ամբողջականութիւնը եւ Սահմանադրութիւնը երաշխաւորող դաշնագիր մը պիտի կնքուի Կիպրոսի Հանրապետութեան, Յունաստանի, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ : Զինուորական դաշնագիր մըն ալ պիտի կնքուի Կիպրոսի Հանրապետութեան, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Բացառիկ իրաւունքներ կը վայելէր փոքրամասնութիւնը, իսկ փոխ-նախագահը չարաչար գործածած է վեթոյի իրաւունքը՝ ջլատելով վարչական գործունէութիւնը :

Յոյները ստորագրեցին դաշինքը, որովհետեւ անգլիական վարչութիւնը պիտի հեռանար կղզիէն յոյն-Թուրք համաձայնութեան մը պարագային : Թուրքերը օգտուեցան եւ պահանջներ դրին, գիտնալով որ դրացի մեծամասնութիւնը պիտի ուզէ ամէն գնով դուրս հանել տիրող իշխանութիւնը : Եկեղեցական ղեկավարն ալ մտածեց համակերպիլ ապագային փոփոխութիւն կատարելու դիտաւորութեամբ :

Կղզին անգամ մըն ալ կը դառնայ կռուախնձոր մը երկու տարրերու, երկու դրացի պետութեանց միջեւ : Աշխարհագրական դիրքը, հանքերն ու անտառները միշտ հրապուրած են աշխարհակալները, առողջարար կլիման հրաւիրած է գաղթական ցեղերը : Փոքր Ասիոյ եւ Միջերկրականի միջեւ նաւային կայան մըն է, անտառները կը հայթայթեն նաւերու ատաղձ, պղինձի հանքերը կը փնտռուէին Եգիպտոսէն եւ Ասորեստանէն, առկէ մրցակցութիւն երկու հին մեծազօր պետութեանց միջեւ :

Նախապատմական շրջանի բնակիչները կարճգլուխ էին, նորեկներ պատուաստուած են բնիկներուն հետ : Երկար տեւած է անագապղնձի դարը, Յոյներ կու գան Տրովադայի պատերազմէն ետք, Յոյներ կը հաստատուին ներքին մասերուն մէջ, Փիւնիկեցիներ հաշուետուներ հաստատած են ծովեզերեայ ափերու վրայ : Կղզին կը հելլենանայ հետզհետէ, առեւտրական յարաբերութիւններ կ՚ունենայ Եգէականի կղզիներուն, Եգիպտոսի հետ : Օտար արշաւանքներու առեն Փիւնիկեցիներ արշաւողին կողմը կը բռնեն, կղզիին ներսերը թափանցելու համար եւ երկու տարրերու միջեւ գոյութեան պայքարը կը սկսի : Կիպրոս կը ստանայ առաջնակարգ դիրք մը Սուրիոյ եւ Փիւնիկէի քաղաքներու կործանումէն ետք ասորեստանեան արշաւանքներու հետեւանքով : Կղզին կը կառավարուի ժառանգական թագաւորներով, որոնք միանգամայն քուրմեր եւ դատաւորներ են :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նուագարաններու արուեստին մակարդակը ճշդող էական գործօն մը պէտք է նկատել երաժիշտներուն օգտագործած լարերուն բազմազանութիւնը : Մեր ձեռքը հասած աղբիւրներէն կ՚իմանանք, որ հայ երաժիշտները իրենց նուագարաններուն համար կ՚օգտագործէին տարբեր նիւթերէ պատրաստուած լարեր՝ պղինձէ, արծաթէ, մետաքսէ, վուշէ, աղիքէ եւայլն : Լարերուն մասին տեղեկութիւններ կը գտնենք միջնադարեան բազմաթիւ հայ գիտնականներու գործերուն մէջ, Ե. դարէն սկսեալ :

Տեղեկութիւններ կը գտնենք նաեւ Հայաստանի մէջ լարերու պատրաստութեան մասին : Այսպէս օրինակ, ըստ Ժ. դարու ձեռագիրի մը, այդ ժամանակաշրջանին Հայաստան գիւղատնտեսական ապրանքներու հետ կ՚արտածէր նաեւ լարեր : Լարերուն արտադրութիւնը զարգացած էր ծովափնեայ Մուկան քաղաքին մօտ գտնուող երկու փոքր քաղաքներու մէջ :

Եւ վերջապէս, Դուինի պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած անօթ մը, որուն վրայ երաժշտական աղեղնաւոր նուագարան մը պատկերուած է, կողմնակի ապացոյց մըն է, որ Հայաստանի մէջ Ժ. դարուն արդէն յայտնի էին աղեղնաւոր նուագարանները :

Անօթին նուրբ եւ հարուստ զարդանկարներէն կրնանք ենթադրել, որ ասիկա պերճանքի առարկայ մըն էր, որուն մէջ, ըստ երեւոյթին, արժէքաւոր օծանելիք կը պահէին : Անօթին վրայ նկարուած չորս նշաններէն մէկուն վրայ պատկերացուած է աղեղնաւոր նուագարան նուագող երաժիշտ մը : Ան ծալապատիկ նստած է գորգի մը վրայ : Ունի մեծ դիմագիծեր՝ մեծ քիթ եւ մեծ աչքեր : Բերանը կիսաբաց է, աչքերը՝ գոց : Շրթունքներուն փայլը կը ստեղծէ այն տպաւորութիւնը, որ ան ոչ միայն կը նուագէ, այլեւ կ՚երգէ : Ձեռքին մէջ բռնած աղեղնաւոր նուագարանը ունի մեծ, կիթառի ձեւ մարմին մը, որ իր մեծութեամբ կը համապատասխանէ ջութին (ալթօ) : Նուագարանին պարզ տեսանելի վզիկը կարճ է եւ կը վերջանայ քիչ մը ետ ծռած գլխիկով մը, որուն վրայ կողմնակի երկու ականջներ կան : Երաժիշտը ուսին դրած է նուագարանը : Ասոր արտաքին տեսքը կը վկայէ, որ հոս ներկայացուածը կիթառի ձեւ ունեցող՝ ֆիտելի տիպի ջութակի մը միջնադարեան նախաձեւն է : Յատուկ ուշադրութեան արժանի են նուագարանին այսպէս կոչուած կողերը, որոնցմէ կրնանք եզրակացնել, թէ այդ առեննուան համար կատարելագործուած նուագարան մըն էր ասիկա : Աղեղը ունի կորաձեւ աղեղնափայտ մը, որուն ծայրերը միացած են մազերու փնջիկով մը : Այդպիսի աղեղնաձեւ կամ կիսաղեղնաձեւ աղեղները միջին դարերուն բնորոշ էին Եւրոպայի եւ Արեւելքի մէջ : Արեւելքի մէջ մինչեւ այսօր դեռ կան այդ ձեւի աղեղներ :

Հին ձեռագիրներու պատկերներէն դատելով, ԺԶ. – ԺԷ. դարերուն Հայաստանի մէջ կոր աղեղներու կողքին գոյութիւն ունեցած են նաեւ ուղղափայտ աղեղներ :

Միջնադարեան աղեղները կը տարբերէին իրենց երկարութեամբ : Այսպէս կոչուած ռեպեկայի ձեւի ժողովրդական նուագարանները կը նուագէին կարճ աղեղներով, իսկ ֆիտելն ու վիոլան՝ [illegible] կարճ աղեղներով : Դուինի անօթին վրայ նկարուած երաժիշտին ձեռքին մէջ կը տեսնենք բաւական երկար աղեղ մը, [illegible] կը համապատասխանէ ֆիտելի [illegible] Նուագարանին վրայի լարերուն փոքր[illegible]ը, կողերը եւ երկար աղեղը կ՚ապացուցանեն, որ այդ շրջանին իսկ զարգացած էր Քանթիլենայի մեծ ճարտարութիւնը : Այս անգամ մը եւս կասկածի կ[illegible] կէ այն բաւական տարածուած կարծիքը, թէ «լայն շարիխը», «երգեցիկ աղեղը» միմիայն ջութահարական արուեստին նուաճումն է եւ չէ ունեցած զարգացման նախորդ աստիճաններ :

Եթէ նկատի առնենք, որ մասնագէտները Դուինի անօթը կը թուագրեն Ժ.-ԺԱ. դարերուն, ուրեմն այդ անօթին վրայ գտնուող նուագարանին պատկերը կարելի է նկատել աշխարհի ամէնէն հին [illegible]ներէն մէկը : Մեր ձեռքը հասած պատկերներէն միայն երկուքը, ըստ էութեան կը թուագրուին մօտաւորապէս նոյն ժամանակաշրջանին մէջ՝ Պոչերվիլի Սուրբ Գէորգ եկեղեցիին խորաքանդակը (ԺԱ. դար) եւ Քիեւի Ս. Սոֆիայի եկեղեցիին որմնանկարը (ԺԱ. դար) :

Վերջինը մեզի համար նուազ հետաքրքրական է, որովհետեւ հոնտեղ ներկայացուած նուագարանը իր ձեւով խիստ կը տարբերի Դուինի անօթի նուագարանէն : Շատ աւելի էական է զուգահեռ գծել Դուինի անօթին եւ Նորմանտական խորաքանդակին նուագարանին միջեւ, որոնք ձեւերու զարմանալի ընդհանրութիւն մը ունին : Դուինի անօթին եւ Պոչերվիլի խորաքանդակին վրայ ներկայացուած են կիթառաձեւ ֆիտելներ, այսինքն աղեղնաւոր նուագարանին տեսակները, որոնք ամէնէն աւելի տարածուած էին եւրոպական երկիրներու մէջ եւ կը նկատուէին անոնց «դասական» տարատեսակները : Ուրեմն, կարելի է ուղղակի եզրակացնել, որ ԺԱ. դարուն կիթառաձեւ ֆիտելը տարածուած էր Նորմանտիէն մինչեւ Մերձ. Արեւելքի քանի մը երկիրները :

Դուինի անօթին վրայ ներկայացուած նուագարանը հետաքրքրական է նաեւ այն պատճառով, որ ունի ոչ միայն ֆիտելին հետ նմանութեան գիծեր, այլեւ շատ այնպիսի տարբերութիւններ, որոնք յատուկ չեն յիշեալ նուագարանի եւրոպական տեսակին :

Եւրոպական ֆիտելին վրայ մինչեւ հիմա երբեք յայտնաբերուած չէ կողմնակի ականջիկներով գլխիկ : Եւ ընդհանրապէս ֆիտելի դուինեան տեսակին մենք չենք հանդիպած ոչ Եւրոպայի եւ ոչ Բիւզանդիոնի մէջ : Ուստի դուինեան նուագարանը պէտք է նկատել եւրոպական ֆիտելին արեւելեան մէկ տեսակը (կամ ալ անոր նախատիպերէն մէկը) :

Դուինեան նուագարանը ունի նաեւ [illegible]

ՄԵԾ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

Յառաջացած խուճապէն օգտուելով, Մորալ արագ արագ վար կը վազէ սանդուխներէն, ատրճանակը ձեռքին :

Կը ցատկէ փողոց, կ՚ուղղուի դէպի կառքը, թագաւորական զոյգին ողջ մնացած ըլլալու պարագային, զանոնք իր ձեռքով իսկ սպաննելու համար :

Սակայն, կը բախի զինուորական շղթայի մը, որ շրջանակ մը կազմած է թագաւորին եւ թագուհիին շուրջ : Կարելի չէ անցնիլ :

Այն ատեն, անիշխանական ահաբեկիչը կ՚որոշէ խոյս տալ : Կը հասնի Մատրիտի դուռները, եւ անկէ ինքզինքը կը նետէ բաց դաշտերուն մէջ...

Ոստիկանական հետապնդումները սկըսած են արդէն :

Այդ առաւօտ իսկ, արքայամայրը՝ Մարի Քրիսթին անանուն նամակ մըն էր ըստացած, ուր անծանօթ նամակագիրը կը խօսէր մահափորձին մասին եւ կուտար նաեւ Մորալի լուսանկարը :

Խուզարկութիւններ կը կատարուին Մորալի Պարսելոնայի բնակարանին մէջ, ուր կը գտնեն քիմիական բաղադրութիւններ, որոնք ծառայած էին դժոխային մեքենայի պատրաստման, եւ որոնք իբրեւ դեղ ալ կը գործածէր ֆրանկախտաւոր անիշխանականը : Մէկ խօսքով՝ ֆիզիքապէս ու բարոյապէս փտած մարդ մը...

Մորալի լուսանկարը կը հրատարակուի բոլոր թերթերուն մէջ եւ մեծ գումարներ կը խոստացուին բոլոր անոնց, որոնք պիտի կրնային դիւրացնել իր ձերբակալութիւնը :

Բովանդակ աշխարհի հանրային կարծիքը զայրացած է : Բոլոր ժողովուրդներու մամուլը զայրոյթով եւ զարշանքով կը խօսի գործուած անմարդկային արարքին մասին : Եւ այդ իսկ պատճառով, սպանական ոստիկանութիւնը կը քառապատկէ իր ջանքերը, շուտափոյթ երեւան հանելու համար քստմնելի մահափորձին հեղինակը, կամ հեղինակները : Ի վերջոյ, ոստիկանութեան պատիւն ալ խնդրոյ առարկայ է :

Մահափորձէն երեք օր ետք, Մորալ — որ կը զգայ թէ անխնայօրէն կը հետապնդուի — Մատրիտի շրջակայքը գտնուող Թորրեխոն գիւղը կը հասնի, ու առաջին հանդիպած տնակէ մը ներս կը մտնէ : Հոն կը գտնէ միայնակ կին մը, որ առաջին առթիւ իսկ կը ճանչնայ մարդասպանը :

Կինը, սակայն, առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու, կը հրաւիրէ հիւրը որ նստի եւ ինք ամուսինը կանչելու պատրուակով դուրս կ՚ելլէ :

Կը վազէ իսկոյն կը գտնէ իր ամուսինը եւ գիւղին պահապանին ընկերակցութեամբ կը վերադառնան տնակ :

Մորալ, գուշակելով թակարդը, [illegible] ճանակը քաշելով, երեքը միասին [illegible] պաստ գետին կը փռէ, եւ իր [illegible] գնդակն ալ ուղղելով գանկին, վերջ [illegible] տայ իր թշուառական կեանքին :

×

Մատրիտի Մեծ Փողոցին վրայ կատարուած այս խուժդուժ մահափորձի ընթացքին, Սպանիոյ դեռատի թագուհին, [illegible] ամուսնոյն՝ Ալֆոնս ԺԳ.ի քաջութեան արժանի քաջութիւն մը եւ պաղարիւնութիւն էր ցոյց տուած :

Հակառակ ատոր, 1943ին, [illegible] այդ չարաչուք օրէն քառասուն տարի ետք, իր մտերիմներու շրջանակին [illegible] երբ խօսք կ՚անցնէր այդ արիւնալի մահափորձին շուրջ, գահազուրկ թագուհիին ձայնը կը դողար յուզումէն :

— Ահաւոր էր, կ՚ըսէր ան : Այդ օր չորս բոլորս միայն արիւն կը տեսնէի : Եւ երբեք, երբեք պիտի չմոռնամ [illegible] երիտասարդ ու գեղադէմ զինուորը, [illegible] ինծմէ քանի մը քայլ անդին, աղբ[illegible] դուրս թափած, փռուած էր արեան [illegible] մը մէջ :

Եւ բոլոր անոնք, որոնք առանձնաշնորհը ունեցած են եւ բախտը [illegible] նալու Ն. Վեհափառութիւն Վիքթորիա Էօժէնիին, երբեք պիտի չմոռնան [illegible] արքայավայել դիրքը, ազնուութիւնը, անսահման բարութիւնը :

(6 եւ վերջ)

ՍՈՒԳԸ ԱԶԳԷ ԱԶԳ

Հայերէն սուգ բառը փոխ առնուած է պահլաւերէնէ, եւ կը նշանակէ վիշտ: Արդ, սուգը ըստ պատմական վկայութեանց, վիշտ է եւ ցաւ, այսինքն տառապանքի մը նշանը հոգեկան եւ ֆիզիքական կրկնակ արտայայտութիւններով, սիրելի էակի մը մահուան պատճառաւ: Անկէ՝ այն տեսակէտը թէ սուգը մնացորդ մըն է կրօնական հին արարողութեան մը: Կարգ մը հեղինակներ, սակայն, կը պնդեն թէ մեռելներուն յիշատակը յարգելը — սուգ պահել — կարծուածին չափ նախնական աւանդութիւն մը չէ, որովհետեւ քաղաքական որոշ գոյն ունի: Այսպէս կամ այնպէս, սուգի այլազան աւանդութիւններ կան, որոնք կը մնան դարերէ ի վեր, ամէն ժողովուրդի մօտ:

Հայերը սուգ կը պահէին սեւ հագնելով, այրերը չէին ածիլուիր քառասուն օր, եւ եթէ հաւատանք Քսենոփոնի՝ հին Հայերը կը ճանկռտէին իրենց երեսները (ցտել), կը պատռէին իրենց զգեստները եւ ափսոս կը կարդային բարձրաձայն (Կիւր. Գ. 1):

Ֆրէյզըր, յիշատակելով այս վկայութիւնը, կը մոռնայ աւելցնել թէ նման սովորութիւն մը ունէին ոչ միայն Պարսիկները, Յոյները, այլեւ նոյնիսկ Հըռովմայեցիները, որոնք ի վերջոյ, մասնաւոր օրէնքով մը արգելք դրին: (Վարրոն կ'ըսէ թէ երես ճանկռտելը, արիւն հոսեցնելը կուգայ հեթանոսական սովորութենէ մը, — արիւնը գոհ տանիլ աստուածներուն՝ հանդարտեցնելու համար անոնց սիրտը):

Եգիպտացիները կ'ածիլէին իրենց յօնքերը՝ պահելու համար մօր կամ հօր սուգը, (իսկ չան մը սուգը — Եգիպտացւոց ամենամեծ սուգը — պահելու համար մազ չէին ձգեր իրենց մարմինին վրայ):

Յոյներուն մօտ ցեղէ ցեղ կը տարբերէր սովորութիւնը: Աթենացիք այրերուն կը պարտադրէին երկարել իրենց գլխի մազերը, իսկ կիներուն՝ ածիլել: Լիւկիացիները կնոջական զգեստ կը հագնէին այն այրերուն, որոնք կ'ուզէին սուգ պահել, — որովհետեւ սուգը տկարութիւն կ'ենթադրէ, ատոր համար էր որ պատերազմի մէջ ինկած քաջերուն յիշատակը կը յարգէին խրախճանքով, ու սգալու կը մղէին այն ծնողքները, որոնց զաւակները ողջ մնացած էին կռիւէն:

Հին Գաղղիացիները երբեք չէին սգար մեռելներուն վրայ, սառնկեան կեցուածքով կը դիմաւորէին մահն ու դժբախտութիւնը, — ըստ իրենց՝ մեռելները յարգելու լաւագոյն եղանակն էր լուծել անոնց վրէժը:

Հրեաները թերեւս իրենց պատմութենէն թելադրուած, սուգի այլազան սովորութիւններ ունէին. — 1.— Լալ եւ ողբալ: 2.— Նստած մնալ ցոյց տալու համար թէ ուժ չունին այլեւս շարժելու: 3.— Լռութիւն պահել: 4.— Պատռել զգեստները: 5.— Քուրձ հագնիլ: 6.— Կտրել մազերը: 7.— Բոկոտն քալել: 8. — Ծոմ պահել: 9.— Մոխիր ցանել գըլխուն եւ աղբի վրայ նստիլ: 10.— Մութ գոյն զգեստներ հագնիլ, (սեւը այժմ սուգի նշան է բազմաթիւ երկիրներու մէջ. մանիշակագոյնը՝ Թուրքիոյ, աշնանահար տերեւի գոյնը՝ Եգիպտոսի, գորշը՝ Եթովպիոյ, սպիտակը՝ Ճափոնի, դեղինը՝ Փեկուայի մէջ, իսկ Ֆրանսայի մէջ, հին ատեն, թագաւորները սուգի նշան ընտրած էին մանիշակագոյնը, թագուհիները՝ սպիտակը):

«Մ.»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹ ժամանած է Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտի Հայկազեան Գոլէճի հրաւէրով շարք մը դասախօսութիւններ տալու հայերէն լեզուի շուրջ: Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու Ազգ. վարժարանի հայերէնի ամպիոնի դասախօսը մօտ երեք շաբաթ պիտի մնայ լիբանանեան մայրաքաղաքը:

յատկանիշեր, որ կը վկայեն մէկ կողմէ արեւելեան, իսկ միւս կողմէ արեւմտեան տարրերու մասին: Այսպէս, օրինակ, նուագարանը ուսին դնելու ձեւը ծանօթ չէր Արեւելքին: Նուագելու այդ ձեւը սովորական դարձած էր արեւմտեան ժողովուրդներուն մէջ, մինչեւ իսկ Բիւզանդիոնի մէջ: Փրոֆ. Սթրուվէ իր «Վիոլաներու եւ ջութակներու ձեւաւորման հոլովոյթը» աշխատութեան մէջ կ'ըսէ, թէ Արեւմտեան Եւրոպայի կատարողական արուեստին մէջ լայն չափերով տարածուած է «ա պրաչչիօ»՝ բազուկի վրայ, հորիզոնական բռնելու դիրքը, ի հակադրութիւն Արեւելքի բոլոր նուագարաններուն, որ կը նուագուէին «ա կամպա»՝ ոտքի վրայ դրուած, ուղղահայեաց բռնուած դիրքով:

Նուագարանը ուսին դնելու ձեւը մէջտեղ եկած է գործնական նկատումներով: Եւրոպացի թափառաշրջիկ երաժիշտները յաճախ կը ստիպուէին ոտքի վրայ նուագել եւ մասնակցիլ պարին, որով աւելի յարմար էր ուսին դրած նուագելու ձեւը:

Ընդհակառակն, նուագարանը ուղղահայեաց բռնելու արեւելեան ձեւը կը սահմանափակուէր միայն «ա կամպա» դիրքով: Արեւելեան ժողովուրդներուն մէջ «ա կամպա» բռնելու ձեւը նոյնպէս մէջտեղ եկած է գործնական նկատումներով:

ԱՆԱՀԻՏ ՑԻՑԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կոչ մեր սիրելի ազգայիններուն

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի 1600ամեակը յաւերժացնելու նպատակով, Վենետիկի Մխիթարեան տպարանէն լոյս պիտի տեսնէ 1964ի ընթացքին Ս. Ղազարի Մատենադարանին ձեռագիրներու մանրանկարներուն գունաւոր հրատարակութիւնը աւանդական Գեղունիներու չափով, շըքեղ ու հարազատ արտատպումներով, յառաջաբանով եւ ուսումնասիրութեամբ:

Ինչպէս ծանօթ է գիտական աշխարհին Ս. Ղազարու Մատենադարանը հարուստ է հայ մեծանուն մանրանկարիչներու գըլուխ-գործոցներով, ինչպէս Կոստանդին Սկեւռացիի, Իգնատիոս մանրանկարչի, Թորոս Տարօնեցիի, Սարգիս Պիծակի, Նախաշի, եւն.:

Ներկայ հրատարակութեան ծրագիրն է, դարերու եւ նկարչական հոսանքներու յստակ բաժանումներով, տալ հետզհետէ ընտրելագոյն արտադրութիւնները հայկական մանրանկարչութեան՝ Արեւելեան Հայաստանի, Կիլիկեան շրջանի եւ հին Սփիւռքի զանազան դպրոցներուն, գոհացում տալու համար միանգամայն հայ եւ եւրոպացի մասնագէտներու, գեղարուեստական մարմիններու, հրատարակիչներու ընդհանուր խնդրանքին՝ ծանօթանալու մեր ազգային գանձերուն:

Առաջին անգամ պիտի ներկայացուին Ս. Ղազարու Մատենադարանին հնագոյն ձեռագրին՝ Մլքէ Թագուհիի Աւետարանին (902ի գործ) մանրանկարները, ուրիշ կարգ մը արժէքաւոր ոսկենկար էջերու հետ, որոնք մեր տոհմային հարստութիւնը եւ պարծանքը կը կազմեն:

Հրատարակութիւնը պիտի կատարուի չորս լեզուով, հայերէն, անգլերէն, ֆըրանսերէն, իտալերէն: Հատորին ծաւալը պիտի ըլլայ 30×40 հրդմ. եւ տպագրութիւնը ընտիր թուղթի վրայ:

Բացուած է կանխիկ արձանագրութիւնը
Յունուարէն Մայիս 1964

այս հոյակապ հրատարակութեան, որուն համար Մխիթարեան Տպարանը ամէն խնամք կը կատարէ լաւագոյն եղանակով ընծայելու հայ եւ միջազգային գիտական աշխարհին մեր պատմական-գեղարուեստական արժէքները, եւ կոչ կ'ընէ հայ եւ օտար Գիտական Կեդրոններու վարչութեանց, Մշակութային Միութիւններու, Հաստատութիւններու եւ գրատուներու տնօրէնութեան, եւ ուսումնասէր անհատներու, այժմէն փութալ գէթ օրինակ մը ապահովելու այս բացառիկ հրատարակութենէն, դիմելով Մխիթարեան Տպարանին, Ս. Ղազար - Վենետիկ:

Կանխիկ արձանագրութեան գինն է Իտալիոյ համար 28.000 լիրէք: Ամերիկայի համար 45 տոլար:

Արտասահմանի միւս երկիրներու համար՝ տեղական դրամներու փոփոխութեան հիմ պէտք է առնել ամերիկեան տոլարը:

Կանխիկ արձանագրողներուն կը շընորհուի հարիւրին տասը զեղչ որոշուած գինին վրայ, եւ հատորին առաքումն ալ ձրի:

Դրամական առաքումները կատարել ուղղակի Մխիթարեան Տպարանի հասցէին՝ չէքով կամ դիւրագոյն եւ յարմարագոյն թուած ձեւով:

Փութացէ՛ք յայտնել հետեւեալ ձեր հաւանութիւնը ստանալու համար Հայկական Մանրանկարչութեան այս մեծադիր հատորը՝ որ պիտի ունենայ 60 – 70 գունատիպ էջեր, հանդերձ ուսումնասիրութեամբ հայ մանրանկարչութեան արուեստին: Հաճեցէ՛ք ճշդել թէ ո՞ր լեզուով հրատարակութիւնը կը ցանկաք ունենալ, հայերէ՞ն, անգլիերէ՞ն, իտալերէ՞ն թէ ֆրանսերէ՞ն:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Եղիա Վ. Փէչիկեան(✠), Հ. Մեսրոպ Վ. Ճանաշեան, Հ. Ներսէս Վ. Տէր Ներսէսեան, Յարութիւն Քիւրտեան, Պ. Ք. Տէտէեան, Փրոֆ. Շ. Տէտէեան, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Փրոֆ. Ջ. Տաուսէթ:

Թղթակցութիւնները եւ դրամական առաքումները ուղղել՝

TIPO-LITOGRAFIA ARMENA
San Lazzaro, VENEZIA (Italia)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

«Երեւանի պատուաւոր քաղաքացի»ի կոչում մը հաստատելու մասին առաջարկ մը եղած է, որ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է Երեւանցիներուն մօտ: Զանազաններ թերթերուն ուղղուած նամակներով կը փորձեն ճշդել այն արժանիքները, զորս պէտք է ունենան ապագայ թեկնածուները:

Ընդհանուր կարծիքը այն է, որ այդ պատուաբեր կոչումին արժանի պէտք է ըլլան միայն անոնք, որոնք ընդհանրապէս Հայաստանի եւ յատկապէս Հայութեան մեծ ծառայութիւն մը կատարած են:

«Այո, կարելի է սահմանել «Երեւանի պատուաւոր քաղաքացի» կոչումը, — կը գրէ Գեղամ Սարեան, — Միայն թէ այդ կոչումը պէտք է շնորհուի բացառիկ մարդկանց, բացառիկ առիթներով: Գուցէ տասը տարուայ մէջ մի անգամ... միայն այն մարդկանց, ովքեր բացառիկ ծառայութիւն են մատուցել մեր ժողովրդին եւ կամ ամբողջ մարդկութեանը՝ համապատասխան առիթ լինելու դէպքում»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Չամաչես, լաօ, Մանուկի մօտ կ'իջնես, — պատուիրեց Ոսկեհատը: — Նա էնպիսի մարդ է, որ ճամբի վրայ կանգնած՝ մարդ է կանչում իր տուն, որ մի բանով օգնի:

Այդ խորհրդից քաջալերուած, Ասատուրը մտաւ Արինոքի ձորը, իր հինգ ծառերից երկուսը թափ տուեց, բարձեց գիւղացիներից մէկի աւանակին եւ ուղեւորուեց Պնտոխներ:

Այդ գիւղը գտնւում էր Դաւթի քարի մօտ, ձորի պռկին: Պնտոխներ էր կոչւում, որովհետեւ այդտեղ շատ վայրի պնդուկ կար: Ամբողջ անտառը դրանից էր: Գիւղն ունէր քառասուն տուն՝ բոլորն էլ Հայեր:

Մանուկն ապրում էր այդ շէնում: Նրա տունը հազարաշէն առիթով մի խրճիթ էր, որ բաղկացած էր չորս մասից. թոնրատուն, ախոռ, օդա, յարդնոց:

Տօնէն, Ստեփանը, Օնէն, Շինական Պօղոսը եւ Ուրադ Յակոբը Դաշտ գնալիս կամ Դաշտից վերադառնալիս գրեթէ միշտ իջնում էին Պնտխցի Մանուկի մօտ: Նոյնիսկ անծանօթ ուղեւորը ճամբով անցնելիս մի շերեփ պաղ թան էր խմում նրա ցուլիքի տակ:

Ամբողջ Մշոյ դաշտում եւ Խութ-Բըռնաշէնում Պնտխցի Մանուկի տունը ճանաչուած էր իբրեւ առաքինի եւ պատուաւոր գիւղացու օճախ: Մանուկը ոչ մի մշակ չէր պահում եւ ապրում էր բացառապէս իր եւ իր որդիների վաստակով: Աղջիկներից վեցը հարս էին տարուած երկրի զանազան վայրերը՝ Սասուն, Մուշ, Խնուս, իսկ տղաներն ամուսնացած էին տանը: Բոլորն էլ՝ մեծ թէ փոքր, բնակւում էին մի ընդարձակ յարկի տակ: Մշեցու եւ սասունցու ընտանիքում եղբայրների բաժանութիւն չկար: Բաժանութիւն հրահրող եղբայրը դիտւում էր ընտանիքի պառակտիչ եւ առանց բաժինքի դուրս էր արւում տանից:

Տղամարդիկ առանձին էին սեղան նըստում, կանայք՝ առանձին: Վերից մինչեւ վար եւ վարից մինչեւ վեր կար դարերով սրբագործուած մի սովորոյթ. աւելի փոքրը հպատակւում էր աւելի մեծին: Երբ նոր հարս էր տուն գալիս, Պնտխցի Մանուկը հէնց առաջին օրը նըրան ասում էր, թէ նա ում է ենթարկուելու եւ ով է իրեն ենթարկուելու:

Այդպէս ամէն մարդ այդ ընտանիքում գիտէր իր տեղը եւ իր պարտականութիւնը իրենից վերեւում կանգնածի եւ ներքեւում գտնուողի վերաբերմամբ: Բոլորի մեծը ինքը Պնտխցի Մանուկն էր: Սա վաթսունին մօտ, մինչեւ ականջները հասնող, փոքր ինչ շիկագոյն բեղերով եւ թանձր յօնքերով մի գրագէտ տղամարդ էր, որ տան սպիտակ մօրուքի մահից յետոյ կանգնելով այդ բազմանդամ ընտանիքի գլուխ, իր հմուտ ձեռքերով վարում էր նրա ամէնօրեայ բազմապիսի գործերը:

Իւրաքանչիւր առաւօտ այդ ազնիւ գերդաստանի աքաղաղի ծուղրուղուն տարածւում էր Դաշտի վրայ: Այն լսելի էր անգամ Արինոքում: Մանուկը եւ իր որդիները արթնանում էին միշտ առաջին աքլորականչին, եւ, իրենց գործիքները վերցնելով, շտապում էին գործի: Իսկ հողի աշխատանքն անվերջանալի էր: Այդ երկրում տարուայ չորս եղանակները կանոնաւորապէս յաջորդում էին իրար, եւ նրանք ամէն եղանակի համապատասխան փոխում էին իրենց աշխատանքի ձեւը:

Ամառային հով երեկոներին Պնտխցի Մանուկը երբեմն գալիս էր Դաւթի քարի մօտ տեսնելու թէ ինչ նոր եկուոր կայ Սասնոյ կողմերից: Այդտեղով անցնում էր մի լեռնային քարուղի, որ կապում էր Խութ-Բռնաշէնը Դաշտի հետ: Սովորութիւն ունէր պպզած նստել Դաւթի քարի առաջ եւ, բեղերը մերթ ընդ մերթ ոլորելով ու հանդիստ ծխելով, երկար զրուցել այս կամ այն անցորդի հետ, կամ արմուկը յենած այդ քարին, հարցուփորձ անել Դաշտը մշակութեան գնացող խութեցի սակաւահող գիւղացիներին, փորմշակներին եւ կոյր երգիչներին: Երբ մի ուշացած, յոգնած ուղեւոր էր նկատում, կանչում էր մօտը եւ օթեւան տալիս: — Գնանք տուն, հաց կեր, յետոյ կը գնաս, — այս էր Մանուկի սովորական խօսքը այն մարդկանց, որոնց նա հանդիպում էր Դաւթի քարի մօտ կամ իրենց գիւղի շրջապատում:

Պնտխցի Մանուկն արդէն լուր էր առել, որ Ասատուրը պատրաստւում է ամուսնանալ: Այդ մասին նրան յայտնել էր Տօնէն՝ հարսնախօսութիւնից տուն վերադառնալիս:

Նախիրը գիւղ էր իջնում սարից, երբ Դաւթի քարի ստուերոտ կողմով երեւաց ընկոյզով բարձած աւանակը: Ճանապարհը քարոտ էր: Չոր ընկոյզներից թեռը չխչխկում էր գրաստի մէջքին:

— Չոչ, չոչ, — ասաց Խոդեդանը, — շուարած կանգ առնելով մի սպարթալի ճիւղի ետեւ, որ կաղնու ծառից երկարելով վարագոյրի պէս ծածկել էր քարուղին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Պ. Հրանդ Էքնայեան եւ զաւակները, Պ. Օննիկ Էքնայեան, Տէր եւ Տիկ. Վազգէն Անդրէասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ՅՈՒԴԻԹ ԷՔՆԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ մէկին, 90 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ, 5 Րիւ տէ Սապլը, Վիրոֆլէ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8·30ին, Շաւիլի Հայոց եկեղեցին, Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ:

Մասնաւոր մահազդ հրատարակուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վազգէն Անդրէասեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նազիկ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Շահամ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Կիւտէնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ
(Մեծ – Նոր գիւղացի)

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Ապրիլ 5ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, միաժամանակ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի (5 Ապրիլ) Ազգ. Մեծ Սգատօն, յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց:

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 12ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ Մէկ Միլիոն նահատակաց: Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10, հոգե – հանգիստ 11·45:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ե. Մինասեան (Եղիազար) շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մասնաւորաբար Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին, ցաւակցութիւն յայտնեցին իր հօրեղբօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Մշակոյթի Տան, Մոնմորանսիի հանգստեան տան, Կապոյտ Խաչի Օզափ. կայանին, Կարմիր Խաչին, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, «Հայ–Բոյժ»ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանին, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան 15ական ֆրանք:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Տէր – Անդրէասեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք, անձամբ, նամակով եւ նուիրատուութիւններով, իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին, իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ եղբօր Գրիգոր Տէր–Անդրէասեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած

ՍԻՊԻԼԻ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ:

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ
(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ:

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ:
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ:

ՊԱՐԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի

Երիտասարդաց Ակումբը կազմակերպած է պարերեկոյթ մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 19էն մինչեւ կէս գիշեր. Ռախմանինոֆ սրահին մէջ, 26 Ավընիւ տը Նիւ Եորք (16):

Ծախքերու մասնակցութիւն.— 5 ֆր.: (Ակումբին անդամներուն եւ ուսանողներուն համար, իրենց քարթը ներկայացնելու պայմանով): Ոչ անդամներուն.— 9 ֆրանք: Չրի պառ եւ պիւֆէ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél.: PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro: Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐ

✻

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

✻

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

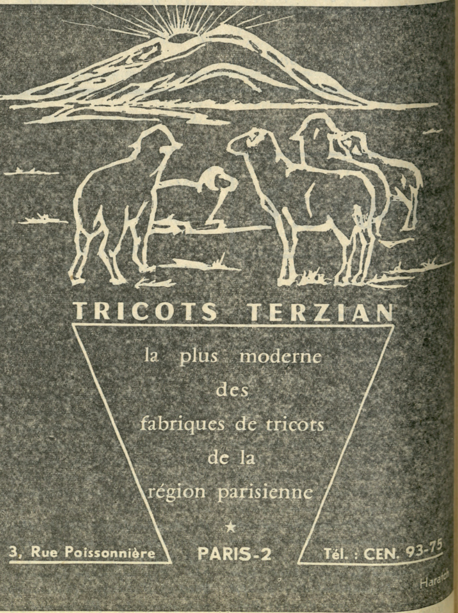
✻

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ —
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 3 AVRIL 1964
LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9975
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — N° 9975

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Համայնավարական գաղափարախօսութիւնը շատ բան կորսնցուցած է այսօր իր սկզբնական շրջանի ուժականութենէն: 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն ի վեր անցնող խառնակ տարիները, իրական կեանքը, քաղաքական դէպքերը, տնտեսական պայմանները, բազմաթիւ այլ ազդակներ ու դառն իրականութիւններ իրենց դերն են ունեցած այս ակնեբեւ փոփոխութեան մէջ:

Յեղափոխութեան «հերոսական շրջանին» Լենին անհաշտ ու դաժան քաղաքականութիւն վարեց՝ հին կարգերը քանդելու եւ տեղը նորը դնելու համար: Մարքսի եւ Էնգէլսի «ուղղափառ» ընկերվարութիւնը տեսական – վարդապետական մարզէն դուրս հանելով՝ ուզեց գործնական կեանքի մէջ կիրարկել զայն: «Ընչազուրկներու մենատիրութիւն»ը հաստատելու համար ո՛չ մէկ խոչընդոտի առջեւ կանգ առաւ:

Ստալին շարունակեց Լենինի գործը, դիմելով ամէնէն վայրագ միջոցներու, սպանդանոցի վերածելով Խորհրդային Միութեան անսահման տարածութիւնները, մէկ ծայրէն միւսը: Վարկաբեկելով իսկական ընկերվարութիւնն ու ոտնակոխելով անոր վեհ սկզբունքները:

Երկրորդ աշխարհամարտը ստիպեց ըՍտալինը ջուր խառնել իր բարկ գինիին մէջ: Խախտեց համայնավարութեան անհաշտ սկզբունքները: Շահագործեց ժողովուրդի կրօնական զգացումները՝ թոյլ տալով որ եկեղեցիները ազատօրէն գործեն: Թուլցուց մարդկային տարրական ազատութեանց վրայ դրուած կապանքները: Որոշ քայլեր առաւ դէպի ժողովրդավարութիւն, խաբելով դաշնակիցները, որոնց զինուորական ու նիւթական օժանդակութեանց պէտք ունէր, յաղթելու համար հասարակաց թշնամիին:

Յաղթանակէն վերջ, երբ ամբողջ աշխարհ կը յուսար թէ վերջապէ՛ս ժողովրդավար կարգեր պիտի հաստատուէին Խորհրդային Միութեան մէջ, յանկարծ խոր հիասթափում առաջ եկաւ, երբ Ստալին սեղմեց օղակները, աւելի ամուր քան երբեք:

Ամէնէն շատ զարմացողներն եղան Ամերիկացիները, որոնց բարեմիտ եւ անդիւանագէտ նախագահը՝ Ֆրէնքլին Ռուզվելթ՝ Եալթայի մէջ այնքան վեհանձն ու առատաձեռն զիջումներ էր ըրած «դեներալիսիմուսին»:

Զարմացաւ նաեւ խորամանկ Չըրչիլ, որ հակառակ ա՛յնքան երկար տարիներու իր քաղաքական մեծ փորձառութեան, խաբուած էր վրացի յեղափոխական գործիչէ մը: Շատ չանցած, Չըրչիլ Ամերիկայի մէջ հանդիսաւորապէս պիտի յայտարարէր թէ Շթէթինէն մինչեւ Ադրիական երկաթէ վարագոյր մը արեւմուտքի ազատ աշխարհը կը բաժնէր կարմիր բռնակալութեան լուծին ենթակայ երկիրներէն:

Շա՛տ ուշ էր մնացած ծեր դիւանագէտը, ըմբռնելու համար դառն իրականութիւնը:

Խրուշչեւի օրով փոքրիկ ճեղքեր բացուեցան երկաթէ վարագոյրին մէջ: Արեւմուտքէն արեւելք երթեւեկի որոշ ազատութիւններ տրուեցան, կարճ պայմանաժամով: Ձեկայի Լրտեսական ցանցերը պակսեցան:

Յուսահատ «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» իրականացնելէ, Խրուշչեւ փակաւ «խաղաղ համակեցութեան» ըսկզբունքին: Գաղթատիրական եւ աշխարհակալ պետութեանց հետ տնտեսական – առեւտրական եւ մշակութային դետնի վրայ սկսաւ սերտ կապեր հաստատել: «Խաղաղութիւն» հոլովեց, մինչ յեղափոխութիւնը պատերազմով, զէնքի ուժով տեղի կ'ունենայ: «Դաւաճանեց» համայնավարութեան սկզբունքներուն, Չինացի կարմիրներու արդար զայրոյթը հրաւիրելով իր վրայ:

Այսօր Փեքին ու Մոսկուա կանգնած են դէմ դէմի: Մաօ Ցէ Թունկ ապարէզ կը կարդայ Խրուշչեւի, զայն նստեցնելով ամբաստանեալի աթոռին վրայ:

Ճեղքուած է համայնավարական ճակատը:

Ո՞ւր պիտի յանգի ռուսեւչին հակամարտութիւնը՝ գաղափարախօսական – վարդապետական դետնի վրայ:

Ո՞վ պիտի յաղթէ ի վերջոյ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱԶԻԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՌԱՆՑ ԱՐԻՒՆԻ

Խուան Կուլար ստիպուեցաւ տեղի տալ եւ հրաժարիլ նախագահի իր պաշտօնէն: Արդարեւ բանակին գլխաւորութեամբ, ծագած ըմբոստական շարժումը յաղթեց առանց կաթիլ մը իսկ արիւն թափելու:

Կը թուի թէ ըմբոստական այս շարժումին գլխաւոր պատճառը եղած է Կուլարի ձախ քաղաքականութիւնը: Խուան Կուլար «սալոնական ձախակողմեան» մը կը նկատուէր: Պրազիլ լատին Ամերիկայի ամէնէն տարածուն եւ ամէնէն բնակուած երկիրն է: Աշխարհի հինգերորդ ազգն է իր տարածութեամբ (ութ միլիոն հինգ հարիւր հազար քառակուսի մեթր): 75 միլիոնի կը հասնի բնակչութեան թիւը (ճերմակ՝ 61 առ հարիւր, խառնածին՝ 26·5 առ հարիւր, սեւ 10·9 առ հարիւր, ամերհնդիկ՝ 1·6 առ հարիւր): Կը խօսին փորթուկալերէն եւ ժողովուրդին ինը տասներորդը կաթողիկէ է: Նախկին մայրաքաղաքն էր՝ Ռիօ Տէ Ժանէրիօ, 1956էն ի վեր նոր մայրաքաղաքն է՝ Պրազիլիա: Աշխարհի առաջին արտադրողն է սուրճի: Կ'արտածէ նաեւ քաքաօ, բամպակ, շաքար:

Տակաւին շատ յստակ չէ թէ ի՞նչպէս տեղի ունեցած են դէպքերը, բայց ըստ Սան Փաւլոյի կառավարիչին տեղեկութեանց, երկրին 22 նահանգներուն 11ը ըմբոստական շարժումին միացած են, գլխաւորաբար՝ Մինաս, Սան Փաւլօ, Մաթօ Կրոսօ, Ռիօ Կրանտէ տօ Սուլ եւ նոր մայրաքաղաքին շրջանը: Այս նահանգներու զօրքերը ժամադրուած էին Ռիոյի ճամբուն վրայ, թիւ 47 քիլոմեթրին, միասին քալելու համար դէպի Պրազիլիա:

Տեղական եւ օտար բազմաթիւ շահեր խնդրոյ առարկայ են: Կուլար «յառաջդիմական ազգայնականներու» պարագլուխը իր կողքին ունէր ընկերակցութիւնները եւ երկրագործական այն շրջանակները որոնք կողմնակից էին հողային բարեփոխման: Յատկանշական մըտայնութեան մը իբրեւ արտայայտութիւնը, կը յիշատակուի ելեկտրականութեան բանուորի մը սա խօսքը՝ «այս կացութենէն ազատելու համար, պատրաստ ենք մենատիրութիւն մը ընդունելու պայմանաւ որ ոչ ծայրայեղ աջ, ոչ ալ ձախ ըլլայ:»

Կուլարի այսօրուան ընդդիմադիրներն են անոնք որոնք երէկ զինքը իշխանութեան գլուխ բերին:

Կուլարի պարտադրական հրաժարումէն ետք, ըստ Սահմանադրութեան խորհրդարանի նախագահը կ'ըլլայ պետութեան նոր ղեկավարը:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐԾԻՆ ... ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ

«Ս. ԽԱՉ ԿԱՄ «ԱՐԵՒ» ԵԿԵՂԵՑԻՆ (ԱՂԹԱՄԱՐ) ԴԱՐՁԱԾ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԳՈՀԱՐԸ

Պոլսոյ «Ժուռնալ տ'Օրիան» թերթին մէջ Լիվիօ Ամէտէ Միսիր գրի առած է շահեկան տեսութիւն մը, որու գլխաւոր մասերը կը ներկայացնենք ստորեւ.—

Պոլսոյ համալսարանին դասախօս եւ Թիւպինկէնի համալսարանին այցելու դասախօս Փրոֆ. Մազհար Շ. Իփշիրօղլու Գերմանիոյ Մայնց քաղաքին Ֆլօրիան Քուբֆէրպէրկի հրատարակչականին միջոցաւ լոյս ընծայեց 150 էջնոց հոյակապ հատոր մը Ս. Խաչ եկեղեցիին մասին, որ կը գտնուի Վանայ լճին մէկ կղզիին մէջ: Այս եկեղեցին, զոր Փրոֆ. Իփշիրօղլու կը յորջորջէ ականաւոր բիւզանդագէտ Ֆըրանց Տոլկէի ասութեամբ «Լոյսի եկեղեցի» անծանօթ մը չէ գիտական աշխարհի, քանի որ Մ. Պրոսէ, Կաչքիք, մեծն Ստրչիկովսքի, ինչպէս նաեւ Անգարայի Գրական Ֆաքիւլթէի դասախօս Տիկին Քաթէրինա Օթթօ – Տորն խօսած են անոր մասին իրենց երկասիրութեանց մէջ: Եւ սակայն Իփշիրօղլուն է որ առաջին անգամ ըլլալով մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան մը առարկայ դարձուցած է Աղթամարի եկեղեցին:

Ազիզ Արպէքի եւ Եըլտըզ Մօրանի հոյակապ լուսանկարներով զարդարուն գիրքը կը բաղկանայ երեք մասերէ.

Ա) Եկեղեցին իր ամբողջութեան մէջ:

Բ) Արուեստի կեանքը արեւին տակ:

Գ) Ջրադաշտական շրջանին ազդեցութիւնը:

Պէտք է ըսել թէ առաջին մասը բաւական հակիրճ է եւ կրնար քանի մը էջ աւելի պարփակել Վասպուրականի թագաւորութեան դերին մասին՝ Հայոց պատմութեան մէջ: Այս ուղղութեամբ կարելի էր օգտագործել Ռընէ Կրուսէի Հայաստանի Պատմութիւնը: Միւս կողմէ ընթերցողներուն թոյլ տալու համար որ գնահատեն կարեւորութիւնը այն կղզիին, ուր կը գտնուի Աղթամարի եկեղեցին, մաղթելի էր պատմականը ընել Աղթամարի կաթողիկոսութեան պատմութեան մասին, որու համար խօսուած է 1962ին Վատիկանի մէջ լոյս տեսած «Օրիէնթէ Քաթթոլիկօ» երկասիրութեան մէջ: Ըստ այս վերջնոյն՝ Աղթամարի եպիսկոպոսը մինչեւ 1917 պահած է «կաթողիկոս»ի տիտղոս դիրը, ի փոխարէն ցաւալի է որ այն գրքոյկը, զոր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը (Անթիլիաս Լիբանան) վերջերս հրատարակեց հայկական պատմութեան մէջ իր իրաւական զօյավիճակին մասին, չի յիշեր Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը:

Բայց սակայն չի պակսեցներ արժէքը գրքին, որու ծանրութեան կեդրոնն է Աղթամարի եկեղեցիին հրաշալի քանդակներուն ուսումնասիրութիւնը: Հեղինակը ի յայտ բերած է իր արտակարգ հմտութիւնը գիտական եւ արուեստագիտական մարզի մէջ՝ ուսումնասիրելով Աղթամարի եկեղեցիին ցայտուն յատկանիշներուն, հետեւելով արեւի շարժումին:

Գիրքը իր գերագրական կէտին կը հասնի 120րդ էջին վրայ՝ երբ Իփշիրօղլու մեզի կը ներկայացնէ Աղթամարի եկեղեցին իբրեւ «հոյակապ հաստատութիւն» մը, «հրաշալի իրագործում մը»: Հեղինակը խօսելով անասունի ձեւով զարդաքանդակներուն մասին կը գրէ.— Անասունի ձեւով զարդաքանդակները ստուերի եւ լոյսի համաչափ կշռոյթի մը ներքեւ արեւի սկաւառակ մը կը յիշեցնեն: Եւ այս հրաշալի լոյսի խաղերուն ներքեւ Քրիստոսի մէկ պատկերը կ'անհետանայ մայրամուտին եւ յարութիւն կ'առնէ առաւօտուն:

Ինչպէս կ'երեւի՝ այս գիրքը պիտի շահագրգռէ բազմաթիւ գիտնականներ, արուեստագէտներ, պատմագիրներ: Նոյնիսկ փողոցի մարդը, որ այնտեղ պիտի գտնէ գեղեցկութեան յաւերժական կոթողները: Միթէ «Հայաթ» շաբաթաթերթը վերջին թիւերը չէ՞ յատկացուցած արեւելեան նահանգներու զբօսաշրջիկութեան վայրերուն Մուշի Ս. Կարապետ եւ Աղըր քաղաքին եկեղեցիներուն վրայ, զորս թերթը ներկայացուցած է ընթերցողներուն, այսուհետեւ պէտք է աւելցնել Վանայ լճին յաւերժական լոյսի Ս. Խաչ եկեղեցին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անուղղակի կերպով պատասխանեց Չինացիներուն, Փեշտայի մէջ, շեշտելով թէ եթէ Լենին յեղափոխութեան մղած ըլլար առանց լաւագոյն ապագայի մը խոստումին, բանուորական դասը իրեն հետեւած չէր ըլլար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ափրեւասիական ժողովի խորհրդային պատուիրակութեան պետը՝ կաֆուրով շատ խիստ լեզու մը գործածեց Չինացիներուն դէմ: Ֆրանս–Փրէս գործակալութեան ըրած իր յայտարարութեան մէջ, ռուս պատուիրակը ըսած է թէ Չինացիք կ'ուզեն որ սեւերը եւ դեղինները միանան Եւրոպացիներուն դէմ:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով զինուորական տողանցք մը տեղի ունեցաւ ԷՕՔԱՅԻ ապստամբութեան իններորդ տարեդարձին առթիւ: Ներկայ էին աւելի քան ութսուն հազար յոյն Կիպրացիներ:

ՖՐԱՆՔՕ ճառ մը արտասանեց քաղաքացիական պատերազմին 25ամեակին առթիւ եւ կրկնեց իր ծրագիրները.— Հիմնարկութեանց երկտասարդացում եւ «ներկայացուցչական, ժողովրդական եւ ընկերային միապետութեան մը հաստատումը»:

ՊԵԼԺԻՈՅ բժիշկները ցնոր տնօրինութիւն գործադուլի դիմած են բողոքելու համար կառավարական օրէնքին դէմ զոր խորհրդարանը վաւերացուց առջի օր: Օրէնքը կը վաւերաբերի բժիշկներու այցելիներուն եւ ընկերային ապահովութեան կապերուն: Պելժիա 12·000 բժիշկ ունի, գործադուլին կը մասնակցին՝ 10 հազար:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱՔ ԱՐԹԸՐԻ վիճակը միշտ շատ ծանր է եւ յոյս չկայ կեանքը փրկելու: 84 տարեկան զինուորականը 3 յաջորդական գործողութիւններ կրած է:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Էրհարտ Ամերիկա պիտի երթայ Յունիսին: Հարուըրտի համալսարանին Տոքթոր Հոնորիս Քաուզայի տիտղոսը պիտի ստանայ այս այցելութեան առթիւ:

ԷՏԿԱՌ ՖՕՌ յայտարարած է Քիէվի մէջ, ուր կը գտնուի, որ Ֆրանսա համայնավար Չինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան ի նպաստ պիտի քուէարկէ:

ԲԵՆ ՊԵԼԼԱ ճառ մը խօսած է առջի օր եւ խօսքն ուղղելով արեւմտեան մամուլին, շեշտած է «քաղաքական տղէտներ էք: Ընկերվարութիւնը հաստատուած է այս երկրին մէջ եւ ոչ թնդանօթը ոչ ալ ոմանց ոսկեզօծ գրիչները բան մը կրնան ընել»:

ԳՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԱՌՕՐԵԱՅԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻՑ

Ա.

Շարունակում է իր աշխատանքները Հայաստանի գրողների միութեան վարչութեան լիակատար նստաշրջանը: Գրողներն ու քննադատները հաւաքուել են խօսելու, հանրագումարի բերելու մեր նուաճումները, բացայայտելու թերութիւնները եւ նշելու մեր անելիքներն ու հեռանկարները:

Խօսելու շատ բան կայ: Նոր անուններով հարստացել է մեր գրականութիւնը, նոր գրքերով՝ մեր գրադարանները: Սակայն առկայ են եւ անհանդստացնող երեւոյթներ, ունինք թերութիւններ ու թերացումներ, որոնց մօտով չի կարելի անցնել անտարբերութեամբ, աններդաշնակութիւններ, որոնք պէտք է վերացուեն, հին ու նոր հիւանդութիւններ, որոնք յաճախ զգալի են, բայց որոնք ենթակայ են բուժման եւ պէտք է բուժուեն:

Շատ ենք խօսում երիտասարդ գրողների մասին եւ իրաւունք ունենք: Նրանք են մեր վաղուայ գրականութեան տէր ու տնօրէնը: Նրանք շատ են, եւ այդ շատերի մէջ քիչ չեն ապագայ խոստացող գրիչները: Այսօր, երբ երիտասարդ գրողները զուրկ են իրենց գրական օրկանից, «Գրական Թերթը», «Սովետական Գրականութիւն» ամսագիրը տարուայ մէջ մի քանի անգամ, «պլանն կատարելու» բարի ձգտումով, հնչեցնում են «երիտասարդական ձայներ» ու նորից տիրում է լռութիւն ...

Նոյնը նաեւ «Ավանգարդ» թերթը: Մինչդեռ «Ավանգարդը» պէտք է սիստեմատիկ զբաղուի երիտասարդ գրողներով եւ երիտասարդական գրականութեան խնդիրներով: Եթէ ամսուայ ընթացքում թերթը 2 – 3 գրական էջ տայ, մեծապէս կը թեթեւացնի նրանց դրութիւնը: Լոյս են տեսնում գրքեր, յաջող կամ անյաջող, միեւնոյնն է, նրանց մօտով «Ավանգարդ»ը անցնում է դատապարտելի լռութեամբ: Դրա փոխարէն շատ են թարգմանութիւնները, այդ էլ հարկաւոր է, բայց պէտք չէ անտեսել ինքնուրոյն երիտասարդական գրականութիւնը:

Գրողների միութիւնն ունի իր այսպէս կոչուած սեկցիաները, որոնք տարիներով դատապարտուած են անգործութեան, արձակի, պոեզիայի, դրամատուրգիայի, քննադատների, թարգմանական գրականութեան, մանկական գրականութեան հնչեղ, պատկառելի սեկցիաներ, որոնք անունով միայն գոյութիւն ունեն: Ոչ մի ստեղծագործական միջոցառում, ոչ մի քննարկում, ոչ մի երեկոյ, ոչ մի հաւաքոյթ: Մի՞թէ նրանք անելիք չունեն: Իսկ եթէ իսկապէս անելիք չկայ, ինչո՞ւ են ընտրում: Եւ վերջապէս ի՞նչպէս կարող են անելիք չունենալ ստեղծագործական սեկցիաները: Լոյս են տեսել բազմաթիւ գրքեր, որոնք պատկանում են այս կամ այն ժանրին: Չէ՞ որ յիշեալ սեկցիաների սրբազան պարտականութիւնն է քննարկել լոյս տեսած այդ գրքերը, հանդէս գալ նրանց մասին. դասախօսութիւններով եւ զեկուցումներով, մի խօսքով, ստեղծել աշխոյժ գրական կեանք:

Տարուայ ընթացքում տեղի է ունենում երկու – երեք գրքի քննարկում, այն էլ կազմակերպում է գրողների միութեան ակումբի վարչութիւնը; քննարկումներ, որոնց շատ քիչ թւով քննադատներ են մասնակցում: Եւ ի՞նչ է ստացւում: Քննարկումներն անցնում են միջակ կամ միջակից էլ ցածր մակարդակով, լուրջ քննադատական ելոյթների փոխարէն կարելի է լսել ճառեր, որոնք յիշեցնում են բաժակաճառեր եւ անցնում է երեկոն առանց հետք թողնելու, առանց մի նոր բան տալու ունկնդիրներին կամ քննարկուող գրքի հեղինակին:

Նման բան չի պատահի, եթէ սեկցիաներն իրենց վրայ վերցնեն քննարկումը, թէկուզ ակումբի վարչութեան հետ համատեղ, նախապէս ապահովեն հիմնական ելոյթները, ապահովեն քնարկումների մակարդակը, դուրս-դան անտարբերութեան եւ անգործունէութեան գորշ ոլորտից եւ չարժեն գրական մթնոլորտը:

Գոյութիւն ունի, այսպէս ասած, կոնսուլտացիոն բաժանմունք, որտեղ նստած են շատ յարգելի, կարող գրողներ: Նրանք կոչւում են կոնսուլտանտներ, նրանց պարտականութիւնն է կարդալ ներկայացուած ձեռագրերը, ուղղութիւն ցոյց տալ հեղինակներին, այն գրողներին, որոնք գրողների միութեան անդամ չեն, բայց գրում են: Ցայտնաբերել լաւ գործեր, եթէ կան, եւ հեշտացնել նրանց լոյս աշխարհ մտնելու ճանապարհը: Առանց ճշմարտութեան դէմ մեղանչելու, կարելի է ասել, որ մեր խորհրդատու բաժինը ձեռք է բերել հարկ եղած «հեղինակութիւնը»: Գրող – յաւակնորդները ձեռագիրը թեւի տակ դրած բախում են այս կամ այն, իրենց յարմար գտած գրողի դուռը եւ խնդրում են կարդալ եւ «կարծիք տալ»: Երբ յիշեցնում ես, որ դրա համար պէտք է դիմել գրողների տան ատրիճանաւոր պաշտօնեաներին, խորհրդատուներին, նրանք չեն նահանջում. «գիտենք, այնտեղից բան չի դուրս գայ, ես ուզում եմ դուք կարդաք եւ կարծիք տաք»: Ահա դրութիւնը:

Ես չեմ յիշում մի դէպք, որ մեր խորհրդատու ընկերները մի որեւէ ժողովում հանդէս գային եւ պատմէին իրենց կատարած աշխատանքի մասին, նաեւ այն մասին, թէ ի՞նչ կարելի է անել՝ աւելի օգտաւէտ դարձնելու իրենց աշխատանքը:

Զափազանց կարեւոր է մեր գրականութիւնը ռուս, հետեւաբար եւ համաշխարհային գրականութեանը ներկայացնելու խնդիրը: Այս գործում գրողների միութիւնը պէտք է ունենայ պատշաճ վերահսկողութիւն: Մոսկուայում յաճախ լոյս են տեսնում արձակ ու չափածոյ այնպիսի գործեր, որոնք կարող են միայն վարկաբեկել մեր գրականութիւնը: Հայ գրողների թարգմանութեան կարեւոր աշխատանքը մատնուած է ինքնահոսի: Այս գործը դարձել է անձնական ձեռներէցութեան եւ ճարպիկութեան գործ:

Գրողների միութեան ղեկավարութիւնը պէտք է սերտ կապ պահպանի Մոսկուայի հրատարակչական օրկանների հետ եւ թոյլ չտայ, որ թարգմանուեն եւ հրատարակուեն թոյլ, անպէտք գործեր: Պէտք է ձեռնամուխ լինել Եղիշէ Չարենցին արժանաւոր մակարդակով ռուս ընթերցողին հասցնելու կարեւոր աշխատանքին: Զարմանալի բան, ռուս ընթերցողն աւելի լաւ եւ մօտիկ է ճանաչում Չարենցի աշակերտներին, իսկ ուսուցչին՝ ոչ ...

Մեր քննադատները, աննշան բացառութեամբ, չեն զբաղւում ժամանակակից գրողներով եւ գրականութեամբ: Անհրաժեշտ շնորհակալ աշխատանք է զբաղուել Պռօշեանով, Շիրվանզադէով, Բակունցով, բայց այդ պէտք չէ արուի ի հաշիւ ժամանակակից գրականութեան: Մեր քննադատները ոչ միայն չեն գրում, այլեւ չեն կարդում կամ կարդում են առիթից առիթ, ժամանակակից գրողների գործերը. կարդում են ի միջի այլոց, կարդում են ու ... լռում: Անտարբեր ենք գրողներս, չենք ուրախանում եղած յաջողութիւններով, չենք ցաւում ձախողութիւններով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Բ.

Ասորեստանի Սարկոն թագաւորը (724-705) կը գրաւէ կղզին: Երկու տարի վերջ Եգիպտոս կը տիրէ: Պարսիկ աշխարհակալութեան ատեն Կիպրացիք կ'օգնեն Կիւրոսի, կը մնան անկախ իրենց թագաւորներով: Համակրութիւն պիտի յայտնեն Յունաստանի, բայց յետոյ պիտի օգնեն Քսերքսեսի նաւատորմին: Պարսկական տիրապետութիւնը ծանր կը կշռէ, երբեմն կ'ընդվզին, բայց կը պարտուին: Աղեքսանդր պիտի ազատէ կղզին պարսկական բռնակալութենէն: Կիպրացիներ պիտի օգնեն մակեդոնացիին Տիւրոսի պաշարման ատեն: Յաղթականին կանխահաս մահով կղզին կը մնայ յաջորդներուն մրցակցութեան ենթակայ: Կղզեցիներ պիտի բաժնուին երկու խմբակցութեանց, յաղթականը պիտի ժէ հակառակորդները, կողմնակիցները: Պտղոմէոս պիտի նայէ բարեկամ Նիքոքլէոն թագաւոր կասկածելով թէ հակառակորդ Անթի նոսի հետ յարաբերութիւն ունի: դաւադիրներ պիտի ղրկուին անհաւատարիմ արքան, որ պիտի խընտրէ ինքնասպան ըլլալ պալատին Ընտանիքին բոլոր անդամները պիտի տեւեն իր օրինակին: Թագուհին իր քով պիտի խեղդէ իր երկու աղջիկները Տիոտոր Սիկիլիացին կը նկարագրէ քայական ընտանիքի ողբերգական ճանը: Վերջապէս Պտղոմէոս պիտի բանայ Կիպրոսի եւ մինչեւ Հռոմէ գրաւումը, 58ին պիտի մնայ կղզին իշխանութեան տակ: Պտղոմէոսեան իրենց պիտի վերապահեն հանքերու հագործումը:

Այս շրջանին Կիպրոս պիտի իր բանաստեղծները: Հոն պիտի ստոյիկեան իմաստասիրութեան հիմն դիր Զենոն 336ին, պիտի գաղթէ Աթ եւ պիտի սորվեցնէ անհատին պարտ կանութիւնը ընկերութեան հանդէպ, տի քարոզէ ամէնուն համար հաւա արդարութիւն՝ առանց դատորոշման գի եւ հարստութեան:

Հռոմէն եկող կառավարիչները յաջորդաբար կը կողոպտեն կղզին: Երբ Կիկերոն 51ին Կիպրոս եկաւ կղզին ողոր վիճակի մէջ էր: Կիպրացիներ ստիպուած էին ծանր տուրքեր վճարելու եւ իսկ պատուիրակներ ղրկելու Հռոմ, ծերակոյտին երախտագիտութիւն յայտնելու համար:

Հրէական գաղութ մը հաստատուած Սալամինէ քաղաքին մէջ: Պաղեստինի Եգիպտոսի Հրեաներու ապստամբութեան ատեն ասոնք ալ զէնք բարձրացուցին Հռոմէական իշխանութեան դէմ, կատա դաբար կոտորեցին թէ Հռոմէացիները թէ Յոյները, ջարդուածներու թիւը գնահատուի շուրջ երկու հարիւր քառասուն հազար: Հռոմայեցիներ զսպեցին ըմբոստութիւնը եւ անխնայ կոտորեցին բոլոր Հրեաները: Տրայանոս կայսր հրովարտակով կղզին փակ պիտի մնա որեւէ հրեայի առջեւ:

Կղզին անհրաժեշտ էր Հռոմի ռազմա կան դիրքին պատճառով, հսկելու համար փոքր Ասիոյ վրայ:

Մարկոս Աւետարանիչ եւ զարմիկը Բառնաբաս, քրիստոնէութիւնը քարոզեցին 45ին: Հռոմէացի կառավարիչը լատրեց քարոզչութիւնը, Կիպրոս քրիստոնէութիւնն ընդունող առաջին կիրը: Այս առաւելութեամբ Կիպրոսի կեղեցին պահեց իր անկախութիւնը տիոքի պատրիարքութեան դէմ եւ Եփե սոսի ժողովը 431ին վաւերացուց Կիպրա ցիներուն խնդրանքը, եկեղեցին անկա եւ ինքնագլուխ յայտարարելով: Զենոն կայսրը (474–491) կը հաստատէ եկեղեցական անկախութիւնը, արտօնութի

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Իր կենդանութեան, Սթալին «սրբագրեց» իր երկրին պատմութիւնը, կեղծելով թուականներ եւ ամբողջովին նուազեցնելով Յեղափոխութեան գլխաւոր դերակատարներուն դերը: Նոյնիսկ, բարոյական դրաքննութեան մը ենթարկեց իր սեփական պատմութիւնը, արգիլելով որեւէ ակնարկութիւն իր մտերմիկ կեանքին վերաբերմամբ, պատճառաբանելով թէ այդ կեանքը սեփականութիւնն էր միայն ու միայն իր կուսակցութեան եւ իր հայրենիքին: Աւելին, ոչնչացուց եւ մէջտեղէն վերցուց բոլոր այն մարդիկը, որոնք հեռուէն կամ մօտէն, առաւել կամ նուազ չափով վկաները եղած էին իր մտերմիկ անցեալին:

Իր մահէն տասը տարի ետք, վերջապէս կը վերնայ գաղտնիքներու վարագոյրին մէկ ծայրը: «Սթալինի մտերմիկ կեանքը» հատորի մը մէջ, երկու անգլիացի հեղինակներ՝ Ճէք Ֆիշմըն եւ Պերնըրտ Հիւթթըն կարգ մը նորութիւններ կը բերեն «պողպատեայ մարդուն» սիրային կեանքին մասին:

×

Երբ 1901ին, ցարական ոստիկանները կը հետապնդէին վտանգաւոր յեղափոխական մը՝ Ժոզէֆ Ճուկաշվիլի անունով, լուր ստացան թէ մարդը թաքնուած էր Թիֆլիզի աստղադիտարանին մէջ:

Ոստիկանները հոն հասնելով, մանրակրկիտ խուզարկութեան ձեռնարկեցին, չորս կողմը տակն ու վրայ ըրին, մոռնալով սակայն տանիքը, ուր, դէպի երկինք ցցուած հսկայ դիտակին տակ կկըզած պահուած էր ապագայ Սթալինը..:

Երբ ոստիկանները կը հեռանան, ըՍթալին, միջոց մը եւս կկզած սպասելէ ետք, իրիկուան մութին, կը հեռանայ իր թաքստոցէն եւ ապաստան կը գտնէ բարեկամի մը՝ Սերժ Ալիլուեվի քով, որ պարզ աշխատաւոր մըն էր Կովկասի երկաթուղիներու նորոգութեանց աշխատանոցին մէջ:

Սերժ բաւական ժամանակ կը հիւրընկալէ փախստականը: Բայց իր կինը՝ Օլկան, յղի է եւ զաւկին ծնունդը մօտալուտ: Բնակարանը նեղ է, չեն կրնար այդ պայմաններուն մէջ ապրիլ: Ճուկաշվիլի կը ստիպուի հեռանալ ու ձեռք առնել վերստին փախստականի իր կեանքը: Այդ շրջանին ան քսաներկու տարեկան է:

Իր մեկնումէն քանի մը օր ետք, Սերժի կինը աշխարհ կը բերէ աղջիկ մը՝ Նատիան:

Երիտասարդ յեղափոխականը հեռուները կը գտնուի, չի լսեր նորածնին առաջին ճիչերը:

Սակայն, տասնըեօթը տարի ետք, Նատիա Ալլիլուեվա պիտի դառնայ Սթալինի երկրորդ կինը եւ անոր կեանքին մէջ կարեւոր տեղ մը գրաւելէ ետք, ինչպէս պիտի տեսնենք, իր կեանքին գնով պիտի հատուցանէ «Պողպատեայ մարդուն» մենատիրութեան վերջ տալու իր յանդգնութիւնը:

Երիտասարդ յեղափոխական Ճուկաշվիլիի կեանքին այս երեսը ունի նաեւ իր հակադիր կողմը:

1904ին, փախստականը, որ սիրահարուած է Թիֆլիզի իր նախկին դպրոցական ընկերներէն Սվանիծէի քրոջ՝ տասնըութամեայ խարտեաշ եւ աստուածավախ Կատարինէի, կը փախչի Սիպերիոյ թիարաններէն ու կը հասնի իր ծննդավայրը՝ Կորի քաղաքը: Մինչեւ հոն հասնելու համար ամբողջ գիշերներ կռուած է սովահար գայլերու հետ, որոնք կ'ուզէին զինք յօշոտել ...

Թիապարտը կ'ուզէ գաղտնօրէն ամուսնանալ իր սիրածին հետ: Բայց Կատարինէի ծնողքը կ'ընդդիմանան իրենց ապագայ փեսային այդ ցանկութեան: Ըլլալով վրացի բարեպաշտ քրիստոնեաներ, անոնք կը ցանկան որ իրենց աղջիկը ամուսնանայ եկեղեցին, Ս. պսակի պերճաշուք արարողութեան մը ընթացքին:

Հակառակ անխուսափելի վտանգներու, Սթալին կը զիջի: Սեւ հագուստ մը հագած, գլխուն լայնեզր գլխարկ մը՝ ծածկելու համար իր դէմքը հաւանաբար հալածող ոստիկաններէն, կը հետեւի բեպաշտ Կատարինէին՝ մինչեւ եկեղեց խորանին առջեւ:

Մինչ հարսին զարմիկը եղող քահանա պսակի խորհուրդէն ետք, մատանիներ կ'անցընէ նորապսակներուն մատը, եկեղեցիին զանգակները կը սկսին ղօղանջել: Չէ՞ որ Սվանիժէները իր աղջկան համար կը ցանկային փառա արարողութիւն մը, հոգ չէ թէ իրենց սան կրնար վերստին թիարանին ճամ բռնել:

Զանգակներու ղօղանջէն դղրդացող եկեղեցիին մէջ, ձայնաւոր դպիրները սկսին երգել.

— «Ամենակարող Աստուած, քեզի: Հեռու, Սատանայ, քու տեղդ չէ: Քու զազրելի աչքդ հաճելի չէ տունծոյ ...»:

Իբր թէ ինք իսկ ըլլար այդ սատանա Սթալին աչքերը կը պտըտցնէ եկեղեց չորս բոլորտիքը: Կը հանդարտի քէ Ոստիկանները լուր չեն ունեցած արար ղութենէն ...

Երիտասարդ ամոլը կը հաստատ Պաքու, կեղծ անունի մը տակ: Յաջ դող տասներեք տարիներու ընթացք Սթալին կ'ապրի քսան զանազան անու ներու տակ ծածկուած:

(1 Շար.)

կուտայ արքեպիսկոպոսին մական եւ վեղար կրելու եւ կարմիր մելանովստորագրելու:

Անգլիացի խաչակիրներ արեւելք կու-գան պատերազմելու համար Սալահետ-գին դէմ: Ռիչըրտ Առիւծասիրտ կը տիրէ Կիպրոսը, կը վաճառէ Տաճարա-կաններուն հարիւր հազար ոսկիի: Ա-սոնք ալ կը կեղեքեն բնակչութիւնը տուրքերնին վճարելու համար, կղզե-ցիներ կ'ըմբոստանան, Տաճարականներ կը կոտորուին, բայց կը պատրաստուին հեռանալ բնակչութեան թշնամութեան պատճառով եւ կղզին կը վերադարձնեն Առիւծասիրտին, որ 1192ին կը հաստատ-ուի Նիկոսիոյ մէջ եւ յետոյ կը վաճա-ռէ նոյն գումարով իր դժբախտ պաշտ-պանեալին, Երուսաղէմի Թագաւոր Գուի-տոն Լուսինեանի (Մայիս 1192): Գուի-տոն Կիպրոս կը հրաւիրէ մեծ թիւով հայրենակիցներ, որոնք կորսնցուցած էին իրենց ինչքերը Պաղեստինի մէջ Սալա-հետինի գրաւումով եւ հողեր կը բաժնէ անոնց: Գուիտոն Լուսինեանի կը յաջորդէ եղբայրը, կը կազմակերպէ լատին եկեղեցին, արքեպիսկոպոսութիւն մը կը հաստատէ Նիկոսիոյ մէջ, երեք եպիս-կոպոսութիւններ երեք գլխաւոր քաղաք-ներու մէջ Հռոմի հաւանութեամբ, «Թագաւոր Կիպրոսի» տիտղոսը կը ստանայ Հենրիկոս Վեցերորդէն եւ կը թագադրուի Նիկոսիոյ մէջ:

1192էն 1489 տասնեւութ Լուսինեաններ կը թագաւորեն Կիպրոսի վրայ: Ընկե-րային դիմագիծը կը սկսի փոխուիլ: Բիւզանդական շրջանին ընկերային տար-բերութիւններ չկային, բնակչութիւնը են-թակայ էր ձրի աշխատանքի, եկեղեցա-կանութիւնը տուրք չէր վճարեր: Լու-սինեաններ աւատապետական վարչաձեւ հաստատեցին, բնակչութիւնը բաժնուե-ցաւ երկու մասի, լատին հողատէրեր եւ բնիկ Յոյներ: Երկուքն ալ պիտի ապրին կողք կողքի, տնտեսական եւ կրօնական հակամարտութեամբ: Նոր Ֆրէնկներ պիտի հաստատուին որպէս առեւտրա-կան, պիտի կազմեն քաղքենի դասակար-գը:

Երկրագործ դասակարգը կը բաղկանայ Յոյներէ, որոնք թագաւորին կամ աւա-տապետին սորուկներն են: Տարաթը ե-րեք օր պիտի աշխատին աւատապետին դաշտերուն վրայ, պիտի ամուսնանան ա-ւատապետին արտօնութեամբ:

Երկրորդ դասակարգը նոյնպէս կապ-ուած է աւատապետին, բայց իրաւունք ունի իր ազատութիւնը գնելու եւ փոխա-նակ ձրի աշխատանքի, պարտաւոր է վը-ճարում մը կատարելու:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

—o—

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տրջապտոյտ մը, Հայաստանի մէջ, հի՛ն հի՛ն ատենները, սա՛ Զատիկ օրե-րուն: Ինչ զուարթ, քանի խենդ օրեր էին գիւղէ գիւղ, աւանէ աւան: Փնջիկ մը՝ ասա, իմ հաւաքածոյէս.

«Մեծ ճամբուն վրայ հաւկիթ զարնող տղաքները փրփրած բերնով իրար կը քաշեն, անոնց կ'երթամ, աղմուկն ի՞նչ-ու պատմել.

Դո՛ր կեցիր, վե՛ր բռնէ,
Տերը ծերին, ետե՛ւն ալ
Դարձուր. թի՛ֆ, թա՛ֆ,
Զը՛գ, գնաց, տո՛ւր հաւկիթս ...»

(Հայրենիք, 1895, 1154, Խարբերդ):

«Զատիկ – Կիրակի լոյս առաւօտ կանուխ, ամբողջ, երիտասարդ համախումբ-ով եկեղեցի կ'երթան, յաւարտ պատա-րագի, զոյգ զոյգ իրարու ձեռքէ բռնած սեղան կուգան գրակալի վրայ դրուած Աւետարան կը համբուրեն, մի ձու ընծայ կուտան պաշտօնէից, իրա-րու ճիտը պլլուելով համբոյր ու ողջոյն կուտան, քոյր ու եղբայր կը լլնին, որին եղբայր կ'անուանեն: Հետեւեալ օրը իրարու զուլպայ, եափունջայ, կարմիր հաւկիթ ընծայ կ'ուղարկեն» (Բիւզանդ-իոն, 1899 Թ. 773, Կարին):

«Ծառզարդարը կը ծաղկցնէ, Զատիկը ջրդայ կը խնդացնէ»: Այդ խնդալու օրը Զատկի Մեռելոցի օրն է, որ կեանքի ժա-մանցի մը փոխած են: Նոր հարսին առ-աջին դարձի օրն է, որ կոկուած, սուք-ուած, մատները հինայով վարդած եւ կարմիր հաւկիթներ նաշխած, մօրկանց ընկերակցութեամբ, խաղաբերից չափ փութկոտ, հայրերուն, քոյրերուն ու իրեններուն տեսնելու Զատիկը» (Սուրհանդակ), 1900 Թ. 407, Արաբկիր):

«Խթման իրիկունը, պահքէն ելլելու համար յատկապէս պատրաստելի կերա-կուրներու բազմապիսի տեսակներ կան, որ Հայաստանցիին առտնին տոհմիկ բարքին ու դրուագին հանդէսն է: Այս-պէս՝ երբեք մոռցած պիտի չըլլան բրինձ փլաւը, մածուն ջուրը կամ թանը, կլոր կաթնահայս պիճիները, սպաննաքի տապկուածը ու թթու դրուած պահծու շարեղէններու զանազան տեսակները, որոնք ախորժելի պէսպիսութիւն մը պի-տի կիրարկեն ճոխ սեղանին վրայ», (Հանդէս Ամսօրեայ, 1910, էջ 105, Շա-պին – Գարահիսար):

«Տիկնանց մէջ սովորութիւն կայ Ս. Զատկի տօնին օրը հետերնին կողովներով միրգ եւ ամէն տեսակ ադանելիք եկեղե-ցի կը տանին եւ հոն իրենց հարսնցունե-րուն կը պարգեւեն ... Իլէտլէր բռուած ուխտատեղի մը կայ, ամէն տարի կա-նայք հոն կը ժողովուին՝ իրենց հարսըն-ցու օրիորդները տեսնելու եւ անոնց ա-մէն տեսակ պարգեւներ տալու համար» (Փունջ, 1871, Թ. 661, Գուրտպէլէնկ, Նիկոմիդիա):

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-միայի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ»ու Դ. հատորը: Այս հատորը կը բովանդա-կէ պատմական Շիրակի, Բասենի, Ջա-ւախքի ժողովրդական հէքեաթները: Գիրքը ունի յառաջաբան, լայն ծանօ-թագրութիւններ, բառարան եւ ցանկ: Վերոյիշեալ հատորը կազմած է բանա-սիրական գիտութիւններու թեկնածու Մ. Մկրտիչեան:

× «Հայաստանի հրաբխայնութիւնը եւ հրաբխային շինանիւթերը», հեղինա-կըն է՝ Կ. Շիրինեան:

× «Գրիգոր Զօհրապի արուեստը», հեղինակ՝ Մինաս Հիւսեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ապրիլի սկիզբը Հայաստանի ծանրորդ-ներու խումբը պիտի մեկնի Իրան՝ տեղ-ւոյն մարզիկներուն հետ մրցելու համար: Հայ մարզիկները Թեհրան պիտի մնան վեց օր:

ԶՏՈՅՈՎ ԾԽԻԿ

Գերմանիայէն ստացուած նոր մեքե-նաներու շնորհիւ, Երեւանի ծխախոտի գործարանը մօտ ատենէն հրապարակ պիտի հանէ «Արշալոյս» անունով զտո-ցով (ֆիլթր) ծխիկներ:

ԱՊԱԳԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-միայն այս տարի լոյս պիտի ընծայէ շա-հեկան գիրքերու շարք մը: Կը ներկա-յացնենք մէկ քանին. «Արտաշէս Ա.ի ա-րամէական արձանագրութիւնները (189 – 160 Ք. Ա.)», «Հայ – ռուսական կապերը ԺԸ. դարի առաջին քառորդում», «Հա-յաստանի կուլտուրան պրոնզի եւ երկա-թի վաղ դարաշրջանում», «Խրիմի հայ-կական գաղութի պատմութիւնը» (ԺԱ. – ԺԸ. դարեր)», «Արաբական աղբիւրները Հայերի ու Հայաստանի մասին», «Արա-բական ամիրայութիւնները Բագրատուն-եաց Հայաստանում», «Հայկական ժողո-վրդական հանելուկներ» եւայլն:

Այս շահեկան գիրքերու կարգին, Հա-յաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան ծրագրած է լոյս ընծայել նաեւ զուտ քա-րոզչական նկարագիր ունեցող եւ իր աշ-խատանքներուն հետ կապ չունեցող աշ-խատութիւններ:

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մարտ 16 – 17ին գումարուեցաւ Հա-յաստանի Գրողներու Միութեան վարչու-թեան լիակատար նիստը, որուն մասնակ-ցեցան նաեւ արուեստագէտներ, պատ-մաբաններ եւ լեզուաբաններ:

ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՇՈՒՐՋ

Մարտ 16ին Երեւանի մէջ տեղի ունե-ցաւ շարժանկարի արուեստին նուիրուած համագումար մը, որ քննութեան առաւ այդ արուեստը բարելաւելու միջոցները:

Շարժարուեստի պետական կոմիտէի նախագահը՝ Ս. Գասպարեան իր երկար զեկուցումին մէջ շեշտած է, թէ «բնակ-չութեան կինոսպասարկման վիճակը ամ-բողջութեամբ վերցրած դեռ եւս անբա-ւարար է»:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 19րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունե-ցաւ 13, 14, 15 Մարտին՝ Հայ Մշակոյ-թի Տան սրահին մէջ: Ժողովը բացուե-ցաւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 11ին, աւար-տեցաւ Կիրակի երեկոյեան ժամը ութին: Երեք օրուան լարուած աշխատանքէ ետք ընկերուհիները, ընկերները եւ համակիր հիւրերը, իրենց յոգնութիւնը փարատե-ցին խնջոյքի մը ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Ֆ. Կապ. Խաչի 19րդ պատգամաւորա-կան ժողովին ներկայ էին քուէարկու-թեան ձայնով 28 պատգամաւորներ, խորհրդակցական ձայնով հրաւիրեալներ եւ համակիր ունկնդիրներ:

Օրակարգի մէջ մասնաւոր ուշադրու-թեան արժանացան կրթական եւ կազմա-կերպչական հարցերը: Շեշտը դրուեցաւ առաւելաբար գործունէութեան վերանո-րոգման վարչական եւ շարքային թար-մացման անհրաժեշտութեան վրայ: Այս մտահոգութեամբ, 14 հոգինոց թեկնա-ծուներու արձանագրուած ցանկէն, գաղտնի քուէարկութեամբ կազմուեցաւ եօթը հոգինոց Շրջանային Վարչութիւն մը:

19րդ պատգամաւորական ժողովի ման-րամասնութիւնները առանձին խմբագըր-ուած պիտի ղրկուին բոլոր մասնաճիւղե-րուն:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի նորընտիր Շրջանային Վարչութեան կազմը կը բաղ-կանայ հետեւեալ Տիկիններէն.—

Հուրի Իփէկեան, Արաքսի Մուրատ-եան, Արփինէ Տատեան, Լիտիա Պասմա-ճեան, Սեդա Թորոսեան, Հուրիկ Դատա-ւորեան, Աննիկ Պաքրճեան:

ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

Ճանապարհը այդտեղից երկճղւում էր: Մէկը գնում էր դէպի Քոլոսիկ ու Շմլակ, իսկ միւսը՝ դէպի Ալուառինջ եւ Բերդակ գիւղերը: Թէպէտ նա դուրս էր եկել Մա-նուկի տանը իջեւանելու հաստատ որո-շումով, բայց ճամբահատման այդ կէ-տում սկսեց վարանել:

— Ի՞նչ անեմ, մտնեմ Պնտխներ, թէ՞ քշեմ – անցնեմ դէպի Քոլոսիկ, — իր մէջ ժամտաց Ասատուրը: Նորափեսաները սո-վորաբար ամաչկոտ են լինում, մանա-ւանդ երբ չքաւոր են եւ միայնակ: Ինչ-պէ՞ս տեսնել Մանուկին, որ իրեն օգնել է պէտք:

Չէ, լաւ կը լինի, քանի դեռ մի լոյս կայ, իջնեմ Քոլոսիկ: Գիշերը կը լինեմ Հինական Պօղոսի մօտ, իսկ առաւօտ կը գամ Պնտխներ ու կը վերադառնամ Արի-նոք: Թէ Մանուկը մի բանով օգնեց՝ լաւ, չօգնեց՝ իր գործն է: Այս մտածութեամբ Խոդեդանը խթանեց աւանակին եւ, կռա-նալով, անցաւ սաղարթալի ճիւղի տա-կով:

— Չոչ, չոչ,— նորից լսուեց նրա ձայ-նը եւ ընկոյզների շխկշխկոց կիսամութի մէջ:

— Ասատո՞ւր:

Հովիւը ետ նայեց: Կանչողը Պնտխցի Մանուկն էր:

— Ո՞ւր ես գնում:

— Քոլոսիկ:

— Ուշ է, գնանք ինձ մօտ: Գողտուկ – գողտուկ ուզում ես պակուե՞լ, — նկա-տեց Մանուկը մօտենալով:

— Ինչո՞ւ գողտուկ, եկել եմ քեզ տե-սնելու, որ կարդուելու եմ:

— Որ էդպէս է, գնանք:

Քիչ անց, Խոդեդանի աւանակը կանգ-նած էր Պնտխցի Մանուկի ցուիքի տակ, որ հաստատուած էր երեք սիւների վրայ՝ մուտքի դրան ամբողջ երկարութեամբ: Ցուիքը տանեցիները պաշտպանում էր շո-գից եւ անձրեւից: Ամառ ժամանակ դրա տակն էին պահում թանը եւ կժով ջուրը:

— Ասում են՝ լաւ գելխեղդ շներ ես բե-րել:

— Էդ անիծուածների համար մինչեւ Բուլանուխ գնացի, Մանուկ ախպեր:

— Աղա Հաջին գո՞հ է քեզնից:

— Շատ գոհ է: Մէկ ամիս չկայ՝ հա-րիւր քսան գել են խեղդել:

Երբ դրսոտը մի փոքր հանգստացաւ, Մանուկը կարգադրեց մի թեթեւ տղայի՝ ընկոյզը տանել Քոլոսիկ եւ փոխանակել ցորենի հետ:

Տանտիկինը հաց բերեց: Մինչդեռ նը-րանք ուտում եւ զրուցում էին, Նեմրութ սարի ետեւից ելաւ լուսինը եւ ամբողջ Մշոյ դաշտը ողողեց կաթնագոյն լոյ-սով:

Այդ նոյն պահին գերանդին ուսերին բակ մտան Մանուկի եօթ երիտասարդ որդիները՝ իրար ետեւից: Քաջակազմ եւ յաղթաբազուկ էին նրանք, ամէն մէկը մի բարդու չափ: Երբ նրանք ներս մը-տան, ամբողջ տունը, մեծ թէ փոքր, մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեց: Նրանք սի-րալիր ողջունեցին իրենց հիւրին, լուաց-ուեցին սառն աղբիւրի ջրով, որ կարկա-չում էր դրան առաջ, եւ նստեցին ընթ-րիքի: Հողէ խոշոր չորտրիկի մէջ, որ մի տաշտակի չափ էր, նրանց թան մա-տուցեցին: Եղբայրները բրդեցին եւ մեծ մեծ դգալներով սկսեցին ուտել: Ինչ ա-խորժակով է ուտւում հացը լեռներում, ինչ հրաշալի է երեկոն սարերում՝ աշխա-տաւոր շինականի յարկի տակ:

Ընթրիքից յետոյ եղբայրները կարգի բերեցին իրենց գործիքները, մի փոքր զրուցեցին հիւրի հետ եւ, գիշեր բարի մաղթելով ամէնքին, խսկոյն քուն մը-տան:

Տանտէրը եւ Ասատուրը երկար նստե-ցին դրսում: Քոլոսիկի կողմից մերթ ընդ մերթ լսւում էր մի բարակ մանկա-կան կանչ. «Արինոքի ընկոյզ, երկու ցորեն մէկ ընկոյզ»: Այդ Մանուկի ու-ղարկած տղան էր, որ լուսնեակ գիշե-րին, բարձրաձայն գոռալով, հացահատի-կի հետ էր փոխանակում Խոդեդանի ըն-կոյզները:

Հիւրին անկողինը շինուած էր օդա-յում, որը բաց դռնով միացած էր թոն-րատան հետ: Լեռնային օդը սառն էր, ուստի բոլորն էլ ներսումն էին պառկել: Այդ նահապետական յարկի տակ շնչում էր քառասունհինգ հոգի, որոնցից տաս-ներկուսը՝ օրօրոցների մէջ:

Բռնաշէնում եւ Դաշտի գրեթէ բոլոր գիւղերում տների առաստաղների վրայ, ամէն երեկոյ, մանաւանդ ձմրան գիշեր-ներին, երգում էին անթիւ ճռիկներ: Գիւղացիները դրանց ճիճերա էին ասում: Այն տունը, որ զուրկ էր դրանից, հա-մարւում էր դժբախտ, փորձանքի են-թակայ:

Այդ գիշերը Ասատուրը լսեց դրանց երգը: Մշտապէս սարերում ապրելով եւ գիշերելով բացօթեայ, նա հնարաւորու-թիւն չէր ունեցել ունկնդրելու այդ հը-րաշալի երգիչներին: Օ՛, ինչ անուշ էին երգում նրանք: Նա փորձեց իմանալ, թէ ո՞րտեղից է գալիս այդ երաժշտու-թիւնը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Պ. Յակոբ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Սէֆէր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Թէրզեան, ինչպէս նաեւ Ճնկրտըր – եան, Օհաննէսեան, Ուզունեան եւ Քէ – լէկեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔՆԱՐԻԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ մէկին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Ապրիլ 3) կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Նուիրուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սահակ Կաթ. Խապայեանի մահուան 25ամեակին: Ինչպէս նաեւ բոլոր իր ծննդավայրի, Խարբերդի Եղէգի գիւղի նահատակուածներու եւ ննջեցեալներու յիշատակին: Այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիրատուր Տիրատուրեան, Գույումճեան եւ Տիրատուրեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ (ծնեալ Գույումճեան) մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան, Պ. Կարապետ Գուստիկեան, Օր. Մագդաղինէ Գուստիկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԳՈՒՍՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՃՕ – ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Ագնիւ Բարխեան, Այրի Տիկին Լուսվարդ Զիլիկիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեան եւ զաւակները, Կորիւն Բարխեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ՝ Ապրիլ 5, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի (5 Ապրիլ) Ազգ. Մեծ Սգատօն, յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց:

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 12ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ Մէկ Միլիոն Նահատակաց: Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·45:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած

ՍԻՊԻԼԻ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 32 Րիւ տը Թրէ – վիզ, Փարիզ (9):

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ի ՆՊԱՍՏ Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՍՐԱՀԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն մասնաճիւղին եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի:

Այս Շաբաթ իրիկուն պետական թատրոնը:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն):

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, ուրուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած քէրտա, քաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro : Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԿՈՒԶՈՒԻՆ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Երեք գործաւորուհիներ շըմիզիէ ֆլասիֆի համար: Դիմել՝

MAISON MICHEL
17, Rue Saint-Joseph
PARIS (2e)

Ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 15էն 19, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ: 1. Զեկուցում պատգամաւորներու: 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ:

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներին եւ շրջաններու մէջ:

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ:
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին

THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր

(Բեմադրութեան յարմարցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՓ ԹԷՐԶԵԱՆ:

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ:
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն:

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը.—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-..
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

Լօխում Հէլվա Թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 4 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 4 AVRIL

1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9976

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9976

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՔԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ԲԱՆԱԿՌԻՒԸ

Հանդրուանէ հանդրուան աստիճանաբար յեղաշրջումի ենթարկուելով, 1917ի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան դործելակերպն ու սկզբունքները կրած են ուշագրաւ փոփոխութիւններ Խորհրդային Միութեան մէջ: Ա՛յն աստիճան, որ քանի մը տարիէ ի վեր լեզու ելած են կարմիր Չինաստանի վարիչները, որոնք կը մատնանշեն եւ բուռն քննադատութեան կ'ենթարկեն Կրեմլինի շեղումները ուղղափառ համայնավարութեան սկըզբունքներէն:

Փեքինի մոլեռանդները «դաւաճան-համայնավար» մակդիրը կուտան Խրուշչեւի եւ Խ. Միութեան Կոմպարտիայի վարիչներուն, յիշեցնելով Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, որ էր երբեմն «դաւաճան-ընկերվարական» կ'որակէր ընկերվարական կուսակցութիւնը:

Այսօր փոխուած են մտայնութիւնները Ֆրանսայի մէջ, ուր համայնավար ու ընկերվարական սկսած են գործակցիլ: Փաստ՝ խորհրդարանական եւ Թաղապետական ընտրութիւնները վերջին տարիներու ընթացքին:

Մոսկուայի ԻԲ. համագումարէն ի վեր աւելի շեշտուած են Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական սկզբունքները, զորս կարելի է ամփոփել չորս կէտերու մէջ, — Խաղաղութիւն, Խաղաղ համակեցութիւն, Ժողովրդավարական ազատութիւններ եւ Պայքար գաղթատիրութեան եւ աշխարհակալութեան դէմ:

Օգտուելով Խրուշչեւի Հունգարիա այցելութենէն, Փեքինի «Կարմիր Դրօշակ» եւ «Ժողովուրդի Լրագիրը» Թերթերուն մէջ լոյս տեսաւ յարձակողական բուռն խմբագրական յօդուած մը Կրեմլինի մենատիրոջ դէմ, «Պրոլետարական յեղափոխութիւնը եւ Խրուշչեւի վերաքննականութիւնը» խորագրին տակ:

Ժամանակին Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութեան մէջ ստեղծուած էին երկու հոսանքներ, ղեկավարութեամբ Էտուարտ Պէրնշթայնի եւ Կարլ Կաուցկիի: Վերջինը Թունդ ուղղափառ մարքսական՝ խստիւ կը քննադատէր Պէրնշթայնը, որ կողմնակից էր բարեշրջական քաղաքականութեան, կը մերժէր յեղափոխական միջոցները՝ իշխանութեան տիրանալու եւ ընկերվարութեան սկըզբունքները կիրարկելու համար:

Լենին՝ աւելի Թունդ մարքսական՝ բուռն քննադատութեան ենթարկեց գերման երկու տեսաբաններն ալ, որոնք իրրեւ գլխաւոր դէմքերը ընկերվարական Բ. Միջազգայինին, կը շեղէին, ըստ իրեն, ընկերվարութեան հիմնական գաղափարախօսութենէն:

Այժմ չինացի համայնավար տեսաբանները Լենինի մորթին մէջ մտած՝ նման խիստ քննադատութեան կ'ենթարկեն Խըրուշչեւը, որ «դաւաճանած» է իսկական համայնավարութեան:

Ըստ իրենց, Խրուշչեւ եւ ընկերները կը պաշտպանեն այն տեսակէտը թէ դրամատիրութենէն դէպի համայնավարութիւն կարելի է հասնիլ խորհրդարանական դը[illegible]ութեամբ, ժողովրդական ընտրութեանց ճամբով:

Այս տեսակէտին կը հակառակի խնդրոյ առարկայ խմբագրականը, որ կը շեշտէ թէ «ընչազուրկները իրենց միակ յոյսը պէտք է դնեն իրենց դասակարգային ուժերուն վրայ եւ յեղափոխական պայքարի պէտք է պատրաստուին գաղափարախօսական, քաղաքական, ռազմագիտական եւ զինուորական գետնի վրայ: Ա՛յս է միակ ապահով միջոցը չկորսնցնելու յաղթանակի յոյսը այն վայրկեանին, երբ պայմանները հասունցած ըլլան յեղափոխութեան համար»:

Արդ, Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութիւնը «հրաժարած է պրոլետարական յեղափոխութենէն, պայքարի ուրիշ ձեւեր ընդգրկելու պատրուակին տակ»:

Խմբագրականը կ'ամբաստանէ Խրուշչեւը, իբրեւ պատմութեան ամէնէն մեծ նահանջողականը: Միջազգային Գետնի վրայ, կ'ըսէ, Խրուշչեւ տեղի տուած է Մ. Նահանգներու աշխարհակալութեան եւ դրամատիրական աշխարհի յետաշըրջական վարիչներուն առջեւ: Ընկերվարական երկիրներու ծոցին մէջ՝ կը քաջալերէ դրամատիրական ուժերու խոյանքը»:

Յիշելէ վերջ թէ Խ. Միութեան Կոմպարտիայի Ի. համագումարէն ի վեր անցնող ութ տարիներու ընթացքին Խըրուշչեւի վերաքննական քաղաքականութիւնը մեծ ու ծանր վնասներ պատճառած է Խ. Միութեան եւ միջազգային պրոլետարներու դատին, խմբագրականը կ'եզրակացնէ.

«Եկա՛ծ է ժամանակը վերջ տալու Խըրուշչեւի վերաքննականութեան եւ հաշուեյարդարի ենթարկելու զայն»:

Յետոյ հետեւեալ խորհուրդը կուտայ Կոմպարտիայի վարիչ ընկերներուն.

«Քանի՛ ու ո՛րքան պատեհապաշտներ եւ վերաքննականներ պատմութեան աղբանոցն են նետուած, ինչո՞ւ դուք կը յամառիք տակաւին չհետեւելու անոնց օրինակին»:

Ուրիշ դառն գնահատութիւններ ալ կ'ընեն Փեքինի համայնավար տեսաբանները Մոսկուայի վարիչներուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒԼԱՐ ՀԵՌԱՑԱՒ ԵՐԿՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 1Ի ՅԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Պրազիլի երբեմնի նախագահը Խուան Կուլար ընդունելով կացութիւնը հեռացած է երկրէն առաջքն առնելու համար արիւնահոսութեան: Նախապէս յայտարարած էր թէ պիտի դիմադրէ համըդուած ըլլալով որ Պրազիլի ժողովուրդը պիտի չընդունի ըմբոստութեամբ ստեղծուած լուծումը, բայց նոյն իրիկունը Կուլար եւ 15 զօրավարներ ու կարգ մը անձնաւորութիւններ Մոնթեվիտէօ կը հասնէին: Նախապէս Կուլար Սպանիա ղրկած էր իր կինն ու երախաները:

Ներկայիս Պրազիլ հանդարտ է: Անորոշութիւն կայ սակայն, տրուած ըլլալով որ եթէ ծանօթ է պարտեալը, եթէ ծանօթ է յաղթականը, անծանօթ կը մնայ ղեկավարը: Արդարեւ դէմքերը մէջտեղն են բայց անմիջական կերպով յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի անցնի Կուլարի պաշտօնին գլուխը:

Եթէ ոմանք կը պարեն Քոփաքապանայի մէջ, կան նաեւ անոնք որոնք կը դատապարտեն իր փախուստը որ վատի մը վայել է «մեղ լքեց» կ'ըսեն բոլոր անոնք որոնք շատ բան կը սպասէին Կուլարի ձախ հակումներէն:

Ներկայ յաղթանակին գլխաւոր դէմքերն են նախ՝ Կուանապարայի նահանգին կառավարիչը՝ Քարլոս Լասերտա որ «նախագահ տապալող»ի համբաւ ունի, ապա փոխանցման շրջանի համար նշանակուած նախագահը՝ Մացիլլի, նախկին վարչապետ՝ Քուպիչէք, եւ Սան Փաւլոյի կառավարիչ եւ Կուլարի ոխերիմ թշնամի՝ Ատէմար Տէ Պառոս: Ներկայ ղեկավարները, բոլորն ալ աջ, միայն Կուլարը չեն հրաժարեցուցած այլեւ այն բոլոր կառավարիչները որոնք ծանօթ էին իրենց ձախ հակումին համար: Ռիոյի ձախակողմեան Ուլթիմա Հոռա Թերթը Թալանի տրուած է, միւս Թերթերը կասուած են կը պահանջեն ու բոլոր համայնավարները մաքրուին: Ասիկա շատ աւելի ծանր իմաստ ունի Պրազիլի մէջ կան այլուր նկատի առնելով որ, «համայնավար» կը նկատուի ոեւէ ձախ ազատական: Ճիշդ է որ Պրազիլի մէջ, համայնավարները շատ կորսնցուցած են իրենց վարկէն երբ 1935ին ըմբոստացած են եւ խեղդած իրենց սպաները: Գալով բանակին, որ ի վերջոյ բուն յաղթականն է, ծայրայեղ չէ եւ մանաւանդ չուզեր կապը կտրել ժողովուրդէն: Ներկայիս եթէ երեւոյթները այն տպաւորութիւնը կը Թողուն որ միայն աջեր կան գործի գլուխ, անդին քաղաքային Թեկնածուները որոնք կը պատրաստուին, նըրանցքներու մէջ, կրնան կատաղի պայքար մը տանիլ իրարու մէջ:

Կը Թուի Թէ եթէ ճամբայ մը փակուեցաւ Պրազիլի մէջ, Կուլարի մեկնումով, նոր ճամբայ մը չէ բացուած տակաւին:

Փոխանցման այս շրջանի նախագահը՝ Մացիլլի չափաւորական եւ հակահամայնավար կը նկատուի: Անցեալ Մարտ 12-ին, եօթներորդ անգամ ըլլալով խորհըրդարանի նախագահ ընտրուած է, զաւակն է իտալացի ներգաղթողներու: Մօտ 50 տարեկան է եւ նախապէս ելմտական նախարարութեան հարկային տուրքերու սպասարկութեան պետը եղած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճին մէջ նոր փոփոխութիւններ կատարուած են: Արտաքին նախարար՝ Ֆիլիփ Թաքլայի պաշտօնը ստանձնած է Ֆուատ Ամուն որ յարդ ծըրագրի եւ տնտեսութեան նախարար էր: Իր պաշտօնին գլուխը անցած է Ժողէֆ Նաճար:

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿ

— Ծօ՛ տղաք, վաղը Ապրիլ մէկն է, չմոռնաք... Ամէն մարդ սուտ կը խօսի, կը խաբէ, գիտցած ըլլաք... Ձեր մայրիկէն ու հայրիկէն անգամ զգուշացէք, վերջը վրանիդ կը խնդան...

Այս ազդարարութիւնը կը լսէինք Մարտ 31ի իրիկունը, իմաստուն եւ փորձառու մարդէ մը:

Այդ օրերուն մեզի համար, ամէն օր Ապրիլ մէկն էր... Եւ ինչո՞ւ չըլլար... Տակաւին կարճ տաբատ կը հագնէինք, վրայէն ալ՝ պլուզ մը... Կարմիր Թուշեր ունէինք եւ դեղձի մորթ... Դըպրոցէն հազիւ արձակուած, փողոց կը Թափէինք՝ լախա կամ չէլիք – չումաք խաղալու համար...

Այդ օրերուն, մեր օրիորդ Պէաթրիսը, սանկ, ծուռ մը նայէր մեզի, կաս-կարմիր կ'ըլլայինք... Այդ օրերուն, ամէն Կիրակի առտու եկեղեցի երԹալու էինք, որպէսզի Աստուած մեզի խելք ու շնորհք տայ:

Ապրիլ մէկին հարսնիք կար դասարաններուն մէջ: Վարժուհիներէն կը քաշուէինք, բայց վարժապետներուն հոգին բերանը կը բերէինք: Ինչե՛ր քաշած է մեր ձեռքէն, օրինակ, մեր Արիս էֆէնտին, մանաւանդ Ապրիլի առաջին օրը:

Քարէ տախտակին վրայ օճառ քսած կ'ըլլայինք, որպէսզի կաւիճը սահէր ու չգրէր... Գրիչները հակառակ կողմէն կաղամարին մէջ դրած կ'ըլլայինք, որպէսզի երբ Արիս էֆէնտին ձեռքը դրասեղանին զարնելու փորձ մը ընէր՝ դըրչածայրը իր ափը ծակէր... Գիտէինք որ Արիս էֆէնտին կեղծամ ունէր... Ուրեմն, կուլի կը բռնուէինք իրեն հետ, որպէսզի դասարանին մէջ, մեր ետեւէն վազէր՝ ձեռքը գլխուն վրայ: Կը ցաւիմ ըսելու որ հակառակ մեր բոլոր հնարամիտ խաղերուն, ոչ մէկ օր կրցանք Արիս էֆէնտիին փայլուն գանկը տեսնել...

Կը յիշեմ որ Ապրիլ մէկի մը, խումբով, տնտես աղբար Կիրակոսին գացինք եւ ըսինք.

— Տնտես աղբար, տնօրէնը քեզ կ'ուզէ կոր, շո՛ւտ վեր գնա՛...

Տեսնելու էիք Կիրակոսին սպառնացայայտ աչքերը, երբ վար կուգար ու կը տեսնէր մեր խումբը՝ պարտէզին անկիւնը...

Եւ սակայն, պէտք է խոստովանիմ որ մենք ալ խաղի կուգայինք Ապրիլ մէկին: Քանի՛ անգամ խայտառակ եղած եմ՝ տունէն ներս: Երախայ խաբելէն դիւրին գո՞րծ կայ: Շաքար մը, շոքոլա մը տուր ձեռքը եւ արդէն պարտուած է...

×

Անցա՛ն այդ երանելի օրերը: Մեծցանք, սկսանք երկար տաբատ հագնիլ եւ ածիլուիլ: Ա՛լ մեծ մարդ եղած էինք: Ա՛լ պիտի չխաբուէինք:

Բայց, խաբուեցանք: Խաբուեցանք թէ՛ իբրեւ անհատ եւ թէ իբրեւ ազգ: Մանաւանդ իբրեւ ազգ:

Ի՛նչ յոյսերով ճամբայ ինկանք աւելի եօթանասուն տարի առաջ: Ի՛նչ մեղրածորան հաւաստիքներու ականջ կախեցինք: Ի՛նչպէս մեր ոտքերը գետնէն կտրեցան, երբ ալելուիա կը կարդային մեր գլխուն:

Բանը բանէն անցնելէն ետքն էր որ հասկցանք թէ մեծ ազգերուն համար ամէն օր Ապրիլ մէկն է եղեր: Կարդացէք մեր պատմութիւնը 1878էն մինչեւ 1955: Ի՛նչ զարմանազան Ապրիլ մէկերու զոհ գացինք...

Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր Սան Սթեֆանոյի 16րդ յօդուածը... Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր 1914ի Բարենորոգումներու Ծրագիրը: Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր Սեւրը.. Ապրիլ մէկի խաղ մըն էր Լօզանի մէջ, փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն մասին տրուած խոստումը... Ապրիլ մէկի խաղեր են ի պատիւ մեզի արտասանուած ճառերը... Ապրիլ մէկի խաղ մըն է մեր հայրենիքին այսօրուան «անկախութիւնը»: Եւ ուրիշ շատ մը բաներ...

Ասկէ ե՞տքն ալ խաղի պիտի գանք: Ասկէ ե՞տքն ալ մեր քարէ տախտակին վրայ օճառ պիտի քսեն...

Այո՛, դժբախտաբար: Որովհետեւ, տակաւին կարճ տաբատ կը հագնինք ու մեր Թուշերուն կարմիրը անցած չէ: Տակաւին երախայ ենք, միամիտ ու անփորձ երախայ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու:

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԳՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԱՌՕՐԵԱՅԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վերադառնանք թարգմանութիւնների խնդրին : Մի քանի ամիս առաջ գրողների տանը լսուեց Հայպետհրատի թարգմանական գրականութեան բաժնի վարիչի զեկուցումը : Տպաւորութիւնն այն էր, որ ամէն ինչ կարգին է ու կատարեալ : Բայց երբ նայում ես իրականութեանը, տեսնում ես, որ այս ասպարէզում նոյնպէս մենք ունենք թերացումներ : Կարիք կա՞ր հրատարակելու «Գիւղացի Բիտոները» ստուարածաւալ վէպը երեսուն հազար տպաքանակով : Կենտրոնական գրապահեստի ընկերները գանգատւում են, որ հսկայական տեղ են գրաւում պահեստում «Գիւղացի Բիտոների» չվաճառուող օրինակները, նրա վրայ չի նայում ոչ գիւղացին, ոչ քաղաքացին : «Գիւղացի Բիտոների» օրինակը բացառութիւն չէ :

Նշենք, որ, յատկապէս ռուսերէնից, մենք ունենք լաւ թարգմանիչներ, հետեւաբար, այս գործում պէտք չէ ունենանք վթարներ : Բայց ահա վերջերս լոյս է տեսել Ս. Անտոնովի պատմուածքների թարգմանութիւնը՝ կատարուած Արթուր Շամցեանի գրչով, կարդում ես եւ աչքերիդ չես հաւատում : Ի՞նչպէս կարելի է մեր օրերում հրատարակել նման թարգմանական խոտան : Ո՞վ է Շամցեանին ստիպել իր ուժերին անհամապատասխան ծանրութիւն վերցնել, եւ գրքի խմբագիր Օ. Սանահեանը ի՞նչն է խմբագրել :

Իսկապէս, կարելի է կարմրել թարգմանչի, խմբագրի եւ այն ընկերոջ փոխարէն, որ յանձնարարել է Արթուր Շամցեանին այս գրքի թարգմանութիւնը :

Քանի որ մտանք Պետհրատ, անցնենք գլխաւոր խմբագրի մօտ : Նա գանգատւում է, որ լաւ գրողները քիչ են գրում, իսկ վատ գրողները՝ շատ : Նա խօսում է անզիջող, մարտնչող խոտանարարների մասին, որոնք ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չեն առնում եւ վերջիվերջոյ յաղթում են, յաղթում սպառնալիքներով, արցունքներով, խարդաւանքով, հեղինակաւոր ընկերների ճարահատ միջամտութիւններով : Դռնից վռնտուած խոտանը պատուհանից է ներս մտնում : Այդ ընկերները գրականութեան վրայ նայում են որպէս հեշտ ապրելու միջոցի, մոռանալով, որ դա դժուարին եւ պատասխանատու գործ է՝ ինչպէս արուեստի եւ գիտութեան բոլոր ասպարէզները : Խոտանի դէմ պայքարելու գործում Պետհրատին պէտք չէ թողնել մենակ : Դա մեր գրական ամբողջ հասարակայնութեան, գրողների միութեան, խմբագիրների, քննադատների առաջնահերթ ու կարեւոր պարտականութիւնը պիտի լինի :

Մեր գրական առօրեայ կեանքում մեծ դեր է վիճակուած գրողների տանը : Ի՞նչ է ներկայացնում իրենից ներկայ գրողների տունը :

Դա արտաքինով բաւական գրաւիչ, երկյարկանի տուն է : Բաղկացած է ան տասնըմէկ մեծ ու փոքր սենեակներից · այս սենեակներում տեղաւորուած են գրողների միութիւնը, գրադարանը, հեղինակների իրաւունքների պաշտպանութեան կոմիտէն, գրական փոնտը, «Գրական Թերթ»ի, «Լիտերատուրնայա Արմենիա» եւ «Սովետական գրականութիւն» հանդէսների խմբագրութիւնները, գրական կոնսուլտացիոն բաժանմունքը : Մըտէք գրադարանը, որը զուրկ է ընթերցարանից : Նեղուածք է այստեղ, հնարաւոր չէ շարժուել, աշխատել : Չկան ինչպէս ընթերցարան, այնպէս էլ խաղասենեակներ, թէյարան : Չկայ մի ազատ անկիւն, ուր գրողները կարողանան հանդիպել իրար :

Մեր այս յօդուածում շօշափուած խնդիրներն, ի հարկէ, ընթացիկ լիակատար նստաշրջանը չի կարող լուծել, բայց պէտք չէ անցնի նրանց մօտով անտարբերութեամբ : Սրանք մեր գրական առօրեայի այն հարցերն են, որոնցով պէտք է զբաղուի գրական հասարակայնութիւնը եւ յատկապէս գրողների միութեան ղեկավարութիւնը :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Գ.

Երրորդ դասակարգը իրաւունք ունէր հողատէր ըլլալու, բայց պարտաւոր էր բերքին մէկ մասը տալու աւատապետին : Կրնար ազատօրէն ամուսնանալ, սորուկի աղջկան հետ ամուսնանալու պարագային, իրենց զաւակները կը մնային առաջին դասակարգին մէջ :

Կղզիին մէջ կը բնակէին բաւական թիւով վենետիկցի երկրագործներ, որոնք հողատէրին կը վճարէին տարեկան տուրք մը, բայց Նիկոսիոյ Վենետիկի հիւպատոսը կը դատէր զիրենք :

Ամուսնական դատերը կը տեսնուէին եկեղեցական դատարաններու առջեւ, Յոյներունը յունական, Լատիններունը լատինական :

Առաջին շրջանին պաշտօնական լեզուն լատիներէն էր, վերջերս Ֆրանսերէնը պարտաւորիչ եղաւ, յունարէնը դիմադրեց երկու լեզուներուն եւ դարձաւ վարչական լեզուն, աւելի վերջերը պաշտօնական արտաքին յարաբերութեանց մէջ ալ :

Լատին եկեղեցին աշխատեցաւ ենթարկել յոյն եկեղեցին : Յոյն արքեպիսկոպոսը մերժեց կարգադրութիւնը եւ աքսորուեցաւ : Երկար ընդդիմադրութիւններէ ետք Կիպրոսի եկեղեցին պահեց իր անկախութիւնը :

Կղզիին քաղքենի դասակարգը արագօրէն հարստացաւ : Առեւտրականներ հացկերոյթներ կը սարքէին թագաւորին եւ ասպետներուն համար, սպասարկութիւնը կը կատարուէր արծաթէ ափսէներով, որոնք զարդարուած էին մարգարիտներով : Եւ սակայն արտակարգ սղութիւն կը տիրէր, երեք հազար ֆլորին եկամուտ ունեցող մը աւելի աղքատ էր Գերմանիոյ մէջ երեք մարք եկամուտ ունեցողէն :

Ճենովացիներ եւ Վենետիկցիներ մրցակցութեան մէջ են, 1372ին Պետրոս Երկրորդի թագադրութեան հանդէսին կը վիճէին առաջնութեան շուրջ, Ճենովացիներ կը գրաւեն Ֆամակուստան, թագաւորը կղզիին տէրը չէ այլեւս, արտօնութեան պէտք ունի Ֆամակուստա այցելելու համար : Լուսինեան հարստութիւնը հետզհետէ կը տկարանայ : Յովհաննէս Երկրորդ կը մեռնի 1458ին, աղջիկը թագուհի է օրինաւորապէս, բայց ապօրինի եղբայրը, Յակոբ, թեկնածու է Կիպրոսի գահին : Յոյները համակիր են Յակոբին, ասպետները՝ հակառակ, որովհետեւ ապօրինի ծնունդ է : Կը փախի Եգիպտոս, սուլթանէն պաշտպանութիւն կը խնդրէ տարեվճար մը խոստանալով : 1460ին կը վերադառնայ Կիպրոս եգիպտական զօրքերով : Անմիջապէս կը կատարուի թագադրութեան հանդէսը, կ'առնէ թագաւոր Կիպրոսի, Երուսաղէմի եւ Հայաստանի տիտղոսը, կը գրաւէ Ֆամակուստան Ճենովացիներէն : Թագուհին կը փախի Հռոմ, գահին իրաւունքները կը կտակէ Սաւոյա տան : Յակոբ դեսպան կը ղրկէ Վենետիկ, ամուսնութեան կը խնդրէ ազնուական ընտանիքի դուստր Կատարինէ Քորնարօն եւ Վենետիկի զինակցութիւնը : Կատարինէ Հանրապետութենէն կը ստանայ հարիւր հազար տուքատ օժիտ, կը մեկնի Ֆամակուստա : Կիպրոսի թագաւորութեան պաշտպանութիւնը կը մնայ Վենետիկի Հանրապետութեան, Մոչենիկօ Կիպրոսի ծովակալ կը նշանակուի :

Յակոբ կը մեռնի 1473ին, վարչութիւնը կը ստանձնէ Կատարինէի հօրեղբայրը : Ասպետներ կը կասկածին Անտրէ Քորնարօյէն որպէս թունաւորող Յակոբը, գիշեր մը կը մտնեն պալատ եւ կը սպաննեն զայն : Կատարինէ պիտի ըլլայ վերջին թագուհին, կղզին պիտի մնայ Վենետիկի 1489 – 1571 : Կատարինէն կը հրաւիրուի Վենետիկ, կ'ընդունուի արքայական պատիւով եւ կը ստիպուի հրաժարելու ի նպաստ Հանրապետութեան : Կատարինէ վշտացած ստիպումէն՝ կը մտածէ Հռոդոս փախչիլ, բայց հսկողութեան տակ կը մնայ մինչեւ մահը (1510) :

Կղզին մնաց վենետիկեան տիրապետութեան տակ 1489 – 1571 : Բնակչութիւնը դիմադրեց իտալացումին, յունարէնը՝ իտալերէնին : Աւանդապահ եւ մոլ- ռանդ, երկրագործ դասակարգը ա- գնորէն կառչած մնաց հողին եւ եկեղ- ցիին : Տիրող տարրը քաղաքաբնակ եւ ա- ռեւտրական էր եւ հետզհետէ պիտի տ- կարանար : Կղզիին բնակչութեան թի- էր 247.000, որուն 197.000ը երկրագո- գիւղաբնակ :

Սելիմ Երկրորդ (1566 – 1574) Գի- քաղցրահամ գտնելով Կիպրոսի գինի- հրամայեց գրաւել կղզին : 1570 Յուլ- Մուսթաֆա փաշա ցամաքահանում կ- տարեց եւ քառասուն օր պաշարելէ ետ- գրաւեց Նիկոսիան (8 Սեպտեմբեր) Վե- նետիկցի հրամանատար Տանտոլօ մե- կռուելով : Մուսթաֆա փաշա պաշ- Ֆամակուստան : Վենետիկեան, սպա- կան, պապական միացեալ նաւատո- հասաւ Կիպրոսի մօտերը եւ կրնար ա- լել թուրք նաւատորմին շարժումնե- բայց Անտրէա Տորիա, նաւատորմին հ- մանատարը, Նիկոսիայի անկումէն վ- ված, հրամայեց վերադառնալ կրե- Պատմաբաններու համար առանց յ- այս նահանջը անբացատրելի կը մն-

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ-

(3 Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱՒԿԻԹ

Այսօրուան ըմբռնումով կը կարծ- թէ կռապաշտութիւնը ուրիշ բան- բայց եթէ արձաններու երկրպագութ- ընել, երկնային մոլորակներու պաշտ- ու գաղտնի զօրութիւններ վերագրել- զանոնք նուիրական համարել :

Իրականութիւնը այդպէս չէ. Հին- Տիեզերքի մէջ գոյութիւն ունեցող եր- ւոյթները եւ անոնց յատկութիւնն- մեկնաբանելու համար, խորհրդանշակ- բացատրութիւններ տուեր են :

Մեծ հանճարներու յիշատակը յաւեր- ժացնելու համար ալ, անոնց արձաննե- կանգներ են : Այդ արձաններուն եւ կա- թէ մեհեաններուն մէջ խորհուրդ մը, գաղափար մը մեկնաբանուած է եւ ա- խորհուրդը պատկերացնող կերպարնե- տակաւ պաշտամունքի առարկայ դար- ձեր են :

Հին կրօնքներու կարգ մը սովոր- թիւնները կամ նոյնութեամբ եւ կամ- աւելի ազնուականացած ձեւով մը քրի- տոնէութեան մէջ մուտք գործած են :

Հին Եգիպտացիները, հոգւոյ անմա- հութեան կը հաւատային... Այս պատ- ճառով դիակները կը զմռսէին : Անոն- համոզումով հոգին վերստին մարմ- մէջ պիտի վերադառնայ ու չարունա- ապրիլ :

Իբր գերեզման կառուցած դամբա-

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Գեղանի Կատարինէն, որ ոչ մէկ դաստիարակութիւն ստացած է, կը հաւանի տանիլ սուտի այդ չարունակական կեանքը, որ բոլորովին խոտոր կը համեմատի իր կրօնական հաւատալիքներուն : Իրենց առաջին զաւակը՝ Ժաքօպ, կը ծնի երկու տարի ետք, 1906ին : Սթալին ցանցառօրէն կը տեսնէ իր կինն ու երախան : Իր գաղտնի գործունէութիւնը, իր բանտի կեանքը՝ համեմուած զգայացունց փախուստներով, զինքը հետզհետէ կը հեռացնեն իր ընտանիքէն :

Մինչ Կատարինէ զբաղած է իր զաւակը մեծցնելով, Սթալին Պաքուի մէջ կ'արձակէ ըմբոստութեան առաջին կարգախօսը : «Թող ամէն մէկ ըմբոստ ըսպաննէ գոնէ մէկ հատ ոստիկան ...» :

Դիակները կը սկսին դիտուիլ փողոցներուն մէջ եւ արիւնը կը հոսի : Կատարինէ վայրկեան մը իսկ չի խորհիր թէ իր Ժոզեֆն է որ այդպէս քաղաքը կը մատնէ հուրի եւ սուրի : Խեղճը բան մը չի հասկնար այդ բոլորէն : Կը բաւականանայ միայն կուրօրէն հպատակիլ Աստուծոյ եւ իր ամուսնոյն :

Ի վերջոյ, սակայն, խեղճ կնոջ վարած չարքաշ կեանքը, սնունդի եւ այլ զըրկանքները կը տկարացնեն զինքը եւ Կատարինէ կը հիւանդանայ : Սկզբնական թոքային պարզ բորբոքումը, անխնամութեան հետեւանքով, շուտով կը վերածուի թոքախտի :

Դժբախտ կինը տակաւ առ տակաւ կը հիւծի, եւ ի վերջոյ, 1910ին կը մեռնի, մինչ Սթալին ճամբորդութեան էր ելած արտասահման, ուր հանդիպելով Լենինի, կը դառնայ յեղափոխութեան պարագլուխներէն մին : Կատարինէի վերջին շունչն ու մտածումը, ուղղուած կ'ըլլայ ամուսնոյն, զոր դժբախտ կինը ժամանակ չէր ունեցած կատարելապէս ճանչնալու, եւ զոր սակայն, երբեք չէր դադրած սիրելէ անխարդախ սիրով մը :

Սթալին, աչքերը կարմրած ու արտասուալից կը հետեւի պարզուկ դագաղին :

Գոցուող գերեզմանին եզրին, դառնալով իր մտերիմներէն Իրեմաշվիլիի, կ'ըսէ .

— Կատարինէն, միակ կինը եղաւ որ կրցաւ իմ սիրտս ամոքել : Իրմով իմ մէջէն կ'անհետանան մարդոց հանդէպ գութի եւ զօրովի ամէն զգացում ...

Արդէն իսկ կը սկսի անխոստովանելի խղճահարութիւն մը ծնիլ Կրեմլի ապագայ տիրակալին հոգիին մէջ ...

Թոյլ տուած էր որ իր հիւանդ կինը առանց լուրջ դարմանի մեռնի : Զայն զոհաբերած էր յաղագս յեղափոխութեան..

Ու հիմա ամօթ կը զգար նայելու իր զաւկին՝ Ժագոպի երեսը :

Ջնջելու համար այս պէշ յիշատակը, կը լքէ տղեկը իր մեծ հայրիկին ու մայրիկին, Կովկասի մէջ՝ աւելի ուշ, զղջալով զայն լքած ըլլալուն համար, բերել կուտայ Կրեմլին :

Սակայն, տասնըութ տարեկանին, Ժագոպ շատ ծանր կը գտնէ մենատէրի մը զաւակը ըլլալու գաղափարը · անձնասպանութիւն կը փորձէ

Սթալին երբեք չի ներեր իր զաւկին այս արարքը : Որովհետեւ, Ժագոպի այդ արարքը հօրը յիշել տուած էր Կատարինէի մահը : Հայր ու որդի, երկուստեք կը ջանան անդիտանալ զիրար : Ժագոպ կ'աշխատի իբրեւ երկաթուղային գործաւոր : 1941ին, Պելոռուսիոյ մէջ գերի կ'իյնայ Գերմանացիներուն մօտ :

Հիթլեր Սթալինի կ'առաջարկէ փոխանակել իր զաւակը Սթալինկրատի մեծ պարտեալին՝ զօրավար Փոլիւսի հետ : Սթալին կը մերժէ ...

Այլեւս երբեք չեն գտներ Ժագոպը, ոչ իսկ անոր մարմինը :

Շատեր կը պնդեն թէ գերութեան ճամբարին մէջ երիտասարդը ի վերջոյ կը յաջողի անձնասպան ըլլալ ...

×

Կատարինէի մահէն ետք Սթալինի սըրտին մէջ մեծ պարապ մը կը բացուի : Յեղափոխական պայքարը բոլորովին- լանած էր զինքը :

Գիշերները, Ս. Պետերբուրգի մէջ- մարուած գաղտնի ժողովներէն վերա- ձին, յոգնած կ'իյնար իր անկողնին- րայ, կը վառէր իր ճխամորճը ու կը- նանար :

Այսպէս է որ, գիշեր մը, կրակը- տայ իր սեփական անկողինը :

Արհեստով յեղափոխականի մը կեան- քին մէջ, յաճախակի զուգադիպութ- մը, Սթալին անգամ մը եւս կ'ապա- նի իր բարեկամին՝ Սերժ Ալլիլուեվի- որ հեռանալով Վրաստանէն կ'- ցարերու մայրաքաղաքը :

Փոքրիկ Նատեան, որուն ծնունդը- տեսած հալածական յեղափոխական- հիմա դարձած էր տասնըհինգամեայ- սանողուհի մը, եւ իր հօր շնորհի- տիարակուած էր մարդկայնական եւ- կերվարական գաղափարներով :

Սթալին երիտասարդուհիէն քսան- տարով մեծ է : Եւ սակայն ունի- վուրդներու ազատութեան ռահվիրա- պսակը իր գլխուն :

Այն «երկաթեայ սիրտը» զոր- կը կարծէր ի սպառ կարծրացած- Կատարինէի մահէն ի վեր, կը սկսի- փել Նատիա Ալլիլուեվայի համար-

(2 Շար.)

բան – բուրգերն ալ միատարածութեան ըմբռնումը կը ներկայացնեն ... Բազմ–կուսի խաչաձեւ մը սկսելով, մէկ կէտի վրայ վերջացող այդ շէնքերը աշխարհի չորս ծագերը միակ կեդրոնի մը հրամա–նին ենթակայ ըլլալը կը խորհրդանշեն :

Մեր եկեղեցւոյ կառոյցը Կաթողիկէ գմբէթն ալ, նոյն իմաստը ունի ... Կլոր գմբէթը մէկ կէտի վրայ կը վերջանայ, եւ այդ կէտին վրայ խաչը կը հանգչի :

Կաթողիկէն եկեղեցին կը ներկայացնէ․ իսկ խաչը Քրիստոսը, որ եկեղեցւոյ գըլուխն է ... :

Կարմիր հաւկիթն ալ որ Զատկուան խորհրդանշանն է, քրիստոնէութեան հիմնական գաղափարին իմաստը կը բնո–րոշէ :

Հին գիւցաբանութեան մէջ, կեանքի սկզբնաւորութիւնը հաւկիթի մը առաս–պելով ցոյց տրուած է ...

Այսօր ալ գիտութիւնը ընդունած է, որ բոլոր արարածներու գոյութիւնը հաւ–կիթէն ծնունդ կ'առնէ ... Ուստի կեանքի առաջին կայանը հաւկիթն է :

Քրիստոսի ամէն հաւատացող եւ անոր անունով մկրտուողը նոր մարդ մը կ'ըլ–լայ, նոր կեանքի մը կը տիրանայ : Այս կեանքը Քրիստոս իր արիւնովը մարդկու–թեան նուիրած է ... եւ ահա կարմիր հաւկիթը Քրիստոսի մահուան վրայ տա–րած յաղթանակին եւ նախնական կեան–քին վերածնունդի հասնելուն նուիրական խորհրդանշանն է ... :

Առանց վերածնունդ ունենալու ոչ ոք կատարելութեան կրնայ հասնիլ :

Եւ ահա ամէն Զատիկի, երբ հաւկիթը կարմիրով կը ներկենք, Քրիստոսի արիւ–նով մեր փրկագործումն է որ կը տօ–նենք : Քրիստոս իր արիւնովը մարդկու–թեան նոր կեանք մը պարգեւեց : Քրիս–տոսի յարութիւնը իր գաղափարականին լրումն էր :

Վերածնունդի գաղափարը հին ուխտի վարդապետներուն, նոյնիսկ անմատչելի երեւցած էր : Բայց այսօր կարմիր հաւ–կիթ մը որքան մանուկին, նոյնքան ալ մեծերուն ուրախութիւն կը պատճառէ ․ :

Փրկագործութեան խորհուրդը Քրիս–տոսի խաչելութիւնովը նուիրագործուե–ցաւ : Կարմիր հաւկիթն ալ այդ մեծ յաղթանակին խորհրդանշանն է :

Տիեզերքի մէջ երեք մեծ հրաշքներ տե–ղի ունեցած են : Առաջինը համայն տիե–զերքի ոչինչէն ստեղծումն էր : Երկրոր–դը այդ ստեղծագործող անհասանելի ու անիմանալի ուժին մարդանալը ... Իսկ երրորդը Քրիստոսի Արարատեան դաշ–տին վրայ իջնելով իր ձեռքովը իր եկե–ղեցիին հիմերը դնելն է :

Այս տեսակէտով Զատիկը մեզի՝ Հա–յերուս համար կրկնակ ուրախութեան օր մըն է :

Քրիստոս իր յարութիւնովը յաւիտե–նական կեանքի դռները բացաւ : Մարդ–կութիւնը յուսահատեցնող մղձաւանջը չքացաւ այլեւ : Անյուսութեան ճիրաննե–րուն մէջ տուայտող հոգիները ազատա–գրուեցան : Ահա կարմիր հաւկիթը հո–գիներու ազատագրման ու վերածնունդի նշանն է միանգամայն :

Ամէն գարնան, երբ բնութեան փըթ–թումը կը տեսնենք, կը հրճուինք եւ ան–բացատրելի ուրախութեամբ մը մեր է–ութիւնը կը լեցուի ... եւ ամէն Զատիկի երբ կարմիր հաւկիթը կ'ողջունենք, պէտք է յիշենք, որ մեր վերածնունդի յիշատակը կը տօնենք :

Յարութիւնը կեանքի դոյատեւման պայմանն է ... Պէտք է վերածնինք, որ–պէսզի ապրինք : Եթէ վերածնունդ չու–նենանք, նախնական ու կենդանական կեանքը միայն ապրած կ'ըլլանք ... իսկ երբ կը վերածնինք, իսկական մարդը կ'ըլլանք եւ իմացական բարձրութեան կը հասնինք :

Ուստի կարմիր հաւկիթը մեծ ի–մաստ մը ունի իր մէջ : Եւ մենք իրարու կարմիր հաւկիթներ փոխանակելով մեր մեծագոյն յաղթանակը կը շնորհաւո–րենք :

« Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց ... — Ձեզ եւ մեզ մեծ աւետիս ...» :

Հակառակ քսան դարերու հնութեան, այս աւետիսը միշտ նոր է, միշտ թարմ է եւ սրտախօսիկ : — Մանուկի մը համար պարզ խաղալիկ մը աւելի արժէք ունի, քան թէ թանկարժէք բան մը : — Նոյն–պէս ալ Քրիստոսի Յարութեան աւետիսը եւ անոր խորհրդանիշը՝ կարմիր հաւկի–թը վերածնած հոգիներու համար մեծ նշանակութիւն մը ունի :

Մեր պապերը այս հաւատքով ապրեր են, եւ մեզի ալ ասիկա միայն ժառանգ թողեր են : Ես ալ այսօր ձեզի նահապե–տական բարբառով յաւիտենական աւե–տիսը կու տամ :

— « Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց ... — Ձեզ եւ մեզ մեծ աւետիս ...» :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԼՔԵՆ

Ֆրանսայի մէջ, ամէն տարի, եօթը հազար ամուսնացած մարդիկ կ'անհետա–նան, առանց որեւէ հետք ձգելու եւ ա–ռանց երբեք ետ դառնալու : Անգլիոյ մէջ, անհետացած ամուսիններու թիւը 91 հազարի կը հասնի իսկ Ամերիկայի մէջ՝ շատ աւելի :

Ասոնցմէ շատեր կ'անհետանան անոր համար, որ չեն կրնար ընտանեկան ի–րենց պարտաւորութիւնները կատարել եւ կամ անոր համար, որ իբրեւ կեանքի ընկեր ընտրած իրենց կնոջ հետ այլեւս չեն կրնար ապրիլ : Ամուսնութիւնը մեծ հիասթափութիւն մըն է անոնց համար : Կնոջ հետ տարակարծութիւններ, կռիւ–ներ, մեծ ծախքեր, հոգեկան ու ջղային յոգնածութիւն — այս բոլորը ամուսինը կը մղեն տարբեր լուծում մը գտնելու եւ ընտանեկան յարկը լքելու :

Բոլոր մեծ մայրաքաղաքներու մէջէն փախուստ տուող ամուսիններու մեցանի–շը կը պատկանի անգլիական մայրաքա–ղաքին՝ Լոնտոնի : Անհետացող անգլիացի ամուսիններէն շատեր բնաւ դրամ չեն ձգեր իրենց կնոջ եւ զանազան ուղղու–թեանց կը հետեւին՝ որպէսզի ոստիկա–նութիւնը չգտնէ զիրենք : Ոմանք արտա–սահման կը մեկնին, ուրիշներ ալ՝ Սկով–տիոյ հեռաւոր գիւղերը կ'երթան :

Այս փախուստներուն հետեւանքով ստեղծուող ընտանեկան ողբերգութիւն–ները կանխելու համար Անգլիոյ մէջ կազ–մուած է Օգնութեան Ազգային Խորհուրդ մը, որ ամէն տարի 17 միլիոն ոսկի կը բաժնէ լքուած կիներուն եւ անոնց զա–ւակներուն :

Իրենց տուները լքող ամուսինները գտնելու ճիգերը կը շարունակուին ոս–տիկանութեան օգնութեամբ, բայց, շատ հազուադէպօրէն յաջողութիւն կ'ար–ձանագրեն : Սովորաբար կը գտնուին այն ամուսինները որ գործ գտած կ'ըլլան ա–ռեւտրական նաւերու մէջ : Անոնց դէմ ձերբակալման հրաման հանուած է : Ա–նոնք կը փոխադրուին Լոնտոն եւ կ'առաջ–նորդուին դատարան, իրենց ընթացքի մասին բացատրութիւն տալու համար : Բայց, ինչպէս ըսինք, քիչ է անոնց թիւը : Շատերը կը կորսուին եւ անկարելի կ'ըլ–լայ գտնել անոնց հետքը :

Չարիքը սահմանափակելու համար կա–րելի չէ միջոցներ ձեռք առնել : Սովո–րաբար, ոստիկանութիւնը չի ճանչնար իրենց ընտանիքը լքել մտածող մարդիկը, որովհետեւ, անոնք երբեք գրազեցուցած չեն զայն : Ոչ ոք կրնայ պատկան սպա–սարկութեան մը ստոյգ տեղեկութիւններ տալ ընտանիքին մէջ տիրող պայմաննե–րու մասին, որպէսզի այդ սպասարկու–թիւնը կանխէ հաւանական լքում մը : Այս պայմաններուն տակ, կացութիւնը աւելի դէշ պիտի ըլլայ : Եւ տրուած ըլլալով որ տնտեսական պայմանները կը վատթա–րանան, չարիքը աւելի պիտի տարածուի եւ այսպէս պիտի ստեղծուի ընկերային սուր հարցը լքուած կիներու, որ յան–կարծ, մէջտեղ կը մնան, առանց գիտ–նալու թէ իրենց ամուսինը ինչ եղաւ :

Ամերիկայի մէջ գոյութիւն ունի նաեւ Անհետացած Մարդոց Գրասենեակը, ո–րուն տնօրէնը վերջերս յայտարարեց՝ թէ հետզհետէ կը շատնայ թիւը անհետացող ամուսիններու, որոնք կը նախընտրեն Մեքսիկա կամ Քանատա ապաստանիլ : Ըսաւ թէ՝ «Կազմեցինք հետապնդող ըս–պասարկութիւն մը, սակայն, դժբախտա–բար, չկրցանք որեւէ արդիւնք ձեռք բե–րել : Ամէն տարի, տասը հազարէ աւելի ամուսիններ կ'անհետանան եւ ասոնցմէ շատ քիչեր ետ կը դառնան : Այս թիւը թերեւս շատ աւելի մեծ է, նկատի ունե–նալով որ, շատ մը կիներ կը խուսափին ոստիկանութեան լուր տալու, այն յոյ–սով՝ թէ պիտի վերադառնայ իրենց ա–մուսինը » :

Հարցը հետզհետէ աւելի մեծ համեմա–տութիւններ կը ստանայ եւ հաւանա–բար, հարկ ըլլայ որ Ինթերփոլը (Մի–ջազգային Ոստիկանութիւնը) զբաղի ա–նով : Արդիւնք մը ձեռք ձգելու համար, անհրաժեշտ է որ Ինթերփոլը գործակ–ցութիւն մը հաստատէ զանազան սպա–սարկութեանց հետ, որպէսզի փախստա–կան ամուսինները ձերբակալուին իրենց որոշած տեղը հասնելէ առաջ : Սակայն, արդիւնաւէտ գործունէութեան մը սկսե–լու համար շատ ժամանակ պէտք է տա–կաւին :

Քաղեց՝ Վէն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶԱՏԻԿՆ ՈՒ ՄԵՌԵԼՈՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօմոնի թաղականութեան հրաւէրով եւ Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, Զատկուան տօնին առթիւ պատարագեց եւ Օրուան հրաշափառ խորհուրդին մասին քարոզեց Պօմոնի եկեղեցիին մէջ, որ այս առթիւ լեցուած էր ծայրէ ի ծայր Մարսէյլէն եւ այլ շրջաններէ եկած հաւատացեալներով : Ներկայ էին նաեւ Ազգ. վարչութեան անդամները, ինչպէս նաեւ պատկառելի թիւով երկսեռ երիտասարդներ :

Երգեցիկ խումբը կը ղեկավարէր Տէր Հմայեակ քհնյ. Համբարձումեան :

Երկուշաբթի Մեռելոցին, Ազգային վարչութեան կարգադրութեամբ, Արտա–ւազդ Եպս. այցելեց Սէն – Փիէռի գերեզ–մանատունը, ուր կը հանգչին վախճանեալ առաջնորդ՝ Գրիգորիս Արք. Պալաքեան եւ թեմիս զանազան վայրերուն մէջ պաշ–տօնավարած քահանայ հայրեր :

Հ. Մեսրոպ Վրդ. Աչճեանի ընկերակ–ցութեամբ, Մարսէյլի հոգեւոր առաջ–նորդը հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարեց եւ երախտագիտութեան քանի մը խօսքերով ոգեկոչեց Պալաքեան սըր–բազանի յիշատակը եւ անոր եկեղեցաշէն գործունէութիւնը :

Զատկուան արարողութեան եւ Մեռելո–ցի առթիւ կատարուած շիրիմներու այցին հրաւիրուած էին Մարսէյլի Ֆրանսական մամուլի թղթակիցները, որոնք նկարնե–րով եւ թղթակցութիւններով անդրադար–ձան կրօնական այս զոյգ հանդիսութիւն–ներուն :

Վ. Տ. Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Պարզուեց, որ այն լսում է թոնրա–տան հինգ ամբարների միջից, որ շար–ուած էին կողք – կողքի, առաստաղի գերանների վրայից, թոնրի շուրթերից եւ այն բուխարիկի միջից, որ շինուած էր օդայում :

«Ինչ երջանիկ գերդաստան է», — ան–ցաւ Խոդեդանի մտքով : Այդպիսի երա–ժշտութիւն կար նաեւ Օնէի եւ տատզ–ձագործ Յակոբի յարկերի տակ : Նա ե–րազի պէս յիշեց, թէ ինչպէս մանկու–թեան օրերէն այդպիսի համերգ ինքը լը–սել էր Մոտկանում՝ իր հայրենական ա–ռաստաղի գերանների վրայ, երբ տակա–ւին կանգուն էր իրենց գերդաստանը : Երեւակայութեամբ պատկերացաւ նրան, որ երբ ինքը ամուսնանայ, իր տան մէջ նոյնպէս կը սկսեն երգել այդ բախտա–ւորութեան ծղրիդները, որոնք ժողովրդի խոր հաւատքով յայտնւում են միայն միայն այնտեղ, ուր կայ օրօրոց եւ բու–խարիկի կրակ ...

Պնտխցի Մանուկի և իր ռանչպար որ–դիների կազդուրիչ, նախանձելի շնչա–ռութեան հեւքը միախառնուելով ճիճե–ռների երգին, մի տեսակ երանելի սըր–բարան էր դարձնում այդ օջախը :

« Երկու ցորեն մէկ ընկոյզ», — այդ վերջին աղօտ կանչն էր, որ, Քոլոսիկից գալով, փշրուեց նրա ականջի մէջ՝ բար–ձի վրայ :

Լուսինն արդէն հասել էր Ծծմակայ Քթին : Մօտիկ սարի կողմից երբեմն – երբեմն լսւում էր Շմլակայ շների կա–տաղի հաչոցը :

Դեռ եւս մութն էր, երբ Պնտխցի Մա–նուկն արթնացաւ : Հիւրը խոր քնած էր : Իւրաքանչիւրը, ով ինչով կարող էր, օգնել էր Աստուրին : Մանուկը որոշեց իր բարեկամին օգնել հացահատիկով : Չէ՞ որ հարսանիքի համար մեծաքանակ ալիւր եւ կորկոտ էր հարկաւոր :

Կինը նոյնպէս արթնացաւ : Նրանք բաց արին առաջին մեծ ամբարը եւ երեսուն կոտ ցորեն քաշելով, մի ջորու բեռնած, ուղարկեցին Արինոք :

Աքլորները կանչեցին : Եօթ եղբայրնե–րըն արթնանալով, կիսամութի մէջ լը–ւացուեցին, հաց կերան եւ, գործիքները վերցնելով․ դիմեցին աշխատանքի :

Երբ Խոդեդանը արթնացաւ, արդէն ա–րեւծագ էր : Քոլոսիկից վերադարձել էր հացահատիկով բեռնուած աւանակը : Թէպէտ մի քանի չարաճճի մանուկներ թեռը ծակելով թոցրել էին մէկ – երկու գլխարկ ընկոյզ, բայց ընդհանուր առ–մամբ փոխանակութիւնը շատ յաջող էր անցել : Մէկ չափ ընկոյզը փոխանակուել էր երկու չափ ցորենի հետ :

— Դէ ես գնացի, Մանուկ ախպեր, — ասաց հովիւը, երբ նախաճաշը կերել – պրծել էին : — Իմ հարսանիքին անպայ–ման կը գաս :

Մանուկը նրան ուղեկցեց մինչեւ Դաւ–թի քարը :

— Ներող եղիր, Աստուր ախպեր, ջորին մի քիչ թեթեւ գնաց, — ծոծրակը քորելով ասաց Մանուկը :

— Ի՞նչ ջորի, — զարմացաւ հովիւը :

— Մի քանի կոտ ցորեն ուղարկեցի քեզ :

— Դու ինձ պարտական թողեցիր, Մա–նուկ ախպեր, — յուզուած ասաց Խոդե–դանը, արմուկը Դաւթի քարին յենելով : — Էդ ե՞րբ ուղարկեցիր, որ չիմացայ :

— Կէս գիշերով : Ջորին հիմա հասած կը լինի Արինոք, — պատասխանեց Մա–նուկը :

— Աստուած չէն պահի քո տունն ու տեղը, քո ռանչպար որդկերանց : Հոգե–պէս դոհ եմ վարմունքիդ համար, Մա–նուկ ախպեր : Բարի համբաւդ միշտ ան–պակաս լինի մեր ականջներից :

— Քո մասին հոգալով, ես ազգիս, ժողովրդիս համար եմ հոգում, Աստու–րի : Բոլորս պէտք է օգնենք իրար : Վայ էն մարդուն, որ մենակ իր համար կ'ապրի : Գետնիմուտ դառնայ էդպիսի մարդը : Այ, նայիր էս աժդահա քարին : Եթէ Դաւիթը իր ձեռքը դէմ չտար սը–րան, էս ապառաժը կը գլորուէր ու տա–կով կ'անէր թէ կթուորներին եւ թէ գիւ–ցաղող ոչխարը :

— Ճիշդ է, — նկատեց հովիւը :

— Աշխարհը եւելէջ է, Խոդեդան, — շարունակեց Պնտխցի Մանուկը : — Բախ–տը չի թողնի, որ մարդու ճրագը վառ–ուի մինչեւ լոյս : Բոլորս էլ անցողական ենք : Ինչո՞ւ թողնենք, որ քու երդիկը անծուխ մնայ : Ընդհանուր գիւղի ծուխը քամին թող քշի նաեւ անծուխ տանիքնե–րի վրայով : Օգնենք իրար, Աստուր, սիրենք իրար, պաշտպանենք իրար : Բո–լորս էլ մէկ սարի ծաղիկ ենք : Մէկս միւսին չմոռանանք մինչեւ մահ–գերեզ–ման :

Քիչ անց, Խոդեդանը, ցորենով բար–ձած աւանակն առաջն առած, միայնակ գնում էր դէպի Արինոք : Այն մարդը, որ Հացիկ գիւղում տեսել էր հայ հարուստ տանուտէրին, որն այնքան անդթօրէն էր վերաբերուել իր տարաբախտ փոքրչակի հանդէպ, այժմ մխիթարւում էր՝ տես–նելով հայ աշխատասէր եւ ազնիւ գիւ–ղացու տիպարը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Նուիրուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սա-հակ Կաթ. Խապայեանի մահուան 25ամ-եակին: Ինչպէս նաեւ բոլոր իր ծննդա-վայրի, Խարբերդի Եղէգի գիւղի նահա-տակուածներու եւ ննջեցեալներու յիշա-տակին: Այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիրատուր Տիրատուրեան, Գույում-ճեան եւ Տիրատուրեան եւ բոլոր ընտա-նեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար-ուի այս Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ *(ծնեալ Գու-յումճեան) մահուան քառասունքին առ-թիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշա-տակը յարգողները:*

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան, Պ. Կարապետ Գուստիկեան, Օր. Մագ-դաղինէ Գուստիկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԳՈՒՍՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրա-ւիրուին ողբացեալին յիշատակը յար-գողները:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՃՕ – ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:
Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի (5 *Ապրիլ*) Ազգ. Մեծ Սգատօն, *յիշատակ բիւրաւոր նահատա-կաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց:*

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը ութին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, հո-գեհանգիստ 12ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Յիշատակ Մէկ Միլիոն նահատակաց: Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30, *հանդիսաւոր Ս. պատարագ* 10, *հոգե-հանգիստ* 11·45:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՍՐԱՀԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն մաս-նաճիւղին եւ սիրայօժար մասնակցու-թեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, ղեկավա-րութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի:

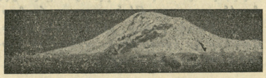
Այս Շաբաթ իրիկուն պետական թատ-րոնը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Երեք գործաւորուհիներ շըմիզիէ քլա-սիքի *համար, տունը աշխատող: Դիմել՝*
MAISON MICHEL
17, Rue Saint-Joseph
PARIS (2e)
Ամէն օր ժամը 10*էն* 12 *եւ* 15*էն* 19, *բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15-ին, Մշակոյթի Տան մէջ: 1. Զեկուցում պատգամաւորներու: 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

HAUTES... GAP ...ALPES
★
HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
●
ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՍՏՈՒՆ
SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 *օր Արեւ*
Ալպեան 800 *մ. Բարձունք*
●
« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —
★
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.
ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ
✲
— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ. Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
✲
— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ. ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ
✲
— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ —
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Ղեկ. Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ
PALAIS DE LA MUTUALITE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

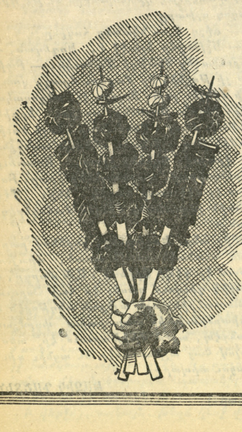

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

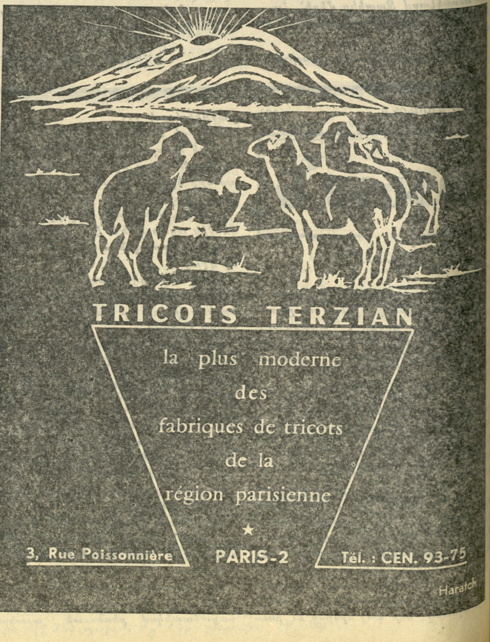
traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 5 AVRIL
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9977

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9977

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՔԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ԲԱՆԱԿՌԻՒԸ

Բ.

Չինաստանի Համայնավար կուսակցութեան բանբերը իր ծանօթ խմբագրականին մէջ կը մեղադրէ նաեւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, որ Խրուշչեւի սայլին լծուած է :

Ընտրութեանց ճամբով անկարելի է տիրանալ իշխանութեան եւ իրագործել համաշխարհային յեղափոխութիւնը, կ'ըսէ : Օրինակ, Ֆրանսայի մէջ երկու անգամ փոխուեցաւ ընտրական օրէնքը : 1946ին Ֆրանսայի Համայնավարները 182 աթոռ շահած էին Ազգ. Ժողովին մէջ : Ընտրական օրէնքի առաջին փոփոխութենէն ետք 103 աթոռ միայն ունեցան : Կոռուստ՝ 79 աթոռ : 1956ի ընտրութեանց ունեցան 150 երեսփոխան : Սակայն 1958ին ընտրական օրէնքի վերաքննութենէն վերջ տասը երեսփոխան միայն ունեցան, կորսնցնելով 140 աթոռ :

Մորիս Թորէզ եւ ընկերները ենթարկուելով Խրուշչեւի ազդեցութեան, կը ջատագովեն խորհրդարանական ճիծով իշխանութեան տիրանալու դրութիւնը : Դաւաճանած են յեղափոխութեան սկզբունքներուն եւ ընդդիմադիրի դրօշը ծալելով ենթարկուած են ամերիկեան աշխարհակալութիւնը :

Ցեա – պատերազմեան ժողովրդական յեղափոխութիւններէն քաղուելիք դասերը կարելի է ամփոփել հետեւեալ հինգ կէտերուն մէջ .

Ա) Զէնքի ուժով յեղափոխութիւնը կը կազմէ պրոլետարական յեղափոխութեան տիեզերական օրէնքը :

Բ) Գիւղացիները ամէնէն վստահելի զինակիցներէն են պրոլետարներուն :

Գ) Ամերիկեան աշխարհակալութիւնը գլխաւոր թշնամին է ժողովրդական յեղափոխութեան՝ բոլոր երկիրներու մէջ :

Դ) Ճնշուած ազգերու յեղափոխութիւնը անհրաժեշտ զինակիցն է պրոլետարական յեղափոխութեան :

Ե) Յեղափոխութիւն ընելու համար անհրաժեշտ է ունենալ պրոլետարական յեղափոխական կուսակցութիւն մը, հիմնուած մարքս – լենինեան յեղափոխական վարդապետութեան վրայ, որ կը մերժէ վերաքննութիւնն ու պատեհապաշտութիւնը :

Խրուշչեւ շեղած է այս սկզբունքներէն : Այդ պատճառաւ Չինացիները զինքը կը դասեն Տրոցկիի, Կաուցկիի, սոցիալ – դեմոկրատներու եւ մենշեւիկներու, այսինքն « հակայեղափոխական քաղքենիութեան» շարքին :

Խրուշչեւ եւ «անոր սրինգով պարողները» դաւաճանած են վերջին տարիներու յեղափոխական շարժումներուն՝ Իրաքի, Ալժերիոյ, Քուպայի, Սպանիոյ եւ Հնդկաստանի մէջ :

Երկար լռութենէ մը վերջ, բաժակը յորդած նկատելով, այժմ հակայարձակողականի անցած է Մոսկուա :

Շաբաթ առաւօտ Խ. Միութեան կոմկուսի պաշտօնաթերթը Պրաւտա հրատարակած է կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Սուսլովի Փետրուար 14ի գաղտնի տեղեկագիրը, փոռւած եօթը էջերու վրայ :

Աւելի քան մէկուկէս ամիս ծածուկ պահելէ ետք, հիմա լոյս աշխարհ կը հանեն այս տեղեկագիրը, միանգամ ընդմիշտ պատասխանած ըլլալու համար Փեքինի « Կարմիր Դրօշակ»ի ծանօթ խմբագրականին, հրատարակուած Մարտ 31ին :

Ըստ «Պրաւտա»յի, Չինացիները կը ձգտին կազմալուծել միջազգային համայնավարութեան շարքերը : Մաօ Ցէ Թունկը կ'ուզեն հակադրել Խրուշչեւի, սեւցնելով այս վերջինը :

Սուսլով իր գաղտնի տեղեկագրին մէջ կը մեղադրէ չինացի վարիչները, որոնք կը շեղին մարքս – լենինեան գիծէն եւ վտանգաւոր ճամբու մէջ կը մտնեն : Կը ձգտին իրենց ձեռքն անցրնել համաշխարհային ընկերվարութեան ղեկավարութիւնը : Փոխանակ պայքարելու աշխարհակալութեան դէմ՝ իրենց հարուածները կ'ուղղեն Խ. Միութեան եւ միւս երկիրներու մարքս – լենինեան կուսակցութեան դէմ : Ոտնակոխ կ'ընեն պրոլետարական միջազգայնութեան սկզբունքները, կը խեղաթիւրեն մարքս – լենինեան վարդապետութիւնը, իբրեւ զէնք կը գործածեն մանր – քաղքենիական աւանդութիւնները եւ ամբոխավարութեան ու ամէնէն գազրելի զրպարտութեան կը դիմեն :

Դեռ ուրիշ բաներ ալ կ'ըսէ Սուսլով իր գաղտնի տեղեկագրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ ՓԵՔԻՆԻ ԴԷՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԽՕՍԻ

«Պրաւդա» տաջի օր հրատարակած է շահեկան թղթածրար մը, երեք մասերէ կազմուած : Գլխաւոր եւ կարեւոր գլուխն է Սուսլովի նոր ամբաստանագիրը Փեքինի «փոքր – քաղքենի արկածախնդրութեան » եւ «մեծ ազգի ազգամոլութեան» դէմ : Շահեկան է նաեւ կեդրոնական կոմիտէին բանաձեւը որ կը հաստատէ անգամ մը եւս թէ խորհրդային Համայնավար կուսակցութիւնը զօրավիգ կը կենայ Խրուշչեւի եւ վերջապէս երկար խմբագրական մը որ կը բացատրէ լռութեան խզումին պատճառները, լռութիւն մը զոր խորհրդային Համայնավար կուսակցութիւնը պարտադրած էր ինքն իրեն անցեալ աշունէն ի վեր : «Կոպիտ նախատանքը ուղղուած խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան եւ Համայն խորհրդային ժողովուրդին դէմ զորս կը պարունակէին Փեքինի երկու թերթերու յօդուածները, չէին կրնար առանց պատասխանի մնալ » կը շեշտէ Պրաւդա :

Սուսլովի համար գլխաւոր առաջարկն է Համայնավար կուսակցութեանց ժողով մը գատապարտելու համար Չինացիք :

Սուսլով երկար կը վերլուծէ չին «շեղումը» 1960ի ժողովէն սկսեալ :

Նման փաստաթուղթ մը հետաքրքրական եւ յատկանշական է բազմաթիւ կէտերով : Մինչ Մոսկուայի մէջ ռումբի մը պէս կը պայթէր Սուսլովի տեղեկագիրը, նոյն ատեն Փեշտայի մէջ, Խրուշչեւ ճառ մը խօսելով Օփերային մէջ, չորս վայրկեան յատկացուցած է Չինացիներուն : Խրուշչեւ շեշտած է ժողովի մը գումարման անհրաժեշտութիւնը «մանաւանդ այսօր երբ չին ղեկավարներու հերձուածի փորձերը կան որոնք քայքայիչ քաղաքականութիւն մը կը վարեն համայնավար կուսակցութեանց ընդհ. քաղաքականութեան բոլոր ճակատներուն վըրայ » :

Նոյն օրը Չինացիք շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած էին հունգար ղեկավարներուն, «ազատագրման» 19րդ տարեդարձին առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ, օրուան յաղթականները սկսած են պատրաստել ընտրական պայքարը : Ցարդ հարցերը չեն լուծուած : Ներկայիս երկրին նախագահն է՝ Մացիլլի որուն շրջանը միայն երեսուն օր կրնայ տեւել : Այդ ժամանակաշրջանին ընթացքին, Խորհրդարանը պէտք է պետութեան ղեկավար մը ընտրէ մինչեւ Յունուար 1966, որ վերջն է նաշագահական հնգամեայ շրջանին : Այս նախագահն է որ պիտի կազմակերպէ հոկտեմբեր 1965ի նախագահական ընտրութիւնները :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ առաջին խօսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Նախագահ Մակարիոսին եւ միջնորդ՝ Թուոմիոճայի միջեւ :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ յայտարարեց թէ ԷՖ ԷԼ ԷՆի համագումարը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 16ին : Այս առթիւ, իր գլխաւոր ընդդիմադիրներէն՝ Այթ Ահմէտ Թառուցիկներ կը բաժնէ ուր կ'ըսէ թէ ԷՖ ԷԼ ԷՆի յառաջիկայ համագումարը քաղաքական խաբէութիւն մըն է :

ՊԵԼԺԻՈՅ բժիշկներուն գործադուլը աղետալի վիճակ մը ստեղծած է երկրին մէջ, որուն չէր սպասուէր : Բոլոր հիւանդները հիւանդանոցները խուժած են ուր պարապ անկողին չէ մնացած :

ԻՏԱԼԻՈՅ ուղեվարները 48 ժամուան համար գործադուլ հռչակած են : Այս նոր գործադուլը ցոյց կուտայ թէ երկիրը ընկերային եւ տնտեսական տագնապ մը կ'անցրնէ :

ԿԻՊՐՈՍԻ միջնորդը Նիկոսիա հասաւ տաջի օր : Միւս կողմէ Թուրքիա մերժած է Նախագահ Մակարիոսի դիմումը որ կը պահանջէր թէ կղզիին Թուրք զօրքը իրենց զօրանոցը քաշուի :

«ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Շահերու Կոմիտէին » վերապրողները (Պուխընվալտ) յուշարձան մը կառուցանել տուած են Փէռ Լաշէզ 56 հազար մեռեալներու յիշատակին : Պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի այս Կիրակի :

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐ

Հայկական Դատին ամենամահացու հարուածը տուաւ բոլշեւիզմը : Անոր յեղափոխութեան նախօրեակին, ռուս բանակին հրաման տրուեցաւ լքել Թրքահայաստանի ռազմաճակատը եւ տուն վերադառնալ : Անոր «Հաց եւ հող»ի խոստումներ շռայլուեցան : Զինուորները ամէն բան քանդելով ու քայքայելով տուն վերադարձան :

ՊՐԵՍԹ – ԼԻԹՈՎՍԿ

Դեռ Հայաստանի Հանրապետութիւնը չծնած, երբ Հայութիւնը մահու եւ կենաց պայքար կը մղէր դէպի Անդրկովկաս յառաջացող Թուրք բանակին դէմ, բոլշեւիկները 1918, Մարտ 4ին, ստորագրեցին Պրեսթ – Լիթովսկի խայտառակ դաշնագրութիւնը : Հայկական վիլայէթներէն զատ, Կարս, Արտահան եւ Պաթում շնորհեցին Թուրքիոյ : Այդ ընթացքով Հայ Դատին դաւեցին եւ դաւաճանեցին :

ՊԱԹՈՒՄԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յառաջացող Թուրք բանակին դէմ խիզախօրէն հայ ժողովուրդը մաքառեցաւ : Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Ապարանի ճակատամարտները տեղի ունեցան : Թուրքը պարտուեցաւ : Դարաւոր ոխինայրրու թշնամին ամէնէն առաջ, 1918, Յունիս 4ին, Պաթումի դաշնագրութեամբ ճանչցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան ըստեղծումէն աւելի քան երկու տարի վերջ, 1920, Օգոստոս 10ին, դաշնակից պետութիւնները պարտադրեցին Թուրքիոյ ըստորագրել Սեւրի դաշնագրութիւնը : Հայ պատուիրակութեան նախագահ՝ Ա. Ահարոնեան ստորագրեց այդ պատմական համաձայնութիւնը : Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարը թուղթի վրայ իրականութիւն դարձաւ :

Այդ դաշնագրութեան յօդուած 88ով Թուրքիա ճանչցաւ Միացեալ, Անկախ եւ Ազատ Հայաստանը : Յօդուած 89ը կը տրամադրէր՝ իրաւասութիւն տալ նախագահ Ուիլսընին գծելու եւ բնորոշելու Հայաստանի սահմանները :

ՊԱՔՈՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ստորագրուած Սեւրի դաշնագրութեան մելանը չչորցած, Պաքուի խորհրդաժողովը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 1920ին : Բոլշեւիկներն ու Թուրք ջարդարարները թաղեցին Թրքահայ դատը : Երկու պարտուող պետութիւնները սերտօրէն բարեկամացան : Եւրոպական դիւանագիտութեան դէմ պայքար մղելու որոշումներ տուին : Բոլշեւիկները խոստացան ամէն կարգի օժանդակութիւն ընձեռել Թուրքիոյ, իր հողային ամբողջականութիւնը պահելու համար : Նաեւ ծրագրեցին Հայաստանի Հանրապետութեան տապալումը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուս եւ հայ բոլշեւիկները ներքին եւ արտաքին ուժերով կը ձգտէին խորտակել Հայաստանի Հանրապետութեան անկախ գոյութիւնը, Թուրք եւ բոլշեւիկ համաձայնութիւնն ու բարեկամութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու նպատակով : Անկախ Հայաստանի գոյութիւնը խոչընդոտ կը հանդիսանար իրենց ծրագիրներու իրականացման :

Դարաւոր թշնամի Թուրք բանակը սկըսաւ յառաջանալ դարձեալ դէպի Արարատեան դաշտը, 1920 Սեպտեմբեր 23ին, Բոլշեւիկները ամէն կերպ աջակցութիւն ընծայեցին քեմալական բանակին : Մանուկ Հանրապետութիւնը պարտուեցաւ Ալեքսանդրապոլի առջեւ : Այդ ժամանակաշրջանին հայ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան հարցը նկատի առնելով՝ Հայաստանի կառավարութիւնը յօժարեցաւ բոլշեւիկ ներկայացուցիչներու հետ համաձայնիլ եւ Հայաստանը խորհրդայնացնել, 1920, Դեկտեմբեր 2ին : Առաջին նախապայմանն էր որ Հայաստան պիտի ըլլար «Անկախ Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն » : Ոչ մէկ մտաւորական եւ զինուորական պիտի ձերբակալուէր եւ հալածանքի ենթարկուէր եւն. :

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք բանակը Ալեքսանդրապոլ մտած էր ջարդելով եւ կոտորելով Կարսի եւ Արտահանի ժողովուրդը :

Եթէ խաղաղութիւն չհաստատուէր, հաւանաբար պիտի գրաւէր ամբողջ Հայաստանը : Դաւադրութիւն սարքող Լըդրանէն եւ Մտիվանիէն յոյս չկար : Հայաստանը խորհրդայնացած իրիկունը 1920, Դեկտեմբեր 2ին, ստորագրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի «խայտառակ» դաշնագրութիւնը :

Այդ դաշնագրութեան պայմաններն էին ի միջի այլոց, հետեւեալները — Թուրքը դարձեալ ճանչցաւ Հայաստանի անկախութիւնը, Կարսի եւ Սուրմալուի հողամասերը նկատուեցան վիճելի : Անոնց բախտը, երեք տարի վերջ, հանրաքուէով ճշդելու համար : Համանման համաձայնութիւն մըն ալ գոյացաւ Շարուր – Նախիջեւանի մասին՝ իբր ինքնավար հողամաս Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ : Հայ կառավարութեան ներկայացուցիչները ստորագրեցին զայն, նկատի առնելով բովանդակ Հայաստանի Հայութեան ֆիզիքական գոյութիւնը :

Զ. Զ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Աւա՜ղ փառացդ անցաւորի…»:

ԽՕՍՔ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ

Բ.

Նախորդ յօդուածիս մէջ յիշած էի թէ Կարապետ Գաբիկեան «տաճկունակ» բառը հոմանիշ կուտայ Ծաղկազարդին՝ առանց սակայն բացատրութիւն տալու բառին ծագման կամ արմատական իմաստին մասին, ըստ ենթադրութեանս՝ գաւազան: Ենթադրութիւնս կը հաստատէ Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան, երբ նոյն հեղինակէն առնելով՝ կը գրէ Ծաղկազարդ բառին դիմաց. «Տաճկունակ կամ տէժկիւճէկ.— Ընդհանրապէս ուռիի ոստերէ կը կազմեն այդ տաճկինակները (տէկէճէկ?), եւ տարւոյն նոր փեսաները զանոնք իրարու զարնելով կռիւ մը կը ձեւացնեն, մինչեւ որ կտոր կտոր ըլլան այդ ճիւղերը: Կտորուանքները կը ժողվեն տղաք եւ կը տանին իրենց տանը օճախը կամ թոնիրը նետելու եւ վառելու»:

Կ'աւելցնէ նաեւ թէ Ծաղկազարդը կը կոչուի Ուռունտիկ (Եօզկատի հայախօս գիւղերուն մէջ): Նոյնպէս «ալակոճա», որ կը նշանակէ նաշխուն կոճ, ոստ: Ակլիսի հովտին եւ Կիլիկիոյ գիւղերուն մէջ, Ծաղկազարդին առաւօտուն՝ տարւոյն նոր փեսաները ժամ կ'երթային ալակոճաներով, այսինքն զարդարուն ճիւղեր ի ձեռին, եւ ճիւղերուն վրայ մոմ վառած:

Նոր-Նախիջեւանի մէջ, սովորութիւն էր իրար հիւսել այդ օրհնած ճիւղերը եւ շինել օղակ, զոր կը պահէին ամբողջ տարին: Գիւղացիները այդ օղակներուն մէջէն կ'անցընէին վառեակները, որպէսզի «դէր լինին, թուլլու-ղօշլու լինին»: Երբ, ամառը, սաստիկ փոթորիկ մը պայթէր, նոյն օրհնած ճիւղերը իրարու վրայ կը դնէին խաչաձեւ, կը համբուրէին ու կրակին մէջ կը նետէին կ'այրէին՝ այն հաւատքով որ փոթորիկը կը դադրէր նոյնհետայն: Սովորութիւն մը եւս,— օրհնած ճիւղերով կը զարնէին իրարու մէջքի՝ ըսելով. «Մէջքը տեղը, կամքը տեղը»:

Բորչալուի գաւառին մէջ այսպէս կը տօնուէր Ծաղկազարդը.— Նախապէս փեսացուներուն տունէն հարսնցուին տունը կը ղրկուէր ոսկեզօծ ու նաշխած խոշոր մոմ մը, զոր «կլեպտար» կը կոչէին, վրան մետաքսեայ թաշկինակ կապած: Տանը անդամներուն համար՝ կօշիկ, թաշկինակ, հրուշակ, կարկանդակ եւ օղի:

Ծաղկազարդին կիրակի առաւօտ՝ նշանուած բոլոր աղջիկները, իրենց մայրերուն առաջնորդութեամբ, եկեղեցի պիտի երթային անպայման: Կը կանգնէին որոշ տեղ մը ժամուն մէջ, մոմակալին առջեւ: Ժամերգութեան ընթացքին՝ կը վառէին մոմերը եւ մոմն ի ձեռին կը սպասէին մինչեւ «Փառք ի բարձունս» երգուիլը: Ասիկա հրապարակաւ խոստովանութիւն մըն էր թէ «յանձն առած են ամուսնական կեանքի ծանր լուծը»: Ժամերգութիւնը վերջացած՝ հարսնցուներուն մայրերը կը հաւաքէին մոմերուն մնացորդները պահելու համար, որպէսզի երբ մանչ թոռ ունենան՝ վառեն մկրտութեան ժամանակ:

Ջանդեզուրի մէջ, Ծաղկազարդին, սովորութիւն էր հսկայ ուռենի մը տնկել եկեղեցւոյն առեանը եւ մոմ վառել ճիւղերուն մէջ: Նշանած աղջիկներուն կեսուրները խաչաձեւ մոմ մը վառելով ծառին մոմերէն՝ կուտային իրենց հարսնցուին ձեռքը, իսկ գլխուն վրայ կը ձգէին կարմիր կամ կանաչ քօղ մը: Ժամերգութիւնը հազիւ աւարտած, ժամուորները կը յարձակէին ծառին վրայ, ճիւղ մը կը խլէր ամէն մէկը՝ տուն տանելու եւ պահելու համար մինչեւ Զատկին Նաւակատիքը, երբ այդ ճիւղերը վառելով՝ կ'եփէին Նաւակատիքի կերակուրները:

Վարանդայի մէջ, Ծաղկազարդի նախօրեակին, ընդհանրապէս երեկոյեան, աղջիկները հինայ կը դնէին իրենց ձեռքերուն, տղաքը կը շինէին կարկաչայ (այս բառին մասին՝ քիչ վարը), իսկ պառաւներն ալ մոմ կը պատրաստէին իրենց հարսներուն ու թոռներուն համար: Յետոյ քնանալու կ'երթային:

Կէս-գիշերին, երիտասարդները կ'ելլէին անկողինէն, կը հագուէին, բահ ու թի առնելով՝ կ'երթային դաշտ, երկու ուռենի արմատէն հանելով՝ կը տանէին եկեղեցիին բակը, առանց ճիւղ կոտրելու: Այդ ժամանակ կը հասնէին պատանիներն ալ, կարկաչաներն ի ձեռին, եւ այնպիսի աղմուկ եւ աղաղակ կը բարձրացնէին, որ ամբողջ գիւղը կ'արթննար եւ կը շտապէր եկեղեցի:

Երիտասարդներէն ոմանք կը վազէին քահանային տունը եւ երգերով ի վար կը կանչէին, որ շտապէ, հասնի ի ժամ ի սուրբ ժամուն:

Երբ քահանան ժամ հասնէր, կը սկսէին ողողանջել եկեղեցիին զանգակները զուարթաձայն, կարծես վար թափելով երկինքէն: Ու բազմութիւնը իրար հրելով ու հրմշտկելով՝ կը մտնէր եկեղեցի: Ուռենիները եւս ներս կը մտցնէին, մին կը տնկէին այրերուն կողմը, միւսը՝ կիներուն կողմը: Այն ատեն ժամուորները կ'երթային իրենց մոմերը ամրացնել ծառին ճիւղերուն մէջ ու վառել: Ու լոյսի հեղեղով մը կը լեցուէր եկեղեցին: Պատանիները, իրենց կարգին, կարկաչաները հնչեցնելով, կը դառնային այդ տնկուած երկու ծառերուն շուրջ: Երբ քահանան օրհնէր ուռենիները, ամէն ժամուոր կը յարձակէր ծառերուն վրայ: Կը մարէին մոմերը, եւ ճիւղերը կը փրցնէին՝ յաճախ խլելով իրարու ձեռքէ: Յետոյ այս ճիւղերը կը տնկէին իրենց պարտէզին մէջ: Կիներն ալ, իրենց փրցուցած ճիւղերը կը պահէին, որպէսզի խնոցի հարելու ժամանակ՝ պոնքէն ներս խոթեն ձձումին մէջ եւ տեսնեն թէ կարագը կազմուա՞ծ է,— այս ճիւղը կը կոչուի «խնոցտեսի»:

Ժամերգութենէն ետք՝ կիները կ'երթային գերեզմանատուն, կը համբուրէին իրենց ննջեցեալներուն շիրիմները ու մոմ կը վառէին: Այդ պահուն էր որ կը բացուէր արշալոյսը, եւ անհամար մոմեր, մթնշաղին մէջ փալփլելով ու լոյս կաթկթելով, կը պարզէին սքանչելի տեսարան մը:

Սիսիանի մէջ՝ Ծաղկազարդին օրը ուռենի կ'օրհնուէր եկեղեցւոյն մէջ եւ այս օրհնութենէն ետքը՝ ժամուորները կը թափէին ծառին վրայ, կը կոտրէին կը փրցնէին ճիւղերը, կը բաժնէին իրենք իրենց մէջ՝ ահագին աղմուկ բարձրացնելով: Յետոյ կը տանէին տուն, կը կապէին սիւներուն, թողլով որ մնայ մինչեւ Զատիկ, երբ կը վառէին՝ պատրաստելու համար իրենց Զատկական կերակուրները:

Նոյն օրը, եկեղեցւոյն մէջ, նշանած աղջիկներուն կը տրուէր նախշուն մոմ, գլխուն՝ քօղ, դրպանը՝ միրգ:

Գանձակի մէջ, Ծաղկազարդին առաւօտուն, շատ կանուխ, դեռ լոյսը չբացուած, «ոտքը-ձեռքը բռնողը» կը վազէր ժամ: Այսօր մասնաւորաբար հարսերն ու աղջիկները բացարձակ աւանդութիւն էր որ ժամ գտնուէին: Երբ «Առաւօտ լուսոյ» կ'երգուէր, պատանիները կարկաչայ կը հնչեցնէին: Ուռենին օրհնելու ժամանակ, կեսուրները իրենց հարսնցուներուն գլխին կը նետէին սպիտակ քօղ եւ վառած մոմ մը կուտային: Ժամերգութենէն ետք՝ ննջեցեալներուն այցելութիւն ի գերեզման, միասին տանելով բաղարջ: Մոմերը կը վառէին, ողբեր կ'արտասանէին, լաց ու կոծ՝ թարմ հողաթումբերու առջեւ, յետոյ բաղարջը կ'ուտէին ու կը վերադառնային տուն:

Պոլանըխի մէջ, Ծաղկազարդին օրը, դեռ արշալոյսը չբացուած, գիւղացիները, մեծ ու փոքր, պառաւ ու հալւոր, այր ու կին, մանչ ու աղջիկ, մանուկ ու երախայ, ամէն հայ քրիստոնեայ, պչրանուած զարդարուած, կը լեցուէր եկեղեցի, «պաշտումի»՝ ինչպէս կ'ըսէին: Ասեղ ձգէիր՝ գետին չէր իյնար այդ օրը, եկեղեցիներու մէջ: Մանաւանդ իգական սեռէն՝ ոչ մէկը կը պակսէր: Սովորութիւն չէր իգական սեռին համար, գաւառներու մէջ, եկեղեցի երթալ ամէն օր: Տարին հազիւ 4–5 անգամ եկեղեցիի երես կը տեսնէին անոնք: Բայց Ծաղկազարդին օրը օ՛րն էր կիներուն, հարսերուն եւ աղջիկներուն: Անհամբեր կը սպասեն «ուռ օրհնելուն», կը խօսին ու կը խոստովանին, յետոյ կարգով կ'ելլեն եկեղեցիէն: Եկեղեցիին դուռը՝ երիտասարդները կանգնած են երկու կարգ, խողովակ կազմած: Ամէն ժամուոր պիտի անցնի այդ խողովակին մէջէն: Երբ անցնէր իրենց «սրտին սիրածը», ուռիի օրհնած ճիւղով շը՛փ-շը՛փ կը զարնէին ու ճամբու կը դնէին:

Յետոյ, այն պահուն՝ երբ արեւը բարձրանայ «բաժ մը երկու», պատանիները խումբ առ խումբ կը պտըտէին տունէ տուն՝ հաւկիթ ժողվելու, կրկնելով կարկաչային երգը, մերթ բարեմաղթութեամբ, մերթ սպառնական.

Կարկաչայ,
Կարիճաչայ,
Որ չը տայ
Ջիմ կարկաչէֆ,
Կ'երթամ կ'ասեմ
Պօլ խրիցուն,
Կի գայ … (սպառնալիք մը)
Ձեր ձձում»:

Ի՞նչ է որ կը կոչուի կարկաչայ:

Տեղ կայ կարկաչայ կը կոչուի նախանական այս նուագարանը, տեղ կայ՝ ճչանակ, տեղ կայ՝ ճեռ կամ ճռռան: Գրուած ունինք նաեւ ճօճանակ, ճաճանակ, ճեճենակ: Ըստ Մխիթար Աբբահօր՝ «ճօճանակ.— կոչնակ, եւ մանաւանդ այն, զոր ի ձեռս կալեալ հարկանեն, որպիսի է կազմեալն ի բազում կտորոց փայտից հաստատելոց ի մի բուն չուանով զոր ի շարժելն զմիմեամբք բախեն կտորակքն եւ հնչեն զձայն»: Իսկ ըստ Երից Վարդապետաց՝ «գաւազան կամ ոստ ճօճելի, եւ քչոց կամ կոչնակ ճօճմամբ ձայնահան»:

Կ. Գաբիկեան կը կարծէ թէ առաջին բառը կաչաղակ բառէն ծագում առած է: Իր կարգին, Ս. Մալխասեան երկու խումբի կը բաժնէ այս բառերը.

1.— Կարկաչայ, «երեխաների փայտեայ խաղալիկ, որ բաղկացած է. Ա.— Բարակ, կոթաւոր տախտակից, որի ներքեւից, երկու կողմից, թոյլ կապած են մի մի բարակ տախտակ, որոնք, կոթը շարժելիս, դիպչում են միջի տախտակին եւ ձայն հանում. Բ.— Բարակ փայտէ խորանարդաձեւ կոթաւոր տուփից, մէջը մանր քարեր ածած, որոնք, տուփը կոթով շարժելիս, դիպչում են պատերին եւ ձայն հանում»:

2.— Ճեռ կամ ճռռան, «երեխաների փայտէ խաղալիկ, կարկաչայի նման, փոքրիկ գլան, որ կոթի վրայ պտոյտ գալիս՝ ճը՛ռ-ճը՛ռ ձայն է հանում»:

Շփոթութեան մէջ է Ս. Մալխասեան: Այժմ ճիշդ է թէ կան այս ձեւի խաղալիկ նուագարաններ: Մեր բնաշխարհին մէջ եւս, տօնավաճառներու ընթացքին, շատ կը ծախէին նման երախայական նըւագարաններ,— գլանի մը շուրջ դարձող փայտէ թեւեր կամ զունդեր, որոնք միօրինակ եւ ձանձրացուցիչ ձայն մը կը հանեն:

Այս չէ կարկաչային կամ ճչանակին կամ ճօճանակին պատմութիւնը: Հի՛ն, շա՛տ հին ծագում մը ունի: Ճիշդ նկատած է Սահակ վարդ. Ամատունի, որ կը գրէ թէ այժմ է «կոթաւոր, թաթաչափ բարակ տախտակ՝ երեխայոց խաղալիկ: Այս տախտակի երկու երեսին՝ կոթի մօտից կապում են իրեն հաւասար մի մի տախտակ,— կոթից բռնած ճօճելիս՝ երեսների երկու տախտակները ընդհարւում են միջինին եւ ձայն հանում: Այս խաղալիկը երեխայք ճօճում են Ծաղկազարդին՝ «Փառք ի բարձունս» ասելու ժամանակ, իսկ ժամերգութիւնից յետոյ տնէ տուն ման գալով ճօճում են եւ Զատկի համար ձու (հաւկիթ) հաւաքում»:

Բայց, անմիջապէս կ'աւելցնէ, հի՛ն է այս «ճօճանակը»: Արդարեւ, Ը. դարուն՝ Յովհան Օձնեցի կաթողիկոսը կը յիշէ զայն. «Որպէս եւ ի Գալստեանն աւուր (Ծաղկազարդին) ոստոն բառնալ եւ ճօճանակս շարժել» (Յովհ. Իմաստասէր, Կանոն, ԻԶ. 32): Այս վկայութիւնը առաջին անգամ կուտայ Մխիթար Աբբահայր, յետոյ՝ Երից Վարդապետաց, ուր տեսած է Ամատունի, բայց չէ տեսած Մալխասեան: Եթէ տեսած ըլլար, պիտի ըսէր թէ հին աւանդութիւն է:

Ես պիտի ըսեմ՝ շատ աւելի հին քան Ը. դար:

Ոչ միայն հին է, այլեւ խաղալիկ չէր ի հնումն, այլ … ծիսական գործիք: Ֆրանսացիներն ալ ունին այս կարկաչան, գաւառէ գաւառ այլազան աւանդութիւններով եւ բազմաթիւ անուանե-

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

Վերջին ժամանակներս յաճախ է խօսւում եւ երբեմն գրւում մեր դպրոցներում Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդման թերութիւնների մասին:

Բանն այն է, որ այսօր մեր լեզուի եւ գրականութեան դասագրքերը տառապում են այնպիսի արատներով եւ պակասութիւններով, որոնք այլեւս անհանդուրժելի են եւ կարիք է զգացւում արտացոլ[illegible] գործարար միջամտութեան:

5–8րդ դասարանների Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ծրագրի նախաբան[illegible] ասուած է, «Հայոց գրական լեզուն հայ ժողովրդի ազգային լեզուն է եւ նրա մէջ արտացոլւում է հայ ժողովրդի հոգեւ[illegible] ուժերի հարստութիւնը(*): Լեզուի պարապմունքների ընթացքում սովորողներ[illegible] պէտք է համոզուեն, որ այդ լեզուն հը[illegible] նագոյն ու հարուստ լեզուներից մէկն է եւ լայն հնարաւորութիւններ է ընձեռ[illegible] մտքեր ու զգացմունքներ արտայայտելու համար» եւ ապա «դպրոցի կարեւոր խնդիրներից մէկն այն է, որ աշակերտներին սովորեցնի հմտօրէն օգտուել մայրենի լեզուի հարստութիւնից, նրանց մէջ սէր ու հետաքրքրութիւն առաջացնի մայրենի լեզուի եւ լեզուական քաղ[illegible] կուլտուրայի նկատմամբ»:

Իսկ 9–10րդ դասարանների հայ գրականութեան ծրագրի բացատրական[illegible] շեշտուած է, որ «նախսովետական շըր[illegible]ջանի հայ առաջաւոր գրականութիւ[illegible] որ մշտապէս եւ սերտօրէն կապուած է[illegible] եղել հայ ժողովրդի մղած ազատագր[illegible]կան պայքարի հետ, տոգորուած է հայրենասիրական, ազատասիրական վեհ գաղափարներով[illegible] հարուստ նիւթ է մատակարարում աշա[illegible]կերտների էսթետիկական, գաղափարա[illegible]կան ու բարոյական դաստիարակութեան համար» … — Ուստի, «Հայ գրա[illegible]նութեան դասաւանդումը պէտք է յան[illegible]գեցնի այն բանին, որ աշակերտները[illegible]

Ա. Լաւ գիտենան հայ գրականութեան նշանաւոր երկերը.

Բ. Հասկանան գրական երկի գաղափարական-գեղարուեստական էութիւն[illegible] կոմպոզիցիան, սիւժեն, լեզուի ու[illegible] առանձնայատկութիւնները.

Գ. Պարզ հասկացողութիւն ունեն[illegible] անցեալի հայ առաջաւոր գրականութ[illegible] ժողովրդայնութեան, հայրենասիր[illegible]թեան, սովետական գրականութեան [illegible] նորոշ գծերի՝ սովետական հայրենասիր[illegible]րութեան, հումանիզմի ու ինտերնացի[illegible]նալիզմի, ինչպէս նաեւ ստեղծագործա[illegible]կան հիմնական մեթոդի՝ սոցիալիս[illegible] կան ռէալիզմի մասին:

Դ. Խորապէս ըմբռնեն հայ գրակա[illegible]թեան կատարած առաջադիմական դ[illegible] մեր ժողովրդի ազատագրական պայք[illegible]րում, մի շարք գրական ստեղծագործ[illegible]թիւնների համաշխարհային նշանակ[illegible]թիւնը»:

Ներողութիւն ենք խնդրում այս ընդ[illegible]ձակ քաղուածքների համար: Դրանք[illegible]

(*) Բոլոր ընդգծումները յօդուած[illegible] գիրինն են:

բով.— Քուսէլ, որ ըստ աւանդութ[illegible] յօրինուած է Տարենտեցի Արքիտաս[illegible] լիսոփային կողմէ, Պղատոնի բարեկա[illegible] Դ. դար (Ն. Ք.): Նաեւ շնուր, [illegible] րէլ, քլիքէթ, փարթրէլ, քրալոթ, [illegible] քեթ, թարթէլ, սիմանտր, [illegible] թրաքէ, մայեէ, թրաքնար:

Ն. Բիւզանդացի կը գրէ.— «Փայ[illegible] ժամահար փոխանակ զանգակաց[illegible] ւուրս մեծի հինգշաբաթուն, [illegible] (Աւագ Հինգշաբթի եւ Աւագ Ուրբ[illegible] եւ մինչեւ ցհասարակ օր շաբաթ[illegible] Այսքան միայն՝ հետեւողութեամբ[illegible] րէի, որ ուրիշ շատ ճիշդ բաներ կ'ը[illegible]

Թէ ի՛նչ էր եկեղեցական-ծի[illegible] այս գործիքը, ի՛նչ գործածութիւն[illegible] նէր սկզբնաբար, կը բացատրեմ յ[illegible] դով: Յետոյ, հայերէն հին ձեռա[illegible] րու վկայութեամբ, բացատրել թէ[illegible] «զի՛նչ է ոստով տօնել յեկեղեցի», [illegible] կազարդէն կ'անցնինք «Աւագ [illegible] թուան» հինգ օրերու աւանդութ[illegible] նոյնքան հետաքրքրական:

Շ. ՆԱՐԴ[illegible]

...ելակէտներն են, որոնց հիման վրայ էլ, կարծես թէ պէտք է կազմուած լինէին ծրագրերը :

Մեր դասագրքերի հիմնական արատներն ու թերութիւնները գալիս են մեծ մասամբ ծրագրերից : Դասագիրք կազմողները հարկադրաբար ենթարկւում են ծրագրի կաշկանդումներին, եւ երբեմն աւելի շատ գործածում են մկրատն ու սոսինձը, քան միտքն ու ճաշակը : Համեմատեցէք որեւէ դասարանի ծրագրում թուարկուած հեղինակներին եւ նրանց երկերը՝ տուեալ դասարանի համար կազմուած դասագրքի նիւթերի ցանկի հետ եւ դուք կը համոզուէք, որ դասագիրք կազմողները գրեթէ «մեղք չունեն» : Ինչ վերաբերւում է հեղինակների բնութագրմանը եւ կոնկրետ երկերի վերլուծմանն ու գեղարուեստական առանձնայատկութիւնների բնորոշմանը, ապա դրանք էլ սխեմաթիկ ձեւով մեծ մասամբ տրուած են ծրագրում, եւ դասագրքի կազմողներին մնում է միայն մի քիչ ընդարձակել դրանք :

Աւելի ինքնուրոյնութեան իրաւունք ունեն տարրական դպրոցի դասարանների համար դասագիրք կազմողները : Սակայն, դժբախտաբար, նրանք էլ հմտօրէն չեն օգտւում իրենց արտօնութիւններից եւ իրաւունքներից : Անպայման մանկավարժ ու լեզուի դասատու պէտք չէ լինել հասկանալու համար, որ մանուկի լեզուական զարգացման համար տարրական դպրոցի տարիները վճռական նշանակութիւն ունեն, ուստի, այդ տարիների համար կազմուած դասագրքերը պէտք է լինեն բստ ամենայնի կատարեալ, լեզուն մաքուր եւ հիւթեղ, նիւթերը՝ հասկանալի, հարազատ միջավայրից, արձակը սեղմ եւ հեշտ պատմելի բովանդակութեամբ, բանաստեղծութիւնները կարճ, անբռնազբօս, հնչիւն յանգերով : Այդ տարիների համար դասագիրք կազմողները հնարաւորութիւն ունեն, բստ իրենց իմացութեան եւ ճաշակի, օգտուելու մեր ծով գրականութիւնից, ընտրելու ցանկացած հեղինակի երկերից ուզած գրուածքն ու հատուածը :

Սակայն աչքի անցկացրէք այդ դասագրքերը եւ կը տեսնէք, թէ որքա՜ն նեղ է հեղինակների եւ նիւթերի ընտրութեան շրջանակը, որպիսի՜ աղքատութիւն է տիրում այդ դասագրքերում, որպիսի՜ գորշութիւն, — անցեալի գրականութեան 3 - 4 յայտնի անուն, մի երկու երկրորդական հեղինակ, ժամանակակից մի քանի գրողներից շատ սահմանափակ ընտրութիւն, գրականութեանը գրեթէ անյայտ գրասէրների գրչի մարզանքներ եւ ... թարգմանական նիւթեր՝ ամէն մի դասագրքի մօտաւորապէս 1/3 մասի չափով : Այդ թարգմանութիւնների գեղարուեստական արժանիքների մասին՝ ոչ մի մտահոգութիւն, միայն թէ նիւթը ընդունելի լինի ... գաղափարապէս, թեմայական առումով՝ այժմէական : Ի՞նչ չարժէ, օրինակ՝ այսպիսի «գոհար» թարգմանութիւնը ·

Զգայուն սրտով, իմաստուն ձեռքով
Տրուած է մեզ մեծ բարեկամութիւն,
Ժողովուրդները մեր սովետական
Ապրում են, ծաղկում մի ընտանիքում...

Եւ այդ «բանաստեղծական թարգմանութիւնը» տեղ է գտել 14 հրատարակութեան արժանացած մի դասագրքում (3րդ դասարանի համար) : Մի՞թէ այդ թեմայով բանաստեղծութիւն չեն գրել մեր բոլոր բանաստեղծները : Հարկաւոր էր միայն իմանալ այդ եւ ունենալ մի քիչ ... գրական ճաշակ : Այդ դասագրքերում դուք չէք գտնի նոյնիսկ մի տող, որ վերցուած լինի մեր ժողովրդի արեւմտեան հատուածի կամ այսօրուայ սփիւռքի գրականութիւնից (լեզուի մատչելիութեան մասին խօսք լինել չի կարող, քանի որ այդ դասագրքերի համար թոյլատրելի է վերածել արեւելահայ լեզուի), որ հարուստ է ե՛ւ դասականներով, ե՛ւ մանկական գրականութեամբ :

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

(1 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Վերջին տարաշրջաններու մեր պատմութեան զանազան իրադարձութիւններուն նուիրուած Հայաստանի պատմաբաններուն որոշ գործերը, որոնք յաջորդաբար լոյս տեսան վերջին քանի մը տարիներուն (Երեւան), եկան հաստատելու, թէ 1890ին եւ անկէ առաջ իր կարեւորագոյն հանգրուանին հասած մեր ազգային – ազատագրական պայքարը խորքին մէջ շարունակութիւնն էր պարբերաբար տեղի ունեցող այն պայքարներուն, որոնք ծնունդ առին թրքական եւ պարսկական տիրապետութեան առաջին օրերուն իսկ :

Խիստ շահեկան է Վ. Պարսամեանի «Լեհահայերի մասնակցութիւնը Դաւիթ Բէկի ապստամբութեանը» աշխատութիւնը, որ լոյս տեսած է երկու տարի առաջ, Երեւան : Հեղինակը, գովելի բծախնդրութեամբ, տարիներ շարունակ պրպտած է Մոսկուայի Հին Վաւերաթուղթերու Դիւանը եւ յաջողած յայտնաբերել ԺԸ. դարու հայ ազատագրական շարժումին վերաբերեալ նոր փաստաթուղթեր : Երեւան հանած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ Դաւիթ-Բէկի գլխաւորած ապստամբութիւնը նախապատրաստական երկար շրջան մը բոլորած է եւ իր արձագանգը գտած է նաեւ հայրենիքէն հեռու մեր գաղութներուն մէջ :

Բաւական լայն յառաջաբանով, Վ. Պարսամեան կը ներկայացնէ մեր պատմութեան բախտորոշ եւ այլապէս յուսադրիչ մէկ ժամանակաշրջանը՝ ԺԸ. դարը, որ յատկանշական դարձաւ յատկապէս Սիւնեաց աշխարհի եւ Ղարաբաղի կռիւներով՝ գլխաւորութեամբ Դաւիթ-Բէկի, Մխիթար սպարապետի եւ ուրիշներու :

Խորհրդահայ պատմագրութեան մէջ ընդունուած սովորութիւն է ժողովուրդներու ազատագրական պայքարները և առաջին առթիւ հայ ժողովուրդին մղած դոտեմարտը շաղկապել Ռուսաստանի պատմութեան հետ, ցոյց տալու համար թէ ազատագրումները տեղի ունեցան Ռուսիոյ բարեհաճ օգնութեան շնորհիւ :

Վ. Պարսամեան հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ եղած է պարկեշտ : Անաչառ :

Խօսելով Իսրայէլ Օրիի բանակցութիւններուն մասին, զորս վարած է Պետրոս Մեծի հետ, հեղինակը շատ տեղին ու գնահատելի պարկեշտութեամբ կը պատկերացնէ Ռուսիոյ «հայասէր» քաղաքականութեան դիմագիծը, գրելով. «Ելնելով ռուսական կայսրութեան զարգացման եւ ամրապնդման, յատկապէս նրա արեւելեան քաղաքականութեան շահերից ու հեռանկարներից, նա (Պետրոս Մեծ) հայ պատուիրակներին յուսադրում եւ խոստանում է Հիւսիսային պատերազմն աւարտելուց յետոյ օգնութիւն ցոյց տալ նրանց» :

1724 Յունիս 12ին Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կը կնքուի պայմանագիր մը, որուն համաձայն Կասպից ծովի ափերը կ'անցնին Ռուսաստանի, իսկ Անդրկովկասի մնացած մեծ մասը՝ Թուրքիոյ : Այս դաշնագրին կապակցութեամբ Վ. Պարսամեան դիտել կուտայ, թէ «ռուս-թրքական պայմանագիրը միակողմանի պայմանագիր էր, որ անտեսում էր Անդրկովկասի կենսական շահերը» :

Մոսկուայի Հին վաւերաթուղթերու դիւանատան մէջ հեղինակին յայտնաբերած փաստաթուղթերը, — որոնք ներկայացուած են իրենց լուսատիպ բնագիրներով եւ անոնց հայերէն թարգմանութեամբ, — խիստ շահեկան են այն իմաստով, որ կը պատկերացնեն ԺԸ. դարու Հայաստանի պատմական մէկ շրջանին հետ կապ ունեցող իրադարձութիւններուն ճշգրիտ նկարագիրը եւ տիրող հոգեբանութիւնը : Մանաւանդ ցոյց կուտան, թէ Դաւիթ-Բէկի գլխաւորած ազատագրական շարժումը մեկուսացած, նեղ շրջագիծի մը մէջ պարփակուած շարժում մը չէր : Այլ եղած է գրեթէ համահայկական դատ մը, որմով խանդավառուած են մինչեւ իսկ հեռաւոր Լեհաստանի, Ուկրայնայի եւ Խրիմի Հայերը :

Օրիի մահէն ետք, ռուս արքունիքին հետ բանակցութիւններ կը վարէ Մինաս վարդապետ Տիգրանեանց, երբեմնի գաղափարակիցն ու գործակիցը Օրիի : Տիգրանեանց, միաժամանակ, կը ձգտի Հայաստանի ազատագրութեան գաղափարին շուրջ «համախմբել» Կովկասի, Լեհաստանի, Ռուսիոյ եւ Ուկրայնայի Հայերը :

Արդարեւ, երկար ու գաղտնի բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Լեհահայերու եւ Տիգրանեանցի միջեւ եւ, յետագային՝ այս վերջինին միջոցաւ նաեւ ռուսական արքունիքին հետ, որ Հայաստան ներգաղթել փափաքող եւ Ղարաբաղի ու Սիւնիքի ազատագրական կռիւներուն մասնակից դառնալու ձգտում յայտնողներուն կ'առաջարկէ «մշտական բնակութիւն հաստատել Կասպից ծովու ափերուն՝ Տերպենտի եւ Պաքուի շրջաններուն մէջ, որոնք գրաւուած էին ռուսական զօրքերու կողմէ» : Այս առաջարկը, ինչպէս դիտել կուտայ հեղինակը շատ իրաւամբ, — «Բխում էր ցարական կառավարութեան քաղաքականութեան նոր կուրսից, որ նա վարում էր 1724 Յունիսին Թուրքիայի հետ կնքած պայմանագրից յետոյ» :

Հայ բանագնացները կը մերժեն ընդունիլ այս առաջարկը եւ Կամենեց – Պոդոլսկի եւ շրջակայքի Հայերուն անունով կը յայտարարեն. «Իսկ իրենք բոլոր ցանկանում են գնալ հայկական սղնախները ... Ռուսաստանում եւ Պարսկաստանից նոր նուաճուածմերձկասպեան մարզերում բնակութիւն հաստատել եւ իրենց կանանց ու երեխաներին այդտեղ բերել չեն ցանկանում» :

1728ին, «Նորին Կայսերական Մեծութեան ամենաողորմած բարեհաճութեամբ» Լեհաստանի եւ այլ երկիրներու Հայերուն կը թոյլատրուի «Ռուսաստանով Պարսկաստան անցնիլ», կամ, եթէ կը փափաքին՝ «բնակութիւն հաստատել եւ ապրել Ռուսաստանում» :

Վ. Պարսամեանի յայտնաբերած փաստաթուղթերուն հիման վրայ, դժբախտաբար, կարելի չէ ճշգրիտ կամ մօտաւոր թիւերով ներկայացնել Լեհաստանէն, Ուկրայնայէն եւ Ռուսաստանէն Հայաստան ներգաղթած Հայերուն թիւը եւ ոչ ալ անոնց մասնակցութեան տարողութիւնը Սիւնեաց աշխարհի եւ Ղարաբաղի ազատագրական կռիւներուն : Կարգ մը փաստաթուղթեր միայն կը ներկայացնեն մասնակի թիւեր :

Ցամենայն դէպս, ինչպէս փաստաթուղթերը կը վկայեն, Ռուսաստանի ճամբով Ուկրայնայէն եւ Լեհաստանէն Հայաստան հասած Հայերը, գնդապետ Գրիգոր Եուզպաշի Ստեփանեանի գլխաւորութեամբ, գործօն մասնակցութիւն կը բերեն ԺԸ. դարու քսանական թուականներու մեր ազատագրական շարժումներուն :

Փափաքելի է, որ այս խիստ շահեկան գործին հեղինակը՝ Վ. Պարսամեան շարունակէ իր մանրակրկիտ պրպտումները Ռուսաստանի, Ուկրայնայի եւ Լեհաստանի պատմական դիւանատուներուն մէջ, ուր ապահովաբար նոր վաւերաթուղթեր երեւան ելլեն ընդհանրապէս ԺԸ. դարու Հայաստանի անցուդարձերուն եւ յատկապէս տեղւոյն հայ գաղութներու անցեալին վերաբերեալ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԽՈԴԵԴԱՆ

«Մեր ժողովուրդը չի մեռնի, քանի դեռ իր մէջ էսպիսի սրտացաւ մարդիկ ունի», — իր ներսում ասաց լեռնցին :

Արինոքում նա իմացաւ, որ Պնտխցի Մանուկը ոչ թէ մի քանի կոտ, այլ երեսուն կոտ կարմրահատ ցորեն էր ուղարկել իր հարսանիքին :

— Դեռ ասում էր, թէ ջորին թեթեւ գնաց, — նկատեց Ասատուրը, գլուխը երախտագիտութեամբ օրօրելով :

— Ախպոր չէ՞ Պնտխցի Մանուկը, — ասաց Տօնէն :

— Նրա պէս մա՞րդ կայ, — վկայակոչեցին Օնէն եւ Ստեփանը :

ՃԱԽՐԱԿԱՆՈՒՄ

Երբ ցորենի թեռը պատրաստ էր, Խոդեդանն ասաց .

— Իմ հարսանիքի հացը կ'ուզեմ ճախրականում աղալ :

Քաւորը համաձայնեց :

Թէպէտ Արինոքում եւ Դաշտադէմում ջրաղացներ կային, բայց շատերն իրենց հարսանեկան եւ տօնական ուրախութիւնների հացերը գերադասում էին Թամոյի մօտ տանել, մանաւանդ աշխատաւոր դասի մարդիկ, որոնք աւանդաբար յարգանք էին մատուցում Դաւթի յիշատակին :

Մի ուրիշ պարտաւորութիւն էլ կար :

Արինոք տեղափոխուելուց ի վեր Ոսկեհատը, Ստեփանը եւ Ասատուրը տակաւին իրենց բաժին ոչխարը չէին միացրել Դաւթի հօտին : Դա մի առիթ էր խղճմտանքի հետ կապուած այդ գործն էլ կարգաւորելու : Որոշեցին մի սպիտակ ուլ տանել :

Ճախրական տանող այծերի ձախ ականջի վրայ մի յատուկ նշան էին անում՝ նրանց սովորական հօտից զանազանելու համար, իսկ բուրդը խուզում էին եւ դնում ամուսնացող զոյգի բարձի մէջ՝ որպէս յիշատակ :

Ոսկեհատը այդ օրը զբաղուած էր ապագայ ընտանիքի անկողինը պատրաստելով : Զքաւոր էր Խոդեդանը : Շուտով կին էր առնելու, բայց տանը՝ կահ – կարասի չկար : Ոսկեհատը մէկ-երկու կաւէ աման եւ մի մաղ էր տարել նրա տունը եւ փութկոտութեամբ սկսել էր մի ձեռք տեղաշոր պատրաստել, որ հարսանիքին փեսան ամօթով չմնար : Նա արդէն կարել էր ներքնակը եւ այժմ զբաղուած էր ամուսնական բարձը պատրաստելով :

— Շուտ դարձիր, լաօ, շատ չմնաս ճախրական : Բեռի Թամոյին կ'ասես՝ հատիկը մանր տղայ — պատուիրեց Ոսկեհատը :

— Մինչեւ դու նորապսակների անկողինը պրծնես, ես ալիւրը կը բերեմ, — ասաց Ստեփանը եւ ուլի մազը խուզելով յանձնեց մօրը :

— Շնկոյի մօտ գնացող կը լինի, լուր կ'ուղարկես որ հարսանիքին գայ, — զգուշացրեց Ոսկեհատը :

— Անպայման կ'ասեմ, — խոստացաւ որդին եւ ճանապարհ ընկաւ :

Ճախրական գնալու համար Ստեփանը վերցրեց Օնէի եզը, որին բարձել էր հարսանիքի ացունը : Ուլը դժուարութեամբ էր գնում : Նա շարունակ մկկում էր եւ, ետ դառնալով, նայում էր դէպի Սեւսար : Հովիւը գրկեց նրան եւ դրեց եզան վրայ :

Կէսօրից անց էր, երբ Ստեփանը ճախրական հասաւ : Ջրաղացի առաջ մի քանի աւանակներ էին արածում : Նա ուլը կապեց մի ծառից եւ, թեռը գետնը իջեցնելով, մտաւ ջրաղաց :

Թամօն տեղեկանալով Խոդեդանի հարսանիքի մասին, շատ ուրախացաւ եւ նրա հատիկը հերթից դուրս աղաց՝ առանց աղունավարձ վերցնելու :

— Ո՞ւմ աղջիկն է, — հետաքրքրուեց ծերունին :

— Քրդադմցի Մարտոյի, — պատասխանեց հովիւը :

— Խորո՞տ է :

— Շատ խորոտ է, — ասաց Ստեփանը եւ ոգեւորուած պատմեց Ասատուրի բերած գելխեղդ շների ու աղբիւրից փախցրած կճուճի պատմութիւնը :

Թամօն ուշադրութեամբ լսեց մինչեւ վերջը : Երբ աղունը պատրաստ էր, նա վեր կացաւ ջրաղացի պատուհանից զգուշութեամբ մի պտղունց դեղնաւուն ալրափոշի առաւ եւ հանդիսաւորութեամբ ցանեց նորափեսի ալիւրի մէջ : Ապա իր ձեռքով կարեց թեռը եւ, դնելով եզան մէջքին, խրոխտ ասաց. — Դաւթի ալիւրից է խառնուկ, հարսանիքի հացը անուշ կ'եղնի :

— Իսկ էս ուլը ի՞նչպէս հասցնեմ Դաւթի հօտին, — հարցրեց Ստեփանը :

— Հիմա կը հասցնեմ, — պատասխանեց ծերունին : Նա Ստեփանի եւ մի քանի ուրիշ հայ եւ քուրդ ալրատէրերի ներկայութեամբ բռնեց ուլի վզկապից, քաշեց նրան մի կողմ, կարմիր թաշկինակով կապեց նրա աչքերը եւ բաւական հեռաւորութեան վրայ տանելով, թաշկինակն արձակեց :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Պ. Արսէն Պոյնիկեան, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Ճէօհէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տարօնեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ՝

ԱՆՈՅՇ ՊՈՅՆԻԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 2ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի ժամը 14ին, իր բնակարանը՝ 13 Րիւ տէ գ'Արտէն, Փարիզ (19), *ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։*

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տարօնեանի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Հովսրան Մկրտիչեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան եւ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արէլեան քսանական ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Էլմայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Այկիւլ Սոպաքեան, Տէր եւ Տիկին Եսայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մխիթարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէլէչեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԷԼՄԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

5.000 ans d'histoire et tous les plaisirs de l'été vous attendent à 4 h 30 de vol de Paris :

le LIBAN

Le confort le plus moderne dans le plus vieux pays du monde : un équipement hôtelier sportif et routier de tout premier ordre. Beyrouth centre touristique international vous ouvre les portes de l'Orient.

Bureau d'information touristique
12, rue Chabanais Paris 2e - RIC 18-64

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 50 ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, Մարգար Բարխեանի մահուան քառասունքին առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վերժին Ուզունեանէ քսան ֆր. եւ Զինկիրեան ընտանիքէն քսան ֆր. Մարգար Բարխեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր. Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր-Գալուստեանէ, փոխան ծաղկեպսակի վաղամեռիկ Ժոզէֆ Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Մարսէյլի Ազգ. Որբախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Սիսակեան, Պ. Մարտիկ եւ Տիկին Աբրահամեանէ (Էքս) 10ական ֆրանք։ Պ. Մենծիկեանէ տասը ֆր. ողբ. Տիկին Աղաւնի Լուսարարեանի հոգեհանգստեան առթիւ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը։ Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու։

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Ազնիւ Տամլամեան կը նուիրէ հարիւր ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ամուսնոյն ողբ. Բարսեղ Տամլամեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

Բարեսէր մը կը նուիրէ երեսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան, իր ողբ. կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ։

Պ. Թաթուլեան կը նուիրէ երեսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օդափ. կայանին, իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Թորոս Մեծպահքեան կը նուիրեն տասը ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Յակոբ Ֆընտըքեանի մահուան առթիւ։

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ (Փօ) իր զաւակները կը նուիրեն քսան ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE 24, Rue St. Victor Métro : Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները։

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրին 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի *վերնայարկը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ։ Վարչութեան ընտրութիւն։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Երեք գործաւորուհիներ շըմիզիէ քլասիքի *համար, տունը աշխատող։ Դիմել՝*
MAISON MICHEL
17, Rue Saint-Joseph
PARIS (2e)
Ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ 15էն 19, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ։

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր զեղչ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ » ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՂ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՒ
(ՌՈՃԻ
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՒՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LO

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2e

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ԱՊՐԻԼ
MARDI
7 AVRIL
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9978 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9978

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ

Մակարիոս Արք. պաշտօնապէս յայտարարեց որ Աթէնքի եւ Անգարայի հետ 1959ին ստորագրուած գինակցութեան դաշնագիրը չեղեալ կը համարի: Այս յայտարարութենէն քիչ ետք, Նախագահ Մակարիոս Կիպրոսի Թուրք դեսպանին միջոցաւ նամակ մը ղրկած է Իսմէթ Ինէօնիւի, որուն մէջ կը յայտնէ թէ այդ որոշումը տուած է «տրուած ըլլալով այն դաշնագրին հիմնական սկզբունքներուն բացայայտ բռնաբարումը Անգարայի կառավարութեան կողմէ»:

Թուրքիա մերժած էր հրահանգել իր զօրքին որ ձգէ Նիկոսիա – Քիրենիա ճամբուն վրայ բռնած դիրքերը, ինչ որ բացայայտ բռնաբարում մըն է այն դաշնագրին որու համաձայն Թուրքիա եւ Յունաստան զօրք կը պահեն Կիպրոս:

Թուրք դեսպանը սակայն մերժած ըլլալով այն նամակը զոր իրեն ներկայացուցած է Կիպրոսի Արտաքին նախարարը, ստիպուած եղած են իրեն կարդալ: Ապա, կառավարական պալատ հրաւիրուած է, ուր նախագահ Մակարիոս պաշտօնապէս հաղորդած է իր որոշումը:

Այս դաշնագիրը մէկն էր այն երեք դաշնագրերէն հիմնուած Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի 1958 եւ 1959ի դաշնագրերուն վրայ, որով անկախութիւն տրուած է կղզիին:

Ըստ այս համաձայնագրին, նախատեսուած էր որ 950 յոյն զինուոր եւ 650 Թուրք զինուոր, պիտի մնան կղզիին մէջ, բայց արտօնութիւն պիտի չունենան դուրս ելլելու իրենց զօրանոցէն բացի բացառիկ պարագաներէ: ՄԱԿի ուժերու տեղաւորումէն ետք, Մարտ 29ին, նախագահ Մակարիոս ուզած էր որ Թուրք եւ յոյն զօրքերը իրենց զօրանոցները քաշուին:

Աթէնքի մէջ, ուր Կիպրոսի կառավարութեան որոշումը պաշտօնապէս չէ հաղորդուած տակաւին, կ՚ըսեն թէ եղածը պարզ ձեւականութիւն մըն է որովհետեւ այդ դաշնագիրը չեղեալ դարձած էր արդէն տէ փաքթօ եւ զրկուած էր իր պատասխանատուութեան իմաստէն ՄԱԿի ուժերուն ժամանումէն ի վեր: Աթէնքի մէջ նաեւ, հինգ օրուան վիճաբանութիւններէ ետք, որոնք վերջ գտած են վստահութեան քուէարկութեամբ մը 0ի դէմ 168 ձայնով, վարչապետը «ազգային ոճիր» որակած է Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի դաշնագրերուն ստորագրութիւնը, որ տեղի ունեցած է Քարամանլիսի վարչապետութեան օրով: Փափանտրէու յոյս յայտնած է նաեւ որ ՄԱԿի ուժերուն ներկայութիւնը Կիպրոս պիտի նպաստէ կղզիին խաղաղեցման:

Դաշնագրին ջնջումը ուրիշ կարելիութիւններ ալ կրնայ տալ նախագահ Մակարիոսի որ այլեւս կրնայ պահանջել Թուրք զօրքին մեկնումը իբրեւ «օտար» բանակ որ որեւէ իրաւունք չունի Կիպրոս մնալու:

Կը մնայ գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ հակազդեցութիւնը: Անգարայի մէջ նախարարաց խորհուրդի բացառիկ նիստ մը գումարած է եւ քաղաքական տեսակցութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի, Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ:

Անգլիա որ չէ ստորագրած այդ դաշնագիրը կը խորհի թէ Մակարիոս Արք.ի որոշումը կրնայ ճեղք մը բանալ այն իրաւական դրութեանց մէջ որ նուիրագործած է Կիպրոսի անկախութիւնը եւ որոնք ամբողջութիւն մը կը կազմեն: Լոնտոնի մէջ վեց հարիւր յոյն Կիպրացիներ բողոքեցին անգլիական մամուլին կողմնակալութեան դէմ:

Միւս կողմէ, կղզիին հիւսիսը, նոր կռիւներ տեղի ունեցած են Թուրք եւ յոյն համայնքներուն միջեւ: Քօքինա գիւղին մօտ, ՄԱԿի զինուորները միջամտած են արգելք հանդիսանալու համար երկու համայնքներու բախումին իսկ Քաթօ Փիրկոսի մէջ բրիտանացի զինուորներ գերի բռնուած են յոյն Կիպրացիներուն կողմէ եւ ստիպուած եղած են քալել, ձեռքերը վեր գլխաւոր պողոտային վրայ, զէնքի սպառնալիքի տակ: Ազատ արձակուած են քիչ ետք: Գիշերն ալ ուրիշ կռիւ մը տեղի ունեցած է Թրքական Մանսուրա գիւղին կողմը:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱԿԱՁԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Սուսլովի տեղեկագրին հրապարակումը առաջին հանգրուանն է միայն հակաչին պայքարին: Խորհրդային մամուլը ընդհանուր արշաւանք մը սկսած է չին ղեկավարներու սխալ դիրքաւորումներուն դէմ: Թունաւոր խմբագրականներ, յայտնութիւններ, դատապարտութեան նամակներ, վրիժառու բանաձեւներ կը լեցնեն թերթերուն էջերը: «Պրաւդա» կը գրէ ի մէջ այլոց «Խորհրդային համայնավարները լուռ չեն կրնար մնալ երբ չին ղեկավարները նման յարձակում մը կ՚ընեն համայնավար կառուցման, մեր կուսակցութեան լենինեան գծին եւ միջազգային համայնավար շարժումին դէմ»:

Ընդհանուր ձեւով, բոլոր յօդուածները հիմնուած են Սուսլովի տուած պատճառաբանութեանց վրայ: Արբանեակ երկիրներու մէջ, Մոսկուայի կը հետեւին գրեթէ բոլորը: Հունգարիա, անմիջապէս յայտնած էր արդէն իր հաւատարմութիւնը Կրեմլինի գծած ճամբուն, աւելի վերապահ է Լեհաստանը եւ Վարշաւայի մամուլը կարճ մասեր առած է միայն Սուսլովի տեղեկագրէն, առանց մատնանշելու այն մասը ուր համայնավար կուսակցութեանց ժողովի հրաւէր կը կարդացուի:

Պուքրէշի մէջ շատ աւելի տարօրինակ մթնոլորտ մը կը տիրէ, արդարեւ, ռումանական մամուլը մէկ տող իսկ չէ հրատարակած Սուսլովի տեղեկագրէն: Սոֆիայի թերթերը, սակայն, ամբողջութեամբ հրատարակած են Սուսլովի տեղեկագիրը: Փեքին կը լռէ:

Խրուշչեւ կը շարունակէ իր հունգարական ճամբորդութիւնը: Միշքոլք խօսած իր ճառին մէջ, յայտարարած է թէ Չինացիք ամբաստանութիւններ հրատարակած են իր մասին եւ հպարտ է ատկէ: «Պէտք է բոլորովին ապուշ ըլլալ փաստել ուզելու համար որ աւելի դիւրին է ընկերվարութիւն կառուցանել մի՛ս – մինակ քան թէ օգնութեամբը անոնց որոնք կանխած են այդ ճամբուն վրայ»:

Խրուշչեւ ակնարկած է նաեւ «անոնց որոնք կ՚ուզեն վերապրեցնել Ստալինը, որոնչ չեն ուզեր վստահիլ մարք – լենինիզմի սկզբունքներուն կամ զանազան ժողովուրդներու միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց կարելիութեան»:

«Տառապեցայ անհատի պաշտամունքէն եւ հաւանաբար խորհրդային կուսակցութեան եւ ժողովուրդին, հունգար կուսակցութեան եւ ժողովուրդին մեծ մասն ալ տառապած է», շարունակած է Խրուշչեւ «աւանդութիւն մը կայ ըստ որուն դիակ մը երբ տունէն հանեն, ոտքերը առջեւէն տնկած կը հանեն որպէսզի ետ չգայ: Այդպէս դուրս հանած ենք Ստալինը եւ ոչ ոք մեզի ետ պիտի բերէ: Անոնք որ կը սիրեն Ստալինը կրնան իրենց տունը տանիլ եթէ դիակներու հոտը կը սիրեն»:

Շատ «տաքցած» Խրուշչեւ չեշտած է նաեւ.— «Հայր մը իր զաւակները հաւաքած ըլլալով անոնց սորվեցուց եղբայրաբար ապրիլ: Անոնց կը յանձնէ իրարու կապուած ոստերու խուրձ մը եւ ապարէզ կարդալով, ըսաւ անոնց որ եթէ կրնան, առանց որեւէ օգնութեան թող մէկ մէկ հատ առնեն, անկարող եղան: Այն ատեն քակեց խուրձը եւ ուզեց որ նորէն փորձեն, տղաքը ոչ մէկ դժուարութիւն ունեցան քանի մը հատ առնելու իւրաքանչիւրը: Յիշեցէք մեր նախնեաց այս իմաստուն խօսքը՝ միութիւնը զօրութիւն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ. ՄԱՔԱՐԹԸՐ մեռաւ առջի օր, 84 տարեկանին շատ երկար հիւանդութենէ մը ետք: Նախագահ Ճոնսըն հրահանգած է որ «Թաղուի այն բոլոր պատիւներով զորս երախտապարտ ազգ մը կրնայ ընծայել իր հերոսին»: Տըկլաս Մաքարթըրի մահով, Միացեալ Նահանգները կը կորսնցնեն պատերազմի վերջին վիպային տիպարը: Ողբացեալ զինուորականը ունէր պաշտպաններ եւ ընդդիմադիրներ: 1945էն 1951 Մաքարթըր իշխած է Թօքիօ, փոխ արքայի մը վարկով, հոն է երբ կը ծագէր Քորէայի պատերազմը:

ՊՐԱԶԻԼԻ հրաժարեալ նախագահը՝ Կուլար Մոնթէվիտէօ կը գտնուի իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ: Մամուլի ասուլիսի մը մէջ յայտարարած է թէ չէ հրաժարած նախագահութենէն, պաշտպանած է իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ յայտարարած թէ արմատական բարեփոխումներ պէտք է հաստատուին երկրին մէջ առաջքն առնելու համար համայնավարութեան:

ՑԻՒՐԻԽԻ մէջ մեռած է անգլիացի ծանօթ լրագրող՝ Կորտոն Եունկ: Երկար ատեն աշխատած է ՌօյԹըր գործակալութեան մէջ, եղած է նաեւ ՏԷյլի Մէյլ Փարիզի գրասենեակին պետը:

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանը խորհրդայնացնելէ վերջ բոլշեւիկները քեմալականներու հետ կնքեցին Մոսկուայի յայտնի դաշնագրութիւնը 1921 Մարտ 16ին: Ատով Հայաստանի հողամասը, Նախիջեւան, իբր ինքնավար երկրամաս յանձնեցին Ատրպէյճանի հողատարութեան: Այդ հողամասը սահմանակից չէ Թաթար Ատրպէյճանին, Հայաստանի հողին մէջէն պիտի անցնի եւ կառավարէ զայն: Զտեսնուած անարդարութիւն մը գործուեցաւ Հայաստանի հանդէպ:

Այդ դաշնագրութեամբ բոլշեւիկները քեմալական Ազգային Ուխտը վաւերացուցին: Անոր հողային ամբողջականութիւնը պաշտպանեցին: Սեւրի դաշնագրութիւնը չեղեալ համարեցին: Անկախ Հայաստանի գաղափարը թաղեցին: Թուրք ջարդարարներու ջատագով կանգնեցան եւ զանոնք պահեցին իրենց թաքստոցներուն մէջ:

ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս դաշնագիրը ստորագրեցին Խ. Հայաստանի վարիչները 1921 Հոկտ. 13ին: Անոնք վաւերացուցին Մոսկուայի դաշնագրութիւնը իր ամբողջութեամբ: Թըրքահայաստանի հողամասերէն զատ նաեւ յանձնեցին Թուրքիոյ, բոլոր վիճելի հողամասերը, Կարս, Սուրմալու, Շարուր Նախիջեւան, Օլթի եւ Կաղզուան:

Այդ դաշնագրութիւնը նոյնիսկ քննադատեց պատմաբան բոլշեւիկ Բօրեան, ըսելով՝ «ամենավատթար եւ ամենախայտառակ խաղաղութիւնն էր Հայաստանի համար» եւ նաեւ նկատեց «Հայաստանի անձնատուութիւնը»:

ԼՈԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լոզանի մէջ, 1923 Յուլիսին, դաշնակիցները բոլորովին լքեցին Հայ Դատը: Օճախի հարցը նոյնիսկ չկրցան անոնք պարտադրել Քեմալի կառավարութեան: Բոլշեւիկները Ռուսաստանի ափաստաննները առաջարկեցին հայ գաղթականութիւնը պատսպարելու համար:

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուա Թուրքիոյ հետ կնքեց բարեկամութեան ուխտ մը 1925 Դեկտեմբեր 17ին: Այդ դաշնագրութիւնը երկարաձգուեցաւ տարիներու ընթացքին, մինչեւ 1945 Մարտ 10: Այդ թուականին Սովիէթները խզեցին իրենց սիրալիր եւ բարեկամական յարաբերութիւնը Թուրքիոյ հետ՝ պահանջելով Տարտանէլի մէջ զինուորական կայաններ հաստատել: Յետոյ Կարս եւ Արտահանը Հայաստանին կցելու հարցեր յարուցին: Սեւրի դաշնագրութեան պայմաններու գործադրութիւնը արծարծուեցաւ հայ մամուլին մէջ:

Ի վերջոյ Վիշինսկին, 1947ին, յայտարարեց Ազգերու Ընկերակցութեան խորհրդաժողովին մէջ որ Կարս եւ Արտահան վրացական հողամասեր են: Քանի մը տարիներ վերջ Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Մոլոթով, ազդարարեց 1953, Մայիս 30ին, որ Ռուսաստանն ու Խորհրդային Հայաստանը որեւէ հողային պահանջ չունին Թուրքիայէն:

ԴԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Բոլշեւիկները իրենց արտաքին քաղաքականութեամբ պարտուած Թուրքիան ոտքի կանգնեցուցին: Անոր հողային ամբողջականութեան համար պայքար մղեցին:

Ի բաց առեալ Սեւրի եւ Պաթումի դաշնագրութիւնները, վերը յիշուած բոլոր դաշնագրութիւնները Հայաստանի Հանրապետութեան տապալման պատճառ հանդիսացան:

Պրեսթ – Լիթովսկի դաշնագրութիւնը Տաճկահայաստանի հողամասերը յանձնեց Թուրքիոյ: Պաքուի խորհրդաժողովին մէջ Հայաստանի վրայ յարձակելու ծրագիրը մշակեցին: 1920 Դեկտեմբեր 2ին, Հայաստանը խորհրդայնացուցին:

Մոսկուայի դաշնագրութեամբ Թուրք եւ բոլշեւիկ բարեկամութեան գինակցութիւնը սաեղծեցին եւ Հայաստանի վիճելի նկատուած հողամասերը վերջնականապէս յանձնեցին Թուրքիոյ: Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնն ալ Կարսի համաձայնութեամբ վաւերացուց Մոսկուայի դաշնագրութիւնը: Իսկ Լոզանի մէջ թաղուեցաւ Հայ Դատը:

Բոլշեւիզմը ոտքի կանգնեցուց պարտուած Թուրքիան: Ան Հայ Դատին ամենամահացու հարուածը տուաւ: Սովիէթները, Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմէն վերջ, տիրացան իրենց կորսնցուցած բոլոր հողամասերուն: Բայց մէկ մատնաչափ հող ետ չստացան Թուրքիայէն:

Զ. ԶԱՏԻԿԵԱՆ

«Ազատ Օր»

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

Բ.

Երբ ծանօթանում ես այդ դասագրքերին, գալիս ես մի եզրակացութեան, կազմողները մտահոգուած են միայն նիւթերի հասարակական բովանդակութեամբ, թեմայի այժմէականութեամբ, նրա ցցուն, հրապարակախօսական քարոզով ու խրատով, իսկ գրուածքի գրաւիչ գեղեցկութիւնը, մանուկի սիրտը խլրտող յուզականութիւնը, երեւակայութիւնը լարող ուժը, ժպիտ ու ծիծաղ յարուցող սրամիտ արկածը, բանաստեղծութեան սահուն տողերն ու խաղացկուն յանգերը, յիշողութեան մէջ տպաւորուող պատկերը, վճիտ լեզուն եւ նրա անբռնազբօս շարադրանքը — այդ բոլորը մտահոգութիւնից դուրս են: Մինչդեռ այդ միջոցներով է մանուկի սրտին ու մտքին հաղորդած գաղափարը դառնում տիրական ու տպաւորիչ: Դրանք են «աշաջցնում սէր ու հետաքրքրութիւն դէպի մայրենի լեզուն»: Չոր, աղքատ, հրապարակախօսական, «լրագրական» լեզուն, «մեծերի լեզուն», որ տիրապետում է այդ դասագրքերում նրանց հիմնական արատն է եւ աշակերտների յետագայ տարիների լեզուական կուլտուրայի ցածր մակարդակի արմատական պատճառներից մէկը, գուցէ եւ ամենաէական պատճառը:

Լեզուն եւ մտածողութիւնը անանջատելի են: Միայն մաքուր, հարուստ եւ յստակ լեզուն կարող է արտայայտիչը լինել հարուստ ու մեկին մտածողութեան: Սխալ, անկանոն եւ աղքատ լեզուով աշակերտը չի կարող գոհացնել նաեւ պատմութեան եւ հասարակագիտութեան, կամ հանրահաշուի եւ երկրաչափութեան ուսուցիչներին, որքան էլ հակում ու սէր ունենայ դէպի տուեալ առարկան: Դպրոցում բոլոր առարկաների մայրն է մայրենի լեզուն, միայն նրա ուսուցման բարձր մակարդակով հնարաւոր է բարձրացնել միւս բոլոր գիտութիւնների ընկալումը: Ահա թէ ինչպիսի պատասխանատուութիւն է ընկած լեզուի դասագիրք կազմող եւ լեզու դասաւանդող մանկավարժների վրայ: Դժբախտաբար այդ պատասխանատուութիւնը չի զգացւում մեր գործող դասագրքերից:

Մեր միջնակարգ դպրոցը, նոյնիսկ ամենալաւ գնահատականներով աւարտող պատանին ամբողջական պատկերացում չունի հայ ժողովրդի դարաւոր ու հարուստ գրականութեան պատմական ընթացքի, նրա զարգացման փուլերի, այդ փուլերն իրար շաղկապող «նշանաւոր երկերի» եւ նրանց հեղինակների «համաշխարհային նշանակութիւն ունեցող գրական ստեղծագործութիւնների» մասին: Այդ բոլորը մնում է իբրեւ ցանկութիւն ծրագրի նախաբանում, իսկ բուն ծրագիրը 1600 տարուայ գրականութիւնից մեզ մատուցում է մի հարիւրամեակի գրականութիւն, այն էլ ոչ բոլոր կարեւոր երեւոյթներով:

Շատ տեղին է գրականութեան ուսուցչի հարցը, թէ «ի՞նչ տրամաբանութիւն է թելադրել, օրինակ, ծրագիր կազմող ընկերներին՝ ուսումնառութեան շրջանակներից մի կողմ թողնելու» մեր ամբողջ հին եւ միջնադարեան գրականութիւնը՝ Եղիշէից մինչեւ Նարեկացի, Ֆրիկից մինչեւ Սայաթ – Նովա: Ինչո՞ւ գրականութեան ուսումնասիրութիւնն սկսւում է Խաչատուր Աբովեանից: Այստեղ կարող է երկու առարկութիւն լինել, — Նախ այն, որ հին եւ միջնադարեան գրականութեան երկերը՝ լինելով գրաբար եւ միջին հայերէնով՝ անմատչելի եւ անհասկանալի են դպրոցականներին, երկրորդ՝ դպրոցական դասաժամերի սահմանափակութիւնը հնարաւորութիւն չի տալիս 1600ամեայ գրականութեան դասաւանդման եւ ուսումնասիրութեան համար: Այդ երկու առարկութիւնն էլ, ըստ մեզ, համոզիչ չեն:

Երբ առաջարկում ենք միջնակարգ դպրոցի ծրագրով ամբողջական պատկերացում տալ հայ բազմադարեան գրականութեան մասին, չի նշանակում միջնակարգ դպրոցում համալսարանական դասընթաց մտցնել: Չէ՞ որ Աբովեանն ու Թումանեանն էլ այնպէս չեն դասաւանդւում դպրոցում, ինչպէս այդ արւում է բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում: Այդպէս էլ պէտք է վարուել հին եւ միջնադարեան գրականութեան նկատմամբ: Պահանջը պէտք է կատարուի դպրոցական հնարաւորութիւնների սահմաններում:

Մեր հին գրականութեան շատ երկեր՝ Կորիւնից եւ Եղիշէից մինչեւ Նարեկացի՝ վերածուած են աշխարհաբարի եւ լեզուական տեսակէտից միանգամայն հասկանալի են դպրոցականներին, իսկ միջնադարեան տաղերգուների եւ առակագիրների լեզուն, միջին հայերէնը, Ֆրիկից մինչեւ Նաղաշ, գրեթէ նոյնքան է հասկանալի, որքան Աբովեանի բարբառային եւ Նալբանդեանի ու Շահազիզի գրաբարախառն լեզուն: Մենք դժուարութիւններն անտեսելու միտք չունենք, սակայն պնդում ենք, որ լեզուական խոչընդոտները պէտք չէ պարսպի պէս հայ ամբողջ 1500ամեակի գրականութիւնը կտրեն մեր այսօրուայ գրականութիւնից եւ անյայտ պահեն մեր աշակերտութեան համար:

Եւ, ի վերջոյ, հայկական միջնակարգ դպրոցում ինչո՞ւ գոնէ տարրական ծանօթութիւն պիտի չստանայ աշակերտը գրաբարի մասին: Առանց այդպիսի հարուստ ծրագրի՝ գրականութեան դասաւանդումը չի կարող «յանգեցնել այն բանին, որ աշակերտները լաւ գիտենան հայ գրականութեան նշանաւոր երկերը» կամ «հասկացողութիւն ունենան անցեալի հայ առաջաւոր գրականութեան» արժանիքների մասին, «խորապէս ըմբռնեն հայ գրականութեան կատարած առաջադիմական դերը եւ «մի շարք ստեղծագործութիւնների համաշխարհային նշանակութիւնը: Հայ գրականութեան գիտակները, առաջին հերթին, մեր միջնադարեան գրականութեան գոհարներին են տուել «համաշխարհային նշանակութիւն»: Այդ մոռացութեան են մատնել ծրագրի կազմողները: Միջնադարեան գրականութեան այդ գնահատականով չեն նուազում, ի հարկէ, մեր նոր ու նորագոյն գրականութեան դերն ու արժէքը: Ընդհակառակն, դրանք աւելի պարզ ու հասկանալի կը դառնան, ոչ իբրեւ միայն 19րդ դարի կէսերից սկսած, այլ հարուստ ժառանգութեան վրայ աճած նոր իրականութիւնն արտայայտող նոր գրական իրողութիւններ:

Իսկ ինչ վերաբերում է դպրոցական դասաժամերի սահմանափակութեանն ու յագեցուածութեանը, ապա մեր խորին համոզմամբ, լաւ ծրագրով, լաւ դասագրքով եւ լաւ ուսուցչով լաւ դպրոցում աշակերտները հինգ ժամուայ ընթացքում աւելի շատ բան կ'իմանան ու կը սովորեն, քան ոչ լիարժէք դպրոցում, վատ ծրագրով, անյաջող դասագրքով եւ թոյլ ուսուցչից կը սովորեն տասը ժամուայ ընթացքում:

Նոյնիսկ մի հարիւրամեակի գրականութեան դասաւանդման համար կազմուած ծրագրերն ու դասագրքերը ունեն աղաղակող թերութիւններ: Հէնց թէկուզ միայն այդ կարճ ժամանակաշրջանի գրականութիւնը եթէ նկատի առնենք, ապա ապշել կարելի է, թէ որքան անփոյթ եւ մակերեսայնօրէն են մօտեցել ծրագրերի հեղինակները իրենց գործին:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

(2 Շար.)

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Ա.

Շատ խօսուած է մեր երգիծագրութեան, մանաւանդ անոր երկու մեծագոյն ներկայացուցիչներուն՝ Պարոնեանի եւ Օտեանի մասին: Եւ իրաւունքով: Սակայն համեմատաբար աւելի քիչ զբաղած ենք երգիծանքի միւս նոյնքան, եթէ ոչ աւելի արժանաւոր մէկ ճիւղով՝ երգիծանկարչութեամբ: Անոր համար գուցէ՝ որ այս վերջինիս մասին կազմուած են — ԾԱՂՐանկար բառին յառաջ բերած թիւր եւ թերի իմաստին պատճառաւ — սխալ եւ յաճախ վիրաւորական կարծիքներ: Ահա թէ ինչու նախընտրած եմ գործածել երգիծանկարչութիւն բառը, որ կը պարփակէ «հիւմըր»ի բոլոր նրբութիւնները: «Հիւմըր»ը իսկական հիմն է երգիծանքին՝ ըլլայ ան գիրով թէ գիծով:

Պէտք է ընդունիլ, սակայն, թէ վերջին տարիներս՝ երգիծանկարչութիւնն [illegible] հետզհետէ սկսած է գրաւել իր պատշաճ տեղը մեր մօտ՝ որքան ուրիշներու:

Որքան որ հին ժամանակներու մէջ ալ կիրարկուած ըլլայ՝ երգիծանկարչութիւնը, իր իսկական իմաստով՝ համեմատաբար նոր արուեստ մըն է աշխարհի մէջ:

Ուրախալի եւ մխիթարական երեւոյթ է որ անիկա, մանաւանդ վերջին քառորդ դարու ընթացքին սկսած է լայնօրէն կիրարկուիլ եւ գտնել իրեն արժանի տեղը նաեւ մեր մէջ:

Հազիւ 19րդ դարու առաջին կիսուն [illegible] որ անիկա մուտք գործեց՝ նախ եւ առաջ [illegible] Ֆրանսա: Արդարեւ, 1830ին, Լուի Ֆիլիփի խառնակ շրջանին էր որ նոր գաղափարներով առլցուն լրագրող մը, Ֆիլիփոն, հակազդելու մտօք տիրող ապականած բարքերուն՝ գաղափարը ունեցաւ հիմնելու երգիծաթերթ մը «Լա Քարիքաթիւր» անունով, որ շատ չանցած պիտի վերածուէր «Շարիվարի»ի: [illegible] ձեռներէց եւ խիզախ նկարադրին [illegible] բախտաւոր մէկն էր Ֆիլիփոն: Արդարեւ այդ շրջանը, տեսակ մը «Ոսկեդարն» էր երգիծանկարչութեան: Փարիզ հաւաքուած էին բոլոր անոնք որ կը հաշուէին իբրեւ տաղանդ: Տոմիէ, Կավառնի, [illegible]նիէ, Թրավիէս, Տորէ եւն.: Ֆիլիփոն համախմբեց այս անզգիտ հոյլը իր թերթին շուրջ եւ զանոնք գործի մղեց: [illegible]պիսով՝ առաջին փորձը եղաւ նաեւ [illegible]ակին մէջ լաւագոյնը: Անիկա օրինակ [illegible] հանդիսացաւ շրջակայ գրեթէ բոլոր երկիրներուն, որոնք տասը տարուան [illegible] մանկամիջոցին մէջ՝ ունեցան [illegible] ալ իրենց նոյնանման թերթը:

Հակառակ պետականութենէ զուրկ [illegible] մը ըլլալնուն՝ Հայերը այնքան ալ [illegible] չմնացին եւրոպական երկիրներէն: Արդարեւ, 1855ին, միւսներէն հազիւ [illegible] տարի ետքն էր որ, ինչպէս կը յայտ[illegible] բերէ Գ. Ստեփանեան Երեւանի «Տեղեկագիր»ին մէջ (թիւ 3), Պոլսոյ մէջ [illegible] կը տեսնէր «Ջուարթախօս» անունով [illegible] յատուկ թրքերէն «ծաղրաբանական [illegible] բանասիրական» շաբաթաթերթը, [illegible] մեծմուած երգիծանկարներով, որոնց գլխաւոր «թեմ»ը կը կազմէր «տարաձայնութիւնը Հայերու մօտ» (հին բայց որքան այժմէական նիւթ մը): Դժբախտաբար չի յիշատակուիր նկարիչին անունը: Անկէ երեք տարի ետքը Յ. Սվաճեան միշտ Պոլիս, կը հիմնէ «Մեղու» թերթը որ բաւական երկար կեանք մը կ'ունենայ (1856 – 1874), ուր կ'երեւան նաեւ երգիծանկարներ: Այդ շրջանէն՝ մեզի հասած են Յ. Հեքիմեան անունով մէկու փորձերը: Այդ թուականէն մինչեւ 19[illegible] աչքառու անունի գրեթէ չենք հանդիպիր: Մինչեւ անգամ Թիֆլիսի մէջ 1906ին [illegible] րատարակուիլ սկսած «Խաթաբալա» երգիծաթերթը, որ վիմատիպ երկգոյն [illegible] քանչելի նկարներով զարդարուած [illegible], իբրեւ երգիծանկարիչ ունէր գերմանացի մը, Ռոտտեր անունով:

Օսմ. Սահմանադրութեան բերած ազատութեան շնորհիւ հրապարակ եկան [illegible]

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Նոյեմբեր 1917: Յեղափոխութիւնը յաղթական է: Սթալին իբր «Ազգութեանց Կոմիսար» հաստատուած է մռայլ ու տխուր գրասենեակի մը մէջ, իբրեւ գրագրուհի ունենալով Նատիա Ալիլուեւան, որ հիմա, թողած իր ուսումնարանը, ամբողջ հոգիով ու իր երիտասարդական խանդավառութեամբ, որոշած է իր սիրտն ու կեանքը ի սպաս դնել ընկերվարութեան եւ նոր կոմիսար Ժոզեֆ Սթալինին:

Սթալին գրեթէ նախարար մըն է: Սակայն տակաւին գոյութիւն ունեցող յեղափոխական վերիվայրումներուն մէջ կրնայ իր աթոռը կորսնցնել, եթէ ոգի ի բուին չպաշտպանէ զայն...

Երբ իր քաղաքական վիճակը նուազ անկայուն կ'ըլլայ կուսակցութեան 8րդ համագումարէն ետք, որ իր իրաւասութիւնները կ'ընդլայնէ, կոմիսար Սթալին կ'ամուսնանայ իր քարտուղարուհիին՝ Նատիայի հետ, 24 Մարտ 1919ին:

Քաղաքապետարանին մէջ պարզ արարողութիւն մը: Ազատ մտածողի զաւակ, Նատիա կը հրաժարի եկեղեցական ծիսակատարութենէն:

Ամուսնութեան վկաներն են՝ Սթալինի կողմէ իր մտերիմ բարեկամը Ենուկիտզէ, Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար, իսկ Նատիայի կողմէ իր խորթ եղբայրը, չեկայի անդամ Սթանիսլաս Ռետենս:

Երիտասարդ ամոլը — Նատիա տասնըեօթ տարեկան է, իսկ Սթալին երեսունըինը — կը հաստատուի Կրեմլին, ցարերու սպասաւորներու տաղաւարին մէջ:

Զինուորական հրամանատարը կը հայթայթէ մէկ քանի գործածուած կարասիներ: Ինչ կարեւորութիւն ունին սակայն այդ բոլորը: Նատիա երջանիկ է: Կը զգայ թէ ինք եւ իր Ժոզեֆը նախասահմանուած են մեծ գործերու: Սթալինի մասին իր գրած հատորին մէջ, Էմմանուէլ տ'Աստիէ այսպէս կը նկարագրէ գեղանի Նատիան.—

«Հանդարտաբարոյ է ան, գողտրիկ բերանով մը, յատկանշական գիծերով դէմք մը, քիթ մը եւ աչքեր, նման Բոտիչելլիի նկարած կոյսին: Իր երկար վիզը, որուն վրայ սփռուած են իր սեւ վարսերը, իրեն կուտան զգլխիչ տեսք մը: Երբ բարեկամուհի մը զինք թատրոն կը հրաւիրէ, կը պատասխանէ.

— «Ժամանակ չունիմ, Միշտ պէտք է բան մը ընել Ժոզեֆի համար, թուղթեր փնտռել, գիրքեր բերել գրադարանէն, կերակուրը պատրաստել: Իրեն կը սպասենք, բայց երբեք չենք գիտեր թէ ե՞րբ պիտի ճաշենք...»:

Իբրեւ կատարեալ քաղքենի մը, Սթալին օրինակելի ընտանեկան կեանք մը կը վարէ:

Իր կենսագիրներէն մէկը՝ Պաժանով, կը հաստատէ.—

«... Այս կրճոտ քաղաքագէտը ուրիշ մոլութիւն չունի: Ոչ դրամը կը սիրէ, ոչ հաճոյքը, ոչ մարզանքը եւ ոչ ալ կիները: Այո, կիները, բացի իր սեփական կնոջմէն, գոյութիւն չունին իրեն համար»:

Այս խստամբեր եւ օրինակելի ու պարզ կեանքը, այնպիսի շրջանի մը, ուր ամէն ոք ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ կ'օգտագործէր կացութիւնը, Սթալինին կ'ապահովեն բարոյական անկողմնակալութեան համբաւ մը, զոր ինք կը գիտնայ օգտագործել յօգուտ իրեն: Դարձեալ իր կենսագիրներէն ուրիշ մը՝ Իսահակ Տէօյչէր, կը գրէ.—

«... Իր խստամբեր մտերիմ կեանքը հաճելի կը թուէր Կուսակցութեան, որուն մաքրակրօն մտածումը սկսած էր մտահոգուիլ, Կրեմլի մէջ հետզհետէ տեղ գտնող անբարոյական կենցաղին պատճառով»:

Հետզհետէ այս մաքրակրօնութիւնը Սթալինը կը դարձնէն մռայլ ու լռակեաց, յաճախ բարկացայտ տրամադրութեամբ լեցուն: Երբեմն կը ծիծաղի, սակայն այդ ծիծաղին ներքեւ [illegible] թաքնուած է յետին միտք մը: Իր [illegible] ջինները կը կապտէ երբեմն, [illegible] ուածք մը ուղղելով անոնց:

Սթալինի քենին, Աննա Ալիլուեւա այսպէս կը նկարագրէ այդ պատկերը [illegible]

«... Յաճախ կը ծիծաղի, [illegible] երիտասարդ ծիծաղով մը, — կը [illegible] տարօրինակ պատմութիւններ: [illegible] քննելով իր շուրջիններուն դէմքերը, [illegible] նոնց տարօրինակութիւնները կը [illegible] կապկել, արտառոց ձեւով մը...»

Այս քանի մը տողերուն համար, [illegible] րոնք գրուած էին Սթալինի [illegible] բարեկամական միտումով, Աննա 19[illegible] կ'աքսորուի Սիպերիա...

Իր ամուսնութենէն անմիջապէս ետք [illegible] Նատիա բնաւ չէր գիտեր թէ՝ [illegible] կ'անցնէին ու կը դառնային Ռուսաս[illegible]նի մէջ եւ ոչինչէ կը կասկածէր: Երբ ամուսինը ամենազօր դարձաւ, երբ [illegible] սարդ կինը շարունակեց անոր [illegible] ունենալ կոյր պաշտամունք մը: [illegible] բազմաթիւ կոմունիստներ Սթալինը [illegible] նկատէին իբր Կարմիր Պապ մը, [illegible] ընդհակառակն, կը հաւատար թէ [illegible] լինի պատերէն դուրս կառուցուելու [illegible] բայ էր խորհրդային դրախտը:

(3 Շար.)

թիւով երգիծաթերթեր (Կիկօ, Խարա–զաճ, Կավռօշ եւն.) իրենց քաշելով առաջ, կամ նուազ օժտուած նկարիչներ: Այս ալ կամ նուազ օժտուած նկարիչներ: Այս բոլորին մէջ միակը ըլլալով, թէ իբրեւ երգիծագիր եւ թէ «Կավռօշ» թերթի տէր եւ տնօրէն՝ Երուանդ Օտեան ունեցաւ ամէնէն երկար կեանքը: Անիկա հանդիսացաւ կերպով մը՝ մեր Ֆիլիփոնը: Գիտէր խանդավառել նորելուկ ուժերով, եւ մանաւանդ խանդավառել, քաջալերել եւ գործի մղել զանոնք: Ցետագային երգիծանկարիչներէն մաս մը՝ փայլող օրրանին մէջ է որ «մկրտուած» են: Այդ օրրանին մէջ կը գտնենք Գր. Մխի–թարեանը ... Ցիչելու համար մէկ քանին՝ Գր. Մխիթար, Արմենակ Տէր Յակոբեան (ներկա–յիս քահանայ՝ Յունաստանի մէջ (Քոքի–նիա) Մեսրոպ քհնյ. Տէր Յակոբեան անունով), Զարեհ Գալֆայեան, Լաքքա, Տիրան Աճէմեան (Պէյրութ), այս տոզեր գրողը եւ ուրիշներ: Պոլսէն զատ ուրիշ երկիրներու մէջ ալ լոյս տեսան թիւով մեծ բայց կեանքով կարճ՝ բաղմաթիւ թերթեր: Երգիծանկարը մուտք գործեց նոյնիսկ օրաթերթերու մէջ, ինչպէս Ճակատամարտ, Ժողովուրդի Ձայն, Նոր Լուր, Արեւ եւայլն:

Սահմանադրութեան շրջանին ամէնէն վաւերական երգիծանկարիչը կարելի է նկատել Արամ Անտոնեանը, որուն գծագրութիւնները թեքնիքի տեսակէտով ամէնէն բարձրորակն են, ինչպէս ցոյց կու տայ իր «Կաւէ Արձաններ» գիրքը: Նոր շրջանին որոշ համբաւի տիրացած էին նաեւ Վահրամ Մանաւեան (Եգիպտոս) եւ Ֆիլիփ Արփիարեան (Հալէպ), Թեհրանի մէջ Մարգար Ղարաբէգեան, որ այսօր այնքան գնահատուած քնարերգակ–բանաստեղծ եւ նկարիչ մըն է, «Դեւ» ծածկանունով երգիծանկարներ տուած է նոյն քաղաքին Բոբոխ երգիծաթերթին:

Բայց 1922ին, Իզմիրի դէպքերուն հետեւանքով, Թրքահայութիւնը անգամ մը եւս բռնեց արտաղաղթի ճամբան: Կավռօշ փոխադրուեցաւ Փարիզ, իսկ անոր աշխատակիցները մեծ մասով ցրուեցան այս ու այն կողմ:

Հոս կ՚ուզեմ յիշատակել նաեւ անունը Շահնուր Քերեսթէճեան անունով համակրելի երիտասարդի մը, որ նոյն օրերուն, Պոլիս՝ ներկայացաւ ինծի, ցոյց տալու համար բաւական ճարտարօրէն գծուած իր գործերէն մէկ քանի հատ: Այդ երգիծանկարները նոյն շրջանին հրատարակուեցան «Նոր Լուր»ի մէջ: Կը կարծէի թէ օր մը մեր երգիծանկարիչներէն մին պիտի դառնար: Որքան մեծ եղաւ «յուսախաբութիւնս», բայց մանաւանդ ուրախութիւնս, երբ հազիւ մէկ քանի տարի անց՝ լսեցի իր մասին: Ձայնը կուգար Փարիզէն, ուր նոյն Շահնուրը կը փայլէր ոչ իբրեւ երգիծանկարիչ, այլ... մեր գրականութեան երկնակամարին ամէնէն փայլուն աստղերէն մին՝ Շահան Շահնուր անունով:

Կորուստ մը երգիծանկարչութեան՝ բայց ի՛նչ մեծ շահ գրականութեան համար:

Փաստ մը եւս թէ դէպի ի՛նչ բարձր ոլորտներ կրնայ ճամբայ բանալ երգիծանկարչութիւնը, զոր ոմանք արհամարհելու չափ յառաջ կ՚երթան...:

Որքան ալ արժէքաւոր եղած ըլլան մինչեւ հոս յիշուած անունները, հազիւ թէ կարելի ըլլայ զանոնք դասել «ամաթէօր»ներու դասակարգէն դուրս:

Որքան տարբեր եւ մխիթարական ձեւով կը ներկայանայ կացութիւնը, այսօր: Շնորհիւ տեղի ունեցած յեղաշրջումներու, մտայնութեան փոփոխութիւններու, քաղաքակրթուած ազգերու հետ աւելի սերտ շփումներու եւ ընդհանուր զարգացումի հասած աստիճանին, երգիծանկարչութիւնը այսօր մեր մէջ եւս կարելի է հասած նկատել այնպիսի հասունութեան մը, մակարդակի եւ որակի այնպիսի բարձրութեան մը՝ զոր անվարան կարելի է բաղդատութեան դնել շատ երկիրներու լաւագոյն արուեստագէտներու հետ:

Պարբերաբար մեզի կը հասնին, աշխարհի այս ու այն կողմերէն արձագանգը նոր անուններու՝ այս մարզին մէջ, որոնց գործերը տեսնելու առիթը դժբախտաբար միշտ չի տրուիր մեզի: Ամերիկեան թերթերու մէջ երբեմն կը հանդիպինք Շիրվանեան անունով արուեստագէտ Հայու մը գծանկարներուն: Տրուած ըլլալով Ամերիկայի նպաստաւոր պայմանները, բնական էր հանդիպիլ աւելի մեծ թիւով ուրիշ հայ երգիծանկարիչներու անունին, այնտեղ, մինչդեռ ընդհանրապէս Միջին Արեւելքն է որ հայթայթած է անոնցմէ մեծագոյն եւ ամէնէն ներկայանալի թիւը: Այսպէս օրինակ, Հրանդ Անդրանիկեան, զոր անցեալ տարի հողին յանձնեցինք հոս՝ Գահիրէի մէջ: Մանուկներու հոգիէն ներս թափանցել գիտցող այս նուրբ եւ քնքոյշ արուեստագէտը տարիներ շարունակ զարդարած է Եգիպտոսի մեծագոյն մանկական շաբաթաթերթ Սամիրի էջերը՝ համեստօրէն պահուելով «Հարուն» ծածկանունին տակ:

Բաւական մեծ է անոնց թիւը: Կան որ կը գործեն իբրեւ փրոֆէսիոնէլ, լայնօրէն շահելով իրենց կեանքը: Կան դեռ ուրիշներ, որոնք արդէն իսկ մտած են յաջողութեան ճամբան եւ արագ քայլերով կը յառաջանան: Եթէ անկարելի է յիշատակել բոլորին անունները, բայց հարկ է մասնաւորաբար ծանրանալ Հալէպ ծնած եւ այսօր Պէյրութ բնակող Մասիս Արարատեանի վրայ, որ մանաւանդ վերջին մէկ քանի տարիներս ըլլալով փայլիլ հոն եւ որուն այս ասպարէզին մէջ յառաջդիմութեան այնքան հաճոյքով կը հետեւինք, Նայիրիի էջերուն մէջ երեւցած իր որքան երգիծանկար պլուխներու նոյնքան եւ յօրինուածքներու միջոցով: Ապահովաբար ապագային իր մասին շատ խօսիլ պիտի տայ իմ երիտասարդ բարեկամս, որուն այժմէն իսկ պատուոյ տեղ մը վերապահուած է այս մարզին մէջ, վստահ ենք:

ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ

(1 Շար.)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՆԿԱՐԻՉ ԽԱՉԻԿ ՓԻԼԻԿԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) — Հայկական Տան մայր սրահը ժամանակէ մը ի վեր պարբերաբար կը ներկայանայ որպէս պատկերասրահ՝ հայ արուեստագէտներու ստեղծագործութեանց:

Նմանօրինակ գովելի ձեռնարկ մը իր կարգին իրագործեց նաեւ Իտալիոյ Հայոց վարչութիւնը:

Օրուան նկարիչը, երիտասարդ Խաչիկ Փիլիկեան, ներկայացուց Բժ. Երուանդ Արզումանեան, անոր մէջ վեր հանելով ոչ միայն նկարիչը՝ այլեւ երգիչն ու արտասանողը:

Խաչիկ Փիլիկեան, իսկապէս արուեստագէտի ճշմարիտ խառնուածքով օժտուած նկարիչ մըն է:

1961ին, Հռոմի մէջ կատարուած Միջազգային ցուցահանդէսին արժանացած է երկրորդ մրցանակի, իր «Յաւիտենական սէր» կտաւով:

Իր գծագրութիւնը պիրկ է, էական: Կենդանագիրներ, կենդանի եւ մեռեալ բնանկարներ, խորհրդապատկերներ կը յաջորդեն իրարու, թիւով՝ երեսուներեք, իրենց բնոյթովը յիշեցնելով մէկէ աւելի նկարչական դպրոցներ:

Նախքան պատկերասրահին բացումը՝ մեր արուեստագէտը լսեցուց իր ձայնը, երիգային ձայնագրութիւններու միջոցաւ, տեղի ունեցած՝ 1961ին, հայրենի հողին վրայ: Ի մէջ այլոց լսեցինք Սարոյի երգը՝ Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ»էն, Կոմիտասի «Կռունկ»ը, Սմբատ Շահազիզի «Երազը», Վերտիէն, Փուչչինիէն, Տոնիծէթթիէն, Պիզէէն, Մուսորկսքիէն: Ի մասնաւորի առաւել եւս յաջող է՝ երբ իր երգը ողբերգական, կրքի եւ հրահրեալ ցասումի պահերուն ուժականութիւնն է որ կը յայտնաբերէ:

Լիուլի յաջողութիւն կը մաղթենք մեր երիտասարդ արուեստագէտին:

Ա. ՍՐ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՈՒՈՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

Հայաստանի երկրորդ մեծ քաղաքին՝ Լենինականի Պատուոյ քաղաքացիի կոչումը ստացան նկարիչ Մարտիրոս Սարեան եւ երգահան Արամ Խաչատրեան:

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Քանի մը օրուան համար Հայաստան այցելած են Հնդկաստանի ազգային դիւանատան տնօրէնը՝ Պհարկավա եւ Կալկաթայի համալսարանի պատմութեան կաճառի դասախօսներէն Ն. Սինկհ: Այս վերջինը մտադիր է հրատարակութեան տալ աշխատութիւն մը, նուիրուած Հնդկահայերու պատմութեան:

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ՄԵՔԵՆԱՅ

Աշխարհի մէջ առաջին անգամ ըլլալով հայ գիտնականները պատրաստած են մեքենայ մը, որ կրնայ թարգմանութիւններ կատարել:

Առ այժմ, մեքենան պիտի թարգմանէ ռուսերէնէ հայերէն: Այդ նպատակով կազմուած է ութ հազար ռուսերէն եւ նոյնքան մըն ալ հայերէն բառերէ բաղկացած յատուկ բառարան մը: Ցետագային մեքենային պիտի «սորվեցնեն» նաեւ թարգմանել անգլերէն եւ ապա՝ տասը ուրիշ լեզուներ:

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Միացեալ Նահանգներու Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Կեդր. Վարչութիւնը կոչ մը ըրած է Ամերիկահայութեան Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին կառուցուելիք յուշարձանի մը համար, Նիւ Եորքի Մայր – Եկեղեցւոյ կից:

Այս առթիւ Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը հետեւեալ կոչը կ՚ընէ Ֆրանսայի Հայութեան:

Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղը մեծապէս խրախուսուելով Ամերիկայի իր Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ Ամերիկահայ գաղութին ուղղուած յոյժ հայրենանուէր կոչէն, իր կարգին Ֆրանսահայ գաղութին ուշադրութեան կը յանձնէ այս սրտապնդիչ պարագան, որպէսզի վերանորոգիչ նոյն ոգիով առլցուած, ձեռք ձեռքի տանք եւ երկու միլիոնի մօտ մեր անմեղ զոհերու յիշատակը յաւերժացնող յուշարձաններ կառուցանենք մեր եկեղեցիներու եւ Մշակութային Տուներու կողքին եւ թէ ալ, այս նուիրական գործին զուգրնթաց, մեր արդար Դատը լաւագոյն կերպով պաշտպանելու ձեռնարկենք, որու համար ալ բացարձակապէս անհրաժեշտ է որ միացեալ եւ զօրաւոր ճակատով մը ներկայանանք Ազգերու Ժողովին:

Այս ոգիով ալ, սրտագին կոչ կ՚ընենք Ֆրանսահայ բոլոր ազգային միութիւններուն, կրօնական ընկերակցութիւններուն, քաղաքական, մշակութային եւ այլ կազմակերպութիւններուն անխտիր, որպէսզի այս սրբազան նպատակին լաւագոյնս արդիւնաւորման համար անյապաղ գործի լծուինք:

Ի դիմաց Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւն:

ԴԻՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ապա նրա վզից հանեց պարանը, խուտուտ տուեց պոչատակին եւ Ծովասարի գագաթին նայելով երկար սուլեց: Սեւսարերու ուլը, խրտնելով, արագօրէն մագլցեց լերան լանջն ի վեր եւ անհետացաւ տեսադաշտից:

— Խառնուե՞ց, — հարցրեց Ստեփանը Ծովասարին նայելով:

— Խառնուեց, — պատասխանեց Թամօն, քաջալերելով աւանդապահ գիւղացուն:

Ներկաների մէջ Շնկոյին ճանաչող մի քուրդ կար, որ գնում էր Մարութայ սարի կողմերը: Ստեփանը նրան քրդերէն պատուիրեց.

— Խոդեդանը պակում է, Քիրվօ, ասա Շնկոյին, որ անպայման ներկայ լինի իր խաչեղբօր հարսանիքին:

— Աչքիս վրայ, — ասաց քուրդը եւ ճանապարհ ընկաւ: Նա գնաց դէպի Մոտկանի կողմերը, իսկ Ստեփանը իր բարձկանով ուղեւորուեց դէպի Արինոք:

ԽՈԴԵԴԱՆԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ

Ստեփանի վերադարձից մի օր յետոյ Տօնէն նկատեց Բռնաշէնի վրայով անցնող արագիլների մի խումբ:

— Տղերք, լագլագները թռնում են, գնանք հարսին բերենք, — ասաց նա դէպի երկինք նայելով: Եւ, իսկապէս, իրենց թիակաձեւ սպիտակ թեւերը պարզած, Մուշի դաշտի կողմից դէպի Ծովասար էր սլանում արագիլների մի ահագին երամ:

Հետեւեալ առաւօտ քաւոր Տօնէն, ըՍտեփանը եւ Օնէն ձիերով ճանապարհ ընկան դէպի Քրդագոմ: Վերջինս իր թամբի վրայ դրած տանում էր մի սպիտակ մաքի: Այդ ոչխարը տանում էին փեսայի կողմից հարսի տանը մորթելու:

Քաւոր Տօնէն մէջքին կապել էր մի խուրջին: Մէջը կար հինայ եւ չամչով զարդարուած մի խաչ – գաթա:

Քոլոսիկի մօտ նրանց միացաւ Շինական Պօղոսը:

Երբ նրանք տեղ հասան՝ Տօնէն ասաց.

— Լագլագները թռան, քեռի Մարտօ, եկել ենք աղջկադ տանելու:

— Բարով էք եկել, — ողջունեց տանուտէրը եւ աւելացրեց:

— Ոսկիները բերեցի՞ր:

— Բերել եմ, խնամի Մարտօ, — պատասխանեց քաւորը, ձեռքը դէպի ծոցը տանելով:

— Մակրտոցն էն է, — պատի տակին մի մեծ կաթնաման ցոյց տալով, ասաց Մարտօն:

— Սրա վրայ դնե՞մ:

— Խերն ու բարին դրա մէջ է, — հանդիսաւորութեամբ բացատրեց շինականը՝ բեղերը ոլորելով:

Տօնէն մօտեցաւ եւ, քսակը բաց անելով, հինգ կարմիր ոսկի իրար ետեւից համրելով գնգացրեց մակրտոցի կափարիչին, տանտիրոջ մատնանշած տեղը:

Հիւրերը մի փոքր հանգստացան եւ ապա հաւաքուելով Խոշոյ յարկի տակ, ըսկսեցին զուարճանալ: Ծխական քահանան, որ ներկայ էր այնտեղ, աղջկայ տանից երեք լոշ վերցնելով դրեց միմեանց վրայ եւ առաջարկեց երկու նոր խնամիներին (Խոդեդանը հայր չունէր, ուստի խնամու դերում հանդէս եկաւ քաւոր Տօնէն) բռնել հացի ծայրերից ու քաշել:

Երբ նրանք բռնեցին, քահանան ասաց.

— Աստուածային հրամանով եւ կանոնիւք Հայրապետաց, քու աղջկանդ՝ Բայազին, տու՞ր Արինոքցի Աստուրին:

— Հրամեր էք, ամենայն սիրով տուի, — ասաց Երկրագործ Մարտօն:

— Աստուած շնորհաւոր անի, — գոչեցին հանդիսականները:

Վերջին խօսքի վրայ երկու խնամիները քաշեցին իրենց բռնած հացը: Տօնէն լաւաշի խոշոր մասը պոկելով դրեց ծոցը, որ տանի Արինոք:

— Հարսի խամաթը փեսի տուն գնաց, — ասաց քահանան:

Հացը կտրելուց յետոյ, քաւոր Տօնէն հինան եւ խաչ – գաթան դրեց մաղի վըրայ ու, գլխին առնելով, սկսեց պարել: Ալուարինջու հարսը քաւորին մի թաշկինակ տալով, վերցրեց հինան, ջրով շաղախեց եւ դրանով ներկեց Թագուհու ձեռքը: Ընկերուհիները մօտեցան եւ իրենց ձեռքերը քսեցին Բայազի հինայած ձեռքին: Ապա խաչ – գաթան մաս – մաս անելով՝ բաժանեցին հանդիսականներին:

Մինչդեռ խորովուն կը պատրաստուէր, Բայազի ընկերուհիները հերթով կարմիր ներկեցին հիւրերի եղունգներն ու զոյգ ձեռափերը եւ, իրար մօտեցնելով, շորով ամուր կապեցին:

Ուշ երեկոյեան խնջոյքն սկսուեց, որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր: Երբ տանտիրոջ աքաղաղը կանչեց, վարպետուհին սկսեց զարդարել հարսին: Ընկերուհիները նրա շուրջը բոլորած երգեցին.

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աննա Բուղաղեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուղաղեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 12), հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուղաղեան եւ զաւակները, Բժիշկ եւ Տիկին Ժան Մետաքսեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 12) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց հօր եւ մեծ հօր ԻՇԽԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ մահուան տասնամեակին առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի եկեղեցւոյ միջոցաւ Տիկին Խաթուն Քէհէեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները : Եկեղեցիին.— Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պօղոսեան 30 ֆր·, Նշան Քէհէեան 25, Կիրակոս Ղազարեան, Յակոբ Գէորգեան, Յակոբ Շահինեան քահանայ, Նշան Դարբինեան, Յովհ· Սիմոնեան, Մառի Քիւփէլեան, Խաչիկ Աղաեան, Համբարձում Աւետիսեան եւ Զարսանճաքի Հայր· Միութեան 10ական, Միսակ Թոփկեան եւ Տիգրան Ցէհէեան հինգական ֆրանք :

Կապ· խաչին.— *Նշան Քէհէեան 25, Տիկին Գօչօրեան, Կիրակոս Ղազարեան քահանայ, Պօղոս Պօղոսեան, Յովհ· Սիմոնեան, Յակոբ Գէորգեան, Մառի Կօճօռեան, Մառի Քիւփէլեան, Տիգրան Քէհէեան, Տիկին Արուսեակ Քէհէեան եւ Զարսանճաքի Հայր· Միութեան տասնական :*

Աղքատաց.— *Գէորգ Կակոյեան քսան, Պօղոս Պօղոսեան, Տիգրան Քիւփէլեան, Զարսանճաքի Հայր· Միութեան տասնական, Միսակ Թոփկէ հինգ, Նոր Սերունդին — Կիրակոս Ղազարեան քսան, Տիգրան Քէհէեան տասը, «Յառաջ»ին՝ Տիգրան Քէհէեան տասը ֆրանք :*

Վեթերաններու ֆոնտին Փիլիպպոս Աստուրեան տասը, Մշակոյթի Տան՝ Գրիգոր Խաչիկեան քսան, «Հայաստան» թերթին Գրիգոր Թիւթէլեան, Գրիգոր Խաչիկեան տասնական :

Լեւոն Մըրիկեանի *թաղման առթիւ եկեղեցիին.— Մակարեան ընտանիք 40, Մակարեան 40, Նուպար Մէնչուրեան 20, Նշան Մանուկեան* քսան (*Աղքատաց*) 20 :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւն կը յայտնէ երկու ննջեցեալներու պարագաներուն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր մասնակցողներուն :

Օր· ՍԻԼՎԻ ՓԷՇՏԸՄԱԼՃԵԱՆ
Պ· ԺԵՐԱՐ ՕՀԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 31 *Մարտ*, 1964

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊ· Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ· Արշակ Մըկըրեանէ քսան ֆր·, եւ Տիկին Արմ· Մուրատեանէ տասը, Պ· Տոտողեանի մահուան տխուր առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն, ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները :

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 *Ապրիլ, ժամը* 21*ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները :*

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 15*ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները :*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՆՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), *Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ,* (քարավան եւ մոգա), *համեմներ* մահլէպ, սալէպ, *ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումագ, թարամա, լա*միս, եւայլն) :*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, ուրուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տեւրեւ եւայլն :*

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ· **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ**

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ —
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ· **Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ· ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ· Պ· ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ

Կը մասնակցին նաեւ
Օր· Օր· Ռ· ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա· ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա· ԹԱՐՈՆ :
Պ· Պ· Յ· ՍԹԱՄՊՕԼՑԵԱՆ, Կ· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է· ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը .—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ· Միութեան ընդհ· ժողովը Ապրին 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փռւթի *վերնայարկը : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ : Վարչութեան ընտրութիւն :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ՝

ԼՈՅՍԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդուած արուեստագէտ Շարբթի *կողմէ :*

Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, գին՝ 100 ֆրանք, թուագրուած 51 – 300, գին՝ 20 ֆրանք :

Դիմել հեղինակին՝
G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր· Միութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական Հերոսամարտի 49րդի տարեդարձը, Ապրիլ 26ին, Կիրակի Սալ *Մաղընոյի մէջ : Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Միութեանս 40ամեակի տօնը :*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 8 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9979 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 9979

ԿԷՍ ԴԱՐ

Ա.

Իբրեւ առանձին օրգան եւ իր ներկայ անունով «Յուսաբեր» առաջին անգամ լոյս տեսած է 1915 Մարտ 30ին, ասկէ կէս դար առաջ :

Մեր այս թիւով կը սկսի թերթի հրատարակութեան յիսուներորդ տարին :

«Յուսաբեր»ի առաջին իսկ թիւին մէջ «Ցնցեցէք Հայրենիքը» խորագրով կոչ մը կայ, է. Ակնունիի ստորագրութեամբ եւ Պոլսէն ղրկուած :

Անհաւանական չէ, որ այն ատեն, երբ Ակնունի զայն Թուղթին կը յանձնէր, Թալէաթներն ու Էնվէրները արդէն կը ծրագրէին Ապրիլեան Սպանդը :

«Յուսաբեր» եւ իր մեծատաղանդ աշխատակիցը ոչինչ գիտէին այս մասին, անշուշտ :

Եւ երկուքն ալ նոյն պատգամով կը ներկայանային ի մասնաւորի եգիպտահայութեան, եւ առ հասարակ՝ հայ ժողովուրդին.

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու : Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու :

Ամիս մը իսկ չանցած ծայր տուաւ համամարդկային պատմութեան առաջին կանխամտածուած ու հետեւողականօրէն գործադրուած ցեղասպանութիւնը :

Եւ հազարամեայ հայրենիք մը՝ բովանդակ Պատմական Հայաստանը դարձաւ անմարդաբնակ անապատ :

1915 Ապրիլին յաջորդող ամիսներուն եւ տարիներուն, ինչպէս Միջին Արեւելքի միւս հայ գաղութները, այդպէս ալ եգիպտահայութիւնը իրենց մէջ ընդունեցան հիւծած ու հիւանդ մարմնով, չուար ու սարսափած աչքերով որբեր ...

Եթէ Ակնունիի եւ «Յուսաբեր»ի նախապրիլեան պատգամները լոկ ճարտասանութիւն եղած ըլլային, ապա մեր թերթի 1915 Ապրիլին յաջորդող ամիսներու եւ տարիներու թիւերուն մէջ պէտք է կարդայինք :

— Ամէ՛ն պատճառ կայ վհատելու եւ ոչ մէկ պատճառ կայ հաւատալու :

Նման խօսք «Յուսաբեր»ի մէջ չկայ, սակայն :

Աւելին : Թերթը կը վկայէ, որ կործանած է Հայ Հողը՝ Պիթլիսէն Խարբերդ եւ Մուշէն Կարին, կը վկայէ, թէ Մեծ Ցեղասպանը յաջողած է ամբողջ ժողովուրդ մը սրածել, կը վկայէ, որ վերապրող մնացորդաց մը մահամերձ կուիւ կը մղէ Արեւելեան Հայաստանի մէջ եւ այս բոլորին հետ կը կրկնէ իր նոյն պատգամը :

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու : Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու :

Եւ սեփական մոխիրէն վերընձիւղած պատառ մը Հայ Հողն ու պատառ մը Հայութիւնը լրիւ արդարացուցին «Յուսաբեր»ի խօսքը :

Ակնունիները գիտէի՞ն, որ հայ խաչելութեան պիտի յաջորդէ հայ յարութիւնը՝ ազատ ու անկախ Հայ Պետութիւնը : Գիտէի՛ն :

Ապացո՞յց . Նախապրիլեան սա խօսքերը, տպուած անդրանիկ «Յուսաբեր»ի առաջին էջին, արամեան գրերով, գոյգ սիւնակի վրայ .

«Ըմբոստացէ՛ք նրանց դէմ, որոնք՝ ոճրամիտ դիտումով կամ ապուշային տխմարութեամբ՝ մի խօսք ունեն միայն իրենց շրթունքի վրան «Բան մ'ալ չպիտի ըլլայ», եւ ամրապնդուեցէ՛ք այն արդար հաւատով, որ կուռի, զոհաբերութեան ու ըմբոստացումի ընդունակ ոչ մի ժողովուրդ ստրուկ չէ մնացել, եւ ձեր ժողովուրդն էլ, ձեր վաքանի հետ միասին, գտնւում է նոր արշալոյսի դիմաց, իր քաղդի եւ ազատութեան արիւնոտ շէմքի վրայ : «Մե՛րն է վաղուան օրը» — այս թող լինի ձեր հաւատը՝ Եգիպտաբնակ Հայեր, ձեր առօրեայ երգը, ձեր հանապազօրեայ երազը» :

Ակնունիները գիտէին, որ պիտի գայ 1918ի Մայիսեան «արշալոյսը» :

Փոյթ չէ, երբեք, որ այդ արշալոյսը չմնաց իր անարատ ձեւին մէջ, չպահպանուեցաւ իբրեւ Հայ Պետութիւն՝ ազգային ազատութեամբ եւ անկախութեամբ օժտուած :

Կարեւորը այն է, որ նահատակ Ակնունիներէն ետք, պահպանուեցաւ «ակնունիական» հաւատքը :

Խորհրդայնացաւ մեր հայրենիքը, խլըտուեցաւ Հայութեան տարագիր զանգուածներէն, եւ զրկուած ամէն ազգային ազատութենէ, հարկադրուեցաւ կալանաւոր իր որդիներու բերնով իսկ ուրանալ իր պաշտած արժէքներն ու դաւանանքը :

Երկիր եր Արտերկիր երկոտասնեակ մը տարիներ բոլորեցին այսպէս, կտրուած իրարմէ եւ յուսահատութեան բազմաթիւ պատճառներով պաշարուած : Եւ եկան նորօրինակ Սպանդի մը տարիները, երբ եգիպտահայն ու ֆրանսահայը, սուրիահայն ու ամերիկահայը սարսուռով կարդացին, թէ Զարենցներ եւ Խանջեաններ եւ Բոբեաններ կը սրածուին :

Հայութեան համար, հոգիները խորտակող խաւար մը իջաւ՝ Զեկայի բանտերէն մինչեւ բուրգերը եւ բուրգերէն մինչեւ Նոր Աշխարհ :

Եւ սակայն, զարմանալի կերպով յամառ այս թերթին, մեր այս միեւնոյն «Յուսաբեր»ին մէջ, այդ շրջանին իսկ, դարձեալ նոյն պատգամը կը կարդանք .

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու : Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ԲՌՆԵՆ

ԲԱՑ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ՃԱՆՉՆԱԼ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Թուրքիա յայտարարեց թէ որեւէ ձեւով չի ճանչնար Մակարիոս Արք.ի տըւած որոշումը զինակցութեան դաշինքի ջնջումի առնչութեամբ : Անգարայի հըրատարակած զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է նամակ մը ղրկել Մակարիոս Արք.ի, յայտնելով թէ Թուրքիա չի ճանչնար անոր փորձը, միակողմանի ձեւով ջնջելու այդ դաշնագիրը : Լաւ է սակայն որ, Անգարայի այս զիրքին մասին, խօսքը տանք Անրի Պէնազէի որ Ապրիլի վեցի «Օռօռ»ի մէջ, «Մակարիոս եւ Ինէօնիւ» խորագրին տակ կը պարզէ իր տեսակէտը : Պէնազէ քաջ ծանօթ է Թուրքերուն, գիտէ թէ ինչ բանի մասին կը խօսի եւ չի վարանիր ոչ կարծիք ունենալու, ոչ ալ զայն յայտնելու : Ասկէ քանի մը տարի առաջ՝ 1961 Նոյեմբերին «Մարտիրոս Հայաստանը» խորագրին տակ կը խօսէր Հայկ. Դատին մասին :

Այսօր, անդրադառնալով Անգարայի կառավարութեան «կարծրացման» Կիպրոսի հարցին մէջ, Պէնազէ կը գրէ թէ Անգարա վախ ունի որ ՄԱԿը ձեռք առնելէ ետք կղզիին զինուորական լուծումը, դրազի նաեւ անոր քաղաքական լուծումով ... «Բայց Անգարայի դատը պաշտպանելիք դատ մը չէ, կը շարունակէ Պէնազէ, արդարեւ, դժուար կարելի է գտնել թէ ի՞նչ պատճառաբանութիւններով Միջազգային կազմակերպութիւնը պիտի դատապարտէ չորս հարիւր հազարնոց մեծամասնութիւն մը յաւիտենապէս հանդուրժելու 90 հազարնոց փոքրամասնութեան մը քմահաճոյքներուն : Մանաւանդ երբ մեծամասնութիւնը Յոյներ են, հոն հաստատուած երեսուն դարէ ի վեր, մինչ 1571ին մէկ Թուրք չկար կղզիին մէջ. փոքրամասնութեան անդամները, արդարեւ, կը սերին Ենիչէրիներէն զորս Սելիմ Բ. Սուլթանը Կիպրոս ղըրկած էր եւ հոն փոխադրած Անատոլուի գիւղացի կիներէ, մահմետական համախմբում մը կազմելու համար : Այդ հոգը բազմաստուածութեան եւ քրիստոնէութեան օրրանն էր, ուր իսլամը երբեք մուտք չէր գործած » :

×

Պէնազէի այս խօսքերէն ետք, ուրիշ բան ըսելու պէտք չկայ, դատի մը համար որ պաշտպանելիք ոչ մէկ կողմ ունի :

Անգարայի կառավարութիւնը հրահանգ տուած է իր նաւատորմին որ Իսքէնտէրուն վերադառնայ : Նոր կարգադրութեամբ մը, Թուրքերը որոշած են վիզայի դրութիւնը վերահաստատել Թուրքիա գացող Յոյներուն համար «ազգային ապահովութիւնը չահագրգռող պատճառներով» :

Յոյները յայտարարեցին սակայն թէ փոխադարձ միջոցներ ձեռք պիտի չառնեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, առաջին ընտրութիւնները տեղի ունեցած են Կիրակի Թրիփոլի եւ Հիւսիս-Լիբանան : Օրուան մեծ յաղթականն է՝ նախկին վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ :

ԿԱՌՔԻ ծանր արկածներ տեղի ունեցած են Կիրակի օր, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ : Ազգային թիւ 7 ճամբուն վրայ, Պ. Յովհաննէս Սէմէրճեան իր Տէ-էՍով կը փորձէր անցնիլ առջեւի կառքը երբ դիմացէն եկող «404» մը յանկարծ կենալով, ծանր բախում մը ունեցած է : Մինչ Տէ-էՍը ջարդփշուր կ'ըլլար, «404»ի մէջ գտնուող չորս հոգիէն երկուքը տեղն ու տեղը կը մեռնէին, մինչ կառքը վարողը եւ իր միւս զաւակը ծանրօրէն կը վիրաւորուէին : Վիրաւորուած են նաեւ Մարսէյլաբնակ՝ Յովհաննէս Սէմէրճեան, 41 տարեկան, իր կինը՝ Ալիս, 30 տարեկան եւ անոր հայրը՝ Պ. Մանուկեան 70 տարեկան, որ մեռած է հիւանդանոցը :

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ կը շարունակէ իր խորհրդային ճամբորդութիւնը : Լենինկրատի Գիտութեանց Կաճառին մէջ յայտարարած է.— «Մարքսիստ չեմ բայց շատ կը գնահատեմ մարքսեան կարգ մը մեթոտներ պատմութեան ուսումներուն մէջ, գլխաւորաբար պատմական շրջաններու դասաւորումը եւ պատմութեան ազդեցութիւնը հանրային կարծիքի գիտակցութեան կազմութեան վրայ» :

ՊԵԼԺԻՈՅ բժիշկներու գործադուլը ըսկըսած է ողբերգական համեմատութիւններ առնել : 15 ամսուան երախայի մը մահը, յապաղած դարմանումի հետեւանքով, պատճառ եղած է որ երկու բժիշկներ ձերբակալուին, բայց ոչ մէկ հարց լուծուած է այդքանով : Հիւանդանոցները ծայրէ ծայր լեցուն են :

ՓՈՓԻՒԼԷՐԻ նախկին խմբագրապետը՝ Օրէսթ Ռոզընֆելտ սրտի տագնապի մը զոհ գացած է 73 տարեկանին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը Ճափոն մեկնած են : Փոմփիտուի բացակայութեան, Լուի Ժոքս պիտի կատարէ իր պաշտօնը : Թոքիօ հասած ատեն, Փոմփիտու յայտարարած է որ Ֆրանսա եւ Ճափոն իրարու մօտ են, յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան իրենց հասարակաց կամքով :

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Վերջերս Պոսթընէն Պոլիս, Պոլսէն Պէյրութ մինչեւ իսկ Գահիրէ, կարգ մը թերթեր հարկ տեսան հրատարակել «Հայտարարութիւն» մը, ստորեւ գըրուած՝ «Դիւան Մայր Աթոռի», Մարսէյլի մէջ գոյութիւն չունեցող տագնապի մը մասին : «Ցառաջ» ալ՝ Էջմիածինէն օրը օրին ստացած էր այդ յայտարարութիւնը, զոր հարկ չտեսաւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել՝ կասկածելի գտնելով անոր պաշտօնական հանգամանքը, տրուած ըլլալով որ այդ նշանաւոր «յայտարարութիւնը» ոչ կնիք ունէր, ոչ ալ բովանդակութիւնը կարելի էր նըկատել լուրջ եւ «պատասխանատու» մարդոց գործը :

Տարօրինակը սակայն այն է որ առաջին մէկ օրէն, արտասահմանը, Պէյրութէն մինչեւ Ամերիկա, «Զարթօնք»ներէն մինչեւ «Արեւներ», շատ աւելի իրար անցան ու զբաղեցան զուտ տեղական բընոյթ ունեցող այս հարցով քան Ֆրանսահայ մամուլը : Իրարանցումը հասած է նաեւ Պէյրութ, ուր ծանօթ յայտարարութիւնը պատճառ դարձած է որ համերաշխութեան «ախոյեան», «ըՍփիւռք» շաբաթաթերթը երթայ տեսնէ Խորէն Կաթողիկոսը եւ ստանայ հետեւեալ հաւաստիքները, զորս կը հրատարակէ Մարտ 28ի իր թիւին մէջ :

Մենք ալ կ'արտատպենք, այն յոյսով որ կրնայ լուսաբանել այն մտքերը, որոնք լուսաբանութեան կը կարօտին, միշտ տրամադիր հրատարակելու եկեղեցական հարցերու վերաբերեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւններ, միայն, պայմանաւ որ անոնք ժամանակին հասնին .

×

«Ա.— Էջմիածնի եւ Անթիլիասի Գահակալներուն միջեւ հաստատուած սիրոյ եւ հասկացողութեան կապը կը մնայ անայլայլ եւ անխզելի :

Բ.— Կցման հարց գոյութիւն չունի եւ պիտի չունենայ :

Գ.— Մարսէյլի Ազգ. Իշխանութիւնները իրենց 5 Մարտ 1964 թուակիր նամակով Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կը յայտնեն իրենց հաւատարմութիւնը եւ յաւիտենական յարումը Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին :

Դ.— Ի մօտոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոս կը սպասէ ստանալ նամակ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսէն (ըստ 15 Մարտ թուակիր հեռագրի), որպէսզի հրապարակէ պաշտօնական Հաղորդագրութիւն մը՝ յանդորրութիւն մտաց» :

«Սփիւռք», 28-3-64

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք որ Ապրիլ 3ին իր մահկանացուն կնքած է Հերմինէ Սինանեան, խմբագրապետուհի Պոլսոյ Ս. Փրկիչ ամսաթերթին :

Հերմինէ Սինանեան, մտաւորական պատրաստուած միտք մըն էր, բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած ըլլալով Սորպոնի համալսարանը :

Մեծ բծախնդրութեամբ վարած է կիսամսեայ Դար հանդէսը, որ իր գրական գլխաւոր աշխատանքը կարելի է նկատել : Ատեն մըն ալ հրատարակած է Նոր Դար շաբաթաթերթը, սակայն իր ամէնէն օգտաշատ աշխատանքը կարելի է նկատել Ս. Փրկիչի խմբագրապետութիւնը, զոր մեծ ձեռնհասութեամբ կը վարէր աւելի քան տասը տարի է :

Իր վաղահաս մահով, հայ իգական սեռը կը կորսնցնէ մտաւորական իր ամէնէն օժտուած դէմքերէն մին :

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

Դ.

Այդ ծրագրերի վրայ պարզորոշ կերպով մնացել է անհատի պաշտամունքի օրերի մտայնութեան կնիքը, թէպէտեւ անշնորհք ռետինը ջանացել է այն դարձնել աննկատելի: Մեր ժողովրդի ամբողջ մի հատուածի զարգացած ու նուրբ լեզուն եւ այդ լեզուով ստեղծուած հարուստ ու մեծարժէք գրականութիւնը բարբառային համարող ու մերժող մի տայնութիւնն է, որ թեթեւ սրբագրութեամբ, թեւածում է ծրագրերի վրայ: Ուրիշ ինչո՞վ բացատրել այն տխուր իրողութիւնը, երբ արեւմտահայ լեզուով ստեղծուած հարուստ, բազմաժանր ու բարձրարուեստ գրականութիւնից միայն երեք հեղինակ են արժանացել տեղ գրաւելու մեր դպրոցական ծրագրերի մէջ, իսկ այսօրուայ սփիւռքի մեր գրչակից եղբայրներից եւ ոչ մէկը: Միայն Պ. Դուրեանի, Յ. Պարոնեանի եւ Դ. Վարուժանի նկատմամբ ցոյց է տրուած «բարեհոգութիւն»: Միջնակարգ դպրոցի բոլոր դասարանների ոչ մի դասագրքում մի տող անգամ չկայ Ալիշանից ու Պէշիկթաշլեանից, Սիամանթոյից ու Մեծարենցից, Սեւակից ու Թէքէեանից, Ծերենցից ու Զօհրապից, Երուխանից եւ Օտեանից, Զ. Եսայեանից եւ Սիպիլից, ինչպէս եւ այլ շատ երախտաւոր հեղինակներից: Ո՞վ կարող է տալ դրա բացատրութիւնը՝ առանց անյարմար դրութեան մէջ ընկնելու: Այդ աղաղակող, անհանդուրժելի փաստը չի կարելի համարել սխալ կամ թերութիւն: Դա աւելին է, որի որակումը վեր է մի գրողի կամ յօդուածագրի իրաւունքից եւ ուժից: Ահա, թէ ինչու այդ իրողութեան վրայ պէտք է հրաւիրել լուսաւորութեան մինիստրութեան եւ աւելի բարձր մարմինների ուշադրութիւնը:

Հիմա նայենք 7ից 10րդ դասարանների ծրագրերին այնպէս, ինչպէս դրանք կան: Պարզ է, որ մի շարք ականաւոր հեղինակների եւ նրանց ստեղծագործութիւնների նմոյշների հետ աշակերտները ծանօթանում են 5րդ եւ 6րդ դասարաններում եւ դեռ աւելի վաղ: Այդ դասարաններում արդէն աշակերտները պէտք է նախապատրաստուեն ընկալելու գրական երկը իր իւրայատկութիւններով, որոշ հասկացողութիւններ ունենան բանարուեստի յատկանիշների մասին, ունենան իրենց նախասիրած հեղինակներն ու երկերը, տարբերէն գեղարուեստական խօսքը սովորական խօսքից եւայլն: Այսինքն հող է պատրաստել գրականութեան, իբրեւ արուեստի, խօսքի արուեստի դասաւանդման եւ ընկալման համար: Եւ ահա 7րդ դասարանից սկսւում է գրականութեան ուսումնառութիւնն ու ուսումնասիրութիւնը:

Եօթերորդ եւ ութերորդ դասարաններում՝ ծրագիրը աշակերտներին երկու վազքով՝ Խաչատուր Աբովեանից սկսելով հասցնում է մինչեւ Համօ Սահեանը, այդ ընթացքում որոշ հեղինակների անցնելով իբրեւ «ծրագրային հիմնական նիւթեր», ոմանց էլ իբրեւ «լրացուցիչ նիւթեր՝ աշակերտների անհատական ընթերցման ու խօսքի զարգացման համար», իսկ շատերին, նոյնիսկ շատ արժանաւորներին, չարժանացնելով անգամ յիշատակութեան:

Յետոյ կատարւում է մի նահանջ, 9րդ եւ 10րդ դասարաններում նորից անդրադառնում են մի շարք անուանի հեղինակների՝ սկսելով այս անգամ Շիրվանզադէից եւ շարունակում այս անգամ մինչեւ Գ. Սարեան եւ այդտեղ դնում վերջակէտ:

Աշակերտը 7րդ դասարանում եօթը ժամ սովորում է Շիրվանզադէ, 8րդ դասարանում մի բառ չի լսում նրա մասին եւ մի տարի յետոյ, 9րդ դասարանում 14 ժամով նորից զբաղւում մեծանուն վիպասանի ստեղծագործութիւններով: Ծրագիր կազմողները այդպէս են վարուել բազմաթիւ հեղինակների հետ (Մուրացան, Նար-Դոս, Թումանեան, Յակոբեան, Իսահակեան, Դեմիրճեան, Չարենց եւայլն):

Այսպիսի ծրագրի վրայ էլ կազմուած են դասագրքերը եւ ամէն մի հեղինակի յատկացուած է այնքան ժամ ու տեղ, որքան նախատեսուած է ծրագրով:

Այսպէս՝ Ղ. Աղայեանին եւ Րաֆֆուն յատկացուած են ... հաւասար քանակութեամբ ժամեր, վեցական ժամ: Ծրագիր կազմողները կամ չեն հասկացել Րաֆֆու տեղն ու մեծութիւնը մեր գրականութեան մէջ, կամ գերագնահատել են Ղ. Աղայեանի համեստ գրական վաստակը: 8րդ եւ 10րդ դասարաններում Յ. Յակոբեանին տրուած է 17 ժամ, իսկ Շ. Կուրղինեանին ոչ մի ժամ: Անուանի բանաստեղծուհուն շնորհ են արել յիշատակելու արտածրագրային ընթերցանութեան բաժնում մի բանաստեղծութեամբ: Ի՞նչ աններելի անարդարութիւն է դա: Ի միջի այլոց, Յ. Յակոբեանին եւ ... Ե. Չարենցին յատկացուած են հաւասար քանակութեամբ ժամեր՝ 17ական: Մենք չենք կարող եւ չենք ուզում նուաստացնել Յ. Յակոբեանի պատմական դերը մեր գրականութեան զարգացման մէջ եւ չենք էլ կարող նրա պատմա-քաղաքական արժէքին համազօր համարել նրա գեղարուեստական արժէքը եւ մեր պատանիներին այն պատկերացումը տալ, թէ Յակոբեանն այնպիսի գրական մեծութիւն է, որի մօտ զէրօ է Շ. Կուրղինեանը, կամ՝ նրա արուեստի նշանակութիւնը հաւասար է Չարենցի արուեստին: Մեր խորին համոզմամբ ոչ մի գրող, կարգին ոչ մի գրականագէտ, լեզուի եւ գրականութեան ոչ մի ուսուցիչ, գրականութեան արժէքն իմացող ոչ մի ընթերցող չունի այդ համոզումը, — ուրեմն, ինչո՞ւ այդ հրամցնել մեր պատանիներին:

Նորից ենք կրկնում, խօսք չի կարող լինել Յակոբ Յակոբեանի ստեղծագործութիւնները թերագնահատելու մասին: Խօսքը նրանց չափազանց գերագնահատելու մասին է: Մեր գրականութեան անուանի ստեղծագործողների այս թերագնահատման եւ գերագնահատման արատաւոր աւանդը ստացել է օրէնքի ուժ եւ ինքնաբերաբար, անհատի պաշտամունքի տարիներից շարունակւում է մինչեւ այսօր: Ինչո՞ւ համար, օրինակ, Վահան Թոթովենցի պէս մի հեղինակ յիշատակութեան անգամ չի արժանացել մեր միջնակարգ դպրոցների գրականութեան ծրագրում:

Այդպիսի շատ օրինակներ կարելի է բերել գրականութեան դպրոցական ծրագրերից եւ լսել դրանց մասին այս ու այն, թէպէտեւ ոչ գոհացուցիչ ու համոզիչ, մեկնաբանութիւնն ու պատճառաբանութիւնը: Մենք չենք կարող սակայն գլխի ընկնել, թէ ի՞նչ պատճառաբանութեամբ Գաբրիէլ Սունդուկեանը, մեր անզուգական դրամատուրգը դուրս է մնացել այդ ծրագրերից: Ուրեմն հայ պատանին, ստանալով միջնակարգ կրթութիւն եւ կեանք մտնելով, կարող է անգամ «լսած չլինել» Սունդուկեանի անունը: Թիֆլիզի բարբառով գրե՞լն է Սունդուկեանի մեղքը, թէ Սունդուկեանը տեղ չունի «անցեալի հայ առաջաւոր գրականութեան» մէջ եւ նրա «Պէպօն» կամ «Քանդած օջախը» չեն մտնում «հայ գրականութեան նշանաւոր երկերի» ցուցակում կամ «աշակերտների էսթետիկական, գաղափարական ու բարոյական դաստիարակութեան համար» նրա երկերը անարժէք են: Լեզո՞ւն: Նորից հարկադրուած ենք դիմելու համեմատութեան: «Վէրք Հայաստանի» անմահ ստեղծագործութեան լեզուն միթէ՞ պատճառ է, որ այն զրկենք իր չհնացող փառքից: Միթէ՞ Թիֆլիզի բարբառը կարող է նսեմացնել «Պէպոյի» անկրկնելի հմայքը սերունդների համար: Ի վերջոյ՝ եթէ այդ է պատճառը, չէ՞ր կարելի անմահ թատերագրի գլուխգործոցից մի տեսարան, մի հատուած գրական լեզուով մատուցել մեր պատանիներին, — փոխանակ անկրկնելի Սունդուկեանին դուրս դնելու գրականութեան զարգացման ընդհանուր հունից:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

(3 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՐԵԳԱԿ» ամսաթերթ, Ա. տարի, Թիւ 1 Ապրիլ 1964, հիմնադիր-արտօնատէր Հայկ Գալուստեան, փոստարկղ 366, Ուիմպլըտըն, Լոնտոն, Տպիու 19:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Դ.

Թուրք բանակն ունէր ութսուն հա
զինուոր, 250 առագաստանաւ, 64 թն
դանօթ: Պաշարուածներն ունէին Պր
կատինոյի հրամանատարութեան
ութ հազար զինուոր: Կը պաշտպան
քաղաքը քանի մը ամիս, յարձակողնե
եա կը մղուին կորուստներով: Պաշա
րումը կը շարունակուի ցամաքէն ու
սպառին ռազմամթերք եւ ուտեստեղէ
Պրակատինօ կ'առաջարկէ Ֆամակուս
յի յանձնումը պատուաւոր պայմանն
րով: Մուսթաֆայի երդումով խոստ
մէն ետք հրամանատարը կը հանի թու
բանակատեղին: Թուրք հրամանատա
կը դրժէ երդումը, կը շղթայէ զայն,
նակոծել կուտայ, քիթն ու ականջն
կտրել տալէ յետոյ մորթազերծ ընել
տայ եւ մորթին մէջ յարդ լեցնել տա
կը ղրկէ սուլթանին: Ինչպէս Նիկոսի
մէջ, այնպէս ալ գրաւուած քաղաք
բնակիչները կը ջարդուին: Երախան
կը վաճառուին, կիներ եւ աղջիկներ հա
րեմներու մէջ կը տարուին (1571, Օգոս
տոս 4):

Քրիստոնեայ նաւատորմը կը մխիթ
ուէր Կիպրոսի կորուստէն Լեփանթի նա
ւամարտը շահելով (1571, 7 Հոկտեմ
բեր): Յաղթականներէն Քոլոննա յաղ
թեամբ կ'ընդունուէր Պիոս Ե. Պապէն
Վենետիկի Տոժը անմիջապէս Ս. Մարկ
եկեղեցին կ'երթար «Զքեզ Աստուած» ը
սելու, որովհետեւ Հանրապետութ
մղձաւանջէ մը փրկուած էր: Լեփանթ
յաղթանակը կարեւոր դէպքն է Արեւե
եան հարցի պատմութեան մէջ, Օսման
եան իշխանութիւնը պիտի սկսի ընկր
կիլ:

Թուրք տիրապետութիւնը (1571-18
փոխեց կղզիին բնակչութեան ընկերա
կառոյցը, աւատապետական վարչաձ
ջնջուեցաւ, դասակարգեր չկան այլեւ
եկեղեցին կը մնայ առանձնաշնորհեա
հետապնդումէ ազատ, քրիստոնեաներ
վկայութիւնը կը մերժուի իսլամներ
եւ քրիստոնեաներու միջեւ տեղի ունե
ցած խնդիրներուն համար, բնակիչներ
պիտի վճարեն զանազան տուրքեր: Բ
նակչութեան թիւն է 160.000 Յոյն,
հազար Թուրք զինուոր: Եւրոպացի
նըւականներու լքած հողերը բաժնուե
զինուորականներուն, ծախուեցան Յո
րու: 1754ի հրովարտակով Կիպրոսի
քեփիսկոպոսը պաշտօնապէս ճանչցու
ցաւ, կղզիին յոյն բնակչութեան ներ
յացուցիչը ուղղակի Մեծ Վեզիրին
հաղորդակցելու իրաւունքով: Եկեղե
կանին եւ կառավարչին յարաբերութ
միջնորդն էր թարգման մը, նշանակ
եկեղեցականնէն: Կառավարիչը չէր կր
տուրք մը պարտադրել առանց եկեղե

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Նատիա, որ երբեք արգելափակուած կ'ապրէր Կրեմլի մէջ, կը հանդիպէր միայն իր ամուսնոյն բարեկամներուն, որոնք բոլորն ալ «ապսպրուած» լաւատեսութիւն մը ցոյց կուտային: Երիտասարդ կինը երբեք «թունաւորուած» էր այդ լաւատես կարծիքներէն:

Ամէն բան փոխուեցաւ այն օրէն սկսեալ, երբ Նատիա արտօնութիւն ստացաւ իր ամուսնէն հետեւելու Մոսկուայի թեքնիքական վարժարանի դասընթացքներուն, եւ այդ իսկ պատճառաւ պատեհութիւնը ստեղծուեցաւ իրեն համար Կրեմլի պատերէն դուրս դնելու իր ոտքը:

Շուտով հասկցաւ թէ ինչեր կ'անցնէին ու կը դառնային իր հայրենիքին մէջ: Ուսանողուհիներ իրեն պատմեցին այն սարսափելի սովին մասին որ կը մահացնէր բազմահազար մարդիկ: Իրեն պատմեցին մարդակերութեան պարագաներ եւ յօշոտուած դիակներու վաճառումը սեւ շուկայով. նկարագրեցին բազմահարիւր սովալլուկ որբերու վիճակը, որոնք տարտղնուած քաղաքներու եւ մեծ ճամբաներու վրայ, կը մուրային ու պատառ մը հաց ճարելու համար նոյնիսկ սպանութիւններ կը գործէին: Տեղեկացաւ նաեւ բազմաթիւ մարդոց ջարդին եւ տարագրութեան լուրերուն:

Նախ խորհեցաւ թէ իր ամուսինը տեղեակ չէր այդ բոլորին: Յուզուած ու այլայլած, ամէն ինչ պատմեց անոր, խորհելով թէ ան իսկոյն պիտի զարհուրէր, սահմռկէր ու անմիջապէս պիտի հրամայէր այդ թշուառութեան եւ ոճիրներուն:

Սակայն, Ստալին, բրտութեամբ եւ անվայել ու կոպիտ ոճով մը պահանջեց որ կինը «իր քիթը չխօթէր» իր գործերուն մէջ: Ու այնուհետեւ արգիլեց որ երիտասարդ կինը անգամ մը եւս ոտքը դուրս նետէր Կրեմլի պարիսպներէն: Այնուհետեւ, հրամայեց ձերբակալել բոլոր այն ուսանողները, որոնք այդ տեղեկութիւնները հաղորդած էին Նատիային:

Ամբողջ աշխարհ մը կարծես փլաւ խեղճ կնոջ գլխուն: Ընկերվարական գաղափարաբանութեան հանդէպ իր ունեցած հաւատքը սկսաւ սասանիլ: Ստալինի հանդէպ ունեցած իր վստահութիւնը խախտած էր: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ բոլոր այդ գործուած ոճիրներուն մէջ ինք ալ մեղսակից մը պիտի ըլլար, քանի որ իր ամուսինը կը մերժէր զանոնք արգիլելու մասին որեւէ տնօրինութիւն ընել:

Այս դիրքաւորումը անհասկացողութեան քաոս մը բացաւ մինչեւ այդ իրար լաւագոյն կերպով հասկցող ամուսիններուն միջեւ:

Իրարմէ աւելի բուռն տեսարաններ կը պարզուէին ամէն օր իրենց ընտանեկան կեանքին մէջ: Ի վերջոյ, բոլորովին ջղայնացած ու ձանձրացած, իր երկու զաւակները՝ Վասիլին եւ Սվեթլանան առած, կը մեկնի Լենինկրատ:

Սակայն, երիտասարդ կինը կաթողին սիրով մը փարած ըլլալով Ստալինի, չէր կրնար ապրիլ առանց անոր: Ասոր համար իսկ, կարճ ժամանակ մը ետք կը վերադառնայ Կրեմլ, զղջացած ու հլու-հնազանդ, այն ներքին յոյսով, սակայն, որ պիտի կրնար ի վերջոյ իր բարերար ու խաղաղեցնող ազդեցութիւնը ունենալ մենատէրին վրայ:

Ստալին, սակայն, այլեւս չէր յօժարեր նոյնիսկ հանդիպելու իր կնոջ: Խօյս տալով ընտանեկան վէճերէ, գիշերը կ'առանձնանար փոքրիկ գրասենեակի մը մէջ, ուր զետեղել տուած էր պզտիկ անկողին մը, իսկ միւս անկիւնը պահարան մը, ուր շարուած էին զանազան տեսակի թոյնի սրուակներ:

Այլեւս երկու ամուսինները զատ սենեակի մէջ կը գիշերէին ...

×

Քաղաքական տարակարծութիւնները խորտակած էին իրենց սէրը ... Վճռած ըլլալով իր ամուսինը մօտեցնել մարք-
սիստական աւելի ազնիւ ու վսեմ ըմբռ
նումներու, Նատիա կ'որոշէ առնել վեր
ջին ճակատագրական ու վճռական ք
մը:

1932ի Նոյեմբեր ութի երեկոյեան
մեծ հացկերոյթ մը տեղի կ'ունենայ
րեշալ Վորոշիլովի տունը, տօնելու հա
մար յեղափոխութեան տարեդարձը,
ներկայութեան Քաղաքական Բիւր
անդամներու մեծամասնութեան:

Նատիա նոր էր տեղեկացած թէ
նախկին ուսանող ընկերներէն ոմանք
տի գնդակահարուէին հետեւեալ ա
ւօտը:

Ճաշասեղանին վրայ, քաջարի կի
խօսքը ուղղելով Ստալինի, կը պահա
որ անմիջապէս ազատ արձակուին
բակալուած երիտասարդները եւ
տրուին գնդակահարութեանց ...

Կրեմլի տիրակալը պահ մը կը
ապշած, ապա կը սկսի անվայել խօս
րով գոռալ.

— Կ'ուզես ինծի ուղղութի՞ւն ցոյց
իմ ընելիքներուս համար: Քեզի պ
սորվեցնեմ թէ ինչ ձեւով պէտք է խ
ինծի հետ ...

Յանկարծ Ստալինի բարկութիւնը
պայթի, կը սկսի ամենահասարակ ու
ճոռնի հայհոյանքներ տեղացնել իր
գլխին ...

(4 Շար.)

LE LIBAN

(ԼԻԲԱՆԱՆԸ)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ԵԴԵՄԸ

Լիբանանը, բոլոր Եւրոպացիներուն սիրելի երազի մը իրագործումը թոյլ կու տայ.— Ծանօթանալ աշխարհի ամէնէն հին երկիրներէն մէկուն : Եւրոպայէն քանի մը ժամ հեռու, իրենց կը սպասէ Միջերկրականի մէկ ափը՝ ուր կրնան հռոմէական թատրոնի մը կամ փըլոզալ ամրոցի մը ստորոտը : Երկիր մը, ուր՝ շնորհիւ դարաւոր եւ յատկանշական հետքերու, կրնան աշխարհի ամբողջ պատմութիւնը վերահաստատել :

Բայց Լիբանանը միայն պատմական կամ հնագիտական հետաքրքրութիւնը չի գրաւեր : Զբօսաշրջիկներուն նաեւ հաճոյքներ : Զբօսաշրջիկներուն նաեւ հաճար կարելիութիւն կուտայ զուարճանալու եւ հանգստանալու : 250 քիլոմեթր ծովեզերքի մը երկայնքին, ծովափները իրարու կը յաջորդեն, ծովային բոլոր հաճոյքներով : Ծովէն կէս ժամ հեռու՝ լերան հաճոյքները : Բազմաթիւ կայաններ պատրաստուած են ամէնէն արդիական յարմարութիւններով ութ հարիւրէն երկու հազար մեթր բարձունքներու վըրայ, սոճիներու անտառներէն մինչեւ Լիբանանի հռչակաւոր մայրիները :

Բացօթեայ այս հաճոյքներէն եւ զըւարճութիւններէն զատ, Լիբանան իր այցելուներուն կը բանայ իր կենդանի թանգարանը, անոնց կը տրամադրէ իր անցեալի հիանալի հարստութիւնները : Նախ կայ՝ Պէյրութը, Մայրաքաղաքը արդիական շէնքերով, ազգային թանգարանով եւ քառասուն հազար հատորներէ բաղկացած իր գրադարանով : Ճամբաներու սքանչելի ցանց մը թոյլ կու տայ, որ արագ եւ հանգիստ ճամբորդես զբօսաշրջումի բոլոր կեդրոնները : Ինչ ճամբայ ալ առնես, ամէն կողմ հիանալի արձաններ, հազարամեայ պատեր, ժամանակին ասպարէզ կարդացող սիւներ, հէքեաթներ ծնող քարեր, վկայ հոյակապ անցեալի մը :

Կան դեռ, բնական գեղեցկութիւնները : Պէյրութի մօտ, Թրիփոլիի ճամբուն վըրայ, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ քարայրներէն մէկը կայ՝ Ճէյթայի քարայրը : Ուրիշ տեղ՝ ծովածոցեր, խորշեր, վայրեր ուր ոմանք կը սիրեն ըսել թէ Եդեմը հոն էր : Պարբերաբար, հնագիտական նոր յայտնութիւններ հետաքրքրութեան մեծ շարժում մը կը ստեղծեն :

Այս երկիրը ձգիչ մեծ հմայք մը ունի զբօսաշրջիկներուն վրայ : Այցելուներու ի սպաս կազմակերպութիւնը շատ մեծ է եւ այդ ուղղութեամբ լիբանանեան կառավարութիւնը մեծ ճիգ կը թափէ : Զգալի յառաջդիմութիւններ արձանագրուած են վերջին տարիներուն, փայլուն հեռանկարներու դուռ բանալով : Ոչ մէկ բան խնայուած է զբօսաշրջիկները ընդունելու եւ երկրին կապելու համար : Եւ ասոնցմէ սպասուած քաղաքչութիւնը նոյնքան կարեւոր կը նկատուի — եթէ ոչ աւելի — քան թերթերու, թըռուցիկներու կամ պատի ազդերու կատարելիք դերը :

կանին եւ Թարգմանին հաւանութեան : Եթէ կառավարիչը պնդէր, Արքը իրաւունք ունէր դիմելու Բ. Դրան : Յոյն հաւատացեալները պարտաւոր էին վճարելու եկեղեցական տուրք մը :

Եկեղեցին հիմնեց դպրոցներ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, Նիկոսիոյ մէջ հիմնուեցաւ բարձրագոյն վարժարան մը ԺԸ. դարուն արքեպիսկոպոս Ֆիլոթէոսի կողմէ :

Տուրքերու ծանրութիւն, մանաւանդ պաշտօնեաներու կեղեքումները թշուառացուցին ժողովուրդը : 1702ին վարչութիւնը մեծ վեզիրին յանձնուեցաւ, բայց բնակչութեան վիճակը բարելաւում չըտեսաւ, շատեր գաղթեցին այլուր, բնակչութիւնը սկսաւ նուազիլ : Եպիսկոպոսներ եւ թուրք երեւելիներ դիմեցին ուղղակի սուլթանին կացութեան դարման մը խնդրելով : Կղզին կայսերական նահանգ հռչակուեցաւ. 1746ին կառավարիչ դըրկուեցաւ Ապու Պեքիր փաշա, որ ճարտար վարչութիւն մը հաստատեց, հանրային օգտակար գործեր կատարեց, բայց երեք տարի յետոյ ետ կանչուեցաւ պալատական ենթրիկներու պատճառով, կղզին կրկին յանձնուեցաւ մեծ վեզիրի վարչութեան, թշուառացաւ վերջին աստիճան, Թուրքեր եւ Յոյներ միասին բողոքեցին Դրան կառավարիչներու եւ պաշտօնեաներու ընչաքաղցութեան դէմ, բայց ի զուր : Պարտքերով ծանրաբեռնուած փաշաներ կղզի կուգային ժողովուրդը քամելու իրենց պարտքերը վճարելու եւ շըռայլ կեանք վարելու համար :

Յունական ապստամբութեան ատեն կառավարիչ Քիւչիւկ՝ Մեհմէտ Սուլթանին մօտ ամբաստանեց եպիսկոպոսները որպէս դաւադիրներ իշխանութեան դէմ : Սուլթանը մերժեց ամբաստանութիւնը, Մեհմետ կրկին գրեց, թէ ապստամբներուն հետ հաղորդակցութեան մէջ են եպիսկոպոսներ եւ երեւելիներ : Այս անգամ Սուլթանին հաւանութիւնն ստացաւ կախելու ենթադրեալ դաւադիրները : Մեհմէտ պալատ հրաւիրեց եկեղեցականները, կարդաց դատավճիռը եւ հրապարակի վըրայ կախել տուաւ եպիսկոպոսները : Նոյն օրը 450 երեւելի Յոյներ կախուեցան բոլոր քաղաքներուն մէջ, փրկուեցան անոնք միայն, որոնք ապաւինեցան ֆրանսական, ռուս եւ անգլիական հիւպատոսարանները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ.— Փետրուար 29ին, Ակադեմիայի նիստերու դահլիճին մէջ գումարուեցաւ Պատմական Յուշարձաններու Պահպանութեան նորակազմ ընկերութեան առաջին համագումարը, ուր ընտրուեցաւ 68 անձերէ կազմուած վարչութիւն մը : (Տես ՅԱՌԱՋ, Մարտ 21) :

Նորակազմ ընկերութեան նախագահի հանգամանքով, նկարիչ Մարտիրոս Սարեան հետեւեալ կոչը ուղղած է Հայաստանի քաղաքացիներուն.—

×

Գետներես ու գետնատակ պատմական յուշարձանների մի հազուագիւտ թանգարան է Հայաստանը : Այստեղ ամէն ոք տեսնում է խաղաղ, ստեղծագործ աշխատանքով հարուստ մեր ժողովրդի երկար ու ձիգ ճանապարհը, գեղեցիկին ձգտող նրա խորաթափանց ոգին, նրա տաղանդաւոր ու հանճարեղ որդիների ճարտար մտքի անկոր թռիչքը, որն ընդունակ է եղել ստեղծելու աշխարհ հիացնող Գառնի ու Զուարթնոց, Անի ու Գեղարդ, Ամբերդ ու Ախթամար ...

Բաց մի դիրք է Հայաստանը, նրա ամէն մի կոթողը՝ իր զարմանալի չափուձեւով, հոյակապ դրուագներով, որմնանկարչութեամբ, վիմական արձանագրութիւններով՝ այդ գրքի ոսկէ էջը :

Մեր նախնիները հազարաւոր մեծ ու փոքր, համամարդկային արժէք ու հարստութիւն ներկայացնող կոթողներ են ժառանգել մեզ, աւանդել են, որ մենք ոչ միայն հիանանք դրանցով, ճանաչենք ու հպարտանանք, այլեւ պահենք, պահպանենք իւրաքանչիւր քարն ու մասունքը եւ այդ ամէնն անվնաս, մեր իմաստուն նախնիների օրինակով, ժառանգութիւն տանք մեզնից յետոյ եկող սերունդներին :

Պատմական յուշարձանների պահպանութեան հայկական կամաւոր ընկերութեան հիմնադրումը իրադարձութիւն է մեր կեանքում, հազարամեայ կոթողների պահպանման մեծագոյն գործը այսուհետեւ յանձնուած է նաեւ ձեզ, տրըւած է ժողովրդի վերահսկութեանը, իւրաքանչիւրին, ում համար թանկ է հայ ժողովրդի մշակութային անցեալը :

Պատմական յուշարձանների պահպանութեան հայկական կամաւոր ընկերութեան հիմնադիր համագումարի յանձնարարականով եւ նրա անունից ես ձեզ եմ դիմում, սիրելի հայրենակիցներ :

Խնամքով պահէք ու պահպանէք մեր աշխարհահռչակ ժառանգութիւնը, հայ ժողովրդի հասունութեան վկայագիր բոլոր յուշարձանները՝ ի յարգանք մեր ըստեղծագործ նախնիների եւ ի պատիւ մեզ ու մեր ժամանակի :

Աշխատաւորներ, հիմնարկ – ձեռնարկութիւններ, կոլտնտեսութիւններ եւ սովխոզներ, դարձէք պատմական յուշարձանների պահպանութեան կամաւոր ընկերութեան անհատական եւ հաւաքական անդամներ : Թող ժողովուրդը միակամ պաշտպանը լինի իր պատմական յուշարձանների :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Այս խորագրին տակ, «Լը Մոնտ»ի երաժշտական աշխատակիցը Ժաք Լոնշան հետեւեալ տողերը նուիրած է Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգին, թերթին Ապրիլ 2ի թիւին մէջ :

« Իր հիմնարկութեան քառասնամեակը տօնելով, Սալ Կաւօ, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը յուզիչ պատկերը տուաւ ցեղային փոքրամասնութեան մը, ամբողջովին ձուլուած իր որդեգրած երկրին եւ որ, սակայն, անաղարտ կը պահէ իր աւանդական գանձը : Իր անունը կը յիշեցնէ Կոմիտաս վարդապետը որ հայ երաժշտութեան անխոնջ մշակը եղաւ, աւելի քան երեք հազար երգեր ժողվեց Փարիզ մեռնելէ առաջ, 1935ին :

Հայ երաժշտութիւնը, զոր կը ճանչնանք գրեթէ միայն խորհրդային Խաչատըրեանի գործերով, աշխարհի ամէնէն հիներէն մէկն է, իր ծագումը չորս հազարամեակներու կը պատկանի եւ դարերու ընթացքին արաբական, սլաւ, պարսկական, յունական սերական ազդեցութիւններ կրած է, զորս բուռն զգայնութիւն մը ունեցող ժողովուրդ մը վերածած է մեղեդիական մեծ հարստութիւն ունեցող երաժշտութեան մը :

Հաւանաբար, այս թարմութիւնն ու հրաշալի գոյնը աւելի կը յայտնուին Կոմիտաս վարդապետի, Գ. Մ. Ալէմշահի ժողովրդական երգերուն, Թ. Ալթունեանի սքանչելի « Օսաննա»յին կամ արի «Վղնոցդ»ին մէջ՝ քան Տիգրանեանի Անոյշին Սարոյի եղանակին կամ Կանաչեանի «Նանոր»ին պէս ճիգով շարադրուած գործերու մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ, հիացանք Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին միատարրութեան եւ եռանդին վրայ, Կարպիս Ափրիկեանի առաջնորդութեամբ, գնահատեցինք այրերու ընտիր եւ թաւ ձայները, կիներու ձայներու զուսպ եռանդները, ինչպէս եւ ընտիր մեներգուները, մասնաւորաբար՝ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Օր. Շաքէ Պէնկեան » :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Տնիկ ու շեմքիկ,
Էլ դուք միք ժաժա,
Մենք ենք ժաժալու,
Բայազ տանելու :

Ակիկ ու կժիկ
Էլ դուք մի ժաժա,
Մենք ենք ժաժալու
Բայազ տանելու :

Քաւոր Տօնէն զուռնի հնչիւնների տակ կէս ոսկի տուեց Ալուառնջի հարսին : Սանամը վերցրեց նուէրը եւ, թագուհու ճակատը համբուրելով, նրան առաջ բերեց :

Բայազը հագած էր հարսանեկան շորեր : Գլխին դրել էր հարսնաթագ, որի շուրջը, մետաքսէ փունջի էր ոլորած : Ճակատին փայլում էին տասը խոշոր դըրամներ : Այն քակը, որ Գիւլէն հանել էր անդուկի միջից հրդեհի ժամանակ, պահւում էր Ոսկեհատի մօտ : Այնտեղ ընդամէնը տասը հատ հին ոսկեդրամ կար : Դաշտադէմցի Գէորգն ասել էր, որ դըրանք Հայոց Տիգրան թագաւորի յայտնի ոսկեդրամներն են, նրա նկարով եւ արքայական թագը գլխին : Փեսան այդ ոսկիները փայլեցնելով ուղարկել էր Քրդագոմ, որոնցմով Սանամը զարդարել էր հարսի ճակատնոցը : Հարսնթագի վըրայից մինչեւ Գոտկատեղը մի բարակ վարդագոյն շղարշ էր իջնում, որի տակից երեւում էր Բայազի ամօթխած գեղեցիկ դէմքը :

Երկրագործ Մարտօն նկատելով, որ իր աղջկայ երեսին միայն մէկ քող էր գցած, զարմացած հարցրեց.

— Էս ի՞նչ բան է, քաւոր Տօնէ, չլինի՞ կարծում էք, թէ Դաշտից թալան էք տանում :

— Ի՞նչ է պատահել, խնամի :

— Ո՞ւր է հարսի եօթ տակ քողը :

— Եօթ տակ քող,— ծոր տուեց Տօնէն :

— Կանաչ մեռօն, երեւում է՝ դուք թալանի էք եկել :

— Տանողը մենք ենք, քեռի Մարտօ, մեզ մէկ քողն էլ ձեռք կը տայ,— ըղւարճախօսեց քաւորը :

— Ձեղաւ, չեղաւ, բանաչէնցիք, իմ աղջկան եօթ քող է հասանելի, մէկը փեսի կողմից, վեցը՝ քաւորի ու բարեկամների :

— Եօթ ծալի տակ մութ կ'եղնի, խընամի,— նորից կրկնեց Տօնէն :

— Պապական կարգ է, ախպեր, դու եօթ գոյնը գցիր, թող մութ լինի : Տես, հարսի երեսն երեւում է :

— Աղջիկդ սիրուն է, Մարտօ ախպեր, թէ կ'ուզես իմանալ, սիրուն դէմքին խալի քող էլ հարկաւոր չէ,— վրայ բերեց Օնէն :

— Տօ ծուռ սարեցիք, լեզուակոխ տալով կ'ուզէք աղջկաս փախցնե՞լ : Շատ էլ գիժ էք : Կարծում էք մեր Դաշտի ծռերը ձեզնից պակա՞ս են : Ուրիշ տեղ՝ մէկ – մէկ ծուռ, մշեցիք՝ մեծ ու պզտիկ ծուռ, ասաց Խոշոյ Մարտօն, ծխելով եւ նայելով մի անորոշ կէտի :

— Մենք ձեր ծռերի մասին լսել ենք,— նկատեց Շինական Պօղոսը : — Ալոյին էլ գիտենք, Նալխաան Մանուկին էլ :

— Որ էդպէս է, էլ ո՞ւր էք պարապ կանգնել,— շուռ եկաւ Մարտօն :

— Հիմա ի՞նչ անեմ, էս կէս գիշերով մէկ էլ Մուշ էրթա՞մ, տարակուսանքով յարեց քաւորը :

– Կ'ուզես Բիթլիս գնա : Մինչեւ իմ աղջկայ երեսին եօթ գոյնի քող չլինի, շեմքից դուրս չեմ թողնի նրան : Աղջի, ներս գնա,— Բայազին դառնալով, խըստութեամբ հրամայեց հայրը : — Հարսին ներս տար,— յօնքերը վարպետուհու վրայ սպառնալի կիտելով՝ կարգադըրեց Մարտօն :

Մանիշակը ձեռները ծալած կանգնած էր դրան մօտ : — Դու էլ ներս գնա : Չէ՞ր տեսնում, որ աղջկադ երեսը բաց է : Ինչո՞ւ թոյլ տուեցիր, որ մինչեւ շեմքը բերեն,— գոչեց բարկացած շինականը, դուրս ելնելով տանից :

Տօնէն եւ Ստեփանը իրար նայեցին :

Դրութիւնը լուրջ էր :

Շինական Պօղոսը խորհուրդ տուեց դըռնալ Խասգիւղ : Նա եւ Ստեփանը շտապեցին այդտեղ, գիշերով արթնացրին մի ծանօթ չթավաճառի եւ, հարկաւոր քողերը վերցնելով, վերադարձան Քըրդագոմ :

Սանամը ներս առնելով հարսին, եօթ տարբեր գոյներով ծածկեց նրա երեսը :

— Իսկ կօշիկների մէջ ցորեն լցրե՞լ ես,— հարցրեց Քրդագոմցին :

Սանամը զգաց իր սխալը եւ ամբարից մի փոքր ցարնանացան վերցնելով ածեց Բայազի ոտնամանների մէջ, որ նրա ոտքը խերով գայ կեսրանց տան վրայ :

— Ա՛յ, հիմա եղաւ, հիմա կարող էք տանել,— ասաց երկրագործ Մարտօն :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Բիւզանդ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Երէցեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մոքոսեան, Օր. Ժասմին եւ Պ. Ալէն Մոքոսեան, Այրի Տիկին Երէցեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հոյեան (Փերիկէօ), Սխակեան ընտանիքը (Մարսէյլ) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, տագրոջ, մօրեղբօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 5ին, իր բնակարանը, 64 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 8) ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէօվլէթեան ընտանիքներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Քահանայական Կոչումներու օր: Ժամը 10·30ին Հանդիսաւոր պատարագ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

եւ Հ. ԵՂԻՍ Վ. ՓԷՁԻԿԵԱՆԻ

հոգիներուն համար: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազարեան եւ զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի, Ապրիլ 12, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՆԹԱՌԱՄ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

5.000 ans d'histoire et tous les plaisirs de l'été vous attendent à 4 h 30 de vol de Paris :

le LIBAN

Le confort le plus moderne dans le plus vieux pays du monde : un équipement hôtelier sportif et routier de tout premier ordre. Beyrouth centre touristique international vous ouvre les portes de l'Orient.

Bureau d'information touristique
12, rue Chabanais Paris 2e - RIC 18-64

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ընդհ. նահատակաց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողովուրդը:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրէն 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ: Վարչութեան ընտրութիւն:

1915 24 AVRIL 1964 DEUIL NATIONAL ARMENIEN

ԱՊՐԻԼ 24 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

FERMETURE DES MAGASINS

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթ. պատուիրակ Արեւ. Եւրոպայի Հայոց, ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, Էկզարք Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայերու, վեր. ՍԻՍԼԵԱՆ: ներկայացուցիչ Փարիզի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ:

Հետեւելով Հարաւային Ամերիկայի եւ Միջին Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն օրինակին եւ դրական կերպով ոգեկոչելու համար 1915ի մեր մէկ միլիոն 500·000 նահատակներուն յիշատակը:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Երրորդ անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի հայ վաճառականներուն որպէսզի փակեն իրենց խանութները, աշխատաւորներուն եւ ուսանողներուն, որպէսզի դադրին աշխատելէ

ՈՒՐԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Այս նպատակաւ կը կազմակերպէ երիտասարդներու խումբեր, որոնք պիտի այցելեն խանութները եւ պատշաճ սուգի ազդը բաժնեն:

Փարիզի Հայերը տեղեակ են արդէն թէ անցեալ տարի, իրենց շրջանին մէջ, հարիւրաւոր վաճառատուներ մասնակցեցան այս ձեռնարկին, որ այսօր կոչուած է ընդհանրանալու գաւառին մէջ եւս:

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ .— Նոյն օրը, եկեղեցիները մասամբ բաց պիտի մնան եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարեն: Այսպէս՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին բաց պիտի մնայ ժամը 3էն 5 եւ ժամը 4ին Սերովբէ Սրբազան Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան մեր նահատակներու յիշատակին:

Տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն .—

PARIS — CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
32, Rue de Trévise — Vendredi de 19 h. à 22 ou Tél. NAT. 42-50 ou TRI. 57-74.

L'YON — DONIKIAN, 1, Rue de l'Espérance (3e).

VALENCE — Dr. KOHARIAN, 42, Avenue Sadi Carnot.

MARSEILLE — KHAYIGUIAN D. — 75 Canebière, Tél. : CO 47-74.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro : Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. Գ. ԵԱՆԳԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱ-ԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲՂՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԵՌ ԹԷՐԶԵԱՆ

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ:
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն:

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը .—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN.
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 6[illegible]
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեն այս Կիրակի ժամը 15ին, Միաբանութեան սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, (Առնուվիլ լէ Կոնէս):

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է

Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 14·30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը, 6 Րիւ Շան տէ զ'Ուազօ, գետնայարկ, աջ դուռ, Պանթէօ (Ավընիւ Փասթէօրի շատ մօտիկ, 188 թիւ օթօպիւսի Լանկէ կայարանին ետեւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թաւրիզէն Քրիստափոր եւ Վահան կը փնտռեն իրենց հօրաքոյրը՝ Սիրանուշ Ղուկասեան որ ազատած է Էրզրումի ջարդէն, եւ ամուսինը Յակոբ Ղուկասեան որոնք Փարիզ կը բնակին եւ դերձակութեամբ կը զբաղին: Տեղեկացնել Տիկին Յարութիւնեանի,

HOTEL BUCI
22, Rue de Buci, PARIS (6e)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԻՐԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս — ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ — Բաղ[illegible]

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ — Զուլալ լողա[illegible]

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 370 [illegible]
2 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 520 [illegible]
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր զ[illegible]

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 9 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9978 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9980

ԿԷՍ ԴԱՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եղէն, Թնդանօթները կրկին որոտացին: Եւ կրկին բանակներ՝ երկիրներ ամբողջ իրենց ոտքին տակ առին : Եւ կրկին փոքրերը՝ հայրենիքով ու ժողովուրդով՝ աւերակ ու արիւնաքամ դարձան :

Անգամ մը եւս, իր Թիւի համեմատութեամբ բարձրագոյն տոկոսով, Հայութիւնը եղաւ յանուն ազատութեան եւ արդարութեան կռուող բոլոր բանակներուն մէջ : Եւ նահատակուեցաւ տասնեակ հազարներով: Եւ հերոսացաւ՝ տասնեակ հազարներով :

Այս մասին չուայլօրէն վկայեցին Արեւելքն ալ, Արեւմուտքն ալ :

Խորհրդային Թէ ամերիկեան բանակներուն մէջ, իբրեւ զինուոր Թէ զօրավար, Հայը կրկին վկայեց աշխարհին, որ գիտէ կռուիլ յանուն խտէալի, գիտէ մեռնիլ զէնք ի ձեռին :

Երբ եկաւ հաշուեյարդարի ճակատագրական պահը, մեծերը ճշդեցին, Թէ որուն ինչ բաժին պիտի հանեն :

Խոստումներ չուայլուեցան Հայութեան եւ ան ալ իր կարգին սպասեց :

Ի զուր, սակայն :

«Կարս ու Արտահան» անունները ողջ Հայութեան շրթներուն վրայ ցամքեցան :

Հայութեան համար, ոչ մէկ ծաղիկ տուաւ չորս տարիներու երկունքը: Ամայացած Պատմական Հայաստանէն Թիզ մը չվերադարձուեցաւ բուն տիրոջ : Իսկ խորհրդայնացած Հայ Հողն ալ մնաց մասնատուած, փաճառուած :

Խոցուեցան սրտերը հայորդիներու : Ամբողջ ժողովուրդի մը ցաւը մԹագնեց ամէն գատողութիւն : ԱնԹափանց ու անծայր ստուեր մը կրկին տարածուեցաւ Երեւանէն բուրգերը եւ բուրգերէն Նոր Աշխարհ :

Սակայն, չենք զարմանար այլեւս, երբ այս շրջանին դարձեալ նոյն պատգամը կը կարդանք, միշտ նոյն «Յուսաբեր»ի սիւնակներէն արձակուած .

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու : Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու :

Երկոտասնեակ մը տարիներ ալ ա՛յդ շրջանին վրայէն են անցած :

Հեղձուցիչ կլիմայի մէջ կ'ապրի բովանդակ մարդկութիւնը այսօր: Բարոյապէս անանկ մեծերու խօսքն ու խոստումը այլեւս ոչինչ կ'արժեն: Հիւլէական աւերումներէն սարսափահար, աստուածիմաց Մարդը սողուն է դարձած :

Եւ բոլոր տաճարներու բոլոր ջահերը մարած են կարծես :

Եւ խաւարամած խորաններէն խօսողներն անգամ անզօր կը Թուին չկրկնելու.

— Ամէ՛ն պատճառ կայ վհատելու: Ո՛չ մէկ պատճառ կայ հաւատալու :

Թանձրացած յուսահատութիւն մը Թախս նստած է մարդոց հոգիներուն մէջ :

Ժողովուրդներ ու անհատներ, փոքրեր ու մեծեր, համայնքներ ու պետութիւններ չեն գիտեր, Թէ վաղը ինչ պիտի պատահի: Մինչեւ ե՞րբ հնարաւոր պիտի ըլլայ տոկալ ահաւոր անստուգութեան, միշտ բազմապատկուող մեծ ու մանր տագնապներուն յաջորդող բախումներուն, տեւաբար աճող ընդհանուր լարուածութեան : Եւ եԹէ յանկարծ պայԹի երրորդ Աշխարհամարտը, այս անգամ ո՞վ կը քանդուի, ո՞վ կը դիմանայ ...

Նման խեղդող մԹնոլորտին մէջ իսկ, մենք բառացի կերպով պիտի կրկնենք այն, ինչ որ կ'ըսէր «Յուսաբեր», ակէ յիսուն տարիներ առաջ, անմահ Ակնունիի բերնով .

«Մերն է վաղուան օրը — այս թող լինի ձեր հաւատը՝ Եգիպտաբնակ Հայեր, ձեր առօրեայ երգը, ձեր հանապազօրեայ երազը» :

Պիտի կրկնենք այսպէս ոչ Թէ որովհետեւ պայմանները աւելի նպաստաւոր են այսօր քան էին ակէ տասը, քսան կամ յիսուն տարի առաջ :

Պիտի կրկնենք այսպէս, որովհետեւ մեր դաւանած հաւատքը ոչ մէկ կապ ունի պայմաններու, ժամանակի եւ տարածութեան հետ :

Պիտի կրկնենք այսպէս, որովհետեւ գիտենք, Թէ այնքան ատեն, որ պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային հաւատքը, պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային գոյութիւնը · եւ հակառա՛կը՝ այնքան ատեն, որ պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային գոյութիւնը, պահպանուած է մեր անօրինակ ազգային հաւատքը :

Երբ կայ մէկը, կայ միւսը :

Հայութիւն — կարդա՛ ՀԱՒԱՏՔ :

Հաւատք — կարդա՛ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ :

Քանի՞ հազար տարի առաջ արդեօք, այս երկուքը իրար գտան ու դարձան լըրացուցիչ ու մնացին անբաժան : Ո՛չ ոք գիտէ :

Եւ արդեօք ո՞ր արշալոյսին եւ ո՞ր երազին հասնելու համար :

Միայն հա՞յ ազատութեան ու ամբողջացած Հայաստանի՞ պետականութեան :

Չե՛նք կարծեր :

Հայ հաւատքը ասոնց կը հասնի, բայց եւ կ'անցնի աւելի վեր, աւելի վեհ խտէալի ձգտելու համար :

Ձգտելու համար այն Մարդուն, որ կալանաւոր մը չէ այլեւս ոչ մէկ տեղ, այլ ազատ մըն է ամէ՛ն տեղ :

Որ ստորադաս մը չէ այլեւս ո՛չ մէկ տեղ, այլ հաւասար մըն է ամէ՛ն տեղ:

Որ եԹէ իրաւազուրկ չէ այլեւս ո՛չ մէկ տեղ, ապա տէր է նկարագրի ու բարոյականի ամէ՛ն տեղ :

Նման հաւատք ոչ անցեալ, ոչ ներկայ, ոչ ալ ապագայ պայմաններէն տուն կ'առնէ :

Նման հաւատք իր սեփական եւ անկախ իրականութիւնը ունի :

Եւ նման հաւատքի ընդունակ են միայն անոնք, որոնք հակառակ հազարամեակներու հալածանքին ու աւերին, սպանդներուն ու սրածումներուն, այնուամենայնիւ, կը յամառին կրկնել նոյն ջերմեռանդութեամբ .

— Ո՛չ մէկ պատճառ կայ վհատելու: Ամէ՛ն պատճառ կայ հաւատալու :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՔԱՐԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԱԹէնքի Թուրք դեսպանը, առաւօտեան ժամը 3ին, ծանուցագիր մը յանձնած է Յունաստանի Արտաքին նախարարին, որով Անգարայի կառավարութիւնը կը յայտնէ Թէ որեւէ յարձակում ուղղուած Կիպրոսի Թուրք զօրքին դէմ, Թուրքիոյ դէմ յարձակում պիտի նկատուի, Դեսպանը աւելցուցած է Թէ իր կառավարութիւնը տեղեկութիւն ունեցած է որ յարձակումի պատրաստութիւններ կը տեսնուին Կիպրոսի Թուրք զինուորներուն դէմ :

Յունաստանի Արտաքին նախարարը յայտարարած է Թէ Մակարիոս Արք. ԱԹէնք պիտի հասնի Ապրիլ 10ին: Այս այցելութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Կիպրոսի Նախագահը: Կը Թուի Թէ այս յանկարծակի ճամբորդութեան գլխաւոր դրդապատճառն է հասարակաց քաղաքականութիւն մը պատրաստել Յունաստանի կառավարութեան եւ Կիպրոսի Յոյներուն միջեւ : Այս քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը գծուած էին արդէն անցեալ Մարտ 12ին երբ Մակարիոս Արք. ԱԹէնք գացած էր Յունաստանի Թագաւորին յուղարկաւորութեան : Այսօր պէտք է գործնական գետնի վրայ դնել այս քաղաքականութիւնը :

Միւս կողմէ Նիկոսիոյ կառավարութիւնը տեղեկացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին որ այլեւս կապուած չի զգար ինքզինքը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի զինակցութեան դաշինքով: ԵԹէ Թուրքիա մերժէ իր 650 հոգինոց զօրքը քաշել, հարցը կը տարուի Ապահովութեան խորհուրդին առջեւ :

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն, Ինէօնիւի պատասխանը Մակարիոսի հրապարակուած է : Այդ պատասխանին մէջ, Թուրքիոյ վարչապետը կ'ըսէ Թէ զինակցութեան դաշինքին միակողմանի ջնջումը որեւէ իրաւական արժէք չունի: Համապատասխան ալ չէ Սահմանադրութեան » :

Թուրք կառավարութիւնը, կ'աւելցնէ նաեւ Ինէօնիւ, պիտի շարունակէ իր իրաւունքները գործադրել եւ բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնէ դէմ դնելու համար որեւէ յարձակման :

Բրիտանական կառավարութիւնը, որուն Թրքասէր քաղաքականութիւնը նոր չէ, կ'երկրորդէ Թուրքիոյ եւ իր կարգին կը շեշտէ Թէ Մակարիոս Արք.ի որոշումը. «Օրինական որեւէ հիմք չունի»:

Այս ամբողջէն զատ եւ հակառակ ՄԱԿի պարտադրած զինադուլին ծանր դէպքեր պատահած են: Հրացանաձգութիւն ամէն կողմ :

Ըստ ֆրանսական եւ ամերիկեան մամուլի գործակալութեանց լուրերուն, 4 յոյն Կիպրացիներ ձերբակալած են չորս Թուրքեր եւ պատի մը տակ շարելէն ետք «Շան պէս պիտի սատկիք» ըսած եւ տեղն ու տեղը սպաննած են: Ասոնցմէ մէկն է զոր Յոյները մեռած կարծած են բայց երեք գնդակով չէր մեռած եւ կըրցած է մինչեւ բրիտանական կայան մը երԹալ ու պատմել գլխուն եկածը :

Նիկոսիոյ ոստիկանութիւնը անմիջապէս քննութիւն բացած է գտնելու համար այդ «գլուելի ոճիրին» հեղինակները :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք Լիբանանի երեսփոխանական ընտրութիւնները սկսան Կիրակի օր հիւսիս - Լիբանանի եւ Թրիփոլիի շրջանէն: Թղթակիցներուն համաձայն, մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը չէ արԹնցած քուէարկողներուն մէջ: 220 հազար հոգի հրաւիրուած էին քուէարկելու ընտրելու համար քսան երեսփոխան (99ի վրայ): Մասնակցողներու համեմատութիւնը հարիւրէն 40էն 60 եղած է: Ընդդիմադիրները պաշտօնապէս չեն «վաւերացուցած» քուէարկութեան կանոնաւորութիւնը, բայց չեն ալ բողոքած Գործադիրին դէմ որ միջամուխ կ'ըլլայ ընտրութեանց: Ընդդիմադիրներն են՝ ազգային պլոքի պարագլուխ՝ Ըէմոն Էտտէ, նախկին նախագահ՝ Քամիլ Շամուն եւ Սլէյման Ֆրանճիէ: Կառավարութեան անդամները չէզոք մնացած են : Ընտրուածներուն մէջ կան երեք շամունական ինչպէս նաեւ Սլէյման Ֆրանճիէ, որու համար կ'ըսուի Թէ տրամադրութիւն ունի Հանրապետութեան նախագահութեան Թեկնածու ըլլալու, Զօր. Շեհապի շրջանը վերջացած ըլլալով : Ֆրանճիէ արժանիքը ունեցած էր իր ցանկին վրայ համախմբելու, աւանդական կերպով իրարու ընդդիմադիր ընտանիքներ որոնց եղբայրասպան կռիւները մեծ աւեր գործած էին Լիբանանի այս հիւսիսային մասին մէջ: Այս համախմբման շնորհիւ է որ Տուէհի ընտանիքին անդամ՝ քահանայ մը առաջին անգամ ըլլալով մուտք պիտի գործէ խորհրդարանը :

Այս առաջին ընտրութիւնը եԹէ կրնայ նախապատկեր մը տալ նաեւ յառաջիկայ կիրակիներու ընտրութեանց, պէտք է ուրեմն նկատել որ մասնաւոր խանդավառութիւն մը չկայ այլ՝ ընդհակառակն՝ անտարբերութիւն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Ճուզեփփէ Սառակաթ Գահիրէէն Թեհրան անցաւ: Մեկնումի ատեն յայտարարեց Թէ իսրայէլեան հարցը պէտք է կարգադրուի ՄԱԿի սկզբունքներու եւ բանաձեւի շրջագծին մէջ: Պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, գլխաւորաբար ֆրանքեւիտալական յարաբերութեանց վերաբերեալ Սառակաթ ըսած է Թէ «հակառակ կարգ մը տարակարծութեանց միջազգային գետնի վրայ» յարաբերութիւնները սիրալիր են :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը չէ հրատարակած Խրուշչեւի Փեշտա խօսած ճառին այն բոլոր մասերը որոնք չին - խորհրդային տարակարծութեանց կը վերաբերէին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ աղջիկը՝ Տիկին Ռատա Աճուպէյ որ կ'ընկերանայ իր ամուսինին, առաջին հանդիպում մը ունեցած է Փըրանսացի կիներու հետ եւ յայտարարած է Թէ Խորհ. Միութեան լրագրողներու հարիւրէն յիսունը կիներ են: Ինք ալ Մոսկուայի համալսարանէն վկայուած լրագրող է եւ «Գիտութիւն ու Կեանք» պարբերականին խմբագրապետուհին : Տիկին Աճուպէյ յայտնած է Թէ Խորհ. Միութեան մէջ, մամուլի գլխաւոր հարցը՝ Թուղթն է, տագնապը մեծ ըլլալով երկրին մէջ :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհին նոր դժուարութիւններ կը ստեղծէ իր ընտանիքին համար : Ժիւլիանայի «անառակ որդին» սկսած է բաւական գլուխ բանել իր ծնողքին: Առջի օր Շիփոլ - Ամըսթերտամ օդակայանը արքայական օդանաւը Ժիւլիանա Թագուհին եւ Պերնար իշխանը երկար սպասած են Իռէնին, որ իրենց պիտի ընկերանար Մեքսիկա: Ի վերջոյ մեկնած են : Ծիշդ այդպահուն իշխանուհիին քարտուղարը զեկոյց մը հրապարակած է ուր կ'ըսուի .— «Համաձայն իր նշանածին վճռական փափաքին, Իռէն իշխանուհին արդէն իսկ որոշած է անոր հետ բաժնել իր աշխատանքը եւ բոլոր հետեւանքները : Այդ պատճառաւ է որ Իռէն իշխանուհին հրաժարեցաւ իր ծնողքին ընկերանալէ Մեքսիկա: Իր գործելակերպին բովանդակ պատասխանատուութիւնը ստանձնելու համար, որոնք պէտք է բոլորովին անջատ ըլլան արքայական ընտանիքին պարտադրանքներէն եւ մանաւանդ նոր դժուարութիւններ չստեղծելու համար Թագուհիին, որոշուած է որ ամուսնութիւնը արտասահման կատարուի »: Թագուհին արցունքոտ աչքերով օդանաւ մտած էր արդէն, գիտնալով որ Իռէն կը մերժէ մըտերմիկ ամուսնութիւն մը Հոլանտայի մէջ, Թագուհիին յետագային հրատարակած զեկոյցը կ'ըսէ Թէ Թագուհին ու իշխանը ցաւով լսած են իրենց աղջկան որոշումը :

ՓԻՋԱՆԻ, երկրագործութեան Նախարարը դիմադրական ճակատի նախկին ռազմիկներու ժողովի մը ընԹացքին յայտարարած է Թէ մասնաւոր համակրութիւն մը չունի Փէթէնի հանդէպ, բայց «ռազմիկներու սերունդ մը կայ որու համար կը մնայ պատմական ճակատամարտի մը հերոսը եւ պէտք է նկատի առնել »:

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐՄԱՏԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ծրագիր կազմողները քմահաճ վերա – բերմունք են ունեցել այսօրուայ մեր գրողների նկատմամբ, որը եւ արտայայ– տուել է դասագրքերում: 10րդ դասարա– նի ծրագրում, որ ամբողջովին նուիր – ուած է հայ խորհրդային գրականութեա– նը, այսօրուայ կենդանի հեղինակներից միայն երեքն են կարողացել բաւարարել ծրագրի հեղինակների ճաշակը՝ Ստ. Զօրեանը, Ն. Զարեանը, Գ. Սարեանը, ուրիշ ոչ ոք: Ճշմարտութեան դէմ չմե – ղանչելու համար, ասենք նաեւ, որ ու – թերորդ դասարանի ծրագրում համեստ տեղ ունեն նաեւ Ց. Շիրազը (չորս ժամ) եւ Հ. Սահեանը (երկու ժամ), մի քանի հեղինակներից էլ մի երկու գործ յանձ – նարարուած են ... «անհատական ըն – թերցման համար»: Ամենաբարձր կար – ծիք, սէր ու յարգանք ունենալով դէպի մեր երեք մեծավաստակ ու անուանի գը– րողները՝ Ստ. Զօրեանը, Ն. Զարեանը եւ Գ. Սարեանը, մենք չենք կարող չասել ծրագրի հեղինակներին, — սիրելի բա – րեկամներ, միթէ՞ այդ երեք անուանի գրողներով միայն կարելի է պատկերա – ցնել մեր այսօրուայ գրականութիւնը: Ո՛չ, կամ դուք չգիտէք մեր այսօրուայ գրողներին, կամ մոլորութեան մէջ էք:

Քանի որ խօսք եղաւ դպրոցական դա – սաժամի սահմանափակութեան մասին, ժամանակի գործօնի մասին, մենք ան – հրաժեշտ ենք գտնում չօշափել եւս մի հարց, առանց մտահոգուելու, որ որոշ ամբոխավարներ (դեմագոգներ) կարող են այլ մեկնաբանութիւն տալ մեր կար– ծիքին: Գուրգէն Պապեանն իր յօդուա – ծում չեշտում է, որ հայկական դպրոց – ներում՝ «ռուս գրականութեան ուսում– նասիրութեան հարցը լուծուած է: Մեր դպրոցներում լայն հնարաւորութիւններ են տրուած, իբրեւ պաշտօնապէս աւան – դուող առարկաների, ուսումնասիրելու ռուս մեծ ժողովրդի լեզուն եւ գրակա – նութիւնը: Սա շատ հաճելի է: Հաճելի է յատկապէս, որ ռուս կլասիկ գրակա – նութիւնը բնագրով է ուսումնասիրւում»: Դա շատ լաւ է: Աւելի եւս պէտք է լաւ ացնել Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդման դրուածքը հայկական դպրոցներում: Այդ արւում է եւ պէտք է արուի անպայման «բնագրերով» — այ – սինքն Ռուսաց լեզուով:

Հիմա հարց է առաջանում, եթէ հայ– կական դպրոցներում ռուս գրականու – թիւնը անցնում են բնագրերով, Ռուսաց լեզուով, էլ ի՞նչ անհրաժեշտութիւն կայ, որ հայ գրականութեան ծրագրի եւ դասագրքերի մէջ էլ՝ նորից տեղ յատ – կացուի ռուս գրականութեան մի քանի ներկայացուցիչների:

Ծրագրերը կաշկանդում են դասագիրք կազմողներին, դասագրքերն էլ կաշկան– դում են դասատուներին եւ տուժում են ... դպրոցը, սովորող պատանեկութիւ – նը, Հայոց լեզուն եւ գրականութիւնը:

Ասացինք, որ ծրագրերը շատ են կաշ – կանդել դասագիրք կազմողներին, դա – սագրքերն էլ կաշկանդում են դասատու – ներին, իսկ թէ այդ կաշկանդումը երբե– մըն ինչ անեկդոտային ձեւեր է ընդու – նում, ցոյց է տալիս հետեւեալ փաստը: 1962 թուականին մի տասն օր, հասարա– կական աշխատանքի բերումով, եղայ Ե– րեւանի ութամեայ դպրոցներից մէկում: Գրեթէ բոլոր դասարաններում ես լսեցի լեզուի եւ գրականութեան դասերը: Ու – թերորդ դասարաններից մէկում ես ակա– նատես եղայ այսպիսի պատկերի: Աշա– կերտները անգիր սովորել էին Ե. Չա – րենցի հանրայայտ «Ես իմ անուշ Հա – յաստանի» բանաստեղծութիւնը (նրանց դասն էր) եւ արտասանում էին շատ յա – ջող՝ գոհացնելով իրենց դասատուին եւ ուրախացնելով նաեւ հիւրիս ... Սակայն բոլոր արտասանողներն անխտիր բանաս– տեղծութեան վերջին՝

«Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում»

Տողի փոխարէն, կրկնում էին նախորդ– տան վերջին տողը՝

«Էլի ես որբ ու արնավառ իմ Հայաս – տան եարն եմ սիրում»:

Դասերից յետոյ ես նրբանկատօրէն ու – սուցչին «գլխի գցեցի», թէ աշակերտնե – րը ... աղաւաղում էին մեծ բանաստեղծի գրական գոհարը եւ ասացի, թէ ո՛ր տո– ղը:

— Ո՛չ, աշակերտները չեն աղաւաղում, նրանք ճիշդ են արտասանում, այդպէս է տպուած դասագրքում:

Ստուգեցինք դասագիրքը: Ես ... ըն – կայ «անյարմար» դրութեան մէջ: Դա – սագրքում բանաստեղծութիւնը տպուած էր այնպէս, ինչպէս արտասանում էին ա– շակերտները:

— Միթէ՞ դուք, ինքներդ, չգիտէք այդ բանաստեղծութեան եզրափակիչ հոյա – կապ տողն այնպէս, ինչպէս նա կայ Չա– րենցի բոլոր ժողովածուներում, — հար– ցըրի ես:

— Ի՞նչ էք ասում, ի՞նչպէս չգիտեմ, այդ բոլորը գիտեն, բայց թէ ... որ այդ– պէս է տպուած դասագրքում՝ ես ի՞նչ անեմ:

Այդ կաշկանդումը, դասագրքի նոյնիսկ բացարձակ սխալին կառչած մնալը շատ տխուր երեւոյթ է եւ նոյնպէս գալիս է յայտնի տխուր օրերից:

Չէ՞ որ այդ դասագիրքը տպագրուած էր ամբողջ տասը հազար տպաքանակով եւ ուղարկուած բոլոր դպրոցներին: Ոչ մի դպրոց, ոչ մի ուսուցիչ կամ չէր նը– կատել եւ ուշադրութիւն դարձրել այդ արտառոց սխալին եւ տեղեկացրել լու – սաւորութեան մինիստրութեանը, որ ... «պաշտօնապէս» ուղղուէր սխալը, կամ եթէ նկատել էին՝ չէին համարել ... վը– րիպում, չէ՞ որ «այդպէս է տպուած դասագրքում», իսկ դասագիրքը ... Թալմուդի նման անսխալական է:

Ես այս փաստով չեմ ուզում ստուեր նետել մեր հազարաւոր ուսուցիչների վը– րայ, որոնք հոյակապ գործ են կատա – րում մեր հայրենիքի համար դաստիա – րակելով հիանալի սերունդ, մատաղ սերնդին սովորեցնելով մեր հիասքանչ լե– զուն, ուսուցանելով մեր հարուստ գրա – կանութեան գանձերը:

Այս փաստով ես ուզեցի շեշտել, թէ մտավախութիւնը դեռ, որոշ դէպքերում, որքան խորն է մանկավարժների մէջ եւ դասագրքով կաշկանդուելը մինչեւ ո՛ւր կարող է հասցնել, մանաւանդ եթէ այդ դասագիրքը ինքն էլ զուրկ է շատ ար – ժանիքներից:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

«Սով. Գրականութիւն», Փետրուար

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Բ.

Մեր նիւթէն դուրս է խօսիլ Հայաստա– նի մէջ ապրող երգիծանկարիչներու մա – սին, որոնց մէջ չեն պակսիր խւական օժտուածները:

Անոնք բոլորուած են ընդհանրապէս տեղւոյն միակ երգիծաթերթին՝ Ոզնիի շուրջ: Օֆսեթ բազմագոյն նկարներով զարդարուած այս պարբերաթերթը, պե– տական օժանդակութիւն եւ միջոցներու անսահման կարելիութիւններով հան – դերձ, ամիսը հազիւ ութ էջերով կը հը – րատարակուի, ինչ որ իսկապէս զարմա – նալի կը թուի մեզի: Երբ նկատի առնենք որ Սփիւռքի ծանօթ սեղմ պայմաններու տակ իսկ, ցիրուցան Հայեր կը յաջողին աւելի ճոխ բովանդակութեամբ՝ ընդար– ձակածաւալ թերթեր հրատարակել: Կ'ընդունինք գոյութիւնը կարգ մը հար – կեցուցիչ պարագաներու: Բայց ինչո՞ւ նոյն պարագաները արգելք չեն ըլլար Մոսկուայի մէջ հրատարակուող ռուսե – րէն Քրոքոտիլին՝ հրատարակուելու աւե– լի ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ մը, երգիծական գրութեան թէ նկարի տեսակէտով: Որքան գիտենք, Հայերու մէջ նուազ չեն երգիծական ոչ տաղան – դը, ոչ ալ կարողութիւնը: Պիտի մաղ – թէինք տեսնել Ոզնին աւելի ընդարձակ ծաւալով եւ աւելի «երգիծական» բովան– դակութեամբ, (քննադատական գրու – թիւնները չեն մտներ երգիծական խւա– կան սահմաններուն մէջ):

Պիտի չյիշատակենք, հետեւաբար, Հայաստանի մեր երգիծանկարիչներուն անունները: Բացառութիւն պիտի ընենք, սակայն, երկու օժտուած երգիծանկա – րիչներու մասին, թէեւ անոնք, մի[…] մանաք ... երգիծանկարիչ չեն: Առա[…] ջինը, Հայաստանի ամէնէն ծանօթ բեմա[…] վար՝ Վարդան Աճէմեանն է, որուն նը[…] կարները վաւերական երգիծանկարիչի մը վայել գործեր են: Միւսը՝ ճարտա[…] րապետ Միքայէլ Մազմանեանն է, որ[…] Վեհ. Հայրապետին Եգիպտոս այցելու[…] թեան առթիւ՝ բախտը ունեցանք մեր մէ[…] ունենալու: Ինք եւս ունի շատ յաջող դիմանկարներ: Մէկ քանի յարգելի բա[…] ցառութիւներէ զատ՝ Ոզնիի երգիծանը[…] կարները գործերն են աւելի նկարիչնե[…] րու քան թէ երգիծանկարիչներու: Իսկ գիտենք թէ երգիծանկարչութիւնը այն[…] քան հեռու է նկարչութենէն, որքան Օ[…] եանի գրականութիւնը՝ Ահարոնեանէն: Հակառակ բոլոր իր տաղանդին եւ բարե[…] կամեցողութեան՝ Ահարոնեան հազիւ թէ յաջողէր երգիծանքի մէջ մասնագիտա[…] նալ ...:

Մենք պիտի գոհանանք հետեւաբար ներկայացնելով Սփիւռքի մեր երգիծա[…] նկարիչներէն երեք հատը միայն, մա[…] նաւորապէս անոնք, որոնք շնորհիւ ի[…] րենց երկարամեայ յարատեւ աշխատան[…] քին՝ կը դասուին մեր ամէնէն վաւերա[…] կան արուեստագէտներու կարգին, ու[…] րացած ըլլալով որոշ վաստակի եւ համ[…] բաւի: Արուեստագէտներ, որոնց որքա[…] անձին՝ նոյնքան եւս գործին մօտէն ծա[…] նօթանալու բախտը ունեցած եմ: Անոն[…] են, հնութեան կարգով.— Տիրան Աճէ[…] եան (Պէյրութ), Զիկ Տամատեան (Պօլ[…] րէշ) եւ Քիրազ (Փարիզ):

ՏԻՐԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

Այն օրերուն՝ ես ալ վարակուած [...] իմ նախափորձերս կ'ընէի մամուլի մէ[ջ]. Նախանձով մը — բարի անշուշտ, – կը հետեւէի բոլոր այն նկարներուն, ո– րոնք կ'երեւային Պոլսոյ թերթերուն մէ[ջ]. Օր մը «Կավռօշ»ի մէջ աչքիս զարկ[…] փոքրածաւալ երգիծանկար մը, որ [...] ներկայացնէր բանաստեղծ Գր. Կամսա[…] րենցը: Բայց այս գործը տարօրին[…] կերպով կը զանազանուէր միւս բոլ[…] տեսածներէս՝ թէ գծագրութեան, [...] գիծերու աւելի յստակութեան եւ ընդ[…] հանրապէս յղացքի տեսակէտով: Կար[…] դացի ստորագրութիւնը — «Տիրան Ա– ճէմեան»: Առաջին հանդիպումս՝ [...] հետ: Հանդիպում մը զոր պիտի չմոռ[…] յի երբեք, կրած այնքան խոր տպաւ[…] րութեանս տակ: Տպաւորութիւնը [...] տպաւորութիւն: Զինք անձնապէս ճան[…] նալու առիթ չունեցայ այլեւս: Դէպք[…] րը գահավիժեցան:

Իզմիր: Հայութիւնը ցիրուցան: Սէ[…] Վիեննա, մէկը Փարիզ, ուրիշներ Եգի[…] տոս, Պէյրութ: Անտեղեակ իրարմէ: [...] ալ՝ ի վերջոյ ինկած էի Գահիրէ: Աշխարհամարտին, դարձեալ պիտի հա[…] դիպէի իրեն՝ միշտ մամուլի էջեր[…] մէջ: Ձեռքս անցաւ Պէյրութ հրատար[…] ուող Ֆրանսերէն Լն Ռուք պարբեր[…] թերթը, որուն երգիծանկարները բնա[…]

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Այս վերջինը, անկարեկիր ու անայ – լայլ, վսեմ ու գեղանի իր սեւ շրջազգես– տին մէջ, որ իր մարմնոյն կ'ընծայէր արձանի մը բոլոր չքեղութիւնները, իր պարզութիւնութեամբ կը տիրապետէ իր ամուսնոյն ...

— Դուն բաւական բաներ սորվեցուցած ես արդէն ինծի, մեր ամուսնական կեան– քի ընթացքին, կը պատասխանէ մանկա – մարդ կինը հանդարտ ու անխռով: Դուն մեզ չարչարեցիր ու անձկութեան մատ– նեցիր՝ զաւակդ, աղջիկը ու կինդ, ինչ – պէս կը չարչարես ռուս ժողովուրդը ... Ահա, կը հեռանամ քեզմէ, ուզես կամ ոչ:

Այս ծանր ամբաստանութենէն ետք, Նատիա կիսատ թողլով հացկերոյթը, կը հեռանայ Վորոշիլովներու տունէն:

Այդ օրէն ի վեր, ոչ ոք պիտի տեսնէր զայն ողջ ... իր խորհրդաւոր անյայ – տացումին մասին կարծիքները կը տար – բերին:

Ցենուելով Նատիայի սենեկապանու – հիին՝ Ալեքսանտրայի յայտարարու – թեանց վրայ, Էմմանուէլ տ'Աստիէ կը գրէ. —

«Նատիա կը վերադառնայ իր փոքրիկ յարկաբաժինը ու կ'առանձնանայ ննջա – սենեակին մէջ: Ուշ գիշերին, Սթալին, իր կարգին, կը վերադառնայ իր սենեա– կը: Առաւօտուն, երբ Ալեքսանտրա եւ ուրիշ սպասուհի մը՝ Քարոլին ներս կը մտնեն մանկամարդ կնոջ սենեակէն, զայն կը գտնեն երկարած անկողնին վը– րայ, մեռած վիճակի մէջ: Դիակին քովը կար ատրճանակ մը ...»:

Ցիշմըն եւ Հիւթթըն, սակայն, չեն հաւատար անձնասպանութեան վարկա – ծին, այլ կը հաւատեն թէ Սթալինի կողմէ պատրաստուած ոճիր մըն էր:

Ըստ իրենց, Վորոշիլովներու հացկե – րոյթի ընթացքին պատահած ճակատա – գրական միջադէպէն ետք, գիշերը ուշ ա– տեն, Սթալին կ'երթայ ու կը գտնէ իր կինը ննջասենեակին մէջ, ու քանի մը խօսքերէ ետք, կը համոզէ եւ կը հան – դարտեցնէ զայն: Ապա, Սթալին իբրեւ թէ կնոջ ջիղերը հանդարտեցնելու համար անոր կուտայ հանդարտեցուցիչ ըմպելի մը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ բռնատի – րոջ ննջասենեակին պահարանին մէջ գտնուող փոքրիկ սրուակներէն քանի մը կաթիլ, ըսելով.

— Զափէն աւելի ջղայնացած ես ու– յոգնած. խմէ այս ըմպելին, որ պիտի հանդարտեցնէ ջիղերդ ...

Ինչ որ ճիշդ է, սակայն, իրականու – թիւնը երբեք ալ չի յայտնուիր ռուս ժո– ղովուրդին:

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կը ծանուցանէ թէ Նատիա զոհ է գացած ա– ղիքային տագնապի մը:

Երկրորդ անգամ ըլլալով, Սթալին այ– րի կը մնայ:

Այս անգամ, սակայն, Նատիայի գլխա– կը աւելի ծանր կը կշռէ իր խղճմտանքին վրայ, քան Կատարինէ Սվանիծէին:

Այլեւս չէր կրնար պատրուակել թէ իր կինը զոհած էր յանուն արդար դատի մը՝ Յեղափոխութեան ...

Նատիայի անձնասպանութիւնը — եթէ անձնասպանութիւնը ճիշդ է — պիտի մնայ զայրոյթի ու բողոքի ահազնազոչ ցոյց մը, Սթալինի բռնատիրական ու անմարդկային արարքներուն դէմ:

×

Այսուհանդերձ, ուրիշ կիներ ալ մուտք գործած են Սթալինի կեանքին մէջ, երբ բռնակալը սկսած էր արդէն իջնել ծերութեան զոզը: Այդ կիները կրնային իրեն բերել մոռացումի սպեղա– նին: Անոնցմէ մէկը, մանաւանդ, որ ե– ղած է իր երրորդ կինը՝ Ռոզա Կականո – վէչ, քոյրը Քաղաք. Բիւրոյի անդամ– ներէն մէկուն:

Բասթերնաքի եւ Իլիա Էրենպուր[…] բարեկամ այս կինը, որ զանոնք չար[…] անգամ մը կ'ընդունէր իր «սալոն[…] մէջ, ժամանակ մը հաճելի կը թուի [...] Սթալինի: Եւ սակայն, մենատէրը, [...] կը ձանձրանայ Ռոզայէն, եւ օր մը, [...] կարծակիօրէն, այս կինն ալ կը չք[…] հրապարակէն: Աքսորի՞ մէջ մեռած Ռոզան ...: Շատեր այդպէս կը կարծ[…] Իսկ Սթալին, տարաձայնութիւններ [...] նետէ հրապարակ, ըստ որոնց, ամուս[…] լուծուած էր Ռոզայի հետ, եւ այսպ[…] սով կտրուկ կերպով պատասխան [...] տայ բոլոր հարցումներուն, այդ առ[…] չութեամբ:

Մեծանուն դերասան Օրսոն Ուէլ[…] պաւէնի մը մէջ արտակարգօրէն տար[…] նակ տիպար մըն է ստեղծած: Մարդ [...] գաղտնի ոստիկան մը կը վարձէ ու ան[…] պաշտօն կը յանձնէ գտնել իր անցեա[…] տեղեակ բոլոր անձերը, որպէսզի [...] նոնք մէկիկ մէկիկ սպաննելով ոչնչ[…] նաեւ իր սեփական անցեալը:

Ճիշդ այդպէս ալ, Սթալին իր սար[…] փելի ոստիկանական մեքենան շարժ[…] մէջ կը դնէ, կարենալ լռութեան դա[…] պարտելու համար բոլոր անոնք որ անցեալին տեղեակ են ու կրնան շատ գիտնալ ...

(5 Շար.)

է որ ամէնէն առաջ գրաւէին ուշադրութիւնս: Քաղաքական այժմէական երգիծանկարները, առօրագրութիւն՝ Տիրան Աճէմեանի: Ինչ մեծ ճամբայ կտրած էր բարեկամս...

Արդէն հասուն, գիծով թէ գաղափարներով, ան կը ներկայանար իբրեւ վարպետ երգիծանկարիչ մը: Ինք ստեղծած էր նաեւ Լիբանանցի խորամանկ բայց ուշիմ գիւղացիին տիպարը՝ Ղանթուս: Զօրական նկարներէ բաղկացած շարքով մը՝ անիկա վեր կ'առնէր հանրային կեանքի մէջ տեսնուած քննադատելի երեւոյթները, խիստ երգիծական ձեւով մը:

Այնուհետեւ հանդիպեցայ իր գործերուն՝ նոյն քաղաքի արաբերէն Ալ Տապպուր գունաւոր շաբաթաթերթին մէջ, որուն կ'աշխատակցէր քաղաքական բազմաթիւ երգիծանկարներով: Սրամիտ եւ կենդանի: Այս ճիւղին մէջ ձեռք բերած իր համբաւին շնորհիւ՝ անիկա այսօր կը հանդիսանայ Լիբանանի ամէնէն ծանօթ եւ հին երգիծանկարիչը:

Բայց որքան ալ յաջող ըլլան մամուլի էջերուն մէջ ցրուած գործերը, անոնք սովորաբար օրը օրին եւ ըստ պայմաններու պահանջած հարկին՝ յաճախ վերջին վայրկեանին արտադրուած գործեր ըլլալով, կը սկսին տակաւ միօրինակ դառնալ, վերածուիլ ռութինի, այնքան որ վերջ ի վերջոյ կերպով մը կը դադրին իսկական արուեստագէտին ներքին գոհունակութիւն պատճառելէ: Անիկա պէտքը կը զգայ ուրիշ ոլորտներու: Եւ կը լծուի, այս անգամ, իր ներաշխարհին արձագանգը կազմող գործերու, անոնց մէջ փնտռելով տեսակ մը փոփոխութիւն, աւելի՝ մխիթարութիւն: Եւ ասոնք կ'ըլլան յաճախ գործերը, որոնք իսկական արտայայտութիւնը կը հանդիսանան երգիծանկարիչի մը տաղանդին, անոր «լաւագոյն» գործերը: Անոնց վրայ խորհելու, խորհրդածելու, զուրգուրալու, զանոնք մասնաւոր փնտռտուքի, խնամքի առարկայ ընելու ժամանակ տուած է: Ահա թէ ինչու ընդհանրապէս այս գործերով է որ արուեստագէտը կը կազմէ իր ցուցահանդէսը:

Տիրան Աճէմեանի շարքերը, տիպարներու թէ ծանօթ անձնաւորութիւններու գլուխները, իսկական յաջողութիւններ են: Անոնց մէջ՝ բացի նմանութենէն, Տիրան երեւան բերած է ենթակային ամբողջ հոգին, շատ յստակօրէն, բծախնդրօրէն եւ առանց աւելորդ մանրամասնութիւններու, պիրկ եւ հաստատ գիծերով, որոնք երբեք չեն կորուիր եւ կը վերջանան այնպէս՝ ինչպէս սկսած են:

Զարմանալի չէ, հետեւաբար, բարոյական թէ նիւթական այն յաջողութիւնը որ գտաւ մասնաւորաբար 1961ին Պէյրութի մէջ կազմակերպած իր ցուցահանդէսը, որ միահամուռ գնահատանքի արժանացաւ Լիբանանեան մամուլին, անխտիր: Տիրան պարգեւատրուած է Լիբանանեան Արժանեաց շքանշանով:

Դժբախտաբար՝ իր ժամանակին կարեւոր մէկ մասը յատկացուցած է ճարտարապետական եւ վաճառականական գծագրութիւններու, որոնք, որքան ալ խընամուած եւ յաջող գործեր եղած ըլլան, երգիծանկարչական իր տաղանդին թափը կը կասեցնեն:

Տիրան հոգիով ամբողջապէս արուեստագէտ է, եւ մասնաւոր հոգածութիւն եւ համակրանք կը տածէ իր արուեստակիցներուն հանդէպ: Նկարչութեան կողքին, անիկա օժտուած է նաեւ դերասանական լուրջ շնորհներով, տարիներ շարունակ փայլելով բեմերու վրայ՝ պատասխանատու դերերով:

ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ

(2 Շար.)

ԹՐԹԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԱՐԴԻԿԸ ԳՈՀ ՉԵՆ ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՉ»ԷՆ

Ծանօթ է որ փրանսական մամուլը, օրաթերթերէն ետք՝ շաբաթաթերթերը լայն էջեր ու նկարներ նուիրած են Շարլ Ազնաւուր Հայաստանեան ճամբորդութեան: Անցեալ Շաբաթ *Նուառ է Պլան*, *Քանտիտ*, *Իսի – Փարի*, *Մաչ* երկար յօդուածներ ու նկարներ հրատարակած էին: *Մաչ*ի յօդուածը շատ դժգոհութիւն պատճառեր է թրքական *Տինիա* թերթին խմբագրին որ հետեւեալ ձեւով կը «պատասխանէ» փարիզեան շաբաթաթերթին·

— «Բոլորս ալ կը ճանչնանք Ազնաւուր անուն հայազգի երգիչը եւ շարժանկարի արուեստագէտը: Ազնաւուրեան ընտանիքին անդամներէն ոմանց հետ, 1923ին Երեւանէն Թուրքիոյ ճամբով արեւմուտք գաղթեր է, մեծ մայրը Երեւան մնացեր է, 90ը անց է:

Ազնաւուր վերջերս Երեւան երթալով մեծ մօրը այցելեր է: Միլիոնաւոր սպառում ունեցող «Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ այս այցելութեան նկարները ու պատմութիւնը կայ: Լուրերը տուողն ալ Սիթիճեան (*) անուն Հայ մըն է: Հանդէսին այն տեղերու ներկայացուցիչն է կ'երեւի:

«Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ երկրորդ անգամ է որ կը գրուի թէ Ազնաւուր ընտանիքը թրքական վայրագութիւններէն ազատելու համար խոյս տըւած է: Ինչպէս յայտնի է Ա. աշխարհամարտի ընթացքին ռուսական բանակներուն Թուրքիա արշաւանքը դիւրացնելու համար կարգ մը շրջաններու մէջ Հայերը ապստամբած, այս պատճառաւ մեծ ողբերգութիւններ պատահած էին:

«Օսմանեան պետութեան վերջին պատերազմական կառավարութեան եւ Հայ ապստամբ կոմիտէներուն միջեւ պատահած այս արիւնալի դէպքերուն հետ 1923ին Թուրքիոյ մէջ հանրապետական վարչաձեւը հիմնողները ոչ միայն ոեւէ կապ չունին, այլեւ ոչ 1923ին, ոչ ալ յետագային Թուրքերուն եւ Հայերուն միջեւ ոեւէ դէպք չէ ծագած:

«Դժուար չէ «Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ սրբագրել այն պատրուակը զոր երգիչը կը գործածէ իր անունին շուրջ ծանուցումներուն գոյն տալու համար: Վասն զի այս հանդէսը էջերը կը բանայ այս ուղղութեամբ սրբագրութիւններու:

«Զբօսաշրջիկային գործավարութիւնը Թուրքիոյ Հայերուն, նոյն իսկ Թերեւս Հայոց Պատրիարքարանին միջոցաւ «Փարի – Մաչ» հանդէսին մէջ երրորդ անգամ լոյս տեսած այս զրպարտութեանը կրնայ պատասխանել:

«Նմանապէս այս հանդէսին մէջ ի տես Կիպրոսի մասին լոյս տեսած նկարներուն եւ լուրերուն, այնպէս կը կարծուի որ մենք Կիպրոսի Թուրքիոյ կցումը կ'ուզենք, կը սպաննենք ասոր առաջքը առնել ջանացող Յոյները: Հանդէսը հելլէն մեծահարուստներու հետ կապ ունեցող կարգ մը մարդիկ ունի: Բայց մեր զբօսաշրջիկային գործավարութեան Փարիզի ներկայացուցիչներն ալ, այս հանդէսին չէզոք վարիչներուն նամակներով լաւագոյնս կրնան լուսաբանութիւն տալ: Զենք հասկնար որ ինչ պատճառաւ հանդէսին մէջ լոյս տեսած այլազան սխալներէն միայն մեզի պատկանողները չեն սրբագրուիր: Զբօսաշրջիկային գործավարութեան արտասահմանի կազմակերպութիւնը եւ միլիոնաւոր ոսկիի ծախքը, ձգեցէք մեզի որպէսզի հրատարակութիւններ կատարենք: Եթէ դէթ զրպարտութիւններու պատասխանելու չծառայեն, հապա ի՞նչ բանի պիտի ծառայեն այդ գումարները»:

(*) Թարմացնելու համար թուրք լրագրողին յիշողութիւնը, ըսենք որ Հայուն անունը՝ Ֆիթինեան է, եւ ինք չէ յօդուածագիրը այլ՝ ժորժ Մրնան:

ՄԵԾԵՐՈՒ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Եւ սակայն կը դառնայ·— *Երբ Գալիլէ հաւատաքննութեան ներկայացաւ 1633ին՝ իր գրած այն գիրքին համար ուր կ'ապացուցանէր թէ երկիրը կը դառնայ արեւուն շուրջը, հակառակ եօթանասուն տարեկան ալեւոր ծերունի մը ըլլալուն՝ ստիպուեցաւ ծունկի վրայ յետս կոչել իր կարծիքը որ հերետիկոսութիւն կը նըկատուէր այն ժամանակ: Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Գալիլէ, այս յետս կոչումէն ետքը, ոտքը գետին զարնելով գոչեր է · «Եւ սակայն կը դառնայ»: Ասոր համար է որ նշանաւոր գիտունը թէեւ ազատեցաւ խարոյկէ, սակայն հաւատաքննիչներու հսկողութեան տակ մնաց մինչեւ իր մահը:*

Զա՛րկ բայց մտի՛կ ըրէ·— *Թեմիստոկլէս Աթենացի զօրավար մըն էր* (514 – 449 Ք. Ա.): *Օր մը ժողովի մը մէջ, երբ Թեմիստոկլէս Եւրիբիադէսի հակառակ կարծիք մը կը յայտնէր, այս վերջինը գաւազանը վերցուց կարծես ծեծելու համար իր ընդդիմախօսը: Թեմիստոկլէս, հանդարտ եւ տէր ինքզինքին, կեցուց զայն ըսելով ·— «Զա՛րկ, բայց մտի՛կ ըրէ»:*

Ամէն բան վրաս կը կրեմ ·— *Բիոն Յունաստանի հին իմաստուններէն մէկն էր եւ կ'ապրէր Քրիստոսէ վեց դար առաջ: Երբ իր ծննդավայրը, Պրիէն, պաշարուեցաւ Կիւրոսի զօրավարներէն, քաղաքին բոլոր բնակիչները փախան իրենց հետ տանելով իրենց բոլոր թանկագին ինչքերը: Ամէն մարդ կը զարմանար Բիոսի անհոգութեան վրայ, որովհետեւ իմաստունը մեկնումի որեւէ պատրաստութիւն չէր տեսներ: Երբ հարցուցին իրեն ասոր պատճառը· «Ամէն բան վրաս կը կրեմ», պատասխանեց Բիոն, զգացնելով այսպէս թէ ինք կարեւորութիւն չի տար այն ինչքերուն որոնք կրնան կորսուիլ եւ թէ ամէնէն թանկագին հարըստութիւնը կը նկատէր իր իմաստութեան եւ մտքի գանձերը:*

Կօշիկէդ վեր մի՛ ելլեր·— *Հնութեան ամէնէն երեւելի հելլէն նկարիչն էր Ապելլէս, որ իր գործերուն նկատմամբ շատ անաչառ ըլլալով, կը ջանար միշտ օգտուիլ անոնց մասին եղած քննադատութիւններէն: Կը պատմուի թէ երբեմն իր նկարները կը ցուցադրէր հանրային տեղեր, եւ ինք անոնց ետին կը պահուըտէր ամէնուն քննադատութիւնները լսելու համար: Օր մը, կօշկակար մը անոր շինած մէկ պատկերին մէջ կօշիկի մը վըրայ թերութիւն գտաւ: Ապելլէս զայն սրբագրեց: Հետեւեալ օրը, նոյն գործաւորը պատկերին ուրիշ մէկ մասին վրայ քննադատութիւններ ըրաւ: Արուեստագէտը իսկոյն պահուած տեղէն դուրս ելաւ, եւ ըսաւ վերոյիշեալ խօսքերը:*

«Պղատոնը կը սիրեմ բայց ճշմարտութիւնը աւելի՛ կը սիրեմ»·— *Պղատոն յոյն իմաստասէր մըն է, որուն աշակերտներէն եղած է Արիստոտէլ: Այս վերջինը երբ համակարծիք չըլլար իր վարպետին, յիշեալ խօսքը կը կրկնէր: Այս բացատրութիւնը տեսակ մը առած դարձաւ ապա, զոր կը կրկնէին իմաստասէրները երբ կ'ուզէին զգացնել թէ չի բաւեր որ կարծիք մը մեծ հեղինակութեան մը կողմէ յայտնուած ըլլայ, այլ հարկ է որ համաձայն ըլլայ ճշմարտութեան:*

Աւելի՛ լոյս·— *Նշանաւոր գերման բանաստեղծ Կէօթէ, իր հոգեվարքին մէջ, փափաքելով որ իր սենեակը աւելի լուսաւոր ըլլայ, կը խնդրէր որ պատուհան մը բանան եւ կ'ըսէր·* «Աւելի լոյս»: *Կէօթէի այս վերջին խօսքը յաճախ կը գործածուի բարոյական իմաստով եւ կը նըշանակէ · «Աւելի մտաւոր զարգացում, աւելի՛ գիտութիւն»:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ալուառինջի հարսը դրեթէ երգեց .

Իրիկիս պոչ նախշուն էր,
Եարոս ելաւ աշուն էր :

Ջոլի կաքաւ էրկեն վիզ,
Մամօ, Պապօ, կարգէք զիս :

Նախըրորդ մարդու մի՛ տաք զիս,
Քշէ նախիր, մոռնայ զիս :

Ջոլխակ մարդու մի՛ տաք զիս,
Թողէ մըքուկ, մոռնայ զիս

Թրնչպար մարդու մի՛ տաք զիս,
Վարէ արօր, մոռնայ զիս :

Հովիւ մարդու տուէք զիս,
Սեւ մաքու կաթ կերցու զիս,
Իր քուլպի տակ քնցու զիս :

Թափօրը շարժուեց: Հարսը իր ընկերաղջիկներով շրջապատուած, զուռնի նըւագակցութեան տակ, դանդաղ գնացքով պտըտեց իրենց տան շուրջ, ապա խոնարհելով համբուրեց հայրական տան շեմքը, ծնողների եւ վարպետուհու ձեռքը եւ ճանապարհ ընկաւ:

Բոլորից առաջ գնում էին Ստեփանը, Շինական Պօղոսը եւ Օնէն:

Բայազը նստած էր սպիտակ ձիու վըրայ: Հարսի աջեւից գնում էր քաւոր Տօնէն՝ ձիու սանձը պահած: Աջ ու ձախ կողմերից ընթանում էին ընկերուհիները՝ մանգաղները բռնած: Ձիու ետեւից գնում էր հարսնեղբայրը, իսկ բոլորից վերջը՝ Ալուառինջի հարսը, Մարտօն եւ Մանիշակը: Վերջին երեքը դեռ Մեղրագետին չհասած, ետ դարձան, իսկ ընկերուհիները Բայազին ուղեկցեցին մինչեւ հարազատ գետի շամբերը եւ այն աղբիւրը, որտեղից անհետացել էր խորհրդաւոր կճուճը:

Մի հրաշալի սովորութիւն կար այդ կողմերում, որ ռամիկ ժողովրդի մէջ պահպանուել էր վաղուց: Հնձուորներն առանձին առանձին չէին հնձում իրենց արտերը, այլ խմբերով՝ նախ մէկի, ապա միւսի: Ում արտը շուտ էր հասունանում, առաջ նրանն էին հնձում: Ուշ հասունացող արտի տէրը սիրով էր շտապում հարեւանի քաղին, որովհետեւ գիտէր, որ երբ իր արտի հերթը գար, ինքը անօգնական չէր մնալու:

Քանի տարիներ Բայազն այդպէս աշխատել էր ընկերուհիների հետ: Նրանք այնքան մտերմացել էին, որ միասին էին բաժանում իրենց ամանների ուտեստը եւ միասին էին մտնում գետը լողանալու: Որքան տարիներ նրանք խմբով շրջել էին Մշոյ ծաղկած դաշտերում, բանջար հաւաքելով գնացել – հասել էին մինչեւ Դաւթի քար:

Այդ էր պատճառը, որ երբ Բայազը ըզգաց, որ ինքը ընդմիշտ հեռանում էր նըրանց շրջապատից, աչքերը արցունքով լցուեցին, եւ նա իր ծածկոցին տակ հեկեկաց:

— Էլ Մեղրագետում մեզ հետ պիտի չլողանաս,— ասացին ընկերուհիները: Այս խօսքերն աւելի սուր խոցեցին Բայազի սիրտը եւ նա, թուլացած, թեքուեց ներքեւ: Ընկերուհիները մէկ առ մէկ փարուեցին նրան եւ իրենց արցունքները թափեցին նրա հարսանեկան շորերի վըրայ: Ապա ետ դարձան եւ մանգաղները բռնած պարեցին հնձի պարը: Ուշ հասունացած մի արտ կար գետափերանին: Գեղջուկ աղջիկները ծունկի գալով քաղում էին ոսկեղոյն ցորենը եւ բարձրանալով խրաքանչիւրը մի պտոյտ էր անում իր շուրջը՝ ձախ ձեռքով լասերի փունջը բռնած, աջով մանգաղը: Նորից էին խոնարհւում եւ նորից բարձրանալով խաղում էին նոյն հրաշալի պարը: Դա մի հմայիչ տեսարան էր, որ շարունակուեց այնքան, մինչեւ հարսանքաւորները բոլորովին անհետացան տեսադաշտից:

Դաւթի քարին չհասած, Ստեփանը, Շինական Պօղոսը եւ Օնէն արագացրին երթը: Ով որ յաղթէր այդ ձիարշաւում, նա դառնալու էր հարսանիքի աղուէսը: Ստեփանը վազքում յաղթեց միւս երկուսին եւ ամբողջ թափով սլացաւ դէպի Արինոք: Նրա նժոյգը, զառիվերը սըրնթաց ելնելով, խրխնջաց Դաւթի քարի մօտ եւ անհետացաւ անտառի մէջ:

— Սեղանները բացէք, հարսը գալիս է, — ազդարարում էր նա գիւղերի մօտով անցնելիս:

Պնտոյցի Մանուկը եւ նրա հարեւաններ ը մեծ սեղան էին պարզել Դաւթի քարի առաջ: Եկողը խմում էր ու անցնում: Նոյնպիսի սեղան էին պարզել Դաշտադէմում Քիշոն եւ Ծաղկանուշը՝ Օնէի տանձի ծառերի տակ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Քահանայական Կոչումնե-րու օր : Ժամը 10·30ին Հանդիսաւոր պատարագ :

Հ· ՆԵՐՍԷՍ Վ· ԱԿԻՆԵԱՆԻ

եւ Հ· ԵՂԻԱ Վ· ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ

Հոգիներուն համար : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

Փ Ա Ր Ի Զ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Զ Ո Մ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ·— Յ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մ· Ղազարեանէ 25 ֆրանք, իր ամուսնոյն մահուան Ա· տարելիցին առթիւ, Լա Մուլէն :

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ· Կ· Մարգարեանէ տասը ֆր· գործողութենէ ազատուելուն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մաղաքեանէ տասը ֆր· իրենց զաւկին ապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ· Պետրոսեանէ տասը, իրենց զաւկին գործողութենէ ազատուելուն առթիւ :

×

Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները·— Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան հարիւր ֆրանք, եւ Տիկին Վառվառէ Ղազէրեան տասը, իրենց մօր՝ ողբ· Անթառամ Ղազէրեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ջերջեան նոյն առթիւ քսան, Պ· Ստեփան Արզումանեան 85, Տիկին եւ Օր· Պօյաճեան 70, Պ· Գարագաշեան յիսուն, Պ· Ժիրայր Ջիլինկիրեան յիսուն, Պ· Զարիքեան Մկրտիչ 35, Պ· Ժորժ Յակոբեան, ողբ· Տիկին Թորգոմեանի մահուան առթիւ 25, Տէր եւ Տիկին Մինասօղլու Մարտիրոս, ողբ· Օր· Կատարինէ Եղիազարեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Լիւսի Ջէօրտիւզեան, իր ամուսնոյն յիշատակին քսան, Պ· Ջէվիչեան, ողբ· Ինճէեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Ակոնայեան, Պ· Պ· Տէմիրճեան Արամ, Հէքիմեան Օ·, Մելիք Շամտանճեան, Գրիգոր Սանթիկեան, Տիկին Նալեան Տ·, տասնական ֆրանք :
Պ· Պ· Տօնիկեան Լ·, Ագեան Ժ·, Գ· Քիւրքճեան, Ա· Ինճէեան, Ս· Խաչէրեան, Ա· Աթճեան եւ Տիկիններ Սիւէրօ Ժագլին, Պլանշըթէ, եւ Լօրէնեան Սրբուհի հինգական ֆրանք :

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ընդհ· նահատակաց յիշատակին :
Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը, 6 Րիւ Շաճ տէ զ'Ուազօ, *գետնայարկ, աջ դուռ, Պանթէօ (Ավընիւ Փամթէօրի շատ մօտիկ*, 188 *թիւ օթօպիւսի Լանկէ կայարանին եւեւ :*

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն, ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները :
ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները :
ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՊՐԻԼ 11-24
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ : Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ :
Մանրամասնութիւնները առանձին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :
Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի
« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ
(Թատերգութիւն հինգ արար)
Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ :
Շաբաթ, 18 Ապրիլ·— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ·— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ·— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ·— ՓԱՐԻԶ :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· Ռ· ԳԱՅԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՀԱՅԿ· ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ
կը կազմակերպէ
ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՅԿ· ՋԱՐԴԵՐՈՒ
ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Քանի մը օրէն, բովանդակ աշխարհի հայ գաղութները 1915 Ապրիլ 24ի 49րդ տարեդարձը պիտի ոգեկոչեն : Հրապարակային հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպուին, ծաղկեպսակներ պիտի դրուին յուշարձաններու վրայ, Միջին Արեւելքի, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ խանութներ պիտի փակուին այդ օրը յարգելու համար յիշատակը Թուրքերու ջարդած մէկուկէս միլիոն Հայերուն :
Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս պատահեցաւ այդ աննախընթաց աղէտը որ ձեւաւորեց մեզմէ ամէն մէկուն ճակատագիրը :
Երիտասարդները պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները :
ՍՏՈՐԵՒ՝ ԱՅԴ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՎԱՅՐԵՐՆ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ·—
ARNOUVILLE : le samedi 11 Avril à 20 h. 30, salle de l'Eglise Arm. Cath. 69, Avenue Henri-Barbusse.
ISSY-LES-MOULINAUX : le jeudi 16 Avril à 20 h. 30, Salle des Fêtes d'Issy. Salle de réunion No 10-11. 25 Avenue Victor Cresson.
LE RAINCY : le samedi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'Ecole Tebrotzassère 1 Boulevard du Nord.
PARIS : le lundi 20 avril à 20 h. 30, Maison Nationale Arménienne, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Métro : Cadet.
ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ ժամը 20·30	ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ	MUTUALITE 24, Rue St. Victor Métro : Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

✻

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ· **Պ· ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՈՂՈՍԵԱՆ

✻

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —
Ղեկ· **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ**

✻

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Ղեկ· **Գ. ԵԱՆԳՊԷԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՒ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ· Միութեան ընդհ· ժողովը Ապրիլ 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի *վերնայարկը : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ : Վարչութեան ընտրութիւն :*

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեն այս Կիրակի ժամը 15ին, Միաբանութեան սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, (Առնուվիլ լէ Կոնէս) :

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 14·30ին :

ՊԵՏՐՈՍ ՉԹՈՒՔՃԵԱՆ
METREUR - VÉRIFICATEUR
DE
PEINTURE ET DE MAÇONNERIE

Կը ստանձնէ նաեւ ներկի եւ որմնադրութեան աշխատանքներ :

Նախահաշիւներու (տըվի) *պատրաստութիւն եւ հաշուեցոյցերու քննութիւն :*

ԴԻՄԵԼ·—

BEDROS TCHIBOUKDJIAN
7, Rue de la Grange-Batelière
PARIS (9e)
PRO. 56-31

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Աղաւնի Քիւրտանեան կը փնտռէ եղբայրը Պետրոս : Ծնողքին անունը՝ [illegible] րապետ եւ Աղաւնի : Կը կարծուի թէ [illegible] չեւ Մայիս 1948 կը գտնուէր Ֆր[illegible] Վերքորի շրջանը, Ֆոնթէն Իզոլէ :
Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի [illegible] կացնել իր քրոջ հասցէին·— Նոր[illegible] փողոց՝ Թիւ 54, Երեւան, Հայաստան

×

Աղաւնի եւ Ալպեռ Ջեմպերեան կը [illegible] տըռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ [illegible] րութիւն :
Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի [illegible] կացնել իր կնոջ հասցէին·— Նոր[illegible] փողոց՝ Թիւ 54, Երեւան, Հայաստան

×

Արփիկ Պօճիկեան եւ զաւակները [illegible] տըռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Յով[illegible] րութիւն : Ծնողքին անունը՝ Յով[illegible] եւ Արուսեակ : Արհեստով դերձակ [illegible] ին մեկնած է բանակ : 1945էն ետք [illegible] նըւած է Ֆրանսա, Մարսէյլ :
Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի [illegible] կացնել իր կնոջ հասցէին·— Նոր[illegible] փողոց՝ Թիւ 59, Երեւան, Հայաստան
Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ՍՓԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան տան [illegible] կ'ուզուի սպասուհիներ : Բնակարան [illegible] սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում [illegible] Պայմաններուն տեղեկանալու համար [illegible] մել Աղքատախնամի դրասենեակը, Րիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ* (9) :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 10 AVRIL

1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ— Թիւ 9981 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 9981

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳԸ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ գրաղիլ Փեքին – Մոսկուա բանավէճով, որ վերջին օրերուն աւելի սուր հանգամանք ստացաւ Սուսլովի գաղտնի տեղեկագրին հրատարակութեամբ, Հունգարիոյ մէջ Խրուշչեւի արտասանած բուռն ճառերով եւ կաֆուրովի մամուլի ասուլիսներով :

Համայնավարական ճակատի երկու հսկաներ մենամարտի են ելած եւ հրապարակով իրար կ'ամբաստանեն իբրեւ «դաւաճան» մարքս – լենինեան գաղափարախօսութեան, առանց բառերը ծամծմելու :

Խորհրդային Միութիւնը կ'իշխէ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին վրայ, իր կարմիր լուծին ենթարկելով ոչ – ռուս բազմաթիւ ազգեր՝ Ուկրայնայէն մինչեւ Քամչաթքա, Պալթիկէն մինչեւ Կովկաս :

Չինաստան տասը միլիոն քառակուսի քիլոմեթրի վրայ ունի եօթը հարիւր միլիոն բնակիչ ,— աշխարհի բնակչութեան մէկ քառորդը :

Համայնավարական շարժումը Չինաստանի մէջ սկսաւ 1920 – 21 տարիներուն : 1922ին Չինաստանի համայնավար կուսակցութիւնը անդամակցեցաւ Կոմինտերնի (Գ. Միջազգային) : Շատ տաք ու պաղ հովեր անցան այդ հսկայ երկրին վրայէն մինչեւ 1949 Հոկտեմբեր 1 , երբ Չանկ Քայ Չէք պարտուած՝ Ֆորմոզա կղզին ապաստանեցաւ եւ Չինաստան դարձաւ ժողովրդական Հանրապետութիւն մը, համայնավար վարչաձեւով : Մաօ Ցէ Թունկ իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ՝ իր մականին տակ առաւ Չինաստանը, պահ մը այն տպաւորութիւնը ձգելով, որ իրականացած է համաշխարհային յեղափոխութիւնը, գոնէ արեւելեան կողմն աշխարհի :

Չինացի կամաւորներ մեծապէս օժանդակեցին հիւսիսային Քորէացիներուն (1950 – 1953) ու Հնդկաչինի (Վիէթ – մին)՝ ընդդէմ Ֆրանսական բանակին (1953 – 1954) :

Չինաստան 1954ին մասնակցեցաւ Ժընեւի հաշտութեան ժողովին եւ 1955ին Պանտունկի խորհրդաժողովին :

« Դեղին վտանգը» , որուն մասին ժամանակ մը մտահոգութեամբ կը խօսէին աշխարհի մեծերը, սկսած էր մղձաւանջ մը դառնալ արեւմուտքի համար :

Մոսկուա – Փեքին առանցքը չէր նմաներ Պերլին – Հռոմ – Թոքիօ առանցքին, որ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին եւ անոր ընթացքին մեծ նեղութիւններու ենթարկեց դաշնակիցներու ճակատը :

Մղձաւանջը անհետացած է հիմա, յորմէհետէ ճեղքուեցաւ համայնավարական ճակատը եւ քանդուեցաւ առանցքը :

Զօրս տարիէ ի վեր լուռ պայքար մը սկսած էր Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ, երեւութապէս գաղափարախօսական գետնի վրայ : Սակայն իրազեկներ քաղաքական գործ կը տեսնէին անոր մէջ :

Կը կարծէին թէ Չինաստան իր եօթը հարիւր միլիոնով թաքուն ծրագիրներ կը հղանէ իր կամքը պարտադրելու համար Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց :

Այդ առաջին քայլի յաջողութենէն վերջ կարգը պիտի գար քաղաքական տիրապետութեան : Պիտի իրականանար «դեղին վտանգը», որմէ ա՛յնքան կը սարսափի արեւմուտքը : Ու ամէնէն առաջ՝ Խ. Միութիւնը, որուն պիտի ուղղուէր առաջին հարուածը :

Դեղին վտանգէն խուսափելու համար էր անշուշտ , որ վերջին տարիներուն Կրեմլինի վարիչները մեծ ճիգեր ըրին մօտենալու արեւմուտքին եւ ջատագովելու «խաղաղ համակեցութիւն»ը :

Մոսկուա պէտք ունի արեւմտեան աշխարհի աջակցութեան՝ միանգամ ընդմիշտ եւ իրապէս ազատելու համար չինական դեղին վտանգէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԿՐՆԱՅ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Մեկնումէն առաջ, Նիքիթա Խրուշչեւ այցելած է Հունգարիոյ Մոմ գործատունը եւ արտասանած ճառին ընթացքին բացէ ի բաց ձաղկած է Ուկրայնիոյ ճարտարարուեստը որ չէ յարգած իր յանձնումներու պայմանաժամերը, Հունգարիոյ : « Անգամ մըն ա՛լ չպատահի » ըսած է խօսքն ուղղելով Ուկրայնիոյ Ա. քարտուղարին, «շատ լուրջ է, ետկինալու նաւային ապսպրանքութիւններէն ալ դժգոհութիւններ ստացայ : Մեր կոմպինաթները դեռ չեն ստացած նաւերու չինութիւնը շարունակելու համար, աւելցուցած է խորհրդային վարչապետը : Այցելութեան վերջաւորութեան Լենինի գաճէ մէկ դիմանկարը նուիրած է գործատան :

Ցապաղումով լուուած է Փեշտայի մէջ, թէ նախորդ օրը Խրուշչեւ այցելած էր նաեւ ռուս զինուորներու զօրանոց մը եւ ճաշած զինուորներուն հետ :

Վերջին օրը պիտի հրապարակուի միացեալ զեկոյցը եւ Խրուշչեւ պիտի արտասանէր վերջին ճառ մը :

Այս այցելութիւնը չվերջացած, ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ Պուքրէշի վրայ, ուր կուսակցութեան Կ. Կ.ի լիակատար նիստը պիտի գումարուի Ապրիլ 15ին : Ծանօթ է որ ցարը Ռումանիա դիրք չէ ճշդած Սուսլովի տեղեկագրին առթիւ : Պուքրէշի մամուլը հազիւ ակնարկութիւն մը ըրած էր, յայնելով միայն թէ Մոսկուա պատասխանած է Փեքինի, առանց տալու այդ պատասխանին բովանդակութիւնը :

Անդին, Վարշաւայի մէջ, լեհ ղեկավարները չեն պատասխանած տակաւին Կրեմլինի առաջարկին համայնավար վերին ժողովի մը մասին, ուր պիտի ծեծուի չին – խորհրդային տարակարծութիւնը : Պուլկարիոյ մէջ, դիրքերը աւելի յստակ են եւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը մեղադրէ Փեքինը, որ կ'ուզէ «մոլի դաւադիրներու խմբակցութեանց » վերածել համայնավար կուսակցութիւնները :

Թաս գործակալութիւնը յատուկ յայտարարութեամբ մը կ'ամբաստանէ Չինաստանը որ անդադար կը բռնաբարէ Խորհ. Միութեան սահմանները : Կարգ մը շրջաններ , չին–խորհրդային այն հսկայ սահմանային տարածութեան , ճշդուած են շնորհիւ ցարական նուաճումներուն եւ երբեք ընդունուած չեն Չինացիներուն կողմէ : Թասի զեկոյցը կը ճշդէ թէ սահմանը «պատմական» կերպով ճշդուած է, բայց կարելի է բաներ մը յարմարցնել :

Վարշաւայէն կը հաղորդեն որ չին – ամերիկեան հանդիպումները կը շարունակուին թէեւ Վարշաւայի չին դեսպանը յայտարարած է «ցաւով կ'ըսեմ որ չկրցանք արդիւնքի հասնիլ, բայց պատասխանատուութիւնը մեր վրայ չիյնար, կը յուսանք սակայն որ Չինաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ եղած տարակարծութիւնները պիտի հարթուին » :

ՏՈՄՍԵՐ

ՅԱՅՍԿՈՅՍ ԵՒ ՅԱՅՆԿՈՅՍ

— Ուաշինկթըն նահանգին մէջ կայ շատ բարձր լեռ մը... Ես շատ կը սիրեմ լեռները ... Կը սիրեմ որսորդութիւնն ալ .. Բայց ձեր հասկցած որսորդութիւնը չէ՛ իմ սիրածս... Ես որսորդ կ'ըսեմ այն մարդուն որ հին դարերու մարդոց պէս, նետը կամ նիզակը կ'առնէ եւ կը յարձակի գազանին վրայ... Քանի մը եարտաւ յէն... Անանկ, մղոն մը հեռուէն հրացան պարպելով որսորդութիւն ըրած չես ըլլար ... Քա՞ջ ես, էրիկմա՞րդ ես , նիզակովդ մօտեցիր ... Ես ատանկ որսորդութիւն կը սիրեմ... Ո՞ւր էինք ...

— Լեռ ելած էինք ...

— Հա՛, ինտոր քի ըսի, ես լեռները մագլցիլ շատ կը սիրեմ... Երբ այդ իմ ըսած լեռնէս վար իջայ — հին հրաբուխ մըն է, 14.000 ոտք բարձր — ինծի ըսին քի «Գիտե՞ս, այդ լեռը բնաւ Հայ ելած չէ, դուն առաջին Հայն ես որ բարձրացեր ես...» Ատիկա որ լսեցի, գիտե՞ս ինչ ըրի ...

— Գիտեմ... Գլխուդ խումբ մը Հայեր ժողվեցիր եւ Կիրակի մը անոնց հետ միասին նորէն լեռնէն վեր ելար ...

— Չէ՛, աղբար չէ .. դուն, կ'երեւայ քի Ուաշինկթըն նահանգը տեսած չես ... Այնտեղ Հայ չկայ ... Հայր ձգէ, Ամերիկացի ալ չկայ : Միայն Կարմրամորթներ կան ...

— Լա՛ւ, ըսէ տեսնենք ի՞նչ ըրիր ...

— Կիրակի օր մը, նորէն լեռը բարձրացայ ... Երբ գագաթը հասայ, ձայնս ձգեցի եւ ...

— « Աս ի՛նչ հրաշալի տեսարան է» ըսիր ...

— Ո՛չ... Տեսարա՞նը ինչուս պէտք... Ուրիշ բան մը ըրի ...

— Ի՞նչ ...

— Ձայնս ձգեցի եւ պոռացի — «Կեցցես Անդրանիկ փաշաս... Կեցցես Հայաստան... Կեցցես Եռագոյն ...» :

— Շատ լաւ բան մը ըրեր ես ... Հիմա, այդ հրաբուխին բերանին մօտեցողները պիտի լսեն քու բառերուդ արձագանգը ... Առանց գիտնալու, մեր ժողովուրդին համար բէքլամ ըրեր ես, գիտե՞ս...

— Հա՛, գիտեմ, ամա խելք ըրած ըլլայի նէ ուրիշ բան մըն ալ կ'ընէի ... Հէ՛յ վախ, ինտոր մոռցայ պէ... Ես իրա՛ւ ակրաքրի եմ եղեր... Ամա միւս անգամ պիտի ընեմ, միտքս դրած եմ, ուխտ ըրած եմ ...

— Ի՞նչ պիտի ընես ...

— Մեր ազգին դրօշակը կարել պիտի տամ — Կարմիր, Կապոյտ, Նարինջ... Միւս անգամ, այդ դրօշակը պիտի տանիմ հաստատեմ այդ լերան վրայ ... Արարատի գլուխը մեր դրօշակը չկայ նէ, պարէ թող Րէյնիէր լերան վրայ ըլլայ որ հոն ելլողները տեսնեն քի Հայն ալ դրօշակ ունի ...

— Աղէ՛կ, բայց կ'երթան վար կ'առնեն ...

— Վա՞ր կ'առնեն... Ո՞վ վար պիտի առնէ, ծօ՛... Հեւ եու կոն քրէյզի՛ ... Ծօ՛, մեր ազգին դրօշակին ո՞վ ձեռք կրնայ դպցնել ... Աստուած վկայ, հո՛մ հո՛մ կ'ուտեմ ...

×

Ո՞վ է այս պատմութեան հերոսը :

Ամերիկա ծնած, մեծցած, կրթուած, դաստիարակուած հայ երիտասարդ մը : Դասաւանդ ամերիկեան համալսարանի մը մէջ : Գիտուն, մաթեմաթիկոս : Ամէն երեւոյթ կը դատէ, կը վերլուծէ Այնշթայնի տեսութիւններով : Նոյնիսկ մեր ազգին գործերը : Տասն անգամ, հարիւր անգամ աւելի Հայ ու հայրենասէր քան լուսացնցուղ դահլիճներու մէջ ազգասիրութիւն հոլովող «երկիր»էն եկածները :

Հայերէնը սորված է տունը : Հայրենասիրութիւնը՝ իր հօրմէն եւ իր մօրմէն : Կը խօսի մաքուր հայերէն : Երբեմն, սակայն, բերնէն կը փախցնէ թուրքերէն բառեր ալ՝ հայրիկէն ժառանգ մնացած— ամա, քի, պէ, պօշ, չիւնքի :

Քանի՞ հատ այս տղուն պէս մոլեռանդներ ունինք այս ափերուն վրայ : Հազիւ քանի մը տասնեակ, քանի մը հարիւր : Կրնա՞նք այս համրանքը բարձրացնել :

Այո՛ ... Եթէ հեռագրով ետ կանչենք ազգին խելքը, որ կը թափառի յայսկոյս եւ յայնկոյս ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔ ԱՐԹԸՐԻ «յետ մահու» մէկ տեսակցութիւնը հրատարակած է Նիւ Եորքի մեծ օրաթերթը՝ Ուոըլտ Թելեկրըմ էնտ Սըն : Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է 1954ին եւ Մաք Արթըր յայտարարած է, ի մէջ այլոց, թէ Անգլիացիք, Քորէայի մէջ, չին համայնավարներուն կը յանձնէին ամերիկեան բարձր հրամանատարութեան բոլոր ռազմական ծրագիրները : Ուաշինկթընի անգլիացի դեսպանը « անհիմն մեղադրանք» կ'որակէ ողբացեալ զօրավարին յայտարարութիւնները :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ձայն – պատկերասփիւռէն ճառ մը պիտի խօսի Ապրիլ 16ին :

ԱՐԿՈՒԻ հարցը չէ վերջացած , յայտարարած է Պոնի կառավարութեան բանբերը, աւելցնելով թէ այդ հարցը ծեծուած էր նաեւ տը Կոլի եւ Էրհարտի կողմէ, իրենց վերջին հանդիպումին ընթացքին : «Կապը կը պահուի դոհացուցիչ եզրակացութեան մը յանգելու համար » յայտնած է բանբերը :

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին յանկարծ վերադարձաւ արձակուրդէն եւ քառասուն վայրկեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ : Կը կարծուի թէ վարչապետը յայտնած է Էլիզապէթին թէ ո՞ր թուականին տեղի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները :

ՊՐԱԶԻԼԻ ոը նախագահը պիտի նշանակուի Շաբաթ օր :

ՍԱՍՈՒՆԻ ՄԷԿ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅ-ՍԻՒՐԵԱՆԻՆԵՐԸ ԻՍԼԱՄԱՑԱՆ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Ապրիլ 7) կ'իմանանք այս անհաւատալի լուրը : Շատ պիտի ուզէինք որ թրքական «մասալ» մը ըլլար թէեւ տրուած մանրամասնութիւնները պատրանք չեն թողուր :

Հիւրրիյէթ կը գրէ.— Սասունի Աճառ գիւղին մէջ, ամբողջ Սիւրիանի Հայերը իսլամացան, Պաթմանի միւֆթիին, Ալաէտտին Եավուզի ներկայութեան : Իսլամացողները 88 հոգի են, 48ը՝ տղայ, քառասունը՝ կին եւ այր, որոնք կը բնակին նախապէս քրիստոնեայ այդ գիւղին մէջ, եւ իրենց կրօնափոխութեան հետեւանքով, փոխեցին իրենց անուններն ալ եւ մզկիթի վերածեցին իրենց դարաւոր եկեղեցին :

Գիւղին նախորդ հոգեւոր պետը, Իսա Տէմիրճի, յայտարարեց թէ իսլամութիւնը յառաջդիմասէր կրօնք մըն է, եւ իրենք երկար ատենէ ի վեր կ'ուզէին իսլամանալ :

Շէյխ Գասըմ Պատըյի միջնորդութեամբ, Պաթմանի միւֆթին Աճառ եկաւ, եւ հաւաքաբար իսլամացուց այդ ժողովուրդը, բացատրելէ վերջ Իսլամութեան կոչումը եւ արժէքը : Դաւանափոխները կը պատրաստուին թլփատել իրենց զաւակները :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

Ե.

Օսմանեան ժողովուրդներէն կիպրացիները ամէնէն առաջ թօթափեցին եկեղեցական բացարձակ իշխանութիւնը 1821–ին: Եպիսկոպոսներ տեղի տուին ժողովուրդին պահանջներուն եւ Թանզիմաթի հրատարակութենէն ինը տարի առաջ հաստատեցին ժողովրդական ներկայացուցչական ժողով մը 1830ին: Ժողովը խմբագրեց համայնքային գործերու վարչութեան կանոնադրութիւնը «խորհրդաբանական սկզբունքներ»ու հիման վրայ: Յոյն համայնքը պիտի ներկայացնէ չորս անձէ բաղկացած խորհուրդ մը կառավարութեան մօտ եւ ոչ թէ արքեպիսկոպոսը, Թարգմանը: 1838 Թուին եպիսկոպոսներ պիտի պահեն իրենց դիրքը, բայց համայնքային գործերը պիտի վարեն ժողովուրդէն ընտրուած 20 երեսփոխաններ: Այս դրութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ 1878:

Սուէզի Ջրանցքին բացումէն ետք, Անգլիա ուշադրութիւնը դարձուց Միջերկրականի արեւելեան կողմը: Հնդկաստանի ծովային ճամբան պաշտպանելու եւ Փոքր Ասիոյ վրայ մօտէն հսկելու համար նաւային խարիսխի մը անհրաժեշտութիւնը զգալի էր, մանաւանդ երբ Ռուսիա կը գրաւէր Թուրքիոյ արեւելեան ամրոցը, Կարսը, որ կը տիրապետէ Եփրատի հովիտին: Անցեալին մէջ աշխարհակալներ գրաւած էին Կիպրոսը ռազմական դիրքին եւ հարստութեան համար, անգլիացի դիւանագէտներն ալ յարմարագոյն վայրը նկատեցին Կիպրոսը, որ Փոքր Ասիոյ կողքին Տարտանէլի եւ Սուէզի միջեւ կը գտնուի: Թուրքիա պարտուած Ռուսիայէն եւ նուաստացած Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրով, կը ջանայ պաշտպաններ գտնել պահպանելու համար ասիական կալուածները, որոնք կը վտանգուէին Կարսի կորուստով: Անգլիա խոստացաւ պաշտպանութիւնը արեւելեան կալուածներուն՝ ստանալով Կիպրոսի վարչութիւնը: Պերլինի վեհաժողովին բացումէն քանի մը օր առաջ Պոլսոյ մէջ ստորագրուեցաւ Կիպրոսի համաձայնագիրը (4 Յունիս 1878):

Յուլիս մէկին ստորագրուեցաւ նաեւ յաւելուած մը. «Եթէ Ռուսիա Թուրքիոյ վերադարձնէ Կարսն ու միւս վայրերը, Անգլիա պիտի վերադարձնէ Կիպրոսը եւ Յունիս չորսի համաձայնագիրը պիտի կորսնցնէ իր ուժը»:

Համաձայնագիրը խիստ գաղտնի պիտի մնար, բայց «Տէյլի Թելեկրաֆ» թերթը ամփոփումը հրատարակեց Յուլիս ութին: Թագուհին գրեց Լորտ Պիքընսֆիլտի. «Երկիրը բովանդակ ուրախ է բացի Կլատըսթընէն, որ զայրացած է»: Ֆրանսական մամուլը խստօրէն քննադատեց անգլիական քաղաքականութիւնը, «Տիզրայէլի դիւանագիտական խաղը»: «Ժուրնալ տէ Տեպա» գրեց. «Անգլիոյ աւանդութիւնները մեռած չեն բոլորովին, անոնք կը վերապրին կնոջ մը եւ ծերունի պետական մարդու մը միտքերուն մէջ»: Կլատըսթըն խօսելով Համայնքներու մէջ «միջազգային իրաւունքի աններելի բռնաբարում» նկատեց Կիպրոսի ստացումը: Կիպրոս անգամ մըն ալ տէր կը փոխէր առանց ժողովուրդի կամքին:

Զօր. Ուոլսլի Թագուհիին անունով կը գրաւէր կղզին Յուլիս 22ին եւ բնակչութեան կը խոստանար ազատութիւն եւ բարգաւաճում եւ յարգանք երկրին հին հաստատութեանց: Քիփրիանոս եպիսկ. պատասխանելով զօրավարին՝ յիշեց Արշիպեղագոսի կղզիներուն միութիւնը Յունաստանի եւ յոյս յայտնեց, թէ անգլիական գրաւումը ժամանակաւոր պիտի ըլլայ եւ կղզին ալ պիտի միանայ մայր հայրենիքին: Միջազգային իրաւունքով Կիպրոս կը մնար սուլթանին վեհապետութեան տակ, ուստի կիպրացի մը չէր կրնար բրիտանական անցագիր ստանալ, Կիպրոսէն դուրս անգլիական հիւպատոսներու պաշտպանութիւնը վայելել:

Անգլիական իշխանութիւնը բնակիչներէն պիտի գանձէր 92 հազար սթերլին վճարելու համար սուլթանին որպէս գրաւման տուրք: Այդ գումարը կ'անցնէր Թուրք կառավարութեան 1855ի փոխառութեան հաշիւին: 1907ին յոյն երեսփոխաններ դիմումներ կատարեցին նուազեցնելու համար գումարը: 1907էն 1927 բնակչութիւնը վճարեց տարեկան 42 հազար սթերլին: 1881ին տուրքերու գումարը կը կազմէր տարեկան եկամուտին 17 առ հարիւրը: Կղզիին տարեկան պիւտճէն 148 հազար ոսկի էր, 1902ին 198 հազար եւ 1911ին 287 հազար: Կղզեցիներուն բողոքներուն անգլիական կառավարութիւնը կը պատասխանէր, թէ համաձայնական պարտաւորութիւններ ունի սուլթանին հանդէպ:

(5 Շար.) ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Գ.

ՋԻԿ ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Ջինք կարելի է նկատել մեր ամէնէն սրամիտ, նուրբ եւ մանաւանդ՝ բեղուն երգիծանկարիչը:

Այս տարուան Յունուար ութին Պուքրէշի մէջ իր կազմակերպած երգիծանկարներու ցուցահանդէսը ո՛չ առաջինն էր եւ ո՛չ ալ ապահովաբար վերջինը՝ իր անխոնջ եւ յարատեւ գործունէութեան շրջանակին մէջ: Ամէն անգամուն ալ անոր գտած միահամուռ գնահատանքը ցոյց կու տայ այս նուրբ արուեստին մէջ անոր գրաւած բարձրագոյն նախանձելի աստիճանը:

Ծնած 1919ին, Ռումանիոյ Քոսթանցա քաղաքին մէջ՝ Տամատեան այսօր նկատուած է Ռումանիոյ լաւագոյն երգիծանկարիչներէն մին, եթէ ոչ լաւագոյնը: Անոր նկարները կը զարդարեն երկրին մեծագոյն օրաթերթերուն եւ պարբերաթերթերուն էջերը, եւ միշտ փնտռուած են ընթերցողներուն կողմէ որքան իր սրամտութեան, քաղաքական իրադարձութիւնները տեսնելու, զանոնք նուրբ երգիծանքով արտայայտելու ամէն օր ըրած իր յաջող դիտերուն, նոյնքան եւ գծագրական բարձրաստիճան թեքնիքին համար: Արդարեւ Ջիկ Տամատեան, շնորհիւ դատելու եւ դիտելու իր բնորոշ ձիրքերուն՝ գիտէ հասցնել իր նկարները երգիծական ամենաբարձր աստիճանին: Ի զուր չէ որ իր համբաւը շատոնց գլած անցած է Ռումանիոյ սահմանները, հասնելով ոչ միայն մերձակայ երկիրները, այլեւ մինչեւ Ջինաստան: Քաղաքական նկարներու կողքին՝ անիկա ըրած է նաեւ դիրքերու յաջող նկարազարդումներ, ընկերային կեանքէ վերցուած հոգեվերլուծական ազանչելի տիպարներ եւ մանաւանդ դիմանկար շարժեր:

Անոր սուր եւ թափանցող նայուածքը գիտէ խոյանալ իր ընտրած անձին հոգիէն ներս: Երեւան հանել եւ տալ ամէն ինչ որ յատուկ է կամ աւելի ճիշդը՝ մեծ ճիգերով ծածկել կ'ուզէ իր «զոհը»: Ապա թէ ոչ՝ գոհանալով միայն «գիծերու» նմանութեամբ, — որ իր մօտ կատարելութեան հասած է, — պիտի ըլլար զուտ մեքենական գործ մը, զոր շատ աւելի դիւրութեամբ եւ ուրախութեամբ պիտի յաջողէր տալ, լուսանկարի գործիքը, տալով նաեւ գոյնը:

Այլազան այս մարզերու մէջ արտադրած իր գործերը անիկա ցուցադրած է Պուքրէշէն զատ՝ Վիէննա, Պերլին, Պուտափեշտ, Փրակա, Վարշաւա, Փեքին, Վիէթնամ, Քորէա եւն. այսպէսով ապահովելով իրեն համբաւ մը, բայց անկէ աւելի՝ բարձր պահելով իր պատկանած ազգին վարկը:

Հակառակ ասոր, իր անունը երկար ժամանակ անծանօթ մնացած է Հայերուն համար, որոնք սկսան զինք ճանչնալ մասնաւորապէս Պուքրէշի հայերէն շաբաթաթերթ «Նոր Կեանք»ի մէջ հրապարակած իր քաղաքական ինքնուրոյն երգիծանկարներու միջոցով:

Գալով ինծի՝ իր անունին առաջին անգամ հանդիպեցայ, ասկէ մօտ 10 – 12 տարիներ առաջ Լա Ռումանի Նուվէլ ֆրանսերէն թերթին մէջ, որ կը դրկուէր Ալսպար Էլ Եոմի խմբագրութեան: Զանոնք թղթատած միջոցիս՝ տեսայ յօդուածի մը նկարազարդումները, որոնք իրենց կատարելութեամբ աչքի կը զարնէին: Որքան մեծ եղաւ զարմանքս, մանաւանդ հպարտութիւնս՝ երբ անոնց տակ կարդացի հայկական անուն մը. Ջիկ Տամատեան: Այնուհետեւ, պատահաբար, հանդիպեցայ իր անունին՝ այս ու այն առթիւ:

Ո՞վ է այս մարդը, ո՞ւր կարելի է տեսնել իր գործերը: Նկարիչ Օննիկ Աւետիսեան, որ այդ միջոցներուն պատրաստելու վրայ էր իր կոթողական գործը Հայ նկարիչներ եւ քանդակագործներ (Հրատարակութիւն Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու, Գահիրէ» իր կարգին մեծապէս հետաքրքրուեցաւ իրմով, բայց դեռ կարելի չէր իր մասին աւելի ընդարձակ եւ ստոյգ տեղեկութիւններ ձեռք բերել, հակառակ եղած փնտռտուքներուն եւ այս ու այն կողմ ուղղուած թղթակցութիւններուն:

Եւ ահա օր մը, 1958ին, իր ձայնը լսեցի... Գահիրէէն: Իբրեւ լրագրող՝ մաս կը կազմէր ռումէն թղթակիցներու պատգամաւորութեան, որ եկած էր ներկայ ըլլալու այդ օրերուն Գահիրէի մէջ գումարուող Աֆրօ-Ասիական համագումարին: Հետաքրքրուած էր եգիպտացի լրագրողներու մօտ իմ մասիս, որոնք տուած էին իրեն հեռաձայնիս թիւը: Ճարտարագէտ եւ հայ արուեստի անկեղծ սիրահար բարեկամիս՝ Արտաշէս Օրագեանի հետ գացինք զինք գտնել ռումանական դեսպանատունը: Մեր դէմը կանգնեցաւ, — երբ կ'ըսեմ կանգնեցաւ՝ չափազանցութիւն չէ — երկարահասակ մէկը, որուն նիհարու-
թիւնը աւելի եւս կ'երկարցնէր զինք,
ռատ եւ ժամանակէն կանուխ ճերմ
մազերով մէկը, որ առաջին իսկ ակնա
կով գիտէ գրաւել դիմացինին համակր
թիւնը: Իր աշխոյժ, կոռովի, զուա
խօսակցութիւնը, իր հաղորդականու
թիւնը, ամէն բանի մասին ունեցած
ծանօթութիւնները, զինք կը դարձնե
չափազանց հետաքրքրական անձնաւոր
թիւն մը, որուն հետ հինգ վայրկեա
ետք կը խօսակցէինք իբրեւ արդէն հի
ծանօթ բարեկամի մը հետ: Բայց ա
բանէ առաջ՝ աչքի կը զարնէր, եւ իս
պէս պիտի զարնէր եթէ իրմէ բաւակ
հեռու գտնուելու խոհեմութիւնը չունե
նայինք, իր պատկառելի քիթը, որ բոլ
եալ գումարը կը թուէր ըլլալ, քանի
հատ հայկական քիթերու: Բան մը որ
միայն չէր տգեղցներ զինք, այլ ընդհա
կառակն անոր կու տար սրատես արծի
մը խորախոր կեցուածքը եւ նայուածք
Այն նայուածքը՝ որ, ինչպէս տեսան
գիտէր տեսնել ամէն բան, շատ հեռու
ները եւ թափանցել հոգիներուն եւ իր
րուն խորը: Շնորհիւ իր ըրած բազմա
շրջագայութիւններուն՝ ամբարած
անսպառ պաշար, համեմելու համար
խօսակցութիւնը: Միեւնոյն ժամանա
հետամուտ էր հաւաքելու հնութիւննե
որոնցմէ կ'երեւի կոկիկ թիւ մը ունէր
բնակարանը:

Կը խուսափէր շատ մօտենալու
նախ կոկորդի ցաւէ չբռնուելու եւ եր
բորդ՝ չկազմելու համար ֆրանսերէ
բառը որուն ի գիրը անկասկած ես պի
ըլլայի: Մինչեւ այդ օր իր հասակի
կարութեամբը հսկայ Օրագեանը
մէջ մնացած էր ...:

Աշակերտած ըլլալով Վենետիկի Մխ
թարեաններուն Մուրատ – Ռափայէլ
վարժարանը՝ տիրացած էր ընդհա
բարձրորակ զարգացումի մը, որ առա
պայմանն է լաւ երգիծանկարիչ մը ըլ
լու: Անիկա ոչ միայն տեղեակ էր
րոպական բազմաթիւ լեզուներու եւ
կոյթին, այլ միեւնոյն ժամանակ՝
գավառ եւ գիտակից հայրենասէր
մըն էր, նոյնքան եթէ ոչ աւելի ծա
նաեւ Հայ Մշակոյթին:

Անխուսափելի էր որ անիկա,
երկիրներէն ետք, չայցելէր նաեւ իր
խահայրերուն երկիրը՝ Հայաստան,
նօթանալու համար հայրենիքի արուե
տին եւ հոն եւս ցուցադրելու իր գործե
րը: Եւ արդարեւ, 1960ին էր որ
առաջին անգամ այցելեց Հայաստան,
իր գործերը արթնցուցին մեծ հետաքր
րութիւն եւ գտան արժանի գնահատ
Բայց կ'երեւի միայն Նեղոսի ջուրը
դը չէ, որ զայն խմելու կուգայ երկ
անգամ: Տամատեան երկրորդ
Հայաստան այցելեց 1961ին, ուր
դրեց այս անգամ իր փոքրիկ
Մանիային զարմանալիօրէն հասուն
ծագրութիւնները, մանկական ան
ծութեամբ եւ դեռատի արուեստա
մը ներշնչումով գողտրիկ գործեր,

ՍԹԱԼԻՆ՝ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾՈՎ

Առաջին առթիւ «կը մաքրագործէ» իր առաջին կնոջ՝ Կատարինէ Սվանիծէի ընտանիքը, որուն բոլոր անդամներն ալ, մէկը միւսին ետեւէն անյայտ կը կորսուին արգելարաններու մէջ:

Յետոյ, կարգը կու գայ Նատիայի ընտանիքի բոլոր անդամներուն, որոնցմէ ոչ ոք կը խնայուի:

Սթալին չի խնայեր նոյնիսկ Նատիայի հետ իր ամուսնութեան վկաներուն՝ Ռետենսի եւ իր իսկ մտերիմ բարեկամին՝ Աբել Ենուկիձէի, որ միեւնոյն ժամանակ կնքահայրն էր Նատիայի:

Ռետենս կը սպաննուի, առանց որեւէ դատ դատաստանի, նոյնինքն Սթալինի գաղտնի ոստիկանութեան պետին կողմէ, որ անմիջապէս յետոյ կու գայ կրեմլ, անձամբ ներկայացնելու համար իր ոճրին տեղեկագիրը:

Կարգը կու գայ Աբել Ենուկիձէի: Սթալին խորհուրդ կու տայ իր վաղեմի բարեկամին ընդունիլ որ ամբաստանուի իբր դաւաճան եւ լրտես:

— Կուսակցութեան շահուն համար, կ'աւելցնէ Սթալին: Այնուհետեւ, կ'ունենաս անցագիր եւ կը մեկնիս արտասահման:

— Կրնաս զիս իսկոյն սպաննել տալ, փոյթ չէ, կը պատասխանէ Ենուկիձէ: Սակայն երբեք թոյլ պիտի չտամ որ անունս խայտառակուի ու ես անպատիւ մէկը դառնամ ...:

— Ինչո՞ւ սպաննեմ քեզ, Աբել, կը պնդէ զարմեալ Սթալին: Գնա տուն եւ հանգստացիր: Երբ գտնես քու անդորրդ, միասին շիշ մը վոտքա կը պարպենք եւ ամէն բան կը լրանայ ...

Երբ Աբել Ենուկիձէ տուն կը հասնի, հոն կը գտնէ Սթալինի ոստիկանները որոնք իրեն կը սպասէին: Հրապարակային դատավարութիւն տեղի չունենար: Գաղտնի զինուորական ատեան մը մահուան կը դատապարտէ զայն եւ նոյն օրն իսկ կը գնդակահարեն:

Անցեալին հանդէպ ունեցած իր ոխէն զերծ կը մնան միայն Նատիայի զաւակները:

Վասիլին, ամբարտաւան ու ցոփակեաց երիտասարդ մը, միշտ ալ սիրելի կը մընայ Սթալինի, որ շնորհիւ իր հօր, կը դառնայ օդային տորմիղի զօրավար:

Իսկ աղջիկը՝ Սվեթլանան, որ ճիշդ ու ճիշդ իր տարաբախտ մօրկանը՝ Նատիայի դիմագիծերը ունէր, Սթալինի կողմէ առարկայ եղած է անհուն գորովանքի եւ սիրոյ: Սթալին սիրով կը տանէր Սվեթլանայի բոլոր քմահաճոյքները: Բայց..

Երբ, բարի օր մը, Սվեթլանա Մեծ Թատրոնին մէջ կը հանդիպի երիտասարդ հրեայ ուսանողի մը ու կը սիրահարուի անոր, Սթալին կը հրամայէ իր
խզել բոլոր կապերը այդ երիտա
հետ: Աղջկան կտրուկ մերժումին
Սթալին չի վարանիր աքսորել երի
սարդը:

Գայթակղած ու յուսաբեկ,
ամբողջ Սվեթլանա կը խզէ իր
հօրը հետ եւ ամէն անգամ ալ կը
հանդիպում ունենալ անոր հետ:

Բռնապետին մահէն քիչ ժամանա
ռաջ հայր ու աղջիկ կը հաշտուին:

Եւ երբ կարմիր ցարը իր
պահերը կ'ապրի, առաջին անգամ
վեթլանան կը կանչեն իր սնարին

Մահամերձ հայրը տեսնելով Սվ
նա ահաւոր ցնցում մը կ'ունենայ:

Իր առջեւ ներկայացող տեսարանը
բեւակայութեան մէջ ծնունդ կու
րիչ պատկերի մը ...

Փոքրիկ աղջնակ մըն էր Սվեթլ
երբ առաւօտ մը, սենեակի մը մէջ
իր մօրկանը՝ Նատիայի անշունչ
մինը:

Այդ տեսիլքը երբեք ալ չէր ջնջ
յիշողութենէն ...

Հիմա, իր հայրն էր որ պառկ
իր դիմաց, ճիշդ այն դրութեան
որ առենօք մայրն էր ...

Եւ նոյն ահաւոր առեղծուածն է
շրջապատած էր երկուքին ալ
վերջաւորութիւնը ...:

(6 եւ վերջ)

ՌՈՒՍԱՏԻՊ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔԸ

Ճիշդ չորս դար առաջ, 1564 Մարտ 11-ին, Իվան Ֆէոդորովի տպարանէն (Մոսկուա) լոյս տեսաւ «Առաքելոց» կամ, անուանումով՝ «Գործք Առաքելոց» գիրքը, որմէ քանի մը օրինակներ մնացած են: Այս գիրքը Ռուսիոյ մէջ տպուած առաջին թուակիր հրատարակութիւնն է, ռուսական տպագրութեան հիմնադրութեան խորհրդանիշը:

Վերոյիշեալ գիրքին տպագրութիւնը այնքան յաջող է, որ երկար ժամանակ մասնագէտները չկրցան բացատրել, թէ Ռուսիոյ մէջ ի՞նչպէս կարելի եղած է մէկ անգամէն այդքան բարձրորակ հրատարակութիւն մը լոյս ընծայել: Կարգ մը գիտնականներու կարծիքով, Եւրոպայէն մասնագէտ տպագրիչներ եկած են Ռուսիա եւ Մոսկուայի մէջ տպարան մը հիմնելով տպագրական արուեստը սորվեցուցած են երկու ռուսերու՝ Ֆէոդորովի եւ Մստիսլաւեցիի:

Վերջերս, սակայն, ռուս մասնագէտները եւ յատկապէս ակադեմիկոսներ Ա. Սիդորով եւ Մ. Տիխոմիրով բազմաթիւ փաստերով հերքեցին այդ տեսակէտը: Նախ գիրքին տպագրութիւնը ինքնատիպ է եւ շատ մը կողմերով նման չէ եւրոպականին: Միեւնոյն ատեն գտնուեցան գիրքեր, որոնք լոյս տեսած են «Առաքելոց»էն առաջ, Մոսկուայի մէջ, թէեւ շատ անարուեստ բովանդակութեամբ:

Այնուամենայնիւ կը մնայ մեծ հարցականը: Տպագրութիւնը, այսինքն՝ շարժական տառերով գիրք տպելու արուեստը ի՞նչպէս թափանցած է Ռուսիա: Համաձայն մասնագէտ գիտնականներու, ԺԶ. դարու առաջին կիսուն Եւրոպայէն Ռուսաստան բերուած են կարգ մը տպագիր գիրքեր: Անոնց մէջ կային սլաւոներէն, հայերէն, յունարէն, լատիներէն տպագրութիւններ, մեծ մասամբ լոյս տեսած Վենետիկի մէջ: Ահա այս տպագիր գիրքերուն նմոյշները եղած են ռուս վարպետներուն առաջին ուսուցիչները:

Հետաքրքրական է հայերէն գիրքերուն պարագան: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ ԺԶ. դարու սկիզբները Յակոբ Մեղապարտի վենետիկեան տպարանէն լոյս տեսած գիրքերը իրենց տպագրական արուեստով բաւական կը տարբերին այն օրերու վենետիկեան սովորական տպագրութենէն: Միւս կողմէ, տպագրական ընդհանրութիւններ կը նկատուին Յակոբ Մեղապարտի տպագրած եւ ռուսական առաջին տպագիր գիրքերուն միջեւ: «Հայաստան,— կը գրէ Ակադեմական Ա. Սիդորով,— մեզմէ առաջ սկսած է գիրքեր տպել (թէեւ օտարութեան մէջ) եւ հայկական տպագրագործը Վենետիկէն հասած է Մոսկուա՝ Իվան Ֆէոդորովի ձեռքը»: Խօսքը Յ. Մեղապարտի գործածած զարդերուն մասին է: Այս վերջինին տպարանը աշխատած է մօտաւորապէս հինգ տարի (բացուած է 1509ին եւ փակուած է վենետիկեան իշխանութեան կողմէ 1513ին): Այս կարճ ժամանակամիջոցին՝ Յակոբ Մեղապարտ տպագրած է վեց տարբեր գիրքեր եւ մէկ պատառիկ մը: Այն իրողութիւնը, որ անոր հրատարակութիւններէն հինգը բաւական մեծ օրինակներով հասած են մեզի (աւելի ուշ տպագրուած բազմաթիւ գիրքեր այժմ աւելի հազուագիւտ են կամ բնաւ չեն գտնուիր) ցոյց կուտայ, որ այդ գիրքերը ժամանակին մեծ տպաքանակով լոյս տեսած եւ մեծ տարածում գտած են: Կարելի է, ի հարկէ, ուսումնասիրել, թէ ինչ ուղիներով ու միջոցներով հայերէն գիրքերը Վենետիկէն հասած են մինչեւ Մոսկուա, բայց այդ հարցին պատասխանը այնքան ալ դժուար չէ տալ: Ամէնէն հաւանականը այն է, որ գիրքերուն տեղափոխութիւնը կատարուած է հայ վաճառականներու ձեռքով: Արդարեւ, Զինաստանէն տպագիր գիրքերը եւ տպագրութեան գաղափարը Եւրոպա բերող հայ վաճառականներուն համար Վենետիկէն Մոսկուա հայերէն գիրք տանիլը շատ աւելի դիւրին գործ էր: Նախ անառարկելի է, որ Յ. Մեղապարտի տպագրած օրացոյցերը, աստղացոյցերը, բժշկարանները, գուշակութեան գիրքերը («Ուրբաթագիրք», «Աղթարք», «Պարզատումար»), ինչպէս նաեւ սաղմոսներու, երգերու եւ հանելուկներու հաւաքածոները («Սաղմոսարան», «Տաղարան») փնտռուած գիրքեր եղած են հայ վաճառականին համար, մանաւանդ, եթէ նկատի ունենանք այդ գիրքերուն պարզ, աշխարհիկ լեզուն եւ փոքր ծաւալը (կարելի է գրպանի մէջ զետեղել): Հայ վաճառականները, որոնք առեւտրական գործերով Մոսկուա կը ճամբորդէին, կրնային շատ դիւրութեամբ այդ գիրքերը իրենց հետ տանիլ կարդալու, ծախելու կամ ալ նուիրելու համար:

Յամենայն դէպս, ապագայ ուսումնասիրութիւնները կրնան նոր լոյս սփռել այս հարցին շուրջ:

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

լուխներ մանաւանդ, որոնք մեծապէս գնահատուեցան հայրենի արուեստասէր շրջանակներուն կողմէ, Թէլ փէռ, բէլ փիյ պիտի ըսէին Ֆրանսացիները: Իր գործերէն գունաւոր նմոյշներ հրատարակուեցան «Սով. Արուեստ» թերթին մէջ:

Տամատեան ուսած է Հռոմի Գեղարուեստից Ակադեմիային մէջ, արժանացած է բազմաթիւ շքանշաններու, ինչպէս նաեւ երկու անգամ՝ ռումանական Պետական Մրցանակին:

Իր կարողութեան չափ՝ մեծ է նաեւ իր համեստութիւնը, որ լաւագոյն չափանիշը կը կազմէ իսկական արուեստագէտին եւ ընդհանրապէս մտաւորականին:

(3 Շար.)

ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ՍՓԱՆՏԱՈՒԻ ԲԱՆՏԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԵՔ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ
(ՖՈՆ ՀԷՍ, ՖՈՆ ՇԻՐԱԽ ԵՒ ՇՓԷԷՐ)

Արեւմտեան Պերլինի արուարձաններէն Սփանտաուի մէջ, կը գտնուի հիթլերական ղեկավարներու բանտը: Զոյգ պարիսպներով հսկայ շէնք մըն է, ուրկէ ոչ ոք յաջողած է փախչիլ: Աշխարհի ամէնէն տարօրինակ բանտն է: Հոն բանտարկուած էին հիթլերական պատերազմի ոճրագործները, որ 1946ին Նիւրեմպէրկի դատարանին կողմէ բազմամեայ բանտարկութեան դատապարտուեցան:

Հիմա միայն երեք հոգի կան հոն հիթլերականութեան ծանօթ դէմքերէն: Առաջինը՝ Հիթլէրի երբեմնի յաջորդը, 67 տարու Ռուտոլֆ Ֆոն Հէս, որ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է: Երկրորդը՝ հիթլերական երիտասարդութեան երբեմնի պետը՝ 55 տարու Պալտուր Ֆոն Շիրախ, իսկ երրորդը՝ ռազմապարէններու նախարար 57 տարու Ալպէրթ Շփէէր:

Նախապէս Սփանտաուի բանտին մէջ, հիթլերական եօթը նախկին ղեկավարներ կը գտնուէին: Անոնցմէ մէկը, սուզանաւերու հրամանատար ծովակալ Տէօնիցն էր, որ ութ տարի բանտը մնալէ ետք, ազատ արձակուեցաւ վեց տարի առաջ: Հոն կը գտնուէին նաեւ արտաքին նախկին նախարար Պ. Ֆոն Նոյրաթ, Գերմանիոյ տնտեսական դիկտատորը՝ Վալթէր Ֆունք եւ ծովակալ Էրիխ Ռէտէր:

Ասոնք բոլորն ալ ազատ արձակուեցան, որովհետեւ, անոնց առողջական վիճակը վատթարացած էր եւ զանոնք բանտին մէջ պահելը՝ մեռցնել պիտի ըլլար:

Սփանտաուի բանտը շինուած էր 16րդ դարուն, տեւտոն իշխաններու կողմէ: Երբ հիթլերականները իշխանութեան գլուխ եկան եւ հալածանքներու սկսան, հոն բանտարկեցին եւ չարչարեցին Հրեաները, ինչպէս նաեւ իրենց քաղաքական հակառակորդները: Բանտերը լեցուեցան եւ ըսուեցաւ նոյնիսկ թէ՝ Գերմանացիք մէկ խցիկի մէջ հազար հոգի լեցուցած էին:

Ներկայիս, բանտը գրեթէ պարապ է: Հոն կը գտնուին միայն երեք հիթլերական նախկին ղեկավարները, որոնց վրայ կը հսկեն ամերիկացի, անգլիացի, ռուս եւ ֆրանսացի զինուորներ: Պահակները կը փոխուին ամիսը անգամ մը: Բանտարկեալները իրարու հետ ոչ մէկ կապ ունին: Անոնց վրայ թիւեր դրուած են: Ֆոն Շիրախ թիւ մէկ բանտարկեալն է, Շփէէրը՝ թիւ երեքը եւ Ֆոն Հէսը՝ թիւ 7ը: Օրուան ընթացքին, քանի մը ժամ անոնց կ'արտօնուի պարտիզամշակութեամբ զբաղիլ: Այդ պահերուն է որ, անոնք իրարու հետ քանի մը խօսք կը փոխանակեն: Այլապէս, անոնց արգիլուած է իրարու հետ խօսակցիլ:

Բանտարկեալները իրաւունք չունին թերթ կամ պարբերական կարդալու կամ ձայնասփիւռ մտիկ ընելու եւ ամիսը մէկ նամակէն աւելի ստանալու: Միայն իրենց ընտանիքի անդամները կրնան ընդունիլ եւ անոնց հետ միայն ընտանեկան հարցերու շուրջ կրնան խօսիլ:

Բանտարկեալներէն ամէնէն դժգոհը Ֆոն Հէսն է, որ միշտ կը բողոքէ, ըսելով թէ հսկերոյժները կանոնաւոր կերպով չեն քններ զինք եւ դեղ չեն տար իրեն: Յաճախ, գիշերները կը պոռպռայ եւ կը բողոքէ: Պահակներէն մէկը այն կարծիքէն է թէ՝ այս բոլորը ձեւացում ըլլալով ... թիւն է եւ Ֆոն Հէս դերասան է:

Ամէնէն բախտաւորը Ֆոն Շիրախն է: Ամերիկայի մէջ իր կարգ մը ազգականները մեռան եւ իրեն մեծ ժառանգութիւն մը ձգեցին: Երբ ազատ արձակուի, պիտի երթայ ժառանգութեան հարցը կարգադրելու: Ֆոն Շիրախ եւ Շփէէր ազատ պիտի արձակուին 1966ին:

Ատեն մը ըսուեցաւ թէ ներկայիս Սպանիոյ մայրաքաղաքը՝ Մատրիտ գտնուող ԷՍ-ԷՍի ահաւոր սպաներէն Օթթօ Սքորցենի, որ Մուսոլինին ազատած էր, ծրագրած է Սփանտաուի բանտարկեալները փախցնել: Դաշնակից գործակալներ ծրագրին տեղեկացան եւ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առին:

Քաղեց՝ Վ.Է.Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլեան սերունդի մնացորդներս (ՁՈՄ) կուզանք տեղեկացնել Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան որ մեր ահաւոր եղեռնի համազգային սգատօնը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 25, ժամը ճիշդ 21ին, Մազընոյի սրահին մէջ:

ՁՈՄի նախաձեռնութեան, մտահոգութեան առանցքն է համերաշխ ու համազգային կեցուածքով ոգեկոչել նուիրական այս ուխտի օրը, որուն կը մասնակցին Կաթողիկէ ու Աւետարանական համայնքները հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան ու նախագահութեամբ թեմիս նոր առաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրթռեանի:

Ներկայ կոչով, ջերմօրէն կը խնդրենք Մարսէյլի հայ հասարակութենէն, բոլոր կազմակերպութիւններէն, որ գան մէկ սիրտ, մէկ հոգի՝ յարգանքի ուխտերնին կատարելու խունկերամ երկիւղածութեամբ: Ամէն տարի, տարին գէթ մէկ օր վերակոչենք, հաւատքով ներշնչուինք, հոգւով հաղորդուինք, վերանորոգուած սրտով թեթեւնանք, յարատեւութեան յոյսով գօտեպնդուինք որպէսզի անթաղ ու անշիրիմ նահատակներու մնացորդներուս ազգային ուխտը կատարումին հասնի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ (ՁՈՄ)
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Արինոքում Ասատուրի դրանը իր երեք ազապ չարիներով շրջապատուած կանգնած էր փեսան: Նրա ճակատին փայտէ խաչաձեւ պսակ կար՝ վառ կարմիր եւ կանաչ փետուրներով զարդարուած, որի կոթը խոռուած էր գդակի շուրջը ոլոլած թաշկինակի մէջ: Միակ զարդը՝ որ փայլ էր տալիս նորափեսի լեռնական հագուստին, այդ աջ ուսի երկու կողմից իջնող եւ ձախ թեւի տակ հանգուցուող խասփուշին էր:

Ոսկեհատը կարգի էր բերել տունը, պատրաստել էր հարսանիքի հացը, եփել էր ճաշը եւ անհամբեր սպասում էր աղուէսի երեւալուն:

Հարսանիքի աղուէսը ...

Քաւորից յետոյ այդ ուրախ անձը ամենավճռական դերն էր խաղում գիւղական հարսանիքներում: Աղուէսի երեւալը նշան էր, որ հարսին բերում են: Նրա ուշացումը ամենամռայլ մտքերն էր յարուցում եւ ստեղծում էր անթիւ կասկածներ: Զգլջացի՞ն արդեօք հարսի ծնողները եւ իրենց աղջկան ճանապարհից ետ դարձրին: Մտափոխ չեղա՞ւ արդեօք աղջկայ վարպետուհին: Մի անախորժ բան չպատահե՞ց տանը կամ ճանապարհին: Երբ հեռուից երեւում էր աղուէսի երիվարի բաշը, այդ բոլոր կասկածները փարատւում էին եւ ուրախութիւն էր փայլատակում փեսայի եւ նրա ազգականների դէմքերին:

Անտառի մէջ աղուէսի վրայ մի քանի անյայտ մարդիկ յարձակուեցին, կամենալով նրան փախցնել: Նրանցից մէկը ետեւից մօտենալով, փորձեց խանձել նրա վիզը, բայց Ստեփանը հասկացաւ որ այդ բոլորը հարսի բարեկամների կողմից էր սարքուած: Նա ժպտաց եւ գնդակի արագութեամբ սլացաւ դէպի տուն:

Ոսկեհատը, ձեռքում մի կարմիր փուշի պահած, կանգնած էր փեսայի կողքին: Երկուսն էլ շուարած հայեացքներ էին փոխանակում, անհանգստանալով աղուէսի ուշացման համար: Նորափեսին հսկող երեք ազապ չարի - մանկտիքը մի բարձր ժայռի թառած անկնդէտ նայում էին դէպի Օնէի տանձի ծառերը, որտեղից պէտք է երեւար աւետաբեր ձիու բաշը:

— Աղուէսը գալիս է,— ուրախացած գոչեցին նրանք՝ քարաժայռից ներքեւ թռչելով:

— Հարսին բերում են,— արձագանգեցին Օնէի տանիքին կանգնած մանուկները:

Խոդեդանի բակը աշխուժացաւ: Դաշտաղէմից եւ հարեւան գիւղերից դէպի Արինոք հարսանիքի շտապող փորմշակներն ու հօտաղները, այդ լուրն առնելուն պէս, աւելի արագացրին իրենց քայլերը:

Շատ չանցած յայտնուեց աղուէսը:

— Պատրաստուեցէք հարսին դիմաւորելու,— գոչեց Ստեփանը գդակը օդի մէջ խաղացնելով: Նրա ձին խրխնջաց Օնէի դրան առաջ եւ, ձօրն իջնելով, բարձրացաւ դէպի Ասատուրի խրճիթը: Այդ լուրի համար Ոսկեհատը մօտեցաւ եւ ձեռքի կարմիր փուշին օղակաձեւ հագցրեց երիվարի պարանոցը: Աղուէսի ձին մի կատաղի պտոյտ գործեց խրճիթի առաջ եւ հողմի պէս սլացաւ դէպի հարսանքաւորները, որոնց շարանը Օնէի տանձի ծառի տակով իջնում էր դէպի ձորը:

Հարսը իջեւանեց Ոսկեհատի տանը: Կարճատեւ հանգստից յետոյ թափորը ուղեւորուեց դէպի Ս. Աղբերիկ:

Տարբեր ճանապարհով այնտեղ ներկայացաւ նաեւ Խոդեդանը՝ իր ազապ չարիմանկտիքով:

Նորապսակ զոյգերն առաջին անգամ այդ վանքումն էին հանդիպում իրար: Այդ վայրում առաջին անգամ իրար հանդիպեցին նաեւ Ասատուրը եւ Բայազը:

Թագուհին վայր եկաւ ձիուց, կռացաւ, խմեց վանքի աղբիւրի ջրից եւ թագաւորի ետեւից ընթացաւ ներս:

Լուսարար Կաթմոսը վառել էր տաճարի լոյսերը եւ շեմքին կանգնած սպասում էր նորապսակ զոյգին: Խոդեդանը եւ Բայազը մտան պսակատուն, որ գտնւում էր մայր տաճարի մէջ, եւ կանգնեցին խորանի առաջ՝ գլուխ գլխի տըւած:

— Խաչեղբայրը թող առաջ գայ,— կարգադրեց Կլկըլ Օհանը: Քաւոր Տօնէն մօտեցաւ եւ խաչը բռնեց նորապսակների գլխին:

— Այսուհետեւ կաղ էղնի՝ կոյր էղնի, տէ՞ր ես,— հարցրեց քահանան, խօսքը փեսային ուղղելով:

— Տէր եմ, պատասխանեց Ասատուրը: Նոյն հարցը քահանան առաջարկեց հարսին: Բայազը գլխի շարժումով համաձայնութեան նշան տուեց:

— Մի բարձի ծերանաք,— զոյգին օրհնելով ասաց Կլկըլ Օհանը եւ մի գաւաթ գինի առնելով, մատուցեց նրանց: Նախ խմեց Խոդեդանը, ապա Բայազը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Թահանայական Կոչումնե-րու օր։ Ժամը 10·30ին Հանդստեան պատարագ՝

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ
եւ Հ. ԵՂԻԱ Վ. ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ

հոգիներուն համար։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գրիգորեան եղբայրները եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր, մեծ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ԳՐԻ-ԳՈՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

×

Փարթամեան, Կէօնճեան, Պալիկեան եւ Պզտիկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳՈՆԻԱԼԵԱՆԻ (ծնեալ Պզտիկեան) մահուան քառասունքի եւ ՎԱՀԷ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ մահուան Գ. տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի, Մարսէյլ Սէն Լու Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Աննա Բուղաղեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուղաղեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 12), հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ մահուան քսանամեակի առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

×

Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուղաղեան եւ զաւակները, Բժիշկ եւ Տիկին Ժան Մետաքսեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 12) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի ժամը 11·15ին, իրենց հօր եւ մեծ հօր ԻՇԽԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ մահուան տասնամեակին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. Ռ. ԳԱՅԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ
ՄԻԼԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին,
վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Մ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
Métro : Crimée
(*Մուտքին դիմացի դուռը*)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԷՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՎԱԼԱՆՍ.—

Տէր եւ Տիկին ԱԼԱՇԱՀԵԱՆ
եւ
Տէր եւ Տիկին ԷՕԹԻՒՃԵԱՆ 1

Կը հրաւիրեն իրենց զաւակներուն՝
ԱՒԵՏԻՍԻ
ընդ
ՄԱՏԼԷՆԻ

ամուսնութեան որ տեղի կ'ունենայ, այս Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 12ին, Վալանսի եկեղեցին, կնքահայրութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին ԱՐԱՄ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները։

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԾԱԽՈՒ ՑԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Ծախու է 9րդ Թաղամասի մէջ գրաւուած յարկաբաժին մը, 4րդ յարկ, բակի վրայ, երեք սենեակ, խոհանոց, յարակից մասերով։ Ընդամէնը 35 քառ. մեթր տարածութեամբ։ Մատչելի գին։ Հեռախօսել՝

DANton 88-65

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro : Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

✲

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. **Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ**

Երգ.— Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

✲

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —

Ղեկ. **ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ**

✲

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ — ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկ. **Գ. ԽԱՆՊԷԿԵԱՆ**

PALAIS DE LA MUTUALITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ Մ...

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍ»-ԻՆ ՄԱՐԴԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY - LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALIC Q, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի *վերնայարկը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ։ Վարչութեան ընտրութիւն։*

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեն այս Կիրակի ժամը 15ին, Միաբանութեան սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս, (Առնուվիլ լէ Կոնէս)։

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է

Շօգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 14·30ին։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի յաւուր պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ընդհ. նահատակաց յիշատակին։

Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ Բաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը, 6 Րիւ Շան տէ զ'Ուազօ, *գետնայարկ, աջ դուռ, Պանեօ (Ավընիւ Փասթէօրի շատ մօտիկ, 188 թիւ օթօպիւսի Լանկէ կայարանին եռեւ։*

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Աղաւնի Քիւրտանեան կը փնտռէ եղբայրը Պետրոս։ Ծնողքին անունը՝ ... րապետ եւ Աղաւնի։ Կը կարծուի թէ ... չեւ Մայիս 1948 կը գտնուէր Ֆրանս... Վերքորի շրջանը, Ֆոնթէն Իգոլէ։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ... կացնել իր քրոջ հասցէին.— Նար-... փողոց՝ Թիւ 54, Երեւան, Հայաստան։

×

Աղաւնի եւ Ալպեռ Ջեմպերեան կը փ... տռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ ... րութիւն։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ... կացնել իր կնոջ հասցէին.— Նար-... փողոց՝ Թիւ 54, Երեւան, Հայաստան։

×

Արփիկ Պօճիկեան եւ զաւակները ... տռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Յ... րութիւն։ Ծնողքին անունը՝ Յովհ... եւ Արուսեակ։ Արհեստով դերձակ, 19... ին մեկնած է բանակ։ 1945էն ետք ... նուած է Ֆրանսա, Մարսէյլ։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ... կացնել իր կնոջ հասցէին.— Նար-... փողոց՝ Թիւ 59, Երեւան, Հայաստան։

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդր... արտատպել :

ՍՓԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան տան հ... կ'ուզուին սպասուհիներ։ Բնակարա... սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում։ Համար ... Պայմաններուն տեղեկանալու ... մել Ազգասիրական դրասենեակը, Րիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ* (9)։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՇԱԲԱԹ 11 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 11 AVRIL
1964

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9982

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9982

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ԵՒ... ՃԻՆԿԻԶ ԽԱՆ

Վերջերս Չինաստանի մէջ մեծ հան — դիսաւորութեամբ տօնուեցաւ մոնկոլա — կան առաջին կայսրութեան հիմնադիր եւ արիւնարբու աշխարհակալ Ճինկիզ — խանի (1163 – 1227) ծննդեան ութհա — րիւրամեակը :

Այս դէպքը աննշմար անցաւ այն ա — տեն եւ եւրոպական մամուլը չզբաղեցաւ անով :

Այժմ որ չինեւռուս բանակռիւը սուր հանգամանք ստացած է, Խրուշչեւի կող — մնակիցները մասնաւոր նկատում մը կ'ուզեն տեսնել այս տօնակատարութեան մէջ :

Կը շեշտեն Մաօ Ցէթունկի մեծամոլու — թիւնը : Անոր կը վերագրեն ցեղապաշ — տական մոլեռանդութիւն : Զայն կ'ամ — բաստանեն ծանր յանցանքով մը : Իբրեւ թէ Չինաստանի մենատէրը ցեղապաշ — տական քարոզչութիւններ կ'ընէ երկրին մէջ, աւելի գէշ քան Գերմանիա՝ Հիթ — լէրի օրով : Կ'ուզէ միացեալ ճակատ կազմել դեղին եւ սեւ ցեղերու հետ՝ դա — նոնք սպիտակ ցեղին դէմ հանելու եւ աշխարհի տիրապետելու համար :

Կան, որ Մաօ Ցէթունկը կը ներկայա — ցնեն իբրեւ ժառանգորդը Ճինկիզ Խանի, որուն հանդէպ մեծ հիացում ունի եւ ո — րուն մասին գովասանական բանաստեղ — ծութիւն մըն ալ գրած է : Ուրիշներ դայն կը նկատեն նոր Սթալին մը : Չի — նաստանի վարիչները անընդհատ գովքը կը հիւսեն Մաօյի, ո՛չ միայն իբրեւ ա — ռաջնակարգ տեսաբան մը մարքս—լենին — եան վարդապետութեան, այլ եւ տաղան — դաւոր բանաստեղծ մը :

Անհատի պաշտամունքը իր գերագոյն աստիճանին հասած է Չինաստանի մէջ, ուր Սթալին ի պատուի է միշտ :

Քաղաքական գետնի վրայ Մոսկուայի ու Փեքինի մրցակցութիւնը ակներեւ է եւ օրէ օր աստիճան մը աւելի կը շեշ — տուի :

Չինաստան չի բաւականանար միայն իր ազդեցութեան ենթարկելով իր անմիջա — կան հարեւանները Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ : Առաջնակարգ դեր ստանձնած էր Պանտունկի խորհրդաժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ 1955ին, մասնակցու — թեամբ Ասիոյ եւ Ափրիկէի զանազան ազ — գութեանց :

Իր գործակալները տենդոտ աշխա — տանքի լծուած են Ափրիկէի նորազատ երկիրներուն մէջ, ուր յարմար հող կայ համայնավարական քարոզչութեան հա — մար : Մանաւանդ որ տնտեսական եւ ա — ռեւտրական շահերն ալ համընթաց կ'ըն — թանան տեսաբանական փարդապետու — թեան հետ :

Չինական համայնավարութիւնը կը հետ հերձուած առաջ բերել համաշխար — հային համայնավարութեան ընտանիքին մէջ : Կը ներկայանայ իբրեւ մարքս — լե — նինեան ուղղափառ վարդապետութեան ժառանգորդ եւ կը մերժէ 1952ին եւ 1960ին Մոսկուայի համագումարներուն մէջ ընդունուած հիմնական տեսակէտ — ները :

Չինացիները չհրաւականանալով այս — քանով, գաղափարախօսական անհամա — ձայնութիւնները փոխադրած են քաղա — քական եւ տնտեսական գետնի վրայ եւ իրարու դէմ կը հանեն ընկերվարական երկիրները :

Սուլով իր գաղտնի տեղեկագրին մէջ բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ Չինաստանի համայնավար կուսակցութիւնը, որ փո — խանակ իր հարուածները ուղղելու աչ — խարհակալներու դէմ, կատաղի յարձա — կողական կ'ենթարկէ մարքս — լենինեան կուսակցութիւնները եւ կ'ուզէ քանդել անոնց ձեռք բերած յաղթանակները :

Ճնշուած ազգերու ազատագրութեան եւ համայնավարական գաղափարներու պաշտպանութեան պատրուակին տակ կը հետապնդէ եսասիրական քաղաքականու — թիւն մը, իբրեւ թաքուն նպատակ ունե — նալով համաշխարհային տիրապետու — թիւնը՝ եօթը հարիւր միլիոն Չինացինե — րու ղեկավարութեան տակ :

Ուրեմն, ըստ խորհրդային տեսաբան — ներու, Մաօ Ցէթունկ ուրիշ բան չէ, ե — թէ ոչ ժառանգորդը ... Ճինկիզ Խանի, ո՛չ աւելի ոչ պակաս :

ՀՐԱՆՏ—ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԽԶՈ՞ՒՄ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՃԱՌԸ

Փեշտայի իր վերջին ճառին մէջ, Խը — րուշչեւ տասնըեօթը վայրկեան յատկա — ցուցած է Չինացիներուն : Հազիւ քանի մը բառ արտասանած է ռուսերէն, ապա ձգած է որ թարգմանը կարդայ ամբողջ ճառին հունգարերէն թարգմանութիւնը : «Հրատարակուած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան չին ղեկավարներուն պա — ռակտումի ճիգերը եւ կը պատկերացնեն այն վտանգը զոր կը ներկայացնէ այդ աշխատանքը ընկերվարական պլոքին եւ բանուորական միջազգային շարժումին համար : Վերջին տարիներու դէպքերը փաստեցին որ մեր գործը մարդոց հետ է որոնք կը ծածկուին ծայրայեղ — յեղա — փոխական նախադասութեանց ետին, ո — րոնք մարքս — լենինեան գոյն կը թուին ունենալ մինչ իրականին մէջ միրճուած են թրոցկիականութեան տղմուտին եւ չինական ազգամոլութեան մէջ : Չին ղե — կավարները որոնք սկսած էին վիճաբա — նութիւն մը ներկայ համաշխարհային յե — ղաշրջման կարգ մը կէտերուն վրայ, ար — դէն տարածած են իրենց գաղափարական վիճաբանութիւնները պետութեանց մի — ջեւ յարաբերութեանց վրայ : Ինչ որ աշխարհակալները չյաջողեցան ընել՝ լե — նին — մարքսեան ուսումներու վարկա — բեկումը, ընկերվարական պլոքին քայ — քայումը, չին ղեկավարները, անոնք կը ջանան ընել ներկայիս : Աշխարհակալ — ները իրենց ձեռքերը կը շփեն : Աւելի զզուելի դաւաճանութիւն կա՞յ մեր յե — ղափոխական դատին : Լքելով յեղափո — խական մեծ սկզբունքները, յետադիմա — կան տեսակէտ մը կ'առաջարկեն որ կը ձգտի պահպանելու բանուորական դա — սուն միասնականութիւնը հիմնուելով մորթին գոյնին, ցեղին եւ աշխարհա — գրական շրջաններուն վրայ : Նման դիր — քաւորումներ յեղափոխական ուժերու պառակտումին կը յանգին, պառակտում որմէ միայն գաղթատէրերն ու աշխար — հակալները պիտի օգտուին :

« Չինացիներու արկածախնդրային քա — ղաքականութիւնը մասնաւորաբար յատ — կանշական է մեր ժամանակի կենսական հարցերուն մէջ : Չին ղեկավարները, ո — րոնք թեթեւօրէն կը խաղան միլիոնաւոր մարդոց ճակատագրին հետ, կը ջանան կասեցնել այն պայքարը զոր ժողովուրդ — ները կը տանին հիւլէական պատերազմի մը վտանգներուն դէմ : Ամփոփուած սա պատճառաբանութիւնը գործածելով թէ՝ հիւլէական ռումբը ինչպէս աշխարհա — կալութիւնը թուղթէ կատու մըն է, չին քարոզիչները վնասակար պատրանքներ կը տարածեն : Կատաղի կերպով կը պաշտ — պանեն երեւոյթներ որոնք այնքան օտար են մարքս . լենինիզմին որքան սթա — լինեան անհատի պաշտամունքը » :

Խրուշչեւ ըսած է նաեւ թէ չին ղեկա — վարներու այս գործելակերպը սքանչելի կերպով կ'արդարացնէ Վլատիմիր Իլիչ Լենինի սա խօսքը՝ «ով որ ձախ կ'երթայ, աջ՝ կը հասնի » :

Չին — խորհրդային այս տարակարծու — թեանց սաստկացման մէջ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը իր բա — ցարձակ հաւատարմութիւնը կը յայտնէ Մոսկուայի : Նոյն դիրքը բռնեց ի վեր — ջոյ Վարշաւայի համայնավար կուսակ — ցութիւնը, բայց կը նախընտրէ փո — խադարձ խորհրդակցութիւններ քան կուսակցական վերին հանդիպում մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔ ԱՐԹԸՐԻ յետ մահու յայտնու — թիւնները մեծ աղմուկ ստեղծեցին, բայց Թրումըն եւ Այզընհաուըր կը մերժեն որեւէ մեկնաբանութիւն ընել : Ողբացեալ զինուորականը Թրումընի համար ըսած է՝ «այս պզտիկ ընկեցիկին պատճառաւ է որ Քորէայի պատերազմը կորսնցուցի » :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց թէ երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան աշնան :

ԷՏԿԱՐ ՖՈՐ, որ կոչի «շրջուն դեսպա — նը», յայտարարած է Խորհ . Միութենէն մեկնած ատեն «եթէ որ կոյն ըլլայի, Խորհր . Միութիւն կուգայի » :

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ յոյս կայ որ բժիշկնե — րու հարցը լուծուի, «գրոյցը» վերսկսած ըլլալով բժիշկներուն եւ կառավարու — թեան միջեւ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ատա — լէթ կուսակցութեան՝ երեսփոխան Սի — նասի Օսման վիրաւորուած է երեսփո — խանական ժողովի մէկ նիստին ընթաց — քին երբ Հալքի (Ինէօնիւ) եւ Ատալէթի (մենտերէսեան) երեսփոխանները սկսած են զիրար ծեծել : Միջադէպը ծագած է հարկային բարեփոխման յատկացուած նիստին ատեն երբ Ատալէթի անդամ մը ամբաստանած է Հալքի անդամները իր — րեւ «խամաճիկներ զորս ծերուկ մը կը ղեկավարէ » :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իոէն իշխանուհիին բռ — նած դիրքը կը շարունակէ մեծ իրարան — ցում ստեղծել Հոլանտայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ : Փարիզի մէջ մինչ Իոէն Փիէր Պալմէնի մօտ կ'ընտրէ իր հարսանեկան հագուստը, նշանածը Մատրիտ մեկնած է եւ տեսնուած Ֆը — րանքոյի հետ : Կը թուի թէ շնորհիւ այս նշանտուքին իշխան Հիւկ դուքս կ'ելլէ շուքէն եւ կը սկսի յաւակնութիւններ ու — նենալ Սպանիոյ գահին վրայ իբրեւ Քար — լիստ : Այս անտեսուած ընտանիքը սկսած է իր վրայ խօսեցնել ոչ միայն շնորհիւ Իոէնի ընկերային դիրքին այլեւ անոր անձնական հարստութեան : Արդարեւ ողբացեալ Վիլհելմին թագուհին մէկ մի — լիառ ձգած է իր այս նախասիրած թոռ — նիկին, մաքէն չէր անցներ անշուշտ թէ ի՞նչ նպատակներու կրնայ գործածուիլ օր մը, մանաւանդ որ Սպանիոյ եւ Ֆրան — քոյի հանդէպ իր զգացումները ծանօթ են :

ՓՈՄՓԻՏՈՒ փորձած է հանդարտեցնել Ճափոնցիները յայտնելով թէ ոչ կան — խիկ, ոչ ապառիկ, Ֆրանսա հիւլէական ռումբ պիտի չծախէ Չինացիներուն :

ՊՐԱԶԻԼԻ նոր ղեկավարները օրինա — գիծ մը կը պատրաստեն համայնավարնե — րը հեռացնելու համար հանրային կեան — քէն :

ԱԼԺԻՐԻ մէջ, Ապրիլ 16ին կը բացուի ԷՖ ԷԼ ԷՆի առաջին համագումարը ան — կախութենէն ի վեր : Նիստերը գոնփակ տեղի պիտի ունենան, ցարդ ոչ մէկ հրա — ւէր եղած է ոչ անձնաւորութիւններու, ոչ ալ «ժողովրդավար» օտար շարժում — ներու :

ՓԱՐԻԶԻ կարգ մը շրջանակներու զը — րոյցներուն համաձայն, Փինէ հասկցնել տուած է թէ կրնայ թեկնածու ըլլալ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօ — նին, մանաւանդ եթէ որ Կոլը չըլլայ այլեւս :

260 ՏԵՍԱԿ ՊԱՆԻՐ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Տեղական թերթ մը Զօր . տը Կոլի կը վերագրէ հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ իբրեւ թէ եղած է բարեկամական շրջանակի մը մէջ :

— « Ի՞նչպէս կրնամ միութիւն հաս — տատել Ֆրանսայի պէս երկրի մը մէջ որ 286 տեսակ պանիր ունի» :

Մեզքը պատմողին վիզը :

Ամէն պարագայի մէջ, կը զարմանամ զօրավարին յոռետեսութեան վրայ :

Ո՞վ պիտի կրնար ապացուցանել թէ պանիրի տեսակներուն բազմազանութիւ — նը չարիք է եւ ոչ թէ բարիք :

Թող փորձէն Կիրակի օր մը Միթիւա — լիթէի մեծ սրահին մէջ սարքել հարիւր կամ երկու հարիւր տեսակ պանիրներու ցուցահանդէս մը, ժողովուրդին վերա — պահելով թիկնաթոռները եւ վերնատու — նը :

Եւ թող մուտքը ազատ հռչակեն : Ա — ռանց դաւանանքի, դասակարգի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան :

Որքան ալ հակամարտ եւ այլազան տարրերէ բաղկացած ըլլայ հանդիսատես բազմութիւնը, տասը վայրկեանէն պիտի վերածուի միացեալ ճակատի մը :

Պիտի տեսնէք որ երկու — երեք հազար ներկաները անմիջապէս պիտի կազմեն միատարր եւ միաձոյլ զանգուած մը, խելօքիկ եւ մեղրանոյշ նայուածքներ փո — խանակելով :

Բազմազան պանիրներուն միայն հոտը բաւական է այս հրաշքը գործելու :

Ո՛ւր էր որ մենք ալ եթէ ոչ 286, գոնէ 86 տեսակ պանիր ունենայինք :

Այն ատեն ոչ միայն մեքենաբար միու — թիւն կը գոյանար, այլեւ Արարատ բարձրացած կ'ըլլայինք, մեր ետեւէն քա — շելով միջազգային բազմութիւն մը :

Թող անոնք Նոյի Տապանը փնտռէին, մենք ալ «Միացեալ»ի ճամբան հարթած կ'ըլլայինք :

Մինչդեռ այսօր քառասուն ճակատնե — րու բաժնուած ենք, ի սփիւռս աշխարհի :

Պարզապէս անոր համար որ, ոչ թէ պանիրի բազմազան տեսակներ ունինք, այլ երեք անգամ 286 տեսակ... «ուսում — նական » :

Եւ ի՛նչ տեսակներ կան որ հասարակ պանիրի մը համն ալ չունին :

ՎԱՀԷ

1952

ԳԱՒԱՌԻ ՄԱՍ ՄԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսական Մեսաժըրիի ընկերութիւ — նը թիւրիմացութեամբ, Երկուշաբթի օր կարգ մը շրջաններ ղրկած է Շա — բաթ Ապրիլ 4ի թիւը, փոխանակ՝ Երեք — շաբթի Ապրիլ 7ի : Մեր ստացած տեղե — կութեանց համաձայն այս թիւրիմացու — թեան զոհ գացած են Վիէնի, Տէսինի եւ Վիլէօրպանի բաժանորդները, որոնց ան — միջապէս ղրկեցինք Ապրիլ 7ի թիւը : Եթէ սակէ զատ կան բաժանորդներ որոնք նոյն թիւրիմացութեան զոհ գացած են, կրնան տեղեկացնել խմբագրութեան, որ անմիջապէս կը սրբագրէ, իր կամքէն անկախ այս սխալը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Կիպրացիներ միշտ պահանջած են կըզզիին միացումը Յունաստանի։ Արքեպիսկոպոս Սոփրոնիոսի ղեկավարութեամբ պատուիրակութիւն մը Լոնտոն գնաց 1889ին եւ ֆրանսերէն խմբագրուած յուշագիր մը ներկայացուց կառավարութեան. «Մոռնալով իր ծագումն ու աւանդութիւնները, Կիպրոսի ժողովուրդը կը ձգտի միշտ ազգային ապագայի մը» :

Անգլիոյ կառավարութիւնը պատասխանեց, թէ կը յարգէր բնակչութեան զգացումները եւ սակայն Անգլիա Կիպրոս կը գտնուի սուլթանին անունով, որովհետեւ կը պատկանի օսմանեան կայսրութեան, սուլթանը հրաժարած չէ վեհապետութենէն։ Հազարաւոր Կիպրացիներ 1897ին եւ 1912 – 13 կամաւոր գինուոր գացին յոյն-թուրք պատերազմներու ատեն անգլիական իշխանութեան թոյլտուութեամբ : 1907ին Չըրչիլ այցելեց Կիպրոս, տեղացիներ գոչեցին «Կեցցէ Յունաստանի հետ միացումը»։ Չըրչիլ պատասխանեց. «Այս զգացումները հայրենասիրական անձնանուիրումի ապացոյցներ են, որոնք կը յատկանշեն յոյն ազգը»։

Թուրքեւանգլիական իշխանութեանց օրով երկու համայնքներու յարաբերութիւնները սիրալիր եղած են, գրեթէ բոլոր Թուրքերը յունարէն կը խօսէին :

Պատերազմին սկիզբը Անգլիա ջնջեց սուլթանին վեհապետութիւնը, Թուրքերը չբողոքեցին։ 1915 Հոկտեմբերին Անգլիա Յունաստանի խոստացաւ կղզին՝ եթէ պատերազմի մտնէր։ Յունաստան մերժեց Ռուսիոյ ընդդիմութեան պատճառով : Սազոնով, ռուս արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ ներելի չէր յոյն բանակին ներկայութիւնը Պոլսոյ մէջ :

Լօզանի դաշնագրով Անգլիա իւրացուց կղզին : Օսմանեան հպատակները կը դառնային անգլիական հպատակներ : Թուրք քաղաքացիութիւնը նախընտրողները պարտաւոր էին հեռանալու կղզիէն։ Քանի մը հարիւր Թուրքեր անցան Փոքր Ասիա, Յոյներու լքուած գոյքերուն տիրանալու համար, մեծամասնութիւնը մընաց Կիպրոս, անգլիական հպատակ :

1925 Մարտ 10ին Կիպրոս գաղթավայր մը եղաւ եւ Բարձր Քոմիսէրը՝ կառավարիչ։ 1931 Հոկտեմբեր 21ին Կիպրացիներ ցոյցեր կատարեցին Լարնաքայի, Լիմասոլի եւ Նիկոսիոյ մէջ, պահանջելով Յունաստանի միացում։ Իշխանութիւնը խիստ միջոցներու դիմեց, եպիսկոպոսներ աքսորուեցան, մամուլը գրաքննութեան ենթարկուեցաւ : Երկրորդ պատերազմին երեսուն հազար Յոյներ կամաւոր արձանագրուեցան եւ բոլոր ճակատներուն վրայ պատերազմեցան «Առանցքին» դէմ :

Կղզիին բնակչութիւնը հանրաքուէով պահանջեց միացումը, Աթէնքի կառավարութիւնը դիմեց Մ. Ազգերու Կազմակերպութեան եւ սակայն հարցը լուծում չգտաւ, վերջապէս ըմբոստութիւնը ծայր տուաւ 1955 Ապրիլ մէկին եւ վերջ գտաւ Ցիւրիխի, Լոնտոնի դաշնագրերով եւ Հանրապետութեան հռչակումով, բայց ասոնք գոհացում չէին տար բնակչութեան բաղձանքին՝ միացում Յունաստանի : Թուրք փոքրամասնութիւնը, կռթնած Հանրապետական Թուրքիոյ, ընդդիմացաւ միութեան, տակէ հակամարտութիւն :

Թուրքերը Կիպրոսը կը գրաւեն 1571ին՝ սպանական եւ վենետիկեան նաւատորմը կը յաղթէ Թուրք նաւատորմին Լեփանթի մէջ, Ս. Բարթողիմէոսի կոտորածը տեղի կ'ունենայ 1572 թուին։ Կրօնական պատերազմ կը մղեն քրիստոնեաները եւ չեն կրնար ճակատ կազմել Թուրք վտանգին դէմ։ Լեփանթի պարտութիւնը ժամանակաւոր է, որովհետեւ Թուրք նաւատորմէն կը գրաւէ Թունուզը 1574ին, կը Թոյլատրէ ծովահէններու նաւատորմին կազմութիւնը Միջերկրականը գրաւելու համար։ Բողոքականներու կոտորածը կ'ընդվզեցնէ բողոքական երկիրները, քաղաքացիական կռիւ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի մէջ, խաչակրական շարժում մը անկարելի է :

Երեք դար յետոյ Անգլիա կը գրաւէ Կիպրոսը որպէս հետեւանք Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածին, պաշտպանելու համար Փոքր Ասիան ռուսական յառաջացման դէմ : Կը համաձայնի Ռուսիոյ հետ, կը համաձայնի Թուրքիոյ հետ : Հայ պատուիրակութիւն մը Պերլին կը հասնի յուշագիր մը, քարտէս մը գրպանը դրած : Պատուիրակութեան նպատակն է Կովկասի կողքին ինքնավար Հայաստանի մը ստեղծումը, որուն մաս պիտի կազմեն Կարս եւ Արտահան, որոնք գաղտ համաձայնութիւններով Ռուսիոյ ձգուած են : Պատուիրակութիւնը կը փափաքի, որ չեղեալ նկատուին համաձայնութիւնները, Ռուսիա ետ կը դարձնէ գրաւած վայրերը, որովհետեւ ինքնավար Հայաստանը պիտի մնայ օսմանեան հովանիին տակ, Անգլիա կը քաշուի Կիպրոսէն։ Այդ պարագային հայ պատուիրակութիւնը մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ օսմանեան կայսրութեան, ապացոյց տալով դարաւոր հաւատարմութեան :

Կիպրոսի համաձայնագիրը ուղղուած է Ռուսիոյ դէմ, կը խլէ Ռուսիայէն արեւելեան նահանգներու բարենորոգումներուն իրաւունքը : Հռչակաւոր հրապարակագիր Վիլհելմ Սթիտ 1895ի հայկական տագնապին պիտի գրէ.— «Կիպրոսի համաձայնագիրը կը բացատրէ կոտորածները, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ դիրքը»։

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Ուատինկթըն կը վրդովի, ֆրանսական մամուլը փոխարինութիւն կը պահանջէ : Ուատինկթըն Փարիզ կը դառնայ «Թունուզը գրպանը դրած»։ «Դուք ալ Թունուզը գրաւեցէք» ըսած էր Պիսմարք եւ Սալիզպըրի հաւանութիւն տուած էր։ Իտալիա կ'ընդդիմանայ գրաւման, նաւատորմը կը շարժի, ֆրանսական տորմիղն ալ կը մեկնի Թուլոնէն : Սալիզպըրի կը հաղորդէ Հռոմի. «Կարթագոն եւ Սիկիլիա միեւնոյն պետութեան կալուածները չեն կրնար ըլլալ»։ Իտալիա կը դառնայ միջին պետութեանց, կը կազմուի Պերլին — Վիէննա — Հռոմ առանցքը :

Ֆրանսա գրաւելով Թունուզը կ'ամրապնդէ Պիզերթան, արեւմտեան Միջերկրականը կը խցուի, Սպանիա կը վրդովի, Անգլիա կը բողոքէ, Մատրիտ եւ Հռոմ կը զինակցին։ Ֆրանսա աչքերը կը յառէ Փեթերսպուրկ, բայց կնքուած է երեք կայսրերու զինակցութիւնը, Պերլին եւ Վիէննա բարեացակամ չէզոքութիւն պիտի պահեն եթէ անգլեւռուս բախում մը տեղի ունենայ Նեղուցներու հարցին շուրջ : Տարտանէլի փակ պահումը «միջազգային սկզբունք մըն է»։ Ռուսիա մըտահոգութենէ մը կ'ազատի, անգլիական տորմիղը չի կրնար անցնիլ Նեղուցներէն, հարուածելու համար Սեւ Ծովու նաւահանգիստները, Անգլիա չի կրնար գործել առանց Նեղուցներէն անցնելու, Կիպրոսի համաձայնագիրը պիտի մնայ մեռած տառ :

Այս պատմական կղզին անգամ մըն ալ կը մտնէ միջազգային քաղաքականու–
թեան մէջ։ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ
Անգլիա հեռանայ կղզիէն։ Սթալի-
նին Կարսը յանձնեցին, որպէսզի Անգ
ալ յանձնէ Կիպրոսը։ Խրուշչեւ կը փ
փաքի, որ ամրանայ կղզերնակ «ըն-
ներուն» դիրքը։ Մեծն Բրիտանիա կը
« Դուն ալ, որպէսզի ես նստիմ »։ Յո
րը կ'ուզեն միանալ մայր հայրենիք
Թուրքերը դէմ են միացման։ Անգլ
կրնար ընդունիլ միացումը, որով
կղզիներով պաշարուած պիտի ը
Յունաստանէն, որովհետեւ կողքին
ստեղծուի համայնավար կղզի մը,
մակիր պիտի ըլլայ Խ. Միութեան
րոս կը մնայ միակ զինուորական
րիսխը Մեծն Բրիտանիոյ պաշտպա
համար կայսերական ճամբաները,
տալելու համար Պաղտատի դաշ
ստանձնած պարտաւորութիւնները :
Պահպանողական Սալիզպըրի
կղզին, պահպանողական Պոլսոյ
Քըրզըն քակեցին օսմ. կայսրութ
գէշ կարեցին։ Կատարինէ Մեծի
ւէր Հենրիկոս Երրորդի. « Քակէ
կարէ»։ Արքիմիտեսէն մինչեւ
կ'աշխատին շրջանակին քառա
գտնել։ Կիպրոսն ալ շրջանակ մը
ձած է, որուն քառակուսին գտնել
ջանան դիւանագէտները։ Թուրք
մին եւ երեք դար յետոյ անգլիակ
րաւումին հետեւանքները ծանօթ
պատմութեան անցած են, նոր կ
գրութեան հետեւանքները կը մնան
ծանօթ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲ

ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՔԻՐԱԶ

Ո՞ւրն է այսօր Փարիզի ամէնէն «փարիզեան» երգիծանկարիչը։ Այն որ գիտէ այնքան մեծ ճարտարութեամբ տալ Փարիզուհիներու ամբողջ «հոգին»։ Անոնց շնորհալիութիւնը, պճնասիրութիւնը, նրբամտութիւնը, ըսենք՝ մերթ էափիէկըլը, երբեմն՝ միամիտ, յաճախ թեթեւամիտ, մէկ խօսքով իսկական Փարիզուհին։ Մեծ ճաշակով եւ մասնաւոր խընամքով յարդարուած շրջանակի մը մէջ, որ կը ստեղծէ յարմարագոյն մթնոլորտը, անիկա գիտէ զետեղել, խօսեցնել իր ենթակաները։ Այս բոլորը նուրբ եւ քընքուշ գիծերու յօրինուածքով մը եւ մանաւանդ՝ սեղմ խօսքերով ամբողջացած :

Մի զարմանաք եթէ ըսուի թէ Փարիզեաններուն մէջ ամէնէն Փարիզեանը, նրբաճաշակ այս արուեստագէտը՝ Գահիրէ ծնած հայ երիտասարդ մըն է, Քիրազ, բուն անունով՝ Էտմոն Քիրազեան, մտաւորական ընտանիքի մը շառաւիղը : Արդարեւ, Քիրազ թոռն է Գահիրէի Գալուստեան վարժարանի նախկին տնօրէն–
ներէն եւ քնարերգակ բանաստեղծ Յ
Սեթեանի եւ զաւակը Լեւոն Քիրազեան
ինք եւս յարաշխատ պրպտող միտք
Իր եղբայրը՝ Տիգրան Քիրազեան, նոյ
պէս Փարիզ հաստատուած՝ կատարած
ֆրանսերէն թարգմանութիւնը Դ. Դե
միրճեանի «Վարդանանք»ին, որ մեծ
համբաւ գրագէտ Վիքթոր Կարտոնի
բահսկողութեան տակ եւ անոր ջանք
րով հրատարակուեցաւ այս տարի Փարի
զի մէջ։ Այսքան՝ բացատրելու հա
այն արտակարգ յաջողութիւնը, զոր
գտաւ Փարիզի մէջ։ Բարեբախտաբ
կարճ ժամանակի մը մէջ, ուսումնա
րեց փարիզեան բարքերը։ Իւրացուց Փա
րիզը, ինչպէս Փարիզ իւրացուց զինք
Քիրազ ծնած էր երգիծանկարիչի խա
կան տաղանդով։ Ամէն արուեստագէ
համար անխուսափելի փնտռտուքի
բնական շրջանէ մը ետք՝ անիկա հա
զատօրէն ներկայացնելու համար իր
թերը՝ ի վերջոյ գտաւ, ստեղծեց յա
բագոյն, ինքնայատուկ, ուրոյն, իր
փական ոճը :
Փարիզի մէջ ընդունուած, սիրուած
նուիրականացած «քիրազական ոճը»
ամբողջութեամբ կը զանազանուի գր
թիւն ունեցող միւս բոլորէն։ Այսքա
բաւական պիտի ըլլար զինք դասելու
մէնէն մեծ երգիծանկարիչներու կարգ
Կատակ չէ վերջապէս, լոյս քաղ

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

— Արթնցիր հէ՛, — կը պոռար կինը՝ երկան կողը մխտելով :

— Հը :

— Ի՞նչ է կը պոռայիր քունիդ մէջ :

— Ինչ ըսեմ, կնի՛կ, մեր Մարգարը տիրացու Գեւոյի հետ շարական կ'երգէր։ Մարգարը էնպէս ժիր ձայնեց, կ'ըսես ժամուն շըխաղը վար պիտի գար : Կարգը տիրացուին որ եկաւ, խը, խը, կ'ըսես շնլինքը կտրուած հաւ դարձաւ :

— Քնացիր, արիմարդ, ի՞նչ է գիշերով ձէնդ ձգեր ես,— խօսեցաւ կինը ու փորձեց քնանալ :

— Բա, էնպէ՛ս լաւ կ'երգէր ...

Մակարը երազի մէջ, տղուն խատակ ձայնէն խանդավառ, ինքն ալ ձայն ձգեր՝ կ'երգէր :

Մակար երազներու մէջ էր միշտ, ու կինն յաճախ կը մխտէր կողը։ Երազներուն մէջ կը պոռար, կռիւ կ'ընէր, երբեմն այնքան ժիր կը պոռար, որ ցուիքին վրայ կեցող կատուն իր ցատքումը կ'աբաղացնէր եւ կամ փողոցը պառկող շունը գլուխը վեր կը վերցնէր ու երկինքը կը հոտուըտար :

Երազին մէջ, Մակար, գիշեր մը Թագաւորի մօտ էր գացեր : Թագաւորը ոսկիներով շողշողուն մականը ձեռքին՝ թագը գլխին՝ նստած էր ոսկեշող աթոռին վրայ այնպէս, ինչպէս եկեղեցիի Մաշթոցի կողքին վրայ տեսած էր արծաթակուռ նկարը Գրիգոր Լուսաւորչի :

— Տէր Թագաւոր, խնդիրք մ'ունիմ ,— ըսած էր Մակար :

— Խնդիրքդ բարի, ըսէ՛ տեսնեմ :

— Ծառադ, փալանճի Մարգար, վարպետ համետագործ է։ Կը շինէ ձիերու համետներ՝ Աճեմիստանի կապերտներէն ձեւուած։ Իմ պապերու պապը՝ սուլթանի ձիերուն համետագործ, Խիւանի աշկերտներէն եղած է։ Հրաման ըրէ, տէր Թագաւոր, ձիուդ համետները կարեմ ...

Ինչ խօսք , որ Մակարը վարպետ համետագործ էր, այնքան լաւ համետներ կը շինէր, որ երբ էշերուն հագցնէին, կարծես հարսնեւորներ կը դառնային :

Ու յաճախ էշեր կուգային իր երազին մէջ։ Տեսնես մէկը համետն հագեր տանիքին վրայ պար կը դառնայ, ժպտելով։ Ուրիշ մը՝ կամուրջին վրայ կեցած, լուսնկային աքացի կուտայ։ Գիշեր մըն ալ Մարսուպին երեք էշերը եկած իրենց դուռը կը կրծէին։ Մէկը տանիքէն, միւսը պատուհանէն, մէկալն ալ դռնէն կ'ուզէին ներս մտնել :

Մակար պոռաց վախէն ու արթնցաւ ..

Մարսուպի էշերը իրաւունք ունէին : Ամբողջ տարի մըն էր, որ Մակար երեք էշերուն համետներ պիտի կարէր : Այսօր Ուրբաթ է՝ չըլլէր, վաղն ալ Շաբաթ՝ ուխտի օր է. Կիրակին արդէն մեղք օր է, ո՞վ կ'աշխատի որ Մակարն ըլ աշխատի. Երկուշաբթին գործ սկսելն է դըժուար : Ու այսպէս անցաւ տարի մը, ու Մարսուպի էշերը հին ու մին համետներով էին :

Մակար վարպետ համետագործ է, որ աշխատի լաւ գործ կ'ընէ ,— կ'ըսէին գիւղացիք։ Համետագործութիւնը պապէն պապերէն ժառանգած արհեստ էր։ Թերեւս այդ էր պատճառը, որ Մակարի դէմքը երկար ու կախ էր : Անոր հասակը կարճ չէր. ունէր խոշոր ոտքեր , այնքան խոշոր, որ հաւ մը կրնար թուխս նստիլ անոր կօշիկին մէջ, տասն եւ մէկ հաւկիթներով։ Ուսերը ոսկրոտ էին , վիզը քիչ մը կարճ։ Գլուխը կարծես էն վերջը փակցուած ըլլար. կը դնէր իւղոտ գտակ մը :

Արեւոտ օր մը, Մակարը, իրենց տան բակին մէջ , կռնակն արեւին տուած , պառկած էր ու միտք կ'ընէր։ Միտք կ'ընէր թէ Աննա հօրքուրի էրիկը մեռաւ , հիմա խեղճ կնկայ աղօնը ջրաղաց տանող չկայ : Թէ Մելգոնին կինը նորէն յղի է. եթէ տղայ դուրս գայ, Թագաւորին հարկը ինչպէս պիտի վճարէ :

Այդ մտածումներուն մէջ էր, երբ բարի քունը առաւ ու տարաւ զինքը։ Երազին մէջ նորէն տեսաւ Թագաւորը, որ այս անգամ լուսաշող թագով ու ձիով իր դըրան վրայ կ'իջնէր ու ձին երեք իր ոտքը գետին կը զարնէր, Թըդ, Թըդ :

— Արիմարդ,— կինն էր որ կը
իր կողը :

— Հը :

— Արիմարդ :

— Զահրումար, ի՞նչ է կնիկ :

— Մարսուպը եկեր՝ դուռը կը
փալանները կ'ուզէ :

— Կնիկ, էդ քու խառնուելիք
չէ. կնկան գլուխը լաչակ են կապ
սուս կենայ, սուս, հասկցա՞ր :

Խեղճ կինը միշտ սուս էր արդէն
որո՞ւ բանար իր սիրտը : Իր
պահած էր լուռ, այնպէս, ինչպէս
կը ծածկած էր իր գլուխը։ Դրս
երբեմն կը լսէին Մակարի ձայնը. կը
ռար, կը հայհոյէր, նոյնիսկ կը
կինը։ Թըդ, Թըդ։ Մարսուպն էր,
կը թակէր. եկած էր՝ էշերուն համ
րը կ'ուզէր :

— Որ չպի շինես՝ քաղաք տանիմ
կար. էս, տարի մի եղաւ՝ փալան
շինես :

— Հա Մարսուպ, էսօր հաւանել
շինեմ, կապերտները կը կըրեմ,
կը պաչլայիմ։ Էսքան ինչո՞ւ անհ
նես,— կը խօսէր Մակարը կռնակը
տին քերելով :

ՀԱՄ

(1 Շար.)

հազարաւոր ծանօթ, իրմէ չատ աւելի ծին, տարեց եւ փորձառու արուեստագէտներու մէջ զանազանուիլ այսքան աչքառու կերպով :

Բիրազ սկիզբները կարեւոր եւ փրնտրուած աշխատակիցն էր Փարիզի «Իսի Փարի» չաբաթաթերթին, ուր ամէն չաբաթ ունէր իր սեփական սիւնակները, իսկ այսօր գլխաւոր աշխատակիցն է «Ժուռնալ տը Ֆրանս» մեծագոյն հանդէսին: Իր ստեղծած «Լին» միամիտ եւ քնքոյշ աղջիկի չաբաթական արկածները, երեք նկարներու չարքով տրուած, գտած են այնպիսի ընդունելութիւն մը, որ Փարիզի հեռատեսիլի տնօրէնութիւնը առաջարկած է այդ տիպարով ստեղծել ֆիլմեր՝ զանոնք պարբերաբար հեռասփռելու համար :

Անցեալ տարի Վենետիկի երգիծանկարչական ցուցահանդէսին՝ պարգեւատրուեցաւ Ա. կարգի չքանչանով մը, բան մը որ պատիւ կը բերէ ոչ միայն իրեն, այլ եւ մեզի, բոլորիս : «Բարնէ տը պէլ» խորագրուած հատորի մը մէջ, որ հրատարակուեցաւ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ՝ ամփոփուած են մեծ թիւով նմոյչներ իր լաւագոյն երգիծանկարներէն :

Վերջերս հրատարակուեցաւ իր երգիծանկարներուն երկրորդ հաւաքածոն՝ Լէ փարիզիէնը տը Բիրազ անունով :

Փարիզի մէջ՝ վարսայարդարները իրենց յաճախորդները զբաղեցնելու համար՝ կը գործածեն մաղի ֆուաֆիւր ալա Բիրազ յարդարանքը :

Տակաւին չատ երիտասարդ՝ Բիրազ կը գտնուի արուեստագէտի իր ուժերուն ամբողջական լիութեան մէջ, վստահ ենք որ ան դեռ չատ եւ արժէքաւոր գործեր պիտի տայ երգիծանկարչական այնքան նուրբ այս արուեստի բնագաւառին մէջ :

×

Երբ կը խօսիմ Բիրազի մասին, չեմ կրնար մտքով չվերադառնալ դէպի ետ՝ մօտ երեսուն տարիներ առաջ, երբ ան դեռ հազիւ պատանի՝ Գահիրէ կ'ապրէր տակաւին: Օր մը, բարեկամս Լեւոն Բիրազեան, որ իրր քաջ արարագէտ՝ կը հետեւէր արաբական մամուլի էջերուն մէջ երեւցող իմ գործերուս, բսաւ ինծի թէ իր ամէնէն փոքր մանչուկը՝ Էմոն «գծագրութեան խենթ» էր, ամբողջ պարապ ժամանակը կը յատկացնէր գծելու, եւ ցոյց տուաւ ինծի անոր գործերէն մին: Պատերազմի տեսարան մըն էր, ինչպէս սովորութիւն է բոլոր իր տարիքի մանչերուն համար: Հակառակ գիծերու խակութեան՝ չարժումի, յօրինուածքի եւ այլ այնպիսի մանրամասնութիւններ եւ գիտեր կային հոն՝ որ առաջին ակնարկով իսկ անոնց մէջէն կարելի էր տեսնել ապագայ արուեստագէտի մը յատուկ բոլոր առեալները: Քիչ ատեն ետք, հայրը անոր թաթիկներէն բռնած, գալ բերաւ ինծի քանի մը գործերով, որոնք ամբողջութեամբ հաստատեցին առաջին տպաւորութիւնս: Զորս հինգ տարի ետք, 1939ին Գահիրէի մէջ կը սկսէր հրատարակել Փրանսերէն Լա Բարասե անունով թերթը երգիծական նկարներով զարդարուած: Այդ օրերուն ինծի ներկայացաւ դարձեալ նոյն մանչուկը : Բաղաքավար, քիչ մը քաշուող եւ ամչկոտ, սակաւախօս պատանի մը, հազիւ 14 – 15 տարու, որ կը զանազանուէր իր տարիքի տղոցմէ մէկ բանով: Մեծ ակնոցներու տակէն կը փայլատակէր սուր, ուշիմ եւ խորաթափանց նայուածքը մը՝ ընկերացած իր բարակ չրթներուն ծայրէն անպակաս ժպիտին : Ցատկանիչները՝ դիտող, տեսնող եւ նրբամիտ երգիծողին : Ցոյց տուաւ մէկ քանի նկարներ, զորս հրատարակեցի թերթին մէջ: Այս նախաքայլէն ետքը, այդ տաղանդաւոր պատանին այլեւս կարելի չէր որ կանգ առնէր: Երբեմն ցոյց կուտար ինծի իր նըկարները, եւ ես կ'ընէի իրեն հարկ եղած թելադրութիւնները առաջնորդելու համար իր նախաքայլերը: Շնորհիւ իր բնատուր ձիրքերուն, յամառ աշխատանքին եւ արուեստի հանդէպ տածած իր պաշտամունքին, անիկա այլեւս կը փընտռէր աւելի լայն սահմաններ զարգանալու եւ ուռճանալու համար :

Դրամատան գրասեղանը, ուր կ'աշխատէր, դադրած էր խօսելէ իր սրտին, կը նախընտրէր թուղթերը փոխանակ թիւերու՝ գիծերով լեցնել : Բարեբախտաբար՝ իրեն, արուեստին եւ մեզի բոլորիս համար: Հետզհետէ դուրս գալով իր չըրջապատէն, անիկա մուտք գործեց տեղական մամուլէն ներս: Գահիրէի Իմաժ, Աղեքսանդրիոյ Լա Ռեֆորմ, Արեւ եւ կարգ մը արաբական թերթեր սկըսան հրատարակել հետզհետէ զարդանալ սկսող իր նկարները, գնահատելով այդ տաղանդաւոր երիտասարդին որքան գիծերը՝ նոյնքան և աւելի զարմանալի կանխահաս իր սրամիտ գաղափարները, որոնք այդ ատենները աւելի քաղաքական էին : Ինչպէս վերը ըսինք՝ սկիզբները անիկա ազդեցութեան տակ էր չատ մը տեղական թէ միջազգային նկարիչներուն, չատ չուտով թօթափեց այդ ազդեցութիւնը եւ հետզհետէ սկսաւ գտնել իր խառնուածքին ամէնէն հարազատ գիծերը: Միեւնոյն ժամանակ պէտք եւս զօրացնելու համար գծագրութեան թեքնիքը՝ անիկա հետեւեցաւ նկարչական դասընթացքներուն ծանօթ եւ բազմարդիւն նկարիչ Աչոտ Զօրեանին, որուն գեղարուեստական մթնոլորտը ունեցաւ իր բարերար ազդեցութիւնը իր գեղարուեստական կազմաւորումին վրայ :

1943ին, հազիւ քսան տարեկան՝ Գահիրէի Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու կազմակերպած եգիպտահայ նկարիչներու առաջին սալոնին իր ցուցադրած մէկ քանի նկարներուն մէջ՝ հասած էր արդէն ոճի մը,— որուն մէջ յատակօրէն նկատելի էին իր յետագայ անհատականութեան մէկ քանի յատկանշական գծերը :

Բայց Բիրազի նման անհանդարտ, գաղափարներով եւ քիչ մըն ալ փառասիրութեամբ լի մէկու մը համար, սկսած էր այլեւս նեղ գալ իր ապրած միջավայրը: Անհրաժեշտ էր իրեն համար դաչտ մը, որ կարենար ամենայն ազատութեամբ ազատ թափ տալ իր տաղանդին:

Եւ ահա, հազիւ պատերազմը աւարտած՝ առաջին պատեհ առիթով անիկա ինքզինք նետեց Փարիզ, արուեստագէտներուն երազած այս միջավայրը :

Խաբուած չէին, ոչ ինք եւ ոչ ալ բոլոր անոնք՝ որոնք այնքան գեղեցիկ յոյսեր դրած էին իր վրայ :

Եւ այսօր Փարիզի մէջ ունինք հայ մեծ արուեստագէտ մը, երգիծանկարիչ Բիրազը :

ԱԼ. ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Պէյրութի Ս. Նշան միջնակարգ վարժարանի ներքին դասախօսութիւններուն հինգերորդը, նուիրուած՝ Ռուբէն Զարդարեանի յիշատակին, գրագէտին ծննդեան 90ամեակին առիթով, տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Մարտ 20ին, կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին՝ վարժարանին մանկապարտէզի սրահին մէջ:

Օրուան դասախօսն էր միջնակարգի ֆրանսերէն լեզուի դասատու Պ. Վազգէն Այգունի :

Հանդէսին բացումը կատարեց աւարտական կարգի աշակերտուհի՝ Այտա Օհանեան .

« Ներկայ ուսումնական տարեշրջանի մեր հինգերորդ ձեռնարկը նուիրած ենք Ռուբէն Զարդարեանի, իր ծննդեան 90ամեակի առիթով :

Եւ տալէ ետք գրագէտին կենսագրութիւնը՝ եզրակացուց .

« Ուսուցիչ, հրապարակագիր եւ կուսակցական գործիչ՝ Ռուբէն Զարդարեան եղած է մանաւանդ գրագէտ : Ճշմարիտ է, որ ան փորձած է գրական մէկէ աւելի սեռեր, եւ սակայն՝ յաջողած է առաւելաբար հէքեաթին մէջ :

Ռուբէն Զարդարեան արեւմտեան գրականութեան լաւագոյն հէքեաթագիրն է:

Անոր լեզուն չունի ժամանակակիցներու գրաբարի ազդեցութիւնը, վճիտ է, պատկերաւոր եւ իր ընթացքին մէջ՝ մերօրեայ »:

Ապա հրաւիրուեցաւ յարգելի դասախօսը, որ իր ջերմ եւ սիրոյ խօսքը գրագէտի մասին՝ բացաւ Ռուբէն Որբերեանի հետեւեալ տրտում վկայութեամբ .

Ինկար, շիրմին վայրը մնաց
անծանօթ, եւ
Հայրենիքը եղաւ իրեն գերեզման :

Վազգէն Այգունի, չուրջ կէս ժամու իր դասախօսութեամբ, անհրաժեշտ վեր լուծման ենթարկեց անշիրիմ գրագէտը որպէս կրթական մշակ, հրապարակագիր եւ մանաւանդ՝ հէքեաթագիր :

Անոր զուտ գրական վաստակը, որպէս լեզու եւ ոճ՝ զտաւ միայն գեղեցիկ, իսկ բարոյականը զրի կապուած իր սրտին՝ քաջ, մարդկային, աւանդապաշտ, մէկ խօսքով՝ հայավայել :

Անդրադարձաւ իր հէքեաթներու անուչ եւ արու տիպարներուն, — «Գամբռը», «Մարդը Զէր Մեռներ», «Հայրենական Սաղը», «Հօրենական Տունս», տիպարներ՝ մարդ կամ կենդանի, եւ դեռ՝ անչունչ իր, որոնք ամէնքն ալ մեր ժողովուրդն են, մենք ենք :

Եւ վերջապէս ընդգծեց ուժի եւ սրբազան վրէժխնդրութեան նկատմամբ իր ունեցած պաշտամունքը, — «Ով որ Սուլթան Մը Ունի Իր Հոգիին Մէջ », «Բազինին Փառափանութիւնը», «Տէ՛ր, լսէ՛ մեզի» եւ՝ եզրակացուց .

— « Անշիրիմ գրագէտի հոգին՝ հայրենի հողին հետ ձեր հոգիները ունենայ իրեն մանաւանդ յաւիտենականութեան կայք :

Եւ դուք, հոգիով միշտ ուժով, կարենաք օր մը ձեր ձեռքերով հաստատել Ռուբէն Զարդարեանի կիսանդրին՝ քաղաքամայր Երեւանի պանթէոնին մէջ » :

Ոգեկոչումի այս հանդէսին գործադրուեցաւ նաեւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը :

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Տնօրէնութեան փակման խօսքով .

« Սիրելի՛ տղաք, –

Դուք ճանչցաք մարդը, իր աստուրի կեանքով, թիւ ու թուականի կապուած :

Եւ դեռ՝ յատուկ անուան, կամ՝ անուններու :

Ճանչցաք վարժապետը:

Հանրային գործիչը :

Գրագէտը՝ մանաւանդ :

Եւ գտաք զինք աղուոր, ամբողջական, եւ դեռ՝ սուրբ :

Նահատակ:

Լսեցէ՛ք՝ ուրեմն .

— Ռուբէն Զարդարեան, եւ դեռ՝ սերունդը իր նահատակ եղբայրներուն՝ եղան այսպէս, այսպէս ամբողջական, որովհետեւ՝ ունեցան առաքելութիւն :

Եղան՝ առաքեալ:

Անոնք փառւեցան իրենց օրերու Հայ կեանքի մայր էջին վրայ, լեցուցին զայն, եղան այդ էջին՝ խորագիր :

Անոնց կեանքը երբեք եղաւ լուսանցքային :

Հիմա՞ :

Հիմա ժամանակները փոխուած են :

Ես կ'ուզեմ, սակայն, որ դուք մեծնաք ժառանգորդ անոնց, եւ ձեր վաղուան կեանքը փառւի վաղուան մեր կեանքի էջին վրայ, ըլլայ ձեզմէ մէկը դէթ՝ խորագիր վաղուան բազում այդ էջերէն մէկուն, ըլլայ առաջնորդ, երբեք՝ հետեւակ :

Զգուշիք, տղաք, էջէ դուրս, լուսանցքի վրայ, եւ մինչեւ իսկ՝ լուսանցքէ դուրս :

Եղէք տանուտէր ազգային մեր տան :

Եւ գիտցէք, նաեւ, որ այդ առաջնորդութիւնը բազմապատկուած ծառայութիւն է, յաճախ իրեն գին ունեցող՝ ձեր սեփական արիւնը» :

ԽՈԴԵԴԱՆ

Մնացորդը ըմպեց խաչեղբայր քաւոր Տօնէն, որ իր ներկայութեամբ առյաւէտ վկայ էր դառնում նորապսակների ամուսնական դաշինքին :

Երբ խոստովանութիւնը աւարտուեց, Թափօրը Ս. Աղբերիկից չարժուեց դէպի Արինոք : Հարսը եւ փեսան նստած էին ձիերի վրայ : Սպիտակ ձիուն նստած էր Բայազը, կարմիր ձիուն՝ Ասատուրը : Ճանապարհին նրանց առաջ երեւացին երեխաներ, որոնք, երեսներին ալիւր քըսած, զանազան խեղկատակութիւններ էին անում : Մէկը նրանցից աւանակի վըրայ թարս նստած, անհամար ծամածռութիւններով զուարճացնում էր հարսանքաւորներին :

Մօտիկ գիւղերից ու հանդերից նորանոր փորմչակներ ու հօտաղներ, դդալները առած, չտապում էին հարսանիքի :

— Գդալդ վերցրու եւ եկ,– կանչում էին իրար եւ վազում դէպի Արինոք :

— Ո՞ւմ հարսանիքն է :

— Խոդեդանի, — ձայն էին տալիս մէկմէկու եւ փութացնում քայլերը :

Տեղ հասնելուն պէս, երբ Թագուհին վայր իջաւ ձիուց, Ոսկեհատը մօտեցաւ եւ նրա գլխին երկու լոշ դրեց՝ խաչուփակ: Երկու հաց էլ ձեռքին բռնած՝ ըսկսեց պարել: Այդ միջոցին ազապ չարերից երկուսը տանիքից բուռերով չամիչ չաղ տուին նորապսակների գլխին: Երեխաները սկսեցին չամիչ ժողովել : Մէկ ուրիշ ազապ չարի, ճեղքելով հարսանքաւորների չարքերը, մօտեցաւ Ասատուրին : Նա երկու ձեռքով բռնել էր մի աքաղաղ, որը, բոսորագոյն փետուրները փքած, կարծես պատրաստւում էր գրոհել փեսայի վրայ: Խոդեդանը բռնեց աքաղաղի վզից եւ, բազմութեան ներկայութեան, այնպէս ուժգնակի թափահարեց, որ նրա մարմինը գլխից պոկուելով բախուեց խրճիթի պատին: Փեսան աչքի տակով յաղթական նայեց Բայազի գոհունակ դէմքին, թռչունի կիսաշունչ գլուխը տիրոջը վերադարձնելով :

Լուսինը դուրս էր եկել: Քաւոր Տօնէն այդ տեսարանից ազդուած՝ բարձրաձայն երգեց .—

Զընգլիկ գացինք Բռնաշէն ,
Զընգլիկ հատիկ կը խաշին ,
Զընգլիկ գիրար կը տաշեն ,
Զընգլիկ թափանք թամաշէն :

Զընգլիկ ոչխար գել ընկաւ ,
Զընգլիկ հովիւ չվարաւ ,
Զընգլիկ բերտր մըլուլաւ ,
Զընգլիկ կթոց գլորաւ :

Զընգլիկ ընկայ մի քիչ ճեղ ,
Զընգլիկ գացի քրդու գեղ ,
Զընգլիկ բերի ճուկի մ'եղ ,
Զընգլիկ եփի ձուածեղ ...

Մուտքի մօտ դաչոյնները կամարաձեւ պահած կանգնած էին երկու երիտասարդ: Այդ զէնքերի տակով, որ հայերին թոյլատրւում էր մերկացնել միայն վերոյիշեալ ծիսակատարութիւնների ժամանակ, հարսը եւ փեսան մտան ներս՝ նախապէս աջ ոտքը դնելով չեմքի վրայ:

Պառաւ Ոսկեհատը խաչակնքելով եօթ անգամ պտտուեց թոնրի չուրջը, որին հետեւեցին նորապսակները իրենց չքախմբով :

Ասատուրի հարսանիքին մեծ բազմութիւն էր հաւաքուել: Այնտեղ ներկայ էին Արինոք, Դաչտադէմ, Օչուտ, Կըծանք եւ Պնտխներ գիւղերի չքաւոր ու միջին դասի չինականները: Եկել էին բազմաթիւ հայ եւ քուրդ հովիւներ, նախրապաններ եւ հօտաղներ : Հարսանքաւորները ծալապատիկ չարուել էին խրճիթի պատերի տակ : Շատերը, տեղ չլինելու պատճառով, նստել էին չեմքի վրայ : Աւելի ուշ եկողները հաւաքուել էին դրանը, կամ կանգնել էին տանիքին: Մի քանի փորմչակներ կռացած նայում երդիկից՝ դդալները ձեռքերում պահած:

Թոնրի մօտ զարդարուած կոճղին նըստել էին հարսը եւ փեսան : Պատուաւոր հիւրերի չարքում բազմել էին Աւեսի Հաջին եւ սրա եղբայր Սալիմը :

Սեղանապետ ընտրուեց քաւոր Տօնէն :

Նախ խմեցին Աւեսի Հաջու եւ Սալիմի կենացը :

Արմատի, այսինքն Բայազի եւ Խոդեդանի ծնողքների կենացը խմելուց յետոյ քաւոր Տօնէն առաջարկեց խմել երիտասարդ զոյգի՝ Թագաւորի եւ Թագուհու կենացը: Սեղանապետը ոգեւորուած գովեց Բայազի գեղեցկութիւնը, համեստութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը : Նա ոչ մի բառ չխնայեց զարդարելու Ասատուրին: Քաւոր Տօնէն այդ կենացի վրայ երգեց « Գովասանք փեսային եւ հարսին » հռչակաւոր երգը՝ մինչեւ սրտի խորքը յուզելով ներկաներին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Քահանայական Կոչումներու օր: Ժամը 10·30ին Հանդստեան պատարագ :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

եւ Հ. ԵՂԻՍ. Վ. ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ

հոգիներուն համար: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ *4ին եւ կ'աւարտին* Մայիս 30ին, *Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:*

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), *Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :*

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 *տարեկան: Տղաք՝* 6–14 *տարեկան:*

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրին 12ին, Կիրակի, Քաֆէ տը լա Փոսթի *վերնայարկը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ: Վարչութեան ընտրութիւն :*

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Ծախու է 9րդ Թաղամասի մէջ դրաւուած յարկաբաժին մը, 4րդ յարկ, բակի վրայ, երեք սենեակ, խոհանոց, յարակից մասերով: Ընդամէնը 35 քառ. մեթր տարածութեամբ: Մատչելի գին: Հեռախօսել՝

DANton 88-65

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվ⁺ᶻ. *Փարիզ (9) :*

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ հետեւեալ խումբերու հին եւ նոր բոլոր ընկերները:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Շաբաթ, 11 Ապրիլ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, Կիրակի, 12 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի հին եւ նոր բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Ընծայում Նորիկեանի բնակարանը, 6 Րիւ Շան տէ զ'Ուազօ, *գետնայարկ, աջ դուռ, Պանեէօ (Ավընիւ Փասթէօրի շատ մօտիկ, 188 թիւ օթօպիւսի Լանկէ կայարանին ետեւ :*

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ընդհ. նահատակաց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հաւատացեալ ժողովուրդը :

« Au Pavillon Bleu »
(Bord de Seine)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— Spécialités Orientales —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՁՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ :

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՔԱՅԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ մէ[illegible]

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍ»-Ի ՄԱՐԴԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ քուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY-LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին

THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐ ԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ:

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը .—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, Paris (16e) Tél. : TRO. 03-18 Mme BAKERDJIAN 35, Rue de Trévise, Paris (9e) PRO. 61-10	Mme MARKARIAN 32, Rue de Trévise, Paris (9e), TAI. 65-[illegible] et au THEATRE DES ARTS 66, Rue Rochechouart, Paris (9e) Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

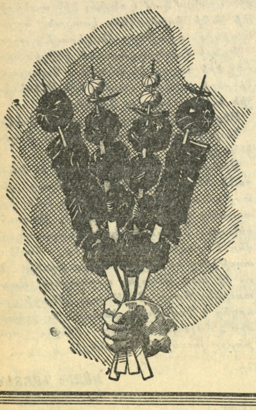
Փարթամեան, Կէօնճեան, Պապիկեան եւ Պզտիկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳՈՆԻԱԼԵԱՆԻ (ծնեալ Պզտիկեան) մահուան քառասունքի եւ ՎԱՀԷ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ մահուան Գ. տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի, Մարսէյլ Սէն Լու Ս. Գէորգ եկեղեցին մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան Քոյրերը ի նպաստ իրենց վարժարանին վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեն [illegible] Կիրակի ժամը 15ին, Միաբանութեան սրահին մէջ՝ 73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս (Առնուվիլ լէ Կոնէս) :

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ [illegible] փէ: Մուտքը ազատ [illegible]

Շուեկառք՝ կառ տիւ Նորէն ժամը 14·30ին :

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 12 AVRIL
1964
Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9983
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — N° 9983

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԻՐԱ՞Ւ ԱՇԽԱՐՀ

Ապրիլեան այս օրերուն, երբ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութիւնը կ'ոգեկոչէ յիշատակը իր մէկ միլիոն նահատակներուն, սրտի ճմլումով է, որ կը տեսնենք թէ ի՛նչ մեծ պատիւներու եւ մեծարանքներու կ'արժանանայ դահիճը, պատկաւոր ջարդարարը, ժամանակակից պատմութեան առաջին եւ մեծագոյն ցեղասպանը :

Մեր վիշտն ու սուգը աստիճան մը աւելի խոր ու անմխիթար կը դառնան, երբ կը նկատենք, որ զայն մեծարողները նո՛յն այն պետութիւններն են, որոնց դէմ զէնք բարձրացուցեր էր անիկա կէս դար առաջ, իբրեւ զինակիցը դաշնակիցներու ոխերիմ թշնամի Գերմանիոյ, պատճառ դառնալով պատերազմի երկարելուն եւ անհամար ռուս, անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներու կոտորումին :

Չենք կրնար զսպել մեր զայրոյթը, երբ կը մտաբերենք այն հանդիսաւոր յայտարարութիւնները, զորս կը շռայլէին մեծ դաշնակիցներու պատասխանատու վարիչները խորհրդարանի բեմերէն՝ այն օրերուն, երբ արիւնը առատօրէն կը հոսէր ռազմադաշտերուն վրայ : Երբ արժամախիլ կ'ըլլար Թրքահայութիւնը եւ կը նահատակուէր աքսորի ճամբաներուն վրայ, Տէր Զօրի եւ Միջագետքի անապատներուն մէջ : Երբ «փոքրիկ դաշնակից»ին հերոս զաւակները, յոյսով ու հաւատքով զօտեպնդուած, հեռաւոր Ամերիկաներէն եւ աշխարհի ամէն կողմերէն կը փութային ճակատ՝ դաշնակիցներու յաղթանակին եւ Հայկական արդար Դատի պաշտպանութեան, անկախ Հայրենիքի ստեղծումին համար :

Յաղթանակէն վերջ դաշնակիցները շատ շուտ մոռցան ու դրժեցին իրենց պաշտօնական ու հանդիսաւոր խոստումները : Ուրացան մեր Դատը եւ փութացին սեղմել դահիճին արիւնոտ ձեռքերը : Իրարու հետ մրցումի ելան՝ դերեզմանի դուռը հասած դիակը ողջնցնելու եւ ի վերջոյ յաղթականի աթոռին վրայ բազմեցնելու համար զայն :

Յեղափոխակա՛ն Ռուսիա կարծեց եր- կինքէն ինկած զինակից մը գտած ըլլալ յանձին Թուրքին՝ պայքարելու համար «աշխարհակալութեան» դէմ : Զէնք, ռազմանիւթ ու դրամ տրամադրեց անոր՝ առաջին հերթին տապալելու համար աշխարհի ամէնէն մեծ «աշխարհակալ» երկիրը, հուրէ, սուրէ, սովէ ու համաճարակէ նոր դուրս ելած մեր մինուճարը :

Ապետական Ֆրանսան անյիշաչարօրէն մոռցաւ թէ ի՛նչպէս 1914ի գարնան հինգ միլիոն կարմիր ոսկի փոխ առնելէ վերջ, Թուրքիա պատերազմ յայտարարած էր իրեն դէմ : Թէ ի՛նչպէս Մարաշի, Այնթապի, Ուրֆայի եւ Կիլիկիոյ այլ վայրերուն մէջ դաւադրաբար յարձակած էր ֆրանսական զինուորներուն վրայ : Ու անտեսելով Սեւրի դաշնագիրը, Ֆրանքլէն-Պույենի ձեռքով 1921 Հոկտ. 20ին ստորագրեց Անգարայի համաձայնագիրը եւ պարպեց Կիլիկիան, զոր հայկական օճախի մը էր վերածած :

Նենգամիտ Անգլիա մէկ կողմէ Յունաստանը մղեց գրաւելու Իզմիրն ու Անատոլուն, միւս կողմէ ձեռքի տակէ զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթեց Քեմալին, ծով թափել տալու համար Հելլէնները :

Այսօր կը կրկնուի երէկի տխուր պատմութիւնը :

Անգլիա եւ Ամերիկա բացէ ի բաց եւ աներաւօրէն կը պաշտպանեն Թուրքերը Կիպրոսի խնդրին մէջ՝ ընդդէմ Յոյներուն, որոնց դատը արդար է :

Եւրոպա եւ Ամերիկա մրցումի են ե- լած դարձեալ՝ անհաշիւ դրամ տալու համար Թուրքիոյ, որ սնանկութեան

դուռն է հասած :

Ամերիկա աւելի քան երեք միլիառ տոլար նետեց Անգարայի դանայեան տակառին մէջ, տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին :

Անգլիա, Գերմանիա եւ Ֆրանսա կարեւոր գումարներ փոխ տուին Թուրքիոյ վերջին տարիներու ընթացքին :

Դեռ երեք օր առաջ «Եւրոպական Հիմնադրամ»ը քսան միլիոն տոլարի կանխավճար մը բրաւ, յառաջիկային աւելին տալու խոստումով, իբրեւ օժանդակութիւն Անգարայի կառավարութեան «Հնգամեայ ծրագրին» :

Իր կարգին Ամերիկա նոյն օրը եօթանասուն միլիոն տոլարի նոր փոխատուութիւն մը կատարեց Թուրքիոյ :

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլորէն :

Մ՛յն՝ որ ցեղասպան, ջարդարար, դահիճ, խարդախ ու սնանկ պէտք է ըլլալ աշխարհի մէջ՝ յարգ ու պատիւ վայելելու համար :

Անիրա՛ւ աշխարհ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ կը պատրաստէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի համագումարը եւ ձեռք կ'առնէ կարգ մը միջոցներ առաջքն առնելու համար ընդդիմութեան, որ սկսած է գլուխ բարձրացնել : Քապիլիոյ շըրջանը, սկսած են արդէն զինեալ բախումներ եւ Այթ Ահմետի կողմնակիցները էթ Էլ Էնի վեց պարագլուխ սպաննած են : Այս առթիւ, Ալժ. Խորհրդարանը դրընփակ նիստ մը գումարեց, որու ընթացքին, Պեն Պելլա խոստացած է երեսփոխաններուն գտնել Այթ Ահմէտը «ողջ թէ մեռած» : Ներկայիս Ալժերիոյ մէջ երեք հոսանքներ կան, ընդդիմադիր նկատուած : Նախ ազատականը՝ զոր կը ներկայացնէ ՖերաթԱպպաս եւ քաղքենիները, ապա «ուղղափառ» թեւը, գլխաւորութեամբ Պեն Խետտայի եւ վերջապէս ընկերվարական ճակատը՝ Այթ Ահմէտի ղեկավարութեամբ : Մինչ այս կացութեան յստակացումը, Պեն Պելլա որոշեց փոխել Ալժերիոյ դրամը եւ Ֆրանքին փոխարէն հաստատեց տինարը : Երեք օր երկրին բոլոր սահմանները պիտի փակուին :

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ հաւանական կը նկատուի, որ բժիշկներու եւ կառավարութեան սկսած գրոյցը թոյլ տայ վերջ տալ ծագած անհամ տագնապին, քանի մը օրէն :

ՓԱՐԻԶԷՆ եւ Մատրիտէն կը հերքեն որ Հոլանտայի Իռէն իշխանուհին դաղտնաբար ամուսնացած ըլլայ անցեալ Երկուշաբթի, Հռոմի մէջ :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդի մէջ, Ֆրանսայի Անգլիոյ դէմ քուէ տալը, Եմէնի խնդրին մէջ, մեծ աղմուկ հանած է ամէն կողմ : Անգլիացիք շատ դժգոհ են համախոհութեան այս պակասէն :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ մեծ վիպագիրը՝ Սոմըրսըթ Մոմ, 90 տարեկան, Վենետիկ գացած է :

ԱՃՈՒՊԷՅ յայտարարած է թէ Խրուշչեւի պիտի ընկերանայ երբ ան Եգիպտոս երթայ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուա վերադարձաւ, 10 օր պտըտելէ ետք Հունգարիոյ մէջ :

ՃՈՆՍԸՆ եւ Այզընհաուըր ներկայ պիտի չըլլան Մաք Արթըրի յուղարկաւորութեան, տրուած ըլլալով Զօրավարին յետմահու երեւան ելած յայտարարութիւնները եւ կարծիքները :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նոր նախարարը ընդունուեցաւ Պօղոս Զ.ի կողմէ : Կարդինալ Լերքարօն ալ Լիբանան մեկնած է, այցելութեան Մէուշի պատրիարքի հրաւէրով :

REQUIEM AETERNAM

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽՄԲ. — Չարենց կը սիրէր Կոմիտասը պաշտելու աստիճան : Ու Կոմիտասի յիշատակին նուիրած է այս երկար «Հոգոց երգը», զոր գրել սկսած է 1936 Մայիս 30ին եւ լրացուցած Նոյեմբեր 30ին, «ուշ գիշերին», — ընդամէնը 142 տուն, իւրաքանչիւր տուն՝ ութ տող : Կուտանք հիմնական տուները :

Հայրենի երգն ես դու մեր՝
Վերադարձած հայրենիք : —
Դէմքիդ տանջանքն է դրել
Անազորոյն մի կնիք :—
Եւ հանճարի հեռակայ
Հուրն է հանգչում ճակատիդ,
Ինչպէս մարող ճառագայթ
Արարատի գագաթին : —

Դու աշխատանքն ես երգել,
Եւ քրտինքը մանկալի —
Անջուր հանդեր ու հերկեր,
Սիրոյ երգեր անձկալի ...
Դու պանդուխտի տարագիր
Սիրտն ես երգել կարօտող՝
Իբրեւ հեռու արագիլ
Կապուած սիրոյ նարօտով :

Մեղմ՝ կարկաչում էր քո ջերմ
Երգը՝ երկրում մեր անշող .—
Տանիքների վրայ մեր
Եւ սրտերի ղօղանջող :
Կարկաչում էր նա յուշիկ,
Մինչեւ խորշակն այն դաժան
Յուշ դարձրեց ու փոշի
Երկիր ու երգ սրբազան ...

Չար ուրագն մի շաչող,
Դաժան մրրիկ մի ահեղ,
Քշեց շիւղի նման չոր՝
Հողմի նման խելայեղ, —
Եւ տերեւներ ինչպէս հին՝
Ծառից ընկած ու անկենդան —
Քշեց երախը մահի
Թէ՛ մայրերին, թէ՛ մանկանց ...

Հո՛ղ ցանեցիր ու մոխիր
Քո մազերին զառամեալ, —
Եւ՝ հալածուած ոսոխից՝
Երազեցիր միայն մահ ...
Զառանցանքի մէջ զարհուր
Երազուեցին քեզ հեռուից —
Հրդեհ ու ջարդ ընդհանուր
Եւ գլխատում արեւի ...

Ապա խաւար իջաւ խոր,
Եւ հանճարեղ քո ոգում
Փռուեց գիշեր ու ժխոր,
Եւ մտքի մութ բորբոքում .—
Եւ տարինե՛ր անցան սին,
Եւ քո ոգին խելագար
Կիզուեց հուրով այն զազիր,
Մինչեւ գիշեր վերջին զար :—

Ո՛վ հայրենի մեր երգի
Հրէ հանճար տառապած,
Դու չտեսա՛ր քո երկրի
Արշալոյսը փառապանծ ...
Իբրեւ անիւն դու եկար,
Իբրեւ մեռա՛ծ տարագիր, —
Հին դաշնութեան դու վկայ
Եւ առաջին քարակիր ...

Իբրեւ անիւն դու դարձար
Քո հայրենիքը, որ քեզ
Յուշ էր թւում սրբացած,
Մեռած զրոյց, որ որպէս
Արդէն անդարձ կորած հէք
Նշջած մի այր՝ դրած հող, —
Չի բարձրանայ էլ երբեք,
Որ արեւի ըմպէ շող ...

Արդեօք կարո՞ղ էր քո սուրբ,
Բեկուած հոգին երազել,
Որ դառնալու ես մի օր
Քո հայրենիքը վսեմ,
Որ պիտի շուրջդ բուրի
Սէրն ու գգուանքը մեր այս
Եւ Չարենցը համբուրի
Քո շրթունքները մեռած ...

Բայց հայրենի երկրում քո,
Մայր – քաղաքում նրա հին,
Պատուանդանի վրայ նոր
Եւ սրտերի վրայ հիր՝
Ահա մարմինը քո սուրբ,
Իբրեւ մասունք զմռսած՝
Բարձրացել է վեհաշուք
Եւ բարձրաբերձ՝ իբրեւ սար ...

Սէր է բերել եւ զորով
Քո ժողովուրդն ահա քեզ —
Քո հնօրեայ երգերով
Օրօրելով սիրտդ կէզ .—
Սիրտդ տանջանք տեսածլոկ
Եւ չարչարանք կրած հեզ .—
Ահա քեզ փառք երգելով՝
Այնքան հպարտ ենք արդ, տե՛ս ...

Կարօտով խոր իբրեւ վէրք
Եւ երկիւղով սրբազան —
Խոնարհուել եմ ահա ես
Անիւնիդ դէմ երգահայն,—
Սիրտն ու ոգին իմ ահա
Նոյն ափսոսանքն են յորդում,
Օ՛, իմ անդարձ ննջած հայր,
Որ չտեսար քո որդուն ...

Այդպէս բռնած ձեռքը ծիր
Հալածական իմ հօր՝ ես
Հաց եմ լեղի մուրացել
Հեռուներում աղեկէզ .—
Յուրտ բակերում ժամերի
Հիւանդ հօր հետ իմ պառկած՝
Երազել եմ ես մեր հին
Տունն հեռաւոր ինչպէս հաց ...

Միթէ՞ իրօք դու այն բիրտ
Ծերունին չես ննջած յար,
Որ անունով միայն իր
Կոմիտաս չէր, այլ Աբգար :—
Ինչպէս մեռած մարգարէ
Քարաքանդակ իր նաշում
Միթէ դու չես երկարել
Այն իրիկուայ մշուշում .—

Եւ յիրաւի՝ .— դու անմահ
Հայրն ես երգի մեր համայն,
Որ տարագիր գտած մահ՝
Տուն ես դարձել արդ միայն :—
Դու թաղուելու ես եկել
Երկրում քո նոր, որ արդէն
Դարձել է հաշտ ու հզօր —
Եւ քեզ բերում է վարդեր ...

Ձգնաւորի դէմքով ծեր՝
Մարտիրոսի դէմքով սուրբ, —
Օ՛, ուրուական դու վսեմ,
Թափառական մեր Յիսուս, —
Ձգնաւո՛րի ճակատով
Եւ մորմոքով վկայի՝
Նո՛ր ես յառնում ահա դու
Իբրեւ վկայ ներկայի ...

Օ՛, վարդապետ անվեղար,
Որ վայրերում վրդովիչ
Ձայնի հովիւ լոկ եղար
Ձեռքիդ սրինգ մի թովիչ,
Դու աղօթքի փոխարէն
Ձայն խնկեցիր միայն վեհ,
Դէպի երկինք, որ բիւրեղ
Ժողովրդիդ սիրտն էր մեծ ...

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ.

Ժողովրդական բազմաթիւ անուններ կը տրուին Աւագ Շաբթուան,— սուրբ չարաթ, խաչի չաբաթ, նաեւ վշտահարութեան չաբաթ: Արդարեւ, մասնաւորաբար աղուհացի վերջին Կիրակիէն ետքը, տխուր է Եկեղեցին, վշտահար եւ անմխիթար: Տխուր այդ երեւոյթին ակնարկելով է որ «աւագ չաբթուան եղանակ» կը կոչուի՝ երբ օդը ցուրտ ըլլայ եւ անհաճոյ: Ինչպէս կենդանի էակ մը՝ Ծաղկազարդէն ետքը, յանկարծ, կը փոխուի եկեղեցիին դիմագիծը, կը նետէ ծաղիկները ու սեւ կը հագնի, կարծես կը դառնայ յուղարկաւոր: Այլեւս ողբաձայն են սաղմոսները, լոյսերը՝ նուազուն, ալէլուիան՝ արտաքսուած: Նախ պատմեմ թէ ի՛նչպէս կ'արտաքսուի Ալէլուիան, բուն բառով՝ «կը սպաննուի»:

Օքսէռի մէջ, երգեցիկ խումբը արցունքոտ աչքերով կը հետեւի դպիրներուն, որոնք դագաղ մը կրելու ձեւով՝ եկեղեցիէն դուրս կը հանեն այդ չարթու անոտւկ մը, որու մէջ պառկած է «մեռած Ալէլուիան»: Թուլի մէջ՝ դուզձ մը հող է Ալէլուիան, զոր լալով ողբալով դուրս կը հանեն եկեղեցիէն, ամբողջ դպրաց դասը յուղարկաւոր: Աւելի անողորմ, աւելի անգութ ձեւով կը կատարուի այս արարողութիւնը Լանկրի մէջ, առանց արցունքի,— խոշոր հոլ մըն է Ալէլուիան, տոպաճ մը, վրան ալ գրուած է Ալէլուիա, զոր մտրակի հարուածներով կը զարնեն, կը ծեծեն ու դուրս կը հանեն եկեղեցիին գլխաւոր դռնէն, եւ «Ալէլուիան», ինքն իր վրայ դառնալով ու պարելով, կը հեռանայ, կը բաժնուի եկեղեցիէն:

Ու եկեղեցին կը լաէ մասամբ, սուգ կը մտնէ իրապէս: Կը դադրին նուագի ձայները, այլեւս չի լսուիր զանգակներու ղօղանջը, որովհետեւ արգիլուած է: Ու կ'ըսեն՝ համրացա՛ւ եկեղեցին:

Ահա թէ ինչո՛ւ «Համր Շաբաթ» եւս կը կոչուի Աւագ Շաբաթը:

Ըստ աւանդութեան՝ եկեղեցիին զանգակները, հրեշտակի թեւեր առած (այդ ձեւի պատկերներ ալ կան), կը սլանան դէպի Հռոմ՝ չարթուան սկիզբը: Ամէն տարի, պատանիներ կան որ կ'երդուըննան թէ տեսած են զանգակներուն թռչիլը, երամ առ երամ, Ֆրանսայի երկինքէն, Հռոմի ուղղութեամբ:

Այս պարագաներուն մէջ՝ օգնութեան կը հասնին քրեսէլները, զորս մենք կ'անուանենք կարկաչայ, ի հնումն՝ ճօճանակ: Արգիլուած ըլլալով զանգակ հնչեցնել, կ'ըսեն, եկեղեցին դիմած է կարկաչաներու միջամտութեան՝ իբրեւ միջոց ժամահարութեան:

Ի՞նչ ծագում ունի այս առարկան:

Հայոց մէջ՝ կարկաչայ կոչուած է անո՞ր համար որ կը կարկաչէ, երբ հաւաքելու ժամանակ կաղանդչեայ՝ տղաք օդը կը թնդացնեն այս փայտեայ ճռճռան գործիքով:

Ֆրանսերէն քրեսէլ կոչուած է՝ վասընդի իր ձայնով կը յիշեցնէ, ըստ Մենաժի, թռչուն մը, յունարէն՝ քրեքս (արաբերէն՝ քերքեճէս, հայերէն՝ կորճ, ըստ այլոց՝ հողմավար),— ընդունելի կ'ըլլար՝ եթէ կաչաղակն ըլլար,— ըստ ըՍքալիժերի՝ բադ մը, անունը լատիներէնէ առնուած, ֆրանսերէն՝ սարսէլ, ըստ Սոմէզի՝ կայթ (հոշէ) որ կը կարկաչէ իր փոքրիկ բժոժներուն ձայնով: Ըստ այլոց, թերեւս քրեճէլ բառն է, որովհետեւ ատամնաւոր գործիք մըն է, որ իր կեռիքներով կը կրկնէ նոյն ձայնը՝ կըչռոյթ տալու համար երգերուն, եթէ ադմըկելու համար չէ ի պէտս ժամահարութեան կամ ժամակոչութեան: Կը կարծեմ, նոյնիսկ վստահ եմ, թէ «աղօթքի աղօրիք» կամ «աղօթքի ջաղացք» (մուլէն ա փռիէր) կոչուած ծիսական գործիքներէն մնացորդ մըն է այս ձայնաւոր առարկան, որ հին ատեն կը գործածուէր աղօթատեղիներու մէջ, ինչպէս անձայն համրիչը, օրհնարան եւս կոչուած, նաեւ վարդարան, ոչ համրելու համար աղօթքի տարազ մը, օրինակ՝ «Տէր ողորմեա», այլ անվերջ կրկնելու համար, երբ կը լռեն աղօթողին շրթները: Ժամանակին գրած եմ, Յառաջի մէջ, Աղօթքի ջաղացքներուն մասին, ծագումով հնդկական՝ բառ եւ աւանդութիւն:

Լիթրէ, քրեսէլի մասին վկայութեանց իր քաղին մէջ, կը յիշէ «Ջաղացքը», ինչ որ աւելի կը զօրացնէ կարծիքս:

Պէտք է այս ծագումին կապել նաեւ ճաքթաճէքները, չալփարաները, ծընծղաները, քչոցները, (Օրմանեան տղայական բացատրութիւններ կուտայ քչոցին՝ հետեւելով լատինական բառարաններու, որոնք փլապելլումը կը համարին ... ճանճահալած, մոռնալով բժոժներուն միջամտութիւնը, քչոցներուն բո՛ւն դերը): Կարճ կը կապեմ պրպտումներս այստեղ ու կ'անցնիմ կարկաչաներուն յետնեկ գործածութեան:

Ուրեմն, կարկաչայ ի ձեռին, գաւառացի տղաք կը շրջին դռնէ դուռ ու կ'երգեն, յանգաւոր երկեակներ ու եռեակներ կ'արտասանեն, Զատկին ինչպէս Ծննդին, Կաղանդին ինչպէս միւս մեծ տօներու առթիւ, հաւաքելու համար որեւէ նուէր, հաւկիթ, մրգեղէն կամ կարկանդակ՝ ըստ եղանակին: Նման աւանդութիւններ տարածուած են նաեւ ... Թուրքերու մէջ,— արդարեւ Ա. Ճաֆէրօղլու կը գրէ (Անատոլու տիալեքթոլոժիսի ուզերինէ մալզէմէ, տպ. Պոլիս 1941, Բ. հատոր էջ 144) թէ գարնան առաջին բոյսերը բողբոջ արձակած եղանակին, Մարտ ամսուան վերջերը, Զօրումի եւ Նիյտէի Թուրք տղաքը ճնծղիկ (չիյտէմ) կը հաւաքեն դաշտերէն, յետոյ փշատի ճիւղերու ծայրը կապած՝ իրենց ձեռքին մէջ խաղցնելով եւ յանգաւոր խօսքեր արտասանելով, կը պտըտին դռնէ դուռ եւ ուտելիք կը հաւաքեն, ի վերջոյ խումբով կը նստին կ'ուտեն, այս է որ կը կոչեն չիյտէմ պայրամը, (հաւանաբար փոքրասիական Ֆոլքլորը, զոր Թուրք եկուորները իւրացուցած են՝ փոխ առնելով մեր բնաշխարհին հայկական կամ յունական աւանդութիւններէն): Երկար ժամանակ քրեսէլը կամ կարկաչան գործածուած է ժամկոչի դեր կատարելու: Մեր գիւղին մէջ կարկաչայ չկար, ժամկոչը կը պտըտէր փողոցէ փողոց՝ Խաւարման երեկոյին, ի ձեռին հաստ ու հսկայ գաւազան մը, մէկ ծայրը երկաթով ամրացուած, զոր երեք անգամ կը զարնէր սալայատակին, յետոյ կ'երգէր: Ձայնաւոր տղաք՝ կ'ընկերանային իրեն, երգելու համար, տխուր եւ ողբագին.— «Պատանատե՛ղ...»: Յետոյ կոչ մը.

— Ժա՛մ հրամմեցէք, ո՛վ հայ քրիստոնեաներ:

Ինչպէս Ֆրանսացիները, քրեսէլ հնչեցնելէ եւ երգելէ ետք:

— Վրնէ ա լա մէս, լը փրէթր լ'ա տի:

Աւելի ետքը՝ այս գործիքը դարձած է մանկական խաղալիկ:

Երկու խօսք եւս կանանչութեան մասնակցութեան մասին՝ եկեղեցական արարողութեանց մէջ, ինչպէս Ծաղկազարդին:

Դուրեան պատրիարք հին ձեռագրէ մը կը բերէ հետեւեալ վկայութիւնը.

«— Զի՞նչ է ոստովք տօնել յեկեղեցի:

= Մովսէս հրամայեաց զՏաղաւարահարաց տօնն եւ զայլ գլխաւոր տօնսն ոստովք կատարել, եւ զմուտս Թագաւորաց եւ զքահանայիցն: Անդուստ սովորեցան հեթանոսք զարմաւենի Ադրիանու զոհել՝ որ է ձօնել, զի Ադրիանոս արեգակն թարգմանի, եւ արմաւենին մարդանման ուղղորդ ի վեր է, եւ ծայրն փունջ որպէս գլուխ եւ յարեւն պայծառ երեւի: Զայս քրիստոնեայք առեալ՝ արեգական արդարութեան նուիրեցին», եւն.:

Կուռ չկայ այս վկայութեան մէջ:

Հին Կտակարանը կը վկայէ թէ տաճարներ էին անտառները, եւ վերջապէս կախարդագիտութեան մտերիմները գիտեն թէ ըստ հիներու հաւատքին՝ աստուածներ կը բնակէին ծառերու մէջ, որոնք նուիրական համարուած էին: Օրինակ կաղնին՝ Ֆրանսայի մէջ: Մեծ տօն էր ճագոմ քաղելը, ֆրանսերէն կի, կանանչ ոսկորներով եւ արծաթ աչքերով այս թուփը, որ կը բուսնի կաղնիներու վրայ,— քուրմերը սպիտակ կը հագուէին եւ արծաթէ մկրատներով կը քաղէին զայն, յետոյ թափօր կազմած, օրհներգութիւններ կարդալով, կը տանէին մեհեան:

Բախտաւորութիւն կը բերէր այդ ոստը, որովհետեւ փրցուած էր Սրբ[illegible] աստուածուհիին նուիրուած [illegible] նախ աստուածուհիին անուամբ [illegible] աքեճա կոչուած, ետքէն՝ ամէն նոր[illegible] կը տրուէր իբրեւ կաղանչէք (աքք[illegible] = էթրէճ):

Քրիստոնէութեան մէջ ծառապաշտ[illegible] թենէն մնաց միայն բնութեան արթն[illegible] լու խորհուրդը, զոր կապեցին [illegible] թեան աւանդութեան,— այսպէս Ծա[illegible] կազարդը (ածական ձեւով) ծաղկազա[illegible] տիկ մըն է (գոյական ձեւով), այսին[illegible] Փաք Ֆլէօրի: Մէկ Կիրակի հողէն դու[illegible] կը սլանայ ծառը, որ մեռած կը կարծ[illegible] ւէր, միւս Կիրակի հողէն դուրս կը ն[illegible] ուի մարդը, որ թաղուած էր:

×

Փարատոքսին նայեցէք,— ըստ եկ[illegible] ղեցւոյ Հայրերուն՝ թուական չի փոխ[illegible] ուիր Քրիստոսի Ծնունդին համար, [illegible] միայն օրը կը փոխուի, իսկ Յարութ[illegible] համար՝ օրը չի փոխուիր, այլ միա[illegible] թուականը կը փոխուի: Այսպէս, Ծնու[illegible] դը կուգայ նոյն ամսուան նոյն թուակա[illegible] նին, որեւէ օր: Իսկ Զատիկը կու[illegible] Ապրիլ կամ Մարտ ամսուան մէջ՝ [illegible] միշտ Կիրակի: Ահա թէ ինչո՛ւ Կիրակ[illegible] միշտ նուիրուած է Քրիստոսի, ինչ[illegible] ըստ Հռովմայեցւոց՝ Երկուշաբթին ն[illegible] ւիրուած էր լուսնին (լունէ տիէս, լու[illegible] օր, լէօնտի), Երեքշաբթին՝ հրատին [illegible] պատերազմի աստուածին որ կը կոչ[illegible] Մարտ (մարթա տիէս = մարտի), Չ[illegible] րեքշաբթին՝ փայլածուին կամ Հերմ[illegible] որ կը կոչուի Մերքիւր (մերքուրիի [illegible] = մերքրըտի), Հինգշաբթին՝ լուսնթա[illegible] գին կամ Արամազդի որ կը կոչուի Ժ[illegible] փիթէր (ժովիս տիէս = ժէօտի), Ուր[illegible] բաթը՝ արուսեակին կամ Աստղիկին [illegible] կը կոչուի Վէնիւս (վանտրըտի), Շա[illegible] թը՝ երեւակին կամ Կռոնոսին որ կը [illegible] ուի Սատուռնոս (սամրտի), ու վերջ[illegible] պէս արեւին նուիրուած էր Կիրակին [illegible] լիս տիէս),— արդ, արեւը Քրիս[illegible] է, տէր տիեզերաց, եւ Կիրակին կոչ[illegible] է տիրոջ օրը (տիէս տոմինիքուս), [illegible] վերջոյ ստացած է տիմանշ (ֆրանսերէ[illegible] կամ կիւրակէ (յունարէն) ձեւը:

Այսպէս Զատիկ է ամէն Կիրակի, [illegible] Յարութեան:

Աւագ չաբթուան մէջ անշուք է Երկ[illegible] չաբթին: Աւանդութիւն չունի:

Երեքշաբթին ունի «յիմար - իմա[illegible] տուն» խումբին պատմութիւնը: Վիճ[illegible] կով կը նշանակուին յիմարները եւ [illegible] մաստուները՝ գաւառական եկեղեցի[illegible] րու մէջ: Եւ երբ ժամերգութիւնը [illegible] ւարտի, դուրսը, եկեղեցիին դրան [illegible] ջեւ, փառաւոր տիրոց մը կ'ուտեն [illegible] մարները, անտեղի եւ անարդար նախ[illegible] տինքներն ալ առատօրէն չնորհուած:

Աւելի հետաքրքրական է Աւագ Շա[illegible] թուան երկրորդ մասը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒ[illegible]

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Մարսուպ չէր ուզեր քաղաք տանիլ. իր մէկ էշին համետը քաղաքի վարպետները շինեցին, այնքան անյարմար, որ էշին կռնակը խոշոր վէրք բացուեցաւ: Ինչ խօսք, որ Մակար վարպետ համետագործ էր: Վաղն առաւօտ Մակարը գործի պիտի սկսէր:

Թերսի պէս, արեւը շատ լաւ էր այդ օր, ու բակին մէջ արեւի առատութիւն կար: Էհ, ի՞նչ լաւ էր կռնակին վրայ երկննար պահ մը, սակայն այն օր համետին վրայ պիտի աշխատէր: Կապերը իր մօտ բերաւ, մկրատ, մախաթ, կապերտի կտորներ, պատրաստեց, դտակը հանեց, գլուխը քերեց: Հա, էն կողմը աւելի լաւ է, տեղափոխուեցաւ բակին միւս կողմը, ուր քարէ սանդուխն է: Տեսնես, հաւնոցէն հաւին մէկը ձայն ձգեց չորցած խոտերուն մէջէն:

Մակար գնաց հաւնոց, ուզեց գիտնալ, թէ հաւերը այդ օրը քանի՞ հաւկիթ ածեր են: Մակարի համար համետ կարել սկսելը այնքան ստեղծագործական էր, որքան Րաֆֆիին՝ վէպի մը սկսելը եւ կամ Դուրեանի՝ բանաստեղծութեան:

Ինչ խօսք, որ Մակար վարպետ համետագործ էր:

Երբ մենք ժմնեցինք, յաճախ կը տեսնէինք Մակարը. բակին մէջ կռնակին վրայ պառկած կ'ըլլար, երբեմն միայն կը շարժէր այնքան դանդաղ, որքան պատին ստուերը:

Մենք չենք զարմանար, թէ Աստուած ինչպէս եօթը օրուան մէջ ստեղծեց աշխարհը, մանաւանդ ինչպէս ստեղծեց կինը, սակայն, կը զարմանայինք, թէ փալանճի Մակարը իր կնոջ ինչպէս մօտեցաւ, թուշն ի՞նչպէս համբուրեց, եւ ունեցան տղայ մը՝ Մարգարը:

×

Մարգար տասն եւ վեց տարեկան էր, իր փոքրիկ նմանութիւնը. անոր դէմքն ալ երկար էր, ու հօրթի դէմքին պէս կախ: Գիւղի դպրոցը աշակերտ եղած պահուն, խաղի ընթացքին, ուրիշներու հետ ձայն չէր ձգեր Մարգար, թռուցիկ չէր թռցներ, առանց համետի էշերու կռնակին չէր հեծներ: Մարգար գիտէր, որ իրենց դրացի, փոքրիկ Եղսիկի ականջին քով փոքրիկ խալ մը կար, ու ականջին օղերը կանանչ էին: Գիտէր, թէ բանաստեղծ Դուրեան իր մահամերձի անկողնին մէջ գրեց «Տրտունջը», թէ ինչպէս հրեշտակներ կեցած էին անկողնին քով, երբ մայրը արցունքոտ աչքերով գրիչն ու թուղթը կ'երկարէր իր բանաստեղծ զաւկին:

Մարգար դպրոցի բակը, արեւին ներքեւ նստած, յաճախ կ'երեւակայէր իր դասընկերին մօր, Մարգրիտ պաճուն լիք մարմինը, որ օր մը լողանքի պահուն, դիտած էր գաղտուկ: Մարգարի դէմքին վրայ բշտիկներ կային. ու այսպէս յաճախ դպրոցի արեւոտ պատին ներքեւ նստած՝ ցերեկի երազներու մէջ կ'իյնար ու կը սթափէր յանկարծ՝ երբ դպրոցի զանգակը կը հնչէր:

Ամբողջ տարի մըն էր, որ Մարգար քաղաքի դպրոցը աշակերտ էր: Հայրը, Մակար, իր Մարգարը վարդապետ ըլլալու հաշիւներուն մէջ էր, մանաւանդ որ փափաքը յայտնուած էր իր երազին մէջ:

— Հէլպէթ, հէլպէթ, տարին չորս հինգ էշի փալան որ չինեմ, դպրոցին ծախքը կը հանեմ,— ըսած էր հայրը, երբ դպրոցի ծախքին մասին խօսք ըրած էր դրացիներէն մին:

Մակար վերջապէս կ'ուզէր ցոյց տալ տիրացու Գեւոյին, թէ ո՞վ էր իր տղան:

×

Դպրոցին արձակուրդի օրերն էին:

Մակար, բակին մէջ, համետին վրայ կ'աշխատէր, երբ ծրար մը ուսին՝ ուրիշ ծրար մը ձեռքին, յանկարծ ներս մտաւ Մարգարը:

Մարգարը քաղաքէն կուգար, [illegible] կուրգը իր ծնողքին մօտ անցընելու [illegible]

Մակարը իր կեանքին մէջ այնքան [illegible] րադ շարժած չէր, հա, հա, իր տղան [illegible] Մարգարը, էս որքան մեծցած է: [illegible] կարը ոտքերը փարտեց, մկրատով [illegible] ձանով իր տղան գրկեց, կռնակը [illegible] Կրակտունէն վրայ հասաւ մայրը, [illegible] ձեռքը չերեփը, միւս ձեռքը դգալն՝ [illegible] կլլեցան, համբուրուեցան: Էհ, [illegible] կարօտցեր էին:

Մակար կը սպասէր իր կարգին, տղուն կռնակը հեղ մըն ալ ծեծէր, չգիտես՝ իր մէջ ինչ զգացում էր, [illegible] անցաւ, երբ իր ապայի փէշը [illegible] ու արցունքը սրբեց: Էհ, չէ՞ որ [illegible] մեծցեր էր, քաղաքի դպրոց [illegible] ուսումնական էր դարձեր, [illegible] էր հագեր, վզին փողկապ, քրավ[illegible] դրեր: Ինչպէս ալ կը սազէ:

Հայրը Մարգարին ծրարները [illegible] խին վրայ կը տեղաւորէր. ենթադ[illegible] որ տակի լաթեր էին՝ գուլպայ, [illegible] սակայն, գրքեր էին, գրքեր վէպեր, [illegible] նաստեղծութիւններ, Րաֆֆիի «[illegible] Զիֆթէ Սարաֆի «Միամիտի մը [illegible] ները», Ահարոնեանի «Հուրի[illegible] Թումանեանի «Լեգէնդները», Դուր[illegible] Մեծարենց ...

ՀԱՄ[illegible]

(2 Տար.)

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԸ

Ա.

Մեր կեանքի ճանապարհին մենք ամէն օր հանդիպում ենք հարիւրաւոր մարդ–կանց, որ գալիս անցնում են՝ ոչ մի հետք չթողնելով մեր սրտում ։ Բայց պատա–հում են նաեւ մարդիկ, հազուագիւտ մարդիկ, որ տպաւորւում են բացառիկ յուշարձանների պէս եւ էլ չեն անցնում մեր մտքից ։

Այս վերջիններից էր Թորոս Թորաման–եանը ։

Արտաքուստ թւում էր հնադարեան մի լայնալանջ լեռնական, մի տոհմիկ երկ–րագործ, որ դուլթանի մաճը սաել նոր թողել եկել է քաղաք, եկել է ակամայ․ աւելի շուտ՝ ոչ թէ եկել, այլ հարկա–ւորը հողսեր են բերել նրան այս լեռ–նականի ըմբռնումով, պարապ մարդկանց մօտ, որ վազվզում են մի կտոր հացի, մի կտոր դարդի, մի կտոր փառքի ե–տեւից ․․․ ոչինչ չունեն կայուն ու հաս–տատուն ։ Թեթեւ են ինչպէս ոտքով, այնպէս էլ մտքով ։

Իսկ ինքը հողի վրայ քայլում էր այն–պէս, ինչպէս այդ հողի դարաւոր տէրը՝ ոտքերը հանդարտ փոխելով եւ ամուր դնելով, թաւ յօնքերը աչքերի վրայ կա–խած, ինչպէս մացառներն են կախւում դարաւոր ժայռի գլխից ։

Այո՛, ժայռեղէն մի բան կար Թորա–մանեանի ամբողջ կազմուածքի մէջ ։ Պինդ ու պիրկ, այրուած ու խարկուած կնճիռներով նա, թւում էր, վկայ է եղել հին ու հնադարեան անցքերի, եւ այդ պատճառով ամէն ինչի կարծես նայում է ժամանակի ու տարածութեան մէջ, կըչ–ռելով երեւոյթներն ու դէպքերը, կշռա–դատելով մարդկանց ու նրանց վար–մունքները՝ ինքն իր մէջ, իր հանդարտ նայուածքով․ նայուածք, որ այնքան ճիշդ է արտայայտել Մարտիրոս Սար–եանը՝ Թորամանեանին ներկայացնող իր փայլուն կտաւում ։

Թորամանեանը ․․․ կարծես դարեր ապրած մարդ էր, դարեր տեսած ու դա–րերի փորձով լեցուած՝ դարձել էր սա–կաւախօս ու խոհուն ․․․

Ես նրան ծանօթացայ Թիֆլիզում, 1918 թ․ այն տխուր օրերին, երբ տաճկական արշաւանքը հասել էր Ալեքսանդրապոլ եւ Ղարաքիլիսա ։ Այս դէպքերի մասին նոր լուրեր առնելու համար ես գնացի մի ըն–կերոջ մօտ ։ Եւ երբ սովորականի պէս ե–րեկոյեան մտայ նրա առատ լուսաւոր–ուած առանձնասենեակը — այստեղ նստած էր թուխ դէմքով, թուխ թաւ յօն–քերով, պեխերով մէկը՝ 50ն անց մի ամ–րակազմ տղամարդ, որի ո՛վ լինելը դժ–ուար էր որոշել․ գիւղացի՞ էր — հա–գուստներն այլ էին ։ Քաղաքացու էլ նը–ման չէր ։ Ունէր հանդարտ, ծանրախոհ հայեացք եւ ծանր չափաւոր շարժում–ներ ։ Եւ երբ ընկերս տուեց «Թորաման–եան» անունը, ես, որքան էլ կատարուող դէպքերից տխուր, ուրախացայ, որ ծա–նօթանում եմ Զուարթնոցը վերածնողի հետ ։ Բայց նա բարեւելիս, տնքաց հա–ռաչանքով ։

Այս աղետալի օրերին հասկանալի էին ե՛ւ տնքոցը, ե՛ւ հառաչանքը ։ Սակայն Թորամանեանի մէջ կար առաւել խոր մի տխրութիւն, ընկճուած մի բան ։

Վերջին պարագան բացատրեց արդէն ընկերս ։ Ալեքսանդրապոլից Ղարաքի–լիսա գալով՝ այստեղ Թորամանեանը կորցրել էր տարիների ընթացքում կա–տարած, մեծ դժուարութիւններով դը–լուխ բերած մեր յուշարձանների չափա–գրութիւններ, վերակազմութիւններ ու ձեռագրեր՝ մի սնտուկի մէջ ։

Ահա ինչո՛ւ տխուր էր եւ արտակարգ մտահոգ ։

Երբ հարցրի, թէ չա՞տ էին արդեօք այդ չափագրութիւնները՝ նա նորից տնքաց․

— Բաւականին ․․․

Ասաց ու լռեց ։ Բացայայտ դժուարա–նում էր խօսել այդ մասին ։ Բայց հետա–քրքրութիւնն ինձ ստիպեց հարցնել․

— Իսկ վերականգնել հնարաւոր չէ՞, Պ․ Թորամանեան ։

— Ձեռագրերը գուցէ, բայց չափա–գրութիւննե՞րը ․․․

Նրան մխիթարելու համար ես եւ ընկե–րըս այն կարծիքը յայտնեցինք, թէ դը–րանք այնպիսի նիւթեր են, որ կը գըտ–նուին եւ գտնողը չի փճացնի ․․․ Հիմա խաւար դարերը չեն, ժողովուրդը գիտ–ակէտ է ․․․ կը գտնուին ․․․

— Այս տարերային խառնակութեան մէջ՝ չեմ յուսար,— նորից տնքաց նա ։ Ապա աւելացրեց, թէ իր չափագրութիւն–ների եւ միւս նիւթերի ճակատագիրը, ըստ երեւոյթին, այդ է՝ կորչել ․․․ Ու պատմեց, որ պատերազմից առաջ դրանց մեծ մասը ինքը տարել է Վիէննա, եւ չարունակուող պատերազմի պատճա–ռով, այսպէս ․․․ լսել էինք, որ աւըս–տրիացի մեծ արուեստաբան գիտնական Ստրժիկովսկին մտադիր է հրապարակել հայկական ճարտարապետութեանը նը–ւիրուած մի գիրք, օգտագործելով մեծ մասամբ Թորամանեանի նիւթերը ։ Եւ ո–րովհետեւ այդ ժամանակ ամէն կապ խզուած էր դրսի աշխարհի հետ — Թո–րամանեանը յուսահատութեան մէջ էր ։ Մասնաւորապէս չէր հաւատում, թէ վեր–ջին կորուստը գտնուի ։

— Չեմ յուսար ․․․

Եւ, դժբախտաբար, նա չէր սխալ–ւում ։ Տարիներ յետոյ, երբ մենք նորից հանդիպեցինք, այս անգամ արդէն էջ–միածնում, իմ առաջին հարցը եղաւ․

— Ձեր կորուստը գտա՞ք ։

— Ոչ,— ասաց ծանօթ հառաչանքով ։

Այդ ժամանակ նա արդէն ընտանիքով բնակութիւն էր հաստատել էջմիածնում եւ գրում էր մի ուսումնասիրութիւն ։ Ու քանի որ ես մի երկու ամիս մնացի էջմիածնում, առիթներ ունեցայ մի փո՛քր աւելի ծանօթանալու նրան ։

Նա աշխատում էր ամբողջ օրը, երբեմն միայն դուրս էր գալիս կանգնում էր բը–նակարանի մուտքի առաջ՝ ծխելով հան–գըստանում ։ Երեւում էր՝ չի ուզում տունը ծխով լեցնել ․․․ Կանգնում էր ժայռի պէս ամուր, անշարժ, եւ հաստ գլանիկի ծուխը բարձրանում էր նրա գլխից վեր, ինչպէս առաւօտեան շա–մանդաղը ժայռի ճակատից ։

Այդ պահերին երբեմն ցանկութիւն էի ունենում խօսել հետը, սակայն զգուշա–նում էի խանգարել նրա հանգիստն ու խոհերը ։ Բարեւում էի յարգանքով ու անցնում ։

Մի անգամ կանգնեցրեց ինքը ։

— Միշտ կը շտապիք ․․․

Պատճառաբանեցի, թէ տպարանում գործ ունեմ ․․ (Ես այդ ժամանակ նա–յում էի տպարանին յանձնելիք դասա–գրքերի լեզուն) ։

— Տպարանը հեռու չէ, — ասաց նա եւ ես զգացի նրա խօսելու ցանկութիւ–նը ։

Ու խօսեցինք նախ՝ Անիի մասին, ուր աշխատել էր երկար տարիներ, փրոֆ․ Մառի հետ, որին յիշում էր մեծ երախ–տագիտութեամբ, սիրով ։ Անին, նրա ասելով, ունէր ճարտարապետական բա–ցառիկ նշանակութիւն հայկական ար–ուեստի համար եւ ընդհանրապէս ։ Ա–պա իմ հարցին, թէ ստացե՞լ է արդ–եօք Ստրժիկովսկիի գիրքը, յայտնեց, թէ տեսել է, բայց անձամբ չի ստացել տակաւին ։

Իսկ չափագրութիւննե՞րը ․․․ Նոյնպէս չէր ստացել ։

— Եթէ ղոքա էլ կորչին՝ չգիտեմ ի՛նչ պիտի ընեմ ․․․

Նրա մտահոգութիւնը այժմ դարձել էր վիշտ, խոր վիշտ ու մորմոք ։

Ձնայած աշխատում էր, բայց եւ այն–պէս․․․ հե՞շտ էր կորցնել տարիների, տասնեակ տարիների տքնաջան աշխա–տանքի արդիւնքը․ կորցնել այն, ինչ պէտք է լինէր իր հետազօտութիւնների հիմքը ։ Ու պարզ երեւում էր, որ մար–դու մտքից չէին հեռանում տանջանքով ձեռք բերած, փայփայած չափագրու–թիւնները, նոյնն է թէ՝ իր գիտերը ։ Խօսելով այդ մասին՝ կարծես կարիք էր զգում, որ մէկը յուսադրի իրեն ։

Շատ դիմումներից յետոյ, վերջապէս 1926ին նա Վիէննայից ստացաւ իր կոր–ցըրած ու երազած չափագրութիւնները, բայց, ցաւօք, ոչ լրիւ ․․․ Սակայն դա էլ մեծ բան եղաւ նրա համար․․․ մի մեծ պարգեւ ․․ իր կրած տառապանքների դիմաց ։

Ասացի, որ սակաւախօս էր, պէտք է աւելացնեմ, նաեւ սակաւապետ ։ Հազ–նըւում էր միշտ համեստ եւ երբեք չէր սիրում խօսել իր անձի մասին ։ Այս հան–դիպումների միջոցին, մի այլ անգամ, երբ հարցրի թէ Զուարթնոցի վերա–կանգնումը չա՞տ ժամանակ է խլել իրե–նից, պատասխանեց

— Է, ըշտէ ։ Բաւականին ․․․

Ուրիշ մէկը կ'ասէր՝ գիշեր – ցերեկ տանջուել եմ, սոված – ծարաւ եւայլն ։ Չէր տարածւում․ թողնում էր, որ ինքդ հասկանաս ․․․ եւ դու, նայելով այդ լայնալանջ, ուսապինդ լեռնականի կերպարանքով, ծանր շարժ ու ձեւով մարդուն, զարմանում էիր, թէ որտեղի՞ց են նրա մէջ այդքան նուրբ ու բարձր գե–ղագիտական ճաշակը, գիտական թա–փանցողութիւնը եւ, վերջապէս, առատ գիտելիքները․․․ չէ՞ որ Զուարթնոցը վե–րականգնելը, ինձ թւում էր, նոյնքան խիզախ մի գործ է, որքան եւ այդ տա–ճարը կառուցելը ։ Ուստի եւ ակամայ մտածում էիր, թէ մարդկանց միայն ար–տաքինով դատելը՝ կը լինի մեծագոյն թիւրիմացութիւն ։ Եւ ոմանք նրա ար–տաքինից խաբուելով, կարծում էին, թէ նա սահմանափակ մի մասնագէտ է, եւ իր մասնագիտութիւնից այն կողմ ոչինչ չգիտի կամ ոչնչով չի հետաքրքրւում ։ Ու չաղակրատում էին մօտը յաւակնոտ գիտնականի հովեր առած ։

ՍՏ․ ԶՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

— ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ —

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սահակ Կաթ․ Խա–պայեանի մահուան 25ամեակին առթիւ, Եղէգի գիւղի Հայր․ Միութիւնը (Մար–սէյլ), հոգեհանգստեան պատարագով մը յարգեց յիշատակը մեծ Եղէգցիին ։

Հաւատացեալ հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր Պաշտօնին, որ կատարուեցաւ Պօմոնի Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեց–ւոյ մէջ, Ապրիլ 5՝ Կանաչ Կիրակի, որու պատրաստութեան եւ արժանավա՛յել կա–տարումին համար ջանք չէր խնայած Ե–կեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ։

Այս առթիւ յիշատակութիւնը կատար–ուեցաւ նաեւ մեծ եղեռնի զոհ համայն Եղէգցիներուն ։

Օրուան պատարագիչ ՚քահանան յու–զիչ խօսքով ոգեկոչեց վախճանեալ Կա–թողիկոսը եւ Ապրիլեան նահատակները ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Ապրիլ եօթին Սորպոնի Անփիթատ–րոնի մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսացի կեն–սաքիմիագիտական Ընկերութեան յիս–նամեակի փառատօնը, նախագահու–թեամբ հետազօտութեանց նախարար Պ․ Փալեւսքիի ։ Խօսք առին տեղացի եւ օ–տար հանրածանօթ գիտուններ ։

Թեհրանի համալսարանի եւ Իրանեան կենսաքիմիագիտական Ընկերութեան կողմէ պատգամաւոր նշանակուած էր Փրոֆ․ Տոքթ․ Գալիկ Ցովակիմեան ։

Տոքթ․ Գ․ Ցովակիմեան, քեռորդին հռչակաւոր յեղափոխական Արրահամ խան Բախտիարիի, դասախօս է Թեհրա–նի համալսարանը եւ նախագահը « Աք–թա Պիոքիմիքա Իրանիքա» գիտական պարբերաթերթին խմբագրութեան ։

Փրոֆ․ Տոքթ․ Գ․ Ցովակիմեան այժմ կը մեկնի Ամերիկա, որպէս պատգամա–ւոր, երեք տարին անգամ մը տեղի ունե–ցող կենսաքիմիագիտական Միջազգային համագումարին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Թագւոր, ի՞նչ բերեմ քեզ նըմանն ,
Քո կանաչ արեւ, քեզ նըմանն ։

Էն աղօթքանն, որ կը բացուի ,
Բացուէր քու արեւուդ նըմանն ։

Էն արեգակ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր քո արեւուդ նըմանն ։

Աբրասամ ծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր քո արեւուդ նըմանն ։

Զարնան վարդենիս որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր քո արեւուդ նըմանն ։

Դիմարբուկ ծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր քո արեւուդ նըմանն ։

Քաֆուր վարդը որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէր քո արեւուդ նըմանն ։

Թագւոր, ի՞նչ բերեմ քեզ նըմանն ,
Քո կանաչ արեւ, քեզ նըմանն ։

Շուշան ծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Անուշ բուրէր քո թագուհին ։

Աղբրանց արուն որ կը ծաղկի ,
Անուշ բուրէր քո թագուհին ։

Ոսկեծաղիկ որ կը ծաղկի ,
Անուշ բուրէր քո թագուհին ։

Թագւոր, ի՞նչ բերեմ քեզ նըմանն ։
Քո կանաչ արեւ, քըզ նըմանն ։

Խնձորի ծառ որ կը ծաղկի ,
Ծաղկէք դուք էլ էնոր նըմանն ։

Նըշի ծառեր որ կը ծաղկեն ,
Ծաղկէք դուք էլ էնոնց նըմանն ։

Տանձի ծառեր, որ կը ծաղկեն ,
Ծաղկէք դուք էլ էնոնց նըմանն ։

Խաղողի ուռ կոնակ կապէր,
Պըտկէք դուք էլ էնոր նըմանն ։

Պընտուկի ծառ պնտուկ կապէր ,
Պըտկէք դուք էլ էնոր նըմանն ։

Գոզի ծառեր պտուղ կախեն,
Պըտկէք դուք էլ էնոնց նըմանն ։

Զուգեալ ծաղիկներից կենացը, Աստ–ուած ձեզ մէկ հացով եւ բարձով պահի , — գովասանքն աւարտելով բարեմաղթեց Տօնէն, եւ օղին կլկլալով ցած դնաց ։

— Անթառամ կեանք ունենաք, բախ–տաւոր ապրէք,— գոչեցին հարսանքա–ւորները այս ու այն կողմից եւ գաւաթ–ները դատարկեցին ։

Դրանից յետոյ սեղանապետի առաջար–կով հիւրերը խմեցին Ճախրական գիւղի ջրաղացպան Թամոյի կենացը ։

— Խմենք էն մարդու կենացը, — ա–սաց Տօնէն ,— որ Դաւթի հազար տարի առաջ աղացած ալրից մի պտղունց է խառնել էն հացին, որ հիմա դրուած է մեր առաջ ։

Հարսանքաւորները մի տեսակ ջերմե–ռանդութեամբ նայեցին իրենց առաջ դրուած հացին ։

— Կիսէք ու կերէք էդ սրբազան հացը եւ զօրացէք Դաւթի պէս, — շարունա–կեց Տօնէն ։ — Թող Դաւթի արդար ուժը քաշուի ձեր թեւերի մէջ եւ ձեր թեւերից անցնի ձեր թոռների ու ծոռների թեւե–րին ։ Ով ալիւր ունի աղալու, թող տանի Դաւթի ջաղաց, տանի Թամոյի մօտ ։

Այդ խօսքի վրայ Տօնէն ոգեւորուած երգեց Դաւթի ջրաղացի գովքը ։ Այդ երգը այնքան խոր ազդեց ներկաների վրայ, որ նրանցից իւրաքանչիւրը մի պատառ կտրեց հարսանեաց հացից, որի մէջ Դաւ–թի ալիւրից էր խառնած, համբուրեց եւ դրեց ծոցը, որ տուն վերադառնալիս , բաժանի իր ընտանիքի բացակայ անդամ–ներին ։

Այնուհետեւ հարսանքաւորները խմե–ցին Պնտոյցի Մանուկի կենացը, որ նոր էր եկել եւ նստած էր քաւորի կողքին ։ Այդ կենացին փեսայի կողմից գովաբա–նական խօսք ասաց Շինական Պօղոսը ։

— Քո տունը մեր տունն է, Մանուկ ախպեր, — ասաց նա ․— Քո աղ ու հացը բոլորս ենք ճաշակել ։ Քո սրտի բարու–թիւնը ամէնքին է յայտնի ։ Էն մէկ հան–դը, որ յողնած ճամբորդը առնում է ցուխքիդ տակ՝ աշխարհ արժէ ։ Թող մեր ժողովրդի մէջ անպակաս լինեն քո պէս հայրենասէր, աշխատասէր ու բարի կա–մեցող մարդիկ ։ Էն օժանդակութիւնը , որ դու ցոյց տուիր մեր փեսային, երբ նա մէկ թեռ ընկուզով Պնտոյներ եկաւ , մոռանալու բան չէ ։

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար․)

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին եղած նուէրները.— Պ. Կ. Ճնկլտրեանէ 5000 Ֆր. Ճնկլտրեան Կ. 250, Քէլէկեան Կ. 200, Բ. անդամ 50, Պահատուրեան 100, Աքքատախնամի 400, Փոքր Վ. Յովհաննէսեան (Դոնրացէքին) 200, Պ. Գ. Կատայեան (Դոնրացէքին) հարիւր, Մեսրոպեան եղբարք հարիւր, Անդրանիկ Օպողեան յիսուն, Հայկ Արամ Պօյաճեան (կրթակ.) յիսուն, Տիգրան Կոստանեան (Միրիպէլ) հարիւր, Փաստղալ Յովհաննէսեան, Տիկին Զաֆրաճեան քառասուն, Օ. Զէթէճեան յիսուն, Մկրտիչ Թէրզիպաշեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան (Պրզանսոնէն) երեսուն, Կարապետ Մարանճեան (Կրընոպլը) տասը, Սարգիս Կարապետեան (Տէսին) տասը, Մանուկեան յիսուն, Տիկին Խտիրնէլեան տասը, Հայկ Քիթապճեան քսան, Տիկին Պօղոսլեան երեսուն, Դանիէլեան քսան, Մարիամ Յովհաննէսեան (Նէօվիլ) քսան, Ճոհար Պալեան տասը, Տիկին Ն. Ունանեան տասը, Տիկին Մ. Առաքելեան տասը, Տէրտէրեան Հրանդ քառասուն, Ճնկլտրեան (կրթական) յիսուն, Ազգատախնամ) յիսուն, Մնացեան (Ազգատախնամ) յիսուն :

Ա Զ Դ

Վալանսի Հայս. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կազմուած եւ վաւերացուած ըլլալ 1964 Մարտ 5 թուականէն սկսեալ, կը խնդրուի եկեղեցական խնդիրներու վերաբերեալ թղթակցութիւնները ղրկել ընկերակցութեան կեդրոնատեղին :

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'ÉGLISE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
13, Rue Ambroise-Paré
VALENCE (Drôme)

Կամ ատենադպիրին :

P. KABAKDJIAN
34, Rue Voltaire
VALENCE (Drôme)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

METREUR - VÉRIFICATEUR
DE
PEINTURE ET DE MAÇONNERIE

Կը ստանձնէ նաեւ ներկի եւ որմնադրութեան աշխատանքներ :
Նախահաշիւներու (տըվի) պատրաստութիւն եւ հաշուեցոյցերու քննութիւն :

ԴԻՄԵԼ.—
BEDROS TCHIBOUKDJIAN
7, Rue de la Grange-Batelière
PARIS (9e)
PRO. 56-31

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Թաթուլեանէ երեսուն ֆր. իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ : Պ. Զէրվիշեանէ տասը ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Պ. Իյնէճեանի մահուան տխուր առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:

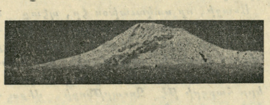
Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Ազգատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ. Փարիզ (9) :

HAUTES... **GAP** ...ALPES
★
HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.
ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմարցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ
Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐՋԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ
Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը.—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-..
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍ-Ի ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE
ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY - LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian,
présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-68
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ
MARDI 14 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9984

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9984

ՇԱՐԺՈՒՄ

Անցեալ դարու մեծանուն անգլիացի մանկավարժ ու իմաստասէր Թոմաս Հենրի Հաքսլի կը վկայէ․

«Կեանքի վախճանական նպատակը ոչ թէ գիտութիւնն է, այլ շարժումը»։

Հեղինակը չէ մասնաւորած եւ չէ մեկնաբանած, թէ ինչ կը հասկնայ իր բանաձեւին մէջ տեղ գտած գիտութիւն եւ շարժում բառերով։

Եւ սակայն, հարկ չկայ ենթադրութեանց կամ կռահումներու։

Մանաւանդ, երբ յիշենք, որ մտածումի առանցքը կը կազմեն կեանքը եւ անոր վախճանական — ուրեմն նաեւ՝ գերագոյն — նպատակը։

Այդ ստորոգելին տակ գտուած, բառերէն առաջինը, գիտութիւնը՝ երկու ձեւով կրնայ ներկայանալ։

Առաջինը ինքնարժէք եւ ինքնաբաւ է։ Գիտութիւն՝ յանուն գիտութեան։

Նման պարագայի կը ստացուի տեղեկութեանց եւ փորձառութեանց շտեմարան մը։ Մարդուն ու բնութեան վերաբերող գաղտնիքներ կը պարզուին, հարցեր կը լուծուին, գիւտեր կը կատարուին։ Այս բոլորի հեղինակ գիտնականները աւելի կը հմտանան։ Կը ճոխանայ նաեւ անոնց իմացական ու գիտական պաշարը։

Ու թէեւ անառարկելիօրէն մեծարժէք է այս բոլորը, սակայն կեանքի վախճանական նպատակին ծառայելու տեսակէտէն ապարդիւն կը մնայ, եթէ պահպանուի ինքն իր մէջ եւ ինքն իրեն համար։

Որպէսզի գիտութեան այս նուաճումները կարենան կեանքի վախճանական նպատակին ծառայել, հարկ է, որ «շարժման մէջ դրուին»։

Հաքսլիի բանաձեւումին հարազատ մնացած ըլլալու համար, թերեւս աւելի լաւ ըլլար ըսել. հարկ է, որ ծառայեն այն մեծ շարժումին, որ ինքը կեանքն է՝ վախճանական նպատակ ունեցող կեանքը։

Այսպիսով, գիտութիւնը երկրորդ ու կատարելապէս տարբեր ձեւով ներկայացած պիտի ըլլար։

Կը թուի, թէ բացարձակ ճշմարտութիւն մը բանաձեւած է անգլիացի իմաստասէրը։

Որովհետեւ անառարկելի իրողութիւն է, որ՝ հիմնականը շարժումն է։

Նուաճումներով, գաղափարներով, խորհուրդներով լի այն անօրինակ շարժումը, որ նաեւ Մարդկային Պատմութիւն կը կոչուի։

Այս է, որ պէտք չէ դանդաղի, պէտք չէ ճահճանայ, պէտք չէ դառնայ ոգեզուրկ եւ պարպուած ամէն խանդավառութենէ։

Անարդար եղած պիտի չըլլանք երէցներու հանդէպ, եթէ վկայենք, որ վերի իրողութիւնը երիտասարդները շատ աւելի հիմնովին կ՚ապրին, քան անոնք, որոնք արդէն իսկ ապրած են կեանքը ու թերեւս յոգնած, թերեւս վհատ, այլեւս կը նախընտրեն իմաստուն անշարժութեամբ մը կեանքը դիտելով բաւարարուիլ։

Բովանդակ մարդկային իրականութիւնը, ի վերջոյ, հետեւանք է խանդի ու խանդավառութեան։ Եւ իր կարգին, նաեւ գիտութիւնը հետեւանք է այս իրողութեան։

Ներկայ ցուրտ ու տխուր օրերուն, աւելարբար ա՛յս է, որ կը պակսի մեզի՝ շարժումը։ Խանդով ու խանդավառութեամբ լի շարժումը։

Փոխուա՞ծ են պայմանները։ Այո՛։

Աւելի դժուարացա՞ծ է խանդավառ գործը։ Դարձեալ՝ այո։

Բազմապատկուա՞ծ են կենսունակ շարժումի մը առջեւ դիզուող խոչընդոտները։

Կրկին՝ այո։

Եւ սակայն, այս «այո»ները պատճառ պիտի հանդիսանան ոչ թէ նուաղեցնելու, այլ ընդհակառակն՝ կրկնապատկելու ու տասնապատկելու մեր ճիգերը։

Ցատկապէս երիտասարդներու պարագային, անոնց շարքերուն մէջ այսօր շատ աւելի համալսարանաւարտ, բարձրագոյն կրթութեան տիրացած ու գիտուն ներկայացուցիչներ կան, քան կային սակէ տասնըհինգ – քսան տարի առաջ։

Սակայն, նուազած եւ զգալապէս պակսած է խանդավառութիւնը։

Ոգեկան, գաղափարական, հանրային, ազգային խանդավառութիւնը։

Բժիշկ, ատամնաբոյժ, ճարտարապետ, ճարտարագէտ, իրաւագէտ եւ ամէն տեսակի «գէտ»եր կան մեր մէջ, որոնք հանրային ու ազգային տեսակէտէ անշարժ տարր մը կը ներկայացնեն։

Անշարժ, որովհետեւ չունին ոչ կորով, ոչ կիրք։

Զուտ իմացական գետնի վրայ, շատ աւելի լաւ կը տրամաբանեն եւ իրենց մտքերը շատ աւելի յստակօրէն կը բանաձեւեն, քան այդ կ՚ընէին տասնըհինգ – քսան տարի առաջուան մեր երիտասարդները։

Եւ սակայն, մինչդեռ այս վերջինները կրակ ու բոց էին, նորերը տակաւին չվառուած, մոխրացած են արդէն։

Մեր հանրային կեանքը, իր կազմակերպչական կառոյցով, իր աւանդական գործունէութեան մեքենայական կիրառումով, իր այլեւս ընդունուած ձեւերով ու կաղապարներով կանգուն կը մնայ։

Ասիկա, սակայն, շարժում չէ՛։

Ամէն գնով, կառոյցը նաեւ ոգի պէտք է ունենայ։

Ամէն գնով, կառոյցը նաեւ խանդ ու խանդավառութիւն պէտք է ունենայ։

Ամէն գնով, կառոյցը շարժման մէջ պէտք է ըլլայ։

Այլապէս կը դառնայ նման այն առասպելին, որուն ոչ միայն մեծ հովերը, այլ անգամ փոքր քամին կը պակսի եւ որ փոթ առ փոթ կայմին շուրջ կը ծալլի։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՏՊԱՐԱՆԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ

Իսմէթ Ինէօնիւ որոշեց Պոլսոյ Յոյներէն վրէժ առնել, հանդարտեցնելու համար կատղած Թուրքերը որոնք անպայման զօրք կ՚ուզեն ղրկել Կիպրոս։

Այս առընչութեամբ, Թրքական կառավարութիւնը որոշած է ջնջել Լօզանի դաշնագրին այն յօդուածները որոնք կը վերաբերին փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն։

Այսպէս Ուլուս կը գրէր արդէն «բազմաթիւ զէնքեր ունինք Յունաստանի դէմ»։ Չէինք մտածած օգտագործել ցորչափ Մակարիոսը ունէինք իբրեւ միակ խօսակից»։ Իբրեւ հետեւանք, արդէն իսկ Պոլսոյ 330 Յոյներու արգիլուեցաւ իրենց արհեստը շարունակել։ Անոնց մէջ՝ բժիշկ, հիւանդապահ, ատամնաբոյժ եւն. եւն.։ Այս որոշումը մեծ խանդավառութեամբ կ՚ընդունուէր Թրքական մամուլին կողմէ, որ կ՚աւելցնէր թէ Պոլսոյ 12 հազար Յոյները պէտք է հեռանան։

Ինէօնիւի փեսան Մէթին Թոքեր Աքշամ թերթին մէջ կը գրէր նոյն օրը․— Ժամանակը եկած է որ Ֆէնէրի Պատրիարքարանը եւ Պոլսոյ Յոյները պատրաստուին մեկնելու։ Պէտք է վերաքննել պատրիարքարանի և Պոլսոյ Յոյներու վերաբերող պայմանագիրը։ Այդ ալ պիտի ընենք։ Թուրք կառավարութիւնը վճռական կերպով որոշած է։ Եւ Մեթին Թոքէր կը շարունակէ․— Անոնք որոնք արկածախնդրի մը ակոսը մտնելով, նկատի չեն առներ երկու երկիրներու հասարակաց շահերը այն պատճառի որ կարեւորութիւն չեն տար Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան պէտք է գիտնան, որ մեր կարգին որ մեր երկրին մէջ չենք հանդուրժեր իրենց հայրենակիցներուն ներկայութեան։

Ըստ տրուած տեղեկութեանց, Պոլսոյ յոյն գաղութը 12 հազար հոգիէ կազմուած է, որոնց մէջ երեք հարիւր ուսանող, մնացեալը յիսուն հազար Յոյները Ռումլար անունով ծանօթ, թրքահպատակ են եւ «սկզբունքով» նեղութիւն պէտք չէ ունենան։

«Տինիս» թերթն ալ նոյն լեզուն կը գործածէ, կը դիտէ նոյնիսկ թէ ֆրանսական մամուլը զօրավիգ կեցած է Յունաստանի, մանաւանդ նշանաւոր «Լը Մոնտ»ը, որուն Կիպրոսի թղթակցին անունն ալ Ալեքսս Քոնսթանտինետէս է։ «Քանի մը օրէ Թուրքիա իր դիմացը ունի ոչ թէ Մակարիոս մը այլ յոյն կողմնակիցները»։

Կիպրացի աւազակներու պետը – յոյն վարչապետն է» կը շեշտէ Թուրք թերթը. Ճիւմհիւրիէթ աւելի մեղմ լեզու կը գործածէ եւ յոյս կը յայտնէ թէ խաղաղ լուծում մը գտնուի, բայց կ՚աւելցնէ թէ Փափանտրէուի ցարդ բռնած դիրքը մեծ յոյսեր չի տար վասնզի մեղմացնելու տեղ Մակարիոսի փափաքները ընդհակառակն՝ զօրավիգ կը կենայ անոնց։»

Պոլսէն կը հաղորդեն նաեւ թէ Ներքին նախարարը վերջ դրած է տիեզերական պատրիարքարանի տպարանին գործունէութեան, այդ «գործունէութիւնը համապատասխան չէր Լօզանի դաշնագրին տրամադրութեանց»։ Հոն կը տպուէր նաեւ Ափոսթոլոս Անդրէաս պատրիարքարանի տեղեկագիրը։

Աթէնքի մէջ, յոյն թերթերը շատ կատղած են Թուրքիոյ տուած այն որոշումին դէմ, որ տրուած է Պոլսոյ Յոյներուն նկատմամբ եւ «վայրագ շանթաժ» մը կ՚որակէ Անգարայի ձեռք առած միջոցները։

Ցիշենք որ անաչառ Հանրի Պենազէ, Երկուշաբթի օր, անգամ մը եւս անդրադառնալով Կիպրոսի ցաւոտ հարցին եւ Անգարայի փոխ – վրէժին Պոլսոյ Յոյներուն վրայ, կը դատափետէ Թուրքերը որ այդքան «փառաւոր» միջոցներու կը դիմէ։

Մինչ Մակարիոս Աթէնքի մէջ կը շարունակէ իր խօսակցութիւնները, նոր միջադէպեր պատահած են կղզիին մէջ։

Մակարիոս Արք. տեսնուած է նաեւ Զօր. Ղրիվասի հետ։ Կը թուի թէ համաձայնութեան մը պիտի յանգին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՍՈԼԻԷՆԻՑԻՆ, որ հեղինակն է «Իվան Տէնիսովիչի օրը» հակաստալինեան նորավէպին, Լենին մրցանակը պիտի չստանայ Պրաւդայի մէջ լոյս տեսնելու ծանր քննադատութեան մը պատճառաւ։ Նովի Միր կը հովանաւորէր անոր թեկնածութիւնը, բայց կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ գործը, զանազան պատճառներով արժանի չէ այդ մրցանակին։ «Գաղափարական գետնի վրայ, գործը մեծ թերութիւններ ունի, հերոսին ներքին աշխարհը շատ նախնական է» կը գրէ համայնավար թերթը, որ կասկածի կ՚ենթարկէ նոյնիսկ գիրքին գրական առաւելութիւնները։

ՊՐԱԶԻԼԻ նախագահ ընտրուեցաւ Զօր. Պրանքօ առանց դժուարութեան։

ՄՈՍԿՈՒԱ վերադարձին, Խրուշչեւ նոր ճառ մը խօսեցաւ, բայց այս անգամ, Չինացիներու վրայ յարձակումէ աւելի մեղմ էր, թէեւ շեշտեց թէ վճռական հարուած մը պէտք է տալ Մաօյի գործին։ Խորհ. Միութեան եւ Հունգարիոյ հրատարակած միացեալ զեկոյցը կը դատապարտէ Չինացիները։ Խրուշչեւի համար սակայն Ռումանիոյ դիրքը մտահոգիչ է, արդարեւ վարչապետը ջերմ յայտարարութիւն մը ըրաւ Փեքինի դեսպանին։

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ, կառավարութեան եւ բժիշկներու բանակցութիւնները խզուեցան։ Կառավարութիւնը զօրակոչի հրաման տուաւ 3600 բժիշկներու, որոնք պահեստի սպայ էին։

ԼԻԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿ – ՔԱԹԱԷՊ ՑԱՆԿԸ ԱՆՄՐՑԱԿԻՑ ՄՆԱՑ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Այս ցանկին հինգ թեկնածուները՝ Պ. Պ. Փիէռ Ճեմայէլ, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Ժոզէֆ Չատէր ընտրուած են արդէն

Ուրբաթ գիշեր ժամը 12ին, լրացաւ Պէյրութի եւ Լեռնալիբանանի մէջ թեկնածուներու արձանագրութեան պայմանաժամը։

Գլխաւորաբար Պէյրութի առաջին ընտրաշրջանին մէջ, բազմաթիւ օրերէ ի վեր, Դաշնակ – Քաթաէպ ցանկին դէմ երկրորդ ցանկ մը կազմելու համար կատարուած աշխատանքները ձախողութեան դատապարտուեցան։

×

Պէյրութի առաջին ընտրաշրջանին մէջ, երէկ մինչեւ կէս գիշեր արձանագրուած էին հետեւեալ թեկնածուները․

1 Մարոնի՝ Պ. Փիէռ Ճէմայէլ, երեք Հայ՝ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Սուրէն Խանամիրեան, մէկ հայ կաթողիկէ Պ. Ժոզէֆ Չատէր։ Այս համայնքներուն յատկացուած հինգ աթոռներուն համար այլ թեկնածուներ ներկայացած չըլլալով, վերոյիշեալ թեկնածուները ինքնաբերաբար ընտրուած կը նկատուին։ Ցանկին միւս անդամներուն համար պարագան տարբեր է, որովհետեւ թեկնածու արձանագրուած են մէկ կամ երկու այլ անձեր։ Այսպէսով, յոյն – կաթողիկէ համայնքին համար, բացի մեր ցանկակից Պ. Անթուան Սեհնաուիէն, արձանագրուած են՝ Պ. Պ. Սամի Զրէյք եւ Ժոզէֆ Ապպուտ։ Յոյն – օրթոտոքս մեր ցանկակից Պ. Ֆուատ Պուտրոսի դէմ՝ Պ. Պ. Էլի Խայաթ եւ Սամիր Իսհակ։ Բողոքական ցանկակից Պ. Շարլ Սաատի դէմ՝ Պ. Պ. Երուանդ Ապաճեան եւ Սէլիմ Ատտի։

Պ. ՇԱՄՈՒՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՇՈՒՖ

Նախկին նախագահ Պ. Քամիլ Շամուն, որուն համար տարաձայնութիւններ եղան, թէ Պէյրութէն կամ Պատպտայէն պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը, վերջնականապէս երէկ արձանագրուեցաւ Շուֆի մէջ, ուր ընտրապայքարի պիտի իջնէ Պ. Քամալ Ճումպլաթի ցանկին դէմ։

Ո՞ՒՐ ԳԱՑԻՆ, Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑԻՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Շատ են մեր կորուստները, թէ՛ ֆիզիքական, թէ մշակութային: Այստեղ խօսքը առաջիններուն մասին չէ, երկրորդներու մասին է:

Ուրիշ տեղ եւ ուրիշ առիթով յիշատակած եմ թիւեր ու վկայութիւններ, ցոյց տալու համար, թէ մեր ձեռագրական հարստութեան կրկինէն աւելին, թերեւս շատ աւելին կորսուած է ընդմիշտ:

Պատերազմի, գաղթի ու փախի տարիներուն բազմաթիւ մագաղաթներ փճացած են: Շատ է թիւը նաեւ այն ձեռագիրներուն, որոնք եկեղեցիներու եւ խոռոչներու հիմերուն տակ թաղուած են.. ապահովութեան համար եւ հոն ալ մնացած են կամ կողոպտուած են:

Սիւնեաց պատմիչը՝ Ստ. Օրբելեան կը վկայէ, թէ սելճուքները 1170 թուին այրած - ոչնչացուցած են Տաթեւի ձեռագրատունը Բաղաբերդի մէջ, ուր կը գտնուէին շուրջ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ձեռագիր մատեաններ:

Լէնկ - Թիմուր, Հայաստանի արշաւանքէն վերադարձին, հաւաքել կուտայ հայերէն գիրքերը եւ կը փոխադրէ իր մայրաքաղաքը՝ Սմըրղանտ: Հետք իսկ մնացած չէ հիմա անոնցմէ:

Նոյն ճակատագրին կ'ենթարկուէին բազմաթիւ ուրիշ ձեռագրեր արաբական, սելճուքեան եւ մոնկոլ - թաթարական արշաւանքներու օրերուն: Վիլլոդ հայագէտին վկայութեամբ՝ «յայնժամ գրեթէ հայ գրեանքն ամենեքեան մաշեցան ի հուր»:

Հայաստանէն շուրջ 40.000 տուն Հայեր գաղթած են Լեհաստան, օտար արշաւանքներու ատեն: Լվովի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ինչպէս կը գրէ Դաւրիժեցի, կար գանձատուն մը, ուր պահուած էին հայերէն «գրեանք, աւելի քան զհազար փերթ»: Ո՞ւր են հիմա այս «գրեանք»ը:

Մխիթար Ապարանեցի (15րդ դար) կը վկայէ իր կարգին, թէ այդ դարուն այլեւայլ կողմեր գտնուած հայերէն գիրքերը եթէ հնար ըլլար «ժողովել ի մի վայր, աւելի գոյր քան զհազար բեռն»:

Հաղբատի վանքը գրչագիրներու եօթը պահեստներ ունէր: Ոմն Պետրոս սարկաւագ, «լպիրշ եւ աղահ բարուք», ամէն ինչ կը քանդէ գանձ փնտռելու համար: Ի վերջոյ կը մտնէ գրչագրերու պահեստարանը, ուր կը գտնուէին «անհամար գրչագիրներ ու երկաթագիր հնագոյն եւ ընտիր մատեանք»: Ականատեսներ կը պատմեն, թէ սարկաւագը 10 - 12 ոտնաչափ բարձրութեամբ դէզ մը կազմեր եւ կրակի տուեր է այս «ընտիր մատեանքը»:

Սիմէոն Երեւանցի կաթողիկոսին օրով (1763 - 1789), Սեւանայ վանքին անառժան վանահայրը, ոմն Յովհաննէս, հաւաքել կուտայ վանքին բոլոր «հնամաշ» գիրքերն ու մագաղաթները եւ իրեն պէս ապիրատներու կը հրամայէ ուղղակի ծովը թափել:

Հին ատեն Հայաստանի մէջ սովորութիւն կար մեռած մարդոց, մանաւանդ դրասէր մարդոց հետ ձեռագիր թաղել: Նման դէպք մը կը պատմէ Աբրահամ Այվազեան իր «Շատ հայ կենսագրութեանց» գործին մէջ:

«Օր մը — կը գրէ Այվազեան — կրետացի Հայ մը նը ներկայանայ Հայր Ալիշանի եղբօր՝ Յովսէփ Ալիշան էֆէնտիի եւ, ցոյց տալով ձեռագիր մը, կ'ըսէ. «Այս տեսակ տասը կտոր ձեռագիր թաղուեցան կրետացի Հայու մը հետ, որ շատ կը սիրէր զայնս»:

Ալիշան էֆէնտի շատ կը յուզուի ի լուր այս յայտնութեան, իսկ կրետահայը, երբ թէ մեղմելու համար անոր վիշտը, կ'աւելցնէ. — Հոգ մի՛ ըներ, շատ ու շատ հին էին, չա՛տ հին...

Ի՞նչ գործ ունէին այս ձեռագրերը Կրետէի մէջ. ո՞վ տարած էր զանոնք այս հեռաւոր կղզին, ե՞րբ եւ ինչո՞ւ:

Սակայն չերկարենք շարքը:

Վերջերս կրկին պատեհութիւն ունեցայ կարդալու Լինչի «Հայաստան»ը: Աղթամարի վանքի մասին խօսելու առիթով՝ անգլիացի ուղեգիրը կը վկայէ իր գործի երկրորդ մասին մէջ (Տաճկահայաստան):

«Վերադառնալով վանական շրջափակը, խնդրեցի որ ինծ ցոյց տան գրատունը, եւ ահա մեզ առաջնորդեցին փոքր եւ բռածեփուած սենեակ մը: Հինգ փոքր դարակներ, որոնք սենեակին մէկ կողմը կը գրաւէին, վանականներուն մօտ գտնուած բոլոր ձեռագիրները եւ գիրքերը կը պահէին, ո՛չ վարդապետը եւ ոչ ալ միւսները գաղափար ունէին անոնց բովանդակութեան մասին, բայց որքան մենք կրցանք քննել, ձեռագրերը կրօնական նիւթերու վրայ կը խօսէին. երկու քարեր, որոնք բեւեռագիր արձանագրութիւններ ունին, ասոնցմէ մին բոլորաձեւ է, ուրեմն Մենուասի մէկ արձանագրութիւնն է ասիկա, որ կղզին տրուած այցելութիւն մը կը յիշատակէ: Այս թանկագին առարկան Քիւրտերու կողմէ յափշտակուած է տարիներ առաջ»:

Այս «արձանագրութիւն»ը ուղղակի կապ չունի անշուշտ մեր կորուստներուն հետ, բայց ցոյց կուտայ, թէ ինչ ճակատագիր վերապահուած էր մշակոյթի պատմութեան համար թանկագին աղբիւրներու:

Սակայն մեզ առաւելաբար կը շահագրգռէ Լինչի վկայութեան երկրորդ մասը, որ ահաւասիկ.

«Ուշըր իր ծանօթ գործին 332րդ էջին վրայ կը պատմէ, թէ Քիւրտերը առած տարած են բազմաթիւ ձեռագիրներ ու զանոնք պատռտած՝ պարզապէս զուարճանալու համար, իսկ կողքերը գործածած են իրենց կօշիկներուն ներբան շինելու»:

Այս վկայութիւնը նորութիւն չէ մեզի համար, բայց յաւելեալ փաստ մըն է այն մասին, թէ մեր ձեռագրական հարստութենէն փրկուածները նշխար մը համարելու է մինչեւ հիմա չգտնուածներու եւ չգտնուելիքներու բաղդատմամբ, ինչպէս արդարօրէն կ'աւաղէր Հայր Ալիշան:

1915ի տարագրութեան ընթացքին հայերէն ձեռագիրներու թերթերով յաճախորդի համար պարկ կը շինէին Թաւրիզի Թուրք նպարավաճառները, իսկ Քիւրտերը պարզապէս կը պատռէին կամ կօշիկի ներբան կը շինէին...

Հակառակ այս բոլոր կորուստներուն, մենք այսօր ալ ունինք դեռ 25.000 ձեռագրեր:

Իրակա՛ն մեծատուն...

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի օր, մի երիտասարդ, դէսից - դէնից խօսելով, յայտնեց, թէ այն ժամանակ, երբ Եւրոպայում առաջ է եկել Վերածնութիւն, հիւմանիզմ, Հայաստանում եղել է միայն բարբարոս իրականութիւն, չեն յարգել մարդիկ իրար, իսկ զինուորներին արժէն համարել են անասուններ: Թորամանեան լսում էր անշարժ եւ թաւ պեխերի տակ ժպտում աննշմարելի: Իսկ երբ երիտասարդն աւարտեց իր գիտական ճղումը, Թորամանեան ձեռքը դրաւ նրա ուսին եւ ասաց իր ձայնին յատուկ խըղճողով.

— Ողեւորութիւնդ կը գովեմ, տղաս: Բայց հիւմանիզմը Հայաստանում եղած է աւելի վաղ: Պատմութիւնը ճիշդ չեն գրեր կամ իւրաքանչիւրը ուզածին պէս կը գրէ: Ամէն պառաւ իր մածունը կը գովէ: Կարդացա՞ծ ես Նարեկացու եւ միւս հայ տաղերգուներու գործերը: Ո՞չ... Ուրեմն կարդա: Հէնց միայն տիկին Շուշան Կամսարականի բարի վերաբերմունքները Ը. դարում՝ կը հերքէ քո Եւրոպացիներուդ կեղծ հիւմանիզմը, որ արդէնք չեղաւ ահաւոր հաւատաքննութեան եւ «Բարդողիմոսեան գիշերներ»ուն: Բարբարոս իրականութիւն կ'ըսես: Բայց իմացիր, որ այդ բարբարոս իրականութիւնը մեր երկրում ստեղծած էին մեր թշնամիները, մեզի նուաճող բարբարոսները... Այո: Ինչ կը վերաբերի զինուորներուն՝ նոյնպէս կը սխալիս: Զինուորը միշտ յարգուած է հին Հայաստանում թէ Վարդանանց օրօք...
առաջ ու յետոյ: Ամբերդի կողմը...
շարձան կայ Է. դարից եւ վրան գի...
ինչ է գրուած. «Պատերազմում...
բոլոր զինուորների յիշատակին»:

— Հայաստանո՞ւմ, — զարմացաւ...
դակրատը:

— Այո, Հայաստանում, տղաս: Փ...
փախնիս ալրոտ տեսար՝ մեզի ջաղացպան...
կարծեցիր: Երկիրը աղքատ տեսար՝ ...
զի բարբարո՞ս համարեցիր... Հա...
տանում, այո, Է. դարից, կայ այդպիսի...
մի յուշարձան: Կարող ես գնալ եւ...
դել անձամբ:

Այդ օրերին նա, չնայած գրում էր...
այնքան կարեւոր հետազօտութիւններ...
բայց գանգատւում էր, թէ գործ չէ...
ւում: Նրա համար իսկական գործը...
ղումներն էին, նոր յուշարձաններ...
նաբերելը կամ այդ յուշարձանները...
սումնասիրելը: Այստեղ նա իրեն...
էր իր տարերքի մէջ. նոր բան...
հնութիւններում. այսինքն՝ հին նոր...
թիւն... Եւ այդպիսի աշխատանք...
գնում էր սիրով: Ու մի անգամ աշ...
տարակ թէ Օշական գնալիս, ...
հրջուել էր խանդակի հանդիպելով...
միւս մասնագէտների հետ Թորաման...
նը եւս վնասուել էր: Ակադ. Թամա...
ցաւ էր զգացել, նկարիչ Տարա...
աչքի տակը քերծուել էր ահագին...
երրորդի ոտն էր ցաւել, իսկ Թորամ...
եան, որ ընկել էր գլխի վրայ՝ ուշաթ...
էր եղել. եւ նրան ուշքի բերելու հա...
այնքան սառը ջուր էին լցրել գլխի...
թոքերի բորբոքում ստացաւ... Այ...
ի պատիւ Ալ. Թամանեանի պիտի աս...
որ նա մեծ հոգածութեամբ հրջապ...
հիւանդին. մի քանի անգամ բժի...
տարաւ էջմիածին, մինչեւ որ ...
կանգնեցրեց իր սիրելի «սանահօր...
ինչպէս սիրում էր անուանել նրան ...
Թամանեանը: Եւ երբ Թորաման...
այնքան ապաքինուեց որ արդէն գա...
Երեւան, ես հարցրի, թէ չա՞տ տան...
արդեօք:

— Է, ըշտէ. գործն առանց ցաւի ...
նում...

Նոյն այդ տարին էր կարծեմ, որ ...
էննայից ստանալով իր նիւթերը, ...
ջովին նուիրուեց իր ուսումնասի...
թիւններին եւ էջմիածնում, եւ Եր...
տեղափոխուելուց յետոյ: Գրում էր ...
սելու, ինչ ունէր, փրկելու՝ ինչ ...
էր: Ու յաճախ շաբաթներով, ամիս...
չէիր տեսնի նրան դուրսը: Ու ...
տարիներ...

Մի օր էլ լսեցինք՝ հիւանդ է: Մ...
կու ընկերով գնացինք տեսութեան...
րօք՝ պառկած էր, եւ անկողնի մէջ...
էր նոյն կորովի, նոյն ամուր լեռնա...
նը: Այդ իսկ պատճառով վստահ էի...
այդ կարծր Փիլիքականի տէր մարդ...
յաղթահարի իր նոր հիւանդութիւ...
Այդպէս էլ յուսադրեցինք.

— Կը յաղթէք, կը յաղթահարէ...
կը շարունակէք ձեր սիրած գործը...
ձեզնից դեռ շատ բան ենք սպասում...

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Դռնէն անցած պահուն ներս մտաւ դըրացի Մարուշը, փոքրիկ Եղսիկին հետ:

Բա, Մարգարն ինչքան է մեծցեր: Տըղայ, էդ սատանի լաթերը քեզի չի սազեր, խուրձ վերցնող երկու մատնի ես դարձեր:

Մարգարը եւ Եղսիկը իրարու նայեցան ու աչքերնին վար առին չիկնոտ: Զգիտէին՝ ինչո՞ւ այլեւս նախկին համարձակութիւնը չունէին: Անոնք նոյնիսկ չխօսեցան իրարու հետ: Սակայն, Եղսիկը երբեմն աչքերը վեր կ'առնէր ու գաղտուկ կը դիտէր Մարգարի փանդալոնը, կօշիկները, մանաւանդ փողկապը:

Մարգարը պատրաստուեցաւ խօսիլ Եղսիկի հետ: Ի՞նչպէս սկսէր:

«Արդեօք դպրոցը կը շարունակէ՞ք, Եղսիկ»: Զէ, չեղաւ:

«Միթէ՞ սպրոց կը շարունակէք, օրիորդ Եղսիկ»: Այս աւելի լաւ է: Եւ կամ թէ, «Դպրոցի արձակուրդը սկսա՞ւ»: Աւելի լաւ է ըսել, «Դուրեան կարդացե՞ր էք, օրիորդ Եղսիկ»:

Ճիշդն ըսելով Մարգարը չգիտէր՝ ո՞րը հարցնել: Վերջ ի վերջոյ, նախընտրեց հարցնել վերջինը: Սակայն, ամէն անգամ, որ կ'ուզէր հարցնել՝ սիրտը կը թափրտար ու կը շփոթէր: Իր ծնողքի հարցումներուն յաճախ չէր պատասխաներ, նոյնիսկ չլսեց, երբ հայրը փափաք կը յայտնէր, որ յառաջիկայ Կիրակի եկեղեցիին գիրքը տղան կարդար. այս մասին Տէր Անտոնին պիտի խօսէր:

Եղսիկը մօր թեւէն բռնած դուրս ելաւ, ու Մարգարը չկրցաւ խօսիլ, իր հարցումը չկրցաւ ընել:

Այդ երեկոյ մայրը նկատեց, որ զաւակը լուռ է:

— Ղուրպան Մարգար, հիւա՞նդ ես:

— Զէ, մայրիկ, տաք միջօրէի ճամբորդութիւնը նեղացուցիչ էր մի քիչ:

— Հէլպէթ, ջորիի վրայ նստելէն մարդ կը խոնջենայ. կ'երեւայ՝ ջորեպան Թադոսի հետ եկար, — վրայ տուաւ հայրը:

×

Հունձքի շրջանն էր, Գիւղացիները մեծով պզտիկով աշխատանքի մէջ էին, բոլորն ալ արեւուն տակ: Բանուորները ափ մը չուքի կարօտը կը քաշէին: Սայլերու ճռոց, աղմուկ, ժխոր: Հաւերն իսկ աշխատանքի մէջ էին, կը կրկռային ու իրենց ձայնը ընդհանուր ժխորին հետ կը խառնէին: Ճամբաներուն վրայ կոտրած փարջ, չուները, չղուն, իրենց լեզուները մէկ թիզ վար կախած էին:

Այդ հեւ ի հեւ շարժումներուն մէջէն, չուքերուն տակով կ'անցնէին փալանճի Մակարը ու իր տղան Մարգարը. կ'ըսես դուքս էր, որ իր զաւկին հետ դղեակէն վար էր իջեր:

Մարգարը իր անութին տակ ունէր Ջիֆթէ Սարաֆի «Միամիտի մը արկածները»:

Մակարի հետ ո՞վ կրնար խօսիլ. ուսումնական զաւակ ունէր, փանդալոն հագած, անցորդներուն, քիթը վեր բարեւ մը հազիւ կուտար:

Մակարը մասնաւորապէս ուզեց տիրացու Գեւոյի դռնէն անցնիլ: Հեղ մը կ'ուզէր, որ Գեւոն իր ուսումնական տղուն հասակը տեսնար: Կիրակի եկեղեցիի գիրքը Մարգարը պիտի կարդար. այն ատեն տիրացուն աչքերը դուրս ցցած գորտի մը պէս պիտի փքէր, պիտի պայթէր...

Երբ տիրացուին դռնէն անցաւ, Մակարը մի քիչ դանդաղեցաւ, հազաց, նոյնիսկ ծռեցաւ զաւթէն ներս նայեցաւ:

— Աղջի, հէրդ ո՞ւր է, — հարցուց փոքրիկ աղջկան, որ նստած էր դրան վըրայ ու հորթուկին հաց կ'երկարէր:

— Հէրս քաղաք է գացեր, ինծի օղեր պիտի բերէ — խօսեցաւ փոքրիկ աղջիկը:

Ոչինչ, երկու օրէն կը վերադառնայ, — մտածեց Մակար: Վերջապէս Կիրակի պիտի լսէր իր զաւկին գիրք կարդ...

Մակարն ու Մարգարը աղբիւրն...
ներուն նայեցան, յետոյ քալեցին...
տեղեր: Մակար ցոյց տուաւ այն ...
ուր իր հայրը, ձմեռ մը, գայլերէն...
դատեր էր «Հաւատով խոստովանիմ...
սելով:

Մարգարը գրեթէ լուռ էր, որով...
այդ պահուն քաղաքի մէջ տեսած...
ուորականի մը կողքին կախ սուրի...
կը մտածէր: Մարգարը, սուրը ...
էժտահարի մը հետ կը կռուէր, ...
հարի գլուխը կը ջախջախէր: ...
պատուհանէն կը տեսնէր իր հեր...
թիւնը ու՝ սանդուխներէն վար ...
ծունկի կուգար իր առջեւ ու սէրը ...
յայտնէր...

Կարոյենց թթերուն տակ էին: ...
ռաջ մսավաճառին այծերը կէս...
հանգիստը կ'ընէին, այծի կիս...
վրայէն կը քալէին, խեղկատուքի ...
կոտոշի կուգային: Այծերը ...
ձգուած էին թթենիներուն շուքը...
փալանճի Մակարն ու իր զաւակը ...

— Ես որ աչքս բացի՝ էս ...
պաղչայ էր, — խօսեցաւ Մակարը...
պտուրի հօտերուն հետ խառնուա...
քին տակ պառկելով:

Միջօրէի թանձր շոգ մը կար ...
տաններուն վրայ:

(3 Շար.)

ՀԱ...

ՀԱՅԿ. ԳՈՐԳԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Միջին դարերէն մեզի հասած են հայկական ոճաւոր, վիշապաւոր, ինչպէս նաեւ երկրաչափական, գծային եւ խոնարդային նկարներով հայկական հին գորգեր: Այս գորգերուն մոթիֆները վերարտադրելու աշխատանքին հետ, Հայաստանի գորգագործներուն մտասեւեռումը եղած է նաեւ հինին հետ, ստեղծել նորը, մասնաւորը, առանձին նկարագիր ունեցող աւելի հրապուրիչ գորգանկարներ:

Այս շատ կարեւոր առաջադրանքին իրականացման համար էր որ 1932ին հիմնուեցաւ գորգագործական փորձնական արհեստանոցը:

Յայտնի է, որ Հայաստան դարերու ամբաւ հարստութիւն մը ժառանգած է հին դարերէն: Այդ ժառանգութեան կարեւորագոյններէն են՝ գրչագիր մատեանները, որոնց կարեւոր մէկ մասը զարդարուած են հրաշալի մանրանկարներով: Այդ մատեանները բերած են մեզի նաեւ իրենց կողքերուն փակցուած ծաղկազարդուած գունաւոր նմոյշներ, ընդ որս ԺԲ. – ԺԳ. դարերու նուրբ, երբեք չկրկնուող մոթիֆներով աչքառու խաչքարերը, ինչպէս նաեւ գոներու հարուստ փորաքրութիւնները:

Այսօր այս թանկագին զարդերէն, ըլլան անոնք քարի, փայտի, լաթի, մագաղաթի, արծաթագործական, կաւագործական իրերու վրայ, գորգանկարիչ արուեստագէտները կ'ընտրեն մեծ խնամքով գորգանկարի յարմարագոյն տարրերը, կը մշակեն զանոնք, ստեղծելով մեր օրերու ինքնուրոյն գորգանկարները՝ «Զանգեզուր», «Արտաշատ», «Իջեւան», «Լոռի», «Երեւան» եւայլն:

Այս նորագոյն գորգանկարներով հիւսուած գորգերն են, որ 1937ին Փարիզի, 1958ին Պրիւքէլի համաշխարհային ցուցահանդէսներուն արժանացան ոսկի շքանշաններու:

Հայաստանի գորգանկարիչները, գորգի հնագոյն ձեռարուեստին մէջ կարողացան յայտնաբերել նորը, այն է, մեծ խնամքով ստեղծագործուած, խորիմաստ մոթիֆներով եւ գոյներու ներդաշնակ զասաւորումով հրապուրիչ գորգանկարները, որոնք ոչ թէ զուտ երկրաչափական, գծային են, ինչպէս կը տեսնենք հին հայկական գորգերու վրայ, ոչ ալ զուտ ընդօրինակութիւններ՝ բնութեան մէջ տեսնուած իրերուն, ինչպէս կ'ընեն պարսիկ գորգանկարիչները, այլ այս երկուքին միջինը, ուղիղ եւ կոր գծերու միախառնուրդը, ինքնուրոյնը, ստեղծըւած նուրբ արուեստով եւ գունաւորուած բազմաթիւ երանգներու կշռուած, գիտակից զասաւորումով, որուն շնորհիւ հիւսուած գորգերուն վրայ կը տեսնենք գեղեցիկը, ներդաշնակը: Այս տեսակէտով իսկ հայկական գորգարուեստը միակը եղաւ բովանդակ Արեւելքի մէջ, որ չգնաց կուրօրէն ժառանգուած գծուած ճամբով, վերարտադրելով միայն հինը, այլ գիտցաւ ստեղծել նորը, յանկուցիչը եւ յաջողեցաւ լիովին:

Ս. Գ.

— Էհ, ըշտէ՛... տեսնենք..

Բայց մեր այցելութեան երրորդ օրը նա մեռաւ, եւ մեր հնագիտութիւնը կորցրեց մի վիթխարի գիտնական: Այդ մասին ես բնականաբար յուզեց բոլորիս: Իսկ ինձ առանձնապէս յուզեց նաեւ հետեւեալ փաստը, որ պատմում էին այդ օրերին:

Մահուան օրը Թորամանեան պահանջում է իր ժիլեթը: Երբ կինը բերում է, հիւանդը տկար ձեռքը բարձրացնում է, ժիլեթի գրպանից հանում մի բանալի եւ տալիս կնոջը.

— Ահա բերդի բանալին...

Կինը զարմանում է.

— Ինչո՞ւ կուտաս: Ուրիշ ժամանակ, որ հիւանդ լինէիր՝ չէիր տայ: Հիմա ինչո՞ւ...

— Վերցրու եւ... պահիր...

Ու այս խօսքերի հետ երեսը դարձնում է դէպի պատը: Մահուան ժամին էլ կարծես չի ցանկանում արտայայտել իր նուիրական զգացումները:

Իսկ ի՞նչ էր «բերդ» ասածը: Իր չափագրումները կորցնելուց յետոյ Թորամանեանը տանը պահում էր մի յատուկ սնտուկ եւ դրա մէջ փակում էր չափագրութիւնները, գծագրումները, ձեռագրերը, որպէսզի նորից չկորչէին: Իսկ դրանց կորուստը նրա աչքում հաւասար էր Հայոց արուեստի պատմութեան եւ Հայոց փառքի կորստի: Չէ՞ որ նա ճարտարապետական խորաքննչիւր կոթող համարում էր հայ ժողովրդի ստեղծագործական հանճարի վկայական... Նրա աչքը վախեցել էր կորուստներից եւ իր տանն էլ փակի տակ էր պահում իր նուիրական գանձերը:

Եւ ահա մահուան ժամին այդ բերդի բանալին, յանձնում է կնոջը, որ նշանակում է՝ լաւ պահիր, որ նորից չկորչին...

Եւ, բարեբախտաբար, չկորան:

Անձնուրաց, հայրենասէր գիտնականի մահից յետոյ լոյս տեսան նրա ուսումնասիրութիւնների երկու հսկայական հատորները, որոնք այսօր հանդիսանում են Հայոց ճարտարապետութեան պատմութեան հիմնաքարերը կամ, աւելի լաւ է ասել, վէմ քարերը:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅՈՒՇԵՐ ՍԻՓԻԼԷՆ

Շարաթ գիշեր, Հայ Գրողներու Միութիւնը ազնիւ գաղափարը ունեցած էր յարգանքի երեկոյ մը սարքելու ի յիշատակ Տիկին Զ. Ասատուրի, գրական անունով Սիփիլ, իր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով:

Դար մը ետքը երբ իր յիշատակը կ'ոգեկոչուի, պարտք կը զգամ իմ յարգանքի տուրքս վճարելու իրեն: Իր շունչին տակ ունեցած աշակերտական շրջանս՝ Էսաեան վարժարանի յիշատակներուս մէջ անջնջելի հետք մը ձգած եւ ամէնէն նուիրական տեղը գրաւած է:

Սիփիլ՝ արժանաւոր գրագիտուհին սիրուած ու յարգուած էր մեր բոլորէն, անձը համակրելի, նկարագիրը ազնիւ ու պատկառանք ազդող: Անիկա հաճելի եղանակ մը ունէր ուսուցանելու: Ունեցած մօղական հմայքը մագնիսական զօրութիւնը, իր քերթուածները, նորավէպերը եւ մանաւանդ «Թանգարան» դասագրքին ընթերցումները, գրական ճոխութեամբ եւ ոտանաւորներով լեցուն, մեզ աշակերտներուս համար ուսման եւ խանդավառութեան ազդակներ էին: Շատ գոհ կը մնար՝ երբ իր դասերը իւրացուցած կ'ըլլայինք, մանաւանդ բծախնդիր էր հոմանիշ, հականիշ եւ բարդ բառերու կառուցման: Ծոխ բառերու մթերք մը ունէր: Կը քաջալերէր եւ կը գնահատէր՝ երբ մեր շարադրութիւնները կը սրբագրէր: Կը յիշեմ անգամ մը երբ շարադրութեան նիւթ ունէինք, «Ցամա՞ք թէ ջուր»: Անճրկած էի, ի՞նչ պէտք էր գրել: Գիտէի միայն թէ երկրիս երեք մասը ջուր եւ մէկ մասը ցամաք է, այդ նիւթին մասին գրական պաշարս եւ հմտութիւնս անկէ անդին չէր անցներ, բաւականաչափ թուղթ մրոտելէ ետք հազիւ կրցայ գրել թէ ցամաքը իր այլազան պէսպիսութեամբ եւ ջուրը իր ընդարձակ տարածութեամբ երկրիս ընդհանուր մակերեսը կը կազմեն: Յետո՞յ, յետոյ ի՞նչ, եւ աւելցուցի քանի մը տող եւս գրելով, թէ ցամաքին վրայ կ'ապրին երկոտանիներ եւ չորքոտանիներ, իսկ ջուրին մէջ լողացող երիկաւոր կենդանիներ: Եւ վերջապէս ալ չեմ յիշեր թէ ինչպէս վերջացուցի, բայց կը կարծեմ որ տասը խաչը չառի:

Կը սիրէինք Սիփիլի բանաստեղծութիւնները գոց սորվիլ եւ այսօր գրեթէ կէս դար ետքը յիշողութեանս մէջ թանգ գոհար մը մնացած է իր գրածներէն, աւա՜ղ որ միայն մէկ քառեակը կը յիշեմ.

Խուրձ մը թարմ փուլիա՝ ձեռքեր
խնամոտ՝
Բերեր դրեր են հոս սենեկիս մօտ,
Ծռիմ ու ինչպէս ճշխարի մը սուրբ
Համբուրեմ իրենց տերեւները նուրբ:

Այսպէս սիրելի ուսուցչուհիս, տարիներու ծրարը մէկ կողմ հրելով, կուգամ խոնարհիլ հողակոյտիդ առջեւ՝ ես ալ նմանողաբար սա քառեակը նուիրելով քեզի.

Խուրձ մը հին խօսքեր, հին հին օրերէն,
Թող փան զարդարեն հողըդ դառնօրէն:
Ծռիմ, համբուրեմ դամբանդ արցունքով
Փուլիաներ դնեմ շարուած քովէ քով:

Օրհնեալ ըլլայ յիշատակդ:

ՀՌ. ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

ԵՐԻԶԱ.— Հին ատենները, Բարձր Հայոց եկեղեցւոյ գաւառին մէջ կառուցուած այս քաղաքը հայկական մեհեաններու կեդրոնավայրը մըն էր: Այնտեղ հաստատուած էր Անահիտի կամ Արտեմիսի ոսկի արձանը, որ գարնան եւ աշնան մեծահանդէս թափորով կը պտըտցուէր քաղաքին մէջ: Այդ տօնախմբութիւններէն մէկուն միջոցին էր, որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի քրիստոնէութիւնը յայտնուեցաւ Ս. Գրիգոր, որ Տրդատի զինակիցն էր, մերժեց զալար ոստեր ու ծաղիկներ նուիրել դիցուհիին եւ այդ պատճառաւ նետուեցաւ Խոր Վիրապը: Վերջէն, երբ Տրդատ քրիստոնէութիւնը ընդունեցաւ, Ս. Գրիգոր Հայաստանի ուրիշ մեհեաններու հետ քանդել տուաւ նաեւ Անահիտի մեհեանը եւ անոր տեղ Աստուածածնայ նուիրուած տաճար մը կանգնեց:

ԱՐՏԱՇԱՏ.— Հին Հայաստանի մայրաքաղաքը, Այրարատ Ոսկետան գաւառին մէջ: Ըստ Մովսէս Խորենացիի, Արտաշէս Բ. կառուցած է զայն, ուրիշ աւանդութիւն մը՝ Արտաշատի հիմնարկութիւնը կը վերագրէ Արտաշէս Հայկազն իշխանին որ Արշակունեաց հարստութեան հաստատումէն առաջ Ասորեստանցիներու կողմէ կուսակալ կարգուած էր Հայաստանի մէկ մասին: Քաղաքէն վեց մղոն հեռու կը գտնուի Խոր Վիրապը, ուր նետեցին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը: Է. դարու կէսին Ներսէս Գ. «Շինող» Կաթողիկոսը (641ին ընտրուած եւ 652ին քշուած, յետոյ 658 – 661 դարձեալ Կաթողիկոս) Խոր Վիրապին տեղը շինեց գեղեցիկ վանք մը, որ կը կոչուի Ս. Գրիգոր անունով: Արտաշատէն այսօր քանի մը պատեր միայն կը մնան:

ԱՐՏԱՄԷՏ.— Վասպուրականի մէջ պատմական նշանաւոր քաղաք մը: Արտաշէս Բ. երբ Սմբատ իշխանի առաջնորդութեամբ Պարսկաստան կը փախչէր հայկական գահը յափշտակող Երուանդ Թագաւորի ձեռքէն, բաւական ժամանակ Արտամէտի մօտակայ քարաժայռի մը մէջ պահուըտած մնաց եւ վերջէն, Հայաստանի գահը բարձրանալով, Արտաշէս Բ. հոյակապ քաղաքի մը վերածեց Արտամէտը, ի յիշատակ իր ազատման:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Երբ դու մտար Խոդեդանի վիճակի մէջ ու էս նեղ օրուան օգնեցիր նրան, ուրեմն թող հաստատ մնայ քո տունն ու տեղը, քո տաք բուխարին ու ճիճերէն: Իրենք էն ժողովրդին, որ Թամօյի պէս ու քեզ պէս հոգացաւ մարդիկ ունի իր մէջ:

— Ամէն, — գոչեցին հարսանքաւորները միաբերան եւ դատարկեցին Պնտոխցի Մանուկի կենացը:

— Էդ լաւ մարդկանց շարքում իր պատուաւոր տեղն ունի Մշեցի Մանուկ Եղիշէն,— գոչեց քաւորը եւ առաջարկեց խմել նրա կենացը, որը նոյնպէս իր լուման էր մտցրել Ասատուրի հարսանիքին, մի ոսկէ մատանի նուէր տալով հարսի համար:

— Թանկագին կենաց է, — գոչեցին ներկաները:

— Էս հացը վկայ, մի կաղոց սնկով ենք ծանօթացել,— շարունակեց քաւորը:— Խմելով մեր ազնիւ բարեկամ Եղիշէի կենացը, մենք դրանով կը խմենք մեր Մուշ քաղաքի եւ նրա աշխատաւոր ժողովրդի կենացը:

Հայրենի քաղաքս է Մուշ,
Ամէնից անուշ,
Ի՞նչ կ'անեմ ես դրախտը,
Տարէ՜ք ինձ Մուշ...

Բարձր, ոգեւորիչ ձայնով երգեց սեղանապետը, իր գաւաթը զարկելով ներկաների գաւաթներին եւ ամէն զարկին մի քանի անգամ կրկնելով «Մուշ – անուշ» բառերը:

Հերթը հասաւ Ուրադ Ցակոբին, որ շինել էր Խոդեդանի տունը:

— Քարերը պի՞նդ են շարուած, — հարցրեց Օնէն:

— Շատ ամուր են, — պատասխանեց Ուրադ Ցակոբը պատի տակից:

— Գերանները ամո՞ւր են խփուած, — վրայ բերեց Պնտոխցի Մանուկը, առաստաղն ի վեր նայելով:

— Իմ շինած տանը քանդուել չկայ մինչեւ յաւուր դատաստանի, — լսուեց ատաղձագործի հաստատակամ ձայնը:

— Որ էդպէս է՝ անուշ լինի, — մաղթեցին հարսանքաւորները միաբերան:

— Անուշի ծոցում մնաք,— չէկ բեղերը գոհունակութեամբ ոլորելով, պատասխանեց Դաշտադէմցին եւ գաւաթը դատարկեց:

— Փորմշակների եւ հօտաղների պընակները լցրէք, ամանով ճաշ տարէք տանիքին նստածներին, — կարգադրեց սեղանապետը դէպի երդիք նայելով: Մի քանի նախրապահներ եւ աւագ մշակներ, որ նոր էին եկել, գդալները դուրս քաշեցին գօտիկներից եւ պատրաստուեցին ուտելու:

— Կուշտ կերէք, փորմշակներ, բոլորդ էլ բարով էք եկել իմ հարսանիքին: Մի՛ ամաչէք, զուրբան: Սա էլ ձեր մեծ ախպօր տունն է: Կուշտ – կո՛ւշտ կերէք, — ասաց Խոդեդանը դէպի դուրս նայելով:

— Շնորհակալ ենք, ախպէր Ասատուր, ուրախութիւնով վայելես քո նոր տունը մեր հարսի հետ, Աստուած թող կանաչ պահէ ձեր պսակն ու պուրակը, — գովեցին մշակները, շարուելով տաք ամանների շուրջը եւ գդալները չխկացնելով:

Այդ մաղթանքից յետոյ Տօնէն առաջարկեց խմել Ոսկեհատիկի կենացը, որի հոգատարութիւնը անպակաս էր եղել Խոդեդանի վրայ: Նա էր կարել նորապսակների բարձն ու վերմակը, թխել հարսանեաց հացը եւ պատրաստել ճաշը: Այն թոնիրը, որի շուրջը բոլորել էին, նոյնպէս այդ կնոջ ճարտար մատների գործն էր: Սեղանապետը նայելով Ասատուրի կաւակուռ թոնրին, խնդրեց եւ, Ոսկեհատի կենացը ծաղկեցնելու համար, երգեց «Թոնդրան» երգը.

Կրոցկլտաս, մեզ կը վառես,
Սուրբ է մոխիրդ, երբ կը սառես:
Հարստի տան կարմիր վարդ ես,
Աղքատի տան ցաւ ու դարդ ես:

Երբ խօսք տուեցին Ոսկեհատին, նա յուզմունքից գրեթէ չկարողացաւ խօսել: Գողնոցի ծայրով սրբեց աչքերի արտասուքը եւ մօտենալով Խոդեդանին՝ ասաց.

— Միայն մի փափաք ունեմ սուրբ երկնաւորից, էնքան ապրեմ, որ տեսնեմ քո եւ Բայաղի թոռներին էս տան մէջ խլվլալիս, յետոյ թող սուրբ Աղբերիկն իմ հոգին առնի: — Ապա ձեռքը դնելով Տօնէի ուսին՝ ասաց.— կարգուիր, լաօ, քո հարսանիքի զաղպէն էլ քաշուկ է:

Լուսինը, որ վաղուց ծագել էր, մտել էր ամպերի ետեւ: Օնէի եւ Շինական Պօղոսի կենացը խմելու ժամանակ դըրսում ուժեղ ոտնաձայն լսուեց:

— Տեղ տուէք՝ անցնի, — գովեցին բակում կանգնած մի քանի հարսանքաւորներ ետ – ետ գնալով:

— Ո՞վ է,— գոչեց քաւորը դէպի դուրս նայելով:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍՍԷՅԼ

Պ. Վարդան Պանտիկեանէն՝ Պ. Յով-հաննէս Հրաչեանի եւ իր քրոջ Տիկին Ար-շալոյս Փօլատեանի ննջեցեալ ծնող-ներուն յիշատակին ապաքինման ուրախ առթիւ 100 Ֆր., Պ. Վարդիվառ Գամպէրեանէն՝ Ա-ռաջնորդարան առաջին այցելութեան առթիւ հարիւր, Պ. Պօղոս Մալաքեան՝ Մադրուհի Թաղթալեանի մահուան ու-խուր առիթով յիսուն, Պ. Ցարութիւն Տէրոյեանէն՝ իր կնոջ հոգւոյն «Տէր Ո-ղորմեա»ի մը առիթով քսան, Պ. Եդ-ուարդ Զարդարեանէն՝ Առաջնորդարանի կահաւորման առիթով գեղեցիկ գորգ մը: Առաջնորդարանը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՁՈՄ-ի եւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին :

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Ծերէկեան (Մարսէյլէն) իր ամուսնոյն՝ Գեղամ Ծե-րէկեանի յիշատակին յիսուն Ֆր. կը նը-ուիրէ Հանգստեան տան: (Ստանալ «Յա-ռաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օ-դափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին: Ար-ձանագրութեան համար դիմել Հայ Կար-միր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

CENTRE D'ÉTUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ կը կազմակերպէ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ.

Երիտասարդներ պրպտած են այդ հար-ցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները :

ՍՏՈՐԵՒ՝ ԱՅԴ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՎԱՅՐԵՐՆ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՍ-ՑԷՆԵՐԸ.—

ISSY-LES-MOULINAUX : le jeudi 16 Avril à 20 h. 30, Salle des Fêtes d'Issy. Salle de réunion No 10-11. 25 Avenue Victor Cresson.

LE RAINCY : le samedi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'Ecole Tebrotzassère 1 Boulevard du Nord.

PARIS : le lundi 20 avril à 20 h. 30, Maison Nationale Arménienne, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Métro : Cadet.

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

ԻՐԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13-ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Մինիսիփալի սրահը : Կը խնդ-րուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յա-ջորդով :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Չորեքշաբթի (Ապ-րիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հաւա-քատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայու-թիւնը անհրաժեշտ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կո-միտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սո-վորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրա-կարգ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանա-գրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բո-լոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճա-րել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐԱՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ-ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա-մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա-ւանդական ընդեղէններու եւ անու-շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե-լի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա-սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ-մա», յունական «Թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վա-նիյլ», չօքոլա, «նուազէթ», «լո-գում», «սադըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (ֆարավան եւ մոզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ծիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր-մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա-միս, եւայլն):

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա-ճառատուն մը, որուն ընտիր տե-սակի միսերը գոհացում կուտան ա-մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխա-րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած ֆերտա, բաֆլաւա, ֆատայիֆ, տե-րեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին

THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր

(Բեմադրութեան յարմարցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ՋԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐ-ԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ:

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Է. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը .—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e) Tél. : TRO. 03-18	Mme MARKARIAN 32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-... et au THEATRE DES ARTS 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38
Mme BAKERDJIAN 35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10	

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ...

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱ-ԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY - LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 21ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ :

Մանրամասնութիւնները Յաջորդով :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՓԱՐԻԶ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Չ Ո Մ)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամֆիթատ-րոնին մէջ :

Ա Զ Դ

Վալանսի Հայս. Առաքելական Ս. Գրի-գոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կազմուած եւ վաւե-րացուած ըլլալ 1964 Մարտ 5 թուակա-նէն սկսեալ, կը խնդրուի եկեղեցական խնդիրներու վերաբերեալ թղթակցու-թիւնները ղրկել ընկերակցութեան կեդ-րոնատեղին :

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'ÉGLISE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
13, Rue Ambroise-Paré
VALENCE (Drôme)

Կամ ատենադպիրին :

P. KABAKDJIAN
34, Rue Voltaire
VALENCE (Drôme)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան հա... կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան... անունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում... Պայմաններուն տեղեկանալու համար դի... մել Աղքատախնամի գրասենեակը, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով՝ 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 15 AVRIL
1964

Le Numéro : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9985

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9985

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

—o—

Երէկուան մեր թիւով կարգ մը տեղե- կութիւններ հաղորդած էինք Պոլսոյ Յոյներուն մասին։ Նոր ստացանք Պոլսոյ Ապրիլ 10ին եւ 11ի թերթերը որոնք հե- տեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան։

« ՖԷՆԷՐԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ՅՈՅՆԵՐԸ ԹՈՂ ՊԱՏՐԱՍՏ ԸԼԼԱՆ ԳԱՂԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ » ԿԸ ԳՐԷ ՄԷԹԻՆ ԹՕՔԷՐ

Անգարայէն կը հաղորդուի.— Կառա- վարութիւնը ուշի ուշով կը հետեւի Յու- նաց Պատրիարքարանի գործունէութիւն- ներուն, որոնք սկսած են անցնիլ Լօզանի Դաշնագրով իրեն տրուած սահմանները։ Պատրիարքարանը կը բանեցնէ տպարան մը, որուն փակումին համար ձեռնարկ- ներ կը կատարուին։Անգարայի քաղաքա- կան շրջանակներուն համաձայն, Թուրք- ելլէն բարեկամութիւնը նոր փուլի մը մէջ մտած է այլեւս, եւ իրր այդ անհրա- ժեշտ է վերաքննել երկու երկիրներու եւ ժողովուրդներու յարաբերութիւնները։ Վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւի փեսան, Մէթին Թօքէր, իր Աքիս շաբաթաթեր- թին մէջ նշանակալից խմբագրական մըստորագրած է այս ուղղութեամբ ուր կ'անդրադառնայ Թուրքեւհելլէն յարա- բերութեանց ներկայ վիճակին։ (տես Յառաջ, Ապրիլ 14)։

300 ՀԵԼԼԷՆՆԵՐ ԵՒՍ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

Կառավարութիւնը Պոլիս բնակող 300 հելլէնահպատակներու հրահանգ տուած է որ երկու շաբաթէն պէտք է կարգադրեն իրենց գործերը եւ մեկնին Թուրքիայէն։ Այդ Յոյներուն մէջ կան արհեստաւոր- ներ, բժիշկ, ատամնաբոյժ, հիւանդա- պահուհիր եւայլն։ Վիզայի համաձայնու- թեան խզումէն առաջ Թուրքիա եկող Հել- լէններուն ալ երեք ամիս բնակութեան արտօնութիւն տրուած է։ Երբ այդ պայ- մանաժամը լրանայ, կամ պիտի մեկնին Թուրքիայէն, եւ կամ դիմում պիտի կա- տարեն, իրենց բնակութեան շրջանը եր- կարաձգելու համար։

Նիյազի Հալքեան երեսփոխան Բուհի Սօյէր կարեւոր հարցագիր մը տուած է Ազգ. Ժողովին, եւ Վարչապետէն բա- ցատրութիւն կը պահանջէ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու եւ Լօզանի Դաշնա- գրի խնդրին մասին։ Ահաւասիկ այս հարցագրին պատճէնը.

1.— Լօզանի Դաշնագիրը ստորագրուած պահուն, Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք եւ Հելլէն բնակչութեանց թիւը որքան էր, այսօր որքան է։ Եթէ այսօր տար- բերութիւն մը կայ, ի՞նչ է պատճառը։

2.— Արեւմտեան Թրակիա մնացած Թուրքերուն ձեռքը որքան կալուած եւ հող կար այն ատեն, այսօր ի՞նչ է իրենց տնտեսական վիճակը։

3.— Ինչպիսի՞ երաշխիք մը ստացուած է, Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք փոքրա- մասնութեան պաշտպանութեան ի նը- պաստ։

4.— Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք կը- րօնաւորները ինչպէս կ'ընտրուին, հելլէն իշխանութիւնը ինչպիսի իրաւասութիւն- ներ ունի, զանոնք ընտրելու կամ պաշ- տօնազուրկ ընելու համար։ Թուրք Հա- մայնքին եւ Վաքըֆներու գործերը ինչ- պէս կը մատակարարուին, անոնց վար- չական մարմիններուն գործունէութիւնը ինչ է, անոնց համայնապատկան կալ- ուածներէն տուրք կը գանձուի՞։

5.— Ի՞նչ է կացութիւնը եւ գործու- նէութեան սահմանը Արեւմտեան Թրա- կիոյ Թուրքերուն եւ Պոլսոյ Յոյներուն հիմնած ընկերակցութիւններուն։

6.— Պոլսոյ մեր Յոյն հայրենակիցնե- րու տնտեսական եւ մշակութային մա- կարդակը փոփոխութիւն մը կրա՞ծ է, բաղդատմամբ Լօզանի դաշնագրի շըր- ջանին։

7.— Պոլսոյ մեր յոյն հայրենակիցները ի՞նչպէս կ'ընտրեն եւ կը պաշտօնազըր- կեն իրենց կրօնաւորները։ Լօզանի դաշ- նագրով Պատրիարքարանին եւ Յոյն հա- սարակութեան ընծայուած իրաւունքները ներկայիս փոփոխութիւն մը կրա՞ծ են։ Տուրք կը գանձուի՞ Յունաց Վաքըֆներէն եւ Յոյն համայնքային կազմակերպու- թիւններէն։

8.— Եթէ երկու համայնքները, այ- սինքն Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը եւ Պոլսոյ Յոյները ընկերային, կրօնա- կան, մշակութային եւ այլ գետիններու վրայ տարբեր տարբեր վերաբերումներու առարկայ կ'ըլլան, Թուրք կառավարու- թիւնը ի՞նչ կը խորհի այդ խնդիրը վեր- ցնելու եւ կողմերուն համահաւասար ի- րաւունքներ տալու համար »։

ՆՈՐ ՎՏԱՐՈՒՄՆԵՐ

Կառավարութիւնը խստացուց իր հե- տապնդումը անբաղձալի հելլէնահպա- տակներու դէմ, որոնց գործունէութիւնը մի առ մի կը քննուի եւ կտրուկ որոշում- ներ կը տրուին։ Որոշուած է սահմանէն դուրս հանել 32 Հելլէններ եւս, որոնք Թուրքիոյ դէմ կը դաւէին եւ Կիպրոս դրամ կը ղրկէին։ Գալ շաբթու հազարի պիտի բարձրանայ երկրէն վտարելի հել- լէններու թիւը։ 480 Հելլէններու հրա- հանգ տրուած է իրենց առեւտրական գործառնութիւնները անմիջապէս դադ- րեցնել։

Կառավարութիւնը ուշի ուշով կը քննէ Յունաց Պատրիարքարանի կացութիւնը եւ բոլոր «մութ» գործերը։ Պատրիարքա- րանի տպարանը փակուեցաւ եւ ձեռք դրուեցաւ Աթօսի ֆիլմին վրայ, ուր Ա- թենակորաս կ'երեւի Բիւզանդական շըր- ջանի թագաւորական զգեստով եւ թա- գով։ Ճշդուած է որ Պատրիարքարանի տպարանը բացուած է դեմոկրատ իշխա- նութեան օրով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԷՆ

—o—

Ծերակուտական ընտրութեանց նախօր- եակին, Թրքական կառավարութիւնը ըս- կըսած է իր դժգոհութիւնը յայտնել Ատլանտեան համախոհութենէն։ Այս առ- թիւ արտասանուած ճառերուն մէջ շատ կը խօսուի Միացեալ Նահանգներու կամ Ատլանտեան այլ զինակիցներու մասին։ Ցարդ կարելի չէր որեւէ քննադատութիւն ընել այդ ուղղութեամբ մինչ ներկայիս Թուրքերը այլեւս բառերը չեն ծամծմեր։

Պուրսայի մէջ Քեմալ Սաթիր, որ փոխ- վարչապետ է, խօսած ճառին մէջ հետեւ- եալ ձեւով արտայայտուած է.— Մեր բարեկամներն ու թշնամիները, ինչպէս նաեւ ՄԱԿի զինեալ ուժերու հրամանա- տարը եւ ՄԱԿի նշանակած միջնորդը, պէտք է գիտնան որ Թուրքիա երբեք պի- տի չհրաժարի իր «արդար» դատէն (ԽՄԲ.— Զակերտը մերն է անշուշտ...) եւ պիտի չմիանայ որեւէ լուծումի որ պիտի ստիպէր Կիպրոսի Թուրքերուն որ ապրին իբրեւ փոքրամասնութիւն մը յու- նական վարչութեան տակ։

Արտաքին հարցերու խորհրդարանա- կան յանձնախումբին նախագահը Նի- հաթ Էրիմ յայտարարած է Միլիէթ օրա- թերթին «Եթէ Ամերիկացիք, Անգլիացիք եւ Ատլանտեան մեր միւս զինակիցները մերժեն բացէ ի բաց դէմ արտայայտուիլ Մակարիոսի գործունէութեան, ատիկա կրնայ խախտել այս երկրին վստահու- թիւնը իրենց հանդէպ։ Ժամանակը ե- կած է որ արեւմտեան մեր բարեկամները ըսեն որ պիտի թոյլ չտան որ յոյն Կիպ- րացիներու սպառնալիքը ազդեցութիւն ունի իրենց վրայ։ Գերպ. Մակարիոս եւ իր վարչութիւնը միայն յոյն համայնքին կը մտածեն երբ ինքնորոշման մասին կը խօսին։ Կը մոռնան որ կիպրացի ժողո- վուրդ մը չկայ այլ՝ երկու շատ անջատ հաւաքականութիւններ եւ Թուրք հա- մայնքը, ինք ալ, ինքնորոշման իրա- ւունք ունի։

Փափանտէու – Մակարիոս խօսակցու- թիւններէն ետք, յայտնի չէ տակաւին թէ Զօր. Ղրիվաս Կիպրոս պիտի երթա՞յ թէ ոչ։ Ղրիվաս պատասխանած է լրագրող- ներուն հարցումներուն.— Եթէ առա- ջարկէին որ Կիպրոս երթամ, պիտի խոր- հէի այդ մասին»։

Փափանտրէու ունկնդրութեան ընդու- նած է Աթէնքի Թուրք դեսպանը։

Քիրենիա – Նիկոսիա ճամբուն վրայ միջադէպերը կը շարունակուին։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՉԷ ՄԵՌԱԾ

ՍԽԱԼ ԼՈՒՐ ՄԸ ՇՐՋԵՑԱՒ ԱՌՋԻ ԳԻՇԵՐ

Երկուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, գերմանական մամուլի գործա- կալութիւնը Ֆլաշ մը կը սփռէր՝ Խրուշ- չեւ մեռած։ Պարզ է որ լուրը մեծ իրա- րանցում կը ստեղծէր միջազգային շըր- ջանակներու մէջ, մինչեւ որ կը յայտ- նուէր թէ Ճափոնցի լրագրողներու մէկ սխալ թարգմանութիւնն է այս «թիւրի- մացութիւնը»։ Ամէն պարագայի մէջ բաւական շփոթութիւն սփռած է ցորչափ կարելի չէր եղած նաեւ յարաբերութեան մէջ մտնել Մոսկուայի հետ։ Վերջապէս Մամուլի Թասս գործակալութեան ընդհ. տնօրէնը՝ Տիմիթրի Կորունով բացար- ձակապէս հերքած է լուրը։ Անշուշտ ա- րեւմտեան շրջանակները իրաւացի կեր- պով կասկածամտութիւն կը յայտնեն եւ չեն կրնար համոզուիլ թէ բոլորովին ան- հիմն է լուրը։

Պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ չին Թա- քունկ – Փաօ թերթը կը գրէ. « Պէտք է մաքրագործել Խրուշչեւը, ժամանակը ե- կած է» եւ կ'աւելցնէ Խրուշչեւի Հունգա- րիա ճամբորդութիւնը կը ձգտէր հեռա- ցնելու Չինացիները եւ ծախել Ամերիկա- ցիներուն առջեւ » Խրուշչեւի խօսքերը չին ժողովուրդին եւ համայնավար կու- սակցութեան նկատմամբ Հունգարիա կատարած իր 11 օրուան ճամբորդու- թեան ընթացքին, արջաապով լեցուած է- ին, մինչ Ամերիկան կը գովէր։ Խրուշչեւ պատմութեան մեծագոյն նահանջողակա- նըն է, բայց նաեւ աշխարհի միասնակա- նութեան մեծագոյն բնաջնջողը »։

Երեքշաբթի առաւօտ, Իտալիոյ հա- մայնավար կուսակցութեան պաշտօնա- թերթը՝ Ունիթա կը գրէ թէ գերմանա- կան կիսապաշտօնական գործակալու- թեան այս լուրը դիտումով եղած գրգը- ռութիւն մըն է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ «Օրինաւոր ընդդիմութիւ- նը» յայտարարեց թէ պիտի չմասնակցի ԷՖ ԷԼ ԷՆի համագումարին։ Պէն Խետտա եւ Պուտիաֆ արդէն իսկ տեղեկացուցած են թէ չեն երթար իսկ Խիտէրի եւ Ֆերաթ Ապպասի ներկայութիւնը որեւէ ձեւով հաւանական չի նկատուիր։

ՕԹԱՁԻ (ափրիկեան հարաւ – արեւել- եան կազմակերպութիւն) ժողովին մէջ շատ ծանր տարակարծութիւններ կան Վիէթնամի շուրջ։ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը Քուվ տը Միւրվիլ յայտարա- րեց թէ «այլեւս պէտք է վերջ տալ պատե- րանքներուն »։

ՄՈՍԿՈՒԱ հասնելէն ետք, Խրուշչեւի փեսան՝ Աճուպէյ, յայտարարեց թէ շատ գոհ է ֆրանսական իր ճամբորդութենէն։ Երբ իրեն հարցում եղած է թէ ի՞նչ կը մտածէ տը Կոլի Խորհ. Միութիւն գալու մասին, Իզվեստիայի խմբագրապետը ը- սած է.— « Ատիկա իր գործն է, անշուշտ չէ մոռցած իրեն եղած հրաւէրը »։

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ անցած ատեն, Յորդանա- նի Հիւսէյն Թագաւորը այցելութիւն մը տուած է Զօր. Ֆրանքոյի։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 12 թոն ոսկի ծա- խեց Ֆրանսայի։ Անցեալ շաբաթ արդէն 13 թոն եկած էր Օւլլի օդակայանը, Ֆը- րանսայի Դրամատունը փոխադրուելու համար։

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ, բժիշկները հրաժարե- ցան «խնամքի» գործադուլէն եւ սկսան «օրէնքի» գործադուլը։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Ֆրանսա զօրավիգ կե- ցաւ Փեքինի թեկնածութեան ընդդէմ Ազգ. Չինաստանի, ՄԱԿի տնտեսական յանձնախումբին ժողովին մէջ։

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ ժողովրդական Չի- նաստանի փոխ – վարչապետը, որ նաեւ Արտաքին Նախարարն է, տեղեկացուցած է ափրեւասիական ժողովին աշխատանք- ները պատրաստող դիւանին, որ իր եր- կիրը բացարձակապէս դէմ է Խորհ. Մի- ութեան մասնակցութեան։ Այս ժողովը նոր «Պանտունկ» մըն է, որ պիտի գու- մարուի գալ տարուան սկիզբը։ Հնդկաս- տանն էր որ ներկայացուցած էր Խոր- հըրդային Միութեան թեկնածութիւնը։

ՎԱՐՇԱՊԵՏ էհրարտ բուռն կերպով կը պաշտպանէ իր արտաքին նախարարը ո- րու համար կ'ըսուի թէ երեսի վրայ ձը- գած է ֆրանքեւեգրմանական յարաբե- րութիւնները։ Քուռիէ տը Պավիէռ թեր- թը կը գրէ թէ Շրէօտէռ մէկ կողմ ձգած է ֆրանքեւգերմանական յարաբերու- թիւնները եւ կը փորձէ սերտացնել դաշ- նակցային Գերմանիոյ կապերը արեւել- եան պլոքին հետ։

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համա- ձայն, կը պարզուի, որ Պէն Պելլա ոեւէ ընդդիմադիր պիտի չունենայ ԷՖ ԷԼ ԷՆի համագումարին։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ԾԱՆՐ ԿՌԻՒ, ՏԻԱՐՊԱԳԸՐԻ ՄԷՋ

—o—

Ճումհուրիյէթ կը գրէ.— «Երէկ Տի- արպագըրի Եօղուրփազար թաղին մէջ, արիւնոտ կռիւ մը ծագեցաւ Իսլամներու եւ Հայերու միջեւ, արօրի մը առուծա- խին առթիւ։ Վէճը կռիւի յանգեցաւ, տասը հայ երկաթագործներ երկու Իս- լամներ ծեծեցին, եւ անոնցմէ մէկուն գլուխը պատռեցին։ Քաղաքին Իսլամնե- րուն եւ Հայերուն միջեւ ոխակալութիւն մը ծայր տուաւ, եւ Իսլամները արժանա- պատուութեան խնդիր մը նկատելով այս կռիւը, ուզեցին իրենց հաշիւը մաքրել եւ հարիւր հոգի հաւաքուեցան, քարերով, բիրերով եւ բահերով ուզեցին յարձակիլ Հայերու վրայ։ Բարեբախտաբար տարեց Իսլամներ միջամտեցին եւ հանդարտե- ցուցին զիրենք, եւ առաջքը առին ցաւա- լի դէպքի մը։

Տիարպագըրի Հայերէն շատեր իրենց վախէն չբացին այսօր իրենց խանութնե- րը եւ գացին Միւֆթիւ Սալիհ Թանրըվէ- րին եւ անկէ իրենց կեանքի մասին երաշ- խիք ուզեցին։ Միւֆթին վստահեցուց զիրենք թէ բան մը պիտի չպատահի, հայ հայրենակիցները վերսկսան իրենց բնա- կանոն աշխատանքին» (Ապրիլ 11)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Կը հրատարակենք Պէյրութի մեր աշխատակիցներէն Հրաչ Տասնապետեանի այս ուսումնասիրութիւնը վաւերապէս արժէքաւոր նիւթի մը մասին : Ինչպէս արդէն կը շեշտէ հեղինակը, նման ուսումնասիրութիւն կապուած է բազմաթիւ դժուարութիւններու եւ սոյն աշխատանքը արդիւնք է լուրջ ու երկար գիտական պրպտումներու : Մեզի համար, արտասահմանեան նոր սերունդի մէկ անդամին կողմէ ներկայացուած այս գիտական աշխատութիւնը աղբիւր է անխառն ուրախութեան եւ հպարտութեան : Անիկա ապացոյց մըն է, որ գաղութներուն մէջ գոյութիւն ունի նորահաս այն տարրը, որ գէթ չափով մը կը լրացնէ հին հիմուններու ձգած պարապը :

Հանքային հարստութիւնները որեւէ երկրի ամէնէն անհրաժեշտ կարիքներէն մէկը կը կազմեն : Ինչպէս բոյսը աճելու եւ ճոխանալու համար հողէն կ'առնէ անհրաժեշտ սնունդը, նոյնպէս եւ որեւէ պետութիւն, տնտեսական ծաղկումի եւ ուժեղ կենդանական բարօր վիճակի հասնելու համար, պէտք ունի իր հողի ընդերքին ընծայած սնունդին : Հանքային հարստութիւնները կը հանդիսանան գլխաւոր հիմքերէն՝ երկրի մը ճարտարարուեստին եւ արտաքին առեւտուրին. անոնք կը հայթայթեն այդ երկրի շինանիւթերն ու վառելիքը :

Հայաստան, հեղուկ թէ կազային՝ վառելիքները առանձին կարեւորութեամբ օժտուած խումբ մը կը կազմեն հանքային հարստութիւններուն մէջ : Անոնք ոչ միայն կենդանական ընթացիկ ջեռուցման ամէնէն հիմնական աղբիւրները կը կազմեն, այլ նաեւ ամբողջ ճարտարարուեստին գոյութիւնն ու բնականոն ընթացքը կը պայմանաւորեն :

Ոչ նուազ կարեւոր հարստութիւն մը կը ներկայացնեն նաեւ մետաղային հանածոները : Անոնք զարկ կուտան մետաղագործական ծանր ճարտարարուեստին, ինչպէս կարեւոր չափով մը քիմիական արդիւնաբերութեան : Մետաղային հանածոներն ու անոնցմէ արտահանուած մետաղները, այնկախ տեղւոյն վրայ իրենց ճարտարարուեստական գործածութենէն, կրնան նաեւ մեծապէս շահաբեր ըլլալ որպէս արտածման նիւթ :

Քիմիական արդիւնաբերութեան տեսակէտէն՝ անմիջական կարեւորութիւն ունին նաեւ միւս բոլոր հանքայինները — մետաղակերպներ, օքսիտներ, աղեր — որոնց չգոյութիւնը յաճախ բազմածախս ներածումներու դուռ կը բանայ պետութեան մը համար :

Երկրի մը ընդերքի գանձերուն մէջ ոչ նուազ կենսական են նաեւ շինանիւթերը : Անոնք ոչ միայն շինարարութիւնը կ'ապահովեն ընթացիկ նիւթական իմաստով, այլ նաեւ իրենց տեսակովն ու որակովը ձեւ եւ ոճ կը պարտադրեն այդ երկրի ժողովուրդի ճարտարապետութեան :

Հետաքրքրական եւ յաճախ մեծապէս հասութաբեր կրնան ըլլալ նաեւ թանկագին քարերը, զանազան տեսակի հանքային աղբիւրները, ջերմուկները, աղի ջուրի լիճերը, եւայլն :

×

Հայաստանի հանքային հարստութիւններուն մասին ուսումնասիրական առաջին գրութեամբ մը (ԱԿՕՍ, 1958ի 8–9, 10 եւ 11 – 12 թիւեր) շեշտած էինք այս կարգի աշխատութեան մը հիմնական դժուարութիւնները :

Աշխարհագրութեան պատահական դասագրքերու ընդմէջէն՝ Խորհրդային Հայաստանի մէջ կատարուած հետազօտութիւններէն քիչ բան միայն ծանօթ էր մեզի :

Մեր այդ անդրանիկ աշխատասիրութեան համար՝ հիմնուած էինք առաւելաբար Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան 1922ի Փարիզի մէջ հրատարակած ֆրանսերէն մէկ ուսումնասիրութեան վրայ (« Հայաստանը՝ տնտեսագիտական տեսակէտէ») : Այդ հրատարակութեան մէջ՝ Հայաստանի հանքային հարստութիւններուն վերաբերեալ մասը կը հիմնուի ցարական կառավարութեան օրով խիստ ծանօթ պաշտօնական տուեալներու, հանրապետական կառավարութեան փաստաթուղթերուն, ինչպէս նաեւ առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին թրքապատկան Հայաստանի հողերուն վրայ կատարուած քննութեանց արդիւնքներուն վրայ :

Օգտուած էինք նաեւ Պոլսոյ Ռապըրթ Քոլէճի դասախօսներէն՝ Արշակ Սօլաղեանի 1923ին հրատարակած ֆրանսերէն աշխատասիրութենէն՝ « Փոքր Ասիոյ բընական եւ տնտեսական հարստութիւնները » խորագրով :

Անցնող հինգ – վեց տարիները բարեբախտաբար յատկանշուեցան Հայաստանի եւ արտասահմանի Հայութեան միջեւ գիտական – մշակութային յարաբերութեանց բարելաւումով : Արտերկրի հայկական վարժարաններն ու մշակութային հաստատութիւնները սկսան կանոնաւորաբար ստանալ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի տեղեկագիրներն ու զանազան այլ հրատարակութիւնները. փոխադարձ այցելութիւններու շնորհիւ՝ ծանօթացում եւ մտաւորական կապ ըստեղծուեցաւ Հայաստանի գիտնականներու եւ գրողներու, ու արտասահմանեան երկիրներու հայ ուսուցիչներու միջեւ. Պետհրատն ու Ակադեմիան հրատարակեցին Հայաստանի բնական հարստութիւններն ու տնտեսական կարելիութիւնները քննութեան ենթարկող եթէ ոչ ամբողջական, գէթ բաւական լուրջ ուսումնասիրութիւններ : Այսօր, երբ վերստին կը մօտենանք այս նիւթին, մեր աղբիւրները ճոխացած կը գտնենք բազմապիսի աշխատասիրութիւններով : Կարեւորագոյններէն յիշատակենք՝ Հ. Գ. Մաղաքեանի « Մետաղային հանքավայրերը » (Գ. Ա. հրատարակչութիւն, Երեւան, 1958), Սուրէն Մովսէսեանի « Հայկական ՍՍՌ էկոնոմիկայի զարգացման հեռանկարները » (Երեւան 1962), Ձ. Հացագործեանի եւ Օ. Մարտիրոսեանի « Հայաստանի տուֆերը եւ մարմարները » (Երեւան, 1959), եւ մանաւանդ՝ «Հայկական ՍՍՌ Ատլասը» սքանչելի հրատարակութիւնը (1961) :

Արեւմտեան Հայաստանի հանքային հարստութիւններու թուումին մէջ, դժբախտաբար, ստիպուած ենք սահմանափակուիլ վերոյիշեալ նախախորհրդային տուեալներով : Թուրք կառավարութիւնը հաւանաբար կատարած է նոր քննութիւններ, սակայն անոնց բնոյթն ու արդիւնքը մեզի կը մնան անծանօթ :

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(1 Շար.)

ԳԷՈՐԳ ՍԿԵՒՌԱՑԻ

Ինչեր չէ ըրած Հայը, ինչ տեսակ զոհեր չէ տուած ան իր պատմութեան ընթացքին՝ հայ մնալու եւ ազգային մշակոյթը պահպանելու համար : Յաւիտենական անթառամ փառքով պսակած է ժողովուրդը Վարդաններու եւ Մեսրոպներու յիշատակը : Բայց ահա կան նաեւ այնպիսիներ, որ մոռցուած են, մոռցուած են մասամբ կամ լրիւ, որովհետեւ Հայոց պատմութիւնը բազում անգամներ « դուրս ելած է իր շաւիղէն » : Սակայն ժամանակակիցները անոնցմէ շատերուն գործերը կամ կեանքին պատմութիւնը յանձնած են մագաղաթներուն, որ աշխարհակործան աւերումներու, ապատակութիւններու մէջէն ապրած ու հասած է մեզի :

Երկիւղածութեամբ կը թղթատուին այժմ այդ մագաղաթները Մեսրոպ Մաշտոցի պալատին մէջ (Երեւանի Մատենադարանը), կը թղթատուին եւ կը գտնուին նորանոր գործեր եւ կը յանձնուին մայր ժողովուրդին : Այս ձեւով յայտնաբերուեցաւ նաեւ մեզմէ եօթը դար առաջ ապրած հայ ծանօթ մատենագիր, լեզուաբան, մանկավարժ, հանրային եւ քաղաքական գործիչ Գէորգ Սկեւռացիի կենսագրութիւնը՝ միջնադարեան գրչագիրի մը հաւաքածոյ մատեանին մէջ : Նորագիւտ այդ վաւերագիրը գրուած է 72 էջի վրայ, թէեւ կը նկատուի, որ ձեռագիրէն կորսուած են քանի մը էջեր : Ո՞վ է այդ գողտրիկ, պատմական մեծ արժէք ներկայացնող գործին հեղինակը : Առ այժմ պարզ չէ, քանի որ յայտնի չէ թէ ո՞ւր եւ ի՞նչ պայմաններու մէջ ձեռագիրը «վիրաւորուած» է, կորսնցնելով նաեւ իր վերջին էջը, որուն վրայ թերեւս գրուած ըլլար հեղինակին անունը : Պարզ է, սակայն, մէկ բան, որ ան եղած է Գէորգ Սկեւռացիի ժամանակակից անձնաւորութիւն մը եւ գեղարուեստական բարձր ճաշակով եւ ոգեւորութեամբ հիւսած է մեծ հայրենասէրի մը կենսագրութիւնը :

Իսկ ի՞նչ կը պատմեն այդ հնադարեան ձեռագիրին խունացած էջերը : Անոնցմէ կ'իմանանք, որ Գէորգ Սկեւռացի ծնած եւ ապրած է Լամբրոն (Կիլիկիա), շինական Առաքելի ընտանիքին մէջ : Ան երիտասարդ տարիքէն երեւան բերած է հոգեկան եւ բարոյական բարձր արժանիքներ՝ ազնուութիւն, անաչառութիւն եւ աշխատասիրութիւն : Սակայն, երբ դեռ հազիւ 18 տարեկան էր, մեռած է անոր մօրեղբայրը, մեր մատենագրութեան ծանօթ Գրիգոր Սկեւռացին : Այս վերջինին մահէն ետք, անմեղ պատանին կը զրըպարտուի եւ կ'ենթարկուի ծանր հալածանքներու : Կը ստիպուի թողուլ հայրենի քաղաքը եւ ուսումը շարունակելու համար մեկնիլ Մեծ Հայք, ուր սկիզբները կ'աշակերտէ Բջնիի յայտնի Գրիգոր եպիսկոպոսին, ապա Վարդան Արեւելցիին եւ ստանալով հիմնաւոր ու ժա... նակին համար փայլուն կրթութիւն, վերադառնայ Կիլիկիա, որ այդ ժա... նակ քաղաքական եւ կրօնական ծանր պ... խումներու թատերաբեմ դարձած էր :

Սկեւռացիին համբաւը կը տարած... Կիլիկիայի մէջ : Կ'առաջարկեն ... վարդապետել Սկեւռայի վանքը, որ ... ժամանակ հայ մշակոյթին եւ ... թեան կարեւոր կեդրոններէն մէկն ... Այս վանքին մէջ Սկեւռացի կը գրէ ... ծանօթ գործերը — «Գրչութեան արո... տը», «Եսայի մարգարէի մեկնութիւն», « Ներբողեան Յովհաննէս աւետարա... չին » եւայլն :

Այնքան մեծ եղած է անոր հեղինա... թիւնը, որ իրաւունք ունեցած է մի... մուխ ըլլալու քրիստոնէութեան ... թեան սրբոցը նկատուող Աստուածա... չին մէջ եւ կազմել Սուրբ Գրքին հա... րէն թարգմանութեան ցանկերը եւ ... խադրութիւնները :

Գիտական գործունէութեան ... թաց Սկեւռացի դաստիարակած է ... մաթիւ աշակերտներ, որոնցմէ ... յետագային անուանի դարձան իբրեւ ... տենագիրներ եւ դրիչներ, ինչպէս՝ ... փանոս Գոյներիցեանց, Երեմիա ք... նայ, Մովսէս Արխտակէս եւ ուրիշ... որոնք երախտագիտութեամբ կը ... իրենց անուանի ուսուցիչը՝ մեծար... գինքը «տիեզերալոյս», «եռամեծայ... այլ տիտղոսներով : Անծանօթ կենսա... րը մեծ գովեստով կը խօսի անոր հա... րական փայլուն արուեստին մասին : ... պարզուի նաեւ, որ Սկեւռացի գրա... մանրանկարչութեամբ, որմէ, սակ... դժբախտաբար, դեռ ոչ մէկ նմոյշ հա... է մեզի :

Մեծ է եղած Սկեւռացիին աւանդը ... լեզուաբանութեան զարգացման գործ... մէջ : Անոր «Գրչութեան արուեստ»ը ... մանակակից լեզուաբանութեան կո... նկատուած է Հայոց լեզուի քերական... թեան, կէտադրութեան եւ առոգան... թեան նուիրուած փայլուն աշխատ... թիւն մը :

Սակայն առաւել մեծ է Սկեւռաց... աւանդը այն ծանր պայքարին մէջ, ... մղած է հայ ժողովուրդը այդ օրեր... Սկեւռացիին ապրած ժամանակաշրջ... Կիլիկեան Հայաստանի մէջ լայն ծա... ստացած էր շարժում մը, որ սկսած ... շատ աւելի կանուխ եւ պատմու... յայտնի է միարարութիւն անունով :

Այդ շարժումին նպատակն էր հայ ... ղեցիին միացումը բիւզանդական ... հռոմէական եկեղեցիներուն, որ կը ... կասէր հայ ժողովուրդին կենսական ... հերուն : Արդարեւ հռոմէական եւ բ... զանդական եկեղեցիները կը ձգտէին ... բարութեան շնորհիւ Կիլիկեան եւ ... հանրապէս Հայութիւնը դարձնել ... հնազանդ գործիք մը՝ Արեւելքի մէջ ... րենց տնտեսական եւ քաղաքական ... րուն օգտին : Աւելին. եկեղեցիներու ... ութեան գաղափարին տակ թաքնուած ... մեծ վտանգ մը, քանի որ միջին գա...

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Թթենիներուն մօտ, ջուրին մէջ հասակ նետող եղէգներուն մէջ, թափանցիկ թեւերով, երկար մարմնով գունաւոր միջատներ խուլ ձայն մը կը ձգէին :

Մարգարը, քարի մը վրայ նստած. « Միմիտի մը արկածները » կը կարդար, ու երբեմն մտիկ կ'ընէր միջատներու խուլ ձայնին այնպէս, ինչպէս բանաստեղծ մը իր հոգիին պիտի ունկնդրէր :

Մակարը, կռնակին վրայ պառկած, կ'երեւակայէր, որ իր զաւակը վարդապետ եղեր, կը վերադառնար Երուսաղէմէն : Այն ատեն, տիրացու Գեւօն, աջը համբուրելու պիտի մօտենար իր վարդապետ զաւկին : Այն ատեն ...

Շատ դժուար բան չէր. տարին մի քանի համեստ աւելի որ չինէր, ամբողջ դըպրոցի ծախքը կը հանէր : Մակարը շըտկուեցաւ, երբ մօտի ճամբայէն ձայն մը լսեց : Բա, ինչ տեսնէ, էշերու կարաւան մը ամբողջ ճամբան է բռներ :

— Կ'երեւայ Տիարպէքիրէն ապրանք կը բերեն, — խօսեցաւ հայրը ու չգիտես ինչո՞ւ սկսաւ էշերը համրել :

Մարգարի համար ճամբէն անցնող էշերը տեսակ մը խորհրդաւորութիւն ունէին : Անոնք հեռու, հեռու տեղերէ կուգային, երազի ու հէքեաթի աշխարհներէն, Տիարպէքիրէն եւ կամ Հալէպէն :

Մակարը կը համրէր . 150, 183, 220, մօտաւորապէս 270 էշեր համրեց, ու դիտեց, մինչեւ որ կարաւանը հատաւ ծառերուն մէջ : Նորէն կռնակի վրայ պառկած՝ հաշիւ ըրաւ : Եթէ 270 էշերու մէջ մէկ համետ չինէ, ան ատեն ամբողջ քըսակ մը լեցուն ոսկի կ'ունենայ : Մարգարը Երուսաղէմ, էջմիածին կը ղրկէ, իր տնաշէն կնոջ Սարիկի վզէն ոսկիներ կը կախէ, ձի մը կ'առնէ ու ձին հեծած տիրացուի դրան առջեւէն կ'անցնի : Եթէ 270 էշերու համետներ չինէ ...

Մակար հաշուեց, որ եթէ ամէն մէկ համետ 75 ղրուշ արժէ ...

Բա, ինչո՞ւ իր միտքը պիտի յոգնեցնէ, քանի որ ուսումնական զաւակ ունի :

— Մարգար, — ձայն տուաւ Մակարը՝ գլուխը վեր բռնած :

— Ի՞նչ է հայր. — սթափեցաւ Մարգարը :

— Մարգար, սեպենք՝ 270 էշի փալան շինեցի. սեպենք՝ մէկ փալանը արժէ 75 ղրուշ. սեպենք՝ ամէն մէկ փալանէն 12 ղրուշ սերմէն հանեցի : Քանի՞ ոսկի կ'ունենամ :

Մարգարը գիրքը գոցեց, մատիտ հանեց ու սկսաւ հաշուել : Զորս գործողութիւն, կոտորակ, անծանօթի հաշիւ մէջ բերաւ : Աւրեց, ուրիշ թուղթ մը ... հանեց, մինչ հայրը անմիջական ու ... ջող պատասխանի կը սպասէր : Գա... խանը կ'ուշանար, Մակարը յանկարծ... կլի եկած շտկուեցաւ, տեսաւ, որ ... գարը դեռ կը հաշուէր, կ'աւրէր ու ... րէն կը գրէր :

Մակարը կրկնեց իր հաշիւը, այս ... գամ ձայնը աւելի բարձրացնելով :

Մարգարի համար թիւերը կարծես ... խի պտոյտ կուտային, միջիններու ... կը տեղափոխուէին, հանումէն գու... րում, գումարումէն բաժանում կ'ան... ին : Իր առջեւ ցցուեցաւ քաղաքի գը... թուարանութեան ուսուցիչին դէմ... խոժոռ, հասակը կարճ, լայն ու ... փանթալոնով, կարծես գեւերու ... խարհէն եկած ըլլար :

Մակարի համբերութիւնը ... սակայն լռեց, ու միասին տուն ... կուեցան :

Երեկոյին, ճաշի ընթացքին, Մա... նկատեց, որ հօր եւ զաւկի միջեւ ... կատուի մը շուքն էր անցեր : ... յետոյ Մարգարը նորէն սկսաւ ...

— Ձեռք կայ չորս, — լսելի ըրա... ձայնը :

Մակարի համբերութիւնը հատա...

— Ծօ, էշի գլուխ, նէ ձեռք կայ ... ոտք, — պոռաց յանկարծ :

ՀԱՄ...

(4 Շար.)

ՇԱՐԹԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

— ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ —

Տարիներէ ի վեր, հետաքրքրութեամբ կը հետեւիմ նկարիչ Շարթի ցուցահան – դէսներուն: Փարիզի հասարակութիւնը այսօր այնքան լաւ կը ճանչնայ այս հայ արուեստագէտը, զոր հարկ չկայ ներկա– յացնելու, վաստակ ցուցասրահին մէջ՝ Ապրիլ 7էն իր գործերուն նուիրուած նը – կարահանդէսին բացումին առիթով:

Իր վրձինին տակ գոյնը եւ խիւսը կը տիրապետեն գծագրութեան, որովհետեւ նկարիչ Շարթ առաւելապէս գունապաշտ մըն է, եւ իր խառնուածքով տարուած աւելի արժէքներ որոնելու՝ քան թէ ա – ւաշնորդող գծագրութիւնը: Այսուհան – դերձ իր «անկենդան բնութիւնները» ճշգրիտ են եւ ճոխութեամբ շարադըր – ուած:

Իր նոր ցուցահանդէսը — Վենետիկ եւ իր Շրջակայքը — բաւական անակնկալ Շարթ մը կը յայտնէ:

Եթէ Վենետիկը մեզի համար պեր – ճանք, փառաշուք ցնծութիւններ, խրախ – ճանք, հաճոյք ու լոյս կը յուշեն, Շար– թի Վենետիկը այլ է եւ այլապէս անո – րինակ — Իր բնակչութենէն զուրկ Վե – նետիկ մը, Պրրթոն «Թացան»ով պատկե– րացուած, Հաւատաքննութեան, անգութ Տոճերու, ահ ու սարսափի եւ ոճիրներու Վենետիկը: Ջերմութենէ զուրկ կանաչ ջրուղիներով, տարածուն գոյներով նը – կարած իր «Վենետիկները» դիտողը պիտի չզարմանար եթէ հոս ու հոն ցցուէին գլխիկներ, գլխիկները խեղճ ու աղքատ մարդոց, հարուստ Վենետիկցիներու վարձկան ոճրագործի մը ձեռքով սպան– նուած: Մինչեւ իսկ դեղին ու կարմիր գոյներու թաւ հարուածները, այդ անո – րինակ մթնոլորտը սեղծելու կ'օժան – դակեն:

Կարելի է նախընտրել Շարթի նկարած անձերը եւ անկենդան բնութիւնները: Կարելի չէ անտարբեր մնալ անոր «Վե – նետիկներուն» առջեւ:

Առաջնակարգ նկարիչի մը յաջող նկա– րահանդէսն է:

Ց. ՆՈՅԷՁԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՍՏԱՌԻ ՎՐԱՅ

1937-Ի ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային մայրաքաղաքի շարժա – նկարի սրահներուն մէջ այս օրերս, կը ցուցադրուի չափազանց շահեկան փաս – տաւէտ մը: Այս ժապաւէնը կը պարզէ անծանօթ ծալքերը եւ մանրամասնու – թիւնները այն զգայացունց դատին, որ 1937ին ահռասարսափի մատնեց Խորհր. Միութիւնը: Այդ դատը սկսաւ մահուան դատապարտումովն ու գնդակահարումո– վը Կարմիր Բանակի լաւագոյն ու կարո – ղագոյն ղեկավարներուն ու վերջացաւ՝ բնաջնջումովը հազարաւոր սպաներու եւ այլ դէմքերու:

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻԶԲԸ

Ամէն ինչ սկսաւ այն նենգ կերպով, ո– րով կը սկսէին Սթալինի բոլոր քայլերը, որոնք կը ձգտէին բնաջնջել իր «հակառա– կորդները» — իրական եւ ոչ իրական:

1937ի Մայիս մէկի առաւօտուն, մա – ռեշալ Միխայիլ Թուխաչեւսկի բարձրաս– տիճան սպաներէն առաջինն էր որ եկաւ եւ իր տեղը գրաւեց Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակի պատուանդանին վրայ: Բանուորական Մայիս մէկի տօղանցքին հետեւելու համար: Քիչ ետք եկաւ եւ ա– ռանց Թուխաչեւսկին բարեւելու կամ գէթ անոր ակնարկ մը նետելու քովը տեղ գրաւեց մարեշալ Եկորով: Քիչ մը աւելի ուշ՝ եկան նաեւ Կարմիր Բանակի քաղա– քական ղեկավարները: Զինուորական տողանցքէն ետք, Թուխաչեւսկին չըն – ծայուեցան այն պատիւները, որ սովո – րաբար կ'ընծայուէին մարեշալներուն եւ ան այս զանցառութենէն օգտուելով՝ բազմութեան մէջ մտաւ եւ բացայայտ յուզումով հեռացաւ:

ԱՌԱՋԻՆ ՆՇԱՆԸ

Մայիսի կէսերուն, Մոսկուայի անգ – լիական դեսպանատան հաղորդուեցաւ, թէ մարեշալ Թուխաչեւսկի հիւանդ էր ու պիտի չկրնար ներկայ գտնուիլ Ճորճ Զ. Թագաւորի Թագադրութեան: Անոր տեղ Լոնտոն պիտի երթար խորհրդային նա – ւատորմի պետ ծովակալ Օրլով:

Մայիսի վերջերը, «Պրաւտա» հաղոր– դեց թէ վերահաստատուած էր զոյգ ըս – պայակոյտը (զինուորական ու քաղաքա – կան): Գրեթէ միեւնոյն ատեն հաղոր – դուեցան կարգ մը զգայացունց փոփոխու– թիւններ ու տեղափոխութիւններ:

Եկորով խորհրդային բանակի ընդհա– նուր սպայակոյտի պետի պաշտօնէն կը հեռացուէր ու պաշտպանութեան փոխ – նախարար կը նշանակուէր:

Զօրավար Եակիր Քիեւի զինուորական շրջանէն կը հեռացուէր ու Լենինկրատի շրջանը կը փոխադրուէր:

Թուխաչեւսկի, որ պաշտպանութեան փոխ – նախարար եւ ըստ էութեան բա – նակի պետն էր, կը փոխադրուէր Վոլկա– յի շրջանը, իբրեւ Վոլկայի գօտիի հրա – մանատար:

Յունիսի առաջին շաբթուն, Թուխա – չեւսկի երկաթուղիով կ'ուղղուէր Գուիպ– չեւ քաղաքը: Իրեն կ'ըսուէր թէ՝ հոն՝ նախ պէտք է ներկայանայ կուսակցու – թեան գրասենեակը եւ ապա իր պաշտօնը ստանձնէ:

Թուխաչեւսկի երբեք չի հասնիր այդ գրասենեակը: Կինը՝ Նինա Եկենիէվնա, ամբողջ երկու օր կը շրջի Գուիպչեւի մէջ եւ կը փնտռէ ամուսինը: Ի վերջոյ կը վերադառնայ Մոսկուա, ուր կը ձեր – բակալուի ամուսինին մօրը, քոյրերուն, եղբայրներուն եւ աղջկան հետ:

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԻ

Յունին 11ին, պաշտօնապէս կը յայ – տարարուի մարեշալ Թուխաչեւսկիի եւ զօրավարներ Եակիրի, Ուպորեվիչի, Փրիմակովի, Կորքի, Ֆելտմանի եւ Այ– տեմանի ձերբակալութիւնը: Միեւնոյն ատեն, թերթերը կը գրեն թէ՝ զօրավար Կարամրնիկ ինքնասպան եղած է:

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎԻ ՀՐԱՄԱՆԸ

Յունիս 12ին, Վորոշիլով կը հրատա – րակէ հրաման մը, ուր կ'ըսէ՝ թէ ար – տակարգ պատերազմական ատեան մը, դռնփակ նիստ գումարելով մահուան դա– տապարտած է ձերբակալուած բոլոր բարձրաստիճան սպաները: Վճիռը գոր– ծադրուած է նոյն օրը առաւօտուն: Այս հրամանին մէջ կ'ըսէ նաեւ թէ սպաները շփում ունէին «Թրոցկիստ» աղարեկիչ – ներու հետ եւ ծրագրած էին վարչաձեւը տապալել, իշխանութիւնն ու բանակի ղեկավարութիւնը գրաւել, կառավարու – թեան անդամներն ու կուսակցութեան ղեկավարները սպաննել եւ երկրի զին – ուորական գաղտնիքները օտար պետու – թեանց հաղորդել: Նմանապէս կ'ըսէ՝ թէ դատապարտեալները ամբաստանուած էին թէ՝ Գերմանացիներուն խոստացած էին Ուկրայնիան, իրենց ծրագիրներու իրագործման համար անոնց ընծայելիք աջակցութեան փոխարէն:

Վորոշիլով ի վերջոյ կ'ըսէ՝ թէ ամ – բաստանեալները խոստովանած են իրենց յանցանքը:

Այսօր 1937 Յունիսի մղձաւանջային դէպքերէն 27 տարի ետք, խորհրդային քաղաքացիները շարժանկարի պաստառին վրայ կը տեսնեն դէմքերը Սթալինի կող– մէ սպաննուած բարձրաստիճան զինուո – րական հինգ ղեկավարներուն, մարե – շալներ Թուխաչեւսկի, Պլիւխէրի, Եկո – րովի եւ զօրավարներ Եակիրի եւ Ուպո – րեվիչի:

Անարդարօրէն սպաննուած այս ղեկա – վարներու դէմքերէն զատ, կը տեսնեն նաեւ այն «փաստերը» որոնց վրայ իբր թէ հիմնուած էր անոնց դէմ եղած ամ – բաստանութիւնը: Այդ «փաստերը» կեղծ նամակներ են, որոնց մէջ իբր թէ կը պարզեն իրենց «գործունէութեան» ծրագիրը:

Հինգ ղեկավարներու «դաւաճանութեան թղթածրարին» բոլորովին կեղծ նամակ – ներուն մէջ կան նաեւ գերմանական լըր – տեսական սպասարկութեան՝ «Ապվէր»ի պաշտօնաթուղթերը ինչպէս եւ «Հիթլերի ձեռքով» Թուխաչեւսկիին գրուած նամակ մը, ուր կ'ըսէ թէ պետական հարուածի յաջողելէն ետք երբ երկրի ղեկը ստանձ – նէ՝ պիտի օժանդակէ իրեն ...:

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

Երկու խենթեր կը ճամբորդեն օթոպիւ– սի մը մէջ:

— Ժամը քանի՞ է, կը հարցնէ մէկը:

Միւսը գրպանէն կը հանէ պանան մը, վրան կը նայի եւ կ'ըսէ.

— Չորեքշաբթի:

— Շնորհակալ եմ, կը պատասխանէ միւսը. ճիշդ հոս է որ պիտի իջնեմ ...

րուն եկեղեցին Հայութեան ազգապահ – պանման հիմնական գործօններէն մէկն էր եւ անոր ինքնուրոյնութեան կորուստը անխուսափելի կերպով կը յանգէր ժողո– վուրդին ձուլումին:

Սակայն, դուրսէն թելադրուած այս շարժումը, որուն երբեմն յարած են պե– տական դէմքեր եւ հոգեւորականներ, նոյնիսկ թագաւորներ, սկիզբէն իսկ ժո– ղովրդական զանգուածներուն մէջ յառաջ բերաւ բուռն զայրոյթ: Ստեղծուեցաւ հակառակ հոսանք մը, աւելի հուժկու եւ զանգուածային, որուն ղեկավարներէն մէկը ԺԳ. դարու վերջերը հանդիսացաւ Գէորգ Սկեւռացի: Միարարութեան կողմ– նակիցները դիմեցին ամէն տեսակ խար – դաւանքներու՝ զինքը սիրաշահելու հա – մար: Անոնք նոյնիսկ Հեթում Բ.ին, որ քիչ չատ յարած է միարարութեան գա – ղափարին, առաջարկեցին կաշառել Սկեւ– ռացին, սակայն, վերջինս անդրդուելի մնաց:

Առաջին լուրջ ընդհարումը Սկեւռացիի եւ միարարներու միջեւ տեղի կ'ունենայ 1260ին, Աստուածաշունչի տօնին կա – պակցութեամբ: Պարտուած միարարնե– րը, Հեթում Բ.ի եւ Գրիգոր Անաւարզեցի եպիսկոպոսին գլխաւորութեամբ, հան – դիսաւոր ձեւով կը խոստանան հրաժա – րիլ իրենց մոլորութենէն: Սակայն շու– տով կը պարզուի անոնց յետին մտադրու– թիւնը: Արդարեւ, միարարները նոր ու– ժեր հաւաքելով կ'անցնին յարձակման: Յատկապէս սուր բախումներ տեղի կ'ու– նենան 1292ին Ծաղզակի տօնակատա – րութեան առթիւ, երբ միարարները բա – ցէ ի բաց կը յայտարարեն իրենց մտա – դրութիւնը: Սակայն հակամիարարնե – րը չեն ընկրկիր: Գէորգ Սկեւռացի փայ– լուն ճառ կը խօսի, ուր բացէ ի բաց կը մեղադրէ Հեթում Բ.ը, Անաւարզեցին եւ միարարութեան յարող միւս գործիչները դաւաճանութեան մէջ: Այս վերջինները կը դիմեն բռնութիւններու: Կը բանտար– կուին եւ կ'աքսորուին բազմաթիւ հայ – րենասէր իշխաններ, հոգեւորականներ եւ շինականներ: Յատուկ դատավարութիւն տեղի կ'ունենայ Սկեւռացիին համար, ուր ոմանք կ'առաջարկեն մահուան դա – տապարտել զինքը: Վերջապէս կ'աք – սորուի հեռաւոր վանք մը, ուսուցանելու եւ վարդապետելու իրաւունքէն զրկուած:

Է. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Պատուական հիւր է, տեղ տուէք՝ անցնի, — լսուեցին զանազան կանչեր խաւարի միջից: Շէմքին նստած փորմը– չակները իրենց ամաններով մի կողմ քաշուեցին: Նրանց մօտով հարսանքա – տուն մտաւ մի քոլոզաւոր մարդ:

— Բարի երեկուն, — ողջունեց նորե – կը եւ գլխարկը հանելով բարձրացրեց դէպի առաստաղ:

— Շնկօն է, — գոչեց Աստուրը հար– սի կողքից արագ շուռ գալով:

— Շնկօն է, — ուրախացած բացական– չեցին Ոսկեհատն ու Ստեփանը:

Ու, իսկապէս, նորեկը Շնկօն էր, Խո – դեդանի խաչեղբայրը, որ լեռներն ու ձորերը կտրելով, գիշերով հասել էր Ա– րենոք:

Խոդեդանը, Ստեփանը եւ Ոսկեհատը դիմաւորեցին նրա հետ եւ տարան նստե – ցրին Տօնէի ու Պնտիսցի Մանուկի կող – քին:

— Դու բարով եկար, Քիրվօ, բարի համար քո խաչեղբօր հարսանիքին, — բացականչեց սեղանապետը եւ խմեց Շըն– կոյի կենացը:

— Քո կարօտը ինձ մաշում էր, Խո – դեդան: Ես ուզում էի տեսնել քո նոր տունը: Ուզում էի տեսնել հարսիկ Բա – յազին: Կարօտել էի մեր Ոսկեհատին ու Ստեփանին: Երբ Ծովասարի կողմից մարդ եկաւ ու ջուղաբ բերեց, որ դու պսակւում ես, ես աշխարհով մէկ եղայ: Ինչքան ապրէք, լաւ ապրէք: Թող քո տունը լցուի զանգակ երեխաներով: Թող կենդանանայ քո պապ Զօրօ – Դաւ– թի քանդուած օջախը: Շուքը եմ քեզ, Աստուած, — երդիկն ի վեր նայելով շա– րունակեց Շնկօն: — Մի անգամ դամէս քաշեցի վրադ, բայց՝ ներող եղիր: Թէ – պէտ դու քո աչքը հարուստների ու զօ – րեղների կողմն ես պահում, բայց մէկ – մէկ էլ աչքիդ պոչով մեզ նայիր: Մեզ գցել ես էս գետնի վրայ, մէկիս անունը Աստուր ես դրել, մէկիս անունը՝ Շնկօ: Գոնեա կիսով չափ հալալ արա էս կեան– քը մեզ, որ մրջիւնի կողքով անցնելիս՝ չամաչենք նրանից:

Այս ասելով Շնկօն ծոցից հանեց մի արծաթէ սիրուն գօտի եւ իր ձեռքով կա– պեց հարսի մէջքին:

— Իմ ու Զօզանիս կողմից, ուրախու – թիւնով վայելես:

— Ապրի մեր փեսի եղբայրը: Զօրա – նաս դու, Շնկօ, — ազդարարեց սեղա – նապետը, եւ հարսանքատունը թնդաց ծափերից:

Վերջին բաժակով ներկաները խմեցին Տօնէի կենացը, որից յետոյ ամէնքը բարձրացան ու սկսեցին գովանդ պարել: Քաւոր Տօնէն, որ առաջնորդում էր պա – րը, բռնել էր Խոդեդանի ձեռքը: Վեր – ջինիս կողքին պարում էր հարսը: Հար– սի ձեռքը բռնել էր ազապ չարիներից մէկը: Նրանից յետոյ շարուել էին Պըն – տիսցի Մանուկը, Շնկօն, Շէնական Պօ – ղոսը, Օնէն, Ուրադ Յակոբը, հարսանի– քի ազուէսը եւ միւս մասնակիցները: Գովանդի մի ծայրը ներսումն էր, իսկ միւս ծայրը հասել էր մինչեւ անտառ եւ կախուել Կառուաձորի մէջ:

Փոքրաքանակ երեխաները գնացել էին քնելու, իսկ աւելի մեծահասակները, յաղթահարելով թմբիրը, դեռ եւս սպա – սում էին: Նրանք առանձին թնոցի էին պարում լուսնեակի լոյսով ողողուած քա– րափի վրայ.

Սասմնն կ'ելնէր բարակ ծուխ,
Եարիկ մ'ունենք Բուլանուխ.
Զարկեց մախմնն, քալեց պուլխ,
Երես կարմիր, աչքեր քուլխ:

Նախընգրնն վար կ'էնենք,
Քոռ անծեղուն քար կ'էնենք,
Իմ հէր քեզ աղջիկ չի տայ,
Զահելութին քարկ էնենք:

Եւ ապա՝

Հայ տարա՛ն, տարա՛ն, տարա՛ն,
Տարան զիմ Նուպար, տարան,
Քանդին չիգարըս տարան,
Նանայ, նանայ, նա, նա, նա՛յ:

Եար երերուն, երերուն,
Ընկայ ետեւ սարերուն,
Բարեւ տարէք եարերուն,
Քանդին չիգարըս տարան:

Մառնիկա սար խնծերով,
Նուպար՝ նշխուն բնծրով,
զՆուպար տարան գիշերով,
Քանդին չիգարըս տարան:

Եար Նուպար, Նուպար, Նուպար,
Սասնոյ լեռներ քահրուպար,
Ըմ պաժն ու քում պարամպար,
Քանդին չիգարըս տարան:

Թմբուկի ու զուռնի ձայնից թնդում էր Արենոքը: Մինչեւ առաւօտ հարսնաւոր – ները պարեցին: Երբ լուսինը կարմրած մայր էր մտնում Ծովասարի ետեւ, հար– սանիքն աւարտուեց:

Քարափին կանգնած խրճիթի մէջ մեն մենակ մնացին Աստուրը եւ Բայազը:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սէն Ժերմէն - ան - Լէյէն Արմենակ Փափազեանէ եւ Յովհ. Թորոսեանէ քանդակեան Փր. Խաչիկ Գաղանճեանի յիշատակին :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան : Տղաք՝ 6–14 տարեկան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի, 19 Ապրիլ 1964, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիօկայանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը :

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մխիթարեան Ուխտէ՝ Նորօծ Հ. Վրթանէս վ. Ուլուհոճեան: Պիտի քարոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Յարութեան Ուրախութիւնը » :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. Ռ. ԳԱՅԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Գուրգէն Պօյաճեանի իր մօրը՝ Հայկուհի Պօյաճեանի մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին քսանական փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, «Հայաստան»ին եւ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Ոմն իր քրոջը յիշատակին երեսուն Փր. կը նուիրէ Աղքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր դպրոցին .— Այրի Տիկին Ղուկասեանէ եւ զաւակներէն իրենց հօր եւ ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Մարտիրոս Մինասեանի մահուան առթիւ հարիւր Փր., ոմն Հաճի Մանուկ Ղուկասեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ քսան, Օր. Ժանին Միսաքեանէ 35, Այրի Տիկին Վարդերեան իր Թոռան դինուրութենէ վերադարձին առթիւ քսան, ընկերուհի Պալապանեանէ իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ քսան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ դիշերէն մինչեւ լոյս, Ջ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ դիշերէն մինչեւ լոյս, Ջ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13–ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Մունիսիփալի սրահը : Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

{ Հ. Յ. Դ. }

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՐՆՈՒՄՏԵԱՆ ԵԻՐ. Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընա–ժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ .— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ դիշեր, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Զորեքշաբթի (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ
ALFORTVILLE — SALLE DES FETES DE LA MAIRIE
ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ
ISSY - LES-MOULINEAUX — SALLE DES FETES
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ARNOUVILLE — CINEMA « EDEN », RUE ST-JUST
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 21ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ :

Մանրամասնութիւնները Յաջորդով :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ԶՕՄի եւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին :
ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

Ա Զ Դ

Վալանսի Հայս. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կազմուած եւ վաւերացուած ըլլալ 1964 Մարտ 5 Թուականէն սկսեալ, կը խնդրուի եկեղեցական խնդիրներու վերաբերեալ թղթակցութիւնները ղրկել ընկերակցութեան կեդրոնատեղին :

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'ÉGLISE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
13, Rue Ambroise-Paré
VALENCE (Drôme)
Կամ ատենադպիրին :
P. KABAKDJIAN
34, Rue Voltaire
VALENCE (Drôme)
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Փ Ա Ր Ի Զ՝
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :

Նախաձեռնութեամբ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Զ Ո Մ)

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի Հանգստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվ՚ըզ. Փարիզ (9) :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդ. Մարմնի Օդափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, րիւ ժ... Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone : 626031
Cables : 206 Tehran

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գին

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 16 AVRIL 1964
Le Numero : 0,30 Fr.
40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9986
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 9986

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Կիպրոսի խնդիրը անգամ մը եւս եկաւ հաստատելու թէ Թուրք ազգայնամոլութիւնը գլած անցած է ամէն չափ ու սահման: Միեւնոյն ատեն ոչ – Թուրք տարրերու դէմ ատելութիւնը այսօր հասած է իր գերագոյն աստիճանին :

Մուսթաֆա Քեմալ շունչ ու եռանդ հատցուց արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը մտցնելու համար ջարդարարներու երկրին մէջ: Ուզեց ժողովրդավարական սկզբունքներով կառավարել աշխարհի ամէնէն յետամնաց ազգը: Ցախուռն յեղաշրջումներ ծրագրեց եւ զէնքի ուժով փորձեց պարտադրել զանոնք իր տգէտ ու մոլեռանդ ցեղակիցներուն :

Ի զուր անցան իր ճիգերը: Արաբական տառերը փոխարինեց լատինականով, ֆէսը՝ գլխարկով, Եւրոպային ցոյց տալու համար, որ Թուրքը դադրած է ասիացի ըլլալէ, կիներու քօղն ու չարշաֆը պատռեց, կրօնքը պետութենէն բաժնեց, սուլթանութենէն վերջ խալիֆայութիւնն ալ ջնջեց :

Սակայն չկրցաւ փոխել գլուխները : Թուրքը մնաց նոյն Թուրքը :

Լատինական տառերը չկրցան կրթութիւնը տարածել երկրին մէջ, ուր բնակչութեան հարիւրին ութսունը գրել-կարդալ չի գիտեր, իրենց իսկ խոստովանութեամբ :

Հօճաներու եւ մոլլաներու փաթթոցները նետեց. սակայն կրօնական մոլեռանդութիւնը այսօր աւելի քան երբեք զօրացած է. «կեավուր»ներու դէմ քէնն ու ոխը սաստկացած :

Աթաթիւրքի բարենորոգումները քառասուն տարիէ ի վեր արմատ չեն բռնած եւ պիտի չբռնեն դեռ երկար ատեն :

«Դեմոկրատ» Մենտէրէս անսաւ այս բոլորը եւ յետաշրջում մը փորձեց, զանգուածները սիրաշահելու համար : Իր իշխանութեան տասը տարիներու ընթացքին աւելի քան հինգ հարիւր մզկիթներ կառուցանել տուաւ :

Կիպրոսի խնդրին առթիւ իր հպատակներու կրօնական մոլեռանդութիւնը գրգռեց՝ 1955 Սեպտեմբեր վեցի նախճիրը սարքելով Պոլսոյ Յոյներուն եւ Հայերուն դէմ :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը սարքող երիտասարդ զինուորականները իբրեւ թէ կ'ուզէին վերջ տալ Մենտէրէս-Պայարի յետաշրջական շարժումին : Կ'երդուէին նաեւ Աթաթիւրքի անունով : Կը խոստանային եւրոպական: ժողովրդավարական սկզբունքներով կառավարել երկիրը : Իրագործել քեմալական բարենորոգումները: Քաղաքակրթել Թուրքերն :

Զո՜ւր փորձեր եւ սին խոստումներ :

Յեղափոխութենէն չորս տարի վերջ երկիրը այսօր աւելի քան երբեք անել կացութեան մատնուած է :

Մայիսեան յեղափոխութեան «հերոս»ները Մենտէրէսն ու երկու ընկերները կախելէ, հարիւրաւոր երեսփոխաններ ու նախարարներ բանտարկելէ վերջ իրար [illegible] եւ զիրար ամբաստանեցին :

Զինուորական իշխանութեան վերջ տալով Սահմանադիր ժողով եւ խորհրդարան ընտրեցին : Սակայն չկրցան դարման տանիլ կացութեան :

Ընդդիմադիրները երկու անգամ յեղափոխութիւն փորձեցին, առանց յաջողութեան :

Առիթէն օգտուելով, Իսմէթ Ինէօնիւ պաշարման վիճակ յայտարարեց եւ ամիսներէ ի վեր երկիրը կը կառավարէ զինուորական դրութեամբ :

Կիպրոսի խնդիրը, որ Մենտէրէսի հեղինակութիւնը բարձրացնելու պատրուակ էր ծառայած, այժմ կը շահագործուի Իսմէթի կողմէ, միեւնոյն նպատակով :

Ամերիկա ու Անգլիա գիտակցաբար կը քաջալերեն զայն: Կը տեսնեն թէ ի վերջոյ ո՞ւր կը յանգի Կիպրոսի հարցը, որ առաւելաբար նենգամիտ ալպիոնի կողմէ ստեղծուած է՝ յետին նպատակներով :

Պոլսոյ Յոյներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները եւ Լօզանի դաշնագրին խախտումը Թրքական մոլեռանդութեան նորագոյն արտայայտութիւններն են :

Սակայն ինչ որ ցաւ ու զայրոյթ կը պատճառէ մեզի, «մեծ դաշնակից»ներու Թրքասիրական անբացատրելի քաղաքականութիւնն է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մակարիոս Արք.ի եւ Փափանտրէուի խօսակցութիւններէն ետք, Յունաստանի վարչապետը պարզեց յունական քաղաքականութիւնը Կիպրոսի նկատմամբ :

Ա) Յունական կառավարութիւնը անվարան զօրավիգ կը կենայ Կիպրոսի հելլէնական պայքարին :

Բ) Յոյն կառավարութեան քաղաքականութիւնն է.— Խաղաղութիւն, բայց յարձակման պարագային՝ պաշտպանութիւն :

Գ) Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերը անգործադրելի են : Անելի մը առաջնորդեցին եւ այդ ճշմարտութիւնը ընդունուեցաւ միջազգային կերպով : Այդ պատճառաւ է որ միջազգային ուժ կայ ներկայիս Կիպրոսի մէջ :

Դ) Մակարիոս Արք.ի զինակցութեան դաշնագրին ջնջումը պարզապէս կը հաստատէ գոյութիւն ունեցող իրական կացութիւնը :

Ե) Բացարձակ վստահութիւն ունինք միջազգային ուժին վրայ եւ ընդունեցանք ՄԱԿի հրամանատարութեան տակ դնել կղզիին յոյն զօրքը : Միւս կողմէ կիպրացի կառավարութիւնը, ինչպէս յայտարարեց Մակարիոս Արք. պիտի գործակցի բարի կամեցողութեան ոգիով միջազգային ուժին հետ օրէնք եւ կարգ պարտադրելու համար կղզիին մէջ :

Զ) Միջնորդի դերն է քաղաքական նոր ձեւ մը գտնել Կիպրոսի համար :

Է) Մեր կարծիքով մէկ լուծում կայ Կիպրոսի համար.— Գործադրել Կիպրոսի մէջ իրաւ ժողովրդավարութեան եւ միջազգային արդարութեան սկզբունքները: Վարչակարգ մը, ուր 18 առ հարիւրի փոքրամասնութիւն մը իր կամքը կը պարտադրէ ութսուն առ հարիւրի մեծամասնութեան մը գրգռութիւն մըն է մեր ժամանակի ոգիին դէմ : Ժողովրդավարութիւն չէ, նուաճում է եւ ատիկա ուրիշ դարու կը պատկանի :

Ը) Միակ լուծումն է բացարձակ անկախութիւն մը որ թոյլ տայ կիպրացի ժողովուրդին որոշել իր ապագան :

Թ) Եթէ միջնորդին ճիգերը լուծումի մը յանգելու համար ձախողին, հարցը պէտք է ազգաժողովին առջեւ տարուի :

Ժ) Մեր ամենախոր փափաքն է յարատեւել լաւ յարաբերութիւններ պահելու մեր դրացի Թուրքիոյ հետ: Երկու մեծ գլուխներ՝ Վենիզելոս եւ Աթաթիւրք հաստատեցին յոյն եւ թուրք բարեկամութիւնը: Այս գերագոյն շահերը միշտ գոյութիւն ունին :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, երեք օրուան խօսակցութիւնները Փափանտրէուի եւ Մակարիոսի միջեւ ուրիշ լուծումներու ալ յանգած են : Խօսուած է նաեւ անգլեւամերիկեան լուծումի առաջարկին մասին որն է՝ սերտացնել Կիպրոսի կապերը Յունաստանի հետ, դուրս ձգելով՝ էնոսիսը (Յունաստանի հետ միացում) եւ լայն երաշխաւորութիւններ տալ Թուրք փոքրամասնութեան: Տնտեսական հարցեր ալ ծեծուած են եւ խօսուած է նաեւ Զօր. Գրիվասի աւելի գործօն մասնակցութեան Կիպրոսի մէջ :

× Պոլսոյ մէջ ուսանողական միութիւնները հեռագիր մը ղրկած են Իսմէթ Ինէօնիւի յայտնելու համար իրենց գոհունակութիւնը Թուրքիոյ Յոյներու նկատմամբ տրուած որոշումին առթիւ, Յոյներ «որոնք շահագործած են Թուրք ազգին բարեմտութիւնը » :

Հրատարակած իրենց զեկոյցին մէջ, այս կազմակերպութիւնները կը հրաւիրեն ժողովուրդը որ դադրեցնէ որեւէ առեւտուր յոյն առեւտրականներու հետ որոնք «դրամ շահած են Թուրքերու կռնակէն», կը պահանջեն որ այն բոլոր Յոյները որոնք առեւտուրով կը զբաղին արտաքսուին Թուրքիայէն, կը պահանջեն որ ջնջուին յոյն փոքրամասնութեանց դպրոցներուն տրուած բոլոր առանձնաշնորհումները » :

× Աթէնքի կառավարութիւնը բողոք ներկայացուց Անգարայի կառավարութեան Պոլսոյ Յոյներու արտաքսման առթիւ, այս բողոքին պատճէնները ղրկուած են Ու Թանի եւ ՄԱԿի անդամ պետութեանց :

—

Կացութիւնը միշտ լարուած է կղզիին մէջ եւ միջադէպեր կը պատահին Նիկոսիա: Թուրքերը կրակ բացած են Յոյներու վրայ, փողոցին մէջ, քանի մը վայրկեանէն փողոցը ամայացած է: Յոյն մը սպաննուած է եւ բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուած :

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ

— Գրականութեան բոլոր ճիւղերը մըշակեր ենք՝ առաւել կամ նուազ չափով ... Ըսէ նայիմ, այս ճիւղերէն որո՞ւն մէջ ամէնէն աւելի ետ մնացած ենք ...

— « Ետ մնալ » քանի մը տեսակ բան կը նշանակէ ... Նախ, կը նշանակէ թէ ո՛ր ճիւղով քիչ զբաղեր ենք, յետոյ ո՛ր ճիւղը մշակեր ենք, բայց մէջէն չենք կրցեր ելլել, այսինքն հաստատեր ենք մեր անճարակութիւնը ... Յետոյ, կը նշանակէ նաեւ թէ ո՛ր ճիւղերով ընա՛ւ չենք հետաքրքրուեր ...

— Այո՛, իրաւունք ունիս ...

— Կարծեմ, ամէնէն աւելի ետ մնացած ենք երգիծական գրականութեան մէջ ...

— Պարոնեանը մոռցար ... Օտեանը մոռցար ...

— Ո՛չ, բայց մէկ կամ երկու ծաղիկով գարուն չըլլար ... Պարոնեանէն ու Օտեանէն ետք ունեցեր ենք ուրիշ շնորհալի երգիծաբաններ ալ, բայց, դարձեալ, չենք կրնար պարծենալ մեր «ծիծաղ»ներով ...

— Ինչո՞ւ: Ես Օտեանին «Թաղականին կնիկը» կարդացած եմ եւ խնդալէն վրաս մարելիք եկած է : Ժամանակին ալ Կավռոշ մը ունէինք ... Ան ի՛նչ սքանչելի բաներ կը գրէր, մանաւանդ երբ Պէյօղլուի կապելաներէն Փարիզի պիսթրօները փոխադրուեցաւ ... Տարեցոյցը չե՞ս յիշեր ... Ամա՜ն, ան ինչ վրան – բաց պատկերներ, խօսքեր, պատմութիւններ, քաշքշուքներ՝ ա լա փարիզիէն ... Անգամ մը, ընաւ մտքէս չելլեր, Հօոֆիկ Տուտուի արկածները կը կարդայի կնկանս, չելլէ չմարի՞ : Իրաւ կ'ըսեմ, կնիկս մարեցաւ եւ ստիպուած եղայ տօքթորին ձայն տալու ... Ատանկ աղուո՛ր, խընդալի՛ք բաներ գրող, իրաւ չէ մնացեր .. Կարծեմ իրաւունք ունիս, ժամանակին երգիծական գրականութիւն ունեցեր ենք, բայց հիմա տափակ տափակ նիւթերու մասին կը խօսինք — ազգ, դպրոց, բոլշեւիզմ, Տէրտէր, վարժապետ, Խրուշչեւ, Միկոյեան, ամերիկահայերէն, ֆրանսահայերէն, Երեւանահայերէն ... Ամերիկեան կամ Ֆրանսական երգիծական թերթերը կ'առնես, բերնէդ ջուրերը կը վազեն, մեր երգիծական յօդուածները կարդաս՝ քունդ կուգայ ... Այդ տեսակէտէն, քեզի իրաւունք կուտամ — երգիծական գրականութեան մէջ ետ մնացեր ենք ...

— Երկուքս ալ միեւնոյն եզրակացութեան յանգեր ենք, բայց, վախնամ, տարբեր անկիւններէ կը մօտենանք հարցին ... Դուն «ետ մնացեր ենք » ըսելով ըսել կ'ուզես թէ այսօր Կավռոշներ չունինք ... Իսկ ես «ետ մնացեր ենք » ըսելով ըսել կ'ուզեմ որ այսօր ալ մեր ունեցածը ա լա Կավռոշ երգիծանքն է ...

— Աշխարհաբար խօսէ ...

— Կավռոշը, Եր. Թօլայեան, իր երգիծանքը փողոց իջեցուց ... Որովհետեւ, հաւատաց թէ կրնար Ֆրանսացիին վրանբաց երգիծանքը Հայուն տունէն ալ ներս մտցնել ... Սխալեցաւ ... Եւ իր օրինակին հետեւեցան ուրիշներն ալ ... Մեր երգիծաբաններէն շատերը — բացառութիւնները յարգելի են — իրենց երգիծանքը կը պտըտցնեն Եւայական վրանբաց նիւթերու բոլորտիքը ... Կարծես թէ աշխարհի մէջ արուի եւ էգի պատմութիւններէն զատ երգիծանքի ուրիշ նիւթ չըլլար ... Ըսեմ քեզի որ Ֆրանսացիին կամ Ամերիկացիին «վրան-բաց»ը հայերէնով չի պատմուիր ... Եւ պատմելու ալ պէտք չկայ ... Այն երգիծաբանը, որուն ներշնչման աղբիւրը միայն Սեռն է, կիսկատար երգիծաբան է ու ծանօթ չէ երգիծանքի այն տեսակին, զոր Անգլիացիներուն «Փընչ»ը կը մշակէ ... Այսօր, գոնէ մեր արտին մէջ, ալ համը փախած է Պոքաչիոյի մը «Տասնօրեակը» յիշեցնող երգիծանքին ... Դիմացինը խնդացնելու համար, անպատճառ, Սեռ խաղցնելու պէտք չկայ ... Ինչպէս պէտք չկայ Սեռ խաղցնելու՝ Սէրը ներկայացնելու համար ... Մեր երգիծաբանները լաւ կ'ընեն եթէ փողոցներէն ու սրճարաններէն քանի մը յարկ վեր ելլեն, որպէսզի ըսել տան մեզի թէ երգիծական գրականութեան մէջ ալ քայլ մը առեր ենք ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ ատժամեայ նոր Սահմանադրութիւնը կը ճշդէ թէ «Սուրիա ժողովրդավար, ժողովրդական եւ ընկերվարական հանրապետութիւն մըն է »:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ խորհրդարանին մէջ բաւական աղմուկ եղած է Իրէն իշխանուհիին պարագային շուրջ: Կաթոլիկ երեսփոխաններն իսկ հետեւած են բողոքական երեսփոխաններուն : Հաւանական կը նկատուի որ Ժիւլիանա թագուհին ներկայ չըլլայ պսակի արարողութեան : Խորհրդարանը զարմանք յայտնած է նաեւ որ Իրէն իշխանուհին Պապին հետ տեսնուած ըլլայ առանց տեղեակ պահած ըլլալու հոլանտական կառավարութիւնը կամ Վատիկանի հոլանտական դեսպանատունը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ընդունած է Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորը եւ այս առթիւ շեշտած Յորդանանի կարեւոր դերը արաբական երկիրներու յարաբերութեանց բարւոքման մէջ :

ՆԵՐԷ ԻՆԾԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա·

1920ի սկիզբը, երբ Ամերիկա գալու համար Պոլիսը կը ձգէի, զիս ճամբելու եկած էին որբանոցի սկաուտներէն տասնեակ մը եւ Կեդրոնական վարժարանի ուսանող ընկերներէս Թորգոմը, Գուրգէնն ու Վահրամը։ Պոլիս բնակող ազգական չունէի, որ զիս ճամբելու գային, արդէն, այդ օրերուն, տարագրութենէն վերադարձողի մը համար ազգական գտնելը հրաշքի համազօր բան մըն էր···

Ընկերներէս Թորգոմը հարուստի զաւակ էր· նշանակելի մտերմութիւն ալ չունէինք իրարու հետ· այնպէս որ, նաւամատոյցին վրայ իր ներկայութիւնը ճշմարիտ անակնկալ մը եղաւ ինծի համար ու զօրաւոր լեցուց սիրտս՝ այդ տղուն հանդէպ։ Միւս երկուքը, Գուրգէնն ու Վահրամը, եւ ես, Դ· դասարանի գրականութեան դասընթացքին հետեւողներ էինք, եւ իբրեւ այդ, աւելի մօտ էինք իրարու։ Մեր մէջէն միայն Վահրամն էր, որ իր ստորագրութիւնը տպագրուած տեսնելու բախտին արժանացած էր։

Վրանկէլի բանակին մնացորդներուն հետ Կովկասէն Պոլիս հասած, «Ժողովուրդի Ձայն» օրաթերթին մէջ «Կարմիր Գծէն Ներս» խորագրով իր յուշերը թերթօնի ձեւով կը հրատարակուէին, բարի նախանձով լեցնելով մեր սրտերը։ Ես դեռ հրատարակուած բան չունէի։ Անգամ մը միայն, գրականութեան մեր ուսուցիչը, շարադրութիւններէս մէկուն համար ըսաւ՝ թէ «շատ աննշան սրբագրութիւնով մը կարելի է զայն հրատարակութեան տալ»։

Մեր երեքին մէջ, կը թուէր թէ ամէնէն անբախտը Գուրգէնն էր· իր գրածները դեռ հրատարակելի ըլլալու սահմանին չէին մօտեցած՝ հակառակ անոր որ մեզի չափ ու թերեւս մեզմէ ալ աւելի կը սիրէր գրականութիւնը եւ թատրոնը· իր ծաղիկ կեանքին երկու մեծ սէրերը··· Իրեն համար «հայ գրականութիւն»՝ Ահարոնեան ըսել էր։ Անոր հանդէպ իր ունեցած սէրը պաշտումի կը մօտենար։ Կարդացած էր ու անընդհատ կը կարդար Հայոց «վշտի» եւ «ըմբոստացումի» այդ աննման երգիչին ամէն մէկ տողը· այնքան՝ որ անոր գրականութեան յորձանքէն չէր կրնար դիւրաւ ազատիլ, եւ իր շարադրութիւնները անխուսափելի կերպով կը կրէին Ահարոնեանի գրականութեան կնիքը։ Եւ օր մը, գրականութեան ուսուցիչը, դասարանին մէջ, բոլորիս ներկայութեան, պատուիրեց անոր՝ որ, ժամանակի մը համար դէթ, Ահարոնեան չկարդայ։

Իր միւս սիրոյն՝ Թատրոնին շնորհիւ էր, որ ան կը ճանչնար այն ատենուան Պոլսոյ Տրամաթիքին մէջ գործող բոլոր ուժերը՝ Սեւումեանէն, Արփլեանէն, Զարիֆեանէն, Շահխաթունիէն, Ներսէսեանէն ու Զափրաստէն սկսած մինչեւ յետին տնտեսն ու տոմսակավաճառը։ Ես ալ, մեր խնամակալներէն գաղտնի, իրեն հետ քանի մը անգամ տեսեր էի հայ թատրոնի մեծերը, զանազան դերերու մէջ։ Ուրախութիւնս մեծ եղաւ՝ երբ քարափին վրայ, իմ նաւ բարձրանալէն առաջ, ինծի յայտնեց՝ թէ իմ մեկնած նաւով Ամերիկա կը մեկնի նաեւ Յովհ· Զարիֆեանը։

— «Քեզի ծանօթացնեմ, ըսաւ խանդավառ կերպով մը, լաւ ճամբու ընկեր կ'ունենաս»։

Թէեւ քարափը խճողուած էր գացողներով, ճամբորդներով ու ճամբուողներով, բայց յաջողեցանք, նաւ բարձրանալէ առաջ, գտնել Զարիֆեանը· ու Գուրգէն զիս անոր ծանօթացուց՝ իբրեւ իր դասընկերն ու մտերիմը։

Մեծղի մարմնով մարդ մըն էր Զարիֆեան։ Հայէ աւելի կը նմանէր «Վայքինկի», Հիւսիսային ծովերու ծովահէնի մը։ Կարմիր, առատ ու գանգուր մազեր ունէր, եւ հաստ, լեցուն շրթունքներ։ Ծանօթանալու պահուս, երբ ձեռքս իրեն երկարեցի, կորսուեցաւ իր թաթին մէջ·· Ուժեղ մեծածաւալ ձայն ունէր եւ մաքուր, անթերի առոգանութիւն· ուրախ, սրտբաց մարդ էր, ու խոնարհ՝ ինչպէս բոլոր ճշմարիտ մեծութիւնները։ Ունէր բազմաթիւ սնտուկներ, եւ կը ջանար զանոնք ··· զողցնել տալէ առաջ նաւ բարձրացնել տալ։ Վերջը իրար գտնելու առաջադրութեամբ բաժնուեցանք իրարմէ։

Վերջին պահուն, Վահրամը, իր վերարկուին չեմ գիտեր որ ծակէն շիշ մը կոնեակ հանեց, ու ինծի երկարելով ըսաւ՝ որ նաւուն վրայ երբեմն մէկ մէկ քիչ խմեմ ու զինք յիշեմ։

— «Չե՞ս խորհիր, թէ առանց բերած կոնեակդ խմելու ալ կը յիշեմ քեզ», — ըսի ես, յուզուած ···

Գիտէի, թէ Վահրամ իր ճաշագինով, գնած էր այդ խմիչքը· այդ բանին գիտակցութիւնը պիտի թոյլատրէ՞ր՝ որ կոկորդէս խաղաղութեամբ վար իջնէր տաք հեղուկը ···

Վերջապէս, ժամանակը եկաւ, որ վերջին ձեռքսեղմումէ մը վերջ բաժնուինք ու ես բարձրացայ նաւ՝ որուն քարափ նայող կողմին վրայ, մեծ դժուարութեամբ, յաջողեցայ դիրք մը ճարել՝ եւ թաշկինակի ճօճումներով տեղս իմացնել ընկերներուս։ Երբ շոգենաւը վերջին անգամ սուլեց ու անիւները մեծ աղմուկով դառնալ սկսան, քարափ գտնուող սկաուտներու խումբը, տասնապետի հրամանին վրայ՝ «պատուի առաւ», ու ես, անմիջապէս ձեռքիս կոնեակին շիշը վար դնելով, փոխադարձեցի անոնց բարեւը։ Պահ մը մնացի այդպէս անշարժ, մինչեւ որ շոգենաւը կիսով դարձաւ ու քարափը անհետացաւ մեր տեսողութենէն։ Այն ատեն միայն յիշեցի Վահրամին բերած կոնեակին մասին, ու երբ վար ծռեցայ զայն վերցնելու համար, հոն չէր ··· Մէկը տարեր էր ···

Հոգ չըրի։ Կեանքիս մէջ կոնեակ չէի խմած եւ խմելու ալ փափաք չունէի։

«Բաժանումը կէս մահ է», ըսուած է։ Որքան իրաւ էր այդ տարազը բանաձեւողը ··· Թարթիչիս տակը դողդղացող արցունքի կաթիլ մը կար, մատիս ծայրով սրբեցի, ու վար իջայ տեսնելու՝ թէ խուցս ո՞ւր է։

Զարմանքս մեծ եղաւ՝ երբ ինծի սենեակից գտայ Զարիֆեանը, իր անհամար պայուսակներէն մէկ քանիին ու երկու օտարականներու հետ։

— Ի՜նչ հաճելի անակնկալ, ըսի ես, ուրախ։

— Այո, բայց շատ աւելի հաճելի պիտի ըլլար եթէ առանձին ըլլայինք ու քովերնիս, հետերնիս չըլլային էս ջուհուրդները։

Զորս հոգինոց խուց մըն էր մերինը։ Անկողնի տեղ ունէր իրարու վրայ երկ-երկու դարսուած չորս մսուր, այդ մսուրներէն աջակողմի վերինը ինծի ... րեւ անկողին պիտի ծառայէր, ... խակողմի վարինը՝ Զարիֆեանին։

Նաւուն վրայ մեզմէ զատ կային ... մաթիւ Հայեր, մեծ մասով երի... տղաք ու աղջիկներ։ Վերջինները, ... թէ բոլորն ալ, հարսնցուներ։ Նա... նստած՝ սիրտերը լեցուն, յոյսերով ... վախերով ··· «Աղօթեցէք, որ եր... ըլլանք» էր բոլորին խնդրանքը՝ ... Միհրանոյշ անունով մէկը կար ... մէջ, որ տարբեր էր բոլորէն· ... ձայն ունէր ու լաւ երգող էր։ Իրի...ները, երբ մութը իջնէր, կ'առն... նար խաղաղ անկիւն մը, եւ ակնար... վուն վրայ փշրուող լուսնի ... կ'երգէր։ Համակ յուզում եւ ... էր։ Բզկտուած սէրերու մորմոքը ... խար իր բառերուն մէջ։ Իր սիրտը ... ցաւ ոչ ոքի։

ԱՐԱՄ Հ...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ·

Ա· ՎԱՌԵԼԻՔՆԵՐ

1·— Հանքածուխ եւ փայտաքար· — Պատմական Հայաստանը ունի հանքածուխի եւ փայտաքարի (լինյիտ) բաւական հարուստ պաշարներ։ Դժբախտաբար սակայն կարեւոր հանքավայրերէն ոչ մէկը կ'իյնայ ներկայ Հայաստանի սահմաններէն ներս։

Երկիրը իր ամբողջութեան մէջ առնուած՝ առանձին յիշատակութեան արժանի է Օլթիի հանքածուխը, թէ որակի եւ թէ քանակի տեսակէտէն։

Ածխահանքը կը գտնուի Կարսի արեւմտեան կողմը ինկող Օլթի քաղաքէն 87 քիլմ· հեռու՝ դէպի հիւսիս — արեւելք։ Ան կազմուած է չորս տարածուն խաւերէ՝ իւրաքանչիւրը երկու մեթր թանձրութեամբ։ Ճարտարագէտ Հօուէլ Օլթիի հանքածուխին ընդհանուր պաշարը հաշուած է աւելի քան երկու հարիւր միլիոն թոն։ Նման պաշար մը, արմատական շահագործման մը պարագային, կրնայ բաւարարել ամբողջական Հայաստանի մը կարիքներուն կարեւորագոյն մէկ մասը։

Օլթիի հանքածուխը գոհացուցիչ որակի չոր հանքածուխ է։ Ջերմարար միջին կարողութիւնն է՝ իւրաքանչիւր թոնին 6350 թերմի (մէկ թերմին կը հաւասարի հազար մեծ քալորիի)։ Ան կուտայ շուրջ 17 առ հարիւր մոխիր։

Զոր ածուխները սակայն քօքի վե... ծելի չեն դժբախտաբար։ Այսպէս ... պէս պատրաստ վառելիք իր գործա... թենէն անկախ, Թորման շնորհիւ՝ Օ... հանքածուխը քաղաքի (ջեռուցման ...) գով եւ քիմիական ճարտարարուե... հում նիւթերով կրնար մատակարա... ամբողջ շրջանը։

Օլթիի հանքերէն զատ՝ կեդրոնակա... արեւմտեան Հայաստանի զանազան ... ջաններուն մէջ կը գտնենք հանքածու... ածխաքարի (անթրասիտ) եւ փայտա... րի (լինյիտ) բազմաթիւ խաւեր։ Կար... ւորներէն յիշենք հետեւեալները·

Ա) Ալաշկերտէն երեք քիլմ· դէպի ... բաւ — արեւելք՝ Մօլլա Սիւլէյման ... տաքարի հարուստ պաշարները։ Փայտա... քարը համեմատաբար աղքատ ածխ... անմիջականօրէն որպէս հա... վառելիք օգտագործելի, բայց ոչ ... լի։ Փայտի բնական ածխացումը ... մէջ տակաւին հասած չէ մեծ հա... տութիւններու (փայտաքարերու ... ծուխի պարունակութիւնը 50էն 70 հարիւր է հանքածուխինը՝ 75էն 90 հարիւր։

Բ) Կարին — Սարըղամիշ երկաթու... գծին մօտիկ՝ Փայաջուկի եւ Քիլ... փայտաքարի հանքերը։

Գ) Կարինէն 69 քիլմ· դէպի հա... արեւմուտք՝ Քիւքիւրթլիի հանքածու... խաւերը։ Համաձայն Հ· Հ· Պատ... կութեան տուեալներուն՝ Քիւքիւրթլի... ածխահանքը կը բաղկանայ չորս խա... րէ, իւրաքանչիւրը կէս մեթր ... թանձրութեամբ։ Ընդհանուր պա... կը հաշուուի շուրջ 150 հազար թոն։

Դ) Խնուսի շրջանին մէջ՝ Քիւիկի ... քածուխը՝ որ, բաղդատմամբ Քիւքիւր... լիի հանքածուխին, քանակով աւելի ... մեստ է, բայց աւելի լաւորակ։

Ե) Կարնոյ անմիջական շրջանին ... Սիվիշլիի փայտաքարը։

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Սարիկ պաճին յանկարծակի եկաւ։

— Պէ, մարդ, ի՞նչ կը պտտաս տղային վրայ։

— Ինչ՝ չպտտամ, մենք ալ կ'ըսենք նախրի մէջ հորթ ունինք։ Տղան քաղաք կը ղրկենք, որ բան սորվի, մի ըսեր, որ էշ կը մեծնայ։

Մարգարը դեռ կը հաշուէր· դիմագիծը բթամիտ տղու մը երեւոյթ առած էր, կարմրած, կախ ու մտածկոտ։

Մակարը, հերսոտ, գօտին կը քակէր պառկելու համար։ Երբ գլուխը բարձին դրաւ, տեսաւ, որ իր մէջ անկիւն մը արեւի թեթեւ շող մը կը խտխտար։ Հաճելի էր 270 համետներու մասին մտածել։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ քարվանճի պաշէն համետներու դրամն էր, որ իր ափին մէջ կը համրէր, կլորիկ, թանձր ու դեղին ոսկիներ։

— Արիմարդ, — ձայն տուաւ կինը։

— Աղա, դահրումար, ի՞նչ է։

— Ի՞նչ ըսեմ, արիմարդ, էսօր Մարսուպը կինէ փալանին եաին եկաւ ···

×

Սրտաղեղ էր։ Դուրսը աղմուկ, շարժում կար· մէկը եզներուն սամիները կը կապէր· ուրիշ մը սայլը կը քշէր· հարսներ ջուր կը կրէին, կը լսուէին խոփերու ձայներ։

Մակարենց բակին մէջ այդ պահուն խաղաղութիւն կար, այնպէս որ բակին մէջ պառկած Մակարի գդակին շուրջ դարձող մեղուի ձայնն ամբողջ բակն էր լեցուցեր։

— Արիմարդ, — ձայն տուաւ Սարիկը, — եկօ հորթը բռնէ՝ կովը կթեմ։

— Պոէ կնիկ, Մարգարը չկանչես։ Հէյ Մարգար։

Մարգար հանոցին մօտ դիզուած չոր խոտերուն մէջէն գլուխը յանկարծ վեր վերցուց, գիրքը ձեռքին։ Խոտին վրայ թառող հաւերը թարվառ եղան ու ձայն ձգեցին։ Մարգար, կակուղ խոտերուն մէջ տեղ շինած, այս անգամ Թումանեանցի «Լեգենդները» կը կարդար։ Երբ այլեւս իր անունը չլսեց, նորէն կոնակի վրայ պառկած սկսաւ կարդալ·

«Զէ ապափուշ,
Թէ վաղ թէ ուշ»···

Մայրը երբ տեսաւ իր զաւկին այդ ձեւ պառկիլը, գունատեցաւ։

— Մարգար։

— Հը՛։

— Էդպէս մի պառկիր, Մարգար, — խօսեցաւ մայրը։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ, մայր· քիչ առա՞ջ դո՞ւ կանչեցիր։

— Զէ, Մարգար, հէրդ կանչեց։ Ես տեսնեմ, այդպէս լաւ չէ պառկիլ։

— Բայց ի՞նչ կայ, մայր, ինչո՞ւ գունատ ես, — խօսեցաւ Մարգարը ինքզինք չակելով։

Մայրն ինչ ըսէր, առաջին անգամն էր, որ Մարգարի այդ ձեւով պառկիլը կը տեսնար, ճիշդ հօրը պէս, ահա թէ ինչու գունատեցաւ յանկարծ։

— Ի՛նչ, միթէ՞ Մարգարն ալ իր հօրը պէս պիտի ըլլար, միշտ բակին մէջ պառկող։

Կարգուելէն ի վեր, խեղճ կնիկը օր արեւ չտեսաւ։ Էսօր տարի մըն էր, որ ամուսինը Մարսուպի էշերուն փալան պիտի չինէ։

×

Յաջորդ օրը Կիրակի էր։ Մակարը քահանային խօսած էր, Մարգարը եկեղեցին մէջ գիրք պիտի կարդար։

Մարգարը առանձնապէս չէր սիրեր կարդալ, սակայն հայրն ու մայրը կը փափաքէին իրենց զաւկին ձայնը լսել եկեղեցին մէջ։

Մակարը այդ օր իր գդակը փոխեց, ծոպաւոր արախչին կապեց, փեսայ օրերու լաթերը հագաւ։ Գիւղացիներ նկատեցին, որ Մակարի վրայ հանդիսաւորութիւն մը կար։ Այդ օր Մարգարն ալ պիտի աշխատէր 270 համետներու հաշուին արատը սրբել իր ճակտէն։

Մակարը եկեղեցիին մէջ շատ լու... րեւոյթ մը առած էր· իր մօքով կը ... տեւէր երգեցողութիւններուն, ... երգողներէն առաջ կը սկսէր բառ... երբեմն ալ աչքին ծայրով տիրացու... ուին կը նայէր։

Գիրք կարդալու պահը կը մօտ... Մարգարը հետզհետէ ջղային կը ... նար։ Ախ, ինչպէս իրմէ հեռացն... գենդներու այն երկու տողը, որ իր ... կը դառնար հողմաղացի պէս։ Ուզ... րիշ բաներու մասին մտածել, ... եղանակ մը սուլեց, սակայն, ... ինչպէս՝ նորէն կուգար իր շուրջ կը ... նար, ինչպէս ընկոյզի հոտ առնող ... մը անճոռնի·

«Աչքիս վրայ քեռի քուչի։
Մի դդակ ա, հօ մի քուք չի···

Գիրք կարդալու պահն էր։ Մ... չապիկ հագած, դրակալին մօտեցա...

Այդ պահուն հօր վրայ անկեղծ կիւղածութիւն մը եկաւ, մանաւ... նկատեց, որ Մարգարի հասակը դր... լէն բարձր է։

Մարգարը, մոմը ձեռքին երբ «... թերցուածս» ձայնեց, հայրը՝ ... նկատեց, որ տղուն ձայնը փոխ... հասուցեր է։

ՀԱՐ...

(5 Տար·)

Զ) Կարինէն չորս քիլմ. դէպի արեւելք՝ Աղզը – Աճըքի փայտաքարի երկու խաւերը՝ 1,4 մեթր միջին թանձրութեամբ :

է) Համաձայն Ա. Սօլաղեանի՝ ածխաքարի խաւեր կը գտնուին Պիթլիսի շրջաքարի խաւեր կը գտնուին Պիթլիսի շրջաքարի, Զեմախ, Դերկալ եւ Քուֆրունի Հրու, Զեմախ, Դերկալ եւ Քուֆրունի շրջակայքը : Ածխաքարը հանքատեղի ամենակարեւոր տեսակն է, իր քածուխի ամենակարեւոր տեսակն է, իր չորը 95 առ հարիւր բնածուխի պարունակութեամբ եւ իւրաքանչիւր թոնին աւելի քան ինը հազար թոն ջերմարար կարողութեամբ : Դժբախտաբար այս շըրջաններու ածխաքարի քանակին եւ որակին մասին աւելի յստակ տեղեկութիւններ կը պակսին մեզի :

Ը) Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն՝ Վասպուրականը իր կարգին ունի հանքածուխի բաւական հարուստ պաշարներ : Մասնաւոր կերպով կը յիշատակուին՝ Բաշգալէի փայտաքարը, Մերվանէի, Սէյվանի, Ջերնաւիկի եւ Հազարանի հանքածուխի խաւերը : Բոլոր այս աւաններ կը գտնուին Վանայ ծովուն արեւելեան շրջանին մէջ :

Տ) Վասպուրականի մէջ առանձին յիշատակութեան արժանի կը թուի Ըլլաւ նորտուզի շրջանի Զուխի հանքածուխը, որու հողի մակերեսին իսկ երեւան եկող շերտերը 12էն 15 մեթր թանձրութիւն մը կը մատնեն :

Ժ) Վանայ եւ Արճակի լիճերուն անմիջական շրջանակին մէջ կը յիշատակուին նաեւ կուպրային ածուխի խաւեր : Կուպրային ածուխ կը գտնուի նաեւ Շատախի Շահմանիս աւանին մէջ :

ԺԱ) Հանքածուխի խաւեր կը գտնուին նաեւ Բալուի եւ Ջերմուկի շրջաններուն մէջ :

ԺԲ) Հանքածուխի խաւեր ունին նաեւ Խարբերդի եւ Ալիվանի շրջանները, որոնք սակայն դուրս կ՚իյնան Հայաստանի Ուիլսընեան սահմաններէն :

ԺԳ) Փայտաքարի եւ հանքածուխի այլ շերտեր կը յիշատակուին Տերսիմի, Բաբերդի եւ Թորթումի գաւառներուն մէջ :

ԺԴ) Արեւելեան Հայաստանի մէջ՝ Ա. Սօլաղեան կը թուէ Արաքսի հովիտի փայտաքարը, առանձին յիշատակելով Ջուլֆա եւ Մեղրի քաղաքներու մերձակայ հանքերը : Նման որեւէ յիշատակութիւն չենք գտներ սակայն Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Հայկական ՍՍՌ Ատլաս»ին մէջ :

ԺԵ) Ներկայ Հայաստանը, ինչպէս բազմիցս ասենին, հանքածուխի կամ ածխահանքի յայտնաբերուած հանքեր չունի : Ծանօթ են անշուշտ Ջաջուռի (Լենինականի մօտ) եւ Ջերմանիսի (Վեդիի շրջան) ածխահանքերը, որոնք սակայն փայտաքարի տեսակէն համեմատաբար աղքատ եւ քիչ ոչ վերածելի ածուխ մը միայն կը հայթայթեն («այրուող թերթաքար») :

Ինչպէս յայտնի կ՚ըլլայ, ուրեմն, Հայաստանի հանքածուխի պաշարները, թէեւ ընդհանրապէս բարձրորակ եւ քիչ վերածելի հանքածուխի կամ ածխաքարի չեն համապատասխաներ, յամենայն դէպս իրենց քանակով հեռու են արհամարհելի ըլլալէ : Ու, թէեւ դժուար է ըսել թէ անոնց կարեւորագոյն մասին շահագործումը որքան գործնական ու հասութաբեր պիտի ըլլար, սակայն հետաքրքրական է հաստատել՝ որ 1918 – 20ի տուեալները կը խօսին հանքածուխի եւ փայտաքարի 39 հանքավայրերու մասին արեւմտեան Հայաստանի, եւ երեսուն հանքավայրերու՝ արեւելեան Հայաստանի մէջ : Աւելորդ է թերեւս յիշեցնել՝ որ այն ժամանակ արեւելեան Հայաստան ըսելով նկատի չէր առնուեր միայն ներկայ Հայաստանը, այլ մօտաւորապէս՝ Արդուին – Օլթի – Ալաշկերտ – Արարատ գծէն դէպի արեւելք տարածուող հայկական ամբողջ հողամասը :

ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

(2 Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Հայաստանեան ժապաւէններու ցուցադրութեանց ներկայ գտնուողներ միշտ ալ գոյութիւն պիտի ունենան :

Զգացումի հարց է՝ արուեստի նախընտրութիւն ըլլալէ առաջ : Հոն են մամիկն ու պապիկը իրենց թոռներով ու համայն գերդաստանով : Եկած են լսելու հայրենի ձայնը : Ինչ փոյթ եթէ պաստառին մէջէն լսուող հայերէնը քիչ մը խորթ թուի ականջներուն եւ շատ անգամ անհասկնալի, իր ռուսական շեշտին պատճառաւ :

Տարականին գրաբար հասկցողները քիչ են բայց անոր հաւատացողները շատ : Այսպէս է նաեւ այս պարագային : Հայաստանէն ժապաւէն եկած է : Ո՞վ բեմադրած է զայն, ո՞վ է յօրինողը, ո՞վ երաժիշտը կամ դերակատարները : Աւելորդ հարցումներ հայ հանդիսատեսին համար :

Այս պարագան ընդհանրական բնոյթ ունի եւ յատուկ չէ միայն մամիկներուն եւ պապիկներուն : Շարժանկարային հասկացողութիւն ունեցող հանդիսատեսներն ալ նոյն ձեւով կը մօտենան հարցին : Մարդիկ որոնք գիտեն զանազանել Քարնէն, Քլուզոյէն, կամ Կօտար մը Շապրոլէն, բայց անկարող են աւելի ճիշդ անիմաստ կը գտնեն գիտնալ թէ ո՞ր բեմադրին կը պատկանի ցուցադրուելիք հայ ժապաւէնը : Այս ժխտական երեւոյթին մէջ, իրենց պատասխանատուութեան բաժինը ունին բնականաբար Հայաստանի բեմադրիչներն ու յօրինողները, որոնց անհատականութեան պակասը պատճառ դարձած է, որ իրենց անունները կորսուին ներկայացուած գործերու անսահման տափակութեանց մէջ : Մէկ երկու բացառութիւնները՝ իր ատենին եւ կարգին մատնանշած ենք արդէն :

Գրողներու եւ արուեստագէտներու համագումարներ կը կատարուին Երեւանի մէջ եւ ամէն ոք կը մատնանշէ մեր եւս հաստատած երեւոյթները : Բանաձեւեր կը քուէարկուին, (միաձայնութեամբ) հայկական շարժանկարը հասցնելու համար իր արժանի բարձրութեան : Այս բանաձեւերուն տուած արդիւնքներուն կը պատկանի «Հայրենի Երգ» ժապաւէնը որ երեկոյթին առաջին մասը կը կազմէր : Բեմադրութիւնը՝ Լեւոն Իսահակեանի, յօրինողներ՝ Հր. Ցովհաննէսեան, Ա. Շահինեան եւայլն : Փաստանկար մը, նըւիրուած Հայաստանի խորհրդայնացման 40րդ տարեդարձին. — « 40 տարեկան է Երեւանը, դա իր իսկական տարիքն է » կ՚ըսէ խօսնակը : Երբ Հայաստանի մէջ, կառավարութեան պաշտօնական նախաձեռնութեամբ Երեւանի 2000ամեակին նըւիրուած հանդիսութիւններ կը ծրագըրուին, առնուազն շփոթութիւն կը պատճառէ ժապաւէնին մէջ ներկայացուած Երեւանի տարիքը :

Այս մատնանշումը ըրինք ցոյց տալու համար ներկայացուած գործին փաստաթղթային հանգամանքը : Աւելորդ է ըսել որ ժապաւէնը մէկ նպատակի կը ծառայէ. — Ծանօթացնել Հայաստանը այն ձեւով եւ ոճով, որ կը համապատասխանէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան մէջ դեռ ապաստան գըտած սթալինականներուն շահերուն :

Ցանկերդ դարձած պատկերներ, որոնք կը հրամցուին ըստ պարագայի՝ եւ այս ի հեճուկս մեր ժողովուրդին, անոր իսկական շահերուն, ի հեճուկս մեր արուեստին ու անոր իսկական վերելքին շարժանկարի մարզին մէջ : Բայց հակառակ իր դանդաղ ընթացքին, ձախաւեր մօնթաժին, մէկ խօսքով փաստանկարի մը տարրական տուեալներէն զուրկ հանգամանքին, ժապաւէնը յաջողեցաւ այսուհանդերձ քանի մը կարօտի հառաչներ խլել ջերմեռանդ հանդիսատեսներուն կուրծքերէն : Կոմիտասի «Անտունին» երգուած Պօղոսեանի կողմէ, Նահապետ Քուչակի յիշատակութիւնը խօսնակին կողմէ, ինչպէս նաեւ ալեւոր Արարատի սպիտակ ներկայութիւնը պաստառին վըրայ, զգացական լուրջ պատճառներ են որպէսզի մեղմենք մենք եւս մեր քննադատութիւնը հանդէպ այս ժապաւէնը անորակ յօրինողներուն :

Երեկոյթին երկրորդ բաժնին վերապահուած էր «Ճամբայ» լիամետրաժ ժապաւէնը, այլ խօսքով՝ երկարատեւ ժապաւէն մը, որուն բեմադրիչն է Ս. Գէորգեան, յօրինողը՝ Բաղրադեան : Մէկէ աւելի առաւելութիւններով օժտըւած գործ մըն է այս : Գիւղի մը կեանքը, իրեն յատուկ սովորոյթներով : Աշխատանք, սէր, ընտանեկան բարքեր, պատկերացուած ճշգրիտ կերպով՝ առանց չափազանցութեանց : Դերակատարները յաջող կերպով անձնաւորած են ժապաւէնին տիպարները : Ամէն ոք յարմար ձեւով զետեղուած է իր դերին մէջ : Պատկերներուն կեդրոնացումը, շրջանակաւորումը եւ լուսաւորումը ճաշակով կատարուած է Ռ. Սարոյեանի կողմէ : Նիւթը ինքնին որեւէ առանձնայատկութիւն մը չունի, բացի այն երեւոյթէն որ ժապաւէնին մէջ ցոյց կը տրուի հայ «խուլիկաններ», որոնք սեւ չուկայով եւ նման անարդ զբաղումներով կը պարապին :

Ապասթալինացման թեթեւ փաստ մըն ալ այս :

Սթալինեան շրջանին ոեւէ բեմադրիչ չէր յանդգներ ըսել որ խուլիկաններ գոյութիւն ունին Խորհրդային ընկերութեան մէջ :

Գործին հեղինակները մեծապէս ազդըւած են Երուխանի, Նար-Դոսի, Պարոնեանի եւ Օտեանի տիպարներէն եւ յաջող կերպով պատկերացուցած են զանոնք :

Մասնաւորաբար գնահատելի է բեմադրութիւնը, որուն ոճը կը համապատասխանէ շարժնկարի արուեստին առանձնայատկութիւններուն :

Մաղթենք որ այս ժապաւէնը նոր ճամբայ մը հանդիսանայ հայկական շարժանկարի արուեստագէտներուն համար, որովհետեւ այդ մարզին մէջ եւս շատ են ճամբաները եւ ընտրութեան կը կարօտին :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնը՝ « Հարիւր հազար տոլար արեւուն տակ » ընտրուած է Քանի Շարժանկարի Փառատօնի վարչութեան կողմէ մասնակցելու այս գարնան միջազգային մրցումին : Թրուֆոյի մէկ ժապաւէնը եւ Մալաքեանի այս գործը պիտի ներկայացնեն ֆըրանսական շարժանկարը երկու կարճ փաստանկարներով : Անրի Վերնէօյ այս վերջին ֆիլմին արտաքին տեսարանները դարձուց Մարոք եւ Ամերիկա : Իր այս նոր յաջողութիւնը կուգայ անգամ մը եւս ապացուցանել թէ Մալաքեան Ֆրանսայի ներկայ լաւագոյն սակաւաթիւ բեմադրիչներէն է, ծանօթ շարժանկարի արուեստին, բեմադրիչի արհեստին ու նաեւ հանրութեան պահանջին :

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ժորժ Քլեմանսօ, Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին վարչապետ էր, ճարտարարուեստագէտ մը, որ անոր այս առաքինութեան ծանօթ չէր, առաջարկեց միասին ընել գործ մը, որ այնքան ալ մաքուր չէր :

— Խարեբայ մըն էք, գոչեց Քլեմանսօ բարկութեամբ : Զէ՞ք ամչնար այսպիսի բաներ առաջարկել ինծի :

— Բայց, ես ալ պէտք է որ ապրիմ, ըսաւ ճարտարագէտը, ինքզինքը արդարացնելու համար :

— Այնքան ալ անհրաժեշտ չէ, պատասխանեց անկաշառ վարչապետը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵԱԹՕՆԸ (72)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ամէն ուր տուն,
Լազլակն ուր բուն,
Հարսին փեսին
Մի բարձ, մի բուն :

Տօնէն, պատի տակով անցնելիս, բարձրաձայն ասաց.
— Բարի գիշեր, Խոդեդան : — Ապա կամացուկ աւելացրեց. — Երնէկ մի կըռուն էլ էղնէր, մենք պսակուէինք ...

×

Հետեւեալ օրը Դաշտադէմցի Գէորգը իր ճրագի կոտոցը վառելով եւ Խութ-Բռնաշէն գաւառակի նորապսակ զոյգերի մատեանը բաց անելով՝ մանրիկ տառերով արձանագրեց. «Երէկ, 1899 թուականի Սեպտեմբերի 25ին, Արինօք գիւղի նոր բնակիչ Զօրօ – Ասատուրը (Խոդեդան), որ եկել էր Մօտկանից երկու տարի առաջ՝ ընտանիք կազմեց : Նա ի բարձ ելաւ քրդազոմցի Բայազի հետ (հօր անունը Մարտօ, մօր անունը Մանիշակ՝ չինական դասից) : Նրանց խըճիթը շինուած է Արինօքի Զօրաբերանի բարդու ծառերից : Տայ Աստուած, որ նրանց տունը լցուի երեխաներով եւ ուրախութիւնով : Ամէ՛ն » :

ՓՐԿԱՆՔ

Նոր էր ամուսնացել Խոդեդանը, հագիւ էր զգացել ընտանեկան կեանքի առաջին քաղցրութիւնը, երբ նրա գլխին պայթեց մի անսպասելի փորձանք :

Հացիկ գիւղի հարուստ հողատէր Գոմէշ Մխօն գէլխեղդ շների հալածանքից երկու տարի յետոյ մեռել էր : Մահից առաջ նա գրաւոր գանգատ էր ներկայացրել Մուշի գաւառապետին, որի մէջ մանրամասն նկարագրել էր, թէ ինչպէս արինօքցի մի հովիւ, օրը ցերեկով, գէլխեղդ շներ էր արձակել իր վրայ գիւղի մէջ :

Ասատուրը սարումն էր, երբ Աւեսի Հաջին նրան շտապ իր մօտ կանչեց :

— Քեզ վրայ զոռ գանգատ կայ, — ասաց աղան : — Փաշան կարգադրել է, որ քեզ գտնի տան եւ բանտարկեն :

— Ինչո՞ւ, — զարմացաւ Խոդեդանը :

— Նրա համար, որ դու ճանապարհով անցնելիս գէլխեղդ շներ ես արձակել մի հարուստ Հայի վրայ :

— Բայց դա երկու տարի առաջ է եղել, հին պատմութիւն է, — բացատրեց հովիւը :

— Աղան նոր է մեռել : Մեռնելուց առաջ գանգատ է ներկայացրել գաւառապետին :

— Բայց չէ՞ որ ես արդար գործի համար եմ շներ արձակել : Նա հրաժարւում էր վճարել իր փորմշակի վարձը :

— Միեւնոյնն է, օրէնքով դու մեղաւոր ես ճանաչուած : Հէնց հիմա գնա Մուշ եւ խնդիրը լուծիր :

— Ո՞ւմ մօտ գնամ :

— Գաւառապետի : Նրա սարայը գըտնւում է Ալան – Ղափլան խանի մօտ, Ալադին պէյի մզկիթի դիմաց : Մի անճոռնի շինութիւն է, փայտէ կիսալուսինը ճակատին : Էնտեղ են նստում կառավարիչ Շէֆքէթ փաշան, ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտին, մէջլիսի պատգամաւոր Քաչալ Արդուլը եւ միւս մեծ ու փոքր պաշտօնեաները, — պարզաբանեց աղան :

— Բայց փաշան կարող է ինձ բռնել տալ :

— Դու աշխատիր նրան բռնել, — մըտերմական անկեղծութեամբ ասաց Հաջին :

— Ինչո՞վ :

— Բաշխիշով :

— Միթէ՞ Մուշի գաւառապետը կաշառք է վերցնում, — զարմացաւ Ասատուրը :

— Գաւառապետն էլ է կաշառք վերցընում, նահանգապետն էլ, մոլլան էլ : Նոյնիսկ սուլթանին կարող ես կաշառել :

Աւեսի Հաջու այս անկեղծ խոստովանութիւնը երկու հանգամանք պարզեց Խոդեդանի համար, որ օսմանեան տէրութեան մէջ կաշառքը իշխում է օրէնքի վրայ եւ, երկրորդ, որ իր աղան կատաղի հակառակորդ է այդ տէրութեանը :

— Հիմա՞ գնամ, — հարցրեց հովիւը :

— Անմիջապէս մեկնիր :

— Բայց երթամ ի՞նչ ասեմ, — ծոծրակը մտահոգութեամբ քորելով նկատեց Ասատուրը :

— Գնա մի բան դիր բուռը եւ գլուխդ ազատիր, թէ չէ կարող են քեզ աքսորել : Ոսկի ունե՞ս :

— Չունեմ :

— Գոնէ մի քանի հին ոսկեդրամ : Դըրանք աւելի թանկարժէք են :

— Ոսկեդրա՞մ :

— Մի որեւէ բան, միայն թէ ոսկի լինի :

— Գնացի, — ասաց Խոդեդանը եւ, յուզուած ծխելով, դուրս եկաւ Աւեսի Հաջու մօտից :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սաթենիկ Պ. Տէմիրճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօրաքրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԷՐ – ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄՈՆԹԵԼԻՄԱՐ.— Այրի Տիկին Մ. Լուսինեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին՝

ՏԵԼԵՄԱՔ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի, 19 *Ապրիլ* 1964, *Հռոմի ժամով՝* 10·30*ին*, *Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը :*

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մըխիթարեան Ուխտէ՝ նորօծ Հ. Վըրթանէս Վ. Ուլուհոճեան: *Պիտի քարոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Յարութեան Ուրախութիւնը»:*

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնս պատիւ ունի ծանուցանելու որ այս Կիրակի օրուան պատարագին մաս պիտի կազմէ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկ. Պ. Մ. ՕՖԼԱԶԻ, դպրաց դասը՝ դպրապետութեամբ Պ. Յ. ՀԱՔԻԼԵԱՆԻ:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, ժամը ճիշդ 10ին Կարտանի մէջ, (Պիվէրի Գեղունի սրահ) Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի՝ Ապրիլեան մեր նահատակներուն անմեռ յիշատակին, իսկ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմին Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կարտանի, Պիվէրի եւ Էքսի Հայերը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ պատարագին եւ հաղորդուիլ մեր նահատակներու ոգիով եւ խորհրդով :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. Ռ. ԳԱՅԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Հապէշեանէ յիսուն Փրանք իր ամուսնոյն Յովհ. Հապէշեանի մահուան քառասունքին առթիւ, նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Պէզճեանէ քսան, իրենց հօրեղբօր Յովհ. Հապէշեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Ընկերուհի Մարի Խաչատուրեանէ եւ զաւակներէն յիսուն Փր. իրենց ամուսնոյն եւ հօր Յարութիւն Խաչատուրեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Ընկերուհի Ազաւնի Երկանեանէ յիսուն իր եղբօր Յարութիւն Խաչատուրեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13–ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Թէաթր Մունիսիփալի սրահը : Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգնոփ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4*ին եւ կ'աւարտին* Մայիս 30ին, *Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:*

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), *Մշակոյթի Տան Գ. յարկը :*

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ : Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ :

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 *տարեկան: Տղաք՝* 6–14 *տարեկան:*

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռըմանժի *բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի :*

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ԶՈՄ ի եւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին :

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օդափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15, բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը* 10–12:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ : Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ. *Փարիզ* (9):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ՄԷ...

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ

ԻՍԻ.— ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ

ԻՍԻԻ համար՝ Ուսանողներու՝ կէս գին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ

PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 21ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ :

Մանրամասնութիւնները Յաջորդով :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

1915 24 AVRIL 1964 DEUIL NATIONAL ARMENIEN

ԱՊՐԻԼ 24 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

FERMETURE DES MAGASINS

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթ. պատուիրակ Արեւ. Եւրոպայի Հայոց, ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, Էկզարք Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայերու, վեր. ՍԻՍԼԵԱՆ: ներկայացուցիչ Փարիզի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ :

Հետեւելով Հարաւային Ամերիկայի եւ Միջին Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն օրինակին եւ դրական կերպով *ոգեկոչելու համար* 1915*ի մեր* մէկ միլիոն 500·000 նահատակներուն յիշատակը :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Երրորդ անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի հայ վաճառականներուն որպէսզի փակեն իրենց խանութները, աշխատաւորներուն եւ ուսանողներուն, որպէսզի դադրին աշխատելէ

ՈՒՐԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Այս նպատակաւ կը կազմակերպէ երիտասարդներու խումբեր, որոնք պիտի այցելեն խանութները եւ պատշաճ սուգի ազդը բաժնեն :

Ֆրանսայի Հայերը տեղեակ են արդէն թէ անցեալ տարի, իրենց շրջանին մէջ, հարիւրաւոր վաճառատուներ մասնակցեցան այս ձեռնարկին, որ այսօր կոչուած է ընդհանրանալու գաւառին մէջ եւս :

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Նոյն օրը, եկեղեցիները մասամբ բաց պիտի մնան եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարեն: Այսպէս՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին բաց պիտի մնայ ժամը 3էն 5 եւ ժամը 4ին Սերովբէ Սրբազան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան մեր նահատակներու յիշատակին :

Տեղեկութեանց համար *դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—*

PARIS — CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
32, Rue de Trévise — Vendredi de 19 h. à 22 ou Tél. NAT. 42-50 ou TRI. 57-74.

L'YON — DONIKIAN, 1, Rue de l'Espérance (3e).

VALENCE — Dr. KOHARIAN, 42, Avenue Sadi Carnot.

MARSEILLE — KHAYIGUIAN D. — 75 Canebière, Tél. : CO 47-74.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկե*ղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.*

Մարսէյլ. *Մայիս* 2, *Շաբաթ երեկոյ, ժամը* 8·30*ին*, *«Սալ Մազընօ»* : 88 Րիւ տ'Օպաներ

Վալանս. *Մայիս* 3, *Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը* 3·30*ին*, Թէաթրը մունիսիփալ
Փօն տը Շէրիւի, *Մայիս* 8, *Ուրբաթ երեկոյ ժամը* 8·30*ին*, Սինէմա Րուայալ
Լիոն, *Մայիս* 9, *Շաբաթ ժամը* 20·30ին, 50 Րիւ Պանսէլ :
Տէսին, *Մայիս* 10, *Կիրակի ժամը* 3·30*ին*, *Հ. Յ. Դ. Տան սրահը* :
Վիէն, *Մայիս* 17, *Կիրակի ժամը* 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 *Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :*

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 17 AVRIL 1964
LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9987 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — Nº 9987

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԷ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ կը յաւակնի Համաշխարհային խաղաղութեան պահակի դերը կատարել, չուրջ երկու տասնեակ տարիներու իր գործունէութեամբ — աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել անգործութեամբ —, ապացոյց տուաւ թէ իսկական ժառանգորդն է Ժընեւի հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան :

Այս երկու արիսպագոսներն ալ, ծնունդ առին եւ երկրորդ Համաշխարհային պատերազմներուն, ապարէզ իջան արգիլելու համար ազգամիջեան պատերազմները: Անդամ պետութեանց միջեւ ծագած վէճերը խաղաղութեամբ կարգադրելու առաջադրանքով :

Հազիւ կեանքի կոչուած, Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութիւնը անճրկեցաւ եւ իր անկարողութեան ջախջախիչ փաստը տուաւ 1920 Սեպտեմբերի վերջերը, երբ իր մէկ անդամը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւնը յարձակման ենթարկուեցաւ Քեմալ Քարաբէքիրի բանակներուն կողմէ :

Ի զո՜ւր անցան Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումները Ժընեւի արիսպագոսին : Հայաստանի անկախութիւնը ճանչցեր էին հանդիսաւորապէս քառասուն օր առաջ, 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի դաշնագրով, որուն նախաբանը կը կազմէր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը :

Միջազգային այդ դաշնագիրը ստորագրելով, Հայաստանի Հանրապետութիւնը փաստօրէն անդամ կը դառնար Ազգերու Դաշնակցութեան : Ուխտին 16րդ յօդուածը կը պարտադրէր այս վերջինը զինուորական աջակցութիւն փութացնել իր այն անդամին, որ յարձակման կ'ենթարկուէր թշնամի պետութեան մը կողմէ :

Սեւրի դաշնագրի մելանը տակաւին չչորցած՝ բոլորը, եւ ամէնէն առաջ Հայկական Դատի պաշտպան կարծուած «Մեծ Դաշնակից»ները ուրացան իրենց հանդիսաւոր խոստումները եւ դաւաճանեցին, առաջին պատեհութեամբ իսկ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտի ամէնէն կարեւոր տրամադրութեանց : Պիղատոսի պէս լուացին իրենց ձեռքերը, առանց խղճահարութեան :

Հայաստան լքուեցաւ իր բախտին : Քեմալ ու Լենին հասան իրենց նպատակին, իրարու մէջ բաժնելով մեր մնացորդը :

Այս պատմական ցաւալի իրողութիւնը յիշեցինք տեսնելով դերը, զոր բռնած են Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան «մեծ» անդամները Կիպրոսի հարցին մէջ, դժուարացնելով անոր լուծումը :

Երեքուկէս ամիսէ ի վեր արիւնը կը հոսի կղզիին մէջ եւ ՄԱԿն ու իր Ապահովութեան Խորհուրդը կիսամիջոցներով ժամավաճառ կ'ըլլան, փոխանակ կտրուկ միջոցներու դիմելով սաստելու իրենց անդամներէն Թուրքիան, որ գլխաւոր պատասխանատուն է ստեղծուած ներկայ անել կացութեան :

Բոլոր փաստերը ցոյց կուտան թէ Կիպրոսի Թուրքերը զինողն ու քաջալերողն է եղած Անգարայի կառավարութիւնը, Դեկտեմբերէն շատ առաջ :

Կիպրոսի կառավարութիւնը ձեռք անցուցած է գաղտնի փաստաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ ի՛նչ յետին մտքերով ճամբայ ելած են կղզիին Թուրքերը:

ՄԱԿը կ'անճրկի իր նախորդին՝ հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան պէս, անգամ մը եւս հաստատելով այն յաւիտենական ճշմարտութիւնը թէ «իրաւունքը զօրաւորինն է»:

Սակայն մենք հաւատացած ենք, որ ի վերջոյ արդարութիւնը պիտի յաղթէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌԸ

ԲՐԻ՞ՆՁ Կ'ՈՒԶԷՔ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Աւելի ողջ քան երբեք, Նիքիթա Խրուշչեւ ծանր յարձակում մը ըրաւ Չինացիներուն վրայ, իր սովորական պատկերալից ոճով :

Կրեմլինի համագումարներու սրահին մէջ, վեց հազար հոգիի ներկայութեան, Խրուշչեւ առիթ առնելով Խորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի զինուորական օգնութեան եւ գործակցութեան դաշինքի ստորագրութեան քանամեակը, խօսեցաւ մէկուկէս ժամ :

Նախ ծանրացաւ չին – խորհրդային տարակարծութեան վրայ որ միայն տեսական չէ այլ շատ ծանրակշիռ : Խրուշչեւ բռունցքը սեղանին զարնելով, պոռալով խօսած է «Փեքինի ոճիրին» վրայ ապա, մանրամասն տեղեկութիւններ տուած Չինաստանի տնտեսական ձախողութեան վրայ :

Խորհրդային վարչապետը յիշած է խորհրդային հանքագործին Չինաստան այցելութեան պատմութիւնը : Հանքագործը Շու էն Լային կը հանդիպի եւ զարմանքով կ'ըսէ .— Բայց դուք բան մը չունիք, ժամանակին հաւ ու հաւկիթ ունէիք: Է, կը պատասխանէ Շու էն Լայ, հաւերը կերանք, ուրեմն պարզ է որ այլեւս հաւկիթ չկայ :

Խրուշչեւ շեշտած է թէ չին ղեկավարները լուրջ դժուարութիւններ պատճառած են շարժումին : «Չինացիք կ'ուզեն պառակտում ստեղծել մեր կուսակցութեան եւ բանուորական շարժումին մէջ : Կը քննադատեն մեր կուսակցութիւնը եւ ուրիշ կուսակցութիւններ որովհետեւ անոնք մեծ կարեւորութիւն կուտան տնտեսական բարգաւաճման եւ ժողովուրդին հանգստութեան հարցերուն: Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ընկերներուն հակազդեցութիւնը եթէ յանկարծ ըսենք իրենց .— «Կը բաւէ որքան տնտեսութիւնը զարգացուցինք, կը բաւէ «իւղ կապել», պէտք է պաշտպանուինք փոքր – քաղքենիութեան այլասերման դէմ, պիտի բարեփոխենք մեր ճարտարարուեստը որպէսզի մեծաքանակ գօտի արտադրէ, գօտիները կը սեղմենք մինչեւ վերջին ծակը եւ յառա՜ջ, ընկերներ: Բայց յառաջ դէպի ո՞ւր, դէպի գերեզման »:

« Ղեկավարներու փոքր խմբակ մը յաւակնութիւնն ունի ըսելու որ յեղափոխականները իրենք են : Եթէ կարելիութիւնն ունենայինք տղամարդ տղամարդու դիմաց խօսելու չին ժողովուրդին հետ, անշուշտ տարբեր կ'ըլլար : Եթէ այդ ժողովուրդին ըսէիր որ պատերազմի եւ բրինձի միջեւ ընտրութիւն ընէ, բրինձ կ'որոշէր : Չին բանուորներն ու գիւղացիները կը նմանին մեր բանուորներուն ու մեր գիւղացիներուն, աշխարհի բոլոր բանուորներուն ու գիւղացիներուն կեանքըն իսկ ցոյց պիտի տայ թէ ո՞ւր են իմաստութիւնն ու ճշմարտութիւնը : Արդեօ՞ք օր մը, ժողովուրդ մը կամ կուսակցութիւն մը դիմած է չին ղեկավարներուն խրատ առնելու համար անոնցմէ թէ ի՞նչպէս իշխանութեան գլուխ կարելի է հասնիլ: Անշուշտ ոչ: Ժողովուրդն է որ կ'որոշէ առիկա : Պատրաստ դեղագիր չկայ : Եթէ միայն մեզմէ կախում ունենար, վստահ եղէք որ ամէն բան ըրած կ'ըլլայինք որպէսզի դրամատիրութիւնը վերջնականապէս ջնջուի աշխարհի երեսէն, որպէսզի յեղափոխութիւնը յաղթէ ամէն կողմ : Բայց ձգենք պարապ երազները: Իրատես մարդիկ ենք: Որեւէ գնով պէտք չէ խաղալ յեղափոխութեան հետ, յեղափոխութիւնը չարտածուիր, ներսէն կ'ըլլայ: Չի բաւեր կարգախօսքեր պոռալ: Կենսականը արտադրութիւնը զարգացնելն է, մարդիկը կշտացնել, հագցնել, բնակութիւն տալ : Եթէ չին ղեկավարներուն հետեւէինք պէտք է դրամատիրական երկիրներուն յեղափոխութիւն պարտադրէինք: Բայց ի՞նչ ձեւով, օրինակի համար, պիտի կարենայինք օգնութեան հասնիլ Ֆրանսական բանուորական դասուն իր յեղափոխութեան գործադրութեան մէջ: Պէտք է պատերա՞զմ յայտարարենք Ֆրանսայի : Պատերազմը զոհեր կը խլէ : Եւ որո՞նք են այն մարդիկը որոնք պիտի մեռնին այս պայքարին մէջ: Բանուորական դասը եւ ոչ միայն դրամատէրերու փոքր խմբակ մը : Ոչ այդ ճամբան պէտ է եւ կը մերժենք զայն առնել: Յեղափոխական մեր պարտականութիւնն է բազմապատկել հարստութիւնները, գոհացնել մարդոց կարիքները եւ կրնանք հպարտ ըլլալ ձեռք ձգուած արդիւնքով : Եթէ տարբեր քաղաքականութիւն մը վարէինք, մեր մասին ի՞նչ պիտի ըսէին Արեւմուտք : Որ Ռուսերը, յեղափոխութենէն ետք նոյն ծակ վարտիքներն ունին: Ի՜նչ աղուոր փրոփականտ : Արեւմտեան բանուորը կրնայ ինք իրեն ըսել .— Ինչո՞ւ ընկերվարութիւն ընտրեմ, եթէ ինծի ծակած վարտիկ պիտի բերէ երբ հիմա աղուոր տաբատ ունիմ :

Այս սրամիտ ու տեղին պատկերներով է որ խորհրդ. վարչապետը Չինացիներուն «հաշիւը մաքրած է »:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԷ ԹԵՒ ՈՒՆԷԻ...

Ինչե՜ր պիտի երգէր բանաստեղծը, եթէ կարենար նախատեսել 1915 Ապրիլ Տասնըմէկը :

Իր երեւակայութիւնը բոցավառ կայծեր պիտի արձակէր, պիտի սաւառնէր արեւելքէն արեւմուտք, անսահման աւերակներու եւ արեան գետերու վրայ : Պիտի տեսնէր ամբողջ քաղաքներ ամայի եւ խոպան : Տարածութիւններ ուր բուերն անգամ կը վախնան բոյն դնել :

Իր աչքին առջեւ պիտի պարզուէին անհնազանդ դաշտերը, եւ իր ոտքերուն տակ պիտի խշրտային ջարդուփշուր ոսկորները աւելի քան մէկ միլիոն հարազատներու :

Թափ տալով երեւակայութեան, պիտի հասնէր դէպի Միջագետքի անապատները, ուր աւազը այլեւս անճանաչելի դարձած է, խառնուելով մարդկային ոսկորներու փոշիներուն հետ :

Յետոյ ամփոփուելով եւ նորէն թափ տալով իր երեւակայութեան, մէկ – մէկ պիտի համրէր Հայաստան աշխարհի նահանգներն ու քաղաքները, աւաններն ու գիւղերը, ապարանքներն ու խրճիթները: Եւ ահա իր առջեւ ձեւ ու մարմին պիտի առնէին .—

Հարիւր հազարաւոր գիւղացիներն ու արհեստաւորները, որ քարէն հաց կը հանէին աւարառու եւ ջարդարար խուժանի մը արիւնածարաւ նայուածքին առջեւ .

Հազարաւոր չարքաշ մտաւորականները, որ լոյս կը ցանէին խաւարակուռ Անատոլուի լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ .

Հարիւր հազարաւոր կիներն ու աղջիկները, որ իրենց աշխատանքովն ու բարի ժպիտովը կը շէնցնէին տուն – տեղ, հայրենի բուխերիկները .

Անհամար երախաներն ու մանուկները, որոնք ապարէզ կը կարդային երկնքի թռչուններուն, իրենց կայտառ կանչերով եւ կենսայորդ շարժուձեւերով .

Բիւրաւոր մամիկներն ու ծերունիները, որոնք խունկի հոտ կը բուրէին տուներու երդիքներուն վրայ եւ սեմերուն առջեւ .

Ապա կղերն ու առեւտրականը, բժիշկն ու փաստաբանը, երկրաչափն ու հողագէտը, հաշուակալն ու գիտունը, գիւղապետն ու հանրային պաշտօնեան .

Եւ անոնց վերեւ, իբրեւ լուսապայծառ համաստեղութիւն, գրագէտն ու բանաստեղծը, յեղափոխական առաքեալն ու մտքի վաստակաւորը, արուեստագէտն ու երգիչը, նկարիչն ու երաժիշտը, իմաստասէրն ու վարդապետը, նորածիլ տաղանդն ու հասուն իմացականութիւնը .

Ու վերջապէս հազար ու հազար զինուորներն ու բանուորները, սկիզբէն իսկ զինաթափ եւ չղթայակապ :

Հազիւ ակնարկ մը նետած, անոնք պիտի փոշիանային, եւ բանաստեղծը, անլուր խռովքի մը մատնուած, պիտի վերսկսէր երգը ,—

« Թէ թեւ ունէի », «Ազատ Մասեաց » սարերէն կը թռէի Լոնտոն եւ Փարիզ, Պերլին եւ Հռոմ, Պետրոկրատ եւ Մոսկուա, յետոյ մինչեւ Ամերիկա : Կը բարձրանայի մինչեւ աստղերը, կ'իջնէի ամպերն ի վար, եւ կ'աղաղակէի բոլոր ուժովս .

— Ժողովուրդ մը կար այս հողերուն վրայ եւ այսօր չկայ : Ուրա՞խ էք որ չըկայ : Դուք որ միլիոններ կրակը նետեցիք յանուն ազատութեան եւ արդարութեան, ուրա՞խ էք որ երկուքնալ խաչուեցան այդ ժողովուրդին հետ, ջարդուփշուր խորտակուեցան այդ ժողովուրդի ոսկորներուն հետ, որպէսզի անոնց տեղ քարուղի հորեր ժայթքին աւերակներէն : Որպէսզի հարթուէին արշաւանքի խճուղիները ի փառս եւ ի չահ աշխարհակալութեան :

Թէ թեւ ունենայի, պիտի թռէի կառավարական պալատներու կտուրին վրայ եւ պիտի հարցնէի բարձրաձայն .

— Ձեր ուրացումն ու դասալքութիւնը իբրեւ յաղթական եւ դաշնակից, ինչո՞վ կը տարբերի միւսին դաւադրական կատաղութենէն : Մէկը միւսին լրացումը չէ՞ : Թաղն ու պսակը, փշէ պսակը աշխարհադղորդ Ողջակէզին, որ չարունակուեցաւ տարիներ ու տարիներ, ձեր աչքերուն առջեւ :

Եւ դուք որ «պատերազմի ոճիրները » կը դատէք այսօր, մանրակրկիտ հարցաքննութեամբ, գոնէ Զատկի օրով մը հարցաքննեցի՞ք ձեր խիղճը, ի յուշ այն միւս քստմնելի, աննախընթաց ոճիրներուն — Հայաջինջ Սարսափնե՜ր — որոնց հեղինակը իբրեւ հաւասարազօր անդամ բազմած է այսօր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ: Ինչպէս երէկ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ...

Շ.

21 Ապրիլ 1946

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր դաւ մը երեւան ելած է Համայի մէջ ուր լուսարդել պարտադրուած է : Անմիջապէս ձերբակալուած են աւատապետական, յետադիմական «դաւադիրներ որոնք կը գործակցէին աշխարհակալութեան դէմ »: Ներքին Նախարարը յայտարարած է թէ դաւը «հաւկիթին մէջ խեղդուեցաւ »:

ԿԻՊՐՈՍԻ խնդիրը աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ եւ Թուրքեւյոյն լարուածութիւնը կը սաստկանայ: Նիկոսիոյ մէջ Թուրքերը կրակ բացած են ՄԱԿի ուժերուն վրայ, այն պահուն երբ ընդհանուր հրացանաձգութիւն մը կը սկսէր քաղաքին մէջ: Մակարիոս յայտարարեց թէ Ղրիվաս Կիպրոս պիտի չերթայ :

ՆԵՐԷ ԻՆԾԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զարիֆեան մտահոգ էր : Հասցէ չունէր Ամերիկայի մէջ : Օգտուելով արուեստագէտներու ազատ մուտքը թոյլատրող օրէնքէն, ճամբայ էր ելած : Ո՞ւր պիտի երթար, ի՞նչ բախտ կամ ընդունելութիւն պիտի սպասէր իրեն՝ չէր գիտեր : Կարօտով կը խօսէր իր կնոջ Արաքսիին ու աղջկան Ցոլիկի մասին :

— Չար բախտը պարտադրում է ինձ, որ ծերութեան հասակումս լեզու սովորեմ, բողոքեց օր մը, գլուխը անգլերէն դրուցատրութեան գրքի մը վրայէն վերցնելով. իսկ սա անգլերէնը՝ չէ ուզում մտքիս մէջ մտնել ···

— Պ. Զարիֆեան, մի՛ մտահոգուիք, գիս դիմաւորել պիտի գան, վստահ եմ, կը խնդրեմ՝ որ ինծի տէր եղողները քեզի՛ ալ տէր ըլլան, ըսի իրեն :

Ուրախացաւ, ու գիրքը գոցելով դրաւ մէկ կողմ :

Օր մըն ալ, երբ քով – քովի նստած ծովը կը դիտէինք, ներշնչում մը ունեցաւ :

— Վաղը առաւօտ կանուխ վեր կենանք ու գնանք արեւուն ծագումը դիտելու, ըսաւ :

— Գնանք, ըսի, իրեն հետ համաձայնելով :

Յաջորդ օրը, լուսնալէ առաջ, դուրս եկանք մեր խցիկէն ու բարձրացանք նաւուն երրորդ յարկը : Արեւելքը կանաչնալ սկսած էր ու աստղերը, մեծ մասով, հալած, գունատած էին : Շուտով հորիզոնին վրայ խռնուած ամպերը անհնար գոյներով բոցավառուեցան մշուշի թափանցիկ վարագոյրի մը ետեւէն, ու ծովի ջուրերու մէջէն յաղթական վերելքով բարձրացաւ շքեղ արեւը : Մթին ծովը գոյն փոխեց. ալիքներու կատարին վրայ փրփուրը ալ աւելի ճերմկեցաւ եւ խորունկ ջուրերուն կապոյտ – կանաչ երանգներ խառնուեցան : Մեր նաւը իր հետքին վրայ արծաթ կը թափէր ու մէկը, կախարդ մը հաւանաբար, ժանեակ կը հիւսէր այդ աղցուած արծաթով :

— Այդ ի՞նչ է վարպե՛տ :

— Գոնեակ է, Հայաստանի գոնեակ. հետս եմ բերել. մէկ – մէկ հատ ճնկենք ծովուն դէմ :

— Ճնկենք, ըսի իրեն հետ համաձայնելով :

Ձեռքը նեղ, երկար շիշ մը կար, որուն խցանը հանել կ'աշխատէր. վերջապէս յաջողեցաւ ու ապակեայ փոքրիկ բաժակ մը, մինչեւ պռունկները լեցուցած երկարեց ինծի :

— Առ, խմէ՛ :

— Նախ դուն, դուն մեծն ես :

Չառարկեց : Արդէն բերնին մէջ յորդող թուքերը արագ – արագ կուլ կուտար. « կենա՛ցդ », ըսաւ, բաժակը վեր բարձրացնելով, գլուխը նետեց ետ՝ ու անոր բովանդակութիւնը մէկ ումպով նետեց վար : Ձեռքով սրբեց բերանը ու երջանիկ արտայայտութիւնով մը ըսաւ.

— Լա՛ւն է. շա՛տ լաւ է :

Բաժակը նորէն լեցուց ու երկարեց ինծի :

— Շնորհակալ եմ, որ գիս այս բախտին արժանացուցիր, ըսի երկիւղածութեամբ բաժակը ձեռքէն առնելով, կենա՛ցդ, ու կեցցէ՛ Հայաստան :

Գլուխս նետեցի ետ, եւ, իրեն պէս, բաժակին բովանդակութիւնը մինչեւ վերջին կաթիլը պարպեցի բերանս :

Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ ···

Վառօ՞դ էր, սեւ թո՞յն, անմար կրա՞կ ···

Ծիկէրս վառեցաւ : Շունչ չէի կրնար առնել ու տալ ··· Դուրս ինկած աչքերէս արցունքը հեղեղի պէս կը վազէր ···

— Գետի՛նն անցնիս, Հայաստան : Չեղած ըլլաս, Հայաստա՛ն : Արտերդ չորնա՛ն, Հայաստան ··· քեզի՛ ալ, գոնեակի՛դ ալ ··· խաղողիդ թուփերը թող չորնա՛ն ···

×

Հիմա՞ :

Հիմա, քառասուն տարի ետք, երբ ալ տաշի «խակ տղան» չեմ ու ըմբռնելէս « լաւ է, որ երբեմն հատ մը երկուք խմեսը» օղ եմ ըրած ականջիս, կը զղջա՛մ Հայաստանի ու իր խաղողներուն հասցէին Ատլանտեանի վրայ նետած անէծքիս համար : Ճիշդն ըսելով, երբ յոգնած ըլլամ ու «ինքզինքս գտնելու» համար հատ մը երկուք ճնկեմ բարեկամի մը կողմէ Հայաստանէն ինծի նուէր բերուած « Արարատ » գոնեակէն, կը նըստիմ ու հայրենի դաշտերուն եւ բլուրներուն կողերուն վրայ աճող որթերու արմատները կ'օրհնեմ :

Թող ձմրան ցուրտ օրերուն գաւկի անկողնին վրայ իր բուրդէ շալը տարածող մօր գուրգուրանքով՝ ձիւնը ծածկէ ձեր արմատները, ու գարնան եւ ամրան արեւները պտղաբերե՛ն ձեզ ···

Ու դուն, Հայաստան, ներէ՛ ինծի, որ օր մը՝ յիմարացած մէկ պահուս, քեզ անիծեցի ···

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

2.— Կիզահող կամ տուֆ.— Կիզահողը բնածուխով աղքատ (քանէն յիսունառ հարիւր) հանքային վառելիք մըն է, ընդհանրապէս ճահճային շրջաններու մէջ բուսական նիւթերու անկատար տարրաղդրումէն գոյացած, գորշ կամ սըրճագոյն, ու թեթեւ՝ մանաւանդ չորցուելէ ետք : Ճարտարարուեստական արժէք չունի : Ջերմաբար կարողութիւնն ալ համեմատաբար ցած է :

Համաձայն Հ. Հ. Պատուիրակութեան տուեալներուն, կիզահողի ութ կարեւոր խաւեր կը գտնուին արեւելեան Հայաստանի, եւ 16 ուրիշներ՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ : Այդ խաւերէն մէկ քանին մինչեւ 12 քիլմ. երկայնքով եւ երկու քիլմ. լայնքով կը տարածուին :

Ներկայ Հայաստանի գիւղական շըրջաններուն մէջ մասնաւորաբար՝ կիզահողը («տուֆ»), ի չգոյէ լաւագոյնի, կրնայ մեծ նշանակութիւն ունենալ իբրեւ տնային վառելանիւթ : Ամենահարուստ հանքավայրերը կը գտնուին Բասարգեչարի (Սեւանայ լիճին հարաւ – արեւելքը), Գնդասար լերան (Գեղամայ լեռնաշղթային հարաւային ծայրը), Ամասիայի (Լենինականէն հիւսիս) եւ Ստեփանաւանէն հիւսիս – արեւմուտք՝ Կալինինոյի շրջաններուն մէջ :

3.— Քարիւղ.— Քարիւղի տեսակէտէն ալ արեւմտեան Հայաստանը համեմատաբար աւելի նպաստաւորուած կը թուի ըլլալ, քան արեւելեանը :

Ստոյգ եւ նորագոյն տուեալներու պակասը չի թոյլատրեր անշուշտ որեւէ յըստակ եւ վերջնական բանաձեւում՝ Հայաստանի նաւթային պաշարներու բաւարարութեան, որակին եւ օգտագործման հնարաւորութիւններուն մասին : Զարմանալի պիտի չըլլար, յամենայն դէպս, որ հայկական լեռնաշխարհը իր ընդերքին մէջ պարփակէր նաւթի կարեւոր խաւեր՝ որոնք բնական շաղկապը կազմէին մէկ կողմէ՝ արաբական, իրանեան եւ իրաքեան, եւ միւս կողմէ՝ կասպեան քարիւղներուն : Ասկէ մօտաւորապէս կէս դար առաջ, արդէն իսկ այդպէս կը խորհէր ճարտարագէտ Սփըր (յիշատակուած Ա. Սօլաքեանի կողմէ) : Մօտաւորապէս նոյն ձեւով կը մտածեն նաեւ Խորհրդային Հայաստանի շատ մը երկրաբանները. անոնք՝ որոնց հետ առիթ ունեցած ենք այս մասին անձնապէս խօսելու, այն կարծիքը ունին՝ թէ Հայաստանի հողային ընդերքը քարիւղ անպայման կը պարունակէ, բայց որ խաւերը շատ խոր են եւ ուրեմն՝ դժուար շահագործել :

Հ. Հ. Պատուիրակութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը, տակաւին 1922–ին, կ'արձանագրէր գոյութիւնը 14էն 16 նաւթային շրջաններու, գրեթէ բոլորն ալ՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ : Կարեւորագոյնները հետեւեալները կը թըւին ըլլալ.

Ա) Փուլք կամ Փելլուք գիւղէն չորս քիլմ. դէպի հիւսիս, Մամախաթունէն շուրջ երեսուն քիլմ. դէպի հարաւ – արեւմուտք, Տումանտա – Թեփէ լերան (այժմու Բէշիչ Տաղլա՞րը) հիւսիս – արեւելեան կողերուն տակ, աւազաք եւ շեղջաքարի նստուածքային խա միջեւ, բարձրորակ նաւթ մը կը գը նենք :

Փելլուքի նաւթահանքը բաւական նշանակութիւն պէտք է ունեցած ըլլ Առաջին համաշխարհային պատերազ Ռուսերը այնտեղ սկսած են հետազօտ թիւններ կատարել, որոնք սակայն մնա ցած են անաւարտ : Անկէ ասդին տարուած աշխատանքները, եթէ կա մեզի կը մնան անծանօթ :

Բ) Խնուսի շրջանի Մաղլխոր (Ֆր րանսերէնէն փոխադրուած այս անուն ները կրնան տուեալ աւանին հայ ճշգրիտ անուան չհամապատասխանել այդ շրջաններուն ծանօթ ընթերցողներ կը խնդրենք ներողամիտ ըլլալ եւ ուղ ղում կատարել) եւ Տիւան – Հիւսէյնի աւաններուն մէջ, Խամուր լեռնաշղթայ հիւսիսային կողերուն, մասամբ վ հետազօտուած այլ նաւթահանք մը կը թուի ունենալ բաւական լուրջ նշան կութիւն : Նաւթը կը գտնուի աւազա րի շեղանիստ եւ բաւական թանձր խա ւերու միջեւ :

Գ) Խամուր լեռնաշղթայի հարաւ ստորոտին ինկող խոր մէկ ձորին Նաւթիկ աւանը (Մշոյ դաշտի հիւսիս յին շրջան), ուր քարիւղի խաւերը թուին համեմատաբար մակերեսային լալ : Կ'ըսուի, թէ շրջանի գիւղացի իրենց իսկ փորած սովորական հոր գոյլերով կ'արտահանէին նաւթախառն ջուր մը :

Դ) Քաթրանլը, — Կարինէն 42 դէպի հարաւ – արեւելք, Փալանդէօ լեռներուն հարաւային ստորոտին ուանձին նշանակութիւն կը թուի ունե նալ. Քաթրանլըի նաւթահանքը, բա ւական տարածուն նաւթային հորիզոն Քարիւղը կը գտնուի քանէն երեսուն հարիւր թեքութեամբ աւազի եւ աւազ քարի խաւերու միջեւ : Ան բաց – գոյն մը ունի եւ հարուստ է թեթ կազային կոտորակներով :

Ե) Վասպուրականի մէջ, Գործո քիլմ. դէպի հարաւ – արեւելք՝ Նո Զոր գետակի երկայնքին, աւազաք շերտերու միջեւ կը գտնենք համեմա բար ծանր, հաւանաբար կուպրային մը :

Այս տեսակի կուպրային նաւթի գո յութիւնը կը յիշատակուի նաեւ Վ անմիջական շրջանին մէջ, Ա. Սօլաք կողմէ («Կուպրի աղբիւր» կոչուած րը) :

Ճարտարագէտ Կոստանեանը Բեր շրջանին մէջ (Վանայ ծովու հիւս արեւելքը) հաստատած է նաեւ գո թիւնը երկրորդական որակի բա տարածուն նաւթային խաւերու :

Ըստ Ա. Սօլադեանի, նաւթային խ կը գտնուին նաեւ Թերջանի (Կար դէպի արեւմուտք, Քիւքիւրթլիի Բաբերդի շրջաններուն մէջ :

(3 Շար.) ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱ

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

— Աֆէրիմ, լաւ սկսաւ.— Մակարը ուրախութենէն քիչ մնաց ինքնիրմէ դուրս ելլէր, այնպէս, ինչպէս կաղամբ մը իր թերթերը արեւին կը բանայ, ու կամաց մը տիրացուին նայեցաւ :

« Չէ, չեղաւ », Մարգարը իր ձայնը չերկարեց շատ, ցած ձայնով «է՛է՛»ին վրայ երկար ու մեծ շեշտ մը ինք դնելով : Այնպէս կը ձայնէր Տիրացու Գեւոն :

Ձայնաւոր գիրք կարդալը հեշտ բան չէ : Մարգարը քարքարուտ ճամբայէն կ'անցնէր, ոտքը քարերուն կը զարնէր :

Մակարի դէմքը մթագնեցաւ յանկարծ, ինչպէս թոնրատան մը առաստաղը : Մարգարի ձեռքի մոմը կը դողար : Անոր դանկը լայն ճակատով ոչխարի դանկին նմանեցաւ, ուրկէ հովերն ու վերջալոյսի ամպերը կ'անցնէին : Ու չգիտես ո՞ր տեղէն՝ առանձնապէս եկաւ խանգարել սատանի պէս դուրս ելած Եղսիկենց տանիքին բուխերիկի ծուխը, նաեւ անճոռնի սկիւռի պէս նորէն սկսան իր շուրջ դառնալ «Լեգենդ»ին երկու տողերը.

« Աչքիս վրայ քեռի քուչի
Մի պզակ ա, հօ մի քուրք չի»···

Գրքին գրերը մոմի լոյսին հետ կը դողային «եւ եւ» : Ժամուորներուն մէջ շըշուկ ինկաւ : «Սա սա նոր» կարդաց շըլարած : « Աս տա նոր», շտկեց տիրացու Գեւոն բամբ ու հեղինակաւոր ձայնով :

— Ա՛յ քոռնաս դուն, տղայ :

Մակարն էր : Նկատեցին մօտիկները :

×

Եկեղեցիէն յետոյ Մակարը մարդու երես չկրցաւ նայիլ եւ ուղիղ տուն գնաց :

— Չէ, կնիկ, պարապ տեղն է, էս տըղան քաղքի դպրոց կը ղրկենք :

— Տահա պզտիկ է, արիմարդ, հէյլէթ կ'ըլլի :

— Ինչ պզտիկ, կնիկ, ես էնոր առենը փալան մը լման կը հանէի : Կնիկ, 18 տարեկանիս քրվանճիներուն հետ խօսք կ'ընէի, շարաթը երկու փալան կը կարէի : Էտ էր որ կարդուեցանք, տուն տեղ եղանք : Ուրիշի տղաները ձեռքով դուշ կը խլեն, փախաթ էս մեր տղան կ'ըսես պադըն է թօթուեր : Չէ, չէ, էս տղայէն բան դուրս չգար ···

Հօրը խօսքերը Մարգարի համար ծանր էին, գրեթէ նեղը ինկած կուլար : Ախ, ինչպէս հասկցնէր ···

Այդ երեկոյ Մարգարենց տունը սուգի թեթեւ երեւոյթ մը ունէր : Մակարը կանուխ պառկեցաւ : Մայրը իր տղուն խըրատներ կուտար : Էն ուշ պառկողը Մարգարն էր ու տեսնես նորէն եկան իր չուրջը դառնալ՝

« Աչքիս վրայ քեռի քուչի
Մի պզակ ա, հօ մի քուրք չի»···

×

Թթերու ճամբան, քիթը ուղիղ, կարծես երազի մէջ կը քալէր, հօրթին կապը բռնած : Անութին տակ գիրք մը կար : Այնպէս կը քալէր, կ'ըսես դերեզմանոցի վարի մասը բուսած փշատի ծառն էր, որ ոտքի ելեր կը քալէր :

Մարգարն էր : Փանդալոնը շատ էր կարճցեր, կարճ էին նաեւ ճաքէթին թեւերը : Մայրը, Մարգարի լաթերը լըւացեր, երկու օր տանիքը արեւն էր կախեր :

Մարգար հօրթն արածել կը տանէր : Իր հայրը Մակարը, տան կատուին հետ կռնակը արեւին՝ կը մտածէր :

Ախր, ի՞նչ է պատահեր էս մեր տղին : Անցեալ օր հօրթը եաղին թողեր, եկեր տունը հօրթ կը փնտռէր : Հաշիւի, եկեղեցիի գիրք կարդալու մէջ կ'ըսես կաւէ շինուած էշ է, որ անձրեւ զարնէ կը փլի : Երեք օր հեղ մը հազիւ բերանը կը բանայ խօսելու համար. բերանէն ակռայ քաշելը աւելի հեշտ է քան խօսք հանելը : Հա չըլլի, որ սիրահարի մէկին, — Մակար մտածեց յանկարծ ու իր միտքը կնոջ յայտնեց :

— Իշտէ հեղ մը հասկցիր, կնիկ. քաղքին մէջ փոթորիկներ շատ կան, որ···

×

Երեկոյին Մարգար ճաշէն վերջ րականին պէս, ճրագին ներքեւ փոքրիկ գիրք մը թերթել, Մեծ « Ծիածանը », երբ մայրը մօտեցա մաց :

— Մարգար, զաւակս :

— Ի՞նչ է, մայր :

— Ի՞նչ ունիս, Մարգար, ինչո՞ւ լուլ ես : Քաղքէն դալէդ էտի խնդուքը չտեսանք. ըսէ, Մարգար, չըսես ալ՝ որո՞ւ պիտի ըսես :

— Չէ մայրիկ, բան չկայ, — կը Մարգարը՝ միեւնոյն ատեն աչքը վրայ պահելով՝

« Ցուլիկ փախչող իրիկուան լոյս է զուարթ »···

— Մարգար, — նորէն խօսեցաւ րը, — ինչո՞ւ սուս ես, կ'ըսես ջաղջի քար են կախեր :

Մարգարը գիրքը գոցեց, երբ մօր արցունքը :

— Չէ, չէ, բան չկայ, ես ինչ

— Հաղա, շունշանորդի — Մակարը դռնէն ներս մտնելով, — չես ըսեր, — ու ձեռքէն գիրքը գետին զարկաւ : Զըսե՞ս, որ փոթ րուն սեւտալամիշտ ես եղեր :

ՀԱՄ

(6 Շար.)

ՄՈՆԹՐԷԱԼ

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՔԱՂԱՔԸ

Քանատա մեծ երկիր մըն է, որուն ընդհանուր տարածութիւնը կը հասնի 9 միլիոն 960 հազար 555 քառակուսի քիլոմեթրի: Ուրիշ խօսքով՝ աւելի մեծ է քան Միացեալ Նահանգները եւ Եւրոպան: Միայն Ռուսիան եւ Չինաստանը աւելի մեծ են իրմէ՝ տարածութեամբ ու նաեւ բնակչութեամբ:

Խալխս Քանատայի մայրաքաղաքը Մոնթրէալն է: Տարօրինակ քաղաք մըն է, որ կը բաղկանայ ցած ու միօրինակ տուներով բանուորական թաղամասերէ եւ ամերիկեան տիպի երկնասլաց շէնքերէ:

Հնդկական նախնական գիւղի կառուցումէն մինչեւ այսօրուան իր վիճակին հասնիլը, Մոնթրէալի պատմութիւնը կապուած է իր աշխարհագրական դիրքին հետ: Արդարեւ, քաղաքը կառուցուած է մեծ կղզիի մը՝ Սէն-Լորանի վրայ, որուն կեդրոնը կը բարձրանայ մարած հրաբուխ մը: Հնդիկները հասկցած էին առաւելութիւնը այս արգասաբեր շրջանին, որ իրենց թոյլ կուտար մշակել եգիպտացորեն եւ լուբիա:

1535ին, Սէն-Լորան գետը բարձրանալով՝ ֆրանսացի հետախոյզ Ժաք Քարթիէ տեսաւ Սոսելակա գիւղը, ուր երեք հազար 500 Հնդիկներ կ'ապրէին: Երբ ցամաք ելաւ, առաջնորդուեցաւ լերան գագաթը, զոր անուանեց Մոն-Ռուայալ եւ հիացած՝ շուրջը դիտելէ ետք մեկնեցաւ:

Դար մը ետք, 1642 Մայիս 18ին, այդ կղզեակը ոտք կոխեց խումբ մը միսիոնարներու, գլխաւորութեամբ Տը Մեզոննէօվ երիտասարդ սպային: Վիմոն միսիոնարը, իր առաջին պատարագէն ետք խօսելով՝ նախատեսեց՝ թէ հնդկական այդ գիւղը ամէն ուղղութեամբ պիտի ընդարձակուի եւ մեծ քաղաք մը պիտի դառնայ: Իսկապէս, բնակիչները գետին մօտ շինեցին բերդ մը, զոր Վիլ-Մարի կոչեցին: Այսպէսով՝ իրականացաւ Վիմոնի մարգարէութիւնը: Վիլ-Մարի յետագային կոչուեցաւ Մոնթրէալ եւ դարձաւ Քանատայի ամէնէն մեծ քաղաքը՝ մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար բնակչութեամբ:

Առաջին ակնարկով՝ Մոնթրէալ ոչ մէկ տարբերութիւն ունի ամերիկեան մեծ քաղաքներէն: Երկնասլաց շէնքեր, գործատուներ, քարափներ, պատկառազդու պողոտաներ, անդադար երթեւեկ, աղմուկ եւ հազարաւոր լուսաւոր ցուցատախտակներ այդ տպաւորութիւնը կուտան: Սակայն եւ այնպէս, ամերիկեան ազդեցութիւնը աննշան է: Մոնթրէալ անզուգական քաղաք մըն է, որ տարօրինակ ինքնատպութիւն մը ունի:

Իսկապէս, Քեպէքի եւ Քանատայի մայրաքաղաք Օթթաւայի հակապատկերը ըլլալով՝ այս քաղաքի փողոցներուն մէջ, ամէն կողմ կը լսուին երկու լեզուներ՝ անգլերէն եւ ֆրանսերէն: Ցուցատախտակներ, պաշտօնական վերտառութիւններ եւ փողոցներու անուններ, ամէնքն ալ գրուած են այս երկու լեզուներով: Մոնթրէալ այն քաղաքն է, ուր համատեղ գոյութիւն ունին եւրոպական երկու մեծ ազգեր:

Մոն-Ռուայալը (Արքայական լեռը) քաղաքին մեծ աթրաքսիոնն է: Այդ լեռան գագաթին վրայ կը բարձրանայ 35 մեթր բարձրութեամբ հսկայ լուսաւոր խաչ մը, յիշեցնելու համար 1644ի այն պատմական օրը, երբ Վիլ-Մարիի հիմնադիրը՝ Մեզոննէօվ, լեռ բարձրացաւ, հետը քարշ տալով փայտէ ծանր խաչ մը, զոր հոն տնկեց ի նշան հաւատքի եւ երախտագիտութեան:

Կանաչաւէտ պարտէզ մը եւ հրաշագեղ կարապներով լեցուն լիճ մը Մոն-Ռուայալը կը բաժնեն երկրորդ բլուրէ մը, Ուէսթ Մաունթէն, որուն լանջերուն շինուած են ծաղկաւէտ պարտէզներով շրջապատուած գեղեցիկ ամարանոցներ: Ասիկա անգլիական ազնուապետական թաղամասն է, ուր ֆրանսերէն լեզուն անծանօթ է:

Քիչ մը դէպի հիւսիս կամ արեւելք յառաջանալով, մարդ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ՝ երկրի մը սահմանը կ'անցնի ու Ֆրանսա կը մտնէ: Բոլոր վերտառութիւնները ֆրանսերէնի կը վերածուին, ամէնքը ֆրանսերէն կը խօսին: Քիչ մը աւելի հեռուն, դարձեալ կը սկսին անգլերէն վերտառութիւնները, սնաք պառերը, անկլիքան եկեղեցիները:

Ամէն քայլափոխի, նոր երկիր մը, իր վաճառատուներով, եկեղեցիներով, համալսարաններով:

Մաք Ճիլ համալսարանին մէջ դասաւանդութիւնը կը կատարուի անգլիական դրութեամբ եւ անգլերէն լեզուով:

Մոնթրէալի համալսարանը կազմակերպուած է ֆրանսական համալսարաններու դրութեամբ եւ դասաւանդութիւնը ֆրանսերէնով կ'ըլլայ:

Հակառակ այս մեծ քաղաքին կեդրոնը բազմաթիւ ազգային համայնքներ գոյութիւն ունենալուն եւ այլացեղ կղզեակներ կազմելուն, ցեղային խնդիրներ չըկան այստեղ: Զարմանալին այն է, որ Մոնթրէալի ֆրանսական ծագում ունեցող բնակչութիւնը մեծ ազդեցութիւն չունի միւս ազգային փոքրամասնութեանց վրայ: Ընդհակառակն, քաղաքի քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին մէջ կը գերիշխէ անգլիախօս բնակչութիւնը:

Իսկապէս Մոնթրէալի մէջ, կը գերիշխեն անգլիական ընկերութիւններու շէնքերը, անգլիական խանութները, անգլիական ճարտարարուեստները, անգլիական ապրանքները: Եւ ֆրանսական ծագումով Քանատացիի մը համար եթէ ոչ անկարելի, գէթ դժուար է բարձր դիրք մը գրաւել: Մեծ ձեռնարկները եւ վարչութիւնը կը գտնուին անգլիական ձեռքերու մէջ:

Այս կացութիւնը չէր կրնար դժգոհութիւններ ալ չստեղծել: Այսպէս, ֆրանսական ծագումով Քանատացիները սովորաբար կը խուսափին անգլերէն լեզուն գործածելէ եւ անոնց ազգայնական ոգին զանոնք առաջնորդեց Սէն-Ժան զինուորական վարժարանի ստեղծման, ֆրանսախօս զինուորական միաւորներուն ֆրանսական ծագումով սպաներ պատրաստելու համար:

Մոնթրէալը ասիկա է: Աշխարհաքաղաքացիական քաղաք մը՝ հազարաւոր գործատուներով, առեւտրական վաճառատուներով եւ դրամատուներով, զորս շատեր կը նմանցնեն ամերիկեան մեծ քաղաքներուն եւ գլխաւորաբար՝ Նիւ Եորքի, որմէ սակայն, շատ մեծ տարբերութիւն ունի: Աւելի շատ՝ Փարիզի եւ Լոնտոնի կտոր մըն է:

Քաղեց՝ Վէն

ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Մարտ 25, Աւագ Չորեքշաբթի Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան ընկերակցութեամբ Փարիզ ուսանող՝ Մեսրոպ վարդապետ Աշճեանի, պաշտօնական առաջին այցելութիւնը տուաւ Մարսէյլի Արքեպիսկոպոս՝ Գերապայծառ Մարք Լալիէի եւ մօտ կէս ժամ շատ սիրալիր եւ բարեկամական զրոյց ունեցաւ մեր գաղութը հետաքրքրող կրօնական հարցերու շուրջ:

Կիրակի, Ապրիլ 5, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ՝ Գերպ. Զուհաճեանին պարգեւատրութեան հանդիսաւոր պատարագին ներկայ եղաւ Առաջնորդ Սրբազանը ուր տեղ գրաւած էր Մարսէյլի Արքեպիսկոպոս Լալիէի աջին: Իսկ Ապրիլ վեցին Երեքշաբթի Առաջնորդ Սրբազանը առաւօտեան Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ ընդունեցաւ այցելութիւնը Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէներու էկզարք Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի ընկերակցութեամբ Գերպ. Յ. Ծ. Վ. Զուհաճեանի:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք Առաջնորդ Սրբազանը ընկերակցութեամբ Պ. Վարդիվառ Գամպէրեանի, պաշտօնական առաջին այցելութիւնը տուաւ Էքս Ան Փրովանսի Արքեպիսկոպոս Գերպ. Շարլ Փրովանշէի, որու հետ ունեցաւ շատ սիրալիր խօսակցութիւն մը մեր ազգային եկեղեցական հարցերու շուրջ:

Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան՝ Վատիկան Բ. Ժողովի իբրեւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դէտ, մօտիկ յարաբերութիւն եւ բարեկամութիւն մշակած էր արդէն Գերպ. Լալիէի, Փրովանշէի եւ Ամատունիի հետ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Անցեալ Ուրբաթ երեկոյ, Մութիւալիթէ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Ժողովրդական Երգ ու Պարի Հանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութեան: Ընդգծելի է երեւոյթը: Միութիւն մը, որ հայկական դպրութեան այդ ազգային անդրանիկ երկու բարերարներուն անունով կը գործէ, եւ որու անդամները բախտ ունեցած են տեղականին հետ հայեցի ուսում ալ ստանալու, պարտական էր ի վերջոյ, իր տարեկան դաշտի կամ պարանցիկ հանդէսներէն դուրս, տալ եւ մշակոյթի աւելի մօտ՝ նման երեկոյթ մը: Հոգ չէ թէ ժողովրդական, հարազատ ժողովրդական արուեստը անբաժան մաս է մշակոյթին:

Յայտագիրը կազմուած էր խմբական տոհմիկ երգերէ եւ պարերէ, մեներգներէ եւ գործիաւոր խումբի նուագներէ:

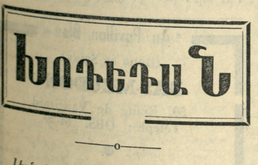
Հանդէսին բացումը եւ փակումը կատարեցին, չորս չորս երգով, Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի աշակերտները, իրենց երգուսոյցին՝ Գէորգ Եամպէկեանի առաջնորդութեամբ: Տղոց մէկ մասին մատաղ, ոմանց ձայնափոխութեան տարիքը նկատի առնելով, իրենց աւելի յարմար երգերու ընտրութիւն մը՝ աւելի յաջողութիւն կրնար ապահովել, իրենց տուած եւ իրենց վրայ տարուած աշխատանքին: Ցամենայն դէպս, ներկաներու գնահատական ծափերը տեղին էին, ընդհանուր առմամբ:

«Սօսի» պարախումբը, որու վրայ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի թափած աշխատանքին արդիւնքը տեսանելի է եւ դրական, իրեն յանձնուած բաժինը կատարեց եօթը խմբական պարերով: Աղջիկներու հեզ պարերուն յաջորդող «փոքրիկներու» եւ տղոց աշխոյժ պարերը, իրենց սթափիչ կշռոյթով յաջող կերպով ամբողջացուցին յայտագրին այս բաժինը:

Պեռնառ Տէտէճեանի նուագի, մեներգի եւ զոյգ պարի «Արմէնիա» խումբը, ինչպէս առհասարակ, այս անգամ ալ բեմի վրայ ստեղծեց եւ սրահը ողողեց՝ իր այնքան տաքուկ հայկական շունչով ու շէշտով: Յաջող երգեցողութեամբ եւ հաղորդական ապրումով, կարգաւ հայկական մեղեդիներ երգեցին Սոնիա Նիկողոսեան, Շաքէ Պէնկեան, Ալիս Սինանեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան: Ընկերակցութեամբ իր նուագարաններուն, զորս եռանդով եւ մեծ զգայնութեամբ կը շաղախէր Տէտէճեանի ձեռնադաշնակին անուշ եւ զարդարուն խաղը, զոյգ պարի երկու դրուագներ գործադրեցին՝ Աննի Թարոն եւ Պերճ Պէրպէրեան:

Յայտագրին իսկ բացատրութեամբ, ժողովրդական երգ ու պարի հանդէս մըն էր, զոր ժողովուրդը գնահատեց երկար ծափերով, մինչեւ իսկ կրկնել տալով կատարուած մասերէն ոմանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Լեռնցին յիշեց այն տասը ոսկեդրամները, որ հարսանիքի օրը փայլեցնելով շարել էին Բայազի թաղին իբրեւ զարդարանք: Նա այժմ հարկադրուած էր այդ դրամները տանել Մուշ եւ յանձնել գաւառապետին: Աստուրը մտաւ տուն, սնտուկից հանեց հարսնիթաղը, դրանից եօթ հատ բարկութեամբ պոկեց ճակատանոցից եւ ճանապարհ ընկաւ:

Թէեւ նա այդ օրը մեծ կորուստ էր կրելու, բայց առիթ էր ներկայանում փորձելու այդ պաշտօնեաների սրտկայութիւնը: Իսկ դա, որոշ իմաստով, բաւականութիւն էր պատճառում նրան:

Պնտուներ գիւղի մօտ Հովիւը հանդիպեց Շինական Պօղոսին, որ Խասգիւղից էր գալիս:

— Ո՞ւր ես գնում, — հարցրեց Պօղոսը:

— Մուշ: Գաւառապետն է կանչել:

Ինձ վրայ դատ կայ, — յայտնեց Աստուրը եւ պատմեց եղելութիւնը:

— Դու Մուշում գաւառապետին չես կարող տեսնել: Նրա մօտ ընդունուելու համար հարկաւոր կը լինի մի քանի դրռնով անցնիլ եւ ամէն դռնապանին կաշառք տալ:

— Ապա ի՞նչպէս անեմ:

— Մի քիչ առաջ Շէֆքէթ փաշան եւ Թալիպ էֆէնտին եկան Խասգեղ: Դու աշխատիր նրանց տեսնել եւ գործը վերջացնել առանց քաղաք գնալու, — խորհուրդ տուեց Պօղոսը:

— Ո՞ւմ տունն են իջել:

— Գուրսէ Սլոյի:

— Ի՞նչ մարդ է:

— Թուրք պաշտօնեայ է, ապրում է Խասգեղում: Մուշից մօտ են գալիս գաւառապետ Շէֆքէթ փաշան, Թալիպ էֆէնտին եւ մէջլիսի պատգամաւոր Քաչալ Արդուլը:

— Գործո՞վ են գալիս:

— Ի՞նչ գործ: Դրանց գործը ուտել-խմել եւ մարդ թալանելն է: Թալիպ էֆէնտին եւ Գուրսէ Սլօն յայտնի կաշառակերներ են: Նրանք են հաւաքում գաւառապետի կաշառքը: Սլօ օնբաշին գիւղացիներից է բաշխիշ հաւաքում, իսկ Թալիպ էֆէնտին՝ քաղաքի բնակիչներից:

Շինական Պօղոսի այս բացատրութիւնից յետոյ, այլեւս ոչ մի կասկած չէր մնում, որ Խոդեդանը այդ օրն անվերադարձ զրկուելու էր իր եօթ ոսկեդրամներից:

Շատ չուտով նա Խասգիւղ հասաւ:

Շէֆքէթ փաշան, Թալիպ էֆէնտին եւ Քաչալ Արդուլը իսկապէս իջել էին Գուրսէ Սլոյի տունը, որ գտնւում էր Խաժուրք կոչուող թաղում: Աստուրն ուղղեց իր հագուստը, քառորդ ոսկի դրբեց հսկիչի բուռը եւ, մօտենալով, ձեռնափայտի գագաթով մէկ անգամ հարուածեց դրանը:

— Մտէք, — լսուեց մի խռպոտ կանչ ներսից:

Հովիւը բացեց դուռը եւ մնաց շէմքին արձանացած: Տունը մի գետնափոր նըկուղի տպաւորութիւն էր թողնում: Իսկական մի որջ էր դա, որից փչում էր նարգիլէի եւ այրուած սուրճի խեղդող հոտը: Պատերը զարդարուած էին համիտական զէնքերի բոլոր տեսակներով, զանազան մորթիներով եւ կոշտ գորգերով: Յատակին թաղիք էր փռուած:

Խոդեդանի դիմաց կանգնած էր մի նիհար ոստիկան մոնղոլական դիմագծերով, այտոսկրները դուրս ցցուած, ֆէսը գլխին: Համազգեստի վրայ փայլում էր պղնձեայ կոճակների շարանը՝ կիսալուսնի պատկերով:

Այդ Թալիպ էֆէնտին էր:

Խորքում բացուող երկրորդ դուռը առաջնորդում էր դէպի ճրագներով լուսաւորուած մի աւելի ընդարձակ սրահ, որ համարւում էր այդ աւազականոցի կենտրոնը: Յատակին, նախշուն գորգերի վրայ նստած, թուղթ էին խաղում երեք տղամարդ: Դրանցից մէկը, որ մէջտեղումն էր, գաւառապետ Շէֆքէթ փաշան էր, իսկ միւս երկուսը Քաչալ Արդուլն ու Գուրսէ Սլօն էին: Ամէն մէկի թեւի տակը մի մինդար էր դըրուած, իսկ կողքը՝ նարգիլէ եւ սուրճ:

— Գաւառապետը թիկնած էր բոլորից բարձր մի ճոխ մինդարի վրայ: Նրա կոշտ ջղագրգիռ դիմագծերը, կախուած փորը եւ անսովոր մեծ ականջները զարչանք առաջացրին Աստուրի մէջ:

— Դուռը փակիր եւ մօտ եկ, — հրամայեց ոստիկանապետը: Հովիւը դուռը ծածկեց եւ մի երկու քայլ շէմքից առաջացաւ դէպի խորքը:

— Ի՞նչ նուէր ես բերել փաշայի համար, — հարցրեց ոստիկանապետը:

— Մի քանի ոսկեդրամ, — պատասխանեց Խոդեդանը:

— Ի՞նչ գործով ես կանչուած:

— Գոմէշ Մխոյի:

— Ա՛, այդ դո՞ւ ես մեր հարազատ գիւղացու վրայ գայլեր արձակել, — գոչեց էֆէնտին, սպառնական մօտենալով նրան:

— Ես գել չեմ արձակել:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սաթենիկ Գ. Տէմիրճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօրաքրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԷՐ – ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Ագնէս Իյնէճեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԻՅՆԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մեսճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց քեռայրին՝

ՎԱՀԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

մահուան (Քազապլանքա) քառասունքին առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին, ինչպէս եւ իրենց մօր՝ Կատարինէ Մինասեանի մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մարի Գույումճեան, Այրի Տիկին Ս. Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թէրզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսիններուն եւ մօր՝

ԱՇՈՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ եւ ԲԻՒԶԱՆԴ ԹԷՐԶԵԱՆԻ, ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ, յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Այս Կիրակի, ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիք:

Կը խօսի՝ Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնս պատիւ ունի ծանուցանելու որ այս Կիրակի օրուան պատարագին մաս պիտի կազմէ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկ. Պ. Մ. ՕՖԼԱԶԻ, դպրաց դասը՝ դպրապետութեամբ Պ. Յ. ՀԱԲԷԼԵԱՆԻ:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ ազգայիններու կողմէ տրուած նուէրները: Պ. Ծ. Պահատուրեան Զատկուան օրերուն անտէր Հայերու բաժնելու համար 400 ֆրանք, Տիկին Տ. Մարգարեանէ հարիւր, Տիկին Ա. Զաքարեանէ (քրոջ մահուան առթիւ) յիսուն, Փոքրիկն Վարուժան Յովհաննէսեանէ յիսուն, Ոմն տասը, Պ. Աւետիսեանէ տասը, Պ. Քէլէկեանէ 40, Տիկին Տիւյմէճեանէ՝ իր որդւոյն ամուսնութեան առթին յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մնացեանէ՝ փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Զ. Վարդանի տասը ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի, 19 Ապրիլ 1964, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը:

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մխիթարեան Ուխտէ՝ նորոծ Հ. Վըրթանէս Վ. Ուլուհոճեան: Պիտի քարոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Յարութեան Ուրախութիւնը»:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, ժամը ճիշդ 10ին Կարտանի մէջ, (Պիվէրի Գեղունի սրահ) Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի՝ Ապրիլեան մեր նահատակներուն անմեռ յիշատակին, իսկ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմին Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կարտանի, Պիվէրի եւ Էքսի Հայերը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ պատարագին եւ հաղորդուիլ մեր նահատակներու ոգիով եւ խորհրդով:

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռըջանժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

×

ՓԱՐՊԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

CENTRE D'ETUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ կը կազմակերպէ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Երիտասարդներ պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները:

ՍՏՈՐԵՒ՝ ԱՅԴ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՎԱՅՐԵՐՆ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ.—

ISSY-LES-MOULINAUX : le jeudi 16 Avril à 20 h. 30, Salle des Fêtes d'Issy. Salle de réunion No 10-11. 25 Avenue Victor Cresson.

LE RAINCY : le samedi 18 Avril à 20 h. 30, salle de l'Ecole Tebrotzassère 1 Boulevard du Nord.

PARIS : le lundi 20 avril à 20 h. 30, Maison Nationale Arménienne, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Métro : Cadet.

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍ Ի ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Մելոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ

ԻՍԻ.— ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ

ԻՍԻի համար՝ Ուսանողներու՝ կէս գին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Լոտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ

PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Մեթրօ Լանքրի կամ Ռեփիւպլիք

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ՓԱՐԻԶԻ համար տեղերը ապահովել Տիկին Մարգարեանէ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Հ. Բալուեանէ՝ 43 Րիւ Ռիշէ, եւ Տիկին Թադէոսեանէ, 5 Րիւ Մէյրան:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.

Մարսէյլ. Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մազընօ»: 88 Րիւ տ'Օպանեը

Վալանս. Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Թէաթրը մունիսիփալ

Փօն տը Շէրիւի, Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինէմա Րուայալ

Լիոն, Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Րիւ Պանսէլ:

Տէսին, Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Վիէն, Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

կողմէ

Մայիս, 3, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին

ARNOUVILLE, SALLE DE L'EGLISE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Rue Henri Barbusse

Պիտի ներկայացուին, Բ. անգամ ըլլալով Սիպիլի

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

ԵՒ LE BARON DE FOURCHEVIF DE LA BICHE

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կառ Տիւ Նոռէն շոգեկառք առնել ժամը 14·30 կամ 15·10 եւ իջնել Վիլիէ լը Պէլ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մարք Բամպուքճեան կընուիրէ 150 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Թէրզեանի (Լիոն) մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Գ. Գարամաճեան կը նուիրեն երեսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օղափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Սրա Արեւեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՁՈՄին:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օղափ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան դրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը:

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ: Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ:

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար կ'ուզուին սպասուհիներ: Բնակարան սնունդ ապահովուած եւ լաւ վճարում: Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

« Au Pavillon Bleu »

(BORD DE SEINE)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

●

Տէր եւ Տիկին
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —

NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՇԱԲԱԹ 18 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 18 AVRIL 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9988

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9988

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՏՆԻ ԾԱԼՔԵՐԸ

Կիպրոսի կառավարութեան անդամ Թուրք նախարարի մը դրասենեակէն գտնուած են գաղտնի փաստաթուղթեր, որոնք յստակօրէն ցոյց կուտան թէ ի՛նչպէս ամիսներ առաջ դաւադրական աշխատանքներ կը կատարէին Թուրքերը խռովութիւններ յարուցանելու եւ Անգարայի միջամտութիւնը պարտադրելու համար կղզիին մէջ :

Նիկոսիոյ կառավարութեան Մամլոյ Դիւանը իր պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակած է կարեւոր մասերը 1963 Սեպտեմբեր 14 թուակիր գաղտնի շրջաբերականի մը, որուն տակ ստորագրած են Կիպրոսի Հանրապետութեան փոխ – նախագահ Տոքթ. Քիւչիւք եւ Թուրք համայնական խորհրդարանի նախագահ Տէնքթաշ :

Այս շրջաբերականը ջախջախիչ փաստերով կը մերկացնէ այն բոլոր մեքենայութիւնները, զորս ծրագրած են Կիպրոսի Թուրքերուն երկու գլխաւոր վարիչները, մեղսակցութեամբ Անգարայի կառավարութեան :

Իրենց գլխաւոր նպատակն է եղած կղզիին բաժանումը երկու անջատ մասերու, յունական եւ թրքական : Նիկոսիոյ հիւսիսէն մինչեւ Քիրենիոյ նաւահանգիստը պիտի կազմէր Թրքական Հանրապետութիւն մը, առանձին դահլիճով ու խորհրդարանով :

Այս ծրագիրը ժխտումն իսկ էր Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի 1959ի համաձայնագրերուն եւ Կիպրոսի 1960ի Սահմանադրութեան, որոնք կը ստեղծէին Կիպրոսի անկախ հանրապետութիւնը, մի եւ անբաժանելի : Պարզապէս բռնաբարումն էր կղզիի հողային ամբողջութեան, որուն պահպանումն ու պաշտպանութիւնը պարտականութիւնն է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան, քանի որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը պաշտօնապէս ընդունուած է միջազգային այդ արիսպագոսին մէջ իբրեւ հաւասարազօր անդամ :

Գաղտնի շրջաբերականին հեղինակները կղզիի Թուրքերուն կը թելադրեն ստեղծել այնպիսի կացութիւն մը, որ Մակարիոս Արք. ստիպուի ջնջել 1960ի Սահմանադրութիւնը :

Ու երբ Սահմանադրութիւնը ջնջուի, «Երաշխաւորութեան Համաձայնագրի» հիման վրայ «մայր հայրենիքը» (իմա՛ Թուրքիա) իրաւունք պիտի ունենայ միջամտելու :

Անմիջապէս որ Անգարայի կառավարութիւնը միջամտէ, հիւսիսային մասը պիտի հռչակուի անկախ Թրքական Հանրապետութիւն : Այդ պարագային Տոքթ. Քիւչիւք պիտի դառնայ Հանրապետութեան նախագահ Թուրք համայնքի որոշումով եւ պիտի կազմուի կառավարութիւն մը, ամբողջովին Թուրքերէ բաղկացած :

«Մայր հայրենիքը» անմիջապէս պիտի ճանչնայ նորակազմ կառավարութիւնը, որ անոր օգնութիւնը պիտի խնդրէ :

Ընթացք տալով օգնութեան խնդրանքին, «մայր հայրենիք»ը անմիջապէս ռազմական եւ օժանդակութեան համաձայնագիր մը պիտի կնքէ Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութեան հետ եւ պիտի աջակցի անոր՝ նիւթական պահանջները գոհացնելու համար :

Թուրքիա բնակող Կիպրացի Թուրքերը պիտի ներգաղթեն կղզին, Թուրք բնակչութեան թիւը աւելցնելու համար : Բնականաբար Յոյները փոխադարձ միջոցներու պիտի դիմեն, որուն հետեւանքով խռովութիւնը երկու համայնքներու միջեւ աւելի պիտի սաստկանայ : Բաժանումը պիտի դառնայ անխուսափելի :

Իբրեւ նախատեսութիւն այս հաւանականութեան, Թուրքերը պէտք է կանխաւ համախմբուին կղզիին ռազմագիտական կէտերուն մէջ եւ պաշար ամբարեն : Մասնագէտներ պիտի որոշեն այդ կէտերը : Մայր հայրենիքի հետ յարաբերութիւնները պէտք է սերտացուին : Ծովի ճամբով ամէն տեսակ անհրաժեշտ նիւթեր պէտք է ստացուին անկէ :

Գաղտնի շրջաբերականը կը մերկացնէ Անգարայի մեղսակցութեամբ կանխամտածուած դաւադրական ծրագիրներու ներքին ծալքերը :

Դեկտեմբեր 24էն շատ առաջ պատրաստուած յատակագիծը կը գործադրուի հաւատարմօրէն Թուրքերուն կողմէ :

ՄԱԿն ու իր զինուորները անզօր ականատեսներ են դարձած պարզապէս մեր օրերու մեծագոյն ողբերգութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԸ

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ տը Կօլ ձայն – պատկերասփիւռ իր ճառը արտասանեց Հինգշաբթի երեկոյ : Նախ շեշտեց թէ Ֆրանսա միացած է իր բազմազանութեան մէջ իսկ : Ներքին ճակատի վրայ, տը Կօլ համոզուած է որ նպատակը որուն կը ձգտի Ֆրանսա երբեք աւելի ցայտուն չէ եղած. — «Ատիկա մեր բարգաւաճումն է : Հոս է, արդի քաղաքակրթութեան զարգանալը, ամբողջ ժողովուրդին փափաքը, անկախութեան, Ֆրանսական զօրութեան եւ ազդեցութեան պայմանը» :

«1958էն մինչեւ 1963ի վերջ Ֆրանսայի շահածը հարիւրէն երեսուն աւելցած է. — ճիշդ կ՚ըսեմ՝ հարիւրին 30, իր եկամուտը կը բարձրանայ 5,5 առ հարիւր միջինով մը նախորդ տարուան հետ բաղդատելով» :

Անդրադառնալով երկրագործական հարցին, նախագահը յայտնած է թէ երկրագործներու եկամուտը, նկատի առնելով իրենց թիւին նուազումը, տարին հինգ առ հարիւր բարձրացած է մարդ գլուխ : Այս աննախընթաց հաւաքական բարգաւաճումը պէտք է շարունակուի եւ պիտի շարունակուի, բայց պէտք չէ որ ինչ որ ժողովուրդը կը ծախսէ գերազանցէ իր շահածը եթէ ոչ անկում յառաջ կուտայ : Վերջապէս, տը Կօլ կ՚ուզէ անգամ մը եւս բացատրել թէ ինչու Ֆրանսա պէտք է ունենայ հիւլէական ազդ. իր ուժը՝ «քննադատողներ չեն պակսիր յայտարարելու համար «հրաժարինք պաշտպանութեան արդիական միջոցներէ, այսինքն հիւլէական զէնքերէ եւ դադրեցնենք մեր օգնութիւնը այն ժողովուրդներուն յառաջդիմութեան, որոնք կ՚ուզեն մեր քաղաքակրթութեան հասնիլ, այն ատեն կրնանք կլորցնել ինչ որ կուտանք պաշտօնեաներուն», ճիշդ է որ յաւելեալ բան մը կը գտնենք, անմիջականօրէն, բայց եթէ քիչ մը հեռու նայինք, կը տեսնենք թէ ազգային այս լքումին հետեւանքները շուտով աղետալի կը դառնան : Ցորչափ Ռուսերուն փառամոլութիւնը եւ իրենց վարչակարգին նկարագիրը, ազատ աշխարհի վրայ, պատերազմի մը սպառնալիքը կը պահէ, Ֆրանսա վտանգուած է, առանց այն վստահութիւնն ունենալու որ իր ամերիկացի դաշնակիցները, իրենք ալ մահուան սպառնալիքին տակ, պիտի կարենան արգելք հանդիսանալ : Ֆրանսայի համար, ինքզինքէն արգիլել այն միջոցները որ պիտի թելադրեն թշնամիին իր վրայ չյարձակիլ, կը նշանակէ իր պաշտպանութիւնը եւ ապա իր գոյութիւնը, մէկ խօսքով իր քաղաքականութիւնը յանձնել օտար հովանաւորութեան մը եւ ի վերջոյ անոր : Ո՛չ : Ատկէ աւելի կ՚արժենք» :

Վերջապէս տը Կօլ կը շեշտէ նաեւ նորակազմ երկիրներու օգնութեան անհրաժեշտութիւնը, որովհետեւ ամէն բան կախում ունի սա հարցումին պատասխանէն. — «Ֆրանսան կ՚ուզէ՞ Ֆրանսան ըլլալ» :

« ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ » ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի հայ գաղութը ներկայիս Եւրոպայի ամենակենսաւէտ եւ հայաշունչ գաղութներէն մէկը դարձած է : Կիպրոսէն, Իրաքէն գաղթած ընտիր հայութիւն մը հաստատուած է : Արեւելքի բոլոր շրջաններէն եկած հարիւրաւոր հայ ուսանող – ուսանողուհիներու ներկայութիւնը շարժում ստեղծած է : Երեք տարիներէ ի վեր իրենց եկեղեցիին քով, Լոնտոնի հայ ազգայիններու կառուցած շքեղ, ամէն յարմարութիւններով օժտուած «Հայ Տունը» կ՚արդարացնէ հայկական ջերմ մթնոլորտով օճախի մը իր կոչումը : Եւ ահա ամիսէ մը ի վեր լոյս կը տեսնէ գաղութին ամսաթերթը՝ նորածագ «Արեգակը» :

«Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը» որ իր գոյութեան տասնամեակը բոլորած է, կը բաղկանայ մօտ հարիւր եօթանասունեւհինգ գործօն անդամ – անդամուհիներէ, 16էն 35 տարեկան, որոնց 90 առ հարիւրը կը բաղկանայ ուսանող – ուսանողուհիներէ : Կուսակցական գոյն չունի եւ կը գործէ գնահատելի համերաշխութեամբ, նպատակ ունենալով զուտ մշակութային հետապնդումներ : Դասախօսութեան եւ դաշնթացքի ձեւով գործունէութեան կից, ծաղկուն կը պահէ հայ արուեստին անդաստանը, ունենալով իր սեփական երգչախումբը, պարախումբը եւ թատերախումբը :

Թատերախումբին բախտը բացուեցաւ երբ Լոնտոն ժամանեց Վարուժան Խտըշեան : Այս օժտուած երիտասարդը, որ կուգար Պէյրութէն, ութ տարիներ մասնակցած է Համազգայինի «Գասպար Իփէքեան» թատերախումբին, որուն խաղացանկին մէջ ստանձնած է կարեւոր դերեր՝ խումբին բեմավար եւ բեմուսոյց Ճորճ Սարգսեանի ղեկավարութեան ներքեւ, Անբուժելի կերպով բեմի սէրէն բռնկուած, յաջողած էր գալ Լոնտոն՝ բեմավարութեան եւ դերասանութեան ուսմանց հետեւելու համար : Ներկայիս Վարուժան Խտըշեան Լ. Հ. Ե. Միութեան թատերախումբի վարիչն է : Մեծապէս գնահատելի կը գտնենք, որ առանց հմայուելու միջազգային հռչակով օտար թատերգութիւններու փառքէն, նախընտրութիւնը տուած է հայ բեմին՝ վերակենդանացնելու համար հայ մեծ թատերագիր Լեւոն Շանթի երկերէն մէկը, որ գրուած է 1901ին Թիֆլիզ եւ տպուած է առաջին անգամ «Բանբեր»ի մէջ : Այս թատերակը, «Եսի մարդը», խաղացուած չէ հայ գաղթաշխարհին մէջ : Վարուժան Խտըշեան միջազգային բեմարուեստի մակարդակին համապատասխանող ըմբռնողութեամբ եւ որոնումով ուզած է իրագործել այս թատերգութեան բեմադրութիւնը, օգտագործելով արդիական միջոցներ, լոյսերու երանգներու, արձագանգներու եւ երաժշտութեան տպաւորիչ օժանդակութեամբ, որոնք մարդկային յուզախռով ներաշխարհի մը ապրումներու դրսեւորումին կուտան գերագոյն ուժգնութիւն մը եւ հաղորդականութիւն : Այս յանդուգն, ինքնատիպ ձգտումը լաւագոյն փաստը կուտայ մեզի, որ Վարուժան Խտըշեան օժտուած է իրաւ արուեստագէտի մը խառնուածքով :

Լեւոն Շանթի «Եսի Մարդ»ի նիւթը ներշնչուած է հայ յեղափոխական կեանքի շրջանէն : Սակայն ինչպէս միշտ, Լեւոն Շանթ դրուագներու պատմիչը չէ, այլ հոգեվիճակներու թաքուն խոռոչներու վերլուծողը : Այդ պատճառով ալ՝ իր ստեղծագործութեան ներշնչումը ազգային ըլլալով հանդերձ, իմաստով կը դառնայ յարատեւօրէն մարդկային : «Եսի Մարդը» կրնայ որեւէ միջազգային թատերախումբի խաղացանկին մէջ առաջնակարգ եւ մնայուն տեղ մը գրաւել, որովհետեւ իր դրսեւորած ապրումներով, կառուցուածքի ներքին եւ արտաքին շարժումով, բեմական եւ լեզուական ոճով, կը մնայ անժխտելի կերպով արդիական : Իսկ հայութեան տեսակէտէ իր մշակած նիւթը, ձեւակերպած նկարագիրները, յայտնաբերած հարցն ու հարցումները կը մնան տառապագին կերպով այժմէական : Ըլլա՞յ անձնասէ՞ր թէ ազգասէր : Նիւթապաշտ իրականութեան մէջ ո՞ր մէկ ուղին ընտրել՝ զոհել ամէն նկատում «Ես»ի ապահովութեան, շէնութեան, փառքին, թէ առանց սակարկութեան զոհել եսը գաղափարին, հանրային եւ ազգային պահպանման :

Ցայտագրին մէջ պիտի գտնէք նիւթի վերաբերեալ մանրամասնութիւնները եւ պիտի ծանօթանաք գործող անձերուն : Ներկայացումը պիտի դրուագէ այս զոյգ հակոտնեայ նկարագիրներուն ներքին եւ արտաքին պայքարին բախումները եւ անոնցմէ հետեւող ասպասելի եղբակակացութիւնը :

Բարեբախտութիւն մըն է խումբին համար, որ Եգիպտահայ բեմի երեսունեւհինգ տարուան մշակներէն Յովհաննէս Ասատուր Օհանեան, անձնական գործով Լոնտոն եկած, ստանձնած է երկու գլխաւոր դերերէն, մատնիչի «Եսի Մարդ»ու դերը, մինչ յեղափոխական տիպարի դերակատարն է Վարուժան Խտըշեան :

Կը հաւատանք թէ գաղութէ գաղութ հայ արուեստի եւ մտքի մշակներու փոխանակութիւնը, այսը, կենդանի ներկայութիւնը մեծ կենսունակութիւն եւ ջերմութիւն կրնան բերել, հոգեղէն կապ մը հաստատելով հայ գաղութներուն միջեւ : Այդ պատճառով ալ Կապոյտ Խաչը չվարանեցաւ այս յանդուգն քայլը առնել, առաջին անգամն ըլլալով արտասահմանէն 13 հոգինոց թատերախումբ մը Փարիզ հրաւիրելով՝ ներկայացումներու շարքի մը համար, որոնց կազմակերպութիւնը ստանձնեցին իր մասնաճիւղերէն չորսը :

Մեր գոյութեան եղեռնական Ապրիլ ամսոյն մէջ, ուր վճիռը արձակուած էր հայ ժողովուրդի բնաջնջման, խորհրդով լի իմաստ մը կը ստանայ հայ երիտասարդներէ բաղկացած՝ հայ ոգին, միտքը եւ արուեստը պանծացնող այս թատերախումբին բերած հաստատումը մեր կենսաւէտ գոյութեան, զոր չկըրցան խորտակել ոչ կարմիր եւ ոչ ճերմակ ջարդերը :

Ապրիլ 4ին, Լոնտոնի մէջ ներկայացուած է «Եսի Մարդը» : Հասած նամակներն ու գրութիւնները, կեցցէներու եւ ծափերու արձագանգը կը հաստատեն թէ գլուխ գործոց մը եղած է այս ներկայացումը թէ խաղարկութեան եւ թէ բեմադրութեան տեսակէտէ : Անմոռանալի երեկոյ մը, երեկոյթ մը եւ երեւոյթ մը : Որքան ուրախ ենք որ Փարիզի Հայութիւնն ալ իր կարգին պիտի կարենայ ունենալ կատարեալ արուեստով ներկայացումը բացառիկ վայելքը, ներշնչուելու համար թարմացած հաւատքով եւ հպարտութեամբ :

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

Ա.

Արեւելեան Միջերկրականի այս կղզին, աւելի փոքր Կիպրոսէն, աւելի հին քաղաքակրթութեան մը օրրանն եղած է եւ Կիպրոսի նման պատմութիւն մը ունի ։ Աշխարհագրական դիրքին պատճառով ենթակայ մեծ պետութեանց, կը մաքառի հելլենականութեան համար, կ'ըմբոստանայ տիրապետողին դէմ, կը պահանջէ միացումը մայր երկրին, որուն տուած էր քաղաքակրթութեան տարրերը ։

Դարուն սկիզբը պեղումներու շնորհիւ երեւան եկան հնադարեան քաղաքակրթութեան մը հետքերը ։ Ֆրանսացի պատմաբան Գլոցի համաձայն, այս դարու ամէնէն զարմանալի գիւտերէն մէկն է, որովհետեւ մեր թուականէն երեսունչորս դար առաջ կրետացին կազմակերպուած ընկերութիւն մըն է, Հոմերոս կը խօսի հարիւր քաղաքներու մասին, քաղաքները միացած են կանոնաւոր, սալարկուած ուղիներով, տուները բազմայարկ են, ամէնն ալ պատուհաններով, արքայական պալատն ունի բաղնիք, հոսուն ջուր, զարմանալիօրէն արդիական յատկանիշ ունին ։ Կրետացի կինը «փարիզուհի» մըն է կարծես ։

Բնակչութիւնը ո՛չ սեմական է, ո՛չ հնդեւրոպական, ընդունակ ցեղ մըն է, դարեր վերջ պիտի պատուաստուի հնդեւրոպականով, հելլենական դաղթով ։ Քաջ նաւարկող են Կրետացիները, կ'արտածեն ձիթաիւղ, գինի, կենդանի ։ Եգիպտոսէն եւ Ասիայէն կը ներածեն ոսկի, արծաթ, ապակի, կերպաս ։ Ունին ճարտար արհեստաւորներ, ճարտարապետներ ։ Յոյներէն հազար տարի առաջ կը մշակեն արմտիք, թզենի, որթատունկ ։ Անոնք ներածումով սկսան պատրաստել անագապղինձ ։ Կղզին ստացաւ բացառիկ դիրք մը, դարձաւ առաջին ծովային պետութիւնը ։ Տնտեսական զարգացումով ընկերութիւնը ձեւափոխուեցաւ, բարգաւաճ ազնուականութիւն մը կազմուեցաւ, աւատապետութիւն մը հաստատուեցաւ, Մինոս մը ինքզինք պարտադրեց աւատապետութեան, եղաւ քաղաքական, զինուորական, կրօնական պետը ։

Հելլէնները շատ բան կը պարտին այս նախահելլէններուն ։ Կրետացիներ Յունաստանի տուին քաղաքակրթութիւն, քաղաքային ընկերութեան մը տիպարը ։ «Եգէական Քաղաքակրթութիւն»ի հեղինակը կը հաստատէ, թէ առանց կրետական քաղաքակրթութեան Հելլէնները այնքան արագ զարգացում պիտի չունենային ։

Վաչկատուն ցեղախումբ մը հիւսիսէն կ'արշաւէ Յունաստան, կ'անցնի Կրետէ, պալատը կը կողոպտէ, կ'այրէ ։ Պատմաբան մը կը ժխտէ այրումը, կ'ենթադրէ երկրաշարժի մը հետեւանքով պալատին կործանումը ։ Այդ ցեղախումբը այրեց Տրովադան, որովհետեւ Տարտանէլի վրայ հաստատուած քաղաքը ծովահէններով կ'արգիլէր Յոյներու ծովային առեւտուրը, նեղուցէն անցքին համար տուրք կը պահանջէր, Յոյները կը պահանջէին որ անցքը ազատ ըլլայ ։ Յաւիտենական հարց նեղուցներու անցքին ազատութեան կամ փակման ։

Տրովադայի պատերազմէն ութսուն տարի ետք նոր արշաւանք մը Դանուբէն Պելոպոնէս, յետոյ Կրետէ ։ Բնակչութիւնը կ'ապաւինի լեռները, յաղթականներ կը քանդեն քաղաքները, կը գրաւեն հողերը, նորեկներու յաղթութիւնը «երկաթէ սուրերուն յաղթութիւնն է կրետացիներու անագապղինձէ դաշոյններուն դէմ», աւելի ճիշդ վաչկատուն եւ ռազմիկ ցեղախումբ մը կը յաղթէ միշտ պերճանքով թուլցած նստակեաց ժողովուրդի մը ։ Ազատասէր կրետացին կը մերժէ ստրկութիւնը, կը հեռանայ բնադաւառէն, նոր գաղութներ կը հաստատէ Եգէականի մէջ, Փոքր Ասիոյ կողերուն վրայ ։ Կրետական քաղաքակրթութիւնը աւանդութեան պիտի անցնի, բայց Եգէականի շուրջ, կրետական կտակով, հելլենականութիւնը կը հաստատուի ամրօրէն եւ պիտի տեւէ մինչեւ այսօր ։ Գաղութները պիտի հիմնեն փոքրիկ հանրապետութիւններ, իրարմէ անկախ, բայց պիտի պահեն միեւնոյն կրօնը, աւանդութիւնները, նոյն հայրենիքին զաւակներն ըլլալու գաղափարը ։ Պերիկլէս համահելլէն մըն էր, աշխատեցաւ Աթէնքի շուրջ հաւաքել բոլոր Յոյները, որպէս զաւակները միեւնոյն մօր, բայց ձախողեցաւ երեք անգամ ։ Մեծ ճարտասանը, Իզոկրատէս, միութեան հրաւիրեց բոլոր Յոյները, որովհետեւ «ամէնը նոյն լեզուն կը խօսին, նոյն կրօնն ունին, կը մասնակցին նոյն քաղաքակրթութեան, հետեւաբար զաւակներն են նոյն հայրենիքին, հաւաքուելու են նոյն մօր շուրջ, որ Աթէնքն է »։

Քաղաքական միութիւն գոյութիւն չունի, բայց առեւտրական յարաբերութիւնները սերտ են եւ որոնց կեդրոնն է Կրետէ ։ Կղզին նաւերը կը յաճախեն Կիպրոս մեր թուականէն 1550 տարի առաջ, կը գնեն փայտ, պղինձ ։ Կիպրոս միջնորդն է սուրիական եւ կրետական առեւտուրի ։ Կրետական նաւեր կը զբաղին ծովահէնութեամբ, կղզերնակներ կը բողոքեն, Հռոդոս կը ջանայ միջերկրականեան երկիրներէն ընդունիլ տալ «ծովերու ազատութեան» սկզբունքը, զինակցութիւն մը կազմել կրետացի ծովահէններու դէմ ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ.

Բ. ՄԵՏԱՂԱՅԻՆ ՀԱՆԱԾՈՆԵՐ

Մետաղային հանածոները ծանր ճարտարարուեստի եւ անոր յարակից քիմիական արդիւնաբերութեան հում նիւթերը կը կազմեն ։

Բաւական առաձգական սահմանում մըն է « հանածոն »։ Աւելի կամ պակաս չափերով՝ քիչ մը ամէն տեսակէ ժայռ կը պարունակէ եւ որոշ համեմատութիւններ այս կամ այն մետաղէն։ Սակայն ժայռ մը կամ հող մը հանածոյի կոչում կը ստանայ այն պարագային միայն՝ երբ որոշ մետաղի մը ճարտարարուեստական ստացման համար անոր օգտագործումը կը նկատուի շահաբեր։ Այսպէս, կարմրաւուն գրեթէ բոլոր հողերը երկաթի օքսիտ կը պարունակեն, սակայն անոնք երկաթի հանածոներ չեն ։ Ծովու ջուրը իւրաքանչիւր թոնին կրնայ տալ 5էն 65 միլիկրամ ոսկի, սակայն այդ եղանակով ոսկիի ստացման ծախքը շատ աւելի պիտի ըլլար՝ քան այդ ոսկիին վաճառականական արժէքը. ծովու ջուրը «ոսկիի հանածոյ» չէ ուրեմն ։

Հայկական ենթահողը հարուստ է մետաղային հանածոներով։ Անոր պղինձի, ալիւմինիումի, երկաթի, քրոմի, մանգանէսի, արճիճի, կապարի, ծարիրի եւ զաուկի պաշարները ոչ միայն կրնան բաւարարել ամբողջական Հայաստանի մը պահանջները, այլ կրնան դառնալ նաեւ՝ արտածման հասութաբեր նիւթեր ։

Աւելորդ չենք նկատեր ճշդել, որ մենք «արճիճ» բառը գործածած ենք մոլիպտեն մետաղին համար, համաձայն Հայր Մ. Քաջունիի առաջարկին («Տարրաբանութիւն տեսական եւ արուեստական», հատոր Բ., Վենետիկ, 1870, էջ 320)։ Ծարիրը անթիմոնանն է, իսկ զաուկը՝ արսընիքը։ Երեքն ալ հայերէն հին անուններ են, որոնց գործածութիւնը եւ տարածումը փափաքելի է ։

Սկսինք ուրեմն մեր երկրի կարեւորագոյն հարստութիւններէն մէկը ներկայացնող մետաղէն՝ պղինձէն ։

1. Պղինձ.— Նոր չէ որ Հայաստանը ծանօթ է իր հարուստ պղնձահանքերով ։ Առաջին ընդհանուր պատերազմի շրջանին իսկ Զանգեզուրի պղինձը՝ իր առատութեամբ, հակառակ այն օրերու դեռ եւս անբաւարար շահագործման, կարեւորագոյն տեղը կը գրաւէր Կովկասի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ ։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան ցուցակները, 1922ին, կը հաշուէին 194 պղնձահանքեր արեւելեան Հայաստանի, եւ 13 պղնձահանքեր (որոնցմէ դուրս կը մ…
հաւանաբար Տրապիզոնի եւ Երկ…
Մատէնի հանքերը) արեւմտեան Հայ…
տանի մէջ։ Մասնակի շահագործմ…
թակայ էին միայն Զանգեզուրի (Ղափ…
եւ Ալլահվերտի – Շամլուղի հանքեր…
Համաշխարհային արժէքով հիմնակ…
կարեւորութիւն ներկայացնող այս պղ…
ձահանքերը կ'իյնան բարեբախտ…
այսօրուան Հայաստանի սահմաննե…
ներս ։

Ըստ ակադեմիկոս Մաղաքեանի («Մե…
տաղային հանքավայրեր», էջ 368-…
Խորհրդային Հայաստանի պղնձահանք…
րը կը պատկանին, առաջացման պայմ…
ներու եւ հանքայնացման բնոյթի տես…
կէտէն, «միջին ջերմատիճանային (մ…
բոթերմալ)» տիպին ։ Զանանք բացառ…

Հրաբխային ժայռերէ, մոխիրներէ…
կազերէ հանքային զանազան նիւթեր…
ծած ստորերկրեայ տաք ջուրերը («…
մաջրային կամ հիտրոթերմալ լուծ…
ներ») կը մտնեն երկրի կեղեւին (վե…
լորտ) անցքերուն ու ճեղքերուն մէջ…
մասնաւոր պայմաններու տակ (պաղ…
դիւցումով, քիմիական ազդեցութեա…
եւն.), կը զետեղեն լուծուած հանք…
յինները ։ Այսպիսով ժամանակի ընթ…
քին կը կազմուին մետաղային հանք…
ներու երակներ, նստուածքներ, …
ուած զանգուածներ, եւն.։

Հայաստանի մէջ՝ գրեթէ զուտ երա…
յին հանքավայր է Ղափանը, որ …
հանածոներու պարունակած զուտ պղ…
համեմատական տեսակէտէն համա…
հային իմաստով ամենահարուստն…
(երեքէն հինգ առ հարիւր զուտ պղ…
Դժբախտաբար ծանօթ չէ մեզի, …
տուեալներով, Ղափանի հանքախ…
ընդհանուր պաշարը։ Այս մասին …
գտնենք Խորհրդային Հայաստանի …
տարակութիւններուն մէջ։ Կրնանք …
ըսել՝ որ, 1918ին, Ղափանի շահագ…
ման ենթակայ շրջանի հանածոյի պ…
ար 65էն 78 հազար թոն զուտ պղնձ…
շար մը կը հաշուէր (Հ. Հ. Պատուի…
կութեան Հրատարակութիւն, էջ …
Թիւ մը՝ որ անշուշտ ամբողջական…
կերը չի տար շրջանի հարստութեա…
թէ նորագոյն փոփոխութիւններ …
Ղափանը, իր Կաւարտի (Լենինեա…
Բարաբաթումի (Շահումեան) հանք…
խումբերով, կուտայ Հայաստանի պղ…
ձի արտադրութեան եօթանասուն …
րիւրը ։

Պղինձով առանձնապէս հարուստ …
է նաեւ Լոռին՝ իր Սխիմաղանի, …
վերտիի, Շամլուղի եւ Ախթալայի …
քավայրերով։ Մաղաքեանը այս հանք…
վայրերը կը դասէ «կոլչեդանա…
այսինքն՝ հրաքարային հանքավ…
տիպին մէջ։ Անոնք կը յատկանշուի…
երակային, անկանոն ձեւի կուտակ…
ներէ կազմուած հանածոյի զանգուա…
րով ։ Հանածոն կը պարունակէ երկ…
3,5 առ հարիւր զուտ պղինձ, ինչ …
համապատասխանէ՝ երակային հանք…

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

—Երեւդ նայողը պիտի ըսէ, որ էս տղուն փայան է պակաս ։ Ժամը կ'երթըս, շաշմիշ կ'ըլլիս տունը կուգաս, ջէշմիշ կ'ըլլիս. հաղա, էդ գիրքն ա երեսիդ բռնաք ես ըրեր ։

Մարգարը չգիտէր՝ ի՞նչ ըսեր, ինչպէս հասկցնէր ։

— Մենք նեղ ճար գպրոց կը ղրկենք, որ մարդ ըլլի. տղան էնտեղ աղջիկներուն հետ շախշախ լէյլի կը խաղայ ։ Տահա էրէկի լակոտը հիմակուց փոթուըլիներուն հետ ճիլի պիլի կ'ընէ ։ Հօրդ պատիւին մեղքցիր հէ ...

— Ըսէ, զաւակս, ինչո՞ւ կուլաս, էդ տեսակ աղջիկ կա՞յ ։

— Ի՞նչ ըսեմ, մայրիկ. ես էդ տեսակ աղջիկ չեմ ճանչնար, — կը խօսէր գրեթէ հեկեկալէն ։

×

Ու ալ ամէն օր Մարգար հորթն արածել կը տանէր, ամէն օր միեւնոյն թումբին վրայ, Մամիկ խաթունի տանձենիներուն մօտ ։ Պառաւ մամիկ տանձենիներուն մօտ ։ Պառաւ մամիկ տանձենիներուն տակ էր միշտ, ինչպէս յաւիտենապէս ձգուած տանձենիի կոճղ մը եւ կամ փըլած խրտուիլակ մը ։

Արեւոտ օր մը, Մարգար սովորականին պէս հորթն արածել տարաւ ։ Պառաւ մամիկ հոն էր, տանձենիներուն վրայէն անծեղները կը թռցնէր «ուլ ուլ» ձայն ձգելով ։ Մարգարն ալ միշտ սովորականին պէս հորթը թումբին վրայ կը ձգէր ու ինքն ալ թթենիի շուքին տակ պառկած՝ կը կարդար եւ կամ կը գրէր ։

Այդ օրը Մարգար բանաստեղծութիւն մը գրած էր։ Մէկ երկու անգամ կարդաց, յետոյ ոտքի ելաւ, ու ներշընչումով մը կարդաց այնքան բարձր, որ գէթ հորթը կարենար լսել ։ Մարգարը կ'ուզէր կարդալ ծառերուն համար, պառաւին համար ։

— Բարեւ Մամիկ Խաթուն, — խօսեցաւ Մարգար՝ բանաստեղծավայել թոնով մը ։

— Տղայ, էդ հորթին նայէ, որ էս կողմը չանցնի ։

— Չէ Մամիկ Խաթուն, չէ ։

Մարգարն ինչպէս ըսէր. կ'ուզէր իր բանաստեղծութիւնը պառաւ Մամիկին կարդալ ։

— Մամիկ խաթուն, տանձերը շատ հասած չեն դեռ ։

— Չէ, օղուլ, էս տարի շատ շող չեղաւ, — խօսեցաւ ու պոռաց «ուլ ուլ», երբ անծեղները հեռուն տանձ մը ձգեցին։

— Մամիկ խաթուն, գրած բանաստեղծութիւնս կարդամ՝ մտիկ ըրէ ։

— Բարեւազիր է. հա կարդա, Տէրը շնորհքդ աւելցնէ։ Կ'ըսեն որ, Ամերիկայի մէջ Փորթոյենց Ակոյին թեւն են կտրեր։ Իրա՞ւ է ։

— Այս բանաստեղծութիւն է Մամիկ խաթուն, բանաստեղծութիւն, — վրայ տուաւ Մարգարը ու աւելցուց. — բանաստեղծութեան իսկական աղբիւրը մուսաներն են, որոնք Ողիմպոսի բարձունքը կ'ապրին։ Վարկածներ կան, որ կ'ըսեն թէ աստղերու մօտ կ'ապրին։ Դուրեան Լամարդին, Միլտոն մուսաներու հետ գործ ունեցեր են ։

— Ուլ, ուլ, ուլ, — պառաւը ձայն ձգեց, երբ տեսաւ որ անծեղի թեւ մը կ'անցնէր տանձենիներուն վրայէն ։

Պառաւը անծեղները կ'անիծէր, երբ Մարգարը քարի մը վրայ ելաւ սոթթուած լաթերով, ու թուղթը աջ ձեռքը բռնած, ու ձախ ձեռքով լայն շարժումներ ընելով սկսաւ կարդալ ։ Մարգարի լռութիւնն էր, որ կը խզուէր, բնութեան մէջ, պառաւին մօտ ։

— Ողիմպոսի բարձրակարկառ կատարներէն կուգաս, իմ սիգաճեմ աստուածուհիս։ Կուգաս երկնաբնակ հրեշտակներու ձիւնամարմին թեւերով ու ես կը տեսնեմ կուրծքիդ վրայ տարփահա…
նամարմին թեւերով ու ես կը …
կուրծքիդ վրայ տարփահոս ձիւնա…
ներն ամբարձիկ ...

Պառաւ մամիկ այնպէս կարծեց…
Մարգարը Ցայմաուրքէն էր, որ …
կարդար, ու վրան երկիւղածութիւ…
եկաւ ։

— Եկուր հեռանանք այս աշխար…
ճեմենք հոն, ուր գարունի բոյր…
կայ յաւիտենական ու սոխակներ …
թուրմ վարդերու վրայ սէրը կը …
լեն ։ Ով կոյս հոլանի, քու …
բարձրութիւնը արծուէ թռիչներով…
չափեմ ու մրրկարշաւ թեւերով …
րուդ մէջէն կը սուրամ ...

Մարգարը իր բանաստեղծութիւ…
ջացուց հետեւեալ բառերով ։

— Ով իմ կոյս գեղանի, պիտի …
Ս. Սարգիսի ահիպարանոց նժոյգ…
ու քարին վրայէն վար իջաւ …
յոգնած ։

Պառաւ Մամիկ Ս. Սարգիսը …
հասցներ, լաւ էր հասկցեր նաեւ…
ուած» բառը ։

— Էհ, զուրպան ըլլիմ Ս. …
զօրաւոր զօրքին։ Ինչ լաւ ձէն …
Մարգար, Աստուած շնորհքդ …
Եկեղեցիին մէջ դիրք ինչո՞ւ չես …
դար ...

(7 Շար.)

...եալ՝ Հարստութեան երկրորդ աստիճա – նին :

Նշենք՝ որ նոյն տիպի հանածոյ կը պարունակէն նաեւ Խարբերդի շրջանի Երկանի – Մատենի հանքավայրերը :

Լօրիի պղնձահանքերու ընդհանուր խումբին մէջ կարելի է դասել նաեւ Սմբատաւանէն դէպի արեւմուտք, Բաղումի լեռնաշղթային հիւսիսային կողերուն գտնուող հանքերը (շրջանը մօտաւորա – պէս կը համապատասխանէ հին Զիպուխլիին) :

Հայաստանի պղնձահանքերու երրորդ եւ պղինձով համեմատաբար շատ աղ – քատ տեսակը Զանգեզուրի Քաջարան – Դաստակերտ հանքավայրերու տիպն է, յատկանշուած ցրուած եւ պորփիւրային հանածոներով : Պղինձի համեմատութիւ – նը թէեւ փոքր է (մէկէն 1,5 առ հա – րիւր), սակայն հանածոն կը պարունակէ նաեւ օգտագործելի քանակութեամբ ար – ճիճ մինչեւ 0,1 առ հարիւր) :

Ներկայ Հայաստանի մէջ պղնձահան – քեր կը գտնենք տակաւին Մեծ – Ջորի (պղինձ – տուրմալինային եւ պղինձ – անագային), Հանքաւանի (պղնձա – մո – լիպտենային), Վարդենիսի լեռներու եւ Մեղրիի շրջաններուն մէջ (երկու վերջին – ներն ալ՝ պղնձա – մոլիպտենային) :

Հինէն ի վեր ծանօթ էին նաեւ Գետա – բեկի պղնձահանքերը, որոնք սակայն ներկայիս կ'իյնան Ատրպէյջանական Ս. Ս. Հանրապետութեան սահմաններէն ներս (Դաշկեսանի շրջան) :

Քիմիական – հանքաբանական բաղա – դրութեան տեսակէտէն՝ հայկական հան – քավայրերու պղինձի հանածոները կը պատկանին առաւելաբար սուլֆիդներու ընտանիքին : Հիմնական հանքայինն է պղնձահրքարը (քալքոպիրիտ), կան նաեւ յարակից տեսակներ, ինչպէս՝ բոռնիտ, քալքոզին, եւն. : Կան նաեւ սուլֆօ – ար – սենիտներ, ինչպէս՝ տեննանտիտ եւ էնարգիտ :

Սուլֆիդներու այս առատութիւնը, պղինձի արտահանման եւ զտման կողքին որպէս կարեւոր ենթա – արտադրութիւն՝ հնարաւոր կը դարձնէ ծծմբային կաղի ստացումը : Ծծմբային կաղը կը ծառայէ ծծմբական թթուի համադրու – թեան : Արդէն իսկ Հանրապետութեան շրջանին՝ Ալլահվերտիի, Սխիմադանի եւ Գետաբեկի պղնձահանքերը պղինձին հետ միաժամանակ կ'արտադրէին նաեւ հրա – քարը (պիրիտ, որու առատ օդի մէջ կի – զումը ծնունդ կուտայ ծծմբային կաղի) որ Պաքու կամ Դոնեցի աւազանը կ'ու – ղարկուէր՝ ծծմբային թթուի պատրաս – տութեան համար : Ներկայիս ծծմբային կաղի ստացումն ու ծծմբական թթուի համադրութիւնը կը կատարուին նաեւ Հայաստանի քիմիական գործարաններուն մէջ :

Խորհրդային Հայաստանի վերոյիշեալ հարուստ պաշարներէն զատ, Ա. Սօլադ – եան իր աշխատութեան մէջ կարեւորու – թեամբ կը յիշատակէ Տրապիզոնի եւ Եր–կանի – Մատենի (Խարբերդէն շուրջ 60 քիլմ. հարաւ – արեւելք) պղնձահրաքարի բազմաթիւ հանքախումբերը, մինչեւ այ – սօր իսկ մասամբ միայն շահագործման ենթակայ : Ան առանձին հանքավայրեր կը մատնանշէ նաեւ Կիրասոնի, Գիւմիւշ – խանէի, Բալուի, Արդուինի եւ Կարնոյ շրջաններուն մէջ :

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(4 Շար.)

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԸ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կեսարիայէն կը գրեն .—

Կեսարիոյ վաստակաւոր եւ բարեջան հոգեւոր հովիւ Տ. Հայկազուն Աւագ քահանայ Կարապետեան 24 տարուան իր բարւօք պաշտօնավարութենէն վերջ այլեւս յոգնաբեկ ու պարտասուն եւ հիւանդ ըլլալով, Ս. Պատրիարք Հօր հրամանով քառասուն օր առաջ վերադարձած էր Պոլիս, իր ընտանեկան պարագաներուն մօտ մնալու եւ դարմանուելու համար :

Այսպէսով, Կեսարիոյ Սուրբ Աստուածածին նախկին Առաջնորդանիստ եկեղեցին առանց հոգեւոր պաշտօնեայի մնացած էր : Տեղւոյս Թաղական Խորհուրդը վերջերս թէեւ կրկնակ հեռագիրներով Պատրիարքարանէ խնդրած էր որ գոնէ Աւագ Շաբթուան եւ Ս. Զատկի տօներուն արարողութիւնները կատարելու համար քահանայ մը ղրկուի իրենց, սակայն այս պարտականութիւնը ստանձնելու տրամադիր որեւէ եկեղեցական կարելի չէր եղած գտնել :

Հետեւաբար, Ս. Պատրիարք Հայրը փոխանորդ Տ. Յարութիւն քահանայ Հալաճեանը, Տ. Հայկազուն հօր բնակարանը ղրկելով յանձնարարած է անոր այս տարի ալ Գայսէրի երթալով, կատարել Աւագ Շաբթուան եւ Ս. Յարութեան տօներու արարողութիւնները եւ 15 օրէն վերադառնալ Պոլիս :

Հակառակ իր առողջական փափուկ վիճակին, Տ. Հայկազուն քահանայ փութաց Կեսարիա, եւ Խաւարման ու յաջորդ օր ալ Աւագ Ուրբաթ առաւօտեան եւ երեկոյեան Թաղումի արարողութիւնները կատարեց : Շաբաթ օր ալ Ճրագալոյցի Պատարագը մատոյց եւ հարիւրաւոր երկսեռ ծոմապահներու հաղորդութիւն մատակարարեց :

Ս. Զատկի առաւօտուն ալ իր օգնականին հետ օրուան տօնական երգեցողութիւնները կատարելով դարձեալ Զատկական պատարագը մատոյց եւ հաւատք, յոյս, սէր եւ անմահութեան բնաբանով խօսեցաւ եւ մխիթարեց ժողովուրդը :

Կուսակալ Քեազըմ Անադոլ անհանգիստ ըլլալով, իր կողմէ փոխանորդաբար ղրկած էր ոստիկանապետը որու կ'ընկերանային նաեւ պաշտօնատարներ : Ներկայ էին նաեւ իր տիկնոջ հետ, պետական հիւանդանոցի վիրաբուժապետ Տոքթ. Նիյազի Թուրունչ որ անցեալները վիրաբուժական կարեւոր գործողութեամբ մը փրկած էր Տէր Հայրը իր հիւանդութենէն, Թալասի ոստիկանապետը եւ Տիկինը, Պօղպլեանէ, Կէմէրէկէ, Կիկիէ ու Թալասէ եկած ուխտաւոր ազգայիններ եւ բոլոր ներկաները ու ժողովուրդը Պատարագէն վերջ Առաջնորդարանի սրահը երթալով, ժողովուրդին հետ, օրուան տօնը եւ Տէր Հայկազուն Հայրը ու Թաղական Խորհուրդը շնորհաւորեցին ու պատուասիրուեցան :

Այսօր ալ, որչափ որ ձայնը մարած էր, Տ. Հայկազուն Հայր ժողովուրդին փափաքին համաձայն, Ս. Զատկի Մեռելոցին առթիւ դարձեալ պատարագեց եւ հոգեհանգստեան ընդհանուր պաշտօն կատարեց եւ ապա գերեզմանատան մէջ հոգեհանգստեան օրհնեց, լուսարար Պ. Վահանի մասնակցութեամբ : Տէր Հայրը Ս. Զատկի առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած է Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եւ իր փոխանորդին :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԹԱՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) .— 1964ի Զատիկը աննախընթաց կերպով տօնուեցաւ Մարսէյլի եկեղեցիներու մէջ եւ գաղութիս ապրեցաւ աւանդական օրեր : Այս վերակենդանութիւնը կը պարտինք այն հոգեկան խանդավառ շունչին զոր բերաւ մեզի, նոր առաջնորդը՝ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, որ Ծաղկազարդի ու Զատկի օրերուն պատարագեց Պուլվար Օտտոյի եւ Պօմոնի եկեղեցիներու մէջ եւ նախագահեց աւագ շաբթուան արարողութիւններուն այցելելով իւրաքանչիւր թաղ : Աւագ շաբթուան առիթով հիւրաբար մեր քաղաքը կը գտնուէր նաեւ Անթիլիասի միաբան հայրերէն Մեսրոպ վարդապետ Աչճեան :

Բայց Զատիկը միայն մէկ օր չէ, այլ քառասուն օրեր կը տօնէն Յիսուսի հրաշափառ յարութիւնը, ու քրիստոնէութեան յաղթական այս բացառիկ օրերէն մին, ապրիլ 12ը, աշխարհամատրան Կիրակին փառահեղ կերպով տօնուեցաւ Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ուր Առաջնորդ Հայրը մատուցանեց պատարագը :

Արդէն կանուխէն հոծ բազմութիւն մը խուժած էր եկեղեցի ու երբ Արտաւազդ Եպիսկ. շքեղ թափօրով եկեղեցւոյ բակէն «հրաշափառով» առաջնորդուեցաւ դէպի խորան, ժողովուրդը ոտքի, գոնէն ու պատուհաններէն հետեւեցաւ պատարագին :

Եթէ մեր տարէց մայրերն ու հայրերն արցունքոտ աչքերով իրենց աղօթքը կը միացնէին պատարագիչի աղօթքներուն, երիտասարդութիւնը մեծ թիւով ներկայ էր եւ երկիւղածութեամբ հետեւեցաւ ու ունկնդրեց իր Առաջնորդին պատարագն ու քարոզը :

Ներդաշնակ ու ոգեւորիչ երգեցողութեամբ կատարուեցաւ պատարագը, ու դպրաց դասուն մաս կը կազմէին սիրայօժար կարգ մը դպիրներ, եւ դարձեալ թափօրով, շրջելով հաւատացեալներու ամբոխին մէջ, տալով իր հայրական օրհնութիւնը առաջնորդ Հայրը առաջնորդուեցաւ աւանդատուն :

Առողջ երիտասարդութեան ներկայացուցիչներէն, հայ արենոյշները, թեւիկներն ու գայլիկները առաջնորդութեամբ իրենց խմբապետուհիներուն աւելցուցին փայլը այս օրուան, հաստատելով հայ սկաուտներու բարենպատակ ու հայեցի մտահոգութիւնները մեր գաղութին մէջ :

Տալով իր օրհնութիւնը Սրբազան Հայրը բսաւ .— Աճիք մարմնով, մտքով ու հոգւով եւ ըլլաք հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակներ » :

Դժուար է գտնել բառեր ու ածականներ նկարագրելու համար այս անմոռանալի օրը եւ մեկնումի պահուն հաւատացեալներու խօսքն էր «վերջապէս մեր եկեղեցին ալ տեսաւ եպիսկոպոսաշուք պատարագ մը շնորհիւ մեր նոր առաջնորդին » :

ԿԱՐՕ

ՔԻՉ ՄԸ ԺՊԻՏ

Մէկ օրէն միւսը երախայի մը ծնունդը սպասող տիկին մը հրաւիրուած է թէյ առնելու իր բարեկամուհիին մօտ, ուրիշ հրաւիրեալներու հետ : Քիչ մը ուշ մնացած ըլլալով, աճապարանքով կ'իջնէ սանդուխէն եւ ահա, ոտքը կը սահի եւ կ'իյնայ վար : Շատ վախցած՝ կը մտնէ բարեկամուհիին յարկաբաժինը եւ յուզումով կը պատմէ գլխուն եկածը :

— Երեւակայեցէք, ճիշդ փորիս վրայ ինկայ ... Սարսափելի է ... Վստահ եմ որ երախաս ծնելուն, գլխուն վրայ պիտի կրէ սանդուխի աստիճաններու հետքը ...

— Բնաւ մի վախնաք, տիկին, կը միջամտէ հրաւիրեալներէն տիկին մը : Մայրս, իր յղութեան շրջանին, առտու իրիկուն կրամաֆոն կը նուագէ եղեր : Երեւակայեցէք, ծնելէս քանի մը շաբաթ առաջ, ձայնապնակներու մեծ տուփ մը, վերը դարակը տեղաւորելու ժամանակ, եղածին պէս կ'իյնայ մօրս գլխուն եւ փորին վրայ : Բայց տեսէք, թէ ատիկա բընաւ չէ վնասած ինծի . ամբողջովին առողջ եմ եւ փառք Աստուծոյ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ, բան մը չունիմ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Ապա քո կարծիքով ի՞նչ են եղել դրանք :

— Շներ :

— Եւ ինչո՞ւ արձակեցիր :

— Որովհետեւ նա իր մշակի վարձը չէր տալիս :

— Քեզ յայտնի՞ է, ռամիկ, որ Գոմէշ աղան մեռել է եւ նրա մահուան պատճառը դու ես :

— Սխալ է, էֆէնտի : Ես նրա վրայ շներ արձակել եմ երկու տարի առաջ, իսկ նա վերջերս է մեռել :

— Միեւնոյնն է, ցնցումը նա ստացել է այդ օրուանից : Փաշան կարգադրել է, որ քեզ աքսորեն Միջագետք : Գործը իմ ձեռքին է : Այ, սա է քո գործը : — Այդ ասելով Թալիպ էֆէնտին մի ինչ որ թուղթ հանեց եւ ցոյց տուեց Ասատուրին :

— Քանի՞ ոսկիով կարելի է հարցը փակել, էֆէնտի, — կարճ ու կտրուկ հարցրեց հովիւը :

— Ամենաքիչը տասը ոսկով :

— Բայց իմ ունեցածը ոսկի չէ :

— Ապա ի՞նչ է :

— Հին ոսկեդրամ : Իմ կնոջ թաղից պոկեցի :

— Իսկ կարմիր ոսկիներդ ի՞նչ եղան :

— Ես կարմիր ոսկի չունեմ, էֆէնտի : Մի քանի հատ կար՝ հարսանիքիս վրայ ծախսուեց :

— Հարսանի՞ք : Հարսանիք անում էք, իսկ փաշային մոռանո՞ւմ էք բաժին հանել, — նկատեց ոստիկանապետը խոժոռ դէմք ընդունելով :

— Անհոգ եղէք, ես ձեր բաժինը բերել եմ :

— Կաթեցրու, — առանց շարունակութիւնը լսելու, ասաց Թալիպ էֆէնտին, մէջքով դառնալով՝ դէպի Խողեղանը, ձախ ձեռքը ետեւում պահած :

Ասատուրը տեսնելով, որ ինքը գործ ունի մի բացայայտ կաշառակերի հետ, ոսկիները ծոցից հանելով եւ մէկ, երկու, երեք հաշուելով իրար ետեւից գլնգացրեց ոստիկանապետի բռի մէջ :

— Մէկ էլ դիր, հինգերորդն էլ դիր, վեցերորդն էլ ...

— Հերիք չեղա՞ւ, էֆէնտի :

— Դիր, ասում եմ, ես դրա ծլնկոցը շատ եմ սիրում :

— Էս մէկ հատն էլ թող ինձ մնայ, աղա, կնոջս ճակատին պիտի կախեմ ...

— Կաթեցրու, — բուռը ետեւում խաղացնելով, հրամայեց էֆէնտին :

— Լաւ, էս մէկն էլ դաւառապետի պատուին, — նկատեց Խողեղանը քմծիծաղով, աննկատելի թքեց վրան եւ կաթեցրեց վերջին ոսկին : Դուրեկան, հընչեղ մի ձայն արձակելով, եօթերորդ ոսկեդրամն էլ գլնգալով պառկեց միւսների վրայ :

— Սաղ օլսուն, — գոհունակութեամբ գոչեց ոստիկանապետը :

Թալիպը, որ մինչեւ այդ բռի մէջ մատներով շօշափում էր ոսկիները, երեսով շուռ եկաւ դէպի հայ շինականը եւ նկատեց, որ դրանք խոշոր, փայլուն ոսկեդրամներ էին՝ մի վեհատեսիլ թագաւորի պատկերով :

— Ո՞վ է, — զարմացած հարցրեց էֆէնտին :

— Տիգրան Թագաւորն է :

— Ե՞րբ է ապրել :

— Սրանից մօտ երկու հազար տարի առաջ :

— Ուրեմն դուք, Հայերդ, երկու հազար տարի առաջ թագաւո՞ր էք ունեցել, — բարկացած գոչեց ոստիկանապետը :

— Ասում են՝ ունեցել ենք :

— Չլինի՞ թէ սա է կառուցել Տիգրանակերտ քաղաքը :

— Հրամանքդ, էդպէս են ասում :

— Դու եղե՞լ ես Տիարպէքիրում :

— Ես չեմ եղել, բայց հայրս շատ է եղել : Էդ դրամները նա է գտել աւերակների մէջ :

— Երեւի դուք էս պատկերին նայելով ուզում էք ձեր կորած թագաւորութիւնը վերականգնել :

— Մենք նոր թագաւոր չենք ուզում, էֆէնտի : Մեր նոր թագաւորի անունը Աբդուլ Համիտ է :

— Ապա ի՞նչ էք ուզում :

— Ազատութի՛ւն :

— Ազատութի՞ւն : Դու ճանաչո՞ւմ ես Մոքամոլոր Առաքելին :

— Լսել եմ նրա մասին, բայց իրեն չեմ տեսել :

— Էդ էն մարդն է, որ կողովով ռուս կին է բերել մեր տէրութեան սահմանից ներս :

— Ուրեմն քաջ սիրահար է եղել, որ չալակով օտար կին է բերել մեր երկիրը : Բայց ես լսել եմ, որ նա էդ կնոջն անտառումն է գտել, — խօսեց Ասատուրը :

— Էդ ինքն է պատմում, որ իբրեւ թէ անտառումն է գտել : Ո՞վ կը հաւատայ էդ հէքեաթին : Ռուս կինը որտեղի՞ց բուսաւ մեր անտառում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղնէս Ինճէճեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԻՆՃԷՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին, ինչպէս եւ իրենց մօր՝ Կատարինէ Մինասեանի մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկ. Լիւսի Օհանեանէ եւ ընտանիքէն երեսուն ֆր. փոխան ծաղկեպսակի վաղամեռիկ Ժոզէֆ Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՈՄ-ին:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնս պատիւ ունի ծանուցանելու որ այս Կիրակի օրուան պատարագին մաս պիտի կազմէ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկ. Պ. Մ. ՕՖԼԱՋԻ, ղպրաց դասը՝ ղպրապետութեամբ Պ. Յ. ՀԱՐԷԼԵԱՆԻ:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի, 19 Ապրիլ 1964, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը:

Պատարագը պիտի մատուցանէ Մխիթարեան Ուխտէ՝ նորօծ Հ. Վրթանէս Վ. Ոսկուհոնեան: Պիտի քարոզէ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Յարութեան Ուրախութիւնը»:

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռըմանժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Զեկուցում ընդհ. ժողովի:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Խրիմեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին Անթոնի: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արաքսի Քէօքլեան (ամուսինը՝ Ղուկաս) կեսարացի կը փնտռէ մօրաքրոջը աղջիկը եւ իր ամուսինը, նոյնպէս կեսարացի՝ Արուս եւ Յարութիւն Վէզիր Օղլու (հօր անունը Ղազէր) եւ իրենց զաւակները՝ աղջիկը՝ Պէատրիս եւ տղան՝ Սուրէն: Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.— ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՔԷՕՔԼԵԱՆ,

Rue Stara Planina No 12
KOLAROVGRAD
BULGARIE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քաւէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քաւէ: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ. ՔԱՄԹԱՆԻԷ (երգ), Օր. ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ): Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

քառեակ ընկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն:

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Աբեղայ Ճէրէճեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (ֆրանսերէն) եւ Պ. Աբրահամեան՝ Ազգ. Միութեան կողմէ:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՅԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը, հրաւիրուած է առանձին, արծարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ժամը 18·30ին:

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ յարգելու մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու անմահ յիշատակը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի երկու պատերազմներու ընթացքին ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան:

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին Օթէլ Սֆրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ:

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ:

Կը խօսին.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Այս Կիրակի, ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիք:

Կը խօսի՝ Պ. Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Նախկին Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ: Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր-եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՇԱԲԱԹ, 18 ԱՊՐԻԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԱՊՐԻԼ

ԻՍԻ.— ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ

ԻՍԻի համար՝ Ուսանողներու՝ կէս գին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ

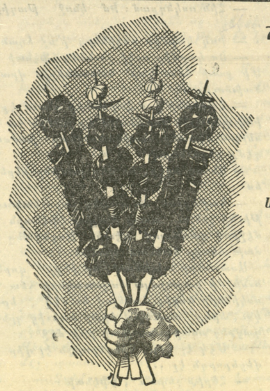
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ

PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Մեթրօ Լանքրի կամ Ռեփիւպլիք

Ապահովեցէք ձեր տեղերը — Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20,30-ին

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 19 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 19 AVRIL
1964

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.
LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9989
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 9989

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՄՈՌՆԱ՛ՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

(1909ի Ապրիլեան ջարդերու 55ամեակին առթիւ)

1915ի Մեծ Եղեռնը իր աննախընթաց ահաւորութեամբ գլած անցած է այն բոլոր աղէտները, որոնք պատմութեան ընթացքին պայթած են Հայութեան գլխուն :

Ու երբ ամէն տարի կ'անդրադառնանք մեր անցեալին ու բարեպաշտական ջերմեռանդ զգացումով կ'ուզենք ոգեկոչել խնկելի յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք զոհուած են յանուն ազգութեան, մեր մտածումները կ'երթան առաջին աշխարհամարտի մէկ միլիոն անմեղ հայ նահատակներուն :

Այս տարի եւս ամէնուրեք ազգովին կը տօնենք անոնց յիշատակը, մեծ յուզումով :

Պէտք չէ մոռնանք սակայն, որ 1015էն վեց տարի առաջ, 1909ին ունեցանք ուրիշ արիւնոտ Ապրիլ մը, Կիլիկիոյ մէջ, ուր սպառեցինք երեսուն հազար անմեղ զոհեր :

Անիկա նախերգանն էր այն Մեծ Ոճիրին, իրական ցեղասպանութեան, զոր ծրագրած էր դահիճը :

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը հռչակուած էր ինը ամիս առաջ, 1908 Յուլիս 10 / 23ին : Թուրքի վրայ վերջ տրուած էր Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնակալ վարչաձեւին : Կայսրութեան այլազան տարրերը դարձեր էին «Օսմանցի», հաւասարազօր իրաւունքներով : «Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն եւ արդարութիւն» նշանախօսքերը բարձրաձայն կը հնչէին ամէն կողմ : Հայ եւ Թուրք մտաւորականներ միասին ճառ կը խօսէին հրապարակային հաւաքոյթներու մէջ :

Բարեմտօրէն կը հաւատայինք թէ վերջ գտած է ջարդերու քաղաքականութիւնը եւ իրականացած՝ Հայուն դարաւոր երազը— ազատութի՛ւն :

Երկար չտեւեց խանդավառութեան շրջանը :

Կիլիկիոյ Թուրքերը, որոնք մախանքով լեցուած, նախանձով կը դիտէին Հայոց ուրախութեան ցոյցերը, կարծելով որ «պէյլիք» (անկախութիւն) տրուած է «կեավուր»ներուն, մութին մէջ կը պատրաստէին իրենց դաւադրական ծրագիրները :

Ոճրագործ Իթթիհատի գործակալները շրջապտոյտներ կը կատարէին Կիլիկիոյ քաղաքներուն մէջ՝ խլրդային աշխատանքներու նուիրուած :

Ջարդի նշանը տրուեցաւ Զատկի չորրորդ օրը, Ապրիլ 1/14ին Ատանայի մէջ, յանկարծական կերպով : Առաջին զոհն եղաւ Տավուտ Ուրֆալեան ազգային եւ պետական բարձրաստիճան դէմք մը, որ կառավարական պաշտօնատունը գացեր էր, տեսնուելու համար կուսակալ Ճէվատ պէյի հետ :

Ատանայի մեր հայրենակիցները քաջաբար դիմադրեցին ջարդարարներուն եւ երկու օրուան ընթացքին կորուստները երկուստեք հաւասար էին :

Սակայն ջարդարարները յանկարծակիի բերին Զուքուր Օվայի արտերուն մէջ աշխատող հայ գործաւորները, զորս անխնայ ջարդեցին :

Քանի մը օր վերջ Տարսոն, Անտիոք եւ Կիլիկեան այլ քաղաքներ ու գիւղեր արիւնով ողողուեցան :

Դէպքէն մէկ օր առաջ, Մարտ 31ին (13 Ապրիլ), Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած էր Շէրիաթճիներու յետաշրջական շարժումը, զոր զսպելու համար Սելանիկէն Օսմանեան մայրաքաղաքը փութացած էր Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի շարժուն բանակը :

Այս վերջինէն զօրագունդեր ղրկուեցան նաեւ Ատանա, իբրեւ թէ անդորրութիւնը վերահաստատելու համար :

Անոնց առաջին գործն եղաւ հաւաքել Հայոց զէնքերը եւ անպաշտպան դարձնել զանոնք :

Երկրորդ ջարդը սկսան Սելանիկի զինուորները, մեծ կորուստներ պատճառելով Ատանայի մեր հայրենակիցներուն եւ այրելով հայկական թաղերը :

Ոճրագործ Իթթիհատը մոռցնել տուաւ Ապտիւլ Համիտը :

1915ին անդարմանելի հարուած պիտի տար Թրքահայութեան :

Մեր մէկ միլիոնին հետ յիշե՛նք նաեւ Կիլիկիոյ Ապրիլեան տասնեակ հազարաւոր նահատակները, որոնք զոհուեցան յանուն ազգութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ԳՈՀԱՑՈՒՑԻՉ Է

Ուրբաթ առաւօտ, նախագահ տը Կոլ, անակնկալ կերպով, վիրաբուժական գործողութեան մը կ'ենթարկուէր, Փարիզի Քոչէն հիւանդանոցը :

Նախագահ տը Կոլ երկար ատենէ կը տառապէր փրոսթաթէն եւ վերջին սուր տագնապ մը պատճառ եղած է որ աւելի չյետաձգուի գործողութիւնը : Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին նախագահը, արտակարգ գաղտնապահութեամբ մը, կը հասնէր Քոչէն հիւանդանոցը, ուր Օլիէ տաղաւարին առաջին յարկի բոլոր հիւանդները կը պարպուէին եւ մասնաւոր պատրաստութիւններ կը տեսնուէին ընդունելու համար մեծ հիւանդը : Իր սենեակին կից կը պատրաստուէր նաեւ սենեակ մը կնոջը համար եւ ուրիշներ գնդ. տը Պոնըվալի եւ բազմաթիւ պահակներուն համար :

Գործողութիւնը կը կատարուէր Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8·15էն 9·55 Փրոֆ. Ապուլքէրի կողմէ, ներկայ կ'ըլլային բազմաթիւ ուրիշ մասնագէտ բժիշկներ, ինչպէս նաեւ սրտի մասնագէտներ : Հրատարակուած բժշկական զեկոյցը կը յայտնէ թէ նախագահին վիճակը լաւ է :

Կը թուի թէ Քոչէն հիւանդանոցի ընտրութեան պատճառն է հիւանդանոցին մէկ բաժնին (Օլիէ տաղաւարին) կատարելագործուած վիճակը :

Փրոֆ. Ապուլքէր, ծնած է Ալժէ 1906ին եւ աշակերտն է Հանրի Մոնտորի որ անոր տուած է իր վիրաբուժական պատրաստութիւնը : Կանուխէն սկսած է մասնագիտանալ միզագիտական եւ հոգեմարմնական բժշկութեան մէջ : Անդամ է վիրաբուժութեան ակադեմիային : Իրեն գլխաւոր օգնականը եղած է Փրոֆ. Քուվըլէռ, ծնած 1903ին որ բժշկապետն է Նէքէր հիւանդանոցի միզագիտական ճիւղին :

Տը Կոլի գործողութեան այս լուրը, արագօրէն տարածուած, յուզում եւ անակնկալ պատճառած է ամէն կողմ : Ապաքինման առաջին հեռագիրներ ղրկած են՝ նախագահ Լիւպքը, Տըկլաս Հիում, Ալտօ Մորօ, Զալման Շազար (Իսրայէլ), Սետար Սենկոր, Էհրարտ, Ատընաուըր : եւայլն :

Հաւանական է որ նախագահը 10–15 օր մնայ Քոչէն հիւանդանոցը, ուր իր անձնական խոհարարներն են որ կը պատրաստեն իր ճաշերը եւ հեռախօսի գործիք մը զինքը ուղղակի կը կապէ Էլիզէի :

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ՊԻՏԻ ՓԼՑՆԵՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Ապրիլ 12 – 13) կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները Յոյներուն վիճակին մասին.—

Ներքին նախարար Օրհան Էօզթրագ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ երկրէն վտարուող Հելլէններու եւ Յոյներու կացութեան մասին .

— Անոնք որ կը վտարուին եւ պիտի վտարուին Թուրքիայէն, երկրին քաղաքական ապահովութիւնը վտանգող խռովարարներ են, եւ իրենց այս վնասակար գործունէութիւնը փաստերով հաստատուած է : Թէ ներքին եւ թէ արտաքին ապահովութեան տեսակէտով, անոնց ներկայութիւնը մեր երկրին մէջ անբաղձալի նկատուած է : Օրինական ձեւակերպութիւնները կը լրանան հետզհետէ, եւ տրուած պայմանաժամին մէջ սահմանէն դուրս կը հանուին : Երեսուն հոգիի հրահանգ տրուած է, կան նաեւ երեք հարիւրի չափ հելլէնահպատակներ, որոնք Թուրք հայրենակիցներու յատուկ արհեստներու եւ ասպարէզներու կը հետեւին : Անոնց ալ ազդարարուեցաւ որ թողուն այդ գործերը » :

Կառավարութիւնը «մաքրագործումի» ձեռնարկած է Յունաց Պատրիարքարանին մէջ, եւ քննութիւն կը կատարուի բոլոր Մետրապոլիտներու եւ Սինոդի անդամներուն դէմ : Անոնք որ անբաղձալի պիտի նկատուին եւ պիտի ճշդուի թէ Թրքութեան դէմ գործած են, սահմանէն դուրս պիտի հանուին : Ազգ. Ապահովութեան սպասարկութիւնը անոնց մասին քննութիւն կը կատարէ եւ բոլոր անբաղձալի հոգեւորականները մօտերս պիտի վտարուին :

Պիտի վտարուին նաեւ Հելլէն Մշակութային Կեդրոնը, Եօաննիս Իվրաքիս, որ Ապահովութեան տնօրէնութիւնը հրաւիրուեցաւ եւ իրեն հրահանգ տրուեցաւ : Կեդրոնին կ'ընկերանային հելլէն դեր-հիւպատոսը եւ զանազան պաշտօնատարներ :

Կառավարութիւնը փակեց Յունաց Պատրիարքարանին կողմէ հրատարակուող երկու թերթեր, — Ափօսթոլոս Անտրէաս եւ Օրթոտոքսիա, որոնց հրատարակումը վնասակար նկատուած է :

Կառավարութիւնը խստացուցած է հակակշիռը բոլոր յունական վարժարաններուն մէջ, եւ այս խնդրին մէջ բոլոր կուսակցութիւնները համամիտ են իրեն : Պիտի փակուին այն վարժարանները, ուր դասախօսութիւնները յունարէնով կ'ըլլան : Ձերբակալուեցաւ Էրիֆիլի անուն կին մը, որ Յունաստան դրամ կը փոխցնէր, յօքնումի տուփի մը մէջ պահելով : Իմրօզ եւ Պօզճաատա կղզիներուն մէջ եւս ամենախիստ քննութիւն մը սկսած է, եւ այդ տեղերու յունական վարժարանները փակուած են :

Սահմանէն դուրս հանուող բոլոր Հելլէններուն մատի հետքերը կ'առնուին եւ լուսանկարները կը քաշուին : Առջի օր վտարուածներուն մէջ երիտասարդ կին մըն ալ կայ, Քրիսթալլինա, որ լուսանկարուած պահուն, ոստիկաններուն ըսած է . .. Պատկերս լաւ քաշեցէք :

ՅՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՇԱՀԱՏՈՒՐՔ ԵՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ

Ելմտական նախարարութեան որոշումով, Յունաց Պատրիարքարանը եւ եկեղեցիներու մէջ սպասարկող հելլէն եկեղեցականներն ու պաշտօնեաները շահատուրք պիտի վճարեն եւ կառավարութեան պիտի տեղեկացնեն իրենց հասոյթները :

×

Կառավարութիւնը պատրաստած է որոշմնագիր մը, որով Յունաց Պատրիարքի փոխանորդ եւ Սինոդի անդամ Հայր Էմիլիանոս, ինչպէս նաեւ Պատրիարքարանի դիւանապետ Ճանավարիս պիտի կորսնցնեն իրենց թրքական հպատակութիւնը եւ սահմանէն դուրս պիտի հանուին : Ճշդուած է որ Հայր Էմիլիանոս եւ Ճանավարիս թրքութեան դէմ վնասակար գործունէութիւն մը ունեցած են, ամփոփուելով եւ ապաստանելով Պատրիարքարանին մէջ եւ իրենց տրուած ազատութիւնները լայնօրէն օգտագործելով : Այս կերպով — կը գրէ «Ճումհուրիյէթ», — Թուրքիա պիտի փրկուի իր դէմ գործող երկու պարագլուխներէն ալ : Հաւանական է որ կառավարութեան որոշմնագիրը վաղը ստորագրուի եւ գործադրելու համար յղուի Ներքին նախարարութեան : Էմիլիանոս ծնած է 1915ին Հէյպէլի, ընթացաւարտ՝ տեղւոյն Աստուածաբանական վարժարանէն, 1951ին կոչուած Պատրիարքական Փոխանորդութեան պաշտօնին : Թրքահպատակ է : Ճանավարիս, որ մետրապոլիտ մըն է, նոյնպէս անդամ է Սինոդին, ծնած է Աթէնք :

× Ներքին նախարարութիւնը սահմանէն դուրս պիտի հանէ այս օրերս ինը հելլէնահպատակ ուսուցիչներ որոնք կը պաշտօնավարէին Հէյպէլիի Աստուածաբանական վարժարանին եւ Իմրօզի յունական դպրոցին մէջ : Որոշուած է նաեւ վերջ տալ ինը յոյն ուսուցիչներու պաշտօնին, նկատելով որ անոնց պաշտօնավարութիւնը օրինապէս աւելորդ է :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովը գումարուեցաւ 1964 Ապրիլ 14ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, եւ լսելէ յետոյ վարչութեան ընդհ. տեղեկագիրը, միաձայնութեամբ գնահատեց կատարուած աշխատանքը եւ տուաւ հետեւեալ որոշումները :—

Ա.— Ներկայացուցչական ժողովի աշխարհական անդամներու ընտրութիւնը կատարել 1964 Յունիս 14ին :

Բ.— Կրօնական Ընկերակցութեան անդամներուն ղրկել անուանացանկը անոնց, որոնք կը փափաքին իրենց թեկնածութիւնը դնել Ներկայացուցչական ժողովի անդամակցութեան համար . Հետեւաբար կը խնդրենք որ եկեղեցւոյ դիւանատունը տեղեկացնեն ամենաուշը մինչեւ Մայիս 17, իրենց անունները եւ մականունները, անոնք՝ որոնք թեկնածու են :

ԴԻՒԱՆ
(ԿՆԻՔ)

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԱՐԻ ՈՍԿԱՆ

Քանի մը օր առաջ, Պոլսոյ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ արուեստագիտուհի՝ դաշնակահար եւ ուսուցիչ Մարի Ոսկան – Քանթար : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 13ին Պէյօղլուի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Շիշլիի գերեզմանատունը :

Ողբացեալ արուեստագիտուհին իր ամբողջ հարստութիւնը (կալուած – ժառանգ եւ դրամ) կտակած է Կեդրոնականին եւ Ղալաթիոյ եկեղեցիին : Իր ամուսինն ալ՝ Յակոբ Գանթարեան, յետ մահու, նոյն կտակը ըրած է :

Մարի Ոսկանի փափաքը եղած է որ հաստատուի ֆոնտ մը, իր անունով եւ ձգած հարստութեան եկամուտով, Կեդրոնականէն ընթացաւարտ խոստմնալից երիտասարդներ իրենց մասնագիտութիւնը կատարելագործեն Թուրքիա կամ արտասահման :

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ.

Զատկական եօթնօրեակին երկրորդ կէսը իր եօրեայ հարուստ դէպքերու փառքով ու շուքով կը նշանաւորէ ամբողջ շաբաթը, որու կարեւորութիւնը աւելի ցցուն ու ցայտուն դարձնելու համար՝ Եկեղեցւոյ Հայրերը «մեծ» անուանած են նոյն եօթնօրեակը, «մեծ» անուանած են նաեւ նոյն եօթնօրեակին օրերը, ինչպէս յունական եկեղեցին (մեղալովտիմատօ), իսկ լատինականը՝ «սուրբ», ինչ որ եբրայաբանութիւն է կամ պարզապէս մովսիսական բացատրութիւն (Ել. ԼԵ. 2): Հայոց եկեղեցին կը մնայ ինքնօրէն, կը մնայ ինքնատիպ, կը մնայ իրապաշտ, ընտրելով որակաւորման յարմարագոյն բառը, «աւագ», որ սակայն իմաստի մէկ երանգով նոյնպէս կը թարգմանուի «մեծ» ըստ յունականին: Ճիշդ է թէ մենք եւս սպէպ գործած ենք յունական տարազը. «ի մեծի Հինգշաբաթի», «ի մեծի Ուրբաթու» կամ «մեծ Զատիկ»:

Զանգեզուրի մէջ ամբո՛ղջ շաբաթը կը կոչուի «Զարչարանաց Շաբաթ»:

Ունինք նաեւ «շաբաթ շաբաթուց» տարազը՝ ըստ եբրայականին, որ նախաքրիստոնէական է եւ բանասիրական երկար վիճաբանութեանց նիւթ:

Արդարեւ, Հնգամատեանին եբրայական բնագիրը երկու տեղ գործած է «շաբաթ» բառը կրկնական ձեւով (Ղեւտ. ԺԶ. 31 եւ ԻԳ. 32), բառին գերագրական իմաստ մը տալու համար անպայման, — «շաբաթ շաբաթուց», (ճիշդ ինչպէս «արքայից արքայ» տիտղոսը), որ ըստ Երից Վարդապետաց՝ համազօր է «մեծ շաբաթ» կամ «աւագ շաբաթ» տարազին: Թերեւս ըսուի թէ հայերէնը կը հետեւի յունարէնին (որ իր կարգին՝ եբրայականին), երբ կը կրկնէ «շաբաթ» բառը, բայց այդ կարծիքին հակառակ՝ ինծի վերապահութիւն կը ներշնչէ բայը, որ կը մնայ նոյնը յունարէն երկու վկայութեանց մէջ, մինչ կը փոխուի հայերէն երկրորդ վկայութեան մէջ (ըկեսջիf եւ խոնարհեցուսջիf): Ընդհակառակն անգլերէնը, գերմաներէնը, լատիներէնը չեն ընթանար հաւատարմաբար, որովհետեւ բնագրին մէջ «շաբաթ» բառին կրկնութիւնը կ՚ընդունին թելադրանք մը ոչ թէ բառը կրկնելու, այլ երկրորդելու, երկուքի վերածելու, մին՝ առնելով ինչպէս որ է, երկրորդը թարգմանելով hանգիստ: Այսպէս հոն ուր հայերէնը կը գրէ «շաբաթ շաբաթուց», եւրոպական լեզուները կը գրեն սապպա տը ռըփօ:

Արդ, սխալ է, կ՚ըսեն եբրայագէտները, առարկելով թէ բնագրին «շաբաթ շաբաթուց» տարազը կը մատնանշէ տարբեր «շաբաթ» մը, զոր կ՚անուանեն բացառիկ շաբաթ, արտասովոր շաբաթ, բացարձակ շաբաթ, երբ կ՚արգիլուին.

1.— Ծառայական աշխատանքները, (օրէնք՝ տօնական օրերու միայն յատուկ»). 2.— Խոհագործական աղատութիւնները, (օրէնք՝ շաբաթ օրերու միայն յատուկ). 3.— Ամէն հրճուանք, ըստ եբրայական բարբառին՝ գնուննագ, թերեւս անագ, բառ մը (Ես. ԾԸ. 13), դժուար ոչ միայն գրելը հայերէն տառերով (հոս գրած եմ ֆրանսական տառադարձութեամբ, երկու ձեւով, հետեւելով եբրայերէն երկու բառարաններու), այլեւ թարգմանելը, բացատրելի՝ հոգեկան եւ ֆիզիքական վայելք բառերով միայն: Ուրեմն «շաբաթ շաբաթուց» տարազը կը պահանջէ ոչ միայն հրաժարիլ ամէն աշխատանքէ, այլ եւ ընդունիլ ամէն ժուժկալութիւն ու զրկանք, ինքզինք զոհելով Աստուծոյ տօնին: Եսայիի բառը գործածուած է նաեւ ածականի ձեւով (Բ. Օր. ԻԸ. 54), հայերէն թարգմանուած՝ գիրգ (գրգանք բառէն), ֆրանսերէն ըստ ոմանց՝ էֆֆէմինէ: Թէ «շաբաթ» եւ «շաբաթ շաբաթուց» կը տարբերին իբրեւ տարազ՝ յայտ է այն բայով, որ կը սահմանէ «շաբաթ շաբաթուց»ին պարտաւորութեանց նկարագիրը,— ըկել, (դէշ չէ ֆրանսերէնն ալ՝ մոռթիֆիէ):

Հնգամատեանին հեղինակը անշուշտ լաւ գիտէր իր լեզուն, եւ իրեն անծանօթ չէր բառին հոմանիշը, ոչ ալ եօթնօրեակին «եօթը» բառին այլազան զգեստաւորումով ստացած իմաստները մինչեւ ... երգում բառին համապատասխանը: Ապահովաբար բան մը գիտէր, ուրեմն, որ կրկնեց բառը, եւ մեր պանծալի Ոսկեդարեանները հասկցե՛ր են որ կրկներ են՝ իրենց կարգին: Ափսո՛ս որ չունիմ ասորական Հնգամատեանը, զոր աչքի առջեւ ունէին անոնք ապահովաբար:

Պարզ խօսքով՝ տարբեր բաներ են շաբաթանալը եւ «շաբաթ շաբաթուց» պարտաւորութեանց ենթարկուիլը: Ուրեմն երկրորդ տարազին «աւագութիւնը»: Այժմ Կիրակին եւս ցոյց կուտայ նոյն պարագան, — կայ հասարակ Կիրակի, կայ տօնական Կիրակի:

Հարկ է, սակայն, աւելցնել թէ Հնգամատեանին մէջ «շաբաթ շաբաթուց» տարազը իր բո՛ւն, իր պատճառաւոր գործածութեան տեղը պիտի գտնէր Աւետարանին ծանօթ պատմութեամբ՝ յետագային միայն, Եկեղեցւոյ Հայրերուն տնօրինութեամբ: Այսուհանդերձ ընդունուած տարազը մնաց ու կը մնայ «Մեծ» կամ «Աւագ Շաբաթ»:

×

Աւագ Շաբթուան երկու օրերուն մասին խօսեցանք անցեալ անգամ: Իբրեւ յաւելուած՝ հայկական հետեւեալ սովորութիւնները.—

Աւագ Երեքշաբթի, Սիսիան գաւառին գիւղերուն մէջ, երեկոյեան ժամերգութեան պահուն, երբ կը կարդացուի տասը կոյսերուն Աւետարանը, տասը երախայ կարգով կը կեցնեն Աւետարան կարդացողին շուրջը՝ ի ձեռին ունենալով վառած մոմեր: Յետոյ ափսէի մը մէջ կը ներկայացնեն տասը կրկնածալ թղթիկներ, հինգին մէջ «իմաստուն» գրուած, հինգին մէջ՝ «յիմար»: Երախաները մէկ-մէկ կ՚առնեն թղթիկները, եւ այսպէս կը ճշդուի թէ ո՛վ է իմաստունը, ո՛վ է յիմարը: Անմիջապէս կը մարեն յիմարներուն մոմերը եւ կը նախատեն, կ՚ըսեն թէ յիմար պիտի մնան, նոյնիսկ կը ծեծեն զանոնք (խե՛ղճ երախաներ) ու դուրս կը հանեն եկեղեցիէն: Իսկ իմաստուններուն՝ գովասանք:

Նոյն արարողութիւնը Զանգեզուրի գիւղերուն մէջ:

Աւագ Չորեքշաբթին կը կոչուի Չիք Չորեքշաբթի:

Շուշիի մէջ՝ աղջիկները խաշխաշ հաբելու քարը կը քսեն գետնին ու կ՚երգեն.

Չի՛f, չի՛f, լուն չիf:
Չի՛f, չի՛f, մուկը չիf:
Չի՛f, չի՛f, օձը չիf:
Չի՛f, չի՛f, կարիճը չիf:
Չի՛f, չի՛f, չարակամը չիf:

Այս երգով կը հաւատան թէ չիք կ՚ըլլան կ՚անհետանան այդ բոլորը: Այս արարողութիւնը կապուած է Չորեքշաբթի օրուան՝ անոր համար, ապահովաբար, որ չիքն ու չորեքը նմանաձայնութիւն կը ստեղծեն իրենց սկզբնական վանկերուն չայերով: Այսպէս է որ Չիք Չորեքշաբթի կոչուած է օրը:

Կիները, այդ օրը, երկու քար կը դնեն իրենց տանիքին վրայ, մին՝ բարութեան քար, միւսը՝ չարութեան քար: Յետոյ երախայ մը կը ղրկեն, որ վար բերէ քարերէն մին, շուշակելու համար թէ բարի՞ն կը մնայ թէ չարը, տարին երջանի՞կ պիտի անցընեն տնեցիները թէ դժբախտ:

Շուշեցիք այդ օրը ուխտի կ՚երթան դէպի քամիին խաչերը (ռումաքիզմի՞ դէմ):

Գանձակի մէջ՝ գիւղացիք ուխտի կ՚երթան մկնատամի խաչերուն (չիպանի դէմ): Ամէնէն նշանաւոր խաչերը տնկուած են մէկը Ղզըլ դայա բլրակին վրայ (= կարմիր ժայռ,— յատկանշական է ընտրուած վայրը), միւսը Էրքէճ գիւղին մօտ: Ուխտաւորները մոմ կը վառեն, կ՚աղօթեն եւ ուխտատեղիէն բուռ մը հող կ՚առնեն, ջուրով կը շաղախեն եւ կը քսեն մկնատամ կամ կլլորուկ (փոքրիկ չիպան) կոչուած վէրքերուն վրայ: Վերադարձին, քար կը գլորեն անդունդն ի վար, որպէսզի իրենց հիւանդութիւններն ալ գլոր – գլոր երթան անդունդ իյնան: Ծառերուն կը կապեն լաթի կտորներ, որպէսզի իրենց հիւանդութիւններն ալ կապուած մնան ... Տուն վերադառնալէ ետք՝ ուխտավ... բերած հողը կը լուծեն ջուրի մէջ ու ... խմցնեն աղջիկներուն, որպէսզի չու... մուսնանան:

Սիսիանի մէջ մկնատամ ունեցող... ուխտի կ՚երթան Որոտնայ վանքը եւ ... դանին կուշտէն քիչ մը հող կ՚առնեն ... կանթեղի ձէթով կը շաղախեն, մկնատա... մին կը քսեն: Յետոյ տուները կը ... րեն, «չիք կ՚ընեն» հիւանդութիւնն ու ... կարոյծ միջատները:

Նոյն այս Չիք Չորեքշաբթի կոչուած ... օրուան մէջ Զանգեզուրի աղջեկան... կացինով կկը յարձակին պտուղ ... մերժող ծառերուն վրայ, կը սպառնա... կտրել արմատէն, բայց իրենց ընկեր... միջամտէ եւ ծառին անունով կը խոստա... նայ պտուղ տալ, խնդրելով որ մէկ ... րի եւս սպասէ:

Եւ ահա ձեզի Աւագ Հինգշաբթին:

Տարուան մեծագոյն Հինգշաբթին, ... նական օրերուն ամէնէն սրտամօտիկը, ... մէնէն նուիրականը: Օրուան մէջ եկեղե... ցական արարողութեանց առաւելութ... թիւով հարուստ:

Ալզասի մէջ կը կոչուի Կանանչ Հինգ... շաբթի,— այդ օրը ժողովուրդը կ... կանանչեղէն: Միջին դարուն՝ կը կ... ուէր Բացարձակ Հինգշաբթի:

Դարձեալ, Միջին դարուն, նոյն ... մայր տաճարին հրապարակին վրայ, ... ցօթեայ, կը ներկայացուէր խորհրդ... խաղ մը,— դերասաններ սեւ հագ... կողոր (fակուլ) ի գլուխ, զինու... մուրճերով, խոշոր գամերով, խարա... ներով ու փշապսակով, ոմանց ուսի... վրայ՝ սանդուխ, ոմանց ձեռքը՝ ... լեղի եւ քացախ թաթխած, ոմանց ձեռ... վանդակ մը ողջ աքաղաղով, ոմանց ... քը՝ ձողեր, վրան՝ արեւ մը որ կը ... րի եւ լուսնկայ: Հանդիսատեսն... պարտաւոր էին հետեւիլ թատերախա... գլխաբաց եւ ծնրադիր, ամբողջ ներ... յացման ընթացքին, վա՛յ քրթմնջ...

Նոյն օրը, պատանիները իրենց ... գին՝ խորան կը կանգնէին հրապարա... րու վրայ, սեղան կը պատրաստէին ... զարդարէին ծաղիկներով, վառած ... րով, սուրբերու պատկերներով, ներ... յացնելու համար դրախտը, ուր կը ... մէին Աստուած, Կոյս Մարիամ, ... տակներ, Յիսուս մանուկը՝ ապ... ղի մը տակ:

Անցորդները նուէրներ կուտայի... րաշխտաշէն այս պատանիներուն:

Վերջապէս այս նոյն օրուան մէջ ... կ՚օրհնուէր միւռոնը:

Յաջորդով՝ Ռոմանլուային նկար... թիւնը եւրոպական եւ հայկական եկե... ցիներու մէջ, ինչպէս եւ հայ գիւղ... ներու սովորութիւնները Աւագ Հինգ... թի եւ Աւագ Ուրբաթ օրերու յատուկ ... ի վերջոյ նշանաւոր հաւկթամարտ ... զանազան ձեւերով:

Շ. ՆԱՐ...

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Ու ձայն ձգեց անծեղներուն ուլ, ուլ, ուլ ...

Մարգար չափով մը դոհ կը զգար, որ վերջապէս իր բանաստեղծութիւնը կարդացեր էր Մամիկին: Ու պառաւին քովէն հասակը շտկուած քալեց, բանաստեղծավայել հով մը տալով իր քալուածքին, մինչ պառաւը անծեղները կ՚անիծէր:

Մարգար, սովորական թթենիին տակ պառկած, ջերմ երազներու մէջ ինկաւ: Ախ թէ Եղսիկին կարդար հեղ մը. այն ատեն իր սէրը պիտի յայտնէր ու պիտի համբուրէր ականջին քովի խալը փոքրիկ ...

Հեղ մըն ալ լսեց պառաւ Մամիկի ձայնը, որ ամբողջ դաշտը բռնեց: Կը հայհոյէր:

— Ես քու պապին ... շան լակոտ:

Մարգար տեսաւ, որ պառաւը իր հորթը կը ծեծէր ու հեռուէն կօշիկին մէկը իր գլխին նետեց: Մարգար սարսափեցաւ փախչիլ թուղթը ծալլելէն:

Պառաւը փայտը ձեռքին Մարգարին ետեւ ինկաւ: Մարգար իր շունչն մինչեւ գերեզմանոցն առաւ: Երբ ետեւ դարձաւ, տեսաւ, որ պառաը դեռ կը սպառնար: Հորթն ալ պառաւի սպառնալիքէն ու կռնակին տուած ծեծէն զարհուրած, սկսաւ փախչիլ: Հորթը պոչը վեր տնկած էր ինչպէս փախչող զինուոր մը, դրօշակը ազատելու քաջութիւնը կ՚ունենայ:

Պառաւն սպառնաց, հայհոյեց ու անիծեց, երբ տանձենիներուն մօտ ցանուած ղդումներուն նայեցաւ: Հորթը դդումներուն մէջ մտած էր, մի քանի ծաղիկներ վար թափած, մի քանի ծաղիկներ ալ կերած էր: Երբ պառաւը վրայ հասաւ, հորթին բերանը դդումի ծաղիկ կար ...

×

Աշունի մօտ էր, Դպրոցները կը բացուէին: Փալանճի Մակարը, Մարգարը դպրոց ղրկելու այլեւս խօսք չէր ըներ: Աշունին գիւղի ժմնած տղաներ Ամերիկայի ճամբան ափ կ՚առնէին: Մակար արեւոտ օր մը, բակին մէջ պառկած կը մտածէր Մարգարն Ամերիկա ղրկել:

— Բա ինչո՞ւ չէ, Օղկանց Կիրօն իր տղան ղրկեց: Խօր թարլի, պաղչի տէր է դարձեր: Ապայի տեղ, ձմեռները վերարկու կը հագնի: Չորս տարի առաջ Օղկանց Կիրօն ով ինչ ըներ: Հիմա գեղի մեծամեծներէն է դարձեր:

Մակարը, կ՚երեւակայէր, որ Մարգարն Ամերիկա է ու դրամ կը ղրկէ իրեն: Այն ատեն եկեղեցիին մէջ իր մինտէրը դասի ճաղերուն մօտ պիտի ձգէր, վերարկուն պիտի հագնէր, գեղի մեծամեծներուն հետ ժողովի պիտի նստէր: Եկեղեցիի գործին պիտի խառնուէր. պիտի ըսէր, որ տիրացու Գեւոն չարական թող չերգէ, որովհետեւ երգած ատեն գլուխը շատ կը շարժէ, մանաւանդ որ ալ ծերացեր է ու ձայնը սղոցի վրայ քսուած խարտոցի պէս կ՚ելլէ: Ամէն տարի եկեղեցւոյ խոստումի ժամանակ, մէկ օխայ ձէթի տեղ այս անգամ պիտի ըսէ, ծանր չեչտով մը.

— Տէր Պապ, վանքի ջրին սուղնոց փալան մը:

Մակարը իր գլուխ գործոցը պիտի չինէր մետաքս թելերով: Կտորները Տիարպէքիրէն բերել պիտի տար, եւ այնքան լաւ պիտի շինէր, որքան իր պապին պապերուն վարպետը սուլթանի ձիուն համետը շինած էր: Ինչո՞ւ չէ, իր պապերուն պատիւը բարձր պիտի բռնէր ու համետի վրայ գրել պիտի տար.

— «Ընծայ համետագործ Մակարի եւ նորա կնոջ Սարիկին»:

×

Մարգարն Ամերիկա ղրկելու համար ճամբու ծախս պէտք էր:

Մակարը դիմեց Օղկանց Կիրոյին, Թոփալ Արութին: Փալանճի Մակարին ով դրամ կուտար:

Կ՚առարկէին, թէ նոր եղ պիտի առնեն, թէ այս տարի հունձքը լաւ չէ, թէ ...

Մակարը ճարը կտրած այս անգամ ... տադրեց երէցփոխին ըսել:

Եկեղեցիէն վերջ տեսաւ երէցփ... որ փարտ ոտքերով կեցած էր եկեղե... ճամբան: Ուզեց մօտենալ, սակայ... րէցփոխը, որ քթախոտ քաշելով ... ուած էր, մի քիչ դողդղան ձեռ... քթախոտին տուփը տեղաւորեց ու ... քալել: Մակար մտադրեց նորէն ... նալ, սակայն, երէցփոխը կեցաւ ... սաւ փռնգտալ երեք անգամ, յետոյ ... միր թաշկինակով քիթը բերանը ... ու սկսաւ քալել:

Մակարը բաւական մօտեցաւ, ... րէցփոխի փռնգտուկը. նորէն ... Փռնգտուկի ժամանակ մարդոց ... վեր սօթուած՝ ու մարդիկ յանձ... կ՚ըլլան: Մակարը յարմար չ... սել:

Երէցփոխը նշանաւոր էր իր փռնգ... կով, արծաթեայ խոշոր ժամացոյ... իր ծանր վերարկուով. եկեղեցի... խոշոր ու ծանր համրիչի պէս ... ձգէր աղօթքին բառերը այնպէս, ... ղովուրդին լսելի կ՚ըլլար:

Յաջորդ օրը, նորէն եկեղեցիէ... բան, Մակարը մօտեցաւ երէցփոխի... ան սանահօր նոր շինած տունին ... յէր:

(8 Շար.)

ՀԱՐ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ե.

2.— Երկաթ.— Թէեւ Հ. Հ. Պատուի պաշտօնական ցուցակները բակութեան պաշտօնական ցուցակները երկաթի անմիջականօրէն օգտագործելի հանածոներու 49 հանքավայրեր կը յիշատակեն արեւելեան Հայաստանի եւ տասնըչորս ուրիշներ՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ, սակայն միեւնոյն այդ հրատարակութիւնը առանձին ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէ Դաշկեսանի հանքախումբը միայն: Դաշկեսանը կը գտնուի Սեւանայ լիճին արեւելեան կողմը, կուրի օժանդակ Կաշկար-չայի ափին (Գետաբեկէն հարաւ-արեւելք): Ներկայիս ան մաս կը կազմէ Խորհրդային Ատրպէյճանի:

Բացառիկ նշանակութիւն կը թուի ունենալ Դաշկեսանի պահեստը՝ որ 1920ին, համաձայն նոյն աղբիւրին, կը հասնէր շուրջ տասնըչորս միլիոն թոնի, աւելի քան վաթսուն առ հարիւր զուտ երկաթի համեմատութեամբ մը:

Ակադեմիկոս Մաղաքեան Դաշկեսանի երկաթի հանքերը կը դասէ հպման փոխակերպումով հանքայնացած հանածոներու ընդհանուր տիպին մէջ («կոնտակտ»ի հանածոներ): Մաղաքեան այս խումբին համար կը գործածէ նաեւ «սկառնային» բառը, որ ոչ ռուսերէն կը թուի ըլլալ, ոչ ալ հայերէն իմաստ մը ունի: Հպման փոխակերպումը այն հանքայնացումն է, որ տեղի կ'ունենայ կաղերով, ցնդական հեղուկներով եւ շոգիներով հարուստ հրաբխային մակմայի մը եւ կիմոլորտի հպման շրջաններուն մէջ: Այսպէսով է որ կը կազմուին շատ մը սիլիկատներ, նըռնաքարեր, փելտսպաթներ, ինչպէս նաեւ մետաղային հանածոներ (ի մասնաւորի՝ մագնիսաքար, հրաքարեր, եւն.): Դաշկեսանի հանածոն կը պատկանի մագնիսաքարի ընտանիքին (երկաթի մասնիական օքսիդ):

Դաշկեսանի տիպի հանքավայրեր են նաեւ, ներկայ Հայաստանի մէջ, ծակերի Դոշը եւ Սուզաղեանը:

Ա. Սօլադեան, իր կարգին խօսելէ ետք Դաշկեսանի մասին, կ'աւելցնէ՝ թէ կարմրաքարի եւ արիւնաքարի (երկաթի բնական օքսիդներ՝ երկուքն ալ) պաշարներ կան նաեւ Կովկասեան Հայաստանի հիւսիսային շրջաններուն մէջ, ի մասնաւորի՝ Տէմիր Թաշի, Թամպլուտի եւ Շատախի մէջ (հաւանական է որ տեղի այս անունները չհամապատասխանեն ներկայի անուններուն): Հայաստանի Ատլասին համաձայն, հիւսիսային Հայաստանի երկաթի հանքավայրերը կը գտնուին Նոյեմբերեանի շրջանին մէջ (Գուգարաց Լեռնաշղթայի հիւսիսային մաս): Դըժբախտաբար հանքավայրերու ճշգրիտ անունները եւ կարեւորութեան մասին տեղեկութիւններ կը պակսին:

Դարձեալ Սօլադեանի համաձայն, արիւնաքարի հարուստ խաւեր կը գտնըւին նաեւ աւելի հարաւ, Բամբակի լեռներուն հարաւային փէշերուն՝ Վարդալի եւ Միխանի (Ներկայի Հանքաւանը) շրջաններուն մէջ: Հայաստանի Ատլասը ցոյց կուտայ երկու հանքավայրեր, մէկը Դիլիջանէն դէպի արեւմուտք՝ Բազումի շղթային հարաւ-արեւելեան կողերուն, միւսը՝ այժմու Հրազդան (Նախկին Ախտա) գիւղաքաղաքին մօտ:

Արեւելեան Հայաստանի մէջ, երկաթի հանքավայրերու կը հանդիպինք տակաւին՝ Զանգեզուրի Արամազդ լերան եւ Մեղրիի շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի մէջ: Քիրսալայ լեռնադաշտի (Ղարաբաղ) մագնիսաքարը, ըստ Սօլադեանի, կը պարունակէ նաեւ զգալի քանակութեամբ տիտան:

Տեղեկութեանց պակասին պատճառաւ դժուար է ըսել՝ թէ Խորհրդային Հայաստանի սահմաններէն ներս ինկող հանքավայրերէն որո՞նք ներկայիս ենթակայ են շահագործման, եւ ինչ չափերով: Ցամենայն դէպս որքան ծանօթ է մեզի, Հայաստան տակաւին չունի թափծուի ձուլման բարձր-հնոցներ կամ պողպատի ճարտարարուեստ: Թէեւ, ըստ Ս. Մովսիսեանի, — «Հեռանկարային ժամանակաշրջանում Հայաստանում կը դըրուեն մետալուրգիայի հիմքերը: ... Հըրազդանի եւ Սվարանցի հանքավայրերի գծով ներկայումս հետախուզական աշխատանքներ եւ տեխնոլոգիական հետազօտութիւններ են կատարւում: ... Երկաթհանքի զգալի պաշարները եւ բարձր որակը հիմք են տալիս Հայաստանում կազմակերպելու որակեալ պողպատների եւ համաձուլուածքների արտադրութիւն» (Հայկական ՍՍՌ էկոնոմիկայի զարգացման հեռանկարները, — էջ 27):

Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, վերջապէս, յիշատակութեան արժանի են Քըղիի, Գաւառի (Մշոյ շրջան), Զանհրակի (Տրապիզոնի շրջան), ինչպէս նաեւ՝ Վասպուրականի մէջ՝ Ղեւերի, Կիւրճեանի, Ալմալիի եւ Մոկսի երկաթի հանքերը: Բոլորն ալ պատմութեան ընթացքին կը թուին չահագործուած ըլլալ, անշուշտ տեղական՝ նախնական միջոցներով:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(5 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՀՈՒՐ ՀՐՈՅ ԴԷՄ» (*)

Ցարատեւ քաջութիւն մը, սեւ օրերու եւ ժամերու երկարութեան, թոյլ տուած է Շահնուրին որ չըլլայ Արմէն Լիւպէնը:

Հայը, երիտասարդ Հայը չի կրնար չնախընտրել Շահնուրը, չփնտռել զայն միշտ ներկայ՝ չհնչող «Նահանջին» էջերուն մէջ: «Ծագումով Հայ Ֆրանսացիներ» ինչպէս պաշտօնապէս կը կոչուի այս լուրծուն պողոտաներու վրայ հասակ նետած երիտասարդութիւնը, նոյնացած է Փիէրին հետ երբ ինք ալ սկսած է սիրել Նենէթներ:

Ժողովուրդ մը, որու կէսը մեռաւ ամսուան մը մէջ՝ որ Ապրիլ կը կոչուէր, չկրցաւ իր մայրերուն աչքին արցունքը սրբել երբ «Ժան Կուժոնի եկեղեցին կը պարպուէր» եւ Պոլիս գացող նամակներու թիւը կը պակսէր:

Շահնուր ուզեց լռեցնել իր մէջ Հայ գրագէտը, բայց գրագէտը չլռեց եւ այս անգամ արտայայտուեցաւ ֆրանսերէն: Ծնաւ Արմէն Լիւպէնը, որ քիչ խօսեցաւ հայ սիրտերուն: Անոնք չգտան Շահնուրը, զոր կը փնտռեն, 1929էն ի վեր, բայց Շահնուր մը չի կրնար կորսուիլ բոլորին տարբեր անունի կամ տարբեր լեզուի մէջ:

Զարմանալ թէ արձակ քանի մը հատորներէ ետք, այսօր Քահիէ տէ Տէզօնի եւ հեղինակին բարեկամներուն համար — ոչ վաճառման համար — լոյս կը տեսնէ նոր գրքոյկ մը՝ «Հուրք հրոյ դէմ», որու մէջ Հանրի Թոմա կը խօսի «Արմէն»ի մասին:

«Հանդիպիլ բանաստեղծի մը, չի նշանակեր միայն իր բանաստեղծութիւնները կարդալ եւ զանոնք «գեղեցիկ» գտնել: Կը նշանակէ, նոյնիսկ առանց զինքը անձամբ ճանչնալու, մտնել տարօրինակ յարաբերութեան մը մէջ իրեն հետ, եւ իր միջոցաւ՝ լեզուին, կեանքին հետ»: Այսպէս կը սկսի ֆրանսացի գրագէտը, որ բարեկամն է Շահնուրին՝ գրագէտին եւ մարդուն:

Ու Հանրի Թոմա չի կրնար իր եզրակացութեան մէջ չըսել.— Ո՛վ որ մեր դարու մէջտեղը ֆրանսական բանաստեղծութեան պատկերը գծէ, անպայման պիտի հանդիպի այս օտարին, այդ բանաստեղծութեան օճախին մէջ իսկ, զոր կը հրահրէ եւ ուր կը լուսաւորէ իր ժպիտը»:

Արդարեւ, տեղը, զոր Լիւպէն կը գրաւէ, ֆրանսական արդի բանաստեղծութեան մէջ, փոքր չէ: Հոգ չէ թէ դըշի իր այսօրուան ֆրանսացիր եղբայրները ճանչցած չըլլան «Առաւօտեան Ծէփորը», ոչ ալ «Պճեղ մը Անուշ Սիրտ»ը: Թարգմանուած ալ ըլլան անոնք, չեն կրնար խօսիլ հայրենիք ունեցողներու կուշտ սիրտերուն: «Ունենալ ամէն բան, ընկեր, բայց չունենալ հայրենիք»: Պէտք չկայ «Արարատ ունենալ» սրտերու մէջ գտնուելու համար, ճանչնալու համար ամբողջ սերունդի մը ողբերգութիւնը, որ ինքզինքը այնքան հայ կը զգայ օտար շրջանակներու մէջ եւ այնքան օտար հայկական շրջանակներու մէջ: Նման խորհըրդածութիւններ կը ծնին միշտ երբ գործի մը հեղինակը Շահնուրն է, թող Լիւպէն կոչուի այսօր, թող ըսէ.—

« Froidement vide je me sentis
Quand retomba ma dépouille,
Poches retournées je me sentis.

Comme on est vain, presque mort
Poches retournées, dedans dehors ».

Թող չըսէ այլեւս.—

« Գրածներդ ոչ մէկ Հայու կրնան խօսիլ, որքան ատեն որ անոնց մէջ « կապոտ» բառը չկայ··· Այո՛, մի խնդար, որովհետեւ միայն այդ չէ որ թերի է·

Դուն արդէն գիտես, բայց թող որ յիշեցնեմ թէ ֆրանսերէնը գոյութիւն չունի նաեւ «մա՛յր» բառին, «հա՛յ» բառին, «աչքոր» բառին···: Ֆրանսերէնը չկայ՝ մեր «գաղթականն»ին, մեր «որբ»ին(**):

Ինչ փորձ ալ կատարենք, կը մնանք «արմատախիլներ»: Նոյնիսկ երբ, գիպուածով, Եւրոպա արմատ ձգած ենք: Վէրքը, բացուած վէրքը, չի սպիանար: Կ'ըսուի թէ նորերը չունին այդ «վէրքը», չեն յուզուիր եթէ նոյնիսկ հայերէն գիտնան եւ կարդան «Նահանջը»: Երանի անոնց եթէ կրցած են մարդ ըլլալ առանց հայ ըլլալու կամ ափսո՛ս անոնց որ ունենալով ամէն բան եւ չունենալով Հայրենիք կրցած են սիրել Նենէթներ առանց փափաք ունենալու «Ուտեմ քեզի, իմ Նենէթս» ըսելու:

Հեռացանք «Հուրքի» Լիւպէնէն, մօտեցանք կրկին անխուսափելի Շահնուրին, բայց Շահնուրն ալ գիտէ թէ տարբեր չի կրնար ըլլալ, վասնզի.—

« Plus on est éveillé plus on est exilé »

ԱՐՓԻԿ ԱԼԷՄՇԱՀ

(*) «Feux Contre Feux», ARMEN LUBIN.
(**) «Նահանջը Առանց Երգի» Շահան Շահնուր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

« Le Deuil National Arménien » publié par le Centre d'Etudes Arméniennes, sous la direction de Jacques Nazarian.

Խումբ մը Հայ երիտասարդներ պատրաստած են այս շահեկան գրքոյկը ուր կը պարզուին հայկական ջարդերու ողբերգական մանրամասնութիւնները թիւերով եւ փաստերով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Իսկ մեղ յայտնի դարձել, որ նա այդ կնոջը Ղարսի կողմերից է բերել: Դրել է կողովի մէջ, վրան կանաչ խոտ է ածել եւ անց է կացրել սահմանից: Հիմա էլ որ դուրս գաս փողոց, էդ կնոջը աղբիւրի մօտ կը տեսնես: Անունը Վարսենիկ է: Ժամերով կանգնում է աղբիւրի առաջ ու դէմ չիշակի (արեւածաղիկ) է շրթում:

— Վնաս չկայ, էֆէնտի, էսքան ժողովրդի մէջ թող մի հատ էլ ռուս կնիկ լինի:

— Մենք նրա կնոջից վախ չունենք, նա մեր բոի մէջ է: Մեր ցաւն էն է, որ նրա ամուսինը գիշեր ու ցերեկ օ՜ֆ-օ՜ֆ է անում:

— Երեւի մի դարդ ունի, որ օֆ-օֆ է անում:

— Ի՞նչ դարդ:

— Գիւղացի մարդը առանց դարդի՞ կը լինի:

— Չէ, երեւում է, որ բոլորդ էլ դէմ էք Օսմանեան տէրութեան: Էդ է ձեր դարդը: Ուզում էք մեր թագաւորութիւնը կործանել: Գնա եւ էդ բոլոր օֆ-օֆ Առաքելներին եւ Գէորգ Չաւուշներին ասա, թող զէնքը ցած դնեն: Հազար հատ Գոմսա Մելիք լինի, Զուլումաթ Սմբատ եւ Ընկնաւոր Մանօն, դուք անկարող էք մեր օսմանեան տէրութիւնը կործանել:

— Ո՞ւմ տէրութիւնն է հաստատ մնացել աշխարհքում, էֆէնտի, որ սուլթան Համիտի թագաւորութիւնը մնայ: Էդ ոսկեդրամները երկու հազար տարի առաջ ով գիտէ որ հայ իշխանի գանձարանն են եղել, իսկ հիմա եկան մտան քո բուռը:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, վերջացրու, կարող ես գնալ, — ասաց ոստիկանապետը, ոսկիները գրպանը դնելով եւ խեթ նայելով հայ շինականին:

— Իսկ գո՞րծը, էֆէնտի:

— Գործը կարճուած է: Նայիր, թըղթերը ճեղքում եմ քո ներկայութեամբ: Բայց միւս անգամ աղաների վրայ չուն ու գել չարձակես: Բոլոր Գոմէշ աղաները մեր պետութեան հիմքն են: Նրանց մէջքին զարկողը մեր մէջքին է զարկում: Սրան օսմանեան տէրութիւն կ'ասեն: Մենք բոլորս աղնիւ մարդիկ ենք, եւ մեր թագաւորութեան շահը ամէն բանից բարձր է մեզ համար:

Խոդեդանը գդակը ծածկեց եւ դուրս եկաւ այդ աւազականոցից:

— Թքած քո թագաւորութեան վրայ, քո տէրութեան վրայ, — դէպի եա դառնալով զոչեց վրդովուած գիւղացին: — Վերջապէս փորձեցի ձեզ: Եւ սրա՞նք են մեր երկրի տէրերը: Սրա՞նք են մեր աշխարհի կառավարիչները· էս երկարականջ զաւառապետը, էս Թալլըպ էֆէնտին, էս Քաչալ Արդուլն ու Սօ օնբաշին: Թու ձեր կաշառակեր պետութեանը: Ամաչէք դոնէ էն ոսկեդրամից, որ դրեցի ձեր բուռը:

Հովիւը մօտեցաւ Արինօքին: Հեռուից երեւաց իր երդիքի կապոյտ ծուխը:

— Ինչքան լաւն են մեր հողէ խրճիթները եւ որքան կեղտոտ են ձեր ապարանքները, — բացականչեց նա, Օնէի տանձի ծառերի տակից դէպի արեւմուտք նայելով:

Արինօքի ձորում նա մի կատուի ձագ տեսաւ, որ մլաւում էր քարերի մէջ:

— Արի քեզ տուն տանեմ, — ասաց Խոդեդանը եւ կռանալով բռնեց կատուին: Անունը դրեց Նարգիզ եւ, թեւի տակ առնելով, բերեց տուն:

Այն ոստը, ուր վերջին անգամ ռանդել էր ատաղձագործ Ցակոբը, արեւից չորանալով ընկել էր տախտակից, դրան մէջտեղ մի կլոր բացուածք առաջացնելով: Այդ անցքից Նարգիզին հրեց ներս:

Եօթ ոսկիների կորուստը այնքան վիշտ չպատճառեց Աստուրին, որքան ուրախացրեց նրան այդ փոքրիկ, անբան կենդանին:

ԸՆՏԱՆԻՔ ԵՒ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թէեւ Բայազը գիպուածով էր կապուել Աստուրի հետ, այնուամենայնիւ նա գոհ էր, որ իր ամուսինը սասունցի հովիւ է, սարի մարդ: Նա արդէն մի քանի անգամ Իրիցանք գնալով քնել էր լեռների բարձրութեան վրայ, հովուական քուլապի տակ:

Խոդեդանի անդրանիկ երեխան ծնուեց 1900 թուականի գարնանը, կէս գիշերին: Նրա պորտը կտրեց Ոսկեհատը: Երբ լոյսը բացուեց, նա նորածնին դրկած դուրս եկաւ շէմքը եւ, դէպի արեւելք նայելով, երեք անգամ խաչակնքեց խանձարուրի վրայ: Այնուհետեւ մտաւ տուն, թոնրի շուրջը երեք պտոյտ գործեց եւ, մօտենալով ծննդկանին, երեք անգամ հարցրեց:

— Ես եմ թեթեւ, թէ՞ դու:

Բայազը երեք անգամ պատասխանեց՝ ես:

— Թեթեւութիւնով անցնի, — ասաց Ոսկեհատը եւ երեխային նրա աջ կողմը դրեց:

Սակայն հազիւ երեք տարին բոլորած, այդ երեխային, տանիքին քնած ժամանակ, վերմակի տակից յափշտակեց անտառի գայլը:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԼԻՈՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը :

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ· Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, կիրակի կէսօրէ վերջ :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ԶՕՄին :

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է ժամաղործի եւ ամէն առեւտուրի խանութ մը բնակարանով : Դիմել՝

KORES

156, Avenue de Neuilly, NEUILLY

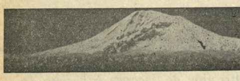
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արաքսի Քէօքլեան (ամուսինը՝ Ղուկաս) կեսարացի կը փնտռէ մօրաքրոջը աղջիկը եւ իր ամուսինը, նոյնպէս կեսարացի՝ Արուս եւ Յարութիւն Վէզիր Օղլու (հօր անունը Ղազէր) եւ իրենց զաւակները՝ աղջիկը՝ Պէաթրիս եւ տղան՝ Սուրէն : Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.— ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՔԷՕՔԼԵԱՆ,

Rue Stara Planina No 12

KOLAROVGRAD

BULGARIE

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT

DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԼԻՓ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ· Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT

DE LA GARE »

TÉLÉPHONE : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ·

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ·

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ· Յ· Դ· «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ· ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին Անքոնի : Կարեւոր օրակարգ :

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avarair, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian,
présenté et adapté par
Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՆՈՒՐՀԱՆ ՑՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քաւէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քաւէ : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ· ՔԱՄԹԱՆԻԷ (սրինգ), Օր· ԷԼԻԶԱՊ ԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր· ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ) : Կ'արտասանէ Օր· ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՁՈՄ) :

Հովանաւորութեամբ Ազգ· Կեդր· վարչութեամբ եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքներուն :

Կը Նախագահէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

(Առաջնորդ Հարաւ· Ֆրանսայի թեմին)

Կը խօսի

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր· Արզումանեան, Պ· Պ· Ս· Տէրոյեան եւ Ժ· Գասպարեան (Արմենիա երգչախումբէն) :

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պապեան, Օր· Է· Եղիկեան, Ազաւնի Մուրատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Կենդանի պատկեր Հայ Արենոյշներէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ· Շամիրեանի :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի երկու պատերազմներու ընթացքին Ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան :

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր–Եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին Օթէլ Սքրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէ-մանսօ :

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ:

Կը խօսին.— Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ· ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս) :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բանա-կի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ : Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք [illegible] րանուանութեանց ներկայացուցիչներու

Կը նախագահէ Պ· ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ· ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Արեւ[illegible] Ճէրէճեան եւ Տոքթ· Գոհարեան (ֆրանսերէն) եւ Պ· Աբրահամեան՝ Ազգ· Միութեան կողմէ :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՅ[ԸԻ ՄՕՏ]

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը, հրաւիրուած է [illegible] ձին, արծարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ժամը 18·30ին :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի [illegible] խուռներամ ներկայութեամբ յարգելու մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու անմահ յիշատակը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ

PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Մեթրօ Լանքրի կամ Ռեփիւպլիք

Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20·30ին :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ· Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն ·

Մարսէյլ· Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մազընօ» : 88 Րիւ տ'Օպանեը

Վալանս· Մայիս 3, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Թէաթրը միւնիսիփալ

Փօն տը Շէրիւի, Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինէմա Րուայալ

Լիոն, Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Րիւ Պանսէ :

Տէսին, Մայիս 10, կիրակի ժամը 3·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան սրահը :

Վիէն, Մայիս 17, կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ
MARDI 21 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9990

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9990

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԳԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

1915 Ապրիլ 11ը (24), թուական մըն է, որ անհնարին զարհուրանքով կը լեցնէ բոլոր մարդկային հոգիները, առանց միջավայրի խտրութեան :

Այլեւս անօգուտ է յիշել ու մանրամասնել պատմութիւնը: Ամէնուն շրթունքին վրայ են անոր զանազան էջերը: Հարեւան պարկեշտ մարդիկ անգամ սոսկումով կը խօսին, երբ հարկ ըլլայ խօսիլ : Ամբողջ ժողովուրդի մը երիտասարդութիւնը, մտաւորականութիւնը, յետոյ նաեւ նոյն այդ ժողովուրդը ոչնչացնելու այն հրէշային եղանակը որ գործադրուեցաւ Թուրքիոյ երէկուան վարիչներուն կողմէ, կայսերական Գերմանիոյ հաւանութեամբ եւ աջակցութեամբ, — Դէպք մըն է որ չի գտնուիր Նոր ժամանակներու պատմութեան մէջ: Հայաջինջ սարսափներէն յետոյ, Թունդ Իթթիհատական Ահմէտ Րիզա պէյն իսկ, Ծերակոյտի բեմէն յայտարարեց թէ՝ «Օսմանեան պատմութեան մէջ չէ արձանագրուած այսպիսի բարբարոսութիւն» :

Եւ սակայն, օրուան վարիչները գործադրեցին այդ Ոճիրը, — Փրակայի ժողովին Թուրք պատուիրակներն ալ անխաբան խոստովանեցան թէ «ոճիր է» — չենք գիտեր որո՛ւ բարիքին համար — Գործադրեցին այնպիսի պատրուակներով, որոնք հաստատուած չեն մինչեւ այսօր, նոյնիսկ Թրքական աղբիւրներէ : Միլլի կառավարութիւնը պատերազմի յորձանքին մէջ, ժամանակ չունեցաւ Գերագոյն Ատեան կանչելու ընդհ. պատերազմի պատասխանատուները: Երբ երկիրը խաղաղի, հաշտութիւնը վերջնապէս կնքուի եւ մարդիկ տրամադրութիւն ունենան, անշուշտ այս կէտն ալ կը վերաքննեն, գոնէ պատմութեան համար: Ամէն պարագայի մէջ, Ապրիլ Տասնըմէկը սուգի եւ սարսափի թուական մըն է մեզի համար, եւ մենք խորին տրտմութեամբ, երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք այն օրերու բոլոր մեռելներուն առջեւ, ծանօթ թէ անծանօթ, մանուկ թէ ծերունի ...

Եւ, մեր Սուգը յիշելով, մենք ուրիշները վիրաւորելու մեղքը գործած չենք ըլլար: Մարդկային է վիշտը, ինչպէս մարդկային է ուրախութիւնը :

×

Ամբողջ սերունդ մըն էր որ ոչնչացաւ, այն թուականին: Ոչնչացա՞ւ: Մարդիկ կը մեռնին, սերունդներ կը հատնին, բայց անպատճառ հետք մը կը ձգեն իրենց ետեւէն, Լոյսի շող մը, յոյսի կաթիլ մը, գաղափար մը, կորի՛զ մը : Եւ, կ'ուզենք հաւատալ թէ մեր մեռելները ամէնէն շատ ունեցան այդ առաքինութիւնը : Անոնք ձգեցին հետք մը, որ կրնայ եօթն անգամ եօթանասուն սերունդ ոգեւորել : Անոնք մեզի թողուցին թանկագին կտակ մը Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան մասին, հաւատքի եւ յարատեւութեան մասին, չարքաշութեան եւ այլասիրութեան մասին: Անոնք մեզի աւանդեցին կտակ մը, որ կրնայ անշէջ վառել մեր բուխերիկները, եթէ միայն գիտնանք հաւատարմօրէն ընթանալ իրենց ճամբուն վրայ :

Ամբողջ «խորհուրդ խորին» մը՝ հազար-հազար բազմութիւններու այդ անպատմելի Մահը : Եւ կը կարծենք թէ լաւագոյն յարգանքը մատուցած կ'ըլլանք անոնց յիշատակին, կարելի եղածին չափ, թափանցելով այդ խորհուրդին : Բանաստեղծը միեւնոյն ճամբուն վրայ մեռաւ գեղջուկին հետ. ծծկեր երախան եւ եօթանասուն տարեկան մամիկը միասին ոչնչացան . Մանկամարդ աղջիկն ու ալեւոր տէրտէրը իրարմէ նախանձելու բան չունեցան: Ամբողջ պատմութիւն մը՝ օրօրոցէն մինչեւ հողվրտիք: Եւ այս բոլորին հանդէպ մեր յուզումը, մեր ընդվզումը՝ մէկ բանով կրնայ խաղաղիլ, — յիշելո՛վ զանոնք, հետեւելով անոնց մրմունջներուն, մասունքի պէս պահելով ու զարգացնելով անոնց թողած աւանդը : Մենք ատելութիւն չունինք ուրիշներուն հանդէպ. ատելութիւնը՝ ուժի մը դէմ կ'ըլլայ. իսկ այն ձեռքը որ վարեց ու կատարեց այս բոլոր սարսափները, իր ուժովը չէր որ փայլեցաւ, այլ դաւադիր, անարժան խաղով մը: Եթէ Նոր Թուրքիոյ փրկիչները այսքանը միայն ճշդեն, մեծագոյն բարիքը կատարած կ'ըլլան իրենց իսկ երկրին համար : Դարաւոր միապետութիւն մը քանդելէ եւ անոր կուսակիցները «հայրենիքի դաւաճան» հռչակելէ յետոյ, Նոր Թուրքիոյ վարիչներուն համար շատ դիւրին է ցրուել նաեւ կանխակալ կարծիքները: Ոչ մէկ պարկեշտ մարդ, ի՛նչ ազգի ալ պատկանի, պիտի կրնար քաջութեան գործ համարել 1915-16ի սարսափները : Եւ մենք հարեւաններ գիտենք որ լացեր են անոնց վրայ, աւելի ճիշդ՝ լացեր են իրենց թշուառութեան վրայ, անզօր կատաղութեամբ ...

×

Անցնի՛նք : Անօգուտ է թղթատել այս բոլորը: Բոլորովին նոր պատմութիւն մը բացուեցաւ մեր առջեւ, Ապրիլ Տասնըմէկէն յետոյ : Բոլորովին այլափոխուեցաւ մեր հայրենիքն ալ, ինչպէս մեր կեանքն ու ճակատագիրը : Այլեւս դարձ չկայ այն ճամբուն վրայ ուր քշեցին մեզ պատերազմին փոթորիկները : «Սկիզբն երկանց»: Եւ ի՛նչ երկունք: Ժամանակակից ազգերը չունին այդպիսի օրինակ : Անոնք ունեցա՞ն մեզի չափ մեռել, եւ սուգ մը որ սանկ հեռուէն մօտենար մեր սուգին :

Ամէն մէկ Ապրիլ Տասնըմէկ՝ թող յիշեցնէ մեզի, թէ մենք անարժան ենք մեր Մեծ Մեռելներուն, եթէ չենք բերած մեր բաժինը, այդ երկունքը երջանիկ վախճանի մը հասցնելու եւ եկող սերունդները ամէն մղձաւանջէ փրկելու համար :

Շ.

«Ճակատամարտ», Ապրիլ 1923

ԾԱՆՕԹ.— Այս խմբագրականը չէ տպուած՝ գրաքննութեան արգելքով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՂՔԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ

Մինչ ցարդ Խորհ. Միութիւնը միակն էր որ առողջ տեսակէտներ պաշտպանելու տպաւորութիւնը կը թողուր Կիպրոսի հարցին մէջ, վերջին օրերու բոլորովին տարբեր ձեւով կը մօտենար հարցին յայտնելով նոյնիսկ թէ ցարդ սխալ հասկցուած են իր բառերը :

Արդարեւ Անգարայի խորհրդային դեսպանը այցելած է ճարտարարուեստի նախարարին եւ յայտնած է թէ Ռուսիա պատրաստ է օժանդակելու Թուրքիոյ Հնգամեայ Ծրագրին, թէ դամ եւ թէ ապրանք տալով : Դեսպանը շեշտեց թէ Կիպրոսի դատին մէջ Ռուսիա Թուրքիոյ կողքին պիտի կանգնի :

Տեսակցութիւնը երկար տեւած է, եւ Րիժով ըսած թէ Ռուսիա մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւի Թուրքիոյ վերականգնումի աշխատանքներուն, կը գնահատէ զանոնք, եւ պատրաստ է օգնելու Ծրագրի մատակարարումին :

— Մեր բոլոր խօսքերուն եւ առաջարկներուն մէջ բացարձակապէս անկեղծ ենք, ըսաւ Րիժով. մեծապէս բարեկամական զգացումներ կը տածենք Թուրքիոյ հանդէպ : Եթէ Թուրքիա ընդունի, դրամապէս եւ տնտեսապէս պիտի օգնենք Թուրքիոյ, ամէն տեսակ պիտոյք, մեքենայ, գործիք տրամադրելով փութով :

Ռուսիա վարկ պիտի բանայ նաեւ Թուրքիոյ, փոքր արհեստներուն ալ զարկ տալու համար : Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ թէքնիք նուաճումներ արձանագրել :

— Կիպրոսի խնդրին մէջ մեզ սխալ հասկցաք, ըսաւ Րիժով, մենք Թուրքերու կողքին կանգնած ենք, ոչ թէ անոնց դէմ ենք :

Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Թուրքիա որոշած է «պօչ խաղցնել» եւ խորհրդային քարթը խաղալ: Ինէօնիւի վերջին յայտարարութիւնները այս ուղղութեամբ շատ յատկանշական են: Թուրքիոյ վարչապետը շատ խիստ լեզու մը գործած է Ամերիկացիներուն նկատմամբ եւ նոյնիսկ չէ վարանած սպառնալիքներ ընելէ «Եթէ արեւմտեան դաշնակիցները չփոխեն իրենց քաղաքականութիւնը, Ատլանտեան Ուխտը պիտի կորսուի: Նոր աշխարհ մը պիտի ծնի որուն ծոցին մէջ Թուրքիա իր տեղը պիտի գտնէ: Վստահութիւն ունէի Միացեալ Նահանգներուն վրայ, բայց ներկայիս այն տպաւորութիւնն ունիմ որ սխալներուս համար կը վճարեմ :

Զօր. Կիւրսէլն ալ, իր կարգին, յայտարարած է թէ եթէ Ատլանտեան Ուխտը անտարբեր մնայ Թուրքիոյ «արդար դատին հանդէպ, պատեհ կ'ըլլայ այն ատեն որ Թուրքիա կարգ մը նախաձեռնութիւններ ստանձնէ»: Պարզ է որ Թուրքիոյ «նախաձեռնութիւնները» տարբեր բաներ չեն կրնար ըլլալ քան նոր սիրաբանութիւն մը դէպի «ռուս աղբաբիկը» :

Անդին Կիպրոսի մէջ, կացութիւնը շատ գէշ է եւ միջնորդը կը խոստովանի թէ շատ յոռետես է Անգարա ունեցած իր առաջին խօսակցութիւններէն ետք :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Տը Կոլի ապաքինումը կը շարունակուի բնական կերպով : Մաղթանքի հեռագիրներ ու ծաղիկներ զիրար կը հրմշտկեն Քօշէն հիւանդանոցը : Նախագահ Ճոնսըն ծաղկեփունջով մը յայտնած է իր ցաւն ու մաղթանքները ներկայացուցած : Հեռագիրներ եկած են նաեւ Սէնեկէ, Ֆրանքոյէ, Թիթոյէն :

Կը ճշդուի թէ բուն իսկ գործողութիւնը տեւած է 25 վայրկեան, բայց տը Կոլ շատ աւելի մնացած է վիրաբուժական սենեակը բացառիկ խոհեմութեան համար :

Շաբաթ եւ Կիրակի Նախագահ տը Կոլ սկսած է բնական կերպով սնունդ առնել եւ քիչ մը քալել: Կիրակնօրեայ պատարագին հետեւած է պատկերասփիւռէն :

«Յառաջ», ինչպէս բովանդակ ֆրանսական մամուլը, համակիր թէ ընդդիմադիր, ապաքինման լաւագոյն մաղթանքներ կը ներկայացնէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին :

XIème Congrès de la F.N.P.F.

Ֆրանսական Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութիւնը, Ապրիլ 16 – 17 – 18ին գումարեց իր ԺԱ. համագումարը Իէնայի սրահներուն մէջ :

Այս կազմակերպութիւնը կը բաղկանայ հինգ սենտիքաներէ, որոնց կարեւորագոյնն է Փարիզեան մամուլի ընկերակցութիւնը : Ծանօթ է որ Նիւ Եորք Հեբըլտ Թրիպիւնի կողքին, «Յառաջ» օտար լեզուով միակ օրաթերթն է, որ անդամ է Փարիզեան մամուլի սենտիքային եւ այդ ձեւով Ֆրանսական Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութեան, ինչպէս Փարիզի միւս բոլոր ֆրանսագիր օրաթերթերը :

Յանուն «Յառաջ»ի խմբագրութեան՝ նիստերուն եւ կոչունքներուն կը մասնակցէր՝ Պ. Կ. Մ. Ալէմշահ: Բացումը կատարուեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ : Նոյն ցերեկը Փարիզեան Մամուլի Ընկերակցութեան նախագահ՝ Հանրի Մասօ ճաշ մը կուտար վերապահուած Փարիզեան օրաթերթերու խմբագրութեանց : Նոյն իրիկունը բացման մեծ կոչունք մը տեղի կ'ունենար Ամպասատէօրի մէջ նախագահութեամբ նախարարապետ՝ Ժորժ Փոմփիտուի :

Խօսելով մամուլի դերին մասին, Փոմփիտու շեշտեց թէ անոր առաջին պարտականութիւնն է տեղեկատուութեան ճշգրտութիւնը, ապա մեկնաբանումը, լրջութիւնը որ կը շեշտէ դէպքին իմաստն ու տարողութիւնը: Երրորդ պարտականութիւնն է՝ առարկայութիւնը, մանաւանդ հոսանքի մը պատկանող թերթերուն համար : Իր պատասխանին մէջ Ֆրանսական Մամուլի Ազգային Դաշնակցութեան նախագահը՝ Փիէր – Ռընէ Վոլֆ ծանրացաւ գլխաւորաբար մամուլի տնտեսական պայմաններուն վրայ: Յիշելով Ալէնի մէկ խօսքը, նախագահը ըսաւ. «Երբեք հարկ եղածին չափ հպարտ միտքեր պիտի չունենանք որոնք դատեն, քննադատեն եւ դիմադրեն .— քաղաքին աղն են »:

Երեք օրուան նիստերու ընթացքին ծեծուած են շատ հետաքրքրական հարցեր եւ քանի մը անգամ «կլոր սեղաններ» կազմակերպուած են այսպէս շահեկան նիւթերու շուրջ, մասնագէտներու մասնակցութեամբ : Քուէարկուած բանաձեւերը կը վերաբերին ձայն – պատկերասփիւռի եւ մամուլի յարաբերութեանց, մամուլի մուտքի ազատութեան, թերթերու գրաւման, Հասարակաց Շուկայի մէջ թերթերու յատուկ դիրքին: Պատգամաւորները զբաղած են նաեւ թերթերու առաքման եւ յանձնումներու թղթատարական անկանոնութեանց առաջքը առնելու, օրաթերթերու համար կենսական խնդրով :

Վերջին նիստին, ընտրուեցաւ նոր դիւանը որ կը պահէ Փիէր – Ռընէ Վոլֆը իբրեւ նախագահ, փոխ – նախագահ ընտրուեցաւ՝ Հանրի Մասօ :

Փակումը կատարուեցաւ Սէնի վրայ հացկերոյթ – պտոյտով, Շաբաթ ցերեկ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհիին ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 29ին, Հռոմ, յայտարարեց իշխան Հիւկի հայրը: Հոլանտայի թագուհին եւ ընտանիքը ներկայ պիտի չըլլան պսակի արարողութեան :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իռէն իշխանուհիին անալը: Արդարեւ օրպէօղի Մոհամէտ Ռե–

ԼԱՈՍԻ մէջ զինուորական պետական հարուած մը տեղի ունեցած է, առանց արիւնահոսութեան: Երկրին նոր ղեկավարն է՝ 32 տարեկան զօրավար մը: Համախմբական կառավարութիւնը տապալած է, իշխան Սուվաննա Ֆումա եւ իր անմիջական գործակիցները ձերբակալուած են: Համայնավարները կը մեղադրեն Ամերիկացիք իբրեւ մեղսակից այն ցաւին որ ծնունդ տուած է պետական հարուածին :

ՊԱՐՍԻՑ Շահին թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1965 Հոկտեմբերին, 24 տարուան գահակալութենէ ետք : Այս թագադրութեան յապաղումին պատճառը եղած է Շահին ցարդ մանչ զաւակ չունենալը: Արդարեւ օրպէօղի Մոհամէտ Ռեզա Փահլաւի կայսերական թագաւորութեան արժանանայ, ըստ պարսկական օրէնքի, արու գահաժառանգը պէտք է ներկայ ըլլայ :

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐԼԻԷՆ

Ա.

Դէպքեր կան, որ անջնջելի կերպով կը դրոշմուին մանուկ ուղեղին վրայ: Մարդ կը ծերանայ, կը ցնդի, կը մոռնայ երկու օր առաջ կերածն ու խմածը, նոյնիսկ տանը ճամբան, բայց չի մոռնար այդ դէպքերը: Վստահ եմ, յիշողութեանս մէջ ցմահ թարմ պիտի մնայ առաջին սաւառնակին (դեռ չէր ընդհանրացած օդանաւ բառը) թռիչքը ծննդավայրիս՝ Ատափազարի վրայ:

Մոռցեր եմ թուականը. (1913 Սեպտեմբեր, համաձայն մեր «Պատմա–գիրք»ին), սակայն շատ լաւ կը յիշեմ այն օրը, երբ խլացուցիչ աղմուկ մը լե–ցուց խոհանոցը: Մեր ծխնելոյզին դա–գաթի թիթեղը կը թրթռար անսովոր ուժգնութեամբ: Ինչո՞ւ պահել, քիչ մը վախցած, մեծով – պզտիկով փողոց վա–զեցինք: Տուներուն մէջ մարդ մնացած չէր: Հոն յայտնի եղաւ, որ խժալուր վրվռոցին պատճառը օդանաւ մըն էր:

Սարսափահար, լեղինիս պատռած, ե–րեսի վրայ գետինը նետուեցանք: Մեծե–րը կը խաչակնքէին, փոքրիկները կուլա–յին կարծելով որ վերջին դատաստանի օրն է եւ սատանաները կուգան ահա՝ քաղաքը կործանելու, եւայլն:

Անտարակոյս, աւելի հետաքրքրական, աւելի ապշեցուցիչ պիտի ըլլար ըսածս եթէ այսպէս բան մը գրէի: Կրնար ճիշդ ալ ըլլալ, որովհետեւ սաւառնակը դեռ խանձարուրին մէջն էր: Այսօր իսկ, Փարիզի լայնածաւալ թերթերը երբ սկսին տառապիլ գրելիք նիւթի պակասէն, մէջ–տեղ կը հանեն սկովտական լիճերու ան–խուսափելի հրէշը՝ «ծովի օձ»ը, կամ՝ Ֆրանսական գիւղի մը վրայ կ'իջեցնեն Հրատ մոլորակի այլանդակ բնակիչները, իրենց «թռչող սկաւառակ»ներով: Խնդրին ծիծաղելի կողմը այն է, որ մի՛շտ ալ հաւատացողներ կ'ըլլան:

Բարեբախտաբար, «Աստուածարեալ քաղաք»ի ուսումնատենչ Հայութիւնը շատո՛նց գրել – կարդալ սորված էր: Մեծ մայրս (հաճի մարս, ինչպէս կ'ը–սէինք) անգամ օրն ի բուն Սաղմոս կը քաղէր՝ ակնոցը քթին: Ցետոյ, շնորհիւ Կեդրոնական եւ Հայուհեաց երկրորդա–կան վարժարաններուն, նոր սերունդը բաւական ծանօթ էր ֆրանսական, անգ–լիական լեզուներուն: Կարգ մը ընտա–նիքներ (ինչպէս մերը) կանոնաւորաբար կը ստանային եւրոպական պատկերա–զարդ շաբաթաթերթեր ու ամսաթերթեր:

Հասկնալի է, ուրեմն, սաւառնակին ինչ ըլլալը շատ լաւ գիտէին: Տեսած էին նկարները: Կը մնար միայն մօտէն տես–նելը:

Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր, թէ կէս դար ետք պիտի աշխատէի աշխարհի մեծա–գոյն եւ արդիական օդակայաններէն մէ–կուն՝ Օրլիի մէջ:

Շատ գրուած է Օրլիի մասին, չեմ ու–զեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել: Կը գտնուի Փարիզի հարաւային կողմը, Մայր Եկեղեցիի հրապարակէն տասնը–չորս քիլոմեթր անդին: Առաջին Մեծ պատերազմի վերջաւորութեան, զինուո–րական իշխանութիւնը օդապարիկներու կայան մը կը հաստատէ ագարակներու, բանջարանոցներու այս շրջանին մէջ: Ա–մէնէն լաւատեսն անգամ չէր կրնար գու–շակել օդանաւին փայլուն ապագան: «Խենթ»երը, «երազատես»ներն էին մի–այն, որ վեցերորդ զգայարանքի աչքե–րով կը տեսնէին այսօրուան «քարավել»–ները, «Պոինկ»ները:

Զմոռնանք ըսելու, մարդ միշտ նա–խանձով նայած է թռչունին: Ուզած է թռչիլ անոր պէս, բայց իր փափաքը ե–րազէն անդին չէ անցած: Պիտի սպասէ մինչեւ տասնեւութերորդ դարը՝ վերջա–պէս կարենալ բարձրանալու համար օդին մէջ, շնորհիւ Մոնկոլֆիէ եղբայրներուն: Քարիւղի եւ քարիւղով շարժող մեքենա–ներու գիւտը պիտի իրականացնէ այդ դարաւոր երազը:

Թարմացնելու համար յիշողութիւննե–րը՝ արագօրէն արձանագրենք մէկ – քա–նի թուանշաններ:

1908ին մէկ քիլոմեթր է հեռաւորու–թեան մրցանիշը: Երկու տարի ետք՝ 500: 1912ին՝ հազար քիլոմեթր: Զորս տար–ուան կարճ ժամանակաշրջանին՝ մէկ քի–լոմեթրը կը բազմապատկուի հազարով: 1909ին Պլերիօ կը ցատկէ Ֆրանսայէն — Անգլիա, կտրելով Մանշի ծովը:

Առաջին Աշխարհամարտը կ'արագացնէ յառաջդիմութիւնը: Կը սկսին օգտագոր–ծել զինուորական նպատակներու հա–մար, — լրտեսել հակառակորդ բանակի շարժումները, տեղեկութիւններ հաւա–քել, եւայլն: Հակառակ ասոր, թռչիլը դեռ կը նկատուի մարզանքի պէս բան մը: Սկիզբները, Ֆրանսացի եւ գերմանացի սաւառնորդները երբ իրարու կը հանդի–պէին երկինքին մէջ, փոխադարձաբար կը բարեւէին ու կը շարունակէին իրենց ճամ–բան: Դժբախտաբար, շատ չանցած, զէնքն ու գնդացիրը կռիւը կը փոխա–դրեն նաեւ օդին մէջ:

Զինադադարը հազիւ կնքուած, ան–գործ մնացած օդաչուները կը մտածեն մարդ փոխադրելու մասին: Փարիզ – Լոնտոն օդային գիծ մը հաստատելու համար կը ձեւափոխեն Ֆարման ռմբա–ձիգ օդանաւի մը ներքին մասերը: Կը զետեղեն բազկաթոռներ, սեղաններ, եւն: Կը գտնեն նաեւ բուռն յուզումներու թեկ–նածու տասնմէկ ճամբորդներ, եւ 1919 Սեպտեմբեր ութին տեղի կ'ունենայ ա–ռաջին պատմական թռիչքը:

Հակառակ թերթերու չռնդալից յայ–տարարութիւններուն, յաղթանակի աղա–ղակներուն, ժողովուրդը չի խանդա–վառուիր, վերապահ է: Նորութեանց սի–րահարներն անգամ կը վախնան իրենց կեանքը վստահիլ մեքենայի մը պտու–տակին: Ընդհանրապէս գործի տէր մար–դիկ են, տուն – տեղ, կին – զաւակ ու–նին, կը նախընտրեն հաստատուն հողի վրայ ըլլալ:

Սակայն, նետը քաշուած է այլեւս, կարելի չէ ետ դարձնել: Մեծ ճարտա–րարուեստի տէր երկիրներ ոգի ի բոին կ'աշխատին կատարելագործել օդանա–ւը: Օրը՝ նոր, մրցումը՝ նոր: Մրցում արագութեան, հեռաւորութեան, մա–նաւանդ ապահովութեան: Մէկը միւսէն անուշիկ տղաք իրարու ետեւէ թեւակո–տոր կ'իյնան նոր հաստատուած օդային ճամբաներուն վրայ: Եւրոպայէն ետք՝ Ափրիկէ: Ափրիկէէն ետք՝ Ասիա, Արե–ւելք: Դեռ վտանգաւոր են ջուրի ընդար–ձակ տարածութիւնները, բայց, երեք մեծ երկիրներ (Ֆրանսա, Միացեալ Նա–հանգներ, Անգլիա) շողեպինդ կը պատ–րաստուին:

Ո՞վ պիտի յաջողի մեկնիլ Նիւ Եորքէն եւ իջնել Փարիզ: Ո՞վ պիտի կտրէ մէկ անգամէն ովկիանոսը եւ իրարու կապէ երկու քաղաքները: Որո՞ւ պիտի պատկա–նին այդ մեծ պատիւն ու փառքը:

Առաջին փորձը կը կատարեն Ֆրանսա–ցիները: Դժբախտաբար, երկու սաւա–[illegible] նորդները անհետ կը կորսուին Ատլան–տեան Ովկիանոսի ալիքներուն մէջ: [illegible] նոնց կորստեան պատճառած յուզում[illegible] չդադրած, ձայնասփիւռը յանկարծ [illegible] յայտնէ, թէ ամերիկացի խենթուկ [illegible] ճամբայ ելած է միս – մինակը, պզտ[illegible] անուշան օդանաւի մը վրայ: Համ[illegible] մարդկութիւնը շունչը բռնած, հեւ ի [illegible] կը հետեւի անոր թռիչքին, եւ օր [illegible] ետք՝ երբ լուրը կը հասնի թէ վերջ[illegible] յաղթուած է ովկիանոսը եւ այլեւս գ[illegible] րին է Փարիզի Լը Պուրժէ օդակայա[illegible] հասնիլ, թերահաւատներն անգամ կ[illegible] դունին, ու այս անգամ խակապէս բա[illegible] փոխուած է:

Լինտպերկի բացած նեղ ակօսը ա[illegible] դարձած է ապահով, լայն օդային ճա[illegible] ղի մը:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅ[illegible]

(1 Շար·)

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԿԱՅՍՐԸ

Հայ թատերական գրականութիւնը հա–րուստ է մասնաւորաբար երեք անուննե–րով՝ Գաբրիէլ Սունդուկեան, Ալեքսան–դըր Շիրվանզադէ եւ Լեւոն Շանթ:

Առաջինը մշակած է թատերական ու–րոյն գրականութիւն մը, իր երկերուն ի–րեր ատաղձ ունենալով մասնաւոր վայրի մը կենցաղը ու մանաւանդ այդ վայրին յատուկ բարբառը: Եւ այդ իսկ պատ–ճառներով ալ անոր երկերը դարձած են որոշ ընդգաւառի մը հարազատ պատկե–րը արտայայտող թատերգութիւններ:

Երկրորդը՝ Շիրվանզադէն, կը ներկա–յանայ իբրեւ հիմնադիրը հայ իրապաշտ թատրոնին, տալով ցնցող գործեր: Հա–կառակ ասոր, սակայն, Շիրվանզադէի գործերը մնացած են զուրկ լեզուական ճոխութենէ, խառնուած ըլլալով ամէն անգամ ալ օտարոտի բառերով:

Երրորդը՝ Լեւոն Շանթ եղակի դէմք մըն է մեր թատերական գրականութեան մէջ: Իր գործերուն մէջ մտքի, յղացու–մի խորութենէն զատ, կայ նաեւ լեզուա–կան անսահման ճոխութիւնը եւ իր ըս–տեղծած բեմական պատկերները թրծը–ուած են քնարական վերասլաց թռիչքով մը:

Լեւոն Շանթ, մեր թատերական գրա–կանութեան մէջ ներմուծած է իւրայա–տուկ լեզու մը, իր լեզուն: Շանթի լե–զուն, արդարեւ, նոր դպրոց մը եղաւ մեր թատերական գրականութեան մէջ: Այդ լեզուն, այնքան ճոխ ու բիւրեղեայ, մարսելի չդարձաւ սակայն հայ բեմի բոլոր սպասարկուներուն կողմէ: Եւ այդ պատճառով ալ բազմաթիւներ յաճախ վարանած են ձեռք զարնելու Շանթի տի–պարներուն, վախնալով հաւանական տա–պալումէ մը:

Արեւելահայ բեմի դերասանները, ա[illegible] ուղղութեամբ, զգալի առաւելութիւն [illegible] ցոյց տուած արեւմտահայ դերասաններ[illegible] վրայ: Սեւումեան, Ալիխանեան, Զա–րիֆեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Սաթե–նիկ Ադամեան եւ ուրիշներ, ստեղծա–գործած են բազմազան տիպարները Շան–թի, առաւելագոյնս յաջողելով պահել հեղինակին լեզուին ճշգրտութիւնը: Ընդհակառակն, բազմաթիւ պարագանե–րու մէջ, արեւմտահայ անուանի դերա–սաններ տկարութեան պահեր են ապրած այդ տեսակէտէն:

Օրինակ մը բաւական պիտի ըլլար հաս–տատելու մեր վարկածը: Մեծանուն Վահրամ Փափազեանը մէկ անգամ միայն մարմնաւորած է Շանթի «Հին Աստուած–ներ»ու Աբեղան, շատ տկար: Ուրիշ ան–գամ մը ան «Կայսր»ին մէջ ստանձնած է Օհան Գուրգէնի դերը, նոյն տկարու–թեամբ, ու անկէ ետք այլեւս ի սպառ հրաժարած է մօտենալէ Շանթի տիպար–ներուն:

Լեւոն Շանթի թատերակներուն նիւթը առնուած է գրեթէ մեծ մասամբ պատ–մական նիւթերէ:

Իր համբաւաւոր «Հին Աստուածներ»ը, մեզմէ հազարամեակ մը առաջ, կղզիի մը մէջ կանգնած վանքի մը չորս պատերուն մէջ անցնող դէպքի մը նկարագրութիւն է, հիւսուած իմաստասիրական խոր հղ–ղացումով մը: «Շղթայուածը» [illegible] միջնադարէն է առնուած եւ գործողու–թիւնը կ'անցնի Անիի մէջ: «Ինկած բերդի իշխանուհին», դարձեալ պատմական թա–տերակ մը, ԺԲ. դարու Կիլիկեան իշխա–նութեան օրերէն: Եւ վերջապէս «Կայս–րը», բիւզանդական շրջանէն առնուած թատերակ մը, որուն մէջ կեդրոնական տիպարն է Օհան Գուրգէնը (Յովհաննէս Զմշկիկ), որ Բիւզանդիոնի Նիկեփոր Փոկաս կայսրը դաւադրութեամբ սպան–նելէ ետք, բազմեցաւ Բիւզանդիոնի գա–հուն վրայ Յովհաննէս Ա. անունով:

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

— Մակար, — խօսեցաւ երէցփոխը՝ ծեր եզան պէս վիզը դարձնելով — փա–լանը քանի՞ ղրուշի կը շինես:

— Ութսուն ղրուշի կը շինեմ:

— Միտքս դրած եմ էս մեր սանահօր փալան մը շինել տալ:

— Սանահէրդ, որ էշ չունի, փալանն ի՞նչ ընէ:

— Իրեն համար, Մակար: Ամերիկա–յէն եկաւ, վաթսուն ոսկի խարճեց, էս տունը շինեց. քառասուն հեղ ըսի, որ տակն ալ նաճարանոց ընէ. էն մտիկ չը–րաւ: էհ, ինտո՞ր են գործերդ, — կը խօսէր քալելով:

— էհ. փառք Աստուծոյ: Միտքս դը–րած եմ մեր Մարգարը Ամերիկա ղրկել:

— Լաւ կ'ընես, թող երթան աշխարհ, երկիր տեսնան:

— Մինակ ճամբու ծախք կը պակսի, Մակար աղա, որ ինծի ձեռք մի երկըն–ցնես ...

— էդ բաները ճամբու վրայ խօսելիք բաներ չեն. էսօր տունն եկուր կը զրու–ցենք, — ըսաւ երէցփոխը:

×

Երէցփոխի տունը աղբիւրին մօտն էր, գիւղի լաւ տուներէն: Դրան ուռնակը ծա–նըր երկաթէ էր: Տան ներքեւ խանութն էր: Երէցփոխը նաեւ գիւղի խանութպա–նըն էր:

Մակարը գրեթէ առաջին անգամն էր, որ երէցփոխի տունէն ներս կը մտնէր: Տան մէջ Հալէպի օճառի ու մանուսայի հոտ կար: Երբ սենեակէն ներս մտաւ, տեսաւ, որ երէցփոխը կաղէ լապտերին առջեւ, ակնոցները քթին, Ս. Գիրքը կը թերթէր: Այդ օրը առանձնապէս կ'ուզէր հասկնալ, թէ Դաւիթ մարգարէն քանի՞ զաւակ ունէր:

— Հա, ըսիր, տղադ Ամերիկա պիտի ղրկես:

— Որ Տէրը կամենայ:

— Հիմա քանի՞ ոսկիի պէտք ունիս:

— Տասը ոսկի հերիք է, Մարկոս աղա:

— Տէ լաւ, տասը ոսկի կուտամ, 12 ոս–կիի սէնէդ կ'առնեմ, առանց ֆայիզի: էն ալ երեք ամիս պայմանով:

— Ինչպէս որ կը կամենաս Մարկոս ա–ղա: Որ տղաս Ամերիկա ելաւ, էվելն է–վելօք կուտամ դրամդ. իմ պապերու նա–մուսին վրայ մուր չեմ քսեր, գիտցած ըլլիս:

Մարկոս աղա Մակարի վերջի խօսքե–րը շատ հաւնեցաւ, նոյնիսկ Ղազեզ Ար–թինէն անեքտոտ մը պատմեց հասկցնե–լու համար, թէ բարիք ընել ինչ ըսել է: Երէցփոխը նաեւ Պոլիս տեսած մարդ էր:

Այդ երեկոյ երկու վկաներով, մուր–հակը կնքելէ յետոյ, երէցփոխը դուրս գնաց ու մի քանի վայրկեանէն ներս ե–կաւ կաշիէ փոքր ու կարմիր տոպրակով: Տոպրակէն տասը ոսկի հանեց ու հատ հատ Մակարի ափին մէջ համրեց:

Մակարը երբ տուն գնաց, կինը կը սպասէր: Մարգարը ճրագին առջեւ գիրք մը կը կարդար:

— էհ, կնիկ, մենք ալ կ'ըսենք, որ կեանք կ'ապրինք: Երէցփոխի օտան տա–հա նոր կը տեսնայի: էնպէս խալի մ'է փռեր, որ ոտքերդ մէջը կը թաղուին: Աստուած ողորմած է, կնիկ: Հեղ մը տը–ղան Ամերիկա որ հասնի, էն ատեն մեր տան խալին Աճեմիստանէն բերել կու–տամ:

Մակարը կնոջը ոչինչ ըսաւ, սակայն, միտքը դրաւ, որ եթէ Մարգարը Ամերի–կայէն ոսկիներ ղրկէ, ինքն ալ Մարկոս աղային պէս ոսկիները կաշիէ կարմիր տոպրակին մէջ պիտի պահէ:

×

Վերջին շաբաթն էր: Դրացիները, երբեմն, երեկոները նստիլ կ'երթային:

Այն երեկոյ Մարգարը ճրագին առջեւ Ահարոնեանի «Լռութիւնը» կը կարդար, երբ ներս մտաւ Պօղօ Արութը: Եկած էր ըսելու, որ իր տղան Ամերիկա պիտի երթայ, լաւ է, որ Մարգարի հետ ճամ–բու ընկեր ըլլան:

Պօղօ Արութը խօսեցաւ, Մարգ[illegible] խրատներ տուաւ: Առիթէն օգտու[illegible] կարդ մը խրատներ տուաւ նաեւ Մա[illegible] րը. —

— էհ, տղաս, աշխատէ, որ տան [illegible] մուսը գլխէդ վեր բռնես ...

Մարգարի ականջին այս բոլորը [illegible] րապին մէջ դարձող մժեղներու [illegible] պէս կուգային: Մարգարը «Լռութ[illegible] գոցած էր այնտեղ, ուր նկարիչը [illegible] լիին ծակէն ներս կը նայէր: Ան[illegible] էր, կ'ուզէր գիտնալ, թէ, երբ [illegible] բանալիին ծակէն աղջիկները կը [illegible] ուրիշ ի՞նչ տեսաւ ...

Պօղօ Արութ դուրս ելաւ, ու Մ[illegible] ըը շարունակեց իր ընթերցանութ[illegible]

Այս անգամ դռնէն ներս մտնող [illegible] րուշն ու իր աղջիկը՝ Եղսիկն էին: [illegible] կըն ու Մարգարը, երբ իրար [illegible] չինոտ կարմրութիւն մը առին:

Մարգարը միտքը դրաւ այս [illegible] խօսիլ Եղսիկի հետ ու հարցնել — [illegible] բորդ Եղսիկ, Ահարոնեանի «Լռութ[illegible] կարդացե՞ր էք»: Մարգարը մտածեց [illegible] ուածքին ձեւը մի քանի անգամ [illegible] մտքին մէջ ու վերջապէս.

— Օր. Մարգարիտ, այս գիրք[illegible] դացե՞ր էք:

(9 Շար·)

Այս այս թատերակն էր որ ներկայացուեցաւ անցեալ Երեքշաբթի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց մասնաժողովին եւ մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու եւ սիրողներու :

Խօսելէ առաջ այս ներկայացման մասին, նախ փակագիծ մը :

«Կայսրը» իր այս վերջին ներկայացումով, երրորդ անգամն է որ կը բեմադրուի : Ես միշտ ալ ընդդիմացած եմ որ ան ներկայացուի Փարիզի մէջ, նկատի ունենալով մեր բեմական ուժերուն անբաւարարութիւնը : Առաջին անգամ, երբ Արման Կոթիկեանի հիմնած Ժողովրդական Թատրոնը որոշեց բեմադրել զայն ու առաջարկուեցաւ ինծի մասնակցիլ, մերժեցի : Երկրորդ անգամ, երբ ուրիշ կազմակերպութեան մը կողմէ վերջին պատերազմէն անմիջապէս ետք ներկայացուեցաւ Շան դ'էլիզէի Թատրոնին մէջ, բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը դերծ մնացի մասնակցութիւնս բերելէ : Անցեալ Երեքշաբթիի ներկայացման, դարձեալ դուրս մնացի «փորձանք»էն, այս անգամ ալ Փարիզի Թատրոնէն հեռու պահելու համար ինծի դէմ արձակուած բարեբաստ անաթեմայի մը շնորհիւ ...

Առաջին երկու ներկայացումները, ամէն է ըսել, ձախող անցան : Երրորդը եւ վերջին «Կայսրը», սակայն, գլեց ու անցաւ ձախողութեան բոլոր մրցանիշները :

Սխալ դերաբաշխութիւնը, անյաջող ու անբուեստ կրճատումները նպաստեցին այդ ձախողութեան :

Թատերակ մը, անպայմանօրէն, դերծ չի կրնար մնալ կրճատումի իրաւունքէն : Մանաւանդ Լեւոն Շանթի թատերակները որոնք լայնածաւալ են եւ պէտք ունին այդ բանին, նկատի առնելով ժամանակը, դերակատարներու պակասը եւ մանաւանդ բեմական անյարմարութիւնները : Եւ սակայն, թատերակ մը, այն ալ Լեւոն Շանթի պէս արժէքաւոր հեղինակի մը գործը պէտք է գիտնալ կրճատել համապատասխան արուեստով մը : Երեքշաբթի օրուան ներկայացման կրճատողը, որ ամէն մեղքիս վրայ ինքզինքին տուած էր Շանթի գործը «բեմադրութեան յարմարցուած» ըլլալու անտեղի տիտղոսը, ձախաւեր արդիւնքի մըն էր հասած, որուն փաստերը մի առ մի թուել թոյլ չեն տար այս թերթին սիւնակները :

Բեմադրութիւնը ստանձնած էր Տրդատ Նշանեան, որ պատասխանատուութեան ծանր բաժին մը ունի ձախողանքին մէջ : Այնպիսի կարեւոր ու կեդրոնական դերեր յանձնած էր կարգ մը սիրողներու, որոնց ներկայութիւնը բեմին վրայ երբեք ալ չէր համապատասխաներ իրենց ըստանձնած տիպարներու նկարագրին ու կը թողուր դպրոցական ներկայացման մը տպաւորութիւնը :

Դառնանք գլխաւոր դերակատարներուն : Բիւզանդիոնի կայսրերէն Ռոմանոսի այրին, աւելի ետքը Ռոմանոսի յաջորդող Նիկեփոր Փոկաս կայսեր կողակիցը՝ Թէոփանոյի դերը ստանձնած էր տաղանդաւոր դերասանուհի Զարուհի Անտոնեան, որուն առաջին երեւումին Փարիզի մէջ «Խամաճիկներու» ներկայացման առթիւ, տողերս ստորագրողը ստորագրած էր խանդավառ տողեր, դրուատելով համակրելի դերասանուհիին տաղանդը :

Այս անգամ Զարուհի Անտոնեան իր արտին մէջ չէր : Դերը՝ գլխովին հակառակ իր խառնուածքին, կաշկանդած էր զինք : Փոխանակ գեղարուեստական հեշտասահ թռիչքներու, հեզահամբոյր եւ քնքուշ արտայայտութիւններու, որոնց մէջ այնքան վարպետ է ինք, ան ինկաւ ցասումի եւ ընդվզումի պահերուն, պոռչտուքներու համանուագի մը մէջ : Պոռչտուքներ՝ որոնք ականջ կը խոցէին :

Աւելի չեմ ուզեր ծանրանալ Օհան Գուրգէնի դերը ստանձնող Միհրան Անտոնեանի մասին : Խոստմնալից սիրող մըն է ան, որուն համար Բիւզանդիոնի Արեւելեան բանակներու վերին հրամանատարին դերը ծանր կշռեց իր ուժերէն :

Ցաւալի էր տեսնել Տրդատ Նշանեանի ձախողանքը Նիկեփոր Փոկասի տիպարին մէջ : Կազմակերպչական անստգիւտ կարողութիւններով օժտուած բեմի այս յամառ ու աննկուն աշխատաւորը պէտք է ու պարտի գիտնալ իր արժանիքները ստուերի տակ ձգող ելոյթներէ :

Խառնիճաղանճ ու քաոսային այս խաղարկութեան մէջ, իսկապէս որ սփոփաբար ովասիս մըն էր Նուրհան Մարգարեանի ներկայութիւնը, որ ներքինի Վասիլ Լեկապէնի դերով տուաւ բեմական փայլուն յաղթանակ մը, իր այնքան նուրբ, այնքան զսպուած ու անսեթեւեթ մեկնաբանութեամբ :

×

Երկու խօսք կազմակերպիչ Տիկիններուն :

Անուրանալի է որ այդ պատուական Տիկինները կ՚աշխատին, բարոյական եւ նիւթական ամէն զոհողութիւն յանձն կ՚առնեն, ի փառս հայ մշակոյթին եւ անոր փայլուն մէկ ճիւղը հանդիսացող հայ Թատրոնին :

Բայց, որքան բաղձալի ու փափաքելի պիտի ըլլար, որ նոյն այդ պատուարժան Տիկինները, գիտնային նաեւ ընտրութիւն կատարել ներկայացուելիք խաղերուն մէջ, միշտ նկատի ունենալով մեր պայմանները :

Անշուշտ, յանցանքը Տիկիններուն չէ, երբ անձ մը կը յանդգնի Շանթի մէկ գործը ներկայացուած պահուն, կրճատումի համար յայտագրին վրայ գրել՝ «բեմադրութեան յարմարցուց», գրեթէ անարգելով յիշատակը մեծանուն Թատերագրին :

Ցանցանքը Տիկիններուն չէր, անոր համար, որ անոնք աներկբայ եմ թէ անծանօթ՛ էին Շանթի անձին ու գործին : Այլապէս պիտի չյօժարէին հրապարակ նետել «յարմարցուց» բառը պարունակող թռուցիկները :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նորաստեղծ «Լա Վուա տը Փարի» երաժշտական հայ հրատարակչականը, այս օրերուս հրապարակ հանած է իր առաջին՝ 33 դարձիկ երկարատեւ սալը, ամբողջութեամբ նուիրուած մեր ժողովրդական Երգ ու Պարի եղանակներու լարաւոր քառեակի վերածուած նուագին :

Քառեակը կը կազմեն Ժերար Ժառի եւ Ֆրանսուազ Բուռ (Ա. եւ Բ. ջութակ), Քոլէթ Լըքիէն (ջութ) եւ Ն. Ալէսեան-Ալալէմճեան (թաւջութ) : Զորսն ալ երգադգաց ու կարող նուագահարներ, անձնապէս արդէն ծանօթ մեր երգերուն ինքնայատուկ կշռոյթին, եւեւէջին, գոյնին ու շեշտին : Հայ թաւջութակահարին ներկայութիւնը, ցուցէ անոր աղեղէն ծորող արեան ձայնին վարակումով ալ, ընդհանուր մեկնաբանութիւնը անակնկալ հարազատ զգացողութեամբ հիւսուած է :

Առաւելաբար մեծն Կոմիտասի ձակտին բիւրեղ քրտինքի կաթիլներէն ոմանք են արձանագրուած եղանակները, որոնց յաջող գործիաւորումը կատարած է՝ Սարգիս Ասլամազեան :

Բծախնդիր ականջով ունկնդրողին համար, ապահովաբար հաճելի արձանագրութեան մը բերումով՝ կան անշուշտ որոշ զարդաձայներու, կարօտի ու նազանքի շեշտերու, հոս ու հոն նուազ ճըշգրիտ կատարումի փոքր թերիներ :

Ժողովրդական 17 զոհար եղանակներով ձայնագրուած այս սալը քառեակի նուրբ երաժշտութեան սիրահարներուն արդար հաճոյքի եւ գնահատանքի առիթ պիտի տայ :

Շանթի գործերը, համեստափայլ Տիկիններ, Սփիւռքի մէջ, մանաւանդ Փարիզի մէջ, մեր ներկայ պայմաններով, ուր դերասանները տարտղնուած, ուրիշներ զանազան նկատումներով դուրս նետուած հաւաքական աշխատանք կատարելու հնարաւորութիւններէն, անկարելի է բեմադրել ու մեղք է, մեղանչում է բեմադրել :

Շանթի գործերը օր մը, երջանիկ օր մը, որուն գալուստին հաւատացած եմ, պիտի կրնան ներկայացուիլ մեր հայրենիքին մէջ, ուր Վարդան Աճէմեանները, կրճատումներ կատարելով հանդերձ, պիտի չհամարձակին յաւակնութիւնը ունենալու մեծանուն հեղինակին գործերը «բեմադրութեան յարմարցնելու ...» :

Մինչեւ այդ երջանիկ օրը, մեր պարտքն է չխաթարել սրբութիւնները, երկիւղածութեան ու յարգանքի փոշիի մը տակ պահել այդ մասունքները :

Չէ՞ որ բանաստեղծը երգած է.

« Սրբազան մասունքները փոշիի պէտք ունին ...» :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՋՈՒՀԱՃԵԱՆ Տ. ՎԱՐԴ.

Ի ՊԱՏՈՒՒ

Ապրիլ 12ի կիրակին, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքը յատուկ հանդիսութեամբ մը կը նշէր իր ժողովրդապետին՝ Յովհաննէս Տ. Վ. Ջուհաճեանի քահանայութեան քառասնամեակը ու միաժամանակ վախճանեալ Պապին կողմէ իրեն տրուած « ներքին սենեկապետի » պատուակալ տիտղոսը :

Առաւօտեան՝ Յովհաննէս Տ. Վ. կը մատուցանէր հանդիսաւոր պատարագը Մարսէյլի Արք. Գերպ. Լալիէի նախագահութեամբ ի ներկայութեան բազմաթիւ անձնաւորութիւններու որոնց մէջ կը յիշատակուին՝ կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Հարաւային Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, Մարոնի եպիսկոպոս՝ Գերպ. Հայք, Սեբովբէ Արք.ի ներկայացուցիչ՝ Վազգէն վարդապետ (նոյն ժամուն Սեբովբէ Արք. կը պատարագէր Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ), քաղաքապետարանի կցորդ՝ Պ. Լըպէռ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի նախագահ Պ. Սահաթճեան, Հայ Նախկին Ռազմիկներու նախագահ՝ Պ. Թէքէեան, եւն. եւն. :

Նախքան պատարագը, Գերպ. Լալիէ կարդացած է Վատիկանի դիւանին նամակը որով Պօղոս Զ. 1963ին կը հաստատէր Յովհաննէս Իգ.ի տուած տիտղոսը գերպ. Ջուհաճեանի, 1961ին, յիշելով թէ այս գնահատանքը կը զուգադիպէր Յովհաննէս Տ. Վարդապետի քահանայական քառասնամեակին :

Յետ-պատարագի տեղի կ՚ունենար կոչունք մը որուն ներկայ կ՚ըլլային վերոյիշեալ անձնաւորութիւններէն զատ՝ Սեբովբէ Արք. Մանուկեան, Պատուելի Խայիկեան, յոյն եպիսկոպոսը՝ Մելքիթ, եւայլն, եւայլն :

×

Գերպ. Ջուհաճեան իր ուսումը կատարած է Հռոմ ուր քահանայ ձեռնադրըուած է 1917ին : Մէկ տարի պաշտօնավարելէ ետք Քէօթահիա կ՚աքսորուի եւ աքսորի կեանքը կ՚ապրի երեք տարի : Կարճ ժամանակ մը անցընելէ ետք Հալէպ ու Պէյրութ, 1924ին կը ղրկուի Մարսէյլ իբրեւ միսիոնար : Այդ թուականէն ցայսօր Գերպ. Ջուհաճեան կը կատարէ իր առաքելութիւնը փառք կրօնի եւ հայրենեաց :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76.

ԽՈԴԵԴԱՆ

Աստուրի երկրորդ երեխան ծնուեց 1903 թուականի աշնանը : Երբ մայրը ծանր ցաւերի մէջ էր, Ոսկեհատը խնդրեց մի արօր հանել տանից եւ մասերն իրարից արձակել, որ երկունքը թեթեւանար : Անյիշելի ժամանակներից մնացած այդ սովորութիւնը դեռ եւս պահպանւում էր ամէն ժողովրդի մէջ :

— Ես արօր չունեմ, — ասաց Խոդեդանը :

— Առա թող Օնէն հանի :

— Օնէ, — ձորի պռունկին մօտենալով, գոչեց հովիւը :

Հարեւանը չէմքը ելաւ :

— Շուտ արա, Բայազը ցաւերի մէջ է : Օնէն հասկացաւ Խոդեդանի միտքը : Նա անմիջապէս արօրն իր ամբողջ ուժով դրեց ուսին եւ, տանիքն ելնելով, արագօրէն մասերն իրարից արձակեց :

Նորածինն աղջիկ էր, անունը Հեղինէ դրեցին :

Աստուրի երրորդ զաւակը ծնուեց 1906 թուականին : Անունը Լեւոն կնքեցին (ծննդեան Լեւոնի անունով) : Սա երկու տարեկան դարձաւ, բայց ոտքի չէր կանգնում : Այդ ժամանակ Արինօքով անցաւ մի թափառական պառաւ : Նա խորհուրդ տուեց երեխային լողացնել շան լակոտանի մէջ, որ շուտ ոտքի ելնի եւ արագավազ լինի :

Այդպէս էլ արեցին :

Ընտանիքի չորրորդ երեխան ծնուեց 1908 թուականի ամրանը : Աղջիկ էր, անունը Աշխէն դրեցին : Սա մեծ դժուարութեամբ բաժանուեց կրծքից : Մայրը մուր քսեց պտուկին եւ վախեցրեց նրան սարդով ու ակլատիզով :

— Ակլատիզ,
Ջուանը վիզ
Կը գայ կախուի երդիկէն , —

Ճչնջաց Բայազը, ատամտաղը ցոյց տալով եւ այնպէս ձեւացնելով, թէ ակլատիզը շուտով կ՚իջնի երդիկից :

Ահա այսպէս, տարի առ տարի, բազմացաւ Խոդեդանի ընտանիքը : Տունը լցուեց, ծղրիթները սկսեցին երգել :

Հէնց առաջին տարին Աստուրն իր նոր խրճիթի շրջապատը մաքրեց քարերից եւ յատկացրեց ցանքսի : Առջեւի փոքրիկ տարածութիւնը բանջարանոց դարձրեց, իսկ ետեւի հողակտորը՝ արտ : Առաջինում նա ցանում էր շաղգամ, իսկ երկրորդում՝ գլգըլ եւ կորեկ :

Գլգըլը բարձրանում էր մարդահասակ, երկայն, կանաչ տերեւներով, որի ծայրին կախւում էր սպիտակ խոշոր հատիկներով լի ողկուզաձեւ մի գունդ : Դրա մի տեսակը, որ շատ տարածւում էր նաեւ Մշոյ դաշտի գիւղերում, կոչւում էր ղըլդ : Գոյնը սեւ էր, բայց, ցորենի հետ խառնուրդ կազմելով, համեղ հաց էր տալիս : Ասում էին, որ դա եղել է այն անդրանիկ հացաբոյսը, որ մշակել էին Խալդերը եւ Ուրարտացիք երեք հազար տարի դրանից առաջ : Եւ ղըլդ անունն էլ, հաւանօրէն, խալդ բառի մնացորդն էր :

Խոդեդանի ընտանիքն ապրում էր գլխաւորապէս կորեկով եւ այդ ղըլդ կոչուող գլգըլ հացով, բայց առանց խառնուրդի, որովհետեւ ցորեն չունէին : Նրանք ուտում էին այն միեւնոյն աւանդական հացը, որ կերել էին Խալդերն ու Ուրարտացիք երկրի այդ մասում հազարաւոր տարիներ առաջ :

Ինքը Աստուրը ուտում էր փայտէ հաստ դգալով եւ կաւէ խոր ամանից, որ կոտիկ էր կոչւում : Ուտելիս նստում էր թոնրի մօտ, զմբիլի կամ կոճղի վրայ, երդիկից շեղակի ներթափանցած արեւի հաստ շողի տակ, որի ծիրանագոյն շերտը, երբեմն պնակի վրայով անցնելիս, մի պահ ոսկեզօծում էր նրա համեստ չինական ճաշը : Երբեք գլուխը չէր բարձրացնում : Երբեմն ձեռափով սրբում էր բերանը, յօրդարում, մաքրում էր պեխերը եւ նորից շարունակում էր ախորժակով ուտել :

Բայազը սովորաբար պպզում էր նրա դիմաց, տաք խղամանը ձեռքին պահած, ուշադրութեամբ հետեւելով, որ ամուսնու ճաշը չպակսի : Երբ նկատում էր, որ սառել է, նա փայտէ դգալով ճեղքում էր այն եւ մէջը իւղ էր ածում կամ նորոգում էր կերակուրը :

Երեխաներն առանձին էին ճաշում : Ուտում էին մէկ դգալով՝ փոխն ի փոխ : Յաճախ կռիւներ էին ծագում նրանց մէջ, երբ մէկն ու մէկը դգալը ուշ էր փոխանցում միւսին : Բայազը մօտենալով սաստում էր նրանց, վերականգնելով դգալի խախտուած կարգը :

Երբեմն Խոդեդանը, մէկ-երկու դգալ թան կամ մածուն թողնելով կոտիկի մէջ, ամանը հրում էր երեխաների առաջ, ասելով.

— Բրդէք ու քրթէք :

Պատահում էր, որ տանը ճաշ չէր լինում, եւ Աստուրը կէսօրին նստած ցամաք հաց էր ուտում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ *ժամը* 20·30*ին*

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը։

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Մեթրօ Լանքրի *կամ* Ռեփիւպլիք

Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20·30*ին*։

1915 24 AVRIL 1964 DEUIL NATIONAL ARMENIEN

ԱՊՐԻԼ 24 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

FERMETURE DES MAGASINS

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Կաթ· պատուիրակ Արեւ· Եւրոպայի Հայոց, ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ, Էկզարք Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայերու, վեր· ՍԻՍԼԵԱՆ։ ներկայացուցիչ Փարիզի Հայ Աւետ· եկեղեցւոյ։

Հետեւելով Հարաւային Ամերիկայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն օրինակին եւ դրական կերպով *ոգեկոչելու համար* 1915*ի մեր մէկ* միլիոն 500·000 նահատակներուն յիշատակը։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Երրորդ անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսայի հայ վաճառականներուն որպէսզի փակեն իրենց խանութները, աշխատաւորներուն եւ ուսանողներուն, որպէսզի դադրին աշխատելէ

ՈՒՐԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

Այս նպատակաւ կը կազմակերպէ երիտասարդներու խումբեր, որոնք պիտի այցելեն խանութները եւ պատշաճ սուգի ազդը բաժնեն։

Ֆրանսայի Հայերը տեղեակ են արդէն թէ անցեալ տարի, իրենց շրջանին մէջ, հարիւրաւոր վաճառատուներ մասնակցեցան այս ձեռնարկին, որ այսօր կոչուած է ընդհանրանալու գաւառին մէջ եւս։

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ — *Նոյն օրը, եկեղեցիները մասամբ բաց պիտի մնան եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարեն։ Այսպէս՝ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին բաց պիտի մնայ ժամը* 3*էն* 5 *եւ ժամը* 4*ին Սերովբէ Սրբազան Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան մեր նահատակներու յիշատակին*։

Տեղեկութեանց համար *դիմել հետեւեալ հասցէներուն* —

PARIS — CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
32, Rue de Trévise — Vendredi de 19 h. à 22 ou Tél. NAT. 42-50 ou TRI. 57-74.
L'YON — DONIKIAN, 1, Rue de l'Espérance (3e).
VALENCE — Dr. KOHARIAN, 42, Avenue Sadi Carnot.
MARSEILLE — KHAYIGUIAN D. — 75 Cànebière, Tél. : CO 47-74.

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ· Յ· Դ· «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ· ժողովը այս Եռեքշաբթի, ժամը 20·30*ին* Անթոնի*։ Կարեւոր օրակարգ*։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արաքսի Քէօքլեան (ամուսինը՝ Ղուկաս) կեսարացի կը փնտռէ մօրաքրոջը աղջիկը եւ իր ամուսինը, նոյնպէս կեսարացի՝ Արուս եւ Յարութիւն Վէզիր Օղլու (հօր անունը Ղազէր) եւ իրենց զաւակները՝ աղջիկը՝ Պէաթրիս եւ տղան՝ Սուրէն։ Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին — *ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՔԷՕՔԼԵԱՆ*,

Rue Stara Planina No 12
KOLAROVGRAD
BULGARIE

CENTRE D'ETUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ

կը կազմակերպէ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՅԿ· ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Երիտասարդներ պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները։

Ստորեւ՝ այդ վերջին հաւաքոյթին վայրն ու թուականը —

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 *Ապրիլ*) ... 20·30*ին* Քատէի *սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝* Քատէ։ *Նախաձեռնութեամբ Ապրիլ... Սերունդին*։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ...

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին — *Պ· ՔԱՄԹԱՆԻԷ (երգ), Օր· ԷԼԻԶԱՊ ԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր· ՎԱՐԺԱՊԵՏ... ԵԱՆ (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Օր· ԹՕՓԱԼԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)*

Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, *նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՁՈՄ)*։

Հովանաւորութեամբ Ազգ· Կեդր· վարչութեամբ եւ մասնակցութեամբ կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքներուն։

Կը Նախագահէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

(Առաջնորդ Հարաւ· Ֆրանսայի թեմին)

Կը խօսի

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր· Արզումանեան, Պ· Պ· Ս· Տէրոյեան *եւ* Ժ· Գասպարեան (*Արմենիա երգչախումբէն*)։

Արտասանութիւն — Գալուստ Պապեան, Օր· Է· Եղիկեան, Աղաւնի Մուրատեան *եւ* ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ։

Կենդանի պատկեր Հայ Արենոյշներէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ· Շամիրեանի։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի երկու պատերազմներու ընթացքին ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան։

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր-Եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ս· ՅԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Կիրակի Պուլ· Օտտոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ·ի նախագահութեամբ, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը։ Յաւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդներու (Վահան Յակոբեան եւ Գրիգոր Սարգիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյ կրօն· Ընկ· վարչութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայ հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի 1915ի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին նուիրուած Պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30... Օթէլ Սքրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ ... մանսօ։

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախ... նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ։

Կը խօսին — *Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ*։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստ... յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս)։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական բա... կի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Մի... թեան կողմէ։ Ապրիլ 25ին Շաբաթ ... կոյեան ժամը 8·30*ին, Հ· Յ· Դ· ... մէջ*։

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏ...

Կը խօսի՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Մի... թեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ... մը 20·30*ին, մասնակցութեամբ՝ երեք ... րանուանութեանց ներկայացուցիչներ...*

Կը նախագահէ Պ· ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿ...

Կը խօսի Տիկ· ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Արմ... Ճէրէճեան եւ Տոքթ· Գոհարեան (*ֆր... սերէն) եւ* Պ· Աբրահամեան՝ *Ազգ· Մի... թեան կողմէ*։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈ...

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ... Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամա... ներու Միութիւնը, հրաւիրուած է ... ձին, արծարծելու Անծանօթ Զինուորի Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ... 18·30ին։

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, ... մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու յիշատակին։

×

ԼԻՈՆ

ԶԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկէս միլիոն Ապրիլեան նահատակներու համար ... Ֆուրվիէրի Բլրանիտ հոյակապ տաճարին մէջ։

Լիոնի եւ շրջակայի հայ ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի մէկ միլիոնէ աւելի հայ նահատակներու խնկելի յիշատակին մատուցուելիք պատարագին, այս Կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 10ին, Ֆուրվիէրի Տիրամօր գեղօն տաճարին մէջ, ... սէյլի Նախկին Արքեպիսկոպոսին՝ ՏԵԼԷԻ նախագահութեան տակ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ միութեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս Կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ ... Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը։

Կը նախագահէ Պ· ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆ Կը խօսի — *Պ· ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱ...*

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ —

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (զաւեշտ)

Հայկ· պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Սարգիս Չէօրէքճեան, Օր· ... Շաքէ եւ Շահէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ ... եան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան։

Ժամը 20էն կէս գիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին։

Տոմսերը ապահովել — *Պ· Վարդան Պանտիկեան*, 27 Րիւ տ'Օպանեը (62·...), *Յովհ· Հացագործեան*, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն (20–05–78), *Մեսրոպ Շ... եան*, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի, *Պետրոս Նալպանեան*, 60 Րիւ տը Լա ... (59 – 57 – 70)։

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
22 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9991

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9991

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՃԱՆՉՆԱՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Կիպրոսի արկածախնդրութեան մէջ նետուելով անխորհուրդ, Անգարայի կառավարութիւնը սոսկալի փորձանք մը բացաւ գլխուն :

Ներքին բազմատեսակ հոգեր — քաղաքական, տնտեսական, ելմտական— արդէն իսկ ստեղծած էին անել կացութիւն մը, որմէ դուրս գալու ճամբայ չէր գըտներ ծեր այունը :

Խորհրդարանին մէջ ընդդիմադիրները, Ասալէթի գլխաւորութեամբ, նեղ կացութեան մատնած են կառավարութիւնը, որ ելեւմուտքի բացը գոցելու համար բաւական չի գտներ օտար պետութեանց կողմէ բարեացակամօրէն տրուած դուժարները եւ կ՚առաջարկէ նոր տուրքեր հաստատել, կամ գոյութիւն ունեցող տուրքերու սակը բարձրացնել :

Այս կէտին շուրջ անհաշտ դիրք բռնած են Իսմէթի հակառակորդները եւ չեն ուզեր որեւէ զիջում կատարել : Նոր օրէնքի քուէարկութեան յապաղումին պատճառաւ արդէն իսկ կարելի չէ եղած գանձել երկու հարիւր միլիոն ոսկիի տուրքերը, ինչպէս նախատեսուած էր այս տարուան ելմտացոյցին մէջ :

Միւս կողմէ արտաքին առեւտուրի պարտքերը վերջին երկու ամիսներու ընթացքին անցեալ տարուան նոյն շրջանին հետ բաղդատելով երկուքուկէս անգամ աւելցած են :

Հնգամեայ ծրագրի 1963ի բաժինը չէ գործադրուած եւ այս տարուան համար ալ տրամադրելի գումար չկայ :

Համարակաց Շուկային կողմէ խոստացուած 35 միլիոն տոլարի օժանդակութիւնն ալ չէ տրուած՝ համաձայնագիրը տակաւին վաւերացուած ըլլալով Պելժիոյ, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի կողմէ : 1964ի համար ապահով են միայն երկու գումարներ, Մ. Նահանգներու տուած 78 միլիոն տոլարը եւ Անգլիոյ՝ 8·400·000 տոլարը :

Թուրքերը բաւարար չեն գտներ Մ. Նահանգներու տուածը, քանի որ ցարդ վարժուեր էին աւելի խոշոր պատառներ կուլլելու :

Վերջերս Ինէօնիւի փեսան Մէթին Թոքէր Աքիս շաբաթաթերթին մէջ կը գանգատէր Ամերիկացիներէն, որ Կիպրոսի խնդրին մէջ ճնշում բանեցուցեր են Թուրքիոյ վրայ : Ամերիկեան վերջերը նաւատորմը արգիլեր է Թուրքերուն զինուոր ցամաք հանել կղզին : Ու դառնութեամբ կը խոստովանէր .

« Մեր ճիտը ծուռ է եւ ստիպուած ենք այդպէս շարժիլ, որովհետեւ կարօտ ենք ամերիկեան օժանդակութեան » :

« Ֆոնսոբսիոմ »ը դադրեցուցեր է իր վարկերը : Պատճառն այն է, որ Թուրքիոյ ներքին ելեւմուտքը կայունացած չէ եւ տուրքերու բարեկարգման օրէնքը չէ քուէարկուած :

Այս պայմաններուն տակ ճարպիկ Թուրքերը դիմած են Մոսկուա, որ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու պատեհ առիթ մըն է գտած հիմա :

Անգարայի ռուս դեսպան Նիկիտա Րիժով Թուրք կառավարութեան առաջարկած է մեծ ստրճանաչափով տնտեսական ու ելմտական օժանդակութիւն ընծայել, Թրքական հնգամեայ ծրագրին իրականացումը դիւրացնելու համար : Առաջին առթիւ Խ. Միութենէն Թուրքիա պիտի ղրկուին նախանիւթեր, մեքենաներ եւ մասնագէտներ : Ու նաեւ՝ հնչուն դրամ :

Իր մնաց «Թրումընի վարդապետութիւնը :

1947էն մինչեւ այսօր Ամերիկայէն չորս միլիառ տոլարի ահագին գումար մը ստանալէ վերջ, Անգարայի կառավարութիւնը այսօր կը սպառնայ երես դարձնել Ամերիկայի եւ արեւմուտքի, ուսկից այլեւս մեծ գումարներ կորզելու յոյսը չունի, գոյնը դուրս տուած ըլլալով :

« Ազատ աշխարհ »ը նիւթական ա՛յնքան մեծ զոհողութիւններ յանձն առած էր ա՛յն ակնկալութեամբ, որ Թուրքիա ամուր պատնէշ մը պիտի դառնար Խ. Միութեան ծաւալապաշտական քաղաքականութեան դէմ :

Այդ պատնէշը կը քայքայուի այսօր : Անգարա եւ Մոսկուա կը բարեկամանան :

Ծեր աղուէսը այժմ նոր հանք մը գտած է եւ կը յուսայ երկիրը փրկել սնանկութենէ, շնորհիւ Կրեմլինի բարեացակամ, առատաձեռն եւ «անշահախնդիր» օժանդակութեան :

Ասիկա դաս մը պիտի ըլլա՞յ արդեօք արեւմուտքի դիւանագէտներուն :

Անոնք ի վերջոյ պիտի կրնա՞ն ճանչնալ Թուրքիոյ իսկական դիմագիծը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՆ

ԽՏԱՑԱԾ ԻՒՐԱՆԻՈՄ ՊԻՏԻ ՉԱՐՏԱԴՐԵՆ

Նախագահ Ճոնսըն ճառ մը արտասանած է «Ասոշիէյթըտ Փրէս»ի տարեկան համագումարին առջեւ եւ այս առթիւ յայտնած թէ լարուածութիւնը մեղմացնելու մտօք, Միացեալ Նահանգները որոշած են քառասուն առ հարիւր պակսեցնել խտացած իւրանիոմի եւ փլութոնիոմի արտադրութիւնը (այս վերջինը՝ միայն քսան առ հարիւր) :

« Ցարմարցնելով արտադրութիւնը համաձայն կարիքներուն, կը պակսեցնենք լարուածութիւնը միշտ պահպանելով հարկ եղած ուժը : Այս որոշումները տալէ առաջ, յարաբերութեան մէջ էի Անգլիոյ վարչապետին հետ : Ուրախ եմ յայտարարելու թէ Խրուշչեւ յայտնեց ինծի թէ մտադիր է նոյնիմաստ որոշում մը տալու» :

Արդարեւ խորհրդային մամուլի Թաս գործակալութիւնը հաստատած է Խրուշչեւի խոստումը :

Ճոնսըն իր ճառին մէջ յայտնած է նաեւ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան հինգ կէտերը .—

Ա) Քորէայի պատերազմէն ի վեր, Միացեալ Նահանգները յաջողած են աննախընթաց զինուորական ուժ մը ոտքի դընել : Այս ճիգը հաւանաբար թոյլ տուաւ որ նսեմանայ պատերազմի սպառնալիքը . համոզելով հաւանական թշնամիներուն որ որեւէ յարձակում պիտի նշանակէր իրենց տապալումը, երեք տարի է, Միացեալ Նահանգները շարունակած են իրենց ճիգերը ամերիկեան պաշտպանութեանց ամրապնդման համար :

Բ) Միացեալ Նահանգները դիմադրեցին համայնավար տարածման ճիգերուն, արգելք հանդիսանալով աւելորդ գրգռութեանց : Այդպէս վարուեցան Պերլինի մէջ, Քորէայի պատերազմի ընթացքին, Ֆորմոզայի պաշտպանութեան համար, Քուպական տագնապին առեն եւ Վիէթնամ :

Գ) Միացեալ Նահանգները փորձած են օգնել իրենց դաշնակիցներուն որպէսզի ամրապնդեն իրենց ուժերը դէմ դնելու համար համայնավար սպառնալիքներուն, ապա որովհետեւ իրենց ապագան կախում ունի արեւմտեան ընկերութեան միասնականութենէն :

Դ) Միացեալ Նահանգները քաջալերած են բարգաւաճման մէջ եղող ազգերու անկախութիւնն ու յառաջդիմութիւնը :

Ե) Միացեալ Նահանգները Պարուք ծրագրէն մինչեւ հիւլէական դաշնագիրը շարունակած են տեւական խաղաղութեան մը յոյսը հետապնդելով համաձայնագրեր որոնց նպատակը ըլլայ պակսեցնել վտանգը առանց պակսեցնելու ապահովութիւնը :

×

Խրուշչեւ յայտարարած է թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է դադրեցնել երկու նոր հիւլէական կայմըռեակտորներու շինութիւնը որոնք փլութոնիոմ պիտի արտադրէին : Յետագայ տարիներու ընթացքին, Խորհ. Միութիւնը զգալապէս պիտի զեղչէ 235 ուռանիոմի արտադրութիւնը որ սահմանուած է հիւլէական զործիքներու :

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԱԱՍԸ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԷ ԵՐԿՐԻՆ ՂԵԿԸ

Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, Դամասկոս անդամալուծուած է ընդհանուր գործադուլով մը : Արդարեւ Սուրիայէն հասած ճամբորդներու համաձայն, պետական հարուած մը անմիջական կը նկատուի : Կը թուի թէ Պաաս կուսակցութիւնը կամաց – կամաց կը կորսնցնէ կացութեան հակակշիռը : Դամասկոսի խանութները 90 առ հարիւր փակ են :

Կառավարական ձայնասփիւռը հաղորդած է որ «պաասական մտաւորականներու, զինուորներու եւ բանուորներու » ցոյց մը տեղի ունեցած էր Դամասկոս : Այդ ցոյցը « պատասխանն էր աշխատաւոր դասուն այն դասին դէմ զոր յետադիմութիւնն ու աւետապետութիւնը պատրաստած էին Համա, ինչպէս նաեւ Հալէպի եւ Դամասկոսի գործադուլներուն » :

Ցուցարարները ի նպաստ Պաասին արտայայտուած են :

Համայի մէջ ուր ծանր խռովութիւններ տեղի ունեցած են, վերջին օրերու ընթացքին, պատժական խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են եւ գլխաւոր պատասխանատուները ձերբակալուած են : Յաբանուանական պետեր դիմած են Զօր. Հաֆէզի որ ներողամիտ գտնուի, բայց մերժուած են : Միայն լուսարդելի ջրնջումի ձեռք ձգած են :

Համայի զինուորական դրաւումը պիտի շարունակուի եւ դատապարտուած ըմբոստները հետիոտն կ՚առաջնորդուին Համայէն մինչեւ Պալմիրայի ովասիսը : Զօր. Հաֆէզ յայտնած է նաեւ պատուիրակներուն թէ Համայի հին թաղերը պիտի քանդուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ապաքինումը կը շարունակուի բնական կերպով : Հաւանական է որ նախագահը հիւանդանոցէն ելլէ Կիրակի եւ ութ օր ալ ելլէ մնալէ ետք բժշկական խնամքի տակ, հանգստանայ Քոլոմպէ, քանի մը շաբաթ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղին «պահանջի 3 օրեր» նշանակուած է Ապրիլ 29, 30 եւ Մայիս 1ի համար : Աշխատանքի դադարներ տեղի պիտի ունենան, թէեւ Բանուորական Ուժը (ընկերվարական) չի մասնակցիր շարժումին :

ԹԻՖԼԻՍ – ՎԻՆՏՍԱՆՔՈՒՐ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, պաշտօնապէս դրաւ իր թեկնածութիւնը նախագահական պաշտօնին : Սալանի եւ Պաաթիէն – Թիէրի ծանօթ փաստաբանը յայտարարեց .— « Թեկնածու եմ տը Կոլի դէմ, առանց սահմանափակումի, առանց վեբացահութեան եւ եթէ հանրային քուէարկութիւնը փափաքի՝ կը պարտուի » :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, կռիւները կը շարունակուին Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը « ողջ Պուտտա» մը ուղղեց Մաօ Ցէ Թունկը :

ՏԽՐՈՒՆԻ —

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք որ Երկուշաբթի օր, Ապրիլ 20ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Վահագն Իչգալացեան :

Ողբացեալը ծնած էր Կարին, 1890ին եւ զաւակն էր նահապետական բազմանդամ ընտանիքի մը : Հայրը գլխաւոր ղեկավարներէն մէկն եղած է Կարնոյ առաջին յեղափոխական շարժումին :

Իր նախնական ուսումը ստացած է Կարնոյ Ազգային վարժարանին մէջ : Փայլուն կերպով Սանասարեան վարժարանի դասընթացքները աւարտած է :

Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ ընտանիքով հաստատուած է Պոլիս : Արձանագրուած իրաւաբանական վարժարանը :

Ուսանողական շրջանէն սկսեալ նուիրուած է հանրային աշխատանքի եւ իր կեանքին մինչեւ վերջին օրերը շարունակած է իր գործունէութիւնը այդ ուղղութեամբ :

Իր նախասիրած ասպարէզներն եղած են ուսուցչութիւնն ու հրապարակագրութիւնը : Ուսուցչութիւնով զբաղեցաւ Պոլսոյ մէջ : Օրտուի ազգ. վարժարանի եւ Դպրոցասէրի տնօրէնութիւնը վարած է տասնեակ տարիներով :

Հրապարակագրական գործունէութիւնը կը սկսի իր ուսանողական շրջանէն : Կ՚աշխատակցէր զանազան թերթերու : Հնչակեան ուսանողական միութեան ամսաթերթին՝ «Կայծ»ի խմբագրական կազմի կարեւոր մէկ անդամն էր :

Կարեւոր պաշտօններ կատարած է Հնչակեան կուսակցութեան մէջ եւ 1924ին ընտրուած է անոր գերագոյն մարմնի անդամ :

Վահագն Իչգալացեանի մահով, կ՚անհետանայ մէկ նոր անդամը այն սերունդին որ, անձնուիրաբար ծառայելով հայ գիրին, վառ պահեց հայ դպրոցը ըՍփիւռքի մէջ : Բնաւորութեամբ պարզ ու համեստ հակառակ իր հմտութեան, միշտ տրամադիր էր անձնուիրաբար օգտակար ըլլալու ոեւէ իրեն դիմողի :

Իր սերունդին պատկանող ամէն մէկու մահը կորուստ մըն է բովանդակ Հայութեան համար, որովհետեւ գաղափարական տարակարծութիւնները կը կորսընցնեն իրենց սուր հանգամանքը այն փոսին առջեւ որ բացուած է Սփիւռքի Հայութեան կեանքին մէջ : Ծառայել տարբեր սուրբերու, բայց նոյն Աստուծուն՝ որ է Հայ ժողովուրդը, կը բաւէ, որպէսզի այսօր մենք ալ, իր ընկերներուն հետ ողբանք հայ մտաւորականին մահը :

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ :

Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Վ. Իչգալացեանի եւ Օրիորդներ Լորա եւ Լիտիա Իչգալացեանի :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ապրիլեան Սգատօնին առթիւ հայրենասէր ամոլ մը իրենց նահատակ ծնողաց յիշատակին երկրորդ անգամ ըլլալով Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն՝ 1500 ֆր. :

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐԼԻԷՆ

Բ.

Մինչեւ երկրորդ Աշխարհամարտը, իրբեւ փոխադրական միջոց, օդանաւորդութիւնը կը յառաջանայ շատ դանդաղ: Դեռ ժողովրդականացած չէ: Պատճառը աւելի անապահովութիւնն է քան թէ տոմսակին գինը: Օդին մէջ բարձրանալու հասկնալի երկիւղը: Պատերազմէն ետքն է, որ յանկարծ կ'արագացնէ քայլերը: Խոշոր օդանաւերը այլեւս կանոնաւորաբար կը կտրեն ովկիանոսները, եւ շոգեկառքի ճշդապահութեամբ կը հասնին օդակայանները: Չեն վախնար փոթորիկէն, անձրեւէն, ձիւնէն: Մեծ պետութիւններու համար դրեթէ արժանապատուութեան հարց է ներկայանալի օդատորմիղ մը ունենալը, եւ առանց տրտնջալու կը փակեն օդանաւային ընկերութիւններու բացը:

Հետզհետէ կը սկսի պզտիկ գալ Լը Պուրժէն: Ընկերութիւններու մէկ մասը — մասնաւորաբար էր Ֆրանսը — կը փոխադրեն Օրլի, հապճեպով կառուցուած շէնքերու մէջ: Բայց, այս անգամ, կանխելու համար օդանաւորդութեան յառաջացուն վերելքին անակնկալները, ընդարձակ ծրագիր մը կը պատրաստեն ու կ'անցնին գործի:

Արդիւնքը այսօրուան Օրլին է: Ամերիկացիներու խոստովանութեամբն իսկ, աշխարհի ամէնէն արդիականը, գէթ առայժմ: Օրլիի գտած յաջողութիւնը բացատրելու համար՝ ըսենք որ տասնեակ մը երկիրներ (Յունաստան, Պաղեստին, Թուրքիա, եւայլն) անմիջապէս ֆրանսացի ճարտարագէտներու կը յանձնեն իրենց օդակայաններուն ծրագիրներու պատրաստութիւնը կամ կառուցումը:

Տարածութիւնն է հազար հարիւր հեկտար (Թուանչանները մօտաւորապէս են), այսինքն՝ Փարիզի մէկ հինգերորդը: Ցարդ ծախսուած է վաթսուն միլիառ նախկին ֆրանք եւ չէ վերջացած տակաւին: Պաշտօնեաներու, աշխատաւորներու ընդհանուր թիւն է տասնըեօթը հազար: Եթէ մէկ ընտանիքը հաշուենք երեք հոգի, ուրեմն, ինքն իր մէջ յիսուն հազար հոգինոց քաղաք մըն է, այսինքն՝ աւելի մեծ քան Վալանսը կամ Վիէնը:

Գլխաւոր շէնքին երկարութիւնն է եօթը հարիւր մեթր, ամբողջովին ապակի ու մետաղ: Կը պարունակէ հազար չորս հարիւր դրասենեակ, դրամատուն, առաջնակարգ պանդոկ, շարժանկարի սրահ, դեղարան, հիւանդանոց, եկեղեցի, զոյգ - զոյգ սրճարաններ, ճաշարաններ, ելեքտրակայան, եւայլն: Ամէն տեսակ խանութները (նոյնիսկ կօշիկ նորոգելու) բաց են շաբաթը եօթը օր, ոմանք օրական քսանըչորս ժամ: Կայանէն դուրս ելլելու պահանջ չես զգար:

Երբ մեքենաբար բացուող դուռէն ներս կը մտնես, նոր աշխարհ մը կը փոխադրուիս: Դար մը կը ցատկես: Արդիական կահ-կարասի, զարդարանք: Մաքուր, լուսաւոր: Թուղթի կտոր, կճատ մի փնտռեր գետինը, չկայ: Նետես իսկ՝ անմիջապէս կ'աւլեն: Քսան ազգութեանց պատկանող քառասուն ընկերութիւններու պաշտօնէութեան գոյնզգոյն համազգեստները հաճելի տեսք մը կուտան սրահին:

Հակառակ մեծ բազմութեան (երբեմն հազարներով), ո՛չ մէկ աղմուկ, ո՛չ մէկ հրմշտուք: Կարծես խուլ-համրերու քաղաքի մը մէջ ես: Երկաթուղիի խոշոր կայարանի մը եռուզեռը կայ, բայց ժխորը, պոռալ-կանչելը չկայ, որովհետեւ շէնքը այնպէս մը շինուած է, որ աղմուկը կը խեղդուի, արձագանգ չի տար: Մարդիկ կը քաշուին նոյնիսկ բարձրաձայն խօսելու: Հաճելի, մեղմ իգական ձայն մը, զանգակի երեք հարուածէ ետք, շէնքին չորս կողմը զետեղուած երեք հազար անտեսանելի բարձրախօսներու միջոցաւ կը յայտնէ հասնող կամ մեկնող օդանաւերու ազգութիւնը, թիւը, ժամը, եւ մարդիկ կը շարժին անձայն, անշշուկ: Առաջին անգամ ներս մտնողը տարօրինակ տպաւորութիւն մը կ'ունենայ, անհանդիստ կ'ըլլայ, եթէ չափազանցելու վախը չունենայի՝ պիտի ըսէի, կարծես եկեղեցիէ ներս կը մտնէ, այնքան զարմանալի կը թուի հարիւրաւոր մարդոց անաղմուկ երթեւեկը:

Գիտէ՞ք, անցեալ տարի քանի հոգի անցած են, այս ապշեցուցիչ օդակայանէն: Վեր-վար չորս միլիոն հոգի ու վաթսուն հազար թոն ապրանք: Ո՛չ, սխալ չէ տպուած, չորս միլիոն հոգի, եւ իրր թէ ընդարձակ, լայն, առ նուազն քսան տարուան համար ինքնաբաւ օդակայան մը շինած ըլլալու յաւակնութիւնը ունեցող ճարտարագէտները հիմա կը հասկնան, թէ շարաչար սխալած են իրենց հաշիւներուն մէջ, եւ ձեռնարկած են կրկնապատիկ մեծութեամբ նոր օդակայանի մը շինութեան, Փարիզի հիւսիսային մարզին մէջ, ժամական երկու-երեք հազար քիլոմեթր սուրացող ապագայ օդանաւերուն, հաւանական ութ միլիոն ճամբորդներուն տեղ պատրաստելու համար: Ներկայիս, չորս ինքնամուղով Պոինկները Նիւ-Եորք-Փարիզ տարածութիւնը կը կտրեն եօթը ժամէն, յաճախ աւելի արագ՝ եթէ հովը նպաստաւոր ըլլայ: Հինգ տարի չանցած, նոր զաղանները —Քոնքորտները— երկու հարիւր հոգի շալկած, այդ ճամբան պիտի կտրեն երկուքուկէս ժամէն: Պիտի կարենանք առտուն Նիւ Եորք մեկնիլ, գործերնիս կարգադրել եւ իրիկունը վերադառնալ տուն, մեր անկողնին մէջ պառկիլ: Շատերու կարծիքով, շոգենաւը պիտի ծառայէ միայն ապրանք փոխադրելու կամ արձակուրդի հաճելի պտոյտներու:

Հինգյարկանի շէնքին ճոխութիւնը դիտելէ ետք, երբ կը բարձրանաս տանիքը, տեսարանը կը փոխուի: Հոս, հակառակ բաց օդին, աղմուկի թագաւորութեան սահմաններուն մէջն ես: Տասնեակներով օդանաւեր կը սպասեն, կը լեցուին, կը պարպուին: Մէկը կ'երթայ, միւսը կուգայ, իսկական փեթակ: Երբեմն, չորս-հինգ օդանաւ խելօքիկ մը պոչ կը բռնեն թռիչքի շաւիղին (փիսթ) առջեւ, մինչեւ որ մեկնումի ազդանշանը տրուի հսկողութեան աշտարակէն: Կամ, նոյնքան օդանաւեր շուրջանակի կը դառնան երկինքին մէջ, սպասելով վար իջնելու հրամանին: Յաճախ մէկը շաւիղին ծայրը չհասած, միւսը ճամբայ կ'ելլէ կամ կ'իջնէ: Այսպէս՝ օրական երեք հարիւր անգամ:

Այս նոր եռուզեռը այնքան հետաքրքրական է ու հաճելի, որ Օրլին դարձած է Ֆրանսայի տեսարժան վայրերուն թիւ երկուքը, Էյֆէլի աշտարակէն ետք, Վերսայլէն առաջ: Կիրակի, տօն օրերը մինչեւ երեսուն հազար այցելու կ'ունենայ: Կուգան ընտանեօք, կուգան Ֆրանսայի հեռաւոր անկիւններէն անձնական կառքերով, հանրակառքերով, եւ բերանաբաց կը դիտեն նոր դարերու զարմանալի թռչունները:

Պէտք է ընդունիլ, որ գրաւիչ բան մը ունի այս ելեւէջը: Չես կշտանար նայելէ: Հսկայ «Պոինկ»ը երբ կը սկսի գոռալ եւ հարիւր վաթսուն հազար քիլօ ծանրութիւնը կը մագլցի երկինքն ի վեր պարզիկ թեթեւութեամբ, այն ատեն կը զգաս գիտութեան ահաւոր, ճնշիչ ուժը:

Վերջացնելէ առաջ, երկու խօսք ալ «մեր», այսինքն, ամերիկեան խարիսխի մասին:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

Բ.

Երեւացի ծովահէններ արշաւանքներ կը կազմակերպեն Եգիպտոսի, Սուրիոյ դէմ, կը սպառնան, Տելոսի առեւտրական յարաբերութեանց: Պոնտոսի թագաւոր Միհրդատ զինակիցներ կը գտնէ Կրետացիներէն Հռոմի դէմ: Ծովահէններ հաղորդակցութիւն կը պահեն Սպարտակոսի եւ Սիկիլիոյ հետ, կ'ամրանան Կիլիկիոյ մէջ: Ժամանակն է հարուածելու կղզին, որ մրցակից մըն է միանգամայն Տելոսի, զօրավարներ կը մտածեն կողոպուտի մասին, որովհետեւ Կրետէ հռչակաւոր է հարստութեամբ: Ծերակոյտի հրամանով Անտոնիոս կը յարձակի կղզիին վրայ, բայց կը պարտուի, նաւատորմը կը ջնջուի, Կրետացիներ Հռոմի համար նուաստացուցիչ խաղաղութեան պայմաններ կ'առաջարկեն: Պոմ-
պէոս կը յաղթէ ծովահէններուն, կը
շարէ կղզին, կը գրաւէ, կը կազմէ
բենայիկի, հսկելու համար Եգիպտո
Արեւելքի վրայ: Հռոմայեցին ճամբ
կը շինէ, շէնքեր կը բարձրացնէ, երկ
գործութիւնը կը քաջալերէ, բայց
ղաքներու թիւը կը նուազի: Հոմ
հարիւր քաղաքներ կը յիշեր, 67ին
հատ մնացած էին եւ Ստրաբոնի օրով
րեք կարեւոր քաղաքներ կային,
նաւային ուժը կը տկարանայ, Մի
տի բարեկամութիւնը չարիք մը կը
կղզիին համար:

Կրետէի մէջ ալ հրեայ ուժեղ համ
մը հաստատուած է եւ կ'ընդդիմանայ
րիստոնէութեան մուտքին: Պօղոս առ
եալ կը գանգատի Տիտոսի ուղղ
Թուղթով: Կիպրոսէն աւելի ուշ
ընդունի քրիստոնէութիւնը եւ
կապուի Պոլսոյ պատրիարքութեան
Բիւզանդական Կայսրութեան մէկ
է: Եկեղեցին կ'ընդարձակէ կալուած
ըը, փոքր հողատիրութիւնը կը սկսի
հետանալ, պետութիւն եւ աւատապ
թիւն կը տիրեն կղզիին տնտեսութեան

Արաբները կը գրաւեն կղզին, կը
նեն նոր մայրաքաղաք մը, Գանտիա
պիտի ըլլայ նաեւ կղզիին անունը,
մնան կղզիին մէջ 133 տարի, կը զա
ցընեն շաքարեղէգի, բամպակի, թթ
մշակումը: Կղզին կը վերադառնայ
կին արհեստին, ծովահէնութեան,
ւանքներ կը կազմակերպուին ծովա
րեւելեան թէ արեւմտեան կողմ
Ինչպէս անցեալ դարերուն Հռոմ
կղզին ծովահէնութեան վերջ տալ
մար, այս անգամ Բիւզանդիոն պի
րաւէ կղզեցին ենթարկելու համար
րութեան: Նիկեփոր Փոկաս կը
մայրաքաղաքը երկար պաշարումէ
(961 Մարտ 7): Ցաղթականը կը
մզկիթները, գերութեան կ'ենթարկ
բակինոսները, հպարտութեամբ կը
բաղառնայ Բիւզանդիոն:

Բիւզանդիոն բազմաթիւ Հայեր
փոխադրէ Կրետէ, օգտակար փոք
նութիւն մը ունենալու համար
մէջ: Հոս ալ փոքրիկ գաղութ մը
բռնեն, ինչպէս Կիպրոսի մէջ,
պաստաւորուած էր Լուսինեաններէն
Վենետիկցիներէն: Կիպրոս բաւակ
ւով Հայեր բնակելու էին թեմ մը
լու համար: Կային հայաբնակ գիւ
թաղեր: Թուրքերն ալ բարեկա
գտնուեցան, որովհետեւ 1570ին
բաւոր Հայեր մասնակցեցան գրաւ
Ոմանք գաղթեցին, ոմանք կրօնափ
ղան, ուրիշներ ձուլուեցան յոյն
քին մէջ:

Վենետիկ Կրետէն կը գրաւէ 120
պիտի պահէ մինչեւ 1669: Վենետ
ներ կը փոխադրէ հոն, հող կու
ջանայ ցեղային դիմագիծը
Կը հաստատէ հողային արտադր
տուրք, նախապէս հաստատուած
դրութեան կարելիութեան համա
Եթէ հունձքը նուազ է երաժշ
պատճառով, գիւղացին պարտաւոր

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Եղսիկը կէս զարմացումով ու ժպիտով նայեցաւ Մարգարին:

— Չէ, չեմ կարդացեր, — ըսաւ Եղսիկ շիկնոտ:

Մարգար զգաց, որ սխալ մը եղաւ. առաջին անգամ չնկատեց, յետոյ, յետոյ միայն միտքը եկաւ, որ Օր. Մարգարիտ ըսած էր, փոխանակ Օր. Եղսիկ ըսելու: բա՛, այդ անունը ի՞նչպէս ներս մտաւ: «Լռութիւնը» գրքին մէկ հերոսուհիին անունը տուած էր:

Հետզհետէ տունէն ներս կը մտնէին նաեւ ուրիշներ.

— Մարգար, որ մեր տղան տեսնես, ըսէ, որ քէմբախտ մէրդ վեց ամիս է նամակ չէ առեր, ինչ գիտնամ. ղուրպան, կ'ըսեն, որ ոտքը մեքենէի տակ է մնացեր:

Մարանն էր խօսողը:

— Մարգար, մեր Պաղտիկին ըսէ՝ թող ճիպար մը ղրկէ:

Ծերունի Պօղոսն էր:

— Մարգար, մեր տղուն ըսէ, որ չոռը եկաւ կոշը տարաւ, հորթն ըլ տահա չէ ժմներ ...

— Մարգար, մեր Ակոյին ըսէ, որ ...

Ու այսպէս յանձնարարութիւններու շարան մը, մինչ Մարգար իր ըրած սըխալին վրայ կը մտածէր: Եղսիկն ալ ինչքան սիրուն էր այդ երեկոյ, — կը մտածէր Մարգարը, — աչքերն աւելի խոշոր, երկար թարթիչներով, սեւ մազերուն խաղըն էր բացեր մէջտեղէն, կապոյտ օղերը, կ'ըսես, մարմնի ջերմութիւնով էին բռնկեր:

×

Երբ ուշ ատեն գիւղացիները իրենց տուները վերադարձան, Մակարը հօր մը գուրգուրանքով Մարգարին մօտեցաւ ու խօսեցաւ, մինչ մայրը կուլար ...

— Մարգար, տղաս, տոստի տուշմանի տէր ենք: Զանք ըրէ՝ չխնդացնես մեր վըրայ: Էսօրուան օրը հէրդ գեղին մէջ նամուսով մարդ է: Ես վախ չունիմ, ախր փալանճի Մարգարին տղան ես: Հօրդ կէսին չափ որ ըլլիս, հերիք է: Որ Ամերիկա ըլլես, Թլկանց Մուսեխին իմ կողմէն մախսուսէն բարեւ կ'ըսես: Էն գիտէ, իմ վախտուայ ընկերն է: Էնոր հետ մէկտեղ ինչե՜ր, ինչե՜ր ենք ըրեր: Մուսեխէն 12 ոսկին կ'առնես ու առաջի նամակով կը ղրկես: Հասկցա՞ր: Էս մէկը չմոռնաս, Մարգար: Պարտք ունենալը դժուար բան է:

×

Քաղաքի ճամբան թթենիներուն մէջ, ջորիի վրայ հեծած Մարգարն էր, որ հետզհետէ կը կորսուէր: Ճամբեցնողները ետ կը վերադառնային, ոմանք մայրը կը մխիթարէին:

— Էհ, կնիկ, Մարգարը սաղ սէլէմէթ հեղ մը Ամերիկա որ հասնի ... Ախր Մակարի տղան է:

Մակարն էր որ կը խօսէր կնոջ, ու ինքըն ալ կարմիր թաշկինակը աչքերէն չէր հեռացներ:

— Քա, զո՞ւն ինչու կուլաս, Եղսիկ, — դիտել տուաւ մայրը, Մարուշ:

— Աչքս, աչքս փոշի գնաց, մայրիկ, — վրայ տուաւ անմիջապէս իր գաղտուկ թափուած արցունքները ծածկելու համար...

×

Ու ալ ամէն անգամ, երբ երէցփոխը եկեղեցիէն յետոյ Մակարի դրան առջեւէն կ'անցնէր եւ կամ եկեղեցիի ճամբան կը հանդիպէր, կը խօսէր.

— Հա, ինտո՞ր կ'ըլլի. Մարգարէն նամակ կ'առնէ՞ք: Էսպէս, Մակար. կը տեսնեմ, որ նոր զօտի ես կապեր, ինչո՞ւ չէ, հեղ մը որ տղադ Ամերիկա հասնի ... Բարիք ընելը լաւ բան է. որ ես դրամ չտայի, տղադ ի՞նչպէս պիտի ղրկէիր:

— Աստուած մեռելներուդ հոգին լուսաւորէ, լաւ ձեռք բռնեցիր, — կը պատասխանէր Մակարը:

— Հը, ինտո՞ր ես, Մակար կը
երէցփոխը յաջորդ օրը. — խօսք
շտկած կը քալես, հա, էդպէս պէ
Բարիք ընելը լաւ բան է, Մակար
դրամ չտայի ...

Հեղ մըն ալ տեսնես երէցփոխը
լուխը դռնէն ներս կ'անցընէր ու
ռար.

— Մակար:

— Ի՞նչ է, Մարկոս աղա:

— Հիչ, էատեղէն անցայ, ըսի
հալդ ցարցնեմ, — խօսեցաւ
քաշելէն: Էս կովը քո՞ւկդ է: Լաւ
չորս կարմիր ոսկի կ'արժէ:

Այդ օրը երէցփոխը «Գիրք Առա
ամիրաներէն առակներ բերաւ հա
համար, թէ բարիք ընելը լաւ բա

Օր մըն ալ, երբ դռնէն ներս
նէր, լսեց, որ էրիկ կնիկ խօսք
ին կուտային:

— Կնիկ, ես կ'ըսէի, որ էդ
բան դուրս չի գար: Մենք ըլ
ցինք, պարտքի տակ մտանք,
ղրկեցինք: Էսօր երկու ամիս է
շնորհք բարեւագիր մը չի ղրկեր:

(9 Տար.)

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

ԵՒ ԸՆՏԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Երեք միլիառ տոլար կը ծախսեն շուներու, կատուներու, օձերու եւ կապիկներու համար

Ամերիկացիք տարեկան երեք միլիառ տոլար կը ծախսեն զանազան ընտանի կենդանիներու, այսինքն, 54 միլիոն շուներու եւ կատուներու, քսան միլիոն թութակներու եւ դեղձանիկներու, օձերու եւ այլնի սնունդին ու խնամքին համար: Ասոնցմէ զատ, կան նաեւ՝ 23 միլիոն ձկնարուծարաններ եւ 650 միլիոն հազուագիւտ արեւադարձային ձուկեր:

Մեծահարուստները այնքան կը սիրեն իրենց ընտանի կենդանիները, որ անոնց համար կը շինեն մասնաւոր բաղնիքներ, ննջարաններ, եւայլն: Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ՝ տեսակ մը մրցակցութիւն կայ զանազան ընտանիքներու միջեւ, ընտանի կենդանիներու հանդէպ աւելի մեծ սէր ու նաեւ շռայլութիւն ցոյց տալու համար:

Կենդանիներու ուտեստեղէններու ինչպէս նաեւ այլ ապրանքներու համար ըստեղծուած են իրական ճարտարարուեստներ, որոնք շատ շահաւէտ են: Ասոնց գործերը կը շատնան այնքան, որքան կ'աւելնայ կենդանիներու հանդէպ խենթութիւնը: Հոլիվուտի մէջ, Ճերալտ Կանկլթի եւ Սթանթըն Րիչարտ մասնաւոր ինքնաշարժներ ունին իրենց շուները պտոյտի հանելու համար: Հոս պէտք է ըսել թէ՝ շուներուն համար մասնաւոր գերեզմանատուներ կան:

Ընտանի կենդանիները պաշտողները կ'աճին ու կը բազմանան: Սակայն, վերջին տարիներս փոփոխութիւն մը կը նըկատուի: Քաղաքներու մէջ բնակող Ամերիկացիները զոնէ, կը նախընտրեն կատուները: Պատկերասփիւռի ժապաւէններու արտադրիչ Միլան Կրիր, խանութ մը բացաւ եւ պերճաշուք կատուներ կը ծախէ ...: Կատուներու գինը հետզհետէ կը բարձրանայ: Միամի կատու մը կ'արժէ 75 տոլար, մինչդեռ Հապէշիստանի (Եթովպիա) կատուն 175 տոլար:

Շատ զարմանալի պիտի թուի, եթէ ըսուի թէ՝ օձ պահող Ամերիկացիներ ալ կան: Արդարեւ, անբացատրելի մոլութիւն: Կարգ մը տուներու մէջ պոաներ ալ կան: Բայց, գլխաւոր հարցը անոնց սնունդն է: Ամէն օր պէտք է ողջ մուկեր, հաւեր եւայլն տալ անոնց:

Տիթրոյթէն դուրս առիծներ ալ կը ծախեն: Մէկ առիծը կ'արժէ 500 տոլար, երբ պզտիկ է: Սնունդի հարցը լուծելը դիւրին է: Բայց, երբ մեծնան, տէրերը կը նախընտրեն զանոնք յանձնել Կենդանաբանական Պարտէզներուն:

Եզրակացութիւնը այն է թէ՝ ընտանի կենդանիներու հանդէպ Ամերիկացիներու մոլութիւնը կը տարածուի: Ցարդ, առաջին տեղը կը գրաւեն շուները: Որովհետեւ, ինչպէս ըսած է մէկը ... ընտանիքի անդամ կը նկատուին:

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ

ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Պուլկարական թերթի մը խմբագրատան մէջ, խմբագրապետը հրահանգներ կուտայ անձնակազմին:

— Ընկերներ, Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովը այս անգամ ալ ձախողեցաւ: Վաղը՝ առաջին էջին վրայ պիտի հրատարակենք 1960 Յունիսի այն հին խմբագրականը, որ գրուած էր նման պարագայի մը առթիւ եւ ուր կը հայհոյէինք Արեւմտեաններուն:

— Բայց, ընկեր խմբագրապետ, այդ խմբագրականը գրուած էր մասնաւոր պարագայի մը առթիւ եւ հաւանաբար մեր ընթերցողներէն շատեր զայն կը յիշեն, կը յարէ ներկաներէն մէկը:

— Ապուշ բաներ կ'ըսես, ընկե՛ր, կը պատասխանէ խմբագրապետը: Նախ՝ չորս տարի անցած է անկէ ասդին, երկրորդ՝ միշտ պարտաւոր ենք հայհոյելու Արեւմտեաններուն եւ երրորդ՝ մեր ընթերցողներէն ոչ ոք կը կարդայ մեր խմբագրականները:

×

Արեւելեան Գերմանիոյ պետը՝ Վալթէր Ուլպրիխթ, առտու մը արթննալով կ'ըսէ կնոջը.

— Այս գիշեր տարօրինակ երազ մը տեսայ:

— Ի՞նչ երազ, կը հարցնէ կինը:

— Տեսայ որ ազատ ընտրութիւններ կատարած էինք Գերմանիոյ մէջ, կը պատասխանէ Ուլպրիխթ:

— Խենթ երազ, կ'ըսէ կինը:

— Մտիկ ըրէ, կը շարունակէ Ուլպրիխթ: Բոլորովին ազատ ընտրութիւններ էին եւ ես յաղթական էի:

— Չըսի՞ որ խենթ երազ է, Վալթէր, կը յարէ կինը:

×

Արեւելեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ուլպրիխթ կը նկատէ որ ծեր կին մը ամանով կաթ առած տուն կը վերադառնայ:

— Ի՞նչ է այդ, մայրիկ, դիւրին կաթ կրցա՞ր գտնել երկրին մէջ:

— Երկու ժամ պոչ բռնեցի կարգիս հասնելու համար:

— Վնաս չունի մայրիկ, այլ երկիրներու մէջ մարդիկ յաճախ երկու ժամ կը սպասեն ջուր ունենալու համար:

— Կ'երեւայ թէ այդ երկիրները մեզմէ աւելի երկար ժամանակէ ի վեր ինկած են համայնավար իշխանութեան տակ... կը պատասխանէ ծերուկ կինը հեգնական:

×

Այս տարի Հունգարիոյ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէր: Քաղաքացի մը սառած ճամբուն վրայէն կը քալէր եւ քթին տակէն կը մրմռար՝ «անտանելի է»:

Երկու գաղտնի ոստիկաններ կը մօտենան իրեն եւ կը յայտնեն՝ «ձեզ կը ձերբակալենք»:

— Ինչո՞ւ հարց կուտայ մարդը սարսափահար, մէկուն բան չեմ ըրած:

— Իշխանութեան դէմ բողոքած ես, կը պատասխանեն ոստիկանները:

— Ի՞նչ իշխանութիւն, կ'ըսէի թէ ցուրտը անհանդուրժելի է, կ'աւելցնէ մարդը անմեղօրէն:

— Կը տեսս, կը յամառին ոստիկանները. ցուրտը տակաւին հանդուրժելի է:

×

Խրուշչեւ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Ուլպրիխթ կը զրուցէին:

Վերջինը կը հարցնէր, «Քանի՞ թշնամի ունի իշխանութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ»: Մօտ 16 – 17 միլիոն կը պատասխանէր Խրուշչեւ «իսկ ձեր մօտ որքան կը կարծէք» կը հարցնէր իր կարգին:

«Մօտաւորապէս նոյնքան» կը պատասխանէր Ուլպրիխթ: Իսկ բոլորս ալ գիտենք որ Արեւելեան Գերմանիոյ բնակչութիւնը 17 միլիոնը չանցնիր:

×

Երկու Գերմանացիներ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կը դիտէին Ուլպրիխթի արձանը: Մէկը անոնցմէ հետեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէր.

— Երկու սխալ կը տեսնեմ այս արձանին վրայ:

— Որո՞նք են այդ սխալները:

— Նախ վրան կը պակսի արձանագրութիւն մը, «Խաղաղութեամբ կը հանգչի»:

— Բայց Իուլպրիխթ տակաւին ողջ է:

— Այդ ալ երկրորդ սխալն է...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԲԽԱԶԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Աբխազիոյ մէջ կ'ապրին մեծ թիւով Հայեր, որոնք ունին իրենց դպրոցները եւ Մշակոյթի օճախները: Զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ներկայիս գոյութիւն ունին 110 հայկական տարրական, ութամեայ եւ միջնակարգ դըպրոցներ, աւելի քան տասը հազար աշակերտներով: Դպրոցներու, մշակոյթի ու մինչեւ իսկ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ կ'աշխատին Երեւան ուսանած եւ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած հայ մասնագէտներ եւ կրթական մըշակներ:

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Սուխումի մէջ լոյս տեսած է հայերէն վեց գիրքեր, որոնց մէջ տեղ գտած են շուրջ երեսուն մեծ մասամբ երիտասարդներու գործեր:

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Երկու օր Երեւան գտնուած են Ամերիկացի խումբ մը զբօսաշրջիկներ, բոլորն ալ կարեւոր անձնաւորութիւններ Ճորճիայի նահանգին մէջ:

Հիւրերը հիացումով դիտած են հայ ժողովուրդին աշխատանքին եւ հոգեկան ու մտային բարձրութեան արդիւնքը եղող անցեալի ու ներկայի նուաճումները:

«Հայերը չափազանց հիւրասէր են» յայտարարած է մեկնումի պահուն, ամերիկացի բարձր անձնաւորութիւն մը:

ԱԿԱԴ. Յ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Երկրաբանութեան զարգացման գործին մատուցած ծառայութիւններուն համար եւ ծննդեան յիսնամեակին առթիւ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Ակադ. Յովհաննէս Մաղաքեան պարգեւատրուեցաւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուագրով:

բոլուած քանակը վճարելու: Կը դիմէ վաշխառուին, որ հրեայ մըն է, որ կը տիրանայ հողին, բայց մշակող չէ, գիւղացին կը դառնայ վաշխառուին ստրուկը: Վենետիկ կը զրկէ վաշխառուները հողատիրութենէ:

Վենետիկ կ'արգիլէ ցորենի մշակումը կղզիին ամէնէն արգաւանդ հողերուն վըրայ արգիլելու համար ստրուկներու խմբաւորումը: Կրետացին կը սպասէ Եգիպտոսի եւ Թրակիայի ցորենին եւ եթէ չգայ, սովամահ պիտի ըլլայ: Առեւտուրն ալ պետականացած է, վենետիկեան ազնուականութեան ձեռքն է, բարձր պաշտօնները, հարուստ հողերը, զինուորական հրամանատարութիւնը տիրողին սեփականութիւններն են: Կը մնան տեղական հողատէրեր, կը կազմեն Կրետացիներուն վարիչ դասակարգը, կը նմանին վենետիկցի ազնուականներուն, իսկ համեստ դասակարգը ճնշուած է տուրքերով, չունի դպրոց, կը նուաղի համաճարակով եւ պարբերական սովերով: Ինչպէս Կիպրոսի մէջ, այնպէս ալ Կրետէի մէջ, Վենետիկ կը գրաւէ եկեղեցական կալուածները, կը փոխէ կրօնական նուիրապետութիւնը, կ'աքսորէ յոյն մետրապոլիտը, կը բազմացնէ կաթողիկէ միաբանութիւնը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ցանկարծ այդ ժամանակ ներս էր մըտնում Բայաղը՝ մի ծածկուած աման թեւի տակ:

— Ո՞վ է ուղարկել:

— Քիշօն:

Մէկ ուրիշ անգամ, երբ Օնէն էր ցամաք հաց ուտում, ներս էր մտնում նրա կինը եւ մի պնակ տաք թանապուր դնում էր ամուսնու առաջ:

— Ո՞վ է ուղարկել:

— Բայաղը:

Մի երրորդ անգամ Ծաղկանուշն էր ուղարկում: Եւ այսպէս, իրար փոխն ի փոխ օգնելով եւ օժանդակելով, ապրում էին այդ հարեւան հայ ընտանիքները:

Ճաշը աւարտելուց յետոյ, Խոդեդանը թիկնում էր յատակին փռած թաղիքին՝ բարձը թեւի տակ եւ հանգիստ ծխում էր կամ ելնում էր դուրս, նստում էր ձորի կանաչ պռունկին, ԳԸԼԴԸԼԻ ստուերում եւ, հայեացքը չնկչնկան հովերին տուած՝ նայում էր դիմացի սարերին:

Ասատուրը Բայաղին սովորաբար կանչում էր Մարտէ աղջիկ՝ նրա հօր անունով:

— Մարտէ աղջիկ, ուշ դարձրու՝ երեխեքը չգլորուեն Կատուաձոր: Մարտէ աղջիկ, մի դդալ թանջուր տուր խմեմ: Մարտէ աղջիկ, ծերացանք եւ այլն: Մօտաւորապէս այս ձեւով էր նա դիմում կնոջը թէ իր ուրախ եւ թէ տրտում ժամերին:

Հրաշալի էր Խոդեդանի չաղղամանոցը: Սասունում հնձած արտը ջրում էին եւ դարձնում չաղղամատեղի, իսկ Ասատուրը իր հողամասի կէսը ամբողջապէս յատկացրել էր դրան:

Բայաղի չաղղամը ամէնից շուտ էր կանաչում Արինօքում: Կողքերին, մանաւանդ արեւելեան կողմից, Ասատուրը ամէն գարնան դդում էր ցանում: Քարքարոտ ժայռերի վրայ, ձորի պռնկից մինչեւ ընկուզենիները, ամէն տարի երկարում էին նրա դդումների տունկերը՝ գետնատարած երկայնակոթ տերեւներով եւ նարնջագոյն ծաղիկներով: Դդումներն այնքան խոշոր էին, որ նկատւում էին Օնէի քարափից:

Ինչպէս բոլոր Սասունցիք, այնպէս էլ Խոդեդանը սիրահար էր չաղղամի: Սովորութիւն էր դարձրել գիշերով մտնել բանջարանոցը եւ չաղղամ ուտել: Այնպիսի ախորժակով էր ծամում, որ Բայաղը ներսից լսում էր նրա ատամների խռխռոցը մարդերի մէջ: Երբ ինքը յոգնած էր լինում, կնոջն էր ուղարկում բերելու:

— Մարտէ աղջիկ, գնա մի քանի թուփ չաղղամ քանդիր, բեր ուտեմ,— ասում էր նա:

Մրսելիս չաղղամը եփում էր եւ ջուրը խմում: Հազը անմիջապէս դադարում էր:

Ասատուրը մի մեծ կողով էր պատրաստել ուռենու ճիւղերից: Ինքը եւ Բայաղը ուշ աշնանը չաղղամ քանդելուց յետոյ, դրանով տեղափոխում էին եւ հորում մի յատուկ տեղ, ձմռանը օգտագործելու համար:

Բայաղը իրենց խմելու ջուրը վերցնում էր Կատուաձորի աղբիւրից: Գնում էր վաղ արեւածագին, կուժը ուսին դրած: Այդ ժամերին, երբեմն իրենց քարափից իջնելով այդտեղ էին գալիս Քիշօն եւ Ծաղկանուշը՝ Ուրադ Յակոբի կինը: Երեքով կանգնում էին աղբիւրի մօտ, զըրուցում էին եւ կժերը լցնելով՝ բաժանւում: Երկուսը բարձրանում էին ձորի ստուերոտ լանջով, իսկ ինքը՝ արեւոտ կողով:

Երբ տանը գործ չէր լինում, մանաւանդ հով երեկոներին, Բայաղը իրենց քարափին կանգնած իլիկ էր մանում: Իլիկի պոչը այնպիսի համաչափութեամբ էր դարկում ծնկանը, եւ բուրդը անվերջ բարակացնելով երկու ձեռքը գլխի հետ աստիճանաբար վերեւ բարձրացնում, որ իլիկը երկարելով կախւում էր ձորի մէջ, բանաստեղծական մի հաճելի բզզոց արձակելով:

Իլիկս պոչը ճախչում էր,
Նարոս եկաւ, աշում էր,—

երգում էր Բայաղը:

Խոդեդանը եւ Բայաղը քնում էին գըլուխները իրենց ամուսնական բարձի վըրայ քով քովի դրած: Ամրանը պառկում էին տանիքին, իսկ ձմրանը՝ թոնրի մօտ կամ տաք բուխարիկի առաջ: Բայաղը քնելիս գլխին կապում էր ամպագոյն լաչակը, իսկ Ասատուրը ծածկում էր տափակ գդակը, որ գիշերուայ համար էր:

Մանուկները պառկում էին բոլորովին մերկ եւ հասակի կարգով: Խոդեդանի կողքին պառկում էր Բայաղը, Բայաղի կողքին՝ Հեղինէն, ապա հերթով շարւում էին Լեւոնն ու Աշխէնը: Վերջինի մօտ, խսիրի ծայրին, ննջում էր գերդաստանի կատուն՝ Նարգիզը: Տնակի մէջտեղը՝ սինի վրայ, պլպլում էր ճէթի ճրագը՝ թանձր ու մրոտ պատրոյգով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Եսթեր Վահագն Իչգալաց-եան, Օր. Լօրա Իչգալացեան, Օր. Լիտիա Իչգալացեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Իչգալացեան եւ զաւակները, Պ. Վահէ Իչգալացեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Նէճէմեան, զաւակները եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միսս, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անմահեան, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, Երկուշաբթի Նէօյիի Ամերիկեան հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 23) ժամը 14·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ ընդունիլ։

Ցաւակցութիւն՝ տոմարով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեան յիսուն ֆրանք իրենց որդւոյն ամուսնութեան առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Մ. Նաճարեան տասը, իրենց թոռնիկին մահուան առթիւ։

Այրի Տիկին Ե. Մանուկեան 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Սէմէրճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Սէմէրճեան քսան, փոխան ծաղկեպսակի իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին Կարապետ Մանուկեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

CENTRE D'ETUDES ARMÉNIENNES

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
Տեղեկատուութեան հաւաքոյթներ
կը կազմակերպէ
ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ
ՄԱՍԻՆ, ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Երիտասարդներ պրպտած են այդ հարցը եւ պիտի պարզեն իրենց քննութեանց արդիւնքները։

Ստորեւ՝ այդ վերջին հաւաքոյթին վայրն ու թուականը.—

ALFORTVILLE : le mercredi 22 Avril à 20 h. 30, 74 Ave. Etienne Dolet.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avarair, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ
ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝
Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ. ՔԱՍԹԱՆԻԷ (սրինգ), Օր. ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԱՐԳԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ, նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՋՈՄ)։

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքներուն։

Կը նախագահէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Առաջնորդ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին)
Կը խօսի
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր. Արզումանեան, Պ. Պ. Ս. Տէրոյեան եւ Ժ. Գասպարեան (Արմենիա երգչախումբէն)։

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պալթեան, Օր. Է. Եղիկեան, Աղաւնի Մուրատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ։

Կենդանի պատկեր Հայ Արենոյշներէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին բաց է այս Ուրբաթ (Ապրիլ 24) ժամը 15էն 17։ Ժամը 16ին Սերովբէ Արք. Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Ա. պատերազմին ընթացքին Ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ազգմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան։

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր-Եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Կիրակի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.Ի նախագահութեամբ, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը։ Յաւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդներու (Վահան Յակոբեան եւ Գրիգոր Սարգիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայ հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի 1915ի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին նուիրուած Պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի մեր հայրենակիցներէն անխտիր ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար մեր մէկ միլիոնէ աւելի անմեռ զոհերուն յիշատակը։

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Պորտոյի Մուրատ խումբը կ'ոգեկոչէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը, այս Կիրակի ժամը 15·30ին, Առլաք Սոլ-փերինօ սրահը, (235 Րիւ Մունէյրա)։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին Օթէլ Սէֆրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլեմանսօ։

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ։

Կը խօսին.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս)։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ։ Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. ... մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏԻՐ...
Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Մուտքը ազատ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք բանուանութեանց ներկայացուցիչներու... Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱՐ... Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Արեւ... ճէրէճեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (Ֆրանսերէն) եւ Պ. Աբրահամեան՝ Ազգ. Միութեան կողմէ։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑ...

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ... Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը, հրաւիրուած է ... ձին, արծարծելու Անծանօթ Զինուորի Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ժամը 18·30ին։ Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ յարգելու մէկուկէս միլիոն անշիրիմ նահատակներու յիշատակը։

×

ԼԻՈՆ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկէս միլիոն Ապրիլեան նահատակներու համար Ֆուրվիէրի Բլրանիտ հոյակապ տաճարին մէջ։

Լիոնի եւ շրջակայի հայ ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի մէկ միլիոնէ աւելի հայ նահատակներու խնկելի յիշատակին մատուցուելիք պատարագին, այս Կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 10ին, Ֆուրվիէրի Տիրամօր գեղոն տաճարին մէջ, Մոն... սէյլի Նախկին Արքեպիսկոպոսին՝ ՏԵԼԷԻ նախագահութեան տակ։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչ...

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ժէօնէս է Աքսիոնի կազմակերպած Լը Ֆոյի բանակումներու արձանագրութիւնները սկսած են։ 14էն վար տղոց եւ աղջկանց բանակումը կը սկսի Յուլիս ...ցին, իսկ 14էն վեր տարիք ունեցողներունը Օգոստոս 3ին։ Արձանագրութեան համար դիմել բանակումի տնօրէն Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆԻ՝

JEUNESSE ET ACTION
6, Place de la Rotonde
ST-JEROME - MARSEILLE (13)
Tél. : 62-85-10

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ՝

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ԱՊՐԻԼ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ, Սինեմա Էտէն, Րիւ Սէն – Ժիւսթ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ
PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC
Մեթրօ Լանքրի կամ Ռեփիւպլիք

Ներկայացումները կը սկսին ժամը 20·30ին։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ միութեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս Կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ 24, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ։

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՕՅԵԱՆ Կը խօսի.— Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ.—
ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (զաւեշտ)

Հայկ. պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Սարգիս Չէօրէքճեան, Օր. Էլիզ, Շաքէ եւ Շահէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղիկեան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան։

Ժամը 20էն կէս գիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին։

Տոմսերը ապահովել.— Պ. Վարդան Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպաներ (62·92–32) Յովհ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն (20–05–78), Մեսրոպ Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մարի, Պետրոս Նավարեան, 60 Րիւ տը լա Փալի, (59 – 57 – 70)։

×

Վիէնի մէջ՝ Մայիս 2ին։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 23 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9992
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 9992

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԸ

«Վերջին երկու կամ երեք դարերու թուրք կառավարութեանց պատմութիւնը իր ամբողջութեան մէջ առնուած — բուն իր գահին վրայ բազմած Սուլթանէն մինչեւ գաւառական Միւթէսարրըֆը — գրեթէ անընդմիջեալ յաջորդութիւն մըն է զեղծումի, անարդարութեան եւ կեղեքումի մը, որ յաճախ կը հասնի զազրելի դաժանութեան»:

Այս խորհրդածութիւնը կ'ընէ Հայոց [illegible] օտար լաւ բարեկամներէն մէկը՝ լորտ Ճէյմս Պրայս յառաջաբանին մէջ Կապոյտ Տետրակին, բաղկացած 726 էջերէ, որ կը պարունակէ 1915 – 16 տարիներու հայկական ջարդերու եւ տարագրութեան փաստաթուղթերը եւ որ հրատարակուեցաւ 1916ին Լոնտոնի մէջ, արտաքին նախարարութեան կողմէ, նախարար լորտ Էտուըրտ Կրէյ Աֆ Ֆալլատոնի օրով :

Նոյն տարին ֆրանսերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ անգլիական այս պաշտօնական հրատարակութիւնը, որ Թուրքերու ցեղասպանութիւնը հաստատող ջախջախիչ ամբաստանագիր մըն է :

Եւրոպա եւ Ամերիկա առաջին անգամ այս գիրքին շնորհիւ ծանօթացած հայկական ողբերգութեան մանրամասնութեանց : Թերթերու հրատարակութիւնները աղօտ գաղափար մը միայն կուտային Անատոլուի, Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ տեղի ունեցած թրքական բարբարոսութեանց մասին :

Ժամանակին Պոլսոյ ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մորկընթաու եւ Գերմանա-հայ միութեան Գերմանական Արեւելեան Միսիոնի նախագահ Տոքթ. Եոհաննէս Լէփսիուս, գերման լրագրող Հարրի Շթիւրմէր, ամերիկացի Տոքթ. Հէրպըրթ Ադամս Կիպպընս, զուիցերացի Քրաֆթ – Պոնար եւ ուրիշներ լրացուցիչ տեղեկութիւններ պիտի տային Մեծ Եղեռնի մասին, քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ անարգութեան սիւնին գամելով ջարդարար Թուրք կառավարութիւնը :

Երբ վերջացաւ համաշխարհային առաջին պատերազմը դաշնակիցներու յաղթանակով, Հայկական Դատը դրուեցաւ դիւանագէտներու սեղանին վրայ, իբրեւ բոլոր դատերու մէջ ամէնէն արդարը :

Արար – աշխարհ ծանօթ էր հայկական ողբերգութեան : Ամէն ոք կ'ակնկալէր, որ աշխարհի նոր քարտէսը կազմելու կոչուած Մեծ Դաշնակիցները արդար գոհացում պիտի տային Հայ մարտիրոս ազգին, որ իր համրանքին կէսը իբրեւ ողջակէզ զոհած էր նոյն այդ դաշնակիցներու դատին :

Պատերազմի նեղ օրերուն, առատ խոստումներ շռայլեր էին Լոյտ Ճորճի, Քլէմանսոյի, Պրիանի եւ Ուիլսընի նման պատասխանատու վարիչներ :

Հնչած էր ժամը գործադրելու տրուած հանդիսաւոր խոստումները :

Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ կազմըուած էին Հայկական Դատի բարեկամ յանձնախումբեր :

Մեր զոյգ Պատուիրակութիւնները — Հ. Հ. Հանրապետութեանն ու Ազգայինը — անընդհատ դիմումներ կը կատարէին՝ արդարութիւն պահանջելով :

Մեծ Դաշնակիցները կարծեցին հանդարտեցնել իրենց խիղճը՝ Սեւրի դաշնագիրը պարտադրելով պարտուած Թուրքիոյ :

Խարուսի՜կ յաղթանակ :

Շատ չանցած նոյն այդ դաշնակիցները ուրացան Հայկական Դատը : Դրժեցին իրենց պաշտօնական խոստումները : Իր բախտին լքեցին հայ ժողովուրդը, որ նահատակ չէր միայն : Իր քաջարի զաւակները տասնեակ հազարներով կռուած էին հասարակաց թշնամիին դէմ՝ իբրեւ կամաւոր կամ կանոնաւոր զինուոր՝ Կովկասի, Ֆրանսայի, Պաղեստինի եւ Կիլիկիոյ ճակատներուն վրայ :

Ո՛չ միայն ուրացան մեր արդար դատը : Այլ փութացին սեղմել դահիճին արիւնոտ ձեռքը, քաւեցին անոր աններելի մեղքերը եւ Լօզանի մէջ յաղթականի աթոռին վրայ բազմեցուցին զայն :

Մենք չենք մոռցած այս բոլորը :

Ու այս օրերուն, երբ կ'ոգեկոչենք անմոռանալի յիշատակը մեր անմեղ նահատակներուն եւ պատւոյ դաշտին վրայ ինկած մեր քաջազուն հերոսներուն, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք աշխարհի մեծերուն թէ ի՛նչ մեծ անարդարութիւն գործեցին հանդէպ մեր ազնիւ ժողովուրդին, պաշտպանելու համար ցեղ մը, որուն մասին ահա՛ թէ ինչ կը գրէր 1916ին լորտ Ճէյմս Պրայս .

« Թերեւս հարցուի թէ կարելի՞ է, որ մարդկային արարածներ կարենան այսպիսի ոճիրներ գործել անմեղ կիներու եւ մանուկներու վրայ : Սակայն նախորդ ջարդերու յիշատակը ցոյց կուտայ թէ նման ոճիրներ մաս կը կազմեն թուրք կառավարութեանց կողմէ շատոնց հաստատուած եւ յաճախ կրկնուած քաղաքականութեան մը :

«Շուրջ հարիւր տարի առաջ Թուրքերը Քիոս կղզիին մէջ ջարդեցին յոյն բնակչութեան գրեթէ ամբողջութիւնը : Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ 1876ին հազարաւոր Պուլկարներ ջարդուեցան ծրագրուած ապստամբութեան մը կասկածին վրայ : Կիներ լլկուեցան : 1895 – 96ին Ապտիւլ Համիտ ջարդեց աւելի քան 100 հազար Հայեր : Այս բոլոր ջարդերը միայն թերթերու մէջ չէ որ պատմուած են, այլ հաստատուած են անգլիացի դիւանագէտներու եւ հիւպատոսներու տեղեկագրերով :

«Ինչ որ պատահեցաւ 1915ին, թրքական քաղաքականութեան սովորական մէկ արտայայտութիւնն է, շատ աւելի ծանր աստիճանի վրայ, իբրեւ տեւողութիւն, քանակ եւ դաժանութիւն» :

Բան մը փոխուա՞ծ է դարերէ ի վեր :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՎԱԽՑԷ՛Ք ԱՍՏՈՒԾՄԷ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԷԷՆ »

Կը թուի թէ սուրիական տագնապը ըսկսած է կրօնական մոլեռանդ բնոյթ ըստանալ : Արդարեւ Սուրիոյ ընկերվարական վարչակարգին կատաղի պաշտպան՝ Զօր. Հաֆէզ ազդարարութիւն մը ստացած է Իրաքի Ուլեմաներէն (Գուրանի օրէնքներու վարդապետներ) ուր կ'ըսուի իրեն « վախցէ՛ք Աստուծմէ եւ Մարգարէէն»: Ասիկա ցոյց կուտայ տագնապին նոր եւ վտանգաւոր բնոյթը :

Պաասական վարչաձեւը կառչած է իշխանութեան եւ կը փորձէ խուսափիլ այս կրօնական ընդդիմութենէն, բայց այդ չէ, անշուշտ կուսակցութեան նպատակը: Պաասի տեսաբանները կը խորհին թէ արաբական ընկերվարութիւնը կրնայ համաձայնիլ Իսլամի հետ : Ասոր փաստը տուած են այլ արաբ ազգեր եւ պարագլուխներ, ինչպէ՞ս Պաասն ալ, որ ինքզինքը կը նկատէ «վերանորոգման կուսակցութիւն »: Այդ պատճառաւ սուրիացի բոլոր ղեկավարները կը փորձեն տագնապը սահմանափակել դասակարգային գետնի վրայ եւ անոր կրօնական բնոյթ չտալ : Ընկերվարացումի ցայտուն միջոցներ ձեռք կ'առնուին ստիպողական կերպով, խօսք կայ նոյնիսկ թէ բոլորովին պիտի ջնջուի անհատական սեփականութեան իրաւունքը :

Բանուորներն ու գիւղացիները հրաւիրուած են ըմբոստանալու «աւատապետական» կարգերու դէմ : Այս պայմաններու մէջ, միջին քաղքենի դասակարգն ալ յեղափոխականներու կողքին է : Գալով Պաասին, տարի մըն է կը փորձէ յեղաշրջումներ կատարել, դասակարգային պայքարին վրայ կոթնելով եւ դէտերու կարծիքով, այնքան ալ սխալ քաղաքականութիւն մը չէր :

Աջ ընդդիմութիւնը յաջողած է այս ամբողջը կրօնական գետնի վրայ տանիլ եւ Համայի միջադէպերը կը համապատասխանեն այս իրողութեան : Հակապաասական շարժումը իբրեւ կեդրոնատեղի առած էր երկու մզկիթներ եւ ապստամբութեան ուժերը ծուղակն ինկած են ու կրակ բացած մզկիթներուն վրայ : Աւելիի պէտք չկար «Ճիհատ» հռչակելու համար «անաստուած պաասականներուն» դէմ : Համայի մէջ «համախոհութեան կոմիտէ» մը կազմուած է որ կոչ ըրած է Իրաքի նախագահ՝ մառեշալ Արէֆի «օգնութեա՛ն եկէք, մեր կրօնքը վտանգուած է »:

Պաասին համար շատ դժուար է հակառակը փաստել, մանաւանդ այս օրերուն երբ մահմետականները տօնական շրջանի մէջ են: Արդարեւ Զորեքշաբթի սկսած է, բոլոր մահմետական երկիրներուն մէջ, ոգեկոչուիլ զոհողութեան տօնը : Ատհայի զոհողութիւնն է, կարեւորագոյնը իսլամական օրացոյցին որ կը յիշեցնէ Աբրահամի զոհողութիւնը : Ժողովուրդը կը խուժէ մզկիթ եւ երկու – երեք օր մտիկ կ'ընէ քարոզներն ու չէյխերուն յորդորները : Յստակ է թէ ինչ վտանգ կը ներկայացնէ Պաասի համար այս կացութիւնը :

Պահպանողական եւ աւանդապաշտ, պարզ է որ մառեշալ Արէֆ ընդդիմադիր դիրք կը բռնէ Պաասի նկատմամբ : Արդէն դէմ արտայայտուած էր, իսկ ներկայիս կը բողոքէ Պաասի «բռնակալութեան » դէմ :

Այս ամբողջ խախուտ դիրք մը տուած են Պաասին որ ճակատագրական օրեր կ'ապրի :

——o——

ՌՈՒՄԱՆԻԱ կ'ուզէ պահել իր առեւտրական կապերը Չինաստանի հետ : Վերջերս նոր համաձայնագիր մը ստորագրած է քարիւղ արտածելու համար :

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»

ԱՅԼ ՈՒԽՏ ՈՒ ԵՐԴՈՒՄ

Ո՛չ, արտասուելու եւ ողբաձայն հառաչներ արձակելու համար չէ որ կը յիշատակենք Ապրիլ Քսանըչորսը: Ո՛չ ալ եկեղեցի կը մտնենք, ժողովուրդներուն ամէնէն վայրագն ու ամէնէն ճիւաղածին անիծելու համար :

Անձառելի աղէտէն տասնեակ տարիներ ետք, արցունքներն ալ, կարծես, քար կտրեր է մեր կոպերու տակ : Ու հասեր ենք այն օրուան, երբ անէծքներու զօրութեան ալ չենք հաւատար, այլեւս :

Անցե՜ր, գացե՜ր են այն օրերը, երբ աններելի եւ անըմբռնելի միամտութեամբ, կը սպասէինք որ մարդասէ՜ր քրիստոնեաները գային ու մեզ փրկէին :

— Անոնք ալ մեր Յիսուս Քրիստոսը չէ՞ որ կը պաշտեն ... Իրենց ոտքը իյնանք ... Հարկաւ խիղճ ունին ... Կ'արթննայ.

Զարթնեցաւ այդ խիղճը :

Բայց, հինգ անգամ տասը տարի անցաւ, մինչեւ որ մեր աչքերը բացուեցան ու մեր միտքը պայծառացաւ :

Ուշ հասկցանք որ երբ աղի արցունք թափես եւ օգնութիւն հայցես, արգահատանք կը ներշնչես հարեւաններուդ : Եւ իրենցմէ կը ստանաս, միայն պարկ մը ալիւր ու ծրարիկ մը բամպակ :

Ուշ հասկցանք որ երբ, գլխիկոր ու պարտուած, լուսացնցուղ պողոտաներէն անցնիս, մե՜ծ, մե՜ծ մարդասէրներու — երէկուան բարեկամներուդ — աչքին առջեւէն, մարդիկ վրադ կը խնդան .

— Աս ի՛նչ խեղճ ու թշուառ բազմութիւն է, որ կ'անցնի ... Կ'ըսեն թէ ատենին արքաներ ու ասպետներ կը բանային իր ճամբան ... Կ'ըսեն թէ կռուիլ գիտէ եղեր ու ժամանակ մը, ծովէ ի ծով երկարող հայրենիք մը ունի եղեր ... Բայց, աս ի՛նչ ողբալի վիճակ ունի, այսօր ... Պարսատիկ մըն ալ չկայ իր ձեռքը ...

Այսօր, մենք չենք ուզեր որ ուրիշները — բարեկամ թէ թշնամի — մեզի մեղքընան : Մեր հպարտութիւնը ու անցեալի մեր փորձառութիւնը թոյլ պիտի չտային մեզի որ, նորէն, դուռնէ դուռ, օգնութիւն մուրայինք: Ա՛լ չենք ուզեր որ օտարը տեսնէ մեր արցունքը, որ հիմա մեր սրտէն ու հոգիէն ներս է որ կը կաթկթի :

Ըսի, արդէն, չենք հաւատար անէծքներու զօրութեան ալ: Որովհետեւ, ինչպէս իմաստուն ու փորձառու մեծ մայրիկ մը դիտել կուտար, անցեալ օր .

— Տղաս, ինծի անանկ կուգայ որ քանի անիծեցինք ու նզովեցինք այդ հրէշը, այդ գազանը, այնքան աւելի սիրոյ ու գուրգուրանքի առարկայ ըրին զայն ...

Բայց, մեծ մայրիկը ուրկէ՜ ուր իմացած պիտի ըլլայ թէ այդ սէրն ու գուրգուրանքը արդիւնք են տնտեսական հաշիւներու ...

×

Եւ ո՞վ ըսաւ որ արցունքն ու նզովքը կրնան, իրենք իրենց, փրկութեան նաւահանգիստը առաջնորդել պարտեալը :

Ո՞վ ըսաւ որ ազգերը իրենց իտէալը, իրենց երազը կ'իրագործեն՝ իրենց յոյսը դնելով արցունքին ու նզովքին վրայ:

Ո՛չ, ո՛չ, արցունքով ու սրտաճմլիկ կանչերով տե՛ղ մըն ալ չենք հասնիր :

Գիտեմ, երբ ամէն տարի, ապրիլին, մեր միտքը կուգան համրանքը մեր նահատակներուն կամ տեսակն ու տարողութիւնը այն ահաւոր ոճիրին, որուն զոհ գացին անոնք, մեր սիրտը կը բզքտուի : Բայց, ի՞նչ կ'ընենք հիմա — կ'աշխատինք մեր արցունքին կայլակները ցոյց չտալ, ո՛չ «բարեկամ»ին, ո՛չ ալ թըշնամիին :

Մեր սիրտը կ'արիւնի նաեւ անոր համար որ մեր «բարեկամ»ները գերեզմանոց մըն ալ չտուին մեզի: Ու չկրցանք քով քովի բերել ոսկորները մեր նահատակներուն: Մեր «անկախ»ին իշխանաւորներն ալ չտուին մեզի այդ գերեզմանոցը: Ինչպէս տային, սակայն, երբ իրենց օրացոյցին վրայ Ապրիլ Քսանըչորսը Սուգի եւ Ուխտի օր չէ ...

×

Ո՛չ արցունք, ո՛չ ալ ողբաձայն հառաչ :

Այլ ուխտ ու երդում՝ Ապրիլ Քսանըչորսի վրէժը լուծելու՝ մեր յաղթանակով :

ԵՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐԼԻԷՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հազիւ Փարիզ մտած, Ամերիկացիք կը գրաւեն Օրլին եւ խիկոյն կարգի դնելով, կը հաստատեն օդային ուժի փոքր բայց շատ կարեւոր կայան մը :

Այդ խարխափը հետզհետէ կծկուելով այսօր իջած է իր նուազագոյն ձեւին, եւ հաւանական է վերջնապէս փակուի տարին չլրացած : Ֆրանսական կառավարութեան հետ կնքուած պայմանագրութիւնը վերջացած ըլլալով, օդակայանի վարչութիւնը կ՚ուզէ ետ առնել տրուած հողամասը, յատկացնելու համար քաղաքային օդանաւորդութեան յարաճուն պէտքերուն :

Զանազան ազգութեանց պատկանող աշխատաւորներու, պաշտօնեաներու կարգին կային նաեւ եօթը–ութ Հայեր : «Մեծ աղա»նիս ժիրայրն էր : Գնահատելով արուեստագէտի անվիճելի տաղանդը, գրեթէ ազատ ձգած էին ուզածին պէս աշխատելու : Հիմա մնացած ենք երկու հոգի :

Խարխափը ինքնավար էր. պետութեան մէջ պետութիւն մը : Աստղազարդ դրօշակը կը ծածանէր սպայակոյտի շէնքի կայմին վրայ : Կարգապահութեան կը հսկէին ամերիկացի ոստիկանները : Ֆրանսական ոստիկանութիւնը կը միջամտէր միայն այն ատեն, երբ արկածի կամ կռուի մը պարագային կողմերէն մէկը տեղացի ըլլար :

Մինչեւ երկրորդ Աշխարհամարտը, Անգլիացիք երբ տեղ մը հաստատուէին, իրենց առաջին գործը կ՚ըլլար թենիսի դաշտ մը շինել զօրանոցին քովիկը : Կարելի՞ է միթէ առանց թենիսի ապրիլ : Իբրեւ հարուստ ժողովուրդ, Ամերիկացիք աւելի լաւ կ՚ընեն, հայրենիքէն մաս մը կը փոխադրեն կը բերեն նոր բնակավայրը : Եկեղեցի, դպրոց, ակումբ, խանութներ, հիւանդանոց, գրատուն, եւն., եւ ի լրումն ամենայնի, ազգային մարզախաղերէն անխուսափելի պոլինկի շէնքըն ու պէյս–պոլի դաշտը : Ուտելիքէն մինչեւ հագնելիք, մինչեւ պատին ներկը ամերիկեան ապրանք է :

Բնականաբար, հետաքրքիր ծանօթներ յաճախ կը հարցնեն, թէ ի՞նչ տեսակ ժողովուրդ են, ի՞նչ է տպաւորութիւնս, եւայլն :

Որքան ալ եօթը տարի աշխատած ըլլամ իրենց հետ, դժուար է ճշգրիտ պատասխան մը տալ :

Ժողովուրդ մը ճանչնալու համար, նախ՝ անհրաժեշտ է իր հողին վրայ, իրենց մէջ ապրիլ : Իմ տեսածս բանակն էր միայն : Ցետոյ՝ սխալ է մէկ յայտարարի բերել ժողովուրդները :

Անտարակոյս, մե՛ծ ժողովուրդ են Ամերիկացիք, աւելի ճիշդը՝ Միացեալ Նահանգները կազմող ժողովուրդը : Զենք կրնար ըսել թէ «Մայիսի Ծաղիկ» առագաստանաւին փոխադրած երկու հարիւր Անգլիացի մաքրակրօններն են, որ չորս դարու ընթացքին բազմանալով եղած են երկու հարիւր միլիոն եւ աշխարհի մեծագոյն պետութիւնը : Ըլլալով մէկէ աւելի ժողովուրդներու (մասնաւորաբար անգլիացի, գերմանացի, լեհ, իտալացի) խառնուրդ մը, դիտող աչքը յստակօրէն կը տեսնէ անոնց թերութիւններն ու առաւելութիւնները : Կրնայի օրինակներով փաստել ըսածս, սակայն չեմ ուզեր երկարել :

Ընդհանրապէս առողջ են : Մարզիկ՝ հանդերձ ընտանեօք : Կը զարմանամ թէ ի՞նչպէս հիւանդ չեն ըլլար փոքրիկները, որոնք կը պտըտին փորերնին բաց, տարին տասներկու ամիս :

Ոկրամոլ չեն, «ուտել՝ ապրելու համար» խօսքը անպայման կը վերաբերի իրենց : Առատ, մաքուր կերակուրները հեռու են ֆրանսականին ճոխութիւնը ունենալէ : Ախորժաբեր, արիւնոտ մսին վրայ Ամերիկացին երբ կը քսէ մաս մը թանձրութեամբ չաքարախառն մանանեխը (Մուքարտ) եւ քոքա–քոլայով կը ճաշակէ, կ՚արժէ դիտել փափկաճաշակ Ֆրանսացիին դէմքը, քիչ մնայ որ յուզումէն նուաղի :

Առ հասարակ լաւկեաց եւ պաղարիւն, դիւրահաղորդ չեն՝ ինչպէս Միջերկրականի աւազանին ժողովուրդները : Շուտով չեն բարեկամանար : Կը սիրեն խըմբուած ապրիլ ... Հայերուն պէս : Ունին մասնաւոր գիւղեր, շէնքեր : Իրենց հետ աշխատող Փարիզցի սրամիտ լակոտ մը խնդալով կ՚ըսէր. «Աճապարեցէք, ամերիկեան Կեթոն պիտի երթանք ...» :

Զինուորները կը ստանան խոշոր ամսականներ : Ամուսնացած, երկու զաւկի տէր պարզ յիսնապետ մը կը շահի գրեթէ երեք հարիւր հազար նախկին ֆրանք : Մեծ ժողովուրդները այսպէս կը վարձատրեն իրենց զինուորականները : Նիւթական շարք մը առաւելութիւններ (առանց մաքսի ապրանք, տան վարձքի դրամ, տոլարի բարձր արժէք, եւայլն) թոյլ կուտան անոնց վարելու փարթամ կեանք մը, նաեւ ... սայթաքելու Փարիզի լպրծուն պողոտաներուն վրայ : Կարգ մը երկիրներու մէջ եթէ հակակրանքի ալիքը կը բարձրանայ Ամերիկացիներուն դէմ, ըստ իս՝ պատճառը պէտք է փընտռել ոմանց չափսի, «նոր հարուստ»ի վիրաւորական կեցուածքին մէջ : Աննշան կիներ ու տղաք երբ ազնուականի հովեր կ՚առնեն, անշուշտ կը գայթակղին հին մշակոյթի տէր աղքատ ժողովուրդները : Պատասխանատու մարմինները շատ լաւ կ՚ըմբռնեն հոգեբանական այս երեւոյթը եւ կ՚աշխատին դարմանել ... շրջաբերականներով :

Մեր գրասենեակին պաշտօնն է հիւրասիրել Շէյփի, Օթանի անդամ պետութեանց բարձրաստիճան սպաները, պետական անձնաւորութիւնները : Դժբախտաբար, այդ կազմակերպութիւններուն անդամ է նաեւ Թուրքիան :

Երբեմն կը պատահի, որ անգլերէն չգիտցող Թուրք զինուորականներ գան : Կը դիմեն ինծի կամ Գէորգին : Հասկնալով հանդերձ, թէ Հայերու հետ է իրենց գործը, մեր նախկին հայրենակիցները կը խուսափին «Հա՞յ էք» հարցումը տալէ : Կարծես պիտի այրէր իրենց լեզուն :

Իրիկուն մը, կը պատրաստուէի գրասենեակը փակել ու մեկնիլ՝ երբ ամերիկացի ենթասպան երկու Թուրք սպայ բերաւ : Տուն երթալու ժամս հասած ըլլալով՝ կրնայի մերժել : Զմերժեցի՝ որպէսզի սխալ ենթադրութիւններու ձմղեմ դիմացիններս : Գործերնին լրանալէ ետք հարիւրապետը չմոռցաւ շնորհակալութիւն յայտնել : Միւսը, հակակրելի գընդապետ մը, ժպիտն անգամ զլացաւ : Փոխանակ ուրախանալու, որ իր լեզուն կը խօսին մերինին պէս կարեւոր սպասարկութեան մը մէջ, ընդհակառակն թթուեցուց դէմքը : Հայերու օժանդակութեան դիմելը նուաստացում էր իրեն համար : Արհամարհական շարժուձեւերով՝ յայտնապէս ուզեց վիրաւորել զիս :

Սկզբունքով դէմ եմ անիմաստ ցոյցերուն, անօգուտ գրգռութիւններուն, բայց, կ՚արժէր պզտիկ դաս մը տալ ամբարտաւանութեան սահմանը անցած գընդապետին :

Նախ, լայն բացի «Յառաջ»ին թերթը : Ցետոյ, ձայնատար գործիքին կոճակը դարձնելով սկսայ մայրենի լեզուով խօսիլ Գէորգին հետ : Դառնալով իրեն, քիչ մը չափազանցելով բացատրեցի, թէ խարխափին պատասխանատու անձը հայ երիտասարդ մըն է : Կարծես խօսք մէկ ըրած ըլլայինք՝ հինգ վայրկեան չանցած ներս մտաւ Գէորգը, պզտիկ փորը տընկած, համբիչը ձեռքը, ամիրայի մը պէս ծանրաքայլ : Եթէ կարելի ըլլար մարդ չանթահարել նայուածքով, մարդուկը երկուքիս ալ մուխը մարած էր :

Ուրիշ օր մը, խումբ մը Թուրքեր եւ Թրքուհիներ եկած էին դիմաւորելու կարեւոր անձնաւորութիւն մը : Մեր հիւրասրահին պատին վրայ գեղեցիկ որմնանըկար մը կայ, կը ներկայացնէ Փարիզի Սիթէն՝ շրջականներովը : Գծած է Ժիրայրը եւ խոշոր գիրերով ստորագրած Փալամուտեան : Մականունը չփոթութիւն չի վերցներ :

— Ուր որ երթաս՝ անպայման Հայ մը կայ, ըսաւ մէկը :

Զտեսայ մարդուն դէմքը, սակայն ցաւագին բան մը կար ձայնին մէջ : Զիրականացած երազի մը կոտտանքը :

×

Հոս կը վերջացնեմ այս հարեւանցի ակնարկը : Անկարելի է մէկ–քանի յօդուածով ներկայացնել Օրլին եւ ամերիկացի ազնիւ բարեկամներս :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

Գ.

Հետեւանքը սոյն տմարդի քաղաք... նութեան ժողովրդային խաւերու ... լութիւնն է տիրողին հանդէպ : Կրե... ցին ծովահէն է, կը հեռանայ կըղզի... կը ծառայէ Թուրք նաւատորմին մէջ ... պայքարի վենետիկեան առեւտրակ... ձեռնարկներուն դէմ եւ վերջապէս ... նաւատորմով պիտի պաշարէ կղզին :

Կղզերնակ համեստ դասակարգը ... տէր ազնուականութեան ընկալ... թեամբ 14 անգամ կ՚ըմբոստանայ, ... ճախ կը պարտուի, բայց տիրապետ... թեան մեղմացում կը ստանայ :

Կիպրոսի գրաւումէն ետք, սուլթան... մտածէ տիրանալ Կրետէի : Առիթը ներկայանայ 1644ին, երբ Թուրք նա... յարձակում կը կրէ Մալթայի ասպետ... րէն : Սուլթանը պատասխանատու կը ... կատէ վենետիկցիները, Թուրք նաւա... տորմը կը դիմէ Կրետէ, հետզհետէ գրաւէ ափերը, բայց Գանտիան գրաւ... համար քսան տարի պէտք պիտի ըլլայ... Մեծ վեզիր Քէօփրիւլիւ կը ... ընդհանուր հրամանատարութիւնը, վե... նետիկ կ՚առաջարկէ հատուցում՝ ... րիւր հազար ոսկի եւ տարեկ... քսանըհինգ հազար տուրք : Վեզիրը պատասխանէ. «Առեւտուր կատարե... համար չեկանք, այլ գրաւումի համ... Կամաւորներ կը հասնին օգնութեան ... բայց անօգուտ, վենետիկցի հրամանա... տար Մորոզինի Սեպտեմբեր վեցին ... յանձնէ կղզին :

Կրետէի կորուստը մեծ, ուժգին հա... ուած մըն է Վենետիկի միջերկրական... քաղաքականութեան : Անկումը ... չյապաղի : Կղզին տէր պիտի փոխ... կղզեցիներու ուրախութիւնը ժամա... կաւոր պիտի ըլլայ, պիտի ենթարկ... գեղծարար վարչութեան մը :

Թուրք փաշան պաշտօնը կը գնէ ... թանէն, կուգայ Կրետէ կողոպտելու ... մար, տուրքերով ծանրաբեռնելու բն... չութիւնը : Թուրք պաշտօնէութիւնը ... չային պիտի գործակցի իր կարգ... տուրքերու գանձումի պատրուակին ... կեղեքելու գիւղացին : 1687ին կղզին ... յիսուն հազար քրիստոնեայ եւ երեսուն ... հազար Թուրք : ԺԸ. դարու վերջերը ... վիէ ճամբորդին համաձայն կղզին ... 240 հազար բնակիչ, կիսովին քրիստոն... եայ, կիսովին մահմետական : Հոգա... Յոյները կ՚իսլամանան կալուածները պահելու համար : Քրիստոնեան զի... զինուորական ծառայութենէ, բայց ... վճարէ խարաճը : Եկեղեցին կը մնայ ... մակերպուած ուժը, ապաւէնը ժողովր... դին, պաշտպանը քրիստոնեայ համայն... քին շահերուն :

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Մակար իրաւունք ունէր : Երկու ամուսնութեան ընթացքին Մարգար միայն երկտող մը ղրկած էր ըսելու որ «Վոսփորի գետակմբխտաղ ափերէն անցան» :

— Խսպէս մի ըսեր, արիմարդ, տահաբաբ է, զարիպութիւն ո՞ւր է տեսեր :

Դորդայէն լսուեցաւ երէցփոխին փըռընգտուքը :

— Հա, մէյ մը ըսի հալերնիդ հարցընեմ,— ու աչքը սեղանին նետեց :

— Եկ, Թանապուր ունենք, Մարկոս աղա,— խօսեցաւ Մակարը՝ դէմքին ըընական երեւոյթ տալով :

— Հա, կարգին, Ղազեղ Արթինի սեղան ես չտեսեր : Ինչո՞ւ չէ : Ամերիկայի ճամբան ժմնած տղայ ունիս : Նամակ կ՚առնէ՞ք :

Մակարը պահ մը կեցաւ ու անմիջապէս վրայ տուաւ .

— Անցած շաբթուն առինք Մարկոս աղա. Սամսոնի ջրերուն վրայ են :

— Երկու ամիսը գնաց, Մակար, սանկ նանկ ամիս մը մնաց,— խօսեցաւ երէցփոխը քթախոտին տուփը հանելէն :

— Հող մի ըներ, կովս կը ծախեմ, դըրամդ կուտամ, Մարկոս աղա :

×

Օրեր ըսածդ գնդակներու պէս կը գըլտորին, ու Մակարը անհանգիստ էր, անհանգիստ :

Անցաւ ձմեռը, գարունը բացուեցաւ : Պոլղոյենց տղուն նամակէն Մակարը կ՚իմանար, որ Մարսիլիայէն նաւ պիտի առնեն :

Երէկ երէցփոխը եկեղեցիին ճամբան մուրհակին խօսքը ըրաւ :

Պայմանաժամը լրացած օրը երէցփոխը ներս մտաւ : Անոր երեսին վրայ անսովոր ճմռթկուածութիւն մը կար :

— Էհ, ինչ հալի էք, տէ, եկուր էս տեսակ մարդոց բարիք ըրէ :

— Մարկոս աղա, ղուրպան արեւիդ, երեք շաբաթ առաջ նամակ մը առինք Մարսէյլի ջուրերուն վրայ էին : Հիմա Ամերիկա վաղուց հասեր են : Հա, հա, Ամերիկայէն նամակ որ գայ, 12 ոսկին մէջն է, էդ կողմէն անհոգ կեցիր :

Մակարը ի զուր սպասեց գալ փոստային. Նամակ չկար. երէցփոխի երեսը կարկուտ թափող ամպ էր դարձեր :

Ու ալ ամէն անգամ Մակար դրան թակելը որ կը լսէր, կ՚երթար հաւնոցը խոտերուն տակ կը պահուէր : Շատ անգամ հաւերը կը ծրտէին վրան, Մակարը ձայն չէր հաներ, չէր շարժեր :

Անգամ մը դուռին թակելն որ իմացաւ Մակար, կը պատրաստուէր պահուիլ, երբ դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ Մարոսւը :

— Հա, Մարոսւ, շատ բան չմնաց : Էս օրերս կը թեմամցնեմ :

Իրաւ որ ամբողջ շաբաթ մըն էր, որ համետներուն վրայ կ՚աշխատէր կանոնաւորապէս : Աստուած թշնամիս պարտական չընէ, դժուար է, դժուար :

Էհ, ինչ լաւ օրեր էին, երբ Մակար արեւին տակ կ՚երկըննար, կը քնանար ու կ՚երազէր հանգիստ : Այն օրերուն երազներն հաճելի էին. չարական կ՚երգէր, թագաւորին կը ներկայանար, ու բակին մէջ մեղուներու ձայնը կար մինակ : Հիմա, կ՚ըսես, տան մէջ խռովք մը կայ. կահկարասիները իրար խառնուած, հապճեպ մը, կարծես բոլորն ալ կ՚աճապարեն տունէն դուրս ելլել :

Մարդիկ խիղճ չունին : Ամբողջ օրը համետներու վրայ էր աշխատեր, ու մէջքը երկու կտոր կ՚ըլլար, այնքան յոգնած էր :

Մակարը բակին մէջ տեսաւ կատուն, որ կը քնանար, կռնակը արեւին : Որքան փափաքեցաւ ինքն ալ կռնակը արեւին տալ, կատու մը ըլլալ, կատու մը ու նորէն դառնալ իր հաճելի երազներուն :

Մակարը գիշեր մը երազին մէջ սկսաւ աւելի ժիր պոռալ մողիի ձայնով, այնքան ժիր, որ դրացիներն անգամ լսեցին :

— Արիմարդ,— մխտեց կինը :

Մակար արթնցաւ ու ջուր ուզեց. ... խէն լեզուն էր չորցեր :

— Պոլղոյենց պաղչէին քովէն խող... մը եռեւս էր ինկեր.— պատմեց Մակ...

— Կարմուճին քով որ հասայ, եռի... յեցայ : Բա, ինչ տեսնեմ՝ օձը երէց... խի գլուխն ունէր :

Ուրիշ գիշեր մը գայլ մը իր դու... կրծէր, իսկ աղուէս մըն ալ երդիքէն ... կը ցատկէր : Ո՞վ պիտի ըլլար. գայլ... րէցփոխն էր, իսկ աղուէ՞սը... Մար... պը, որ համետներուն եռեւն էր եկ...

Մակար չուարած էր, բոլորովին ... ւարած : Ահա թէ ինչո՞ւ օրուան մէծ ... սը հաւնոցի պահարանին մէջ կ՚ան... նէր, Սարիկն ալ դաշտի աշխատանք... րուն մէջ էր արդէն : Ու նամակը ... չանար, կ՚ուշանար :

— Կնիկ, երթամ տեսնեմ՝ քաղքէն ... մակ բերե՞ր են,— խօսեցաւ Մակար ... վորականին պէս :

Անոր դիմագիծը կը նմանէր այն ... տարկեալին որ մահուան վճիռն է ... ցեր :

— Մարոսւ որ գայ, ի՞նչ ըսեմ, ... հարցուց կինը :

— Մարոսւը որ գայ, ըսէ, որ ... շաբաթ փալանը հազր կ՚ըլլի : Երէցփ... որ գայ, ըսէ որ Մակարը գնաց որ ... գինք Ջաղջին ջուրը ձգէ :

ՀԱՄԱ...

(10 Տար.)

ծնչումի տակ, սարկացած գիւղացին կը լքէ երկրագործութիւնը, հողերը կը մնան անմշակ: Կղզեցին կը խանդավառուի ռուս – թուրք պատերազմ մը լըվառուելով: Կատարինէ Բ. կը հրաւիրէ ընտանելով: Կատարինէ Բ. կը հրաւիրէ ընդհանուր ըմբոստութեան, բայց Կրետէն կը խոստանայ Վենետիկին: 1785 կը մտածուի Կրետէն Թոթուին կը մտածուի Կրետէն Թո– գուլ Ֆրանսայի, արտաքին նախարար Վերժէն կը մերժէ: Կրետացիներ կը չարժին: Սուլթանը կառավարիչ կը ղրկէ Հաճի Օսման փաշան, որ կը ջանայ բարելաւել քրիստոնեաներու կացութիւնը: Պոլիս հաշտ աչքով չի նայիր փաշային գործունէութեան, ետ կը կանչէ: Գաղտնի ընկերութիւն մը կը կազմուի ընդհանուր ըմբոստութիւն մը կատարելու համար: 1821ին Յունաստան կ՚ըմբոստանայ, Կրետէ կը շարժի, Թուրքերը կը սպաննեն քաղաքներու մէջ ամբռնալ: 1822ին կրետական ժողովը կը քուէարկէ սահմանադրական կանոնադրութիւն մը եւ կը յայտարարէ կղզիին միութիւնը Յունաստանի: Եգիպտոսի կառավարիչ Մոհամմետ Ալիի կը հրահանգուի զսպել ըմբոստութիւնը: Այլ կղզիին կառավարչութիւնը կը յանձնէ ալպանացի Մուստաֆա փաշայի, որ կը հեռացնէ ենիչէրիները, կը գրաւէ մեծամեծներու հողերը, կը քաջալերէ ձիթենիի եւ թթենիի մշակումը, կը հաստատէ երկու խառն խորհուրդներ եւ կը հրաւիրէ գաղթողները: Քրիստոնեայ բնակչութիւնը 90 հազարէ կը հասնի 120 հազարի. Մուսթաֆա կը մնայ պաշտօնին վրայ մինչեւ 1850: 1866ին Կրետացիներ սուլթանէն կը պահանջեն Հաթթը Հիւմայունի գործադրութիւնը, սուլթանը կը մերժէ, 1866 Օգոստոս 21ին ազգային ժողով մը կը հռչակէ կղզիին միացումը Յունաստանի, որ կամաւորներ կը ղրկէ, պետութիւններ կը միջամտեն, 1869 Յունուար 9ին, Փարիզ գումարուած դեսպանախորհուրդը կը հրաւիրէ Աթէնքը ետ քաշելու կամաւորները, հրաժարելու որեւէ միջամտութենէ, բայց 1868ի կանոնադրութեամբ բնակչութեան կը տրուի աւելի լայն մասնակցութիւն կղզիին վարչութեան: Պերլինի դաշինքով սուլթանը պարտաւոր էր կազմական կանոնադրութեան ճշգրիտ գործադրութիւնը: Պոլիս կը ձգձգէ, կղզին կը պահանջէ:

Սուլթանը Կրետէ կը ղրկէ Միտհատ փաշան: Անգլիա միջամտած էր Կրետացիներու մօտ եւ Թուրք զինուորներու մօտ, որոնք կը ջանային շարժումը զսպել: Հոկտեմբեր 15ին Միտհատ գոհացում կուտար կղզեցիներուն, կը կնքուէր Հալիպայի դաշինքը: Երեսփոխանական ժողովի իրաւասութիւնները կ՚ընդլայնուէին, քրիստոնեայ կառավարիչներու թիւը կ՚աւելնար (յօդ. 5), քրիստոնեաները հանրային պաշտօններու կը կոչուէին (յօդ. 10), տեղական ոստիկանութեան կը մասնակցէին (յօդ. 12), տուրքերը կը թեթեւնային, մաքսային եկամուտներուն մէկ մասը կը յատկացուէր տեղական պէտքերուն (յօդ. 13), ժողովին 49 առ հարիւրը քրիստոնեայ, 31ը մահմետական, կ՚ըլլար: Կրետէ կը պահանջէր ինքնավարութիւն, անգլիական պաշտպանութիւնը կը հաստատուէր կղզիին վրայ Միտհատի միջոցով, անգլիական դեսպան Լայարտ թելադրած էր Միտհատը ընդհանուր կառավարիչ նշանակել Կրետէի: Սուլթանը ետ կը կանչէ Միտհատը եւ կը ղրկէ Դամասկոս որպէս կուսակալ: Անգլիա չի պնդեր ինքնավարութեան մասին, վախնալով որ Ռուսիա նման դիմում մը կը կատարէ Հայաստանի համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ»

Գարնանային գիշեր մը: Երկինքին վըրայ աստղեր կը փայլին: Մեծ Արջը, Պզտիկը, Ցարդգողի աստղահոյլ ճանապարհը գրաւած են իրենց տեղերը: Վարը, քաղաքին մէջ, հակառակ պողոտաներուն աղմուկին, ինքնաշարժերու խուճապին, անդորրութիւն կը տիրէ կարծես, որովհետեւ գիշեր է: Լուսաւորուած ու զարդարուած ցուցափեղկերը աչքի վայելք կը հանդիսանան: «Գիշերուան մութը» ասացուածք մըն է լոկ: Հոս ամէն ինչ լոյս է, պսպղացող, յափշտակող, շլացնող: Մայթերուն վրայ անհամար բազմութիւն, մեծ մասամբ շարժանկարային կամ թատերական ներկայացումէ մը նոր դուրս ելածներ: Անոնց դէմքերուն վրայ կը կարդացուէր իրենց տեսած վերջին արարին՝ վերջին պատկերը: Գոհերու եւ դժգոհներու բազմութիւն մը: Ես եւս մաս կը կազմեմ անոնց: Թէպէտեւ ոչ գոհերու, ոչ ալ դժգոհներու դասակարգին կը պատկանիմ, այլ... գոհերու: Թակարդը ձգուած բոնագրօսիկ կերպով: Թակարդին անունը՝ «Կայսր», բիւզանդական պերճանքներով համեմուած, թատերախաղ մը: Ո՞ր մահկանացուն, նոյնիսկ Փարիզաբնակ, չի փափաքիր, գէթ անգամ մը, տեսնել Վոսփորը, Բիւզանդիոնն ու անոր հզօր եւ թիւթիչ բնակիչները, Նիկեֆոր Փոկասը, Թէոֆանոն, Օհան Գուրգէնը, Վասիլը, եւն., ի՞նչպէս կարելի էր անդրդուելի մնալ նման անուններու ձգիչ ուժին առջեւ, նամանաւանդ երբ անոնք կը կրեն Լեւոն Շանթի կնիքը:

Գացի շատերուն նման: Աւա՜ղ: Վըստահութիւնս չարաչար բռնաբարուեցաւ: Բիւզանդիոնի երազ արքունիքը, Քառէ հայաբնակ թաղամասին սրճարանի մը սրահին վերածուած էր: Հոն էին բոլորը, հին ու նոր ծանօթ դէմքեր, վաստակաւոր եւ անվաստակ դերասաններ, իրար անցած բեմին վրայ: Լաց, պոռչըտուք, փնտռտուք: Մէկ խօսքով անհելի իրարանցում, կորսուած բան մը գտնելու անյոյս ցանկութիւն մը: Կորսուածը Լեւոն Շանթն էր, որուն ետեւէն ինկած կը վազէին բեմին վրայ, մեծով պզտիկով: Ու ձէն կուտար Օհան (Գուրգէն).

— Տեսա՞ր զինքը, Թէոֆանո:

Թէոֆանօ.— Լեւո՞նը:

Օհան (Գուրգէն).— Լեւոնին մասին խօսք չկայ այժմ, Նիկեֆորը կ՚ուզեմ:

Թէոֆանօ.— Լեւոնը փնտռելու գնաց:

Օհան (Գուրգէն).— (Պաղ քմծիծաղով մը).— Ան Լեւոնը չի գտներ. (ձեռքերը իրար շփելով) Լեւոնը ոչ եւս է, սիրելի Թէոֆանօ, ոչ եւս... (յաղթական) յարմարցուցի զինքը, յարմարցուցի... (վարագոյր, ծափահարութիւններ, հառաչներ, եւայլն):

Հազար երկար տարիներ ապրիլ, համբաւ չինել ու գալ մեռնիլ Քառէի հայաբնակ թատրոնի մը բեմին վրայ, արժանավայել վախճան մը չէ անկասկած Բիւզանդական Կայսրերու համար: Նամանաւանդ որ, շնորհիւ Լեւոն Շանթին, դեռ երկար ապրելու սահմանուած էին: Բայց եկուր տես որ «Լեւոնը յարմարցուցեր են» ու հիմա անոր ոգին է որ հաշիւ կը պահանջէ ինձմէ, իբրեւ իր վաղեմի բարեկամը: Հանդիպումը անակնկալ չպատճառեց: Հոգիներու գոյութեան հաւատացող մը չեմ, բայց եւ այնպէս կը զգայի որ Ան պիտի գար ու հաշիւ պահանջէր... եղածին համար:

— Բարի երեկոյ, յարգելի վարպետ, ըսի լռութիւնը խզելով:

— Ածականի պէտք չկայ, Պարոն կոչեցէք զիս այսուհետեւ:

– Բայց, վարպ... Պարոն Շանթ, ես յանցանք չունիմ:

— Ինչո՞ւ լուր չտուիր որ ներկայ գըտնուիմ:

— Կարծած էի թէ պատուած էին ձեզ, բայց աւա՜ղ:

— Մարդ հարցնող չեղա՞ւ, թէ ո՞ւր է Լեւոնը:

— Ի՜նչպէս թէ ոչ: Բոլորը, մեծով ու պզտիկով, բեմին եւ սրահին մէջ: Իրար կը հրմշտկէին, կը փնտռէին ու ձէն կուտային...

— Օհանը (Գուրգէն) ի՞նչ ըսաւ.

— Ըսաւ որ յարմարցուց ձեզ:

— Զըմբռստացա՞ր.

— Վախցայ, Պարոն Շանթ:

— Ըրմէ՞ վախցար:

— Նիկեֆորէն: Աղէկ որ հոն չէիք. վախնալիք բան էր: ... Թէոֆանոյին կրնաք հարցնել, ան ալ վախցած էր եւ Օհանը (Գուրգէն) օգնութեան կանչեց:

— Նիկեֆորը սպաննուեցա՞ւ պէտք եղած ձեւով:

— Այդ կողմէ, ոչ մէկ կասկած Պ. Շանթ: Օհանին (Գուրգէն) ձեռքէն մարդ չազատիր: Յարմարցնելու վարպետ է: Մէյ մըն ալ Նիկեֆոր չէք տեսներ այստեղ:

— Այդ լաւ, իսկ Օհա՞նը (Գուրգէն), ի՞նչ եղաւ վախճանը:

— Վասիլին յանձնեցինք... Վասիլն ալ զինքը յարմարցուց: Վարձքերնիդ կատար Պ. Շանթ, ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ք:

— Ժողովուրդին կարծիքը ի՞նչ էր:

— Ժողովուրդը կարծիք չունէր: Արդէն անոր կարծիքը հարցնող չկայ: Տոմսակը կը խրեն գրպանը եւ «ազգին համար է» ըսելով հանդէսի կը բերեն:

— Ուրիշ ըսելիք չունի՞ս:

— «Կայսր»ը մեռաւ, բայց «կեցցէ Կայսրը»:

— Այո՛, պայմանաւ որ այս վերջինն ալ «չյարմարցուի» նախորդին պէս:

ՊԻԾԱԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԻԿԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ապրիլ 11ին Տէսինի մէջ, հողին յանձնեցինք պարկեշտ ու տիպար Հայուհի մը՝ Այրի Տիկին Հայկուհի Պօյաճեան: Դուստրը ըլլալ Իզմիրցի Սիմաւոնեան ընտանիքին, ամուսնացած էր Յովհաննէս Պօյաճեանի, Իզմիրի Դաշնակցական «վարպետ»ի հետ, հակառակ իր հարուստ ու պահպանողական ազգականներուն բուռն ընդդիմութեան:

Իր կեանքը, տառապանքի եւ զրկանքներու շարան մը հանդիսացաւ: Իր ամուսնոյն կուսակցական գործունէութեան հետեւանքով կրած յաճախակի բանտարկութեանց ընթացքին, Տիկին Հայկուհի իր ճակտին քրտինքով ե՛ւ օգնութեան փութաց ամուսնոյն ե՛ւ պահեց իր զաւակները, հոգ տանելով նաեւ անոնց ուսման: Անձնուիրութեամբ ճաշակեց նաեւ աքսորի դառնութիւնները:

Իր լաւագոյն հանգիստը Ֆրանսայի մէջ ապրեցաւ, իր զաւակներով շրջապատուած եւ կնքեց իր մահկանացուն 83 տարեկանին:

Յարգա՜նք իր թարմ շիրիմին:

Բ.

ԽՄԲ.— Մեր ցաւակցութիւնները քերթիս աշխատակից՝ Գուրգէն Պօյաճեանի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ», Փետրուար – Մարտ, 1964, պաշտօնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ, Ս. Էջմիածնի, նուիրուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Երուսաղէմ ուղեւորութեան եւ երկու Կաթողիկոսներու հանդիպումին:

ԿԻԼԻԿԻԱ, պաշտօնաթերթ Ամերիկահայ Ազգ. Առաջնորդարանի թիւ 3–4 1963:

Խենթ մը կառքէ մը իջնելով.—

— Որքա՞ն է պարտքս, կը հարցնէ վարողին:

— 41 ֆրանք 50:

Խենթը կը փնտռէ գրպաններուն մէջ եւ հազիւ կրնայ երկու հատ 30 ֆրանքնոց գտնել: Պահ մը կը մտածէ եւ ապա 40 ֆրանքը երկնցնելով կ՚ըսէ.

— Կա՛մ ինծի մէկուկէս ֆրանք փոխ տուր եւ կա՛մ մէկուկէս ֆրանքի չափ ետ տար ինքնաշարժը...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Գիշերը, երբ բոլոր ձայները դադարում էին, խրճիթը լցւում էր ճռիկների երգով: Նրանք երգում էին Սասունցի այդ չքնաղ ընտանիքի բախտի համար:

Յաճախ, կէս գիշերին Ասատուրը արթնանալով նստում էր անկողնու մէջ, ծխում էր եւ ունկնդրում ծղրիթների համերգը: Դրանց երգը լսւում էր առաստաղի մութ գերաններից եւ թոնրի շրթունքներից: Այդ հրաշալի երաժշտութիւնը տեւում էր մինչեւ արեւածագ: Խոդեդանը ճռճռանների երգին ունկնդիր, գոհութեամբ դիտում էր, թէ ինչպէս Բայդի եւ իր երեխաների խաղաղ շնչառութիւնից ելնում իջնում էր իրենց կարկատած հնամաշ վերմակը:

Նա երբեմն ելնում էր դուրս եւ, Արեւելքի ձորերերանին կանգնած, խաւարի միջով նայում էր ահռելի հովտին: Ջորի միջից իր ականջին էր հասնում գետակի սառը ջրերի խշշոցը Կատուաձորի կանաչ ընկուզենիների սօսափիւնի հետ: Ջորի հանդիպակած ափին պլպլում էր Օնէի գերդաստանի ճրագը: Երբեմն – երբեմն լսւում էր, թէ ինչպէս թեթեւ քամուց ծանր տանձերը, Օնէի ծառերից պոկուելով, գլորւում էին ձորը:

Տուն մտնելիս, նա կանգ էր առնում թոնրի առաջ եւ հերթով նայում էր իր զաւակներին: Ում թեւը բաց էր՝ ծածկում էր, ում ոտքը դուրս էր ընկել՝ դընում էր վերմակի տակ: Հեղինէին նայելիս, նա մտաբերում էր Օնէի աբօրը, որ ծնունդի ժամանակ հանել էին տանից եւ մասերն իրարից արձակել: Լեւոնը նրան յիշեցնում էր շան լակոտանը, Աչխէնը յիշեցնում էր սարդն ու ակլատիզը:

Լուսադէմին, երբ Դաշտադէմից լըսւում էր Օնէի տան աքաղաղի յաղթական ծուղրուղուն, որին անմիջապէս արձագանգում էին հարեւան տների աքաղաղները, Բայդը, արթնանալով եւ երեսը խաչակնքելով, քաշում էր երդկալը: Քարափին կանգնած մենաւոր խրճիթը լցւում էր անտառի կապոյտ լոյսով:

Այդքան բազմաթիւ մօտ եւ հեռաւոր կանչերի միջից Ասատուրը հեշտութեամբ զանազանում էր, թէ ո՞ր գիւղից ում աքաղաղն է կանչում:

— Օնէի աքլորն է,— ասում էր նա եւ սկսում էր հագնուել:

Մի տուն կար, որի աքաղաքների ձայնը տհաճ էր նրա համար: Դա Ախուպի Զատոյի տունն էր: Հէնց որ այդ մեծատան աքլորը կանչում էր, նա գլուխը բարձրացնելով, նորից դնում էր բարձին:

Իսկ երբ լսւում էր Օնէի կամ Պնտոյի Մանուկի աքաղաղների կանչը, Խոդեդանը անմիջապէս վեր էր կենում, լուացւում էր աղբիւրի սառը ջրով եւ, մի պընակ պաղ մածնահատիկ ուտելով ու գաւազանը վերցնելով, շտապում էր դէպի Սեւ սար, դէպի Իրիցանք:

ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԻ ԿՌԻՒԸ

Մի առաւօտ, երբ Ասատուրը գիւղումն էր, իրենց թառի վրայից մի անծանօթ աքաղաղի չնդալից կանչ լսեց:

— Էս ի՞նչ բան է, Մարտէ աղջիկ.— ուրախացած բացականչեց հովիւը, անկողնուց վեր թռչելով:

— Մեր ճետն է, Խոդեդան:

— Ա՛յ ես մեռնեմ դրա ձէնին, իսկ ես կարծեցի, թէ Ախուպի տան խորոզն է կանչում:

— Պրծաւ, մենք հիմա մեր սեփական աքլորն ունենք,— պատասխանեց կինը հպարտութեամբ:

Բայդի աքաղաղը երկարավիզ էր եւ նախշուն: Պոչը սեւ էր, պարանոցը սպիտակ, ոտքերի բմբուլներն արծաթոյն, իսկ թեւերը՝ կարմիր: Նրա կատարը մուգ կարմրագոյն էր, եւ ունէր հինգ խոշոր ատամ, երեքը դէպի ետ դարձած, իսկ երկուսը՝ առաջ: Պոչը կազմուած էր եօթը խոշոր մանգաղաձեւ փետուրներից՝ մէկը միւսի վրայ իջնող: Վերջին փետուրը միւսներից անջատուած էր լաւական լայն բացուածքով:

Մի անգամ Կատուաձորում ընդհարուեցին Զատոյի կարմրակատար աքաղաղներից մէկը, որ իր կռուարարութեամբ անուն էր հանել գիւղում, եւ Բայդի աքլորը:

Աքլորների կռիւ: Գոմէշների ու ցուլերի կռուից յետոյ, դա ամենամեծ հանդէսն էր գիւղում:

Կռիւն այն ատրճան կատաղի էր ու հետաքրքրական, որ ամբողջ գիւղը հաւաքուել էր Ջորաբերանին այդ տեսարանը դիտելու: Եւ ի՞նչպէս չդիտէին:

Չէ՞ որ իրար էին բախուել երկու տարբեր տների աքլորներ՝ հարուստ հողատէր աղա Զատոյի եւ գիւղի հովիւ Ասատուրի աքաղաղները:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Այրի Տիկին Եսթեր Վահագն Իջգալացեան, Օր. Լորա Իջգալացեան, Օր. Լիտիա Իջգալացեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Իջգալացեան եւ զաւակները, Պ. Վահէ Իջգալացեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Նէճէմեան, զաւակները եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միսս, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անմահեան, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, Երկուշաբթի Նէօյիի Ամերիկեան հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 23) ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայ իբրեւ մահազդ ընդունիլ:

Ցաւակցութիւն՝ տոմարով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Եաղլեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Եաղլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱԶՆԻՒ ԵԱՂԼԵԱՆԻ

քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին: Կը հրաւիրուին յանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մարի Գասապեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10·45, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԹԻՆ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Իբքրանեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, իրենց ծնողաց յիշատակին, Ապրիլ 24ի առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին: Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ֆուայէ փրոթեսթան, Րիւ Պալզաք:

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, շարժանկարով պիտի ցուցադրուի Կ. Խաչի Ժիւրայի կայանի զուարճալի ժապաւէնը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ, այս շատ կարեւոր ժողովին:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

ՄԻԼԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին,

վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

Մ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
Métro : Crimée
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԷՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ»

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 23 ԱՊՐԻԼ

PARIS — SALLE FARALICQ, RUE YVES TOUDIC

Մեթրօ Լանքրի կամ Ռեփիւպլիք

Ներկայացումը կը սկսի ժամը 20·30ին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ միութեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս Կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ 24, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆ Կը խօսի.— Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ.—

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (զաւեշտ)

Հայկ. պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Սարգիս Չէօրէքճեան, Օր. Էլիզ Շաքէ եւ Շահէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղիկեան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան:

Ժամը 20էն կէս գիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ

ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին:

Տոմսերը ապահովել.— Պ. Վարդան Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը (62·92–32) Յովհ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն (20–05–78), Մեսրոպ Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ-Մառի, Պետրոս Նավարեան, 60 Րիւ տը լա Փալի, (59 – 57 – 70):

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ. ՔԱՍԹԱՆԻԷ (երգ), Օր. ԷԼԻԶԱՊ ԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ): Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ

եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Խօսնակ.— ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՁՈՄ):

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքներուն:

Կը Նախագահէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

(Առաջնորդ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին)

Կը խօսի

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր. Արզումանեան, Պ. Պ. Ս. Տէրոյեան եւ Ժ. Գասպարեան (Արմենիա երգչախումբէն):

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պապեան, Օր. Է. Եղիկեան, Աղաւնի Մուրատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Կենդանի պատկեր Հայ Արենոյշներէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի մեր հայրենակիցներէն անխտիր ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար մեր մէկ միլիոնէ աւելի անմեռ զոհերուն յիշատակը:

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պորտոյի Մուրատ խումբը կ'ոգեկոչէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը, այս Կիրակի ժամը 15·30ին, Ալւաք Սոլֆերինօ սրահը, (235 Րիւ Մունէյրա):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին բաց է այս Ուրբաթ (Ապրիլ 24) ժամը 15էն 17: Ժամը 16ին Սերովբէ Արք. հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

(ՊՈՐՏՕ)

Գրիգոր վրդ. Խաչէրեան հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, Պորտոյի Սէնթ-Մառի տը լա Պաստիտ եկեղեցւոյ մէջ, 64 Ավընիւ Թիէր, Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

(Յատուկ աթոռներ վերապահուած են Հայերուն):

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Ա. պատերազմին ընթացքին Ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան:

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ-Քէօր Մայր-Եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Կիրակի Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.Ի նախագահութեամբ, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու ինկելի յիշատակը: Յաւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդներու (Վահան Յակոբեան եւ Գրիգոր Սարգիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը:

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին, Օթէլ Սքրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ:

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ:

Կը խօսին.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ: Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. [illegible] մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐ[illegible]

Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք [illegible] րանուանութեանց ներկայացուցիչներ[illegible]

Սալ տէ Ֆէթ

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐ[illegible]

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Արեգ[illegible] Ճէրէճեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (Ֆր[illegible]սերէն) եւ Պ. Աբրահամեան՝ Ազգ. Մի[illegible]թեան կողմէ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութ[illegible] Կեդր. վարչութեան, հովանաւոր[illegible] թեամբ երեք յարանուանութեանց պ[illegible] րուն եւ մասնակցութեամբ Լիոնի [illegible] գաղութին: Այս Կիրակի կէսօրէ [illegible] ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից Ազգ. սրահը, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Վ. ՍԱՀԱ[illegible]

Խօսք կ'առնեն Ազգ. Միութեան, [illegible] րանուանութեանց ներկայացուցիչնե[illegible]

Ուղերձով կը մասնակցին նաեւ՝ [illegible] յալիտ. Ուսմանց Կեդրոնը, Հ. Յ. [illegible] Նոր Սերունդը, ԺԱՖը, Կարմիր եւ Կ[illegible] պոյտ Խաչերը:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստ[illegible] յայտագիր որուն կը մասնակցի Կոմ[illegible] երգչախումբը ղեկ. Պ. Օփլագի:

Մուտքը ազատ է:

× Առաւօտուն ժամը 11ին հոգեհ[illegible] գստեան պաշտօն Ապրիլեան նահա[illegible]ներուն յիշատակին:

×

ԼԻՈՆ

ՋԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, այս Կի[illegible] առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկ[illegible] լիոն Ապրիլեան նահատակներու [illegible] Ֆուրվիէրի Բլրանիստ հոյակապ [illegible]րին մէջ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղ[illegible] կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանու[illegible] Տէսինի եւ շրջակայ հայ հասարակու[illegible]թեան թէ այս Կիրակի առաւօտ [illegible] կատարուի 1915ի Մեծ Եղեռնի բիւ[illegible] նահատակներու յիշատակին [illegible] Պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգ[illegible]

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ [illegible]

Ինչպէս ամէն տարի, այս [illegible] Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կա[illegible] ներու Միութիւնը, հրաւիրուած է [illegible] ձին, արծարծելու Անծանօթ Զի[illegible] Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, [illegible] 18·30ին: Հայ ժողովուրդը կը [illegible] իր խուռներամ ներկայութեամբ [illegible] լու մէկուկէս միլիոն անշիրիմ նա[illegible] ներու յիշատակը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 24 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 24 AVRIL
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9993

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9993

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԵ՛ՆՔ ՄՈՌՆԱՐ

Տարիները անզօր են մոռցնել տալու այն աննախընթաց եւ ահաւոր ոճիրը, որուն զոհ գնաց Հայութիւնը 1915ին եւ յաջորդ տարիներուն, Հերոսական Զէյթունի տարագրութենէն մինչեւ Իգտիրի աղէտը :

Դաւադիր ու ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը ամէնէն առաջ ուզեց գլխատել մեր ազգը: Խարդախութեամբ ու խաբեբայութեամբ ձերբակալեց հարիւրաւոր մտաւորականներ, — ազգին ընտրանին, — եւ աքսորեց զանոնք Անատոլուի խորերը, Այաշ ու Չանղըրը, որպէսզի առանց վտանգի եւ դիւրութեամբ իրագործէ ցեղասպանութեան իր դիւային ծրագիրը, արմատախիլ ընելով անգլուխ մնացած Հայութիւնը իր հայրենի դարաւոր բոյներէն, օսմանեան կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը :

Հրէշը լաւ էր ընտրած յարմար վայրկեանը :

Ահաւոր երկունքի մէջ էր բռնուած աշխարհ: Թնդանօթը կ'որոտար Եւրոպայի ռազմաճակատներուն վրայ՝ Ֆրանսայէն մինչեւ Ռուսիա :

Դաշնակից նաւատորմը տկար ուժերով փորձած էր խորտակել Տարտանէլի ամրոցները՝ գրաւելու համար Թուրքիոյ մայրաքաղաքը եւ ձախողած :

Քաջալերուած կայսերական Գերմանիոյ իր զինակցին բարոյական աջակցութենէն, — չըսելու համար մեղսակցութենէն, — դարաւոր դահիճը առանց խղճահարութեան ու անպատիժ գործադրեց իր ամարդի ծրագիրը, ստուերի մէջ ձգելով արիւնարբու Լէնկթիմուրն ու Ճէնկիզ Խանը :

Ճգնաժամային այդ օրերուն հայ ժողովուրդի հերոս զաւակները ըմբոստութեան դրօշ պարզեցին եւ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին տեղ տեղ, ուր որ կարելիութիւն կար :

Այդպէս է, որ Մուսա – Լերան, Վասպուրականի, Տարօնի, Շապին Գարահիսարի, Եդեսիոյ, Ատանայի, Ֆընտըճաքի եւ այլ վայրերու մէջ փրկեցինք մեր պատիւը, անհաւասար դիւցազնական կռիւներ մղելով անարգ թշնամիին դէմ :

Ապրիլ 24ին չարաչուք տարեդարձը խորհրդանիշն ենք դարձուցած՝ պանծացնելու համար խնկելի յիշատակը մեր անթիւ ու անհամար մեռելներուն, որոնք գերեզման անգամ չունեցան: Անգամ մը եւս կրկնելու համար որ՝

Չե՛նք մոռնար Տէր Զօրը, ուր յիսուն հազար հայորդիներ բնաջնջուեցան մէկ օրուան մէջ :

Չե՛նք մոռնար Տրապիզոնի առջեւ ծովնետուած հազարաւոր անմեղ մանուկները :

Չե՛նք մոռնար տարագրութեան ճամբաներուն վրայ անօթի եւ անսուաղ մեռնող անթիւ անհամար անմեղ կիներն ու երախաները, որոնց մարմինները կեր դարձան չնագայլերու :

Չե՛նք մոռնար մանաւանդ մեր պապենական հայրենի հողերը, որոնց իւրաքանչիւր թիզը ոռոգուած է Հայու կարմիր արիւնով :

Չե՛նք հրաժարիր մեր քաղաքական պահանջներէն եւ պիտի չդադրինք մեր բողոքի ձայնը բարձրացնելէ քաղաքակիրթ աշխարհի երեսին՝ մինչեւ որ հնչէ արդարութեան ձայնը: Մինչեւ որ տէր դառնանք մեր անվիճելի իրաւունքներուն :

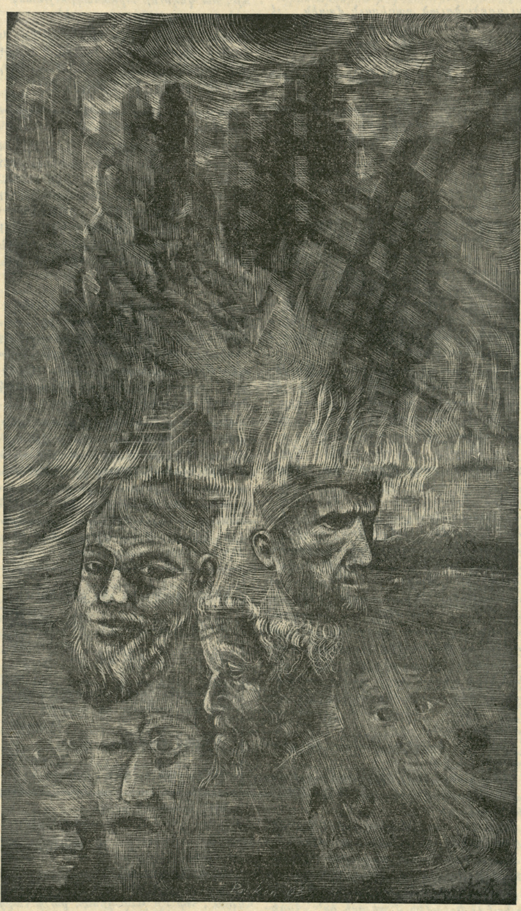
Ապրիլ 24ը Սգատօն չէ, այլ Ուխտի օր: Հաւատարիմ մնա՛նք մեր Ուխտին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

24 AVRIL 1915

« Nous sommes à une époque où l'humanité ne peut vivre avec, dans sa cave, le cadavre d'un peuple assassiné ».

JEAN JAURÈS.

Գծ. Բ. Պօտոսեան

24 ԱՊՐԻԼ 1915

« Ոգեկոչումը Ապրիլեան նահատակներուն, ոչ միայն արտայայտութիւնն է հաւատքի՝ անոնցմէ իւրաքանչիւրին ի ծոց Աստուծոյ, այլ նաեւ արտայայտութիւնն է հաւատքի մեր ցեղին, մեր ազգին ալ տեւականութեան » :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

×

« Lorsque les coupables sont trop nombreux, on ne punit personne : on châtie un simple délit ; on récompense les grands crimes ».

MACHIAVEL.

« Անոնք ահա, քառասուն տարիէ ի վեր կը սպասեն որ ամէն մէկդ վէրք մը դարմանէք, վարդավառ երգ մըն ալ դուք հնչեցնէք յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան » :

Ն.

×

« Une seule injustice, un seul crime, une seule illégalité, si elle est universellement, commodément, légalement acceptée, suffit à deshonorer tout un peuple ».

CHARLES PEGUEY.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ապաքինումը կը շարունակուի բնական կերպով: Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդին նախագահեց բացառաբար Ժորժ Փոմփիտու եւ վերջնականապէս ընդունուեցաւ ձայն – պատկերասփիւռի ծրագիր – կանոնագիրը :

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿԻ չնորհաւորական հեռագիրը Խրուշչեւի ծննդեան տարեդարձին առթիւ կեղծաւորութեան տպաւորութիւն ձգած է խորհրդային ղեկավարներուն վրայ: Այս յայտարարութիւնը եղած է առջի օր, Մոսկուայի մէջ, Լենինի ծննդեան 94րդ տարեդարձին տօնակատարութեան առթիւ: Անդրոփով, կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղարը ըսած է « Ամէն մարդ կրցաւ կարդալ Մաոյի հեռագիրը Խրուշչեւին եւ նկատել թէ անկեղծ չէր: Նոյն օրը երբ չին ղեկավարները մաղթանքի հեռագիր կը ղրկէին, չին մամուլը հակախորհրդային յօդուածներ կը հրատարակէր: Չին ղեկավարները այնպէս կ'ընեն որ պատասխանատու չեն չին մամուլին մէջ հրատարակուածին, բայց ո՞վ կրնայ հաւատք ընծայել նման խօսքի » :

ՀԱՄԱՅԻ մէջ (Սուրիա) հանդարտութիւնը վերահաստատուած է արիւնալի միջադէպերէ ետք: Խանութները բաց են:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Ալտօ Մօրօ Մեծն Բրիտանիա պիտի այցելէ Ապրիլ 27էն Մայիս 1: Պիտի ընդունուի վարչապետ Տըկլաս Հիւմի կողմէ:

ԼԱՈՍԻ մէջ քաղաքական կացութիւնը շատ շփոթ է: Ապստամբները կրկին Սուվաննա Ֆումայի յանձնած են նորդահլիճի կազմութիւնը: Ծանօթ է որ նախապէս ձերբակալած էին: Ոչ մէկ բան յստակ է, առայժմ :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, վեց օրուան նիստերէ ետք, նախկին նախագահ՝ Տիէմի կրտսեր եղբայրը՝ Նկօ Տինհ Քան մահուան դատապարտուած է: Պատգարակի վրայ բերուած է դատարան, գրեթէ անգիտակից վիճակի մէջ, տրուած ըլլալով որ շաքարախտի ծանր տեսակէ մը կը տառապի :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընտրութիւնները կը շարունակուին: Այս Կիրակի կը կատարուին Պուրճ – Համուտի ընտրութիւնները (հիւսիսային – Մէթնէ) ուր Քաթայէպ – դաշնակ ցանկին թեկնածու է՝ Անտրէ Թապուրեան, դէմը կը ներկայանայ ազգային համախմբումը որուն ցանկին վրայ է՝ Տիգրան Թոսպաթ, խմբագրապետ «Լը Սուարի», նախկին երեսփոխան :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ներքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը միտք չունի արտաքսելու տիեզերական պատրիարքը: Ցարդ արտաքսած են միայն այն Յոյները որոնց «տնտեսական կամ քաղաքական գործունէութիւնը վնասակար է երկրին » :

ՓԱՐԻԶ թաքսիներու արհեստաւորները 24 ժամ գործադուլ պիտի ընեն Ապրիլ 29ին :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ ռուս լրտես մը փոխանակուած է բրիտանացի լրտեսի մը հետ:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ պաշտօնեաներուն քառերը որոշած են չմասնակցիլ ամսավերջի գործադուլին :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ հասած լուրերու համաձայն, սուրիացի քանի մը նախարարներ հրաժարած են կառավարութենէն :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ միջազգային ցուցահանդէսը բացուեցաւ: Նախագահ Ճոնսըն եկած է Ուաշինկթընէն բացման ճառը արտասանելու համար :

Համազգային Սուգի Օր

Շատ գեղեցիկ է, եւ գնահատութեան արժանի, Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնին նախաձեռնութիւնը : Այս երիտասարդները չեն ուզեր որ Համազգային սուգը սահմանափակուի պարզ ոգեկոչումով մը միայն՝ փակ սրահներու մէջ : Կ'ուզեն նուիրագործուած օրուան տալ Համազգային արտայայտութիւն՝ հրաւիրելով ամէն Հայ որ սուրբ համարի այդ օրը ամբողջութեամբ, առաւօտէ մինչեւ երեկոյ, լքելով առօրեայ զբաղումները, հրաժարելով հանապազորդ վաստակէն, ապրելու համար այն ընդվզումին մէջ, զոր կը ներշնչէ այդ օրը :

Ոմանք դժգոհութիւն յայտնեցին թէ

> Եփրատ, արքայազուն անձառանգ, ժողովուրդ մը կը ծաղկի հարեւան Արաքսի ափերուն վրայ :
> Իսկ դո՞ւն : Դեռ երկա՞ր «ի վե - րայ աւերակաց» : Դէմ դիմաց համատարած ամայութեան, ուրկէ բուերն անգամ խոյս կուտան խուճապահար :
> Եփրատ, անգիր պատմութիւն ազգային եւ միջազգային,
> Բարութիւն, զօրութիւն, խորութիւն,
> Ամբողջ բազմութիւններ կը հալին ծայնիդ կարօտէն :
> Ե՞րբ կը շաչեն փրփրադէզ ալիքներդ, իբրեւ շեփոր աւետաբեր :
> Ե՞րբ ջուրերդ վերստին կը դառնան օրհնաբեր անձրեւ Հայաստանեայց արտերուն, այգիներուն, ածուներուն :
> Լուսացնցուղ շատրուան Ազատութեան եւ Աշխատանքի :
>
> Շ.

Համազգային սուգին ոգեկոչումը չի կատարուիր միասնական ձեւով, բոլոր կազմակերպութեանց եւ Միութեանց մասնակցութեամբ : Աւելորդ դժգոհութիւն, — միացեալ հանդէսով մըն է տօնուեր թէ առանձին կամ անջատ հանդէսներով, ոչինչ կը փոխուի այն հարցին մէջ՝ զոր կը դնէ Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնը : Տօնելն է հարցը, ուստի պէտք չկար քաւութեան նոխազ փնտռելու, իմ լռութիւնս դատապարտելու, շառափիա խմբագրելու, ձեռնթափութիւն յայտարարելու, մանաւանդ զունաւոր մեղադրանքներ թափելու ամբաստանեալի մը հասցէին, որ տարիներէ ի վեր ծանօթ է իրենց գործածած բառարանին : Գիտցողը գիտէ թէ նման ամբաստանութիւններ կը ծառայեն ամբաստանողին թաքուն մեղքերը ծածկելու միայն եւ այսքան :

Անհատապէս, կը կարծեմ թէ որեւէ մեղք չի գործուիր՝ երբ ամէն հոսանք կամ կազմակերպութիւն կը յարգէ Համազգային սուգի Օրը, անջատօրէն, իր հասկցած բովանդակութիւնը տալով Օրուան եւ ստանձնելով իր տուած նշանակութեան պատասխանատուութիւնը՝ ազգին առջեւ եւ պատմութեան առջեւ : Մեղքը կը գործուի՝ երբ որեւէ հոսանք կամ կազմակերպութիւն չի յարգեր այս Օրը, չի ճանչնար եւ չի տօներ :

Այս առթիւ՝ դիտողութիւն մը : Մամուլին եւ Հիննոնի Զորին միջեւ մեծ է տարբերութիւնը : Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է զգուշանալ մամուլին մէջ նետելէ ամէն հարց : Մամուլը էնսթիթիւսիոն մըն է շատերուն անմատչելի, դուռը կոտրելով ներս մտնելը բաւական չէ : Մամուլին աւանդութեանց եւ նուիրականութեանց քաջածանօթ պահակներ կան, որոնք կըրնան վարպետ շարժումով մը հակադարձել եւ նետուած զունաւոր մեղադրանքներուն ուղղութիւնը փոխել : Ահա տեսէք թէ ի՛նչպէս :

Ո՛վ անփորձ եւ անվարժ հրապարակագիրներ կամ հրապարակագրական զործիչներ, պիտի ներէի՞ք, եթէ ձեր բոլոր մեղադրանքները, ներկուած անարգանքի հալկիթները, վերադարձնէինք ամէն անոնց, որ չեն միանար մեզի կամ ձեզի՝ միասնաբար, նոյնիսկ անջատաբար տօնելու համար Համազգային Սուգի Օրը : Այն ատեն, պիտի կրկնէի՞ք ձեր անմարգանքը, եթէ ըսէի ձեզի թէ Համազգային Սուգի Օրը չի յարգեր մեր պաշտելի Հայաստանը : Չի յարգեր, չի տօներ, ու թոյլ չի տար որ յիշատակութիւն իսկ ըլլայ :

Առէք Հայպետհրատի նախ այս տարուան Օրացոյցը, ուր պիտի կարդաք .—

1964 Ապրիլ 24, Ուրբաթ :

« Երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան Օր՝ ընդդէմ գաղութակալութեան, յանուն խաղաղ գոյակցութեան » :

Այս պարբերութեան մէջ՝ հայերէն սըխալ գործածուած բառերուն մասին չէ խօսքս : Այլ ... հարցը այն է թէ մարդիկը խապար չունին, կարծես, թէ ահաւոր աղէտ մը պատահած է այդ օրը, մեր պատմութեան մէջ : Յիշատակութիւն իսկ չկայ :

Նոյն օրուան առթիւ, Օրացոյցի նոյն էջին վրայ՝ սեւամորթի մը պատկերը, տակը՝ « Ազատութի՛ւն Աֆրիկայի բոլոր ժողովուրդներին» :

Խնդրեմ, քիչ մըն ալ ազատութի՛ւն ... մեր մեռելները լալու, միասնաբար, յանուն Հայաստանասիրութեան : Այդքան ազատութիւնն ալ չա՞տ կը տեսնէք, ո՛վ միասնականութեան առըքէններ :

Առէք Հայպետհրատի անցեա՛լ տարուան Օրացոյցը, ուր պիտի կարդաք .—

1963 Ապրիլ 24, Չորեքշաբթի :

Դարձեալ «Երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան Օր՝ ընդդէմ գաղութակալութեան, յանուն խաղաղ գոյակցութեան » :

Ու նոյն օրուան առթիւ, նոյն էջին վըրայ՝ խայտաճամուկ զինուորներ որ կը կռուին, տակը՝ օրուան կարգախօսը . — « Կորչի գաղութակալութիւնը », վերեւը՝ «Ազատութիւն, անկախութիւն » :

Վաղ անցանք անկախութենէն, ա՛խ, աղբարիկներ, բայց ինչո՞ւ չէք ուզեր գէթ քիչ մը ազատութիւն ... մեր մեռելները յիշելու, նոյն օրը : Չէ՞ որ անոնք նահատակուեցան Հայաստանի սիրոյն : Մենք մեր հողերը վրայ տուինք, մեր մեռելներուն ոսկորներն ալ միասին, որ եղլենք կռուինք «Աֆրիկայի՞ ժողովուրդներին համար», պահանջելով որ սեւամորթները անկախ ապրին իրենց հողերուն վրայ : Իսկ մե՞նք, — Հայաստան զո՞հ է, Հայաստան սիրողները զո՞հ են որ մենք կը թափառինք սեւամորթ, կարմրամորթ ու դեղին ցեղերու մէջ, մեր մեռելներն անգամ լալու օր մը չունենալով, ոչ իսկ օր մը մեր հողերը պահանջելու՝ իբրեւ հատուցում գործուած վայրագութեանց :

Այսքանը՝ մաքրելու համար Հայպետհրատին հաշիւը :

Հիմա գանք քննել Էջմիածնի հաշիւը : Տեսնենք թէ ի՛նչ կը գրէ Մայր Աթոռին Օրացոյցը :

Ամէն Հայ հաւատացեալ ինձմէ լաւ գիտէ թէ «մեռելոց» է տարւոյն մեծագոյն տաղաւարներուն երկրորդ օրը : Օրինակ, Ծննդեան Բ. օրը՝ օրացոյցը կը նշանակէ « յիշատակ մեռելոց » : Զատկին Բ. օրը՝ նոյնպէս : Եւ ամէն մեռելոցի օր՝ «Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց » :

Ո՞ր Հայը կը գոհանայ այս յիշատակութեամբ :

Բայց եւ այնպէս ոչ ոք կը յանդգնէր պահանջ դնելու աւելին : Հարկ չեմ տեսներ բացատրելու թէ ինչո՛ւ «Դաշնակներին բռնակալութիւնը » տապալելէ ետք, « սովետների բերած ազատութեան տարիներին», ոչ Մայր Աթոռը, ոչ ալ Մայր Հայաստանը կրնային յիշատակել Ապրիլեան եղեռնը, չյաւցնելու համար «արխադաշ» Քեմալին փափուկ սիրտը : Հայոց Եկեղեցին կրնար «մեռելոց» ցուցակին մէջ անցընել Յայսմաւուրքին բոլոր սուրբերուն անունները, Ծամիգէսը, Ոստիկոսը, Ակիւղասը, Էլպիսը, Կալիստրատոսը, Ղունկիանոսը եւ հարիւրաւոր այսպիսի անշահ անուններ, բայց չէր կրնար յիշել Վարուժանը, Սիամանթօն, Զօհրապը, Զարդարեանը, Վարդգէսը, ամբողջ հայկական աստեղատունը, մտքի եւ զէնքի մեր պարծանքները :

Երբ մթնոլորտին մէջ զգալի դարձաւ որոշ բարեխառնութիւն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը խորհեցաւ, վախն ի վախը, թէ սեւամորթներուն ազատութեան համար կոչի Օր յայտարարող «մեր» պետութիւնը չի բարկանար թերեւս, եթէ « բիւրաւոր նահատակաց» օր մըն ալ սահմանուի՝ կանոնական մեռելոց կամ ամենայն սրբոց տօներէն դուրս, ոչ անշուշտ « երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան օրը» :

Բայց ուշադրութի՛ւն :

Կաթողիկոսը, կը հաւցնեմ ձեզի, կըրնա՞ր սակայն յիշել անոնք, որոնց պատմութիւնը կը սկսի 1915 Ապրիլին : Կըրնա՞ր զրաւել Ապրիլի այն օրը, զոր մեր Պատմութիւնն է նուիրագործած, բայց « երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութիւնը » իր օրն է բռած : Մեծ քաջութիւն կը պահանջէր : Նախընտրելի էր խոհեմութիւնը, կ'ընդունիմ : Եւ կաթողիկոսը առաւ Զատկին դիմացի Կիրակին, որ կը կոչուի Կրկնազատիկ կամ Նոր Կիրակի, ու սահմանեց նոր Մեռելոց մը, սա զողունի արձանագրութեամբ .—

« Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ : Կատարել հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց» (տես Մայր Աթոռին Օրացոյցը, 1953 Ապրիլ 12) :

Դեռ խօսք չկայ առաջին համաշխարհային պատերազմի մասին :

1956ին, Մայր Աթոռը քայլ մը եւս կ'առնէ « ազատութեան ճանապարհին » եւ նոյն Նոր Կիրակի Օրը կը սահմանէ «յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱՑ : Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց», (տես Մայր Աթոռին Օրացոյցը, 1956 Ապրիլ 8) :

Դժուար լեզու եղող մանուկի մը կը նմանի Մայր Աթոռին Օրացոյցը, — օ՛, եթէ գիտնաք թէ ի՛նչքան դժուար եղաւ ուղղագրութեան դասն ալ, երբ վերջապէս Որացոյցը արտօնուեցաւ Օրացոյց գրել՝ սրբագրելու համար հնչարանական ծանօթ անպատեհութիւն մը :

Անշուշտ գոհացուցիչ չէր այս վերջին յիշատակութիւնն ալ : Մայր Աթոռը չի՞ գիտեր միթէ թէ Ապրիլեան Համազգային Սուգին նշանակութիւնը չի համապատասխաներ այն զոհաբերութեան, զոր կատարեցինք նոյնիսկ ըսենք՝ ուզելո՛վ համաշխարհային երկրորդ պատերազմին : Գիտէ՛, Մայր Աթոռը մօր մը չափ

> Ինչո՞ւ տակաւին չես պատժում
> չարին՝
> Ո՞ւժդ է պակասում, թէ՝ չե՞նք
> աղերսում,
> Թէ չարագործին դու չես տուել
> սուր
> Որ խաղաղ հոգին սարսափի ի զուր,
> Թէ դու չգիտես որ այստեղ,
> երկրում,
> Մարդը ժպտերես, մարդ է
> յօշոտում,
> Դէ՛գ, արի ու դե՛ռ, զարկիր ու
> տանջիր
> Եթէ Աստուած ես դու
> վրէժխնդի՛ր ...
>
> Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

գիտէ, հօր մը չափ գիտէ, բայց հարցը .. խոհեմութիւն կը պահանջէ :

Ի՞նչ ըսել, սակայն, արտասահմանեան հայկական լըվանթէն եկեղեցիներուն, որոնք «Ապրիլեան համազգային սուգ » յիշատակութեամբ տօնելու վախով՝ տակաւին կը յամառին «մեր բիւրաւոր նահատակաց» յիշատակը տօնել Զատկին դիմացի Կիր. օրը, ինչ փոյթ թէ երբեմն կ'իյնայ Ապրիլէն դուրս, միշտ յայտարարելով՝ « համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմներուն նահատակներու յիշատակին » :

Կաթողիկոսասիրութիւնը այս աստիճանի մոմակալութեան հասցնողները, խուսափելով համազգային սուգին էութեան մասին արդար եւ յստակ բացատրութիւն մը գործածելէ, կրնա՞ն մեզի ըսել թէ կը ծառայեն հայ դատին՝ իրենց երկու պատերազմներու պատմութեամբ :

Մենք, ի ցաւ բոլոր անոնց, որոնք փեթակային զոյն կուտան մեր ազգային դատին, կուզանք հաղորդել թէ Մայր Աթոռը, այս տարի, իր Օրացոյցին մէջ ջնջած է Նոր Կիրակի օրուան որձեւէգ տօնը : Այլեւս չի յիշուիր «հայրենական» պատերազմ, ոչ ալ «երկու համաշխարհային պատերազմներ » : Ընդհակառակ... Մայր Աթոռը վերահաստատած է ... մազգային Սուգի Օրը, բուն ... ԱՊՐԻԼ ՔՍԱՆԸՉՈՐՍ, ճիշդ իր օր... րիլ 24ին : Ու գրած միայն ... Օր Նա... տակաց : Այսքանը յառաջդիմութիւն ... արդէն, միասնականութիւն՝ եթէ կ... զէք : Հայաստան եւ արտասահման ... հասկնալ իրար : Հայաստան կը ... արտասահմանի՝ իմաստ դնելու ... Ապրիլ Քսանըչորսին մէջ,— ընդվզում ... հատուցում :

Այսպէս, հետզհետէ կը համոզուի ... տեր թէ իրապէս սատկած է Բերիա ... իր ցեղակիցը, եւ բարեխառնութիւն ... կը նշմարուի մթնոլորտին մէջ : Հոգ... խութիւն մը :

Ափսո՛ս, այս անգամ արտասահ... մէջ կաթողիկոսասիրութիւն ծախող ... են որ կը մնան լըվանթէն, մերժելով ... գային դատի զոյն տալ այս տօնին, ... հանալով «երկու պատերազմներու ... րու» յիշատակութեամբ, յամառ... ցոյց տալով հոգեփոխութիւն կատար... իրենց անկարողութիւնը եւ անտար... րութիւն՝ հանդէպ աննախընթաց ցեղ... պանութեան փորձի մը :

Ու Միութիւն մը, որ Ապրիլեան ... հատակներուն յիշատակին՝ «Նախա... նութի՛ւն» ստանձնելով ... հոգեւ... գիտի, — մոռնալով որ իրաւական ... սակէտով՝ եկեղեցին պէտք ... խաձեռնողի» այս հարցին մէջ, — ... դաս կուտայ միասնականութեան, ... կը պատասխանէ թէ ինք լաւ գիտէ ... յոց պատմութիւնը եւ հրապարակ ... այդ իսկ պատճառով, Ապրիլ Ք... չորսին տալու իր բուն իմաստը, — ... րագոյն ընդվզում՝ ոճրագործութեան ... դէմ, որու հեղինակներուն բարեկամ... էին երէկ Կարմիր Թարթիւֆները, ... Սպիտակ Թարթիւֆները :

Շ. ՆԱՐԴՈՒ...

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱ... Ռ. ՍԵՒԱԿ

(ՅՈՒՇԵՐ ՉԱՆՂԸՐԸԷՆ)

Շատերով գացինք, ճամբան՝ Այա... տալով մեր ծանրածանր տուրքը : Բաց... տին հաւասար զաւակներն էինք զարմ... ամէնքս : Մեր ընկերներէն երեսուն... (մեր ընդհանուր թիւն էր հարիւր ... սուն՝ Չանղըրըի մէջ) արտօնուեցան ... լիս վերադառնալ : Ուրեմն ի՞նչ եղան ... հարիւր քսան հոգիները :

Մենք երկու անգամով երկու կարաւան... ներ բաժնեցին, առաջինը 52 հոգի, ... երկրորդը 24 : Երկու կարաւաններն ... Տէր - Զօրի համար ճամբայ հանուեցան ... Այն ատեն դեռ ընտանի չէինք այս ան... ուան :

Առաջին կարաւանէն՝ եղած դիմումն... րու շնորհիւ վար դրուեցաւ բողոքական... դրածախ Պարոնեան, որ Պոլիս վերա... դարձաւ : Միւս բոլոր ընկերները, ... ըլլալով նաեւ խոստմնալից, համակր... Արմէն Տօրեան, գացած են Ալեփոս... ճամբաներուն դժխեմ զոհերը ըլլ... Երկրորդ կարաւանէն վերապրած է ... այն Արամ Անտոնեան, որ Չանղըր... էնկիւրի գացած պահուն՝ արկածով ... քը կը կոտրի, վերջին քաղաքին մէջ ... ւանդանոց մը կը նետուի, որով ... անկարելի էր քալեցնել : Միւս ընկերն... հետիոտն տարած են քաղաքէն երկ... ժամ հեռու եւ հիմա տաղի ստորոտը ... պաննած են առանց բացառութեան :

Այն երեք զոհերը, որոնց հետ անձն... կան յիշատակներով կապուած եմ, ... եղերական վախճանը միշտ սիրտս ... րինէ, եղած են Դանիէլ Վարուժան, ... րան Քէլէկեան եւ Ռուբէն Սեւակ :

1915ի Յունիսի վերջերը, առաջին կա... րաւանին մեկնելէն եւ 19 հոգիներու ... լիս վերադարձը արտօնուելէ ետք, ... կուկէս ամիսի չափ, միասին ապրեցա... Սեւակին հետ : Ես ուրիշ վեց հոգիներ... հետ միասին կ'ապրէի : Բոլոր ընկերներ... ալ, առանց բացառութեան, մաս կը ... մէին Պոլիս վերադառնալու արտօնուա... ներուն : Տօքթ. Ռուբէն Սեւակ (բժշ... տեղծ եւ բժիշկ) այդ օրերուն նոր ... սած էր Չանղըրը, ուրեմն անմիջապէս ... րոշեցինք միասին ըլլալ :

Պոլսէն ծանօթ էր ինծի իր գիր...

զորդ եւ զուարթ հոգին : Տօնական զը– ւարթախոհութեամբ լեցուած էինք մեր բնակարանը :

Այն առեն, Յուլիսի սկիզբը, տակաւին չէինք գիտեր առաջին կարաւանին վիճակուած բախտը : Անտեղեակ էինք Թուրքին եղեռնի կամքին :

Իսլամին ծոմապահութիւնը սկսած էր արդէն, եւ ծայր տուած եղեռնին ապերասանութիւնը : Զարդերու չարաչուք զրոյցներ սկսած էին մեր ականջը հասնիլ : Այդ օրերուն էր, որ օր մը մեծ իբարանցումի մէջ տեսայ Սեւակը : Այն տեսակ խօսք մը տարածուած էր աքսորականներուս մէջ, թէ մահմետականութեան ընդունողը ազատ պիտի արձակուէր : Առաջին կարաւանը մեկնած էր արդէն եւ 70 հոգիի չափ մնացած էինք : Ամբողջ երկու օր խեղճը աշխատեցաւ համոզելու համար տկար հոգիները, որ մահը մահմետականութենէն աւելի աղէկ է եւ զատ զատ երդում ընել տուաւ ամէն անոնց, որոնց հոգիի ուժին վրայ կասկած ունէր, թէ հաւատարիմ պիտի մնան իրենց լոյս – հաւատքին :

Երբ մեր կարաւանը Զանդըրը հասաւ, մեր մէջ ութ բժիշկներ կային, իսկ Զանդըրըի մէջ բժիշկ չկար բնաւ : Մեր բժիշկ ընկերները իրենց արուեստը տեղւոյն բնակիչներուն բարւոյն ի գործ դըրին, Պոլիս մեկնողներէն ետքը, երեք բժիշկ մնացած էր : Այս երեքէն ամէնէն աւելի փնտռուածն էր Սեւակ : Քաղաքին մէջ կանոնաւորաբար բժշկութեամբ կը զբաղէր : Տոքթ. Տինանեան, Պոլիս վերադառնալով, Սեւակին յանձնած էր վիրադարմանումը (փանսըմանը) Թուրք աղջըկան մը, որ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած էր : Այդ աղջկան հայրն էր Չէթէճի Արապաճի Իսմայէլ :

> Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ վհատութիւնն ու ամօթը մեզմէ եւ մեր հօրը սերունդէն :
>
> Մենք ուխտաւորներն ենք արիւնածին տօնին . մեր անութներուն ձայնը գիշերային շեփորն է՝ կարմրածագ արշալոյսը աւետող համբերութիւնը մերն է միայն, որովհետեւ մեր ուսերուն վրայ երկաթ շալկած ենք :
>
> ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Այս մարդը ակռայ ունէր Տոքթ. Տինանեանին դէմ, որու չէր կրցած իր ուզած գինով կատարել տալ վիրաբուժական գործողութիւնը : Այնպէս որ Տոքթ. Տինանեան, Պոլիս վերադարձի արտօնութիւնը առնելէ ետք, ամէն նախազգուշութիւն ի գործ դրած էր, վերոյիշեալին չգիտցնելու համար իր մեկնումի օրն ու ժամը :

Տոքթ. Տինանեանի մեկնումէն ետք, Սեւակ կանոնաւորաբար կը շարունակէր իր բժշկական այցելութիւնները աղջկան մօտ :

Օր մը, կէս օրէն բաւական ետքը, տակաւին ճաշի չէր եկած : Ճիշդ կէս – օրին ճաշի համար տունը կը գտնուէինք՝ իրարու չսպասելու համար : Տրուած ըլլալով իր ճշդապահութիւնը, արտասովոր բան մըն էր եղածը : Ես գրեթէ մտահոգ՝ իրեն կը սպասէի ճաշասեղանին գլուխը :

Վերջապէս եկաւ : Բոլորովին անսովոր՝ իրեն համար, անխօս էր : Տքնութենէ դեռ նոր դուրս եկողի մը յոգնածութիւնը ունէր դէմքին արտայայտութիւնը : Յայտնապէս չարչարուած էր : Սեղանին վրայ բան չխօսեցաւ : Երրորդ մը կար մեզի սեղանակից : Երրորդը մեկնելէ ետք, երբ առանձին մնացինք, խոստովանելու պահանջէն ճնշուած մէկու մը երկչոտութեամբ սկսաւ պատմել ինծի թէ ինչպէս դարմանուող Թուրք աղջկան հօրը կողմէ տուն կանչուելով՝ վար դրուած էր երկու ժամ : Ակիրատը նկարագրած էր թէ ինչպէս հայկական ջարդերը կը կատարուէին կատաղօրէն, թէ ամէն օր նմանօրինակ հրամաններու կը սպասուէր Զանդըրըի Հայերուն համար : Հետեւաբար, խանդաղատանքի իր զգացումները պարզելով տոքթէօրին՝ կը համոզէր զինքը որ ընդունի մահմետականութիւնը, քանի ուշ չէր : Պտըտցուցած էր զինքը տանը բոլոր մութ անկիւնները եւ խորհրդաւոր նկուղները, յետոյ հրամայած էր ջատուկ մօրը որ համբուրէ տոքթէօրին ճակատը եւ յետոյ արտօնած որ մեկնի, հրաւիրելով որ մինչեւ 24 ժամ զինուորագրութեան ճիւղի նախագահին դիմէ, իր կրօնափոխ ըլլալու փափաքը յայտնէ :

Հետեւեալ օրը Պայրամ էր :

Տոքթ. Սեւակ պատմեց թէ ի՛նչպէս աշխատած էր որ անողոք Թուրքը նման պահանջ մը չներկայացնէ իրեն, թէ ինք ո՛րքան կը սիրէր կեանքը իր զաւակներուն համար, ուստի չէր ուզեր մեռնիլ : Մեկնած առեն, Թուրքը նորէն շեշտած էր թէ սպասուած հրամանը կրնար նոյնիսկ քսանըչորս ժամէն առաջ հասնիլ, հետեւաբար պէտք էր աճապարել :

Կարելի չէր անտարբեր մնալ սպառնալիքին դէմ, որովհետեւ տեղեակ էինք եղեռնին համատարած թափալումին : 3 – 4 օր առաջ Ընկիւրի իր երկու հազարէ աւելի Հայերը զոհ տուած էր : Մենք որոշումը տալու համար չմտածեցինք իսկ : որովհետեւ մէկ հատիկ էր ան : Սեւակ երբեք իրմէ սպասուած դիմումը չկատարեց : Մեր ընկերները խուճապի չըմատնելու համար, գաղտնի պահեցինք միջադէպը, մեզի գաղտնեկից առնելով միայն Տիրան Քէլէկեանը :

Մեր հոգիներուն վրայ սկսաւ թեւածել մահուան սարսափը : Մեր բնակած տունը քաղաքին եզերքն էր : Որոշեցինք քաղաքին մէջ փոխադրուիլ եւ գացինք տեղաւորուիլ մեր դժբախտ մեկնող ընկերներէն թափուր մնացած տուն մը :

Այս վերջիններէն մէկուն ժառանգը մնացած էր Սեւակին՝ տարաշխարհիկ թռչուն մը, որու տեսքը չարագուշակ կը թուէր ինծի : Երբեք չեմ տեսած թըռչուն մը, որ այնքան եղերականութիւն արտաշնչէ իր փետուրներէն, որքան այդ անհամեմատօրէն փոքր գլխով թըռչունը : Մանաւանդ զգացած էինք արդէն իր առաջին տիրոջ եղեռնին նշաւակ ըլլալը : Ան ալ մեկնած էր առաջին կարաւանին հետ :

Զանդըրըի Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարին ջանքերով, տեղւոյն միւթէսարըֆը, Ասաֆ պէյ, ուրիշ տեղ փոխադրուեցաւ, որովհետեւ յայտնապէս Հայերու հանդէպ բարեացակամութիւն ցոյց կուտար : Փոխանորդաբար յաջորդեց Քասթեմունիի վիլայէթին ոստիկան զինուորներու ընդհանուր հրամանատարը : Կուսակալութենէն դեռ չէր հեռացուած Րէշիտ փաշան :

Սեւակ փոխ – միւթէսարըֆին հետ բարեկամ էր դարձած : Շատ անգամ երեկոները կառավարչատան մէջ անոր մասնաւոր սենեակը կ'երթար օղի խմելու : Թռչունին մասին չարագուշակ խորհրդածութիւններէս թելադրուած, իրիկուն մը մորթեց իր անձին չարաբախտութիւնը փարատելու համար, եւ խորովել տալով տարաւ միասին, օղիի աղանդեր ըլլալու համար փոխ – միւթէսարըֆին հետ :

Երկրորդ կարաւանն ալ մեկնեցաւ : Ողջերթի գացինք, վերադարձին՝ հրաւիրուեցանք կառավարչատուն : 37 հոգի մնացած էինք, մեր մէջ հաշուելով Սեւակը, Վարուժանը, Քէլէկեանը : 37 հոգինոց ցանկ մը եկած էր, ասոնք ազատ պիտի արձակուէին եւ Պոլսէն զատ արտօնուած էին իրենց ուզած տեղը երթալու :

Այս ցանկին մէջ չէին հինգ հոգիներու անունները, ընդ որս՝ Վարուժան եւ Սեւակ : Անմիջապէս Վարուժան եւ Սեւակ հեռագիր ըրին իրենց ընտանիքներուն, որպէսզի մեր ցանկին միացուին : Մինչ այդ, Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարին ջանքերով, որոշուեցաւ այդ հինգ հոգին փոխադրել Այաշի մեր ընկերներուն մօտ : Զանդըրըի մէջ աքսորական պիտի չմնար : Այդ շրջանին սակայն Այաշ աքսորական մնացած չէր :

Սեւակ, օգտուելով կառավարիչին հետ մտերմութենէն, փոխադրութիւնը յետաձգել տուաւ երկու – երեք անգամ, սպասելով հեռագրին պատասխանին :

Վերջապէս 1915 Օգոստոս 13/26, Հինգշաբթի առաւօտ, հինգ հոգին երկու կառքով ճամբայ ելան : Կ'ընկերանային մէկ հեծեալ ոստիկան եւ մէկ զինուոր : Միւթէսարըֆը ամէն բարեացակամ կարգադրութիւն ըրած էր Սեւակն ու ընկերները ողջամբ հասցնելու համար Այաշ : Սեւակին կառապանն ալ միւթէսարըֆին Քասթեմունիի կառապանն էր, որ դիպուածով Զանդըրը եկած էր եւ որու յանձնուեցաւ Սեւակը՝ Միւթէսարըֆին խիստ հրամաններով որ ապահով հասնի Այաշ :

Մեկնումի գիշերը շատ մռայլ չանցաւ : Օգտուելով մեր խոհարարուհիին կարողութենէն, Այաշի մեր ընկերներուն համար քաղցրաւենիք պատրաստեցինք : Մասնաւորաբար Սիամանթոյին համար պատուոյ կտորներ սահմանեցի, որովհետեւ շատ կը սիրէր քաղցրաւենիքը :

Շատ ուշ պառկեցանք եւ շատ քիչ քընացանք : Կանուխ ոտքի վրայ էինք : Երազին մէջ Սեւակ տեսած էր կինը՝ բոլորովին նիհարցած եւ տգեղցած, իսկ անդրանիկ մանչ զաւակը անօրինակ կերպով մեծցած եւ գեղեցկացած : Երազին հաւատացողները չարաբախտութիւն համարեցան այդ երազը :

Կառապանը եկած էր, շատ ժամանակ չունէինք խորհելու եւ ճամբայ ելանք դէպի մեկնողներու ժամադրավայրը, քաղաքին կամուրջը : Անլուսին, օգոստոսեան պայծառ երկինքի մը տակ, մութը չճեղքուած յանձնեցինք ընկերները :

Նոյն իրիկունը, ժամը 12ին Թիւնէյէն հեռաձայնով Զանդըրը հասաւ անոնց սպանութեան լուրը : Տեղւոյն ոստիկան զինուորներու հրամանատար Նուրէտտին եւ Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղար Օղուզ քըքիջով կ'ընդունին զոյժը :

Գիշերը փոխ – միւթէսարըֆը, կատղած, կը կանչէ Նուրէտտինը եւ ծանր կասկածներ կը յայտնէ, իր բարեկամին սպանութեան համար : Կուսակալը ձեւական հետապնդումներ կը կատարէ եւ տասնեմէկ խեղճ գիւղացիներ կը բանտարկէ :

Հետեւեալ առաւօտուն, Պոլիսէն կը հասնէր հեռագիրը, որ կ'արտօնէր մեր ցանկին միացնել հինգ հոգին : Բայց տեղեկացանք նոյնպէս որ Չէթէ Արապաճի Իսմայիլ, մեր ընկերներուն Թիւնէյ հասնելէն երկու ժամ առաջ, երեւցած է եղեռնին վայրը՝ գիւղացիներու գլուխը անցած :

ՄԻՔԱՅԷԼ ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

> «Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի եւս յիշեսցի» : Չէ՛, դուք հայ ազգը ջնջել չէք կրնար : Միայն հայ ազգը կրնար ինքզինքը մեռցնել, երբ մեռցնէ իր հաւատքը, մեռցնէ իր սէրը, այն ատեն թշնամին կ'ըլլայ կատարելապէս յաղթական, եւ մենք երբեք պիտի չկարենանք *Սգատօնը* փոխել *Փառատօնի*, բայց այժմ, հաւատացեալներս, կը կրկնեմ, դուք չէք մեռնիր, եթէ չմեռցնէք ձեր հաւատքը, եւ ձեր սէրը՝ Աստուծոյ եւ ընկերին :
>
> Հ. ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿ. ԿՈԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Ի՞նչ է պատահել, — հարցնում էին գիւղացիք միմեանց իբրեւ կարեւոր նորութիւն :

— Զատոյի աքլորն է կռւում :

— Ո՞ւմ աքլորի հետ :

— Խոդեդանի :

— Դէ գնանք տեսնենք, — ասում էին ու վազում իրար ետեւից կին, տղամարդ, մանուկ ու ծեր : Վաղ եկողները շարուել էին Օնէի տանձի ծառերի տակ, ոմանք բարձրացել էին ճիւղերին : Շատերը թխադոյն պատուածներին պառկած նայում էին ներքեւ, իսկ ուշ եկողները շարուել էին ձորի պռկին : Այդ բազմութեան մէջ էին Քեչօն, Ուրաղ Յակոբը եւ Ծաղկանուշը : Եկել էր նաեւ Ախուպի Զատօն : Նա կանգնած էր Օնէի միջին տանձենու տակ, որ գլուխը չցաւար :

Արինօքի ձորաբերանին, Աստուրի խրճիթի առաջ, նոյնպէս մեծ բազմութիւն էր հաւաքուել : Այնտեղ էին Բայազը, Ոսկեհատը, Հեղինէն, փոքրիկ Աշխէնը եւ Լեւոնը : Բայազը տագնապահար նայում էր ներքեւ, մի ձեռքով իլիկը բռնած, միւսով՝ հազիւ զսպելով Լեւոնին, որ մի մեծ քար վերցրած, ուզում էր սպաննել Զատոյի աքաղաղին :

Ձորում ահաւոր կռիւ էր : Պարանոցների փետուրները ուռեցրած, երկու աքաղաղները կատաղութեամբ դրոհում էին իրար վրայ : Կցահարում էին միմեանց, ետ – ետ էին քաշւում, մի պահ վզները երկարած, մոլեգնաբար նայում էին մէկը միւսին եւ, վերստին մօտենալով՝ բախւում էին իրար : Նորից էին հանդարտւում եւ նորից իրար զարկուելով բարձրանում էին օդը : Բոլորն էլ սրտատրոփ սպասում էին, թէ ո՞ւմ աքլորն է յաղթելու :

— Ի հարկէ Բայազի աքլորը կը յաղթէ, — կանխագուշակում էին ոմանք :

— Զատոյի աքլորի առաջ աքլոր կը դիմանա՞յ, — պարծենքոտութեամբ յայտարարում էին աղայի կողքին կանգնած գիւղացիներից մի քանիսը : Նրա ազգականներից մէկը նոյնիսկ ձեռքի մատների վրայ բարձրաձայն հաշւում էր, թէ Ախուպի տան աքլորը քանի աքաղաղների էր փախուստի մատնել իրենց գիւղում :

— Նոյնիսկ էս ձորի կատուները վախենում են Զատոյի աքլորներից, ո՞ւր մնաց թէ մեր հաւերը դիմանան դրանց թափին, — ասում էր նա :

Զատօն գտնում էր, որ եթէ Ախուպի աքլորը պարտուի, իր անուան վրայ սեւ բիծ կ'ընկնի : Ամէնքը հեգնանքով կ'ասեն. «Ինչ աղա է, նոյնիսկ մի հասարակ չինականի խորոզը նրա աքլորին յաղթեց» :

— Հիմա կը յաղթի, հիմա կը յաղթի, — ոգեւորութեամբ գոչում էր Բայազը, աւելի ու աւելի ներքեւ կռանալով :

Եւ, իսկապէս, նրա աքլորը յանկարծ անցաւ ձորը եւ Զատոյի աքաղաղին հալածեց մինչեւ Օնէի տանձենիները : Նա այնպիսի քաջութեամբ էր կցահարում, որ անկարելի էր դիմադրել : Զատոյի աքաղաղի բմբուլները ներկուել էին արիւնով, նրա կատարից եւ կտուցից արիւն էր կաթում, արնաշաղախ փետուրները պոկուելով ընկնում էին ժայռերի վրայ : Այլեւս կասկած չէր մնում, որ Ախուպի տան խորոզը շուտով շունչը կը փչէ : Նա նոյնպէս ճիգ էր անում մի կերպ ազատել կռիւը, բայց Բայազի աքլորը խափանում էր նրա փախուստը, կարծես կամենալով մի բնազդական գրոհով վերջ դնել այդ ամբարտաւան աքաղաղի գոյութեանը, որից դողում էին գիւղի գըրեթէ բոլոր աքլորները : Զատօն զայրոյթից սպրդել էր, ամօթից չէր իմանում ինչ անի : Ամէնքը նրան էին նայում : Կարծես պարտուողը ոչ թէ իր աքլորն էր, այլ ինքը :

Ախուպի տան համար ստեղծուած այս ընդհանուր տագնապի պահին, որտեղից որտեղ, կռուի ասպարէզ նետուեց մի գէր, խոշոր աքաղաղ : Դա Ախուպի տան սեւ խորոզն էր, որ Զատոյի թոռները գաղտագողի բերելով արձակեցին կռուի մէջ : Բայազի աքլորը միայնակ սկսեց մաքառել Ախուպի տան երկու աքաղաղի դէմ : Նա խիզախօրէն մերթ մէկի, մերթ միւսի կրծքին հարուածներ տեղալով, մինչեւ ձորի պռունկը հալածեց դրանց, կռիւը տեղափոխելով Օնէի տանձի ծառերի տակ : Աքաղաղները, իրար բախուելիս, այնպիսի բարձրաթռիչք էին կատարում, որ Զատօն եւ իր կողքի միւս հանդիսատեսները գլուխները ետ – ետ էին տանում՝ նրանց թեւերից պաշտպանուելու համար :

Ամէնքը հիացած էին Բայազի աքլորի անօրինակ քաջութեամբ, որը թէեւ ցածրումն էր գտնւում, բայց համարձակօրէն ետ էր վանում Ախուպի տան աքաղաղների համատեղ գրոհները :

Սակայն շուտով դրութիւնը փոխուեց : Զատոյի աքաղաղները վերեւից յարձակման անցան եւ աստիճանաբար դէպի ձորը շպրտեցին իրենց յանդուգն ախոյեանին :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Եաղլեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Եաղլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱԶՆԻՒ ԵԱՂԼԵԱՆԻ

քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին: Կը հրաւիրուին յանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մարի Գասապեան եւ զաւակները (Սարսէլ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10·45, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԹԻՆ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ամբողջ օրը եւ Ապրիլ 25էն 30, իրիկունները ժամը 6էն 10, Միութեան սրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ա. յարկ:

Փարիզի Հայութիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ յիսունամեակի առթիւ սարքուելիք ընդարձակ ցուցադրութեան մը նախապատրաստութիւնն է:

Կարեւոր.— Ծոխացնելու համար հաւաքածոն, կը լուսանկարուին միութեան փոխ տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Յակոբ Տօլպաշեանէ՝ դրասեղանի վրայի արժէքաւոր կազմած մը: Նոր Սերունդէն՝ Լարուս Իւնիվերսէլ (Երկու հատոր), Պ. Անտրէ Պաղտասարեանէ՝ Փոքր Լարուս մը, երեք հատոր գիրք, սեղանի երկու ծածկոց, երկու մեծ եւ 12 սեղանի անձեռոց:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Բարթող Սարգօշեան իր տղուն ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 20 ֆրանք «Յառաջ»ի, 30 Ֆր. Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին, 30 Ֆր. Իսիի Խրիմեան դպրոցին, 20 Ֆր. Իսիի Կապոյտ Խաչին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ, այս շատ կարեւոր ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին: Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ֆուայէ Փրոթեսթան, Րիւ Պալզաք:

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, շարժանկարով պիտի ցուցադրուի Կ. Խաչի Ժիւրայի կայանի գունաւոր ժապաւէնը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգոսի. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը:

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ: Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ:

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

« Au Pavillon Bleu »

(BORD DE SEINE)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —

NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Ուրբաթ (24 Ապրիլ) ժամը 20·30ին Քատէի սրահը, Րիւ եւ մեթրօ՝ Քատէ: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Պ. Պ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Պ. ՔԱՄԹԱՆԻԷ (սրինգ), Օր. ԷԼԻԶԱՊ ԷԹ ՊԻՆՈՇ (տաւիղ), Օր. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ): Կ'արտասանէ Օր. ԹՕՓ ԱԼԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)

Ընկերակցութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Խօսնակ.— ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24ին ժամը 21ին Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՁՈՄ):

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքներուն:

Կը Նախագահէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Առաջնորդ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմին)

Կը խօսի
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Ալիս Շամիրեան, Մարի Սիմոնեան, Օր. Արզումանեան, Պ. Պ. Ս. Տէրոյեան եւ Ժ. Գասպարեան (Արմենիա երգչախումբէն):

Արտասանութիւն.— Գալուստ Պապեան, Օր. Է. Եղիկեան, Աղաւնի Մուրատեան եւ ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Կենդանի պատկեր Հայ Արենոյշներէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շամիրեանի:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի մեր հայրենակիցներէն անխտիր ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար մեր մէկ միլիոնէ աւելի անմեռ զոհերուն յիշատակը:

Կը խօսի ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պորտոյի Մուրատ խումբը կ'ոգեկոչէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը, այս Կիրակի ժամը 15·30ին, Առլաֆ Սոլֆերինօ սրահը, (235 Րիւ Մունէյրա):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին բաց է այս Ուրբաթ (Ապրիլ 24) ժամը 15էն 17: Ժամը 16ին Սերովբէ Արք. հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

ՊՈՐՏՕ

Գրիգոր վրդ. Խաչէրեան հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, Պորտոյի Սէնթ – Մառի տը լա Պասթիտ եկեղեցւոյ մէջ, 64 Ավընիւ Թիէր, Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ապրիլ 26ին, Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Ա. պատերազմին ընթացքին Ֆրանսական ճակատը ինկած հայ ռազմիկներու եւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութեան:

SACRÉ - CŒUR

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16·30ին Մոնմարթրի Սաքրէ – Քէօր Մայր–Եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Կիրակի Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.Ի նախագահութեամբ, ոգեկոչելու համար Ապրիլեան Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը: Յաւարտ պատարագի Առաջնորդին ձեռամբ պիտի կատարուի երկու երիտասարդներու (Վահան Յակոբեան եւ Գրիգոր Սարգիսեան) Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը:

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 15·30ին, Օթէլ Սքրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ Փլէմանս:

Հովանաւորութեամբ՝ յանձնախումբի նախագահ՝ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ:

Կը խօսին.— Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր (Մարսէյլ եւ Նիս):

Մուտքը ազատ է:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ: Ապրիլ 25ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգային Միութեան, Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, մասնակցութեամբ՝ երեք [illegible] րանուանութեանց ներկայացուցիչներու

Սալ տէ Ֆէթ

Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն նաեւ՝ Տարօն Արեւ[illegible] Ճէրէնեան եւ Տոքթ. Գոհարեան (ֆրանսերէն) եւ Պ. Աբրահամեան՝ Ազգ. Միութեան կողմէ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ Լիոնի [illegible] գաղութին: Այս Կիրակի կէսօրէ [illegible] ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից Ազգ. սրահը, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն Ազգ. Միութեան, [illegible] րանուանութեանց ներկայացուցիչները:

Ուղերձով կը մասնակցին նաեւ՝ Հայագիտ. Ուսմանց Կեդրոնը, Հ. Յ. Դ., Նոր Սերունդը, ԺԱՖը, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերը:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր որուն կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը ղեկ. Պ. Օֆլազի:

Մուտքը ազատ է:

× Առաւօտուն ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին:

×

ԼԻՈՆ

ԶԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկէս միլիոն Ապրիլեան Նահատակներու համար, Ֆուրվիէրի Բլրանիստ հոյակապ տաճարին մէջ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայ հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի 1915ի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին նուիրուած Պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու Միութիւնը, հրաւիրուած է [illegible] ձին, արծարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը, Ուրբաթ Ապրիլ 24ին, ժամը 18·30ին: Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ յարգելու մէկուկէս միլիոն անշիրիմ նահատակներու յիշատակը:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ միութեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս Կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ 24, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը:

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆ Կը խօսի.— Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ.—

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (զաւեշտ)

Հայկ. պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Սարգիս Չէօրէքճեան, Օր. Էլիզ, Շաքէ եւ Շաhէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղիկեան, Վերժինէ եւ Վանիկ Նազարեան:

Ժամը 20էն կէս գիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին:

Տոմսերը ապահովել.— Պ. Վարդան Պանտիկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը (62·92–32) Յովհ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն (20–05–78), Մեսրոպ Շահինեան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի, Պետրոս Նավարեան, 60 Րիւ տը լա Փալի, (59 – 57 – 70):

×

Վիէնի մէջ՝ Մայիս 2ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 25 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 25 AVRIL 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9994

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 9994

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցները վաղը՝ կիրակի՝ կը տօնեն Վասպուրականի յաղթապանծ հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը, Ապրիլեան Եղեռնի սգահանդէսէն երկու օր վերջ :

Վանի կռիւները քանի մը օրով կանխած էին Ապրիլ 11/24ը :

Հրէշ Թալէաթ եւ Իթթիհատի ոճրածին վոհմակը իրենց դիւային ծրագիրը արդարացնելու համար պատրուակ կը բռնէին Վասպուրականի Հայերուն ապստամբութիւնը :

Կուսակցութեան գործակալները մինչեւ Անատոլուի յետին գիւղերը ղրկուած էին՝ մոլեռանդ խուժամ Թուրքերը գրգռելու համար «կեավուր» Հայերուն դէմ, որոնք յանդգներ էին զէնքի դիմել՝ «պէյլիք» ստանալու համար :

Այս գրգռիչ քարոզչութիւնները իրենց տխուր դերը պիտի կատարէին 1915էն սկսեալ, սրելով Ջարդարար Թուրք ամբոխին ատելութիւնն ու թշնամանքը :

Ո՞վ էր պատասխանատուն Վասպուրականի դէպքերուն :

Միթէ՞ կարելի է հերքել պատմական փաստերը :

Ապստամբական դրօ՞շ պարզեցին Հայերը առանց պատճառի, թէ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին՝ ոչխարի պէս մորթուելու համար, Ջուրը ձգելով Թուրքերու կանխամտածուած դաւադրութիւնը :

Կովկասեան ճակատին վրայ կռիւները կը սաստկանային օրէ օր : Օսմանեան «Մեծագոր» բանակի մէհմէտճիքները հազարներով զոհ կ'երթային ո՛չ միայն ռուսական ռումբերուն եւ գնդակներուն, այլ եւ ցուրտին, սառնամանիքին, անօթութեան ու համաճարակներու : Ու կը բռնէին նահանջի ճամբան :

Գաղտնիք չէր, որ հայ զինուորներ ու կամաւորներ կային ռուսական բանակի շարքերուն մէջ, կռուելու համար յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի :

Վանը իբրեւ սահմանակից Ռուսիոյ, իր հայկական հոծ բնակչութեամբ փուշ մըն էր՝ ցցուած Թուրքերու աչքին :

Անհրաժեշտ էր անվտանգ դարձնել զայն, թրքական ծանօթ մեթոտով, — ջարդ :

Այդ նպատակով է, որ Վանի կուսակալ նշանակեցին Պարսկական ճակատի հրամանատար Ճէվտէթը՝ 1915ի գարնան սկիզբը :

Այս արիւնարբու գազանի առաջին գործըն եղաւ երեք հազար զինուոր պահանջել Հայերէն : Ցետին միտքն էր հայկական այդ ոյժը ղրկել կռուող ձեռքերէ :

Այդ օրերուն Շատախի մէջ ծագած դէպք մը կարգադրելու պատրուակով Ճէվտէթ Ապրիլ 3ին Վանէն ճամբայ հանեց Իշխանն ու երեք ընկերները : Յաջորդ օրը ղարանակալ հրոսակներ դաւադրաբար սպաննեցին չորսն ալ Հիրճին գիւղին մէջ :

Ապրիլ 4ին ենդգամութեամբ ձերբակալուեցաւ Օսմանեան երեսփոխան Ա. Վռամեան, որ պալատ հրաւիրուած էր Ճէվտէթի կողմէ : Հրաւէրին չէր պատասխանած Արամ, կռահելով դիւային դաւերը :

Ապրիլ 7ին Թուրքերու յարձակման ենթարկուած հայ կին մը պատիւը պաշտպանող երկու հայ զինուորներու վառօրէն սպանութիւնը յորդեցուց բաժակը : Քաղաքին ու Այգեստանի միջեւ յարաբերութիւնները կտրուեցան : Թուրքերը պաշարեցին Այգեստանը, դիրքերը հըրդեհ ծագեցաւ քանի մը տեղերէ :

Կենաց եւ մահու օրեր էին :

Շուրջ մէկ ամիս օրհասական կռիւ մղեց Վանեցին, պատահական զէնքերով եւ

ԿԱՆՉ

Երէ կա՛ս, Աստուած եւ չես ստեղծել
Արտասուք ու լաց, հեծել, անիծել,
Թէ չար նախանձի թոյնով մահացու
Դու չես փարակել պարզութիւնն հոգու,
Թէ դու չես ասել որ կեանքը այսպէս
Լինի անսպառ տանջանքի հանդէս,
Մեղմացրու մարդկանց կիրքն ամբարտաւան,
Երէ Աստուած ես դու խաղաղութեան :

Տէր արագահաս, Աստուած արդարի,
Ո՞ւր ես, երէ կա՛ս, ես աղօթք արի.
Բայց սրածութեան ահարկու ձայնից,
Խլացաւ անդորր, իմ աղօթքն անբիծ,
Եւ ես վայրենի կրքից զազրացած,
Ամբարիշտների քարերից փախած,
Քո անուան յոյսով կռուեցի երկա՛ր,
Պարծեցայ քեզմով, սակայն դու չեկար :
Էլ ինչո՞ւ եմ ես տառապում այսքան
Երէ Աստուած ես դու արդարութեան :

Ինչո՞ւ տակաւին չես պատժում չարին՝
Ո՞ւժդ է պակասում, թէ՝ չե՞նք աղերսում,
Թէ չարագործին դու չես տուել սուր
Որ խաղաղ հոգին սարսափի ի զուր,
Թէ դու չգիտես որ այստեղ, երկրում,
Մարդը ժպտերես, մարդ է յօշոտում,
Դէ՛հ, արի ու տե՛ս, զարկիր ու տանջիր
Երէ Աստուած ես դու վրէժխնդի՛ր...

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ

«ԱՉՔԻ ՓՈՇԻ ԿԸ ՆԵՏԷ» Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Մինչ Մակարիոս Արք. հաշտարար առաջարկներ կ'ընէ կղզիին Թուրքերուն : Անոնք ալ կ'ըսեն թէ Մակարիոս Արք. աչքի փոշի կը նետէ եւ պարզապէս քարոզչութիւն է :

Նախագահին «խաղաղութեան ծրագիրը» հետեւեալն է .—

Ա) Ընդհ. ներում : Ոչ մէկ Թուրք ըմբոստ պիտի հետապնդուի :

Բ) Քանդել բոլոր ամրութիւնները :

Գ) Կառավարութեան ծախքով, վերահաստատել բոլոր անոնք որոնք պարտադրուեցան լքել իրենց օճախները եւ այսօր կ'ուզեն վերադառնալ :

Մակարիոս Արք. յայտնեց թէ եթէ Թուրքերը մերժեն այս պայմանները այդ կը նշանակէ թէ խաղաղութիւն չեն ուզեր «կասկած չունինք թէ կիպրացի Թուրքերուն դիրքը կախում ունի Անգարայի կառավարութենէն : Եթէ այս վերջինը պնդէ պարտադրելու համար կղզիին բաժանումը զինուորական միջամտութեամբ մը, կը դիմադրենք մինչեւ վերջին մարդը : Թրքական ներխուժում մը պարզ պտոյտ մը պիտի չըլլայ այլ՝ պատերազմ մը որ արձագանքներ կ'ունենայ բովանդակ աշխարհի վրայ :

Բոլորին կարծիքն այն է թէ Թուրքերը տրամադիր չեն համաձայնելու եւ լեցնելու այն փոսը որ կայ Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ եւ որ օրէ օր կը խորանայ :

Կռիւները կը շարունակուին կղզիին մէջ, շատ բուռն բախում մը տեղի ունեցած է յիսնեակ մը Թուրք եւ բրիտանացի զինուորներու միջեւ : Երկուստեք վիրաւորներ կան :

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած է երկիւղած բազմութեամբ մը, եկած իր վերջին յարգանքը մատուցանելու հանդէպ մարդու մը որ ամբողջ կեանքը ապրեցաւ իբրեւ իրաւ Հայ :

Վարդերու տակ թաղուած դագաղին շուրջ պատուի կեցած էին, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտուհիները : Տպաւորիչ արարողութեան կը նախագահէր Սերովբէ Արք. իր շուրջն ունենալով քահանայից դասը :

Առաջին դամբանականը արտասանեց Սերովբէ Արք. որ նախ յիշեց Պօղոս Առաքեալին խօսքերը ապա ծանրանալով Վահագն Իչգալացեանի վրայ՝ վեր առաւ անոր մէջ դաստիարակիչը, ուսուցիչը եւ ներկայացուցիչը սերունդի մը որ ի սպառ ծառայեց հայ մշակոյթին : Կարճ խօսքերով, Դպրոցասէրի տնօրէնուհի Օր. Լ. Գարագաշեան վարժարանի ցաւն ու վիշտը յայտնեց ապա ողբացեալին յիսուն տարիներու ընկերն ու բարեկամը՝ Սեդրակ Քարեան ներկայացուց անոր կեանքն ու գործը :

նախնական միջոցներով ու տարբեր յաղթանակը :

Փրկուած էր Հայուն պատիւը :

Դաւադիր թշնամին պարտուած բռնեց անփառունակ նահանջի ճամբան :

Մայիս 3ին ու 4ին նաւերով փախան Թուրքերը սարսափահար : Հայերը գրաւեցին զօրանոցները եւ կրակի տուին :

Մայիս 5ին Վանեցիներու խանդավառ եւ հպարտ ցոյցերուն մէջ քաղաք մտան Դրոյի, Քեռիի, Համազասպի եւ Խեչոյի կամաւորական գունդերը Վարդանի հրամանատարութեամբ :

Այդ օրը փառապանծ էջ մը եւս գըրուեցաւ Հայոց պատմութեան մէջ անջընջելի տառերով,— Վասպուրականի հերոսամարտը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ

Ամբողջ Վասպուրականը ոտքի կանգնեցաւ, վառ պահելու համար իր արեւը՝ Ազատութեան շողերուն տակ :

Անձնուէրները ամեհի պատնէշներ կանգնած էին իրենց բազուկներով, մղելու համար գոյամարտը : Ճակատ ճակատի եւ ակն ընդ ական :

Այլ եւս ոչ ես ու դուն, ոչ աս ու ան : Ոչ տարիք, ոչ ալ դասակարգ : Ոչ սեռ, ոչ ալ դիրք :

Մէ՛նք,— *բոլոր տրամադրելի ուժերով :*

Կրա՛կ ամէն ուղղութեամբ : Ռազմական բոլոր միջոցներով եւ հերոսական խոյանքով :

Երբ առաջին գնդակը որոտաց, թըշնամին խուճապի մատնուած էր արդէն, եւ կը մոլտար անզօր կատաղութեամբ : Որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր, թէ երէկուան բայան *պարտութեան պիտի մատնէր ամբողջ բանակ մը, դիրքեր գրաւելով՝ յուսահատական քաջութեամբ :*

Հրամանատարը ինք, անարդ, դաւադիր եւ արիւնարբու հրէշ, փրկութիւն կը փնտռէր անպատիւ նահանջով մը :

Ինք որ Իշխանի եւ երեք ընկերներուն արիւնը լակած էր դեռ երէկ, եւ, դէպի սպանդանոց առաջնորդած՝ Վռամեանը :

« Ա՛խ, Վասպուրական, աշխարհ Հայաստան »...

Ահա նորէն փոթորիկ մը : Թերեւս վերջինը :

Այնքան դար լացիր, եւ այժմ վառօդին ծուխն է որ պիտի ցամքեցնէ արցունքներդ :

Վատ է թշնամին եւ անողորմ :

Զա՛րկ, որպէսզի չինարար բազուկդ կարենայ գործել ազատ ու անվտանգ :

Զա՛րկ, եւ թող գազանը լճանայ իր արեան ճապաղիքներուն մէջ, որպէս զի բացուին ազատութեան ճամբաները :

Կա՞րճ տեւեց յաղթանակը :

Ոչի՛նչ : Քառասուն տարի ետքն ալ, պատմութիւնը կ'ըսէ .

— Ժողովուրդ մը կար մօտաւոր Արեւելքի լեռներուն մէջ, Արարատի ստորոտը :

Ճակատագրական պահու մը, այդ ժողովուրդը գերագոյն գոյամարտը մղեց իբրեւ մէկ մարդ, փշրելով արիւնազանդ բռնակալութեան մը ժանգոտած շղթաները :

Ան Ազատութեան եւ ստեղծագործ Աշխատանքի դրօշը պարզեց աւերակներու վրայ : Եւ երբ կը շարունակէր վարել ու հերկել, ուրիշ դաւադիր մը դաշոյնը խրեց իր կողերուն :

Այդ ժողովուրդին բեկորները, մասամբ Արարատեան դաշտին մէջ հաստատուած, եւ մասամբ ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի, միշտ երկիւղածութեամբ եւ հպարտութեամբ կ'ոգեկոչեն 1915 Ապրիլ-Մայիս ամիսները, իբրեւ ներշնչարան հաւատքի եւ յարատեւութեան :

Ու պիտի ոգեկոչեն դեռ ուրիշ քառասուն տարիներ, այն վստահութեամբ թէ ցորչափ բուն իրաւատէրը չէ վերադարձած, միայն բուեր պիտի վայեն Վասպուրական աշխարհին, ինչպէս ամբողջ արեւմտեան Հայաստանի մէջ :

Երբ ժողովուրդ մը Ազատութեան կամքըն ունի, Աստուած անգամ «Առաւօտ լուսոյ» կ'երգէ :

Շ.

ԱՊՐԻԼ 11-24-Ի ԱՌԹԻՒ (*)

Կեանքի հեւիհեւ վազքին մէջ յաճախ կանգ կ'առնեն մարդիկ՝ զանազան հանգրուաններու՝ իրենց հեւքոտ շունչը վերանորոգելու, առուղանալու եւ կամ հանգրուանին հեղձումէն հարկադրուած՝ իրենց շունչը բռնելով, իրենց սիրտը սեղմելով մեղմի՛ւ ու թեթե՛ւ անցընելու:

Ազգերու պատմութիւնը խնդագին կամ ցաւագին այսպիսի իրերայաջորդ հան-գրուաններու ամբողջութիւն մըն է՝ տարի շրջանակին հետ յարատեւօրէն թաւալող ու թաւալո՛ղ: Քրիստոնէութեան պատմութիւնը իր կարգին նոյն պատկերը կը պարզէ: Բայց, մինչ անոր խրախճանքի հանգրուանը մեզի յոյս ներշնչելու եւ կենսունակութիւն ջամբելու կոչուած է, մեր ազգային պատմութեան հանգրուաններէն մանաւանդ ոմանք, դժբախտաբար, բոլորովին տարբեր իրողութիւն կը ներկայացնեն: Անոնց սեմին մարդուն շունչը կը ճնշուի, սիրտը կը ճմլուի եւ հոգին կը քամուի՝ անցեալի ահաւոր աղէտին դէմ յանդիման, օրհասի սրտապատառ ճիչերուն ունկնդիր:

Ու ներկայ պահը, Քսանըչորս Ապրիլով բնորոշուած, մեր ազգային տխուր պատմութեան շրջանակը կազմող հան-գրուաններէն ամէնէն ահաւորը, ամէ-նէն ողբալին, ամէնէն մահասարսուռը կը բերէ մեզի, երբ մեր արշալուսոյր դը-նացքին մէջ մեր սրունքները կը կթոտին յանկարծ, մեր շունչը կը նուաղի, մեր նայուածքները կը սառին ու բովանդակ սարսուռը ճիւաղային սպանդին մեր ողջ էութենէն կ'անցնի՝ նեարդ առ նեարդ:

Բացէ՛ք պահ մը ձեր մտքին ու հոգիին աչքերը եւ նայեցէ՛ք:

Նայեցէ՛ք եւ տեսէ՛ք ամպարագիծ Տէր-Զօրը՝ շողխացող արիւնով ողողուած ու յագեցած, եւ վայրագօրէն փշրուած մարմիններովը ծածկուած մեր բիւրաւոր նահատակ քոյր – եղբայրներուն, ծնողքներուն եւ պայլիկ – մամիկներուն: Տեսէք անյագ Եփրատը, արիւնը բերնին ու յղնած՝ բիւրաւոր մարմիններ կուլ տալէն, ալ դուրս կուտայ զանոնք: Տեսէք, ամէնուրեք արի՛ւն, արդարութի՛ւն աղաղակող արիւն: Ամէնուրեք անդամահատուած մարմիններ, խորտակուած գանկեր, սարսափահար, դուրս ինկած նայուածքներ՝ գթութիւն աղերսող, Ապրիլի մէջ ապրում ու կեանք պաղատող, մանաւանդ վրէժ ու անողոք վրէժ փայլատակող նայուածքներ: Տեսէք, տակաւին, հրէշտակային անբծութեամբ մայրեր, քոյրեր ու հարսներ հրէշաբար բռնաբարուած, ծծկեր մանուկներու գանկեր ժայռերու վրայ ջախջախուած ճիւաղօրէն՝ ճիւաղ Թուրքերուն կողմէ:

Ու մեր պատմութեան այս մահասփիւռ տեսարանը պարզող հանգրուանին կ'անճրկինք եւ կը մնանք ընդերկար՝ զգետնուած: Ի՞նչպէս կանգուն մնալ ու նայիլ, ի՞նչպէս շնչել, ի՞նչպէս քայլ փոխել՝ երբ միլիոն նայուածքներ մեր աչքերուն մէջ կ'իյնան, երբ արեան շունչը կը հեղձուցանէ զմեզ, երբ խորտակուած անհամար մարմիններ մեր ոտքերը գետին կը գամեն եւ կիզիչ անապատը արեան ովկիանոս դարձած՝ իր կարմիր ծփանքին մէջ կը գինովցնէ զմեզ: Ի՞նչպէս ներգործել այս գթութի՛ւն, կարեկցութի՛ւն ու կեա՛նք պաղատող նայուածքներուն տակ, արդարութիւն ու վրէժ աղաղակող այլանդակուած շրթներուն յանդիման, երբ աստուածային ուժ պէտք է մեզի՝ մեր մարդկային տկարութեան մէջ:

— Կանգ առնել ու լալ կոծե՞լ, տկարութիւն է ու վատութիւն:

— Անտարբերութեամբ արհամարհել ու քալե՞լ արիւնաթաթախ սուրբ մարմիններուն վրայէն,— անմարդութիւն է եւ նոյնքան ոճիր՝ հաւասար ոճիրին գազանաբարոյ Թուրք ոճրագործներուն:

Երկու պարագաներուն ալ մեր սրբազան նահատակները անէծք ու նզովք պիտի արձակեն մեզի դէմ:

Բայց ի՞նչպէս անցնիլ հանգրուանն այս մթին, արիւնոտ ու մահասարսուռ՝ տարին հեղ մը, առանց առաթուր ընելու ճապաղած արիւնն ու փշրուած մարմինները միլիոն, եւ առանց երբեք վատօրէն ընկրկելու լացի ու կոծի մէջ:

— Անցնիլ, քանի կեանքին ընթացքը կը պահանջէ անցնիլ:

— Անցնիլ, սակայն, գիշերուան եւ առաւօտեան ցօղաթոյր, թեթե՛ւ, փայփայո՛ղ ու գուրգուրացող զով սիւքին, քնքո՛ւշ զեփիւռին թեւերով, առանց անհանգիստ ընելու անոնց ցաւատանջ, փշրուած նշխարները, ընդհակառակն՝ քնքշօրէն օրօրելու զիրենք իրենց երկարաձիգ քունին մէջ եւ շշնջալու իրենց ականջն ի վար, թէ մենք՝ վերապրող հարազատներս իրենց, մեր շունչին ջերմութեամբ պիտի տաքցնենք իրենց ցուրտ մարմինները, մեր տաք սրտին զարկերով կեանք պիտի ներարկենք իրենց եւ մեր հոգի էութենէն հոգի պիտի փչենք իրենց՝ Եզեկիէլեան շունչով, եւ պիտի ոտքի յարուցանենք զիրենք հրաշքովը մեր հաւատքին եւ զօրութեամբը մեր կամքին, իբրեւ հայ ապրելու եւ գոյատեւելու մեր աննկուն կամքին:

Ու ամէն տարի այսօր, մեր պատմութեան այս մթին, արիւնոտ ու մահասարսուռ հանգրուանին, քնքուշ զեփիւռին փայփայանքով մեր շշունջը մեր նահատակներուն ականջին պիտի ըլլայ անհրաժեշտօրէն՝ խոստում եւ ուխտ: Խոստում եւ ուխտ՝ մեր մանուկներուն, մեր նոր սերունդներուն, այսինքն՝ իրենց —նահատակներուն — կացինահարուած արմատէն զեղեցկօրէն ընձիւղած նոր ծիլերուն բառ մը աւելի հայերէն սորվեցնելու, էջ մը աւելի ազգային պատմութիւն բանալու, շունչ մը աւելի հաւատք եւ հայութիւն ներարկելու, դպրանոց մը աւելի ծաղկեցնելու եւ դմբէթ մը աւելի կոթողելու: Մեր նահատակներուն արդար վրէժը լուծելու մեր միակ միջոցը մինչեւ այսօր՝ միայն այս է դժբախտաբար: Այսինքն՝ խօսք մը աւելի հայերէն դնել մեր նոր հասակ առնող փոքրիկներուն շրթներուն, տակաւ աւելի բանալ անոնց միտքն ու հոգին՝ մեր պատմութեան, մեր մշակոյթին, մեր ոգեղէն արժէքներուն, մեր լոյս հաւատքին, մեր աննման պատարագին. ու այս բոլորին տեւական հաղորդութեամբը մեր՝ ազգովին:

Ամէն տարի այս օրը այս սրբազան ուխտը վերանորոգելու առիթ մը ըլլայ թող մեզի համար: Աւելին՝ նոյն այս ուխտը անթերի կատարելու մղիչ զսպանակ մը: Եւ տակաւին՝ առիթ մը նահատակներուն շունչով, հաւատքով եւ ոգիով հաղորդուելու, ապրելու եւ գոյատեւելու համար իբրեւ Հայ՝ սերունդէ սերունդ, ազգային ոգիի նախանձախնդրութեան կայծը միշտ վառ մեր սրտերուն մէջ: Եւ դեռ՝ առիթ մը թաղելու շատ խոր՝ մեր ԵՍին բոլոր պզտիկութիւնները, բոլոր ատելութիւնները, բոլոր քէներն ու ժխտական տրամադրութիւնները, եւ փոխարէն եղբայրական փոխադարձ սիրոյ զեղումով տոգորուելու, եւ իբրեւ նոյն նահատակ ժողովուրդին զաւակները՝ մէկ տիրտ եւ մէկ հոգի ապրելու, ստեղծագործելու, յառաջ երթալու միշտ հայօրէն՝ նահատակներու հարազատ արիւնին տրոփին կշռոյթին մէջ: Վասն զի, ինչպէս որ Քրիստոս պատարագուեցաւ որպէսզի մարդկութիւնը հոգեկան յաւերժ կեանք ունենայ, այնպէս ալ միլիոն Հայեր զոհագործուեցան որպէսզի Հայութիւնը հայկակա՛ն կեանք ունենայ, հայօրէն ապրի եւ հայօրէն յաւերժանայ:

Ու հաւատացէք, այսօրուան խորհուրդը այս մերձեցումով միայն տարողութիւն կը ստանայ, սրբազան նահատակները խաղաղ ու անդորր կը հանգչին, իրենց սուրբ յիշատակը կ'օրհնուի եւ իրենց հոգիները կը հրճուին յաւերժին մէջ յաւերժօրէն:

« Յիշատակն նահատակաց Օրհնութեամբ եղիցի »:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

(*) Խօսուած՝ Ապրիլեան զոհերու յիշատակին Կարտան – Պիվէրի մէջ մատուցուած պատարագի ընթացքին:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Մինչ Ապրիլը բնութեան վերազարթնումի ուրախ ամիսն է, Հայուն համար եղերական օրերու յիշատակութեան եղանակ է: Տարեդարձները տարբեր չեն ուրիշ օրերէ, բայց տառապալից անցեալի յուշքը, զոր ժամանակը մեղմացուցած կ'ըլլայ, կը վերակենդանանայ եւ կը խոցէ հոգիդ: Ինչպէս մոռցեր էիր ···

1915 Ապրիլ 24 սեւ թուական: Իրա՞ւ կէս դար անցեր է: Եւ անոնք որ ժամ[...] կամ չափահաս — հարիւր հազարներ[...] տեսան, ապրեցան այդ օրերու ար[...] ւիրքը, իր ուրոյն պատմութիւնը [...] ամէն մէկը:

Պոլսոյ մէջ այն ատեն պատերազ[...] պատճառած մտատանջութիւնը կար [...] այն, եւ ընդհանուրին համար: Հաղո[...] դակցութիւնները ընդհատուած ըլլա[...] կարելի չէր տեղեկութիւն ունենալ եր[...] րին ներսերը անցած դարձած դէպքե[...]

Սկիւտարը մասնաւորաբար հայ մտաւորականներու նախընտրած բնակավայ[...] էր եւ յաճախ խմբական պտոյտներ [...] հաւաքոյթներ կ'ունենային:

Ամէն արուարձանները մէջ հոծ հա[...] յութիւն կար եւ ամէն թաղի մէջ ալ կ[...] սեռ մշակութային մէկէ աւելի միութիւններ: Բայց օրուան կացութեան բերմամբ միայն բարեսիրական գործունէութի[...] ունէին:

Սկիւտար: 1914 Ապրիլ 16/25 կիրակի էր: Ժողով մը տեղի պիտի ունենար [...] ացեալ Ընկերութիւններու, օրակարգ [...] նենալով կարօտեալներու ուտեստի [...] բաշխում եւ ուրիշ յարակից խնդիրներ:

Հետզհետէ կը հասնին անդամները [...] լայլած երեւոյթով: Զարհուած կ'ըսեն: « Գիտէ՞ք, երէկ գիշեր Սիամանթօն [...] բեր են»: Ուրիշներ կը հասնին: Նոր [...] բեր. «Մ. Շամտանճեանը կանչուեր [...] ոստիկանատուն եւ չէ վերադարձեր» Եկողը նոր անուն մը կուտայ.— «Թլկ[...] դիկն ալ, Տ. Չէօկիւրեանն ալ, Ա. Հայ[...] րիկեանն ալ»: Սահմռկած կը մնան Ի՞նչ նշանակութիւն կրնան ունենալ այս լուրերը: Ճնշիչ տպաւորութեան տակ հապճեպ որոշումներ կը տրուին [...] բակարգի մասին, ամէնքը միաբերան [...] խօսին:

Յանկարծ, թնդանօթի խուլ որոտումներ կը լսուին, հեռուէն, վերին Վոսփորի կողմէն: Ռուսական նաւատորմի[...] դեռ «դէպի տուն» երթալու չարժ[...] չսկսած՝ իջած էր դէպի հարաւ եւ ռմբակոծէր: Տ. Միսաքեան, որ նա[...] գահի հանդամանքով ժողովը կը վարէր « լռութի՛ւն, այլեւս խօսքը թնդանօթին է» կ'ըսէ եւ ժողովը կը ցրուի [...] տպաւորութեան տակ:

Յաջորդ օրերուն մղձաւանջը կը [...] ամէնուն սիրտը: Կ'իմացուի որ հար[...] բաւոր ձերբակալութիւններ եղած են [...] եւնոյն ժամուն: Խօսակցութեան [...] նիւթ չկայ. « Իմացա՞ք Տօքթ. Տա[...] ւարեանը, որ հիւանդի մը համար [...] գար, տարեր են: Զօհրապը, Վարդ[...] իրենց երեսփոխանի հանդամանքով [...] չեն խնայուած: Վաճառականը, [...] տաւորը, արուեստագէտը, [...] Վարդապետը, հայ երաժշտութեան [...] ղափոխականը, Ա. Ցարութիւնեան [...] նախօրօք բանախօսութեան մը հրա[...] ուած էր, բոլորովին անտեղեակ [...] ո՞ր յանցանքին համար փնտռուած [...] թէեւ կը զգուշանար Սկիւտարի իր [...] նէն դուրս ելլելու, իր ծերունի հօր [...] կը բռնեն կը տանին:

Յաջորդ շաբաթներուն տուներէն [...] փողոցներէն սոխպողաբար կը հաւաք[...] բոլոր այն ամուրի գաւառացի երի[...] սարդները, որոնք ուսանելու համար [...] լիս կը գտնուէին, կ'առաջնորդ[...] Հայտար – Փաշայի կայարանը, [...] դէպի սպանդանոց:

Եւ հետզհետէ հասկէ հոնկէ կ'իմա[...] բռնագաղթին ահաւոր պատմութիւ[...] րը, հոգեւորականներու առաջնորդ[...] թեամբ՝ ճամբաներուն վրայ խող[...]

ՄԱԿԱՐԻ ՏՂԱՆ ՄԱՐԳԱՐԸ

Ի հարկէ Մակար ինքզինք ջուրը ձգողը չէր: Իր յուսահատ վիճակն էր, որ կ'ուզէր իր կնոջ հասկցնել:

Այն օրը, սակայն, գիւղի նամակաբերը Մակարին նամակ մը երկարեց: Մակարը ուրախութենէն ինքնիրմէ ելաւ, դղակը բռնեց ու երկու թեւերը երկինք տարածեց: «Փառք քեզ, Աստուած»:

Մակարը անկիւն մը, բացաւ նամակը. դրամ, փոլիշա, չկար: Էհ, ոչինչ, ողջութեան լուրը եկաւ, հէլպէտ դրամին մասին բան մը ըսած է:

— Կնիկ, Մարգարէն նամակ կայ,— յայտնեց տան դաւիթէն:

Մայրը ուրախութենէն նամակը առաւ ու համբուրեց արցունքոտ աչքերով եւ միասին քահանային գացին, որ կարդայ:

Քահանան գաւիթին մէջ եղան կապ կը հիւսէր, երբ Մակարն ու Սարիկը ներս մտան ուրախ:

— Ի՞նչ է, օրհնած. նամա՞կ է եկեր:

— Մարգարէն է, Տէրպապ:

Քահանան ակնոցը դրաւ ու սկսաւ կարդալ.

« Սիրելի Հայրիկ ···»

Մակարի երեսէն հաճելի հով մը անցաւ, ու կնոջ նայեցաւ:

«Մեր նաւը Ատլանտեանի ահեղագոռ ալիքներուն մէջէն կը սուրար՝ զերթ արծիւ բարձրաթռիչ ու լայնաթեւ: Գիշերը աստղերը կը պլպլային կապուտակ երկնամարին վրայ: Անհունութիւն, անհունութիւն: Լուսնկան մերկ կոյսի մը պէս միս մինակ կը մսի: Փոթորիկը իր պատմուճանն էր փախցուցեր »···

Մակարը շուարած հեղ մը կնոջ հեղ մը քահանայի երեսը նայեցաւ:

— Մակար, տղադ բանաստեղծ է եղեր,— ըսաւ քահանան ժպտելով:

— Ի՞նչ ···

— Բանաստեղծ:

Մակարը շատ բան չհասկցաւ:

— Տէրպապ, ղուրպան հոգուդ, էս վաբերը կարդա, տես փարայի մասին բան կա՞յ,— հարցուց Մակար, անհանգիստ ու ջղայնոտ:

— « ··· Ու տեսանք դարերու արգանդէն պեղուած ազատութեան արձանը լուսապսակ, ու շէնքերը բարձրակարկառ ···»

— Վարը, Տէրպապ:

— Օրհնած, էստեղ փարայի մասին բան չկայ:

— « Ծխնելոյզին ծուխերը երկինք կը լիզեն ու կը տարածուին անջրպետին մէջ, ինչպէս կոյսի մը հագած շղարշը»:

Վարը, Տէրպապ, վարը:

— « Միլիոնեփայլ հորիզոնէն »···

Մակար հեղ մը քահանային նայեցաւ, հեղ մը կնոջ, կարծես օգնութիւն կ'աղերսէր:

— Կնիկ, տեսա՞ր տղուդ շնորհքը, վա՞յ աւանակ, վա՛յ:

Ու կառափնատին առջեւ կեցող բանտարկեալին պէս յուսահատ, ձեռքը կ'երկարէր նամակը իր մատներուն մէջ ճըմրթքելու, երբ քահանան լուսանցքին վրայ նշմարեց մանր գրերով յետ գրութիւն մը:

— Կեցիր, օրհնած,— ըսաւ քահանան.

— « Յ. Գ. Թլկանց Մուսեխէն »···

Մակարի աչքերը բացուեցան յանկարծ:

« Թլկանց Մուսեխէն 15 ոսկի առ: Յառաջիկայ շաբթուն փոստին կը յանձնեմ »:

— Ի՞նչ կ'ըսես, տէրպապ,— Մակար չէր հաւատար:

— Հա, Մակար, 15 ոսկին գալ փոստային կ'առնես:

Մակար, ինքնիրմէ ելած, կ'ուզէր քահանան գրկել ու համբուրել: Նամակը ձեռքն առաւ, նայեցաւ, վեր վար դարձուց ու նորէն քահանային երկարեց.

— Ղուրպան, Տէրպապ, էն տեղը հեղ մըլ կարդա՛···

×

Այդ օրը, կէս օրէ յետոյ, Փալանճի

Մակարին բակին մէջ խաղաղութի[...] արեւի առատութիւն կար: Մակար[...] երջանիկ օրերու պէս կոնակի [...] պառկած, նորէն իր հաճելի երա[...] մէջ ինկած էր:

Էհ, ինչքան յղնած էր, ինչքա[...] րոտցած էր երազները, անուշ ու [...] Կինը, Սարիկ, իր շատ մօտը [...] չակը վար էր առեր ու տատմներ[...] ուած փայտէ խոշոր սանտրով [...] սանտրէր, մինչ մեղու մըն ալ [...] գլխակին շուրջ կը դառնար:

Մակար ու Սարիկ այդ օրը ուր[...] մտերիմ՝ հարս ու փեսայ օրերու [...] տրամադրութիւններու մէջ էին ···

— Ես կ'ըսէի, կնիկ,— կը խօս[...] կար,— Մարգար, թշնամին մեր [...] խնդացներ, ախր Մակարի տղան [...] կարի տղան ···

(11 եւ վերջ)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՐԱՐԱՏ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Այս անունով երիտասարդաց կան եռանդուն կազմակերպութիւն մը, մեծ անուն ու վաստակ ունի Թեհրանի մէջ: վարչութիւնը որոշած ըլլալով տօնել կազմակերպութեան հիմնադրութեան քսանամեակը, «Ալիք» կը հրատարակէ իր մէկ աշխատակիցին զրոյցը կազմակերպութեան նախագահին հետ: Այս զրոյցէն կը քաղենք կարգ մը տեղեկութիւններ «Արարատ»ի գործունէութեան մասին .—

— Ի՞նչ նպատակով է կազմակերպուել «Արարատ» կազմակերպութեան 20ամեակի հանդիսութիւնը :

— «Արարատ»ի 20ամեակի հանդիսութիւնները կազմակերպուել են «Արարատ»ի տարիների գործունէութիւնը մեր ժողովրդի լայն խաւերին ծանօթացնելու նպատակով :

— Կարելի՞ է խնդրել որ յիշեալ հանդիսութեանց կազմակերպչական աշխատանքների մասին, մի շարք տեղեկութիւններ տաք :

— «Արարատ» Կազմակերպութեան վարչութիւնը Մայիս 9–14ը, յայտարարել է քսանամեակի Շաբաթ: Այդ հանդիսութեանց ծրագիրը կազմելու եւ գործադրելու համար, կեանքի է կոչուել մի յանձնախումբ :

Յանձնախումբը Քսանամեակի Շաբաթուայ ընթացքում, ամէն օրուան համար խնամուած մի ծրագիր է մշակել :

Առաջին գիշերուայ ծրագիրը պիտի ներկայացուի Իրանի պատկերասփիւռից: Հայերէն եւ պարսկերէն լեզուներով կ'ընթերցուի կազմակերպութեան սոցիալ-ծունէութեան զեկոյցը եւ ապա կը ցուցադրուեն ֆիլմեր կազմակերպութեան կեանքից :

Երկրորդ գիշերը Հայ Ակումբի սրահում պիտի կազմակերպուի մի քոքթէյլ, որին հրաւիրուելու են Թեմիս Առաջնորդը, Ազգային Մարմինների ներկայացուցիչները, Մարմնակրթական Կազմակերպութեան պետական պաշտօնեաները եւ մի շարք բարեկամներ :

Այդ գիշեր, «Արարատ»ի քսան տարիների կեանքում անփոխարինելի կոչման արժանացած անդամները, իրենց շքանշաններով պիտի մասնակցեն քոքթէյլին :

Ներկայիս, պատրաստւում է 40 էջնոց մի բրոշիւր, ուր պիտի ամփոփուի կազմակերպութեանս քսան տարիների գործունէութեան պատկերը :

Յիշեալ բրոշիւրը կազմում է Նորայր Պահլաւունին :

Երրորդ գիշերը «Արարատ»ում տեղի կ'ունենայ կազմակերպութեան նախկին անդամուհիների ընդհանուր հանդիպում :

Այդ երեկոն կարելի է կոչել «Վերյիշումի երեկոյ» :

Չորրորդ գիշերը «Արարատի» սրահում, պիտի կազմակերպուի գեղարուեստական երեկոյ :

Պիտի մասնակցին կազմակերպութեանս բոլոր Միութիւնները, նախապէս պատրաստած իրենց խնամուած ծրագրերով : Կը ներկայացուի կէս ժամ տեւողութեամբ մի վոդվիլ, եւ յետ կ'ունենայ «Արարատ»ի երգչախումբը: Շուրջ մէկ ժամ կ'ունենանք սկաուտական եւ մարզական ծրագիր :

Հինգերորդ գիշերը նոյնպէս «Արարատ»ում, տեղի կ'ունենայ կազմակերպութեան ներկայ անդամ – անդամուհիների ընդհանուր հանդիպումը : Այդ առթիւ եւս մշակուած է յատուկ ծրագիր :

Վեցերորդ գիշերը Հայ Ակումբի սրահում, պիտի կազմակերպուի մի երեկոյթ :

Բացի Կենդր. յանձնախմբից, զանազան աշխատանքների համար կեանքի են կոչուել մի քանի ենթայանձնախմբեր :

Ներկայիս կազմակերպութեան բոլոր անդամ – ուհիները աշխատում են ամէն կերպ օգտակար լինել, այս շքեղ տօնակատարութեան աշխատանքներին :

— Կարելի՞ է խնդրել, որ Միութեան հիմնադրման եւ հիմնադիր անդամների մասին, համառօտ տեղեկութիւն տայիք մեր ընթերցողներին :

— 1940ական Թուերին, Թեհրանում պատանեկան մշակութային հինգ Միութիւններ կային՝ «Լոյս ու միտք», «Արշալոյս», «Րաֆֆի», «Շանթ» եւ «Կայծ» անուններով, որոնց իւրաքանչիւրի անդամների Թիւը հասնում էր շուրջ 25ի :

1944 Թուին, յիշեալ Միութեանց վարչութիւնները, առաջնորդուելով «Միութիւնն ուժ է» նշանաբանով, գտան որ իրենց անդամների ուժերը միացնելով՝ աւելի մեծ նուաճումներ կարելի է կատարել: Ուստի 1944 Յուլիս 4ին, յիշեալ Միութիւնների անդամներից գումարուած մի ժողովում, նախկին միութիւնները չեղեալ համարուեցին եւ հիմնադրուեց «Հայ Պատանեկական Մշակութային Միութիւնը» :

1946ին «Պատանեկական» մակդիրը փոխուեց «Երիտասարդական»ի եւ Միութիւնը կոչուեց «Հայ Երիտասարդական Մշակութային Միութիւն» : Այս Միութեան հիմնադիր անդամների Թիւը հասնում էր 124ի : Եւ մէկ տարի չանցած հասաւ 300ի :

Առաջին շրջանում, Միութեան կենտրոնատեղին նախկին Իտալական ակումբի շէնքն էր :

1949 – 50ին Միութիւնը կոչուեց Հայ Մշակութային «Արարատ» Միութիւն : Այս Թուականին մի քանի ուրիշ Միութիւններ եւս միանալով նախկին Երիտ. Միութեան, իրենց համար ընտրեցին նախկին Երիտ. Միութեան մարզական բաժնի անունը, որ կոչւում էր «Արարատ» :

Միութիւնն այդ անուան տակ աշխատեց մինչեւ 1961 Թուականը : Այնուհետեւ աշխատանքները ապակենտրոնացնելու համար, Միութեան մէջ աշխատող իւրքանչիւր բաժանմունք փոխուեց առանձին Միութեան եւ Միութիւնը կոչուեց Հայ Մշակութային «Արարատ» Կազմակերպութիւն:

— «Արարատ»ի քսանամեայ գործունէութեան ընթացքին, ի՞նչ յատկանշական դէպքեր են պատահել :

— Յատկանշական դէպք կարելի է համարել, ներկայ կենտրոնատեղիի սրահի այրուելը : Դէպքը պատահեց Միութեանս տասնամեակի տօնակատարութեան նախօրեակին: Թէեւ այս դէպքը նիւթապէս մեծ վնաս պատճառեց Միութեանս, բայց նրա գործունեայ անդամները չյուսահատուեցին, այլ Միութեան տասնամեակը տօնակատարեցին սինեմա Դիանայում : Թեհրանի Հայութեան օգնութեամբ, Միութիւնը կարողացաւ դարմանել իր նիւթական կորուստը :

Հրաւիրել ենք յայտնի հայ գրագէտներ՝ Սիմոն Վրացեանին, Շաւարշ Նարդունուն եւ Մուշեղ Իշխանին :

Միութեանս այցելութիւն է տուել նաեւ Կարդինալ Աղաջանեանը :

Ուրիշ կարեւոր դէպքեր շատ են պատահել, որոնք բոլորը կը յիշատակուեն քսանամեակի առթիւ հրատարակուելիք բրոշիւրի մէջ :

Ոչ ոք կարող է ուրանալ «Արարատ» Կազմակերպութեան բացառիկ դերը Իրանի հայ իրականութեան մէջ: Նա քսան տարի շարունակ կարողացել է մնալ իր վեհ կոչման վրայ եւ պիտի ասել որ, արդարացրել է իր վրայ դրուած յոյսերը :

Յուսանք որ, աւելի ուժգին Թափով ու եռանդով պիտի շարունակի աշխատել իր վեհ գաղափարների իրականացման ճանապարհին եւ ապագայում պիտի արձանագրի մեծ առաջադիմութիւններ :

ութիլը կամ հեռաւոր անապատները քըշուիլը :

Ամառնային կիզիչ տաք օրուան մը մէջ, Պայազիտի հրապարակին վրայ Հնչակեան քսան կախաղաններուն աղեխարշ տեսարանին զարհուրանքը :

Ժամանակ մը ետքը, դիւրատար «լքեալ գոյք»երու Պոլիս փոխադրութեան պատմութիւնները: Ընդհատաբար, բազմաթիւ անուակներով Պոլիս կը դըրկուէին ոսկեղէն ամէն տեսակ զարդեր, ժամանիներ՝ կտրուած մատներէ, օղեր՝ փրցուած ականջներէ: Կարգ կանոնի հոգածու կառավարութեան կողմէ այս բոլորը գնահատելու պարտադրուած հայ պաշտօնեան չի կրնար չարունակել դըղած ցաւէն: Յետոյ սպաննուած ամուսիններու «լքեալ» կիներու հետ գերման զինուորականներու կենակցութիւնը իրերու ... բարեգործութիւն :

Անցա՜ն օրերը: Հասաւ 1918ի զինադադարը: Տեղեկացանք տարագրութեան մահասարսուռ դրուագներուն: Ցաւակցեցանք, ջանացինք մոռնալ, մխիթարուիլ եւ յուսալ լաւագոյն օրերու գալուստը :

Եւ ահա նոր շրջանի քաղաքական փոթորիկը աշխարհի չորս ծագերուն կը ցրուէ Հայութեան մնացորդացը, հայրենի աշխարհէն դուրս, կարմիր ջարդէն հեռացնելով՝ ճերմակ ջարդի ենթարկելու համար զանոնք :

Հայու ճակատագիրը դարերու ընթացքին :

Ուր որ ալ գտնուի, ամէն Հայու համար նուիրական պարտք մըն, այս օր, գէթ յիշել բոլորը, անանուն նահատակները, անձնազոհ հերոսները, անշիրիմ մարտիրոսները, որ — ըստ բանաստեղծին — կուլան կ'աղերսեն Թեւարաց, «Քիչ մը խունկ ու աղօթք, յիշատակ..» :

ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԶԱՔԸՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԽԻԹԱՐ ԳՕՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

Պետական համալսարանի ուսանողական 27րդ գիտական դասախօսութիւնը նուիրուած է միջնադարեան հայ իմաստասէր Մխիթար Գօշի, անոր մահուան 750ամեակին առթիւ :

Այս առթիւ կարդացուած են 79 զեկուցումներ՝ նուիրուած հայ առակագիրին եւ իմաստասէրին կեանքին եւ գործին :

ՇՈՒԷՏԱՑԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Շուէտացի ծանօթ գիտնական՝ Հանէս Ալֆէն, իր կնոջ հետ չորս օր մնացած է Հայաստան, ուր տեսակցած է Ակադ. Վ. Համբարձումեանի հետ :

Զանազան այցելութիւններէ ետք, Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան ներկայացուցին յայտարարած է, թէ Վ. Համբարձումեանի անունը ծանօթ է աշխարհի բոլոր գիտնականներուն անխտիր: «Ինծի մեծ զարմանք կը պատճառէ, որ Հայաստանի պէս փոքր երկիրի մը մէջ, գիտութիւնը կը զարգանայ այսքան խոր եւ բազմակողմանի ձեւով» :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փարիզէն Երեւան ուղարկուած են Ֆրանսահայ աւելի քան յիսուն նկարիչներու 74 գործեր, որոնցմէ աչքի կը զարնեն հանրածանօթ նկարիչներ՝ Գարզուի, Ա. Ժերանեանի, Բարայեանի, Ճամճեանի եւ ուրիշներու արժէքաւոր գործերը, որոնք պիտի հարստացնեն Հայաստանի պետական պատկերասրահէ սփիւռքի հայ նկարիչներու գանձարանը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Բայաղի աքլորը կատաղի դիմադրելով եւ յուսահատական Թռիչքներ կատարելով օդն ի վեր, ետ – ետ էր գնում: Մեծատան խորոզները անխնայ հարուածելով եւ կցահարելով նրան, որն առանց այդ էլ ուժասպառ էր դարձել, փետրաԹափերին եւ նրա արնաշաղախ դին վերեւից գլորեցին ձորը :

— Բայաղի աքլորը յաղԹուեց ,– բերնէ բերան գոչեցին հանդիսականները : Շատերը չհանդուրժելով այդ բացարձակ անդութեանը, նախատինք տուեցին Ախուպի տանը, իսկ Բայաղը Լեւոնի հետ ձորն ի վար իջնելով, սկսեց քարկոծել Զատոյի սեւ աքաղաղին :

— Ո՞ւմ էք իմ արծուին քար գցում, հիմա ձեր վիզը կը կտրեմ, — գոռաց Ախուպի քուրդը վերեւից :

— Ապա ինչո՞ւ խորամանկի պէս յարձակուեց աքլորիս վրայ :

— Տղամարդ աքլոր է, կռուի մէջ մըտաւ, — պարծեցաւ Զատօն :

— Կռուի մէջ պարզ ճակատով կը մըտնեն, ոչ Թէ գողեգող, — գոռաց Բայաղը եւ, ջուրն անցնելով, սկսեց ժողովել իր հաւի բմբուլները :

— Հաւաքիր, խորոզիդ բմբուլներն ու գնա, իսկի տեսնուա՞ծ բան է, որ չքաւորի աքլորը աղա մարդու աքլորին յաղԹի,— քմծիծաղով նկատեց Ախուպի քուրդը :

— Ինչո՞ւ չյաղԹեց, բոլորն էլ տեսան, որ յաղԹեց, — բացականչեց Քիչօն ծառի տակից :

— Բայաղի աքլորից ուրուրն է վախենում, եԹէ մէկ – մէկ գային՝ նա բոլորին էլ կը յաղԹէր, — աւելացրեց Ծաղկանուշը :

— Ճիշդ է,— արձագանգեցին ներկաները այս ու այն կողմից :

— Էս Բռնաշէն գաւառի մէջ դժուար է մէկն ու մէկի խորոզը կարողանայ իմ աքլորին յաղԹել, — եղրափակեց Ախուպի տան մեծաւորը եւ, սեւ կերպասը ուղղելով աչքի վրայ, ուղեւորուեց դէպի տուն :

Ժողովուրդը ցրուեց :

Նոյն օրը լուր հասաւ Իրիցանք :

— Զօպայի աքլորը զօպա կը լինի, — գոչեց Սաատուրը՝ խարոյկի կրակը խառնելով :

ՇԱՂԳԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

Խոր աշուն էր :

Դեղնել – կարմրել եւ տեղ տեղ արդէն մերկացել էին Սեւ սարի անտառները : Ծառերն իրենց անզօր ճիւղերը պարզել էին քամու առաջ, որն անարգել Թռցնում տանում էր նրանց նախշուն զարդերը, առատօրէն շաղ տալով քարափների վրայ, ձորերի ու կիրճերի մէջ :

ՏերեւաԹափից այնքան բազմագոյն սաղարԹ էր կուտակուել Արինօքի ձորում, որ մարդիկ դժուարանում էին այնտեղով անցնել : Սալվարդի աղբիւրի մօտ իրար էին խառնուել Սաատուրի ընկուզենիների եւ Օնէի տանձի ծառերի բոսորագոյն տերեւները : Կատուաձորի սալորենու կարմրախայտ Թփիկը ամուր կառչել էր կաղնու կոԹունաւոր տերեւից եւ չէր ուզում Ուրադ Յակոբի տանիքից ձորը գլորուել : Ոսկեհատի հողաչէն տնակից ոչ հեռու դժան քամին դողդոջուն մի տերեւ զարկել էր չոր տատասկի վրայ, Թռցնելով, ով գիտէ որ երազական լորենու ծոցից եւ անխնայ սեղմելով նրա սրածայր ասեղներին : Այդպէս դժնդակ բախտն է երբեմն ամենաքնքոյշ հոգիներին շպրտում կեանքի սուսկալի փշերին, անողոքաբար չորԹելով իրենց երջանիկ ոստերից :

Թափւում էին տերեւները եւ աշնան քամին դարաւոր կաղնու ոսկեփայլ սաղարԹները պոկելով՝ անտառի վրայով բերում լցնում էր Օնէի բակը՝ ԹխԹըլխկացնելով նրա լծասարքի եւ մածնոտ խնոցու կողերին, մի քանիսին Թռցնելով մինչեւ Ծովասար եւ խաղացնելով Թամոյի ջրաղացի շէմքին յենուած ալիւրի տաք Թեռների շուրջ:

Տարուայ այն եղանակն էր, երբ ոչ մի դաշտեցի շինական չէր համարձակւում երեւալ Սասնոյ լեռներում, որովհետեւ ճանապարհները արդէն փակւում էին եւ վերջին սառնաշունչ քամին ամենուրեք բարձրաձայն ազդարարում էր, Թէ «վաղը ձիւն կը գայ» :

Այդ պահին մի մարդ Արինօքի գետակն անցած իր աւանակով խրուել էր տերեւների բազմութեան մէջ եւ դժուարանում էր վեր ելնել. ոտքերը շարունակ սայԹաքում էին: Գրաստի կողերին կապած էր մի դատարկ Թեռ, որի միջից երեւում էին ընդամէնը մի քանի աւելների գլուխներ : Տէրը, որ մի կորովի գիւղացի էր, ձեռնափայտով մի քանի անգամ հարուածեց աւանակի մէջքին, պոչից բռնելով փորձեց բարձրացնել, բայց սայԹաքելով երկուսով նորից Թաղուեցին ծով խաշամի մէջ: Նա շուարած վերեւ նայեց, կարծես օգնութիւն էր ակընկալում քարափին կանգնած խրճիԹից:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձու – թիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ Վօլթէրի մէջ։ Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին։ Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆոր – վիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕԶԻ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի երիցկին Վե – հանուշ Մերճանեանի մահուան Գ. տա – րելիցին առթիւ ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հիւրաբար քաղաքս գտնուող ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴ. ԱՇՃԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յար – գողները ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Վահագն Իչգալայեանի մահուան առիթով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա – րանին կը նուիրեն Օր. Ազատի Փիրփիր – եան յիսուն, Տիկին Անժէլ Մինէլեան 100 ֆրանք ։

LE LORD
RESTAURANT
SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés
PARIS
9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)
★
— Ouvert tous les jours —
Téléphone :
ELY. 07-27

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է ժա – մագործի եւ ամէն առեւտուրի խանութ մը բնակարանով ։ Դիմել՝
KORES
156, Avenue de Neuilly, NEUILLY

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԸՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վա – լանսի մասնաճիւղին ։ Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ֆուայէ Փրոթեսթան, Րիւ Պալզաք ։

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, ար – տասանութիւն, շարժանկարով պիտի ցուցադրուի Կ. Խաչի Ժիւրայի կայանի գունաւոր ժապաւէնը ։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հա – յութիւնը ։

Մուտքը ազատ է ։

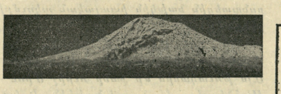
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ Գրիգորեան եղբայրներէ շնորհակալութեամբ նուէր ստացած է 100 ֆրանք, իրենց մօր Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեանի (ծնեալ Չիլինկիրեան) մահ – ուան քառասունքի հոգեհանգստին ա – ռիթով ։

Նոյնպէս ողբացեալ Զարեհ Թուղլա – ճեանի յուղարկաւորութեան առիթով Մինասեան ընտանիքէ (Սէն Ժերոմ) 10 ։

✕ Երեւանէն Գարեգին Ավուզեանեան կը փնտռէ իր որդին Վալատիս Գարեգին ։ Աբրոյեան Յակոբ կը փնտռէ հօրեղբայ – րը Ֆարգինցի Սարգիս Կարապետեան ։ Մելքոն Արէյի Շարոյեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները՝ Արէյեան Գեղամ Մել – քոնի եւ Արէյեան Սուրիկ Մելքոնի ։

Դիմել եկեղեցի ։

HAUTES... **GAP** ...ALPES
★
HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE
Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
●
ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ
SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք
●
« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —
★
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.
ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20.30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը ։

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուս – մանց Կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ ։

Ապրիլ 25էն 30, իրիկունները ժամը 6էն 10, Միութեան սրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ա. յարկ ։

Փարիզի Հայութիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ յիշ – նամեակի առթիւ սարքուելիք ընդարձ – ցուցադրութեան մը նախապատրաստ – թիւնն է ։

Կարեւոր.— Ծոխացնելու համար հա – ւաքածոն, կը լուսանկարուին մի – փոխ տրուած բոլոր վաւերաթուղթեր

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը եւ միութեան քառասնամեակը կը տօնուի, այս Կիրակի ժամը 15.30էն մինչեւ 24, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը ։

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆ Կը խօսի.— Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբը կը ներկայացնէ.—
ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ (զաւեշտ)

Հայկ. պարեր Պօմոնի Զարենց պարախումբի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Սարգիս Չէօրէքճեան, Օր. Էլիզ, Շաքէ եւ Շաւէ Փանոսեան, Ալիս Շահմիրեան, Ժաքլին Փափազեան, Էլիզ Եղիկ – եան, Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան ։

Ժամը 20էն կէս գիշեր՝ Եւրոպական պարեր՝ ընկերակցութեամբ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին ։

Տոմսերը ապահովել.— Պ. Վարդան Պանոսկեան, 27 Րիւ տ'Օպանեը (62.92–32) Յովհ. Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ սէ Քափիւսէն (20–05–78), Մեսրոպ Շահին – եան, 26 Րիւ Տէ Փըթիթ – Մառի, Պետրոս Նավարեան, 60 Րիւ տը լա Փալի, (59 – 57 – 70) ։

✕

Վիէնի մէջ՝ Մայիս 2ին ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 26 AVRIL 1964
LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9995
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — N° 9995

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԽՈՒՍԱՓԻԼ

Այս հարցումը տուած են յաճախ օրացոյց մարդիկ անհաւոր փոթորիկէն վերջ :

Այսօր, Մեծ Եղեռնէն կէս դար ետք, երբ պաղարիւնով կը քննենք կացութիւնը եւ տարկայօրէն կը վերլուծենք դէպքերը, կուզանք այն եզրակացութեան, որ կարելի չէր խուսափիլ :

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը անկիւնադարձ մըն էր Թուրքիոյ պատմութեան մէջ:

Հայ ժողովուրդը դարերով համբերատարութեամբ եւ հլու համակերպութեամբ կրած էր սուլթաններու լուծը, ենթակայ դրացի Թուրք եւ քիւրտ տարրերու հալածանքին ու կեղեքումներուն : Սուլթան Համիտ ծայրայեղութեան տարած էր հայատեաց քաղաքականութիւնը : Ոչ միայն չէր գործադրած Բարենորոգումները, այլ համատարած ջարդեր կազմակերպած էր Կիլիկիայէն մինչեւ Պոլիս, Սասունէն մինչեւ Սեւ Ծով : Հայը կեանքի ապահովութիւն չունէր համիտեան վարչաձեւին տակ :

Ու երբ յանկարծ 1908ի անարիւն յեղափոխութեամբ երիտասարդ Թուրքերը իշխանութեան գլուխ անցան եւ հրապարակ նետեցին «ազատութեան, եղբայրութեան եւ հաւասարութեան» նշանաբանները, մեր ոտքերը գետնէն կտրեցան : Բարեմտօրէն հաւատացինք նոր վարիչներուն : 1909ի Կիլիկեան ջարդերը դաս չեղան մեզի :

Ու երբ 1912 – 13ի Պալքանեան պատերազմը վերջ գտաւ Թուրքիոյ չարաչար պարտութեամբ եւ Ադրիականի ափերէն մինչեւ Թրակիա ընդմիշտ կորսուեցան օսմանեան կայսրութեան համար, մեծ ցնցումի ենթարկուեցաւ Իթթիհատը, որուն շուրջ համախմբուած էին Թուրք ազգայնամոլ տարրերը :

Խումբ մը մոլեռանդ մտաւորականներ՝ Զիա Կէօք Ալփի առաջնորդութեամբ՝ նոր վարդապետութեան մը՝ Թուրանականութեան քարոզիչները դարձան : Համա – Թուրանական մեծ կայսրութեան մը երազով սկսան խանդավառել երիտասարդութիւնը, մանաւանդ համալսարանական ուսանողները :

Սահմանադրութիւնը «Օսմանցի» տիտղոսը տուած էր բոլորին : «Թուրք»ը, որ անարգական բառ մըն էր նկատուած մինչ այդ, ի պատուի դարձաւ «Թուրանճի»–ներուն օրով :

Սուլթան Համիտ իր համիսլամական քաղաքականութեան շնորհիւ եւ իբրեւ խալիֆա մեծ հմայք ունէր արաբական երկիրներու մէջ, զորս մինչեւ գահընկէցութիւնը պահեց իր մականին տակ :

Իթթիհատի նորելուկ տեսաբանները ասելութիւն քարոզեցին Օսմ. կայսրութեան ոչ – Թուրք տարրերուն դէմ, խալով թէ քրիստոնեայ : Զխնայեցին Արաբներուն, որոնք կարեւոր դիրքեր կը գրաւէին օսմանեան բանակին մէջ:

Հայերը ամէնէն աւելի նշաւակ դարձան թշնամանքի եւ հարստահարութեանց, Պոլսոյ թէ գաւառի մէջ, որովհետեւ Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին, երբ Թուրքերուն համար հնչած էր հաշուետալու ժամը, Հայերն ալ իբրեւ պահանջատէր, հրապարակ իջած էին եւ Պերլինի դաշնագրի երաշխաւոր վեց մեծ պետութիւններուն կը յիշեցնէին Հայկական Բարենորոգումներու ցաւոտ հարցը :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան՝ 1913էն Ազգային Պատուիրակութիւն մը կը կազմէր Փարիզի մէջ Պօղոս Նուպարի նախագահութեամբ :

Նոյն օրերուն Պոլսոյ պատրիարք Զաւէն Արք. Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի թելադրանքով դիմումներ կը կատարէր Պոլսոյ վեց դեսպաններուն :

Բարենորոգում կը պահանջէինք ազգովին, կաթողիկոսով ու պատրիարքով : Ու կը յաջողէինք ի վերջոյ գոհացում ստանալ :

1914 Փետրուար 8ին Թուրք կառավարութիւնը ակամայ, գրեթէ ճնշումի տակ կը ստորագրէր Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը, որով հայկական վեց նահանգները որոշ ինքնավարութիւն կը ստանային, օտար քրիստոնեայ մարդպաններու հսկողութեան տակ, Վանն ու Էրզրումը կեդրոն ունենալով :

Մարզպան Հոֆ հազիւ Վան հասած էր եւ գործի ձեռնարկած, երբ պայթեցաւ 1914ի պատերազմը :

Թուրքերու հացին իւղ քսուեցաւ: Բարենորոգումներու ծրագիրը քուրջի կտոր դարձաւ: Հոֆ իր երկիրը ճամբուեցաւ : Միւս մարզպանը՝ Վէսթէնէնկ՝ ժամանակ իսկ չունեցաւ Էրզրում երթալու :

Վճիռը արձակուած էր: Աղատում չըկար Հայերուն :

Բարենորոգումներու ծրագիրը պատուելէ վերջ Թալէաթ, Էնվէր եւ ընկերութիւն ամենայն պաղարիւնութեամբ որոշեցին բնաջնջել Թուրքիոյ Հայութիւնը՝ միանգամընդմիշտ ազատելու համար Հայկական Հարցէն :

Հայկական նահանգները կը գտնուէին դէպի Թուրան տանող ճամբուն վրայ :

Ռուսիոյ սահմանին վրայ Հայկական պետութեան մը կազմութիւնը խոչընդոտ մըն էր համաթուրանական երազին իրականացման :

Վանի դէպքերն ու Կովկասի կամաւորական շարժումները պարզապէս պատրուակներ էին, տարիներ առաջ կանխամտածուած ցեղասպանութեան ծրագիրը գործադրելու համար :

« Կա՛մ դուք կամ մենք», կ'ըսէր դահիճը :

Եւ որովհետեւ ինք աւելի զօրաւոր էր եւ օճիքէն բռնող արտաքին ուժ մըն ալ չկար արհաւիրքի այդ օրերուն, հասաւ իր նպատակին :

Խուսափում չկար մեզի համար :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ անակնկալ կերպով Եմէն գացած է, աչքի օր : Սանաա հասած ատեն յայտարարած է.— Աստուծոյ առջեւ կ'երդնունք որ Մեծն – Բրիտանիան պիտի վըռնտենք արաբական աշխարհէն » :

ԿԱՍԹՌՆ ՏԷՖԷՌ տեսակցութիւն մը տուած է Տէյլի Հէրըլտի եւ յայտարարած թէ ինքզինքը ի վիճակի կը նկատէ որ Կոլլը պարտութեան մատնելու «մարդոց հաւկցուցի թէ որ Կոլէն զատ լուծում կայ : շատ մը Ֆրանսացիներու համար որ Կոլ տեսակ մը աստուած դարձած է: Կրնամ փաստել թէ աստուած մը չէ, մահկանացու է, ինչպէս մենք բոլորս » :

ԹԱՆԿԱՆԻԿԱ եւ Զանզիպար որոնք վերջերս յեղափոխութիւններու ենթարկուեցան որոշեցին ձուլուիլ «դերիշխան մէկ պետութեան մէջ » :

ՍՈՒՐԻԱՑԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կացութիւնը հանդարտ է եւ Ասհայի կրօնական տօները կը կատարուին լռութեան մէջ եւ կը թուի թէ կառավարութիւնը կրցած է տէր դառնալ կացութեան: Գահիրէ լուռ կը մնայ մինչ Իրաք կը շարունակէ սպառնալ չեշտելով թէ « Իրաք ձեռքերը ծալած պիտի չնստի» ապա մառեչալ Արէֆ հանդիսաւոր կերպով գացած է Պաղտատի մզկիթը «լռհռղութեան տօնին» եւ արտասանած «բացակային աղօթքը»: Այս ձեւով անգամ մը եւս կը յիշուի թէ կռիւը կրօնական բընոյթ ունի :

ԱԹԷՆՔԷՆ յոյն կառավարութիւնը յայտնեց թէ որեւէ հարց չկայ Կիպրոսի Թուրքերը փոխանակելու Պոլսոյ Յոյներուն հետ : ՄԱԿի միջնորդը Աթէնք կը հասնի Կիրակի, ապա Լոնտոն պիտի անցնի: Այն կարծիքը կը տիրէ թէ Աթէնքի խօսակցութիւնները շատ կարեւոր բնոյթ ունին: Թուրքերուն համար, հարցը պարզ է, միակ լուծումը՝ կղզիին բաժանումն է:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ խօսակցութիւնները վերջացած են Էրհարտի եւ Թէօ Լըֆէվրի միջեւ: Մտքերու բացարձակ նոյնութիւն կայ համաշխարհային կարեւորութիւն ունեցող հարցերու շուրջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Իզվեստիան կը գրէ Քուպայի առթիւ.— «Կղզիին վրայ ամերիկեան զինուորական օդանաւերու թռիչքը, ուղղակի ռնաբարումն է 1962 Հոկտ.ի Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան համաձայնագրին:

24 AVRIL 1915 - 24 AVRIL 1964

DEUIL NATIONAL ARMÉNIEN

en souvenir de l'un des plus effroyables génocides des temps modernes : 1.500.000 morts

N.D.L.R. : Nous sommes heureux de reproduire ici, les lignes saisissantes que notre éminent confrère « Le Progrès » (Lyon) a consacrées dans son numéro du 21 Avril (page 3) au premier génocide, qui en Avril 1915, réduisit de moitié le peuple arménien.

Quarante-neuf ans séparent ces deux dates, mais la communauté arménienne de France n'a pas oublié. C'est aujourd'hui, dans toute la France et les pays qui ont recueilli des Arméniens, journée de deuil.

Le 24 Avril 1915, commençait à Constantinople l'un des plus effroyables génocides des temps modernes. Sur une population de 3 millions d'Arméniens, 1 million 500.000 devaient trouver la mort, dans des circonstances épouvantables, sauvagement massacrés par les Turcs.

La moitié d'une population ! Les Arméniens se souviennent, et le 24 Avril 1964 est pour eux une journée de recueillement et de souvenir, souvenir de tous ces hommes, leurs pères, leurs frères, sauvagement assassinés sans raison, sans motif, dans le seul but de « faire disparaître la race arménienne. »

Au cours des siècles, les Arméniens avaient souvent été victimes de massacres, mais ceux de 1915 dépassèrent en horreur et en amplitude tous les précédents.

Le gouvernement turc, dirigé par le parti « Jeune-Turc », décida l'extermination systématique du peuple arménien, ce peuple qui vivait depuis 3.000 ans sur la terre de ses ancêtres, levain de cette terre, élite intellectuelle et culturelle du pays, race laborieuse et industrieuse. Profitant du conflit qui opposait les puissances occidentales, et monopolisait leur attention, les Turcs entreprirent le plus effroyable crime que l'on puisse imaginer.

Le 24 Avril 1915, 600 intellectuels de Constantinople, furent arrêtés par surprise et tués au cours de leur déportation vers l'intérieur du pays. Un seul devait en réchapper, le R. P. Komitas, qui en fut marqué à jamais et devint fou. Et dans tout le pays, dans chaque village, commençait une épouvantable boucherie, hommes fusillés, femmes et enfants enlevés et déportés. Cette race fière et chrétienne fut arrachée à ses foyers, à ses biens et jetée sur les routes, démunie de tout, à la merci des pillards, des bandes d'assassins.

Ce fut une terrible marche, les routes jalonnées de cadavres, les fleuves teintés du sang des innocents, les longues caravanes chassées toujours plus loin, enfants massacrés, femmes violentées. Et ceux qui survécurent au voyage, devaient périr dans les déserts du Sud, après d'horribles souffrances.

On comprend que malgré les années écoulées, les Arméniens n'oublient pas.

La population d'origine arménienne a été invitée par le Centre d'Etudes Arméniennes à commémorer cette journée de deuil national arménien, les commerçants en fermant leur magasin, les artisans et les étudiants en cessant toute activité.

Des offices religieux seront célébrés dans toutes les églises arméniennes de France, sous le haut patronage des autorités religieuses grégorienne, catholique et protestante, à la mémoire des Arméniens morts pour leur foi chrétienne et leur attachement à leurs vertus et à leurs traditions ancestrales.

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐԸ

ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Սինոդի անդամ, Գերպ. Էմիլիանոս եւ Եաքովոս, որ վերջերս արտաքսուեցան Պոլսէն իրենց «վնասական գործունէութեան » համար մամուլի ասուլիս մը տուին Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ պատուելի Պէօկնէրի : Այս ինքնաբուխ հանդիպումին ներկայ եղած են քոյր եկեղեցիներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ :

Գերպ. Եաքովոս յայտարարած է «մեզի հետ վարուեցան ինչպէս չարագործներու հետ : Մեր անձին միջոցաւ ամբողջ Պատրիարքութիւնն է որ խնդրոյ առարկայ է : Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ, կը հաստատեմ թէ պատրիարքարանը դաւի մը առջեւ կը գտնուի որուն նպատակն է անոր անհետացումը : Պոլսոյ Պատրիարքարանի դատը, դատն է բոլոր քրիստոնեաներուն, բոլոր ազատ ազգերուն որոնք կը յարգեն ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան ըսկզբունքները » :

×

Հայերու վերաբերեալ մեր հարցումին պատասխանելով (Պոլսոյ յոյն պատրիարքարանին եւ յոյն համայնքին դէմ ձեռք առնուած միջոցները, արձագանգ ունեցա՞ն Հայոց պատրիարքարանին եւ համայնքին վրայ), Գերպ. Եաքովոս ըսաւ.
— Ցարդ ոչ մէկ շօշափելի նշան . բայց վտանգը կայ եւ սպառնալիք կայ նաեւ Հայերուն վրայ » :

ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բազումք ի ննջեցելոց ի հող երկրի՝ յարիցեն :

Դան․ ԺԲ․ 2

« Գովք » կ'անուանէ հայ լեզուն այն ողբը, զոր մենք սովոր ենք արտասանել մեռելին վրայ եւ գերեզմանին մէջ : Ու գերեզման, արմատական իմաստով, կը նշանակէ «գովեստի տուն» :

Հին աւանդութեանց բարբառային այս պատառիկներուն կը կապուի բանաստեղծին ցանկութիւնը՝ յետմահու « լացող մը ունենալ իր վրայ » : Լացող մը, մայր, քոյր կամ սիրական, որ միշտ կենդանացընէ շիրիմը, միշտ զարդարէ թարմ ծաղիկներով, արցունքի ցօղերը վրան :

Օ՜, մեռելնե՜րն ալ կը մնան դեռ ռոմանթիք, լացի երգերու սիրահար, եղերամայրերու ողբով հեշտացող, ողջերուն գովքին ու գնահատութեան կարօտ :

Ու վախն ունին որ··· « կը թառամի իրենց յիշատակը » :

Բայց ողջերը չե՞ն միթէ, որ, մահուան սարսափով կամ ունայնութեան անդոհանքով, կեանքին կ'ընծայեն իրենց խորխը, զոր մենք կ'անուանենք յիշատակ կամ ժառանգ :

Արդարեւ, մեռելներուն վերագրուած ցանկութիւնը, բարին խօսիլ ու բարին միայն լսել՝ «մեկնողին» յիշատակին, կու գայ հին հաւատքէն, որ կը սիրէ մահը անուշցնել եւ ունայնութիւնը ոսկեզօծել արտասուախառն ներբողականներով, փոյթ չէ թէ սկեպտիկներ, ինչպէս ես, լատինական լեզուի ամենահին բառով՝ նուգաս անուանեն ամբողջ այդ արուեստը :

Մարդկային միտքը, սակայն, միշտ թափահարեր է թեւերը, փորձեր է ճախրել անողոք ժամանակին մէջ ու սլանալ իրականութենէն անդին,— պարտութեան մատնել մահը, հասնիլ յաւերժութեան : Այդ տենչն է որ ստեղծեր է նիւթական եւ իմացական յիշատակներու ժառանգութիւնը, այն զոր կը կոչենք մշակոյթ, քաղաքակրթութիւն, միակ ստորոգելին մարդկութեան : Թուխչքի իւրաքանչիւր փորձ նիւթական յիշատակ մըն է ձգեր, ու նիւթական ժառանգութեանց դար ընդ դար բարդումով կազմուեր պատմութեան փառքը եւ պարծանքը, ի՞նչ փոյթ թէ, երբեմն, նիւթական այդ յիշատակներն անգամ վկայութիւններ են ունայնութեան, ինչպէս են փարաւոններուն բուրգերը, որոնց հարիւր հատը պիտի ուզէի փոխանակել այդ օրերէն մնացած մէկ ամբողջական գիրքի հետ, վկայարաններուն ամէնէն թանկագինը կամ, եթէ կ'ուզէք, յաւիտենականութեան դարպասին դուռը :

Ես հասայ արդէն իմ ըսելիքիս :

×

« Ո՞վ, աւելի քան ինքը, հաւասարեցաւ Գիւղէսի՝ իր ընչատիրութեամբ : Ո՞վ ունեցաւ այնքան հարստութիւն որքան ինքը՝ Գիւղէս : Ո՞վ ունեցաւ այծերու եւ ոչխարներու այնքան բազմաթիւ հօտեր որքան ինքը՝ Գիւղէս : Ուրիշ ի՞նչ ըսեմ դեռ՝ Գիւղէսի համար : Անիկա բախտաւորներուն բախտաւորը եղաւ կեանքի մէջ, երջանիկ՝ ամէն բանի մէջ : Աւա՜ղ, հողի ափ մը բաժին միայն ունի այսօր, այստեղ » :

Այսպէս կը գրէր յոյն, մեծագոյն, հնագոյն դամբանագիրներէն մին, Լէոնիդաս, իր օրերու ամէնէն հարուստ ազգակիցին մահուան առթիւ, — ահա ձեզի նմոյշ մը գրական հին սեռէ մը, ուր բանաստեղծութեան բարկ գինիին կը խառնուի հեգնանքին լեղուանոյշ համը : Ահա ձեզի կեանքի լաւագոյն քննադատութիւնը :

Հարուստ մը չէր Հայկ Սէրէնկիւլեան : Իր հարազատները, այսօր, կը դրեն լաւագոյն դամբանագիրը՝ հաստատելով « Հայկ Սէրէնկիւլեան Հրատարակչական Հիմնադրամ » մը, որ կը տրամադրէ տպագրել տարեկան մէկ հատոր, գրական ստեղծագործութիւն կամ ակադեմական աշխատութիւն, հեղինակը ըլլայ Հայ թէ օտար : Մէկ պայման․— Հարստացնել հայ մշակոյթին կալուածը :

Ահա նման պարագաներու առթիւ է որ կը գործածուի Ֆրանսական հին իրաւաբանութեան սա խորիմաստ տարազը,— le mort saisit le vif, որ թարգմանի՝ մեռելը իր ժառանգութեամբ կը մտնէ եւ կ'ապրի ողջին մէջ : Յօրինակ այլոց եւ մանաւանդ Ամերիկայի Հայերուն, որոնց ժառանգութիւնը, եկեղեցաշինութեամբ կամ այլ ձեւերով, միշտ կ'երթայ օտարին :

Հայկ Սէրէնկիւլեան մեռաւ, բայց չուզեց « լացող մ'իր վրան » : Մեռաւ, բայց չուզեց ունայնութիւնը պճնել պերճ շիրիմով մը, ոչ ալ եկեղեցիի մը գմբէթին շինութեամբ : Գտաւ լաւագոյն ձեւը ժամանակին թշնամութեանց յաղթելու, հայկական յաւերժութեան ծառայելու, մահուա՛ն յաղթելու : Թաղուեցաւ՝ մերժելով լացը, որու ակը կը չորնայ վաղը, մերժելով քարը, որ կը մամռոտի վաղը : Բնացաւ միայն՝ ըստ քրիստոնէական վարդապետութեան, այն վստահութեամբ թէ «բազումք ի ննջեցելոց ի հող երկրի՝ յարիցեն» :

Այսպէս, ամէն տարի, որոշ օր մը, իր հարազատները պիտի երթան գերեզման՝ ըսելու․ « Արի՛ որ ննջեսդ եւ կանգնեա՛ց ի մեռելոց » (Եփ․ Ե․ 4) : Եւ Հայկ Սէրէնկիւլեան պիտի ելլէ գերեզմանէն, կուրծքին վրայ սեղմած գիրք մը, ընծայ բերելու համար հայ մշակոյթին եւ ի փառս հայ հանճարին :

×

Հայկ Սէրէնկիւլեանը ճանչցայ երկու առիթով ․

1․— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը այն միա՛կ ձեռնարկն է որ խանդավառած է զիս՝ վերջին 40 տարիներու հաւաքական ամուլ աշխատանքներու մէջ : Հին հայկական իջեւաններուն նման, երբեմն «հօգետուն» կոչուած, որոնք կը հաստատուէին օտարութեան մէջ՝ հայրենական կեանքի կրկներեւոյթ պարգեւելու համար պանդուխտներուն, ծրագրուեցաւ հիմնել Հայ Մշակոյթի Տուն մը, այս քաղաքին մէջ, համախմբելու համար երիտասարդական եւ մտաւորական շարժումներու վարիչ ջիղերը, միաւորելու համար մշակութային հաւաքական աշխատանքի այլազան ձեւերը : Կա՛րճ,— աշխարհական վանքի մը վերածելու համար այս բազմայարկ շէնքը,— դալար տանիքով՝ մարզական խաղերու համար, թանգարանով՝ յեղափոխական ներշնչումներու համար, բազմաթիւ գրասենեակներով, իբրեւ փեթակ՝ աշխատող մեղուներու, կապոյտ Խաչ կոչուին անոնք թէ Նոր Սերունդ :

Հայկ Սէրէնկիւլեան ընտրեց այս աշխատանքը իբրեւ իր ընկերային կեանքին նպատակ, ստանձնելով ոչ միայն վարիչի դերը, այլեւ պահանջուած նիւթական զոհողութիւնը՝ իր կարողութեան չափով :

Ես, անճարակ մշակ՝ գործնական կեանքի մէջ, անպաշտ ծրագրող՝ տեսական դետնի վրայ, մտայ յանձնախումբին մէջ՝ Հայկ Սէրէնկիւլեանի մղումով միայն :

— Ես ի՞նչ կրնամ տալ, կ'ըսէի դըժկամակութեամբ :

— Գաղափա՛ր, միայն գաղափար, կ'ըսէր ինծի :

Կը խորհէի թէ կարելի է այս ձեռնարկով դարմանել ձախողութիւնը, զոր կրեցի ուրիշ աւելի մեծ, աւելի փառաւոր ծրագրի մը գործադրութեան մէջ, (կ'ակնարկեմ գիւղատնտեսական միաբանութեան կամ աշխարհական վանքին, զոր պիտի հիմնէինք Զօմի անունով, միացնելով միտքի եւ բազուկի մշակները,— մաքէթն իսկ պատրաստած էի, չատերու հիացման առարկայ) :

Այժմ, դեռ կանուխ է խօսիլ Փարիզի այս վերջին ձեռնարկին մասին : Բայց երբ գրուի պատմութիւնը, պիտի չմոռցուի Հայկ Սէրէնկիւլեանի դերը, ինչպէս բերած զոհողութիւնը եւ խանդավառութիւնը :

2․— « Ոսկի Կամուրջ » անուանեցինք այլ ծրագիր մը, որու նիւթական հողն ստանձնեցին Սէրէնկիւլեանները՝ հայր ու տղայ, խոստանալով աջակիցներ գտնել, ծրագրին գտած յաջողութեան չափով : Մեր գլխաւոր նպատակն էր կազմակերպել մտաւորական ուժերու համագիպումներ՝ գաղութէ գաղութ ոստումներով, իրարու ծանօթացնելու, իրարու հետ մտերմացնելու եւ արտասահմանեան գրողներու միջեւ կապ հաստատելու առաջադրութեամբ : Առաջին կամ[...] Փարիզ – Պէյրութ՝ իր Գահիրէ - [...] սաղէմ – Թեհրան – Հալէպ կամրջ[...] խով : Երկրորդ կամուրջը՝ Փարի[...] Եորք : Այս ծրագիրը՝ որպէսզի [...] դրուի գաղութներու լճացումին, [...] դենք եւ թարմացնենք մտքի աւիշ[...] այս շարժումով ոգեւորենք գաղութ[...] րը : Առաջին յաջողութենէն ետքը՝ [...] ներկայացնէի այլ նոր հեռանկարներ[...]

Այստեղ եւս Հայկ Սէրէնկիւլեան [...] տուաւ ոչ միայն տրամադրութի[ւն...] թական զոհողութեան, այլեւ գնահա[տու]թիւն, աջակցութիւն, խանդավառու[թիւն] եւ հաւատք : Մեր սիրելի ընկերը կը [...] րէր շրջապատուիլ երիտասարդ ու[...] եւ երիտասարդ միտքերով : Գնահա[...] նորը, որոնել թարմը, հասկնալ [...] հանջը, կշռել ծանրութիւնները,— [...] րողութիւններ են որ հետզհետէ կը [...] նան հազուագիւտ : Կան որ չեն [...] ժամացոյց կարդալ, կան որ չեն [...] թէ ուրո՛ւ ժամացոյցին վրայ կարե[...] րենց ժամացոյցը, այլ մանաւանդ [...] չատ քիչեր կան որ գիտեն թէ որո՛ւ [...] հաճոյք է աշխատիլ :

Ես միշտ ըսեր եմ ու պարծեցեր [...]

— Հաճոյք է ինծի հետ աշխատի[լ...]

Պարզ այն պատճառով որ գիտեմ [...] նախ առնել աշխատանքի ընկերո[...] յաճախ քան աշխատանքի ընկերոջ [...] կոնակն ելլելու : Բառակուսի չեմ [...] խատանքի մէջ՝ բոլորակ անիւ եմ : [...] յետոյ չեմ սիրեր քար գլորել ընկեր[...] ոտքերուն առջեւ : Ահա աշխատանք[...] գանակս :

Ես տեսեր եմ նաեւ որ հաճոյք էր [...] Հայկ Սէրէնկիւլեանի հետ աշխատ[իլ...]

Ափսո՜ս, չկայ հիմա, յիշատա[...] միայն որ կը թրթռայ ցաւագին : [...] կարծես որ կուլայ իր գործին վրայ [...]

— Բայց ո՞ւր է, ո՞ւր է վիշտը [...] բախ լեր, ընկեր Հայկ, կէս [...] գործդ կը շարունակուի :

Շ․ ՆԱՐ[...]

ՅՈՒՇԵՐ
ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ
(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

———o———

Անցեալ տարի, գարնան այս ազատ[...] րերուն, մեզմէ յաւիտենապէս կը բա[ժա]նուէր Հայկ Սէրէնկիւլեան, Ֆրան[սահայ] գաղութի ծանօթ դէմքերէն մէկը :

Հայկ Սէրէնկիւլեանը ես ճանչցայ [...] այս աւելի քան երեսուն երկար տար[ի]ներէ ի վեր, իբրեւ մարդ, իբրեւ հ[այ...] Կ'ուզեմ խօսիլ անոնց մասին, ոչ[...] լուսաւոր յիշատակը ազնիւ բարեկա[մի] եւ հաւատաւոր Հայուն :

Յեղափոխական մեծ անուն մը կը [...] ան եւ մեզի կուգար Հայաստան[...] հի ամէնէն բարձր եւ ամէնէն յանկ[...]

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

———o———

Արմաշ, 1 Օգոստ․ 1915

Երէկ(*) տունին ամբողջ կահ–կարասին, մինչեւ աւելորդ անկողինները ծախելէ ետք, երբ չուլի մը տակ քնանալու գացի, զգացի որ անօթի էի : Կտոր մը չոր հաց ծամած էի, բան մը կերած ըլլալու համար : Աստղերուն նայեցայ, ժպտուն եւ ուրախ, երբեք սիրտս չտրտմեցաւ : Քանի մը օր ետքը, երբ այս չոր տունէն ալ բաժնուիմ, քարերու վրայ պառկելու ժամանակ, պիտի ունենա՞մ արդեօք այդ չոր հացի կտորը, զոր ճաշակեցի անտրտունջ :

2 Օգոստոս, Կիրակի

Այսօր արգիլուած էր բան ծախել : Հակառակ այդ արգելքին, պատուհաններուն ապակիներն անգամ ծախեցինք : Ի՞նչ ընենք, դրամի պէտք ունինք : Յետոյ ինչո՞ւ Թուրքին թողունք :

Ամէնէն փոքր եղբայրս, որ տակաւին մէկ տարու չկայ, հիւանդ է․ լալէն յոգնած՝ ինծի կը նայի :

Մայրս կ'աշխատի ծախել տունին վերջին յիշատակը, եւ երբ կ'երեւին ժանտարմաները փողոցին ծայրէն՝ դուռը կը փակէ եւ կը սպասէ դրան ետեւ : Քիչ ետքը հայհուչ եւ ծեծ,— ժանտարմաները դուրսը, փողոցին մէջ կը ծեծեն անոնք որ կը ծախեն իրենց տան կարասիները :

3 Օգոստոս

Առտուն կանուխ կ'արթննամ, եւ հիւանդ ազբարիկիս ձայնը կը լսեմ : Կախօրրանէն կ'երգէ ․

— Է՜, Է՜, Է՜···

Ուրախութեամբ ականջս կը լարեմ, մտիկ կ'ընեմ : Այսօր բաւական լաւ է․ մայրս կ'աշխատի քնացնել զինք, որպէսզի կարենայ շարունակել «մեծ ճամբորդութեան » պատրաստութիւնները : Օրօր կ'երգէ, մինչ փոքրիկ հիւանդը արձագանգ կուտայ օրօրերգին վերջին վանկերուն ․

— Է, Է՜, Է՜···

— Կը սիրեմ այդ պլպլիկը, կ'ըսէ մայրս՝ օրօրերգը ընդհատելով :

Ուրախ եմ, այսօր, այդ ձայնով :

4 Օգոստոս

Գիւղը, տխուր, իր ցաւին մէջ փաթթուած՝ կը մխայ : Մանուկները, սակայն, փողոցները կը լեցնեն իրենց աղմուկով : Մոռնալու համար օրուան ցաւերը, ընկերոջ մը հետ դուրս ելայ գիւղէն եւ դաշտերուն մէջ խաղացինք մանուկի պէս : Իրիկունը վանքի տղոց հետ անցուցի :

Ա՜խ, ինչու հօրմէս լուր չի գար : (Զինուոր է Ապրիլ ամիսէն ի վեր) :

5 Օգոստոս

Երէկ վանքը պաշարեցին : Ներսիններուն յիմարութիւնն էր պատճառը : Մասունքները համարձակ դուրս կը հանէին, միւտիրը լուր առաւ, զրաւեց եւ ժանտարմաներով պաշարեց վանքը : Օրեր առաջ աշխատեցանք համոզել վանահայրը, մտիկ չըրաւ․ եւ երբ խելքը տուն եկաւ, ուշ էր :

Գիւղին մեծերը հաւաքեցին, վեհարան տարին : Յետոյ մուննետիկը պոռաց թէ այրերը պէտք է հաւաքուին կառավարչատան առջեւ․ ով որ չի ներկայանար, պիտի աքսորուի :

Ծանօթներուս պատմեցի թէ Ատափազարի մէջ ալ այս ձեւով սկսաւ ողբերգութիւնը : Յորդորեցի պահուըտիլ : Վախկոտները գացին :

6 Օգ[ոստոս]

Ծեծը սկսաւ : Զէթէ Իպրահիմ [...] նստած է վեհարանին մէջ եւ փայ[...] լծած գիւղին մեծերը : Իրր թէ [...] ցիին մէջ երեք ռումբ գտած են : [...] բոյեան ազատեցաւ : Իրիկունը մէ[...] իր խումբը, իրր թէ դէպի Գոնիա : [...] գաքը Իզմիթէն պիտի անցնին [...] Յովհ․ վարդապետ (Արմաշցի) մեր[...] ղացիներուն հետ : Ոտքի չի կրնար [...] նիլ, ծեծէն ուռած են ոտքերը : [...] եւ գիւղին բոլոր մեծերը, ծերուկ [...] դիկ :

Այսպէս վանքին կղերականութ[...] դարձեալ ազատեց իր օձիքը : Կը [...] ւինք ազատութեան օրերուն : Յա[...] թի՜ւն :

7 Օգ[ոստոս]

Գիւղացի զինուոր մը, փախստ[...] գիւղ հասաւ : Պոլիսէն կուգայ : [...] հայրս ալ Պոլիս կը գտնուի, [...] փորձեր է բայց բռնուեր : Նորէն [...] նա՞կը տարին, թէ աքսորեցին : [...] կարենայի ստոյգ լուր մը առնել հօր[ս...] սին :

(1 Շար․)

(*) Իմ կեանքիս պատմութիւնն է որ կը պատմեմ : Այս էջերը գրուած են օրը օրին, առտուան պատահածը՝ երեկոյին կամ յաջորդ օրը : Աքսորի կեանքիս շըրջանէն մաս մըն է այս բաժինը :

մէկ վայրէն,— Կարինէն :

Այս երկու պարագաները թերեւս անոր կուտային հպարտութեան շունչ մը, հեռատեսութիւն մը եւ որ սակայն, գոռոզութիւն չէր: Ան հպարտ էր, այո՛, Կարնեցի ըլլալուն, հպարտ՝ Սէբէնեան կոչուելուն, բայց հպարտ էր աւելի մեծ կուսակցութեան մը պատկանելուն, հաւատաւոր Հայ մը ըլլալուն : Հպարտ էր իր Հայութեամբ :

Մտերմութեան մէջ բարի մարդ մըն էր, հաղորդական, յուզական, միշտ խանդավառ: Միշտ պատրաստ զոհողութեան որեւէ լուրջ ձեռնարկի համար : Մասնաւոր հոգածութիւն եւ խանդաղատանք ունէր հայ մշակոյթի ծառայողներուն, ուսանողներուն հանդէպ մանաւանդ :

Իմ ծանօթութիւնս կը սկսի արդէն այդ շրջանէն, երբ հեռաւոր երկրէ եկած ուսանող մըն էր Մարսէյլի մէջ :

Շատ աւելի եռուն եւ խանդավառ էր հայկական կեանքը այն ատեն, Միջերկրականեան մեր հոծ գաղութին մէջ: Եւ Հայկ Սէբէնկիւլեան կեդրոնական դէմքն էր անոր :

Ամէն տեղ էր ան, ազգային, կուսակցական, բարեսիրական, մարզական եւ գրական ամէն ձեռնարկի մէջ: Անխոնջ, խանդավառ, համնելով ամէնուն, աջակցելով ամէնուն, չխնայելով ո՛չ իր ժամանակը, ո՛չ իր քսակը եւ ո՛չ ալ իր սիրտը :

Եւ մտածել թէ այդ ամբողջ տարիներուն ընթացքին ան կը կիրարկէր ամէնէն սպառիչ եւ ամէնէն կլանող արհեստներէն մէկը: Փաստաբանութիւն կ'ընէր համալսարանական Հայկ Սէբէնկիւլեանը :

Սանասարեանէն ետք ուղարկուած էր Եւրոպա, առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին, Նանսիի երկրագործական վարժարանը, ապա անցած էր Ժընեւ, ընկերային գիտութիւններու հետեւելու համար: Մասնաւոր յուզումով եւ յափշտակութեամբ կը յիշէր իր կեանքին այդ լուսաւոր տարիները, երբ ճանչցած էր Դաշնակցութեան մեծ դէմքերը, մտերմացած անոնցմէ շատերուն հետ :

Զինադադարէն ետք եղած էր ուսուցիչ, տնօրէն: Կազմակերպած Արմաշի երկրագործական վարժարանը, հաւաքելով երկու հարիւր ուշիմ որբեր: Քեմալական շարժման հետեւանքով, իր նախաձեռնութեամբ զանոնք փոխադրած էր Հայաստան: Իր աշակերտներէն ես ճանչցած եմ գոնէ երկուքը : Առաջինն էր տաղանդաւոր Վազգէն Շուշանեանը : Երկրորդը՝ իմ սիրելի հայրենակիցս է, հաւատաւոր այն Հայը, որ կը բնակի Կրըենոպլ եւ որ կը կոչուի Սիմակ Սիմոնեան: Նուիրեալ մը, մեր ազգային խէժերուն :

Դեռ շատ բան կարելի է գրել Հայկ Սէբէնկիւլեանի ազգօգուտ աշխատանքներուն մասին: Իր վերջին տարիներուն գեղեցկագոյն գործը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունն էր, որուն իրագործման համար ոչ մէկ ջանք խնայեց : Մահուընէն քանի մը օր առաջ նոր ծրագիրներ կ'որոճար հայ գրագէտներուն մասին, հրատարակչականի մը եւ «ոսկի կամուրջ»ի մասին: Կը սպասէր Նարդունիի վերադարձին, վերջնական ձեւ մը տալու համար այդ բոլորին :

Այո՛, շատ բան կարելի է գրել անհետացող մեծ սերունդին իւրաքանչիւր անդամին մասին:

Մտածում մը կուգայ կը կառչի մտքիս, ամէն անգամ: Հերոսութեան մասին է ան եւ այդ գաղափարին շուրջ գործուած անարդարութեան մը:

Ի՞նչ է հերոսութիւնը եւ ո՞վ է հերոսը: Ա՞ն, որ իր կեանքի մէկ շրջանին, յաճախ մէկ շատ կարճ շրջանին, հերոսական արարքի մը մէջ գտնուած է, տեւորբի ենթարկած ապրին թշնամին, ճակատը մը եղած, շահած կամ պարտըւած, նահատակուած յաճախ : Ա՞ն է միայն հերոսը: Հապա այն մի՞ւսը, որուն պակսած է թերեւս հերոսանալու առիթը, բայց որ իր ամբողջ կեանքը ի սպաս դրած է նոյն խէժերուն : Հապա անո՞նք, այն բիւրաւորնե՞րը, որոնք տասնեակ տարիներ, յիսուն, վաթսուն տարի յաճախ, ամէն օր, ամէն ժամ, իրենց լաւագոյնը տուած են, իրենց մտքին լոյսը, իրենց սրտին հեւքը, ամէն օր քամած իրենց արիւնը, կաթիլ կաթիլ, լեցնելու համար նոյն սրբազան սկիհը :

Հերոսներ չե՞ն անոնք: Ու, ի վերջոյ կեանքի մը գեղեցկութիւնը, կեանքի մը արժէքը գումարը չէ՞ անոր պարունակած առօրեայ պզտիկ արարքներուն եւ որոնք սակայն շատ աւելի ծանր կը կշռեն, պէտք է կշռեն, արդարութեան նժարին վրայ :

Այս մտածումը կուգայ ու կը լուսաւորէ հաւատաւոր Հայուն, ազնիւ բարեկամին, Հայկ Սէբէնկիւլեանի անմոռանալի յիշատակը :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԾԱՌԱՅԵԼ

—o—

Տպաւորութիւնները զորս կ'ունենանք դէպքի մը, կամ դէմքի մը գործած աղդեցութեանց մասին, անջնջելի կը մնան որքան ժամանակը կ'անցնի, մէկ խօսքով չեն կորսուիր, կ'ապրին մեզի հետ :

1919ին, Պոլսոյ զանազան որբանոցներէն հաւաքուած երկու հարիւր որբերս կ'երթանք Արմաշ, հոն, նոր հիմնուելիք երկրագործական վարժարանը ուսանելու համար :

Երկու հարիւր որբեր՝ եղբայրացած Արաբիոյ անապատներուն մէջ: Հայաստան բնաշխարհի զանազան շրջաններու ներկայացուցիչներս՝ փունջ մը ներդաշնակ, հայրենի բուրմունքովը օծուն կ'երթանք Արմաշի Չարխափանին օգնութեան, որպէսզի օգնէ մեզի ու մենք պատրաստուինք ծառայելու մեր նուիրական հայրենիքին եւ մեր տառապած ժողովուրդին :

Արմաշի մէջ : Սեպտեմբերի երեկոյ մը սուլիչը կը սուլէ : Ամէն օրուան սուլիչին ձայնը չունի այդ իրիկուան հնչած սուլիչը :

Բոլորս կարճ տարատով կը զգանք տարբերութիւնը սուլիչին երկար հնչիւններուն: Ու շշուկ մը բերնէ բերան կը հասնի մեր ականջներուն. «Տնօրէնը պիտի խօսի» :

Շարքի կեցած լռութեան մէջ կը սպասենք Տնօրէնին, որ դեռ անծանօթ մըն է մեզի համար :

Կը սպասենք, բայց իւրաքանչիւրս երեւակայութեամբ կը բաղդատենք հինը նորին հետ՝ միշտ նորին անծանօթ :

Ու հեռուէն կուգայ մեր նոր տնօրէնը, ուսուցչական կազմով: Արդէն կը նշմարենք անոր բարձր հասակը, հաստատ քայլերէն կը զգանք քալած վայրերը : Լռութեան մէջ բարեւի կը կենանք սկաուտական բարեւով :

Կ'ողջունէ մեզ իր հայրական զգացումներով: Կը խրատէ որքան կարելի է կարճ ժամանակի մէջ սորվիլ ինչ որ մեզի կը դասաւանդուի, որովհետեւ հայրենիքը պէտք ունի երիտասարդ եւ պատրաստուած ուժերու : Ու մենք ամբողջովին ականջ կտրած մտիկ կ'ընենք անոր հայրենաշունչ խօսքերը, որոնք կը բարձրանան վեր, աւելի վեր քան վանքէն զանգակատունը: Կը վերջացնէ մեզի արտասանած առաջին ճառը՝ «Ծառայել, միշտ ծառայել»: Ու մենք երկու հարիւր որբեր, Հայաստանի բոլոր շրջաններէն, աստղածորան երկնակամարին տակ կ'ուխտենք ծառայել մեր նուիրական Հայաստանին :

×

45 երկար տարիներ են անցեր, լսեր եմ իր դասաւանդութիւնները, նիւթին հետ՝ հայրենի աղբիւրներուն կարկաչիւնը: Առեր եմ իր խօսքերէն հայրենի դաշտերուն մէջ բուսած վայրի ծաղիկներու բոյրն ու գոյնը :

45 տարիներ են անցեր: Մենք միասին համբուրեր ենք հայրենի սուրբ հողը : Հայաստանի Հայութեան դժբախտ օրերուն 120 աշակերտներս մեր ուսուցիչներուն եւ տնօրէնին հետ մէկ սրահի մէջ պառկեր ենք: Ու տեսեր ենք մեր աղատ չապիկները :

45 տարիներ են անցեր: Մենք գաղթականի ցուպն ի ձեռին միեւնոյն դառն հացըն ենք ճաշակեր, բայց միշտ մնացեր ենք նոյն հաւատաւորները, որ մեզի սորվեցուց իր խօսքովն ու գործքովը :

Ծառայել... միշտ ծառայել :

ԱՐՄԱՇԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

———

ՎԱՀԱՆ ՌՇՏՈՒՆԻ

Վահան Ռշտունի եւ Յովհաննէս Մաղաքեան պարգեւատրուեցան Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդի որոշումով, իրաւաբանական մարզին մէջ ցոյց տուած գնահատելի գործունէութեան համար :

Յաջորդաբար կուտանք իրենց կեանքն ու գործը, սեղմ գիծերով :

×

Արեւմտահայաստանի Ռշտունեաց գաւառէն գաղթած պանդուխտ ընտանիքի մը զաւակ՝ Վահան Ռշտունի ծնած է Վաղարշապատ, 1894ին: 1904էն մինչեւ 1915 յաճախած է Էջմիածինի Գէորգեան Ճեմարանը, իսկ 1921ին աւարտած է Թիֆլիզի Բազմարուեստից վարժարանի ընկերային գիտութիւններու ճիւղը :

1924ին կը տեղափոխուի Երեւան եւ իբրեւ դասախօս կ'աշխատի զանազան դպրոցներու եւ յետագային՝ պետական համալսարանին մէջ:

Փրոֆէսէօրին վերջին քառասուն տարիներու կեանքը կապուած է Երեւանի պետական համալսարանին հետ: Ամէնէն հին դասախօսներէն մէկը ըլլալով, տարիներ շարունակ ոչ մէկ ջանք խնայած է մեր ժողովուրդին պարծանքը հանդիսացող ուսումնական այս բարձր հաստատութիւնը իր բարձրութեան վրայ պահելու համար :

Տարիներու ընթացքին հրատարակած է արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս, օրինակ, «Ուրուագծեր Հայաստանի գիւղացիութեան պատմութեան», «Հայ հասարակական հոսանքների պատմութիւնից» եւայլն :

Հակառակ այս գործերուն ունեցած կարգ մը թերութիւններուն եւ վիճելի վարկածներուն, Վ. Ռշտունիի աշխատութիւնները շահեկան են պատմագիտական տեսակէտով :

×

ՀԱՄԱՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Ապրիլ 5ին, Կիրակի օր, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ հարիւր հազարի մօտ Երեւանցիներ, մեծով, պզտիկով, փողոց թափած են մաքրելու, նորոգելու, պողատու կամ գեղազարդ ծառերու թուփեր տնկելու, վերջապէս քաղաքը բարեզարդելու համար :

Գեղեցիկ սովորութիւն մըն է, որ կը գործադրուի տարիներէ ի վեր :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Քամին, որ անսանձ հոնդում էր, մի մեծ ծովագոյն ըլթակաւոր տերեւ բերելով ծեփեց նրա երեսին եւ աննկատելի վեր հրելով ամբողջ ուժով սեղմեց աչքերի վրայ կարծես կամենալով ասել. «Միթէ՞ չես տեսնում, նոյնիսկ աղաւնները հեռացել են ասպարէզից, իսկ դու յանդգնել ես ճանապարհ ելնել »: Յամառ ուղեւորը ծածկոցը մի կերպ պոկեց աչքերի վրայից եւ որոշեց, թէկուզ աւանակը չալակելով, չուտափոյթ անցնել այդ տեղնափայլ, կիսով չափ արդէն փտած եւ լպրծուն տերեւների թաղաւորութիւնը : Ծանրութիւնից նա ետ – ետ գնաց եւ այս անգամ ընկաւ աղբիւրի եզերքին՝ աջ ոտքով ջարդելով նրա բարակ սառոյցները եւ մինչեւ ծունկը թրջուելով : Այնքան սաղարթ էր թափած շուրջապատում, որ նա կորցրել էր անգամ աղբիւրի տեղը: Նորից բարկութեամբ հարուածեց աւանակին : Ձեռնափայտը դիպաւ ընկուզենու սառըն ճիւղերին եւ վերեւից նորանոր տերեւներ թափուեցին, ծածկելով թէ իրեն եւ թէ գրաստին :

Մի սովալլի հոգս պէտք է հարկադրած լինէր, որ այդ գեղջուկը իր տաքուկ ապաստարանը թողած, տոկար այդ խելայեղ ճանապարհներէն, իր անրան անասունին յամառօրէն մղելով դէպի Արինոքի քարքարուտ բարձունքները: Նա թափ տուեց թրջուած անդրավարտիքը, տերեւներից մաքրեց ոտնամանները եւ, մինչեւ կրունկներն իջած բրդեայ գուլպաների ճտերը վերեւ քաշելով, զաւազանով վերստին խթանեց աւանակին : Իսկ քամին անլռելի սուլում էր, անտառամերձ բոլոր ուղիներն ու արահետները ծածկելով բազմատեսակ տերեւների հօսքով, դրանք մի տեղից հանելով եւ վարելով մի ուրիշ տեղ, իր աղայական տիրական կամքի համաձայն :

Յանկարծ գրաստը ոստնեց եւ ձորում գիզուած խաշամի արգելքը յաղթահարելով հանդիստ ընթացաւ դէպի վեր :

Մի պահ քամին հանդարտուեց : Երկու մրսած մեղու արեւոտ ձորից բարձրանալով սլացան դէպի գիւղ: Այդ Աւէտի հաջու տոկուն մեղրագործներն էին, որ ելել էին սառուցելու, թէ ձիւնը երբ կը գայ, եւ քամու բռնուելով առժամանակ պատսպարուել էին տերեւների տակ :

Ջուարթացաւ չարքաշ ուղեւորը, դարձեալ թափ տուեց թրջուած հագուստը եւ զաւազանը թեքութեամբ դրեց մէջքին :

— Քեռի Թելօն եկաւ, — բացականչեց Խոդեդանի փոքրիկ աղջիկը՝ Հեղինէն, նրան առաջինը նկատելով քարափից : Բոլորը, ովքեր կային, անմիջապէս վազեցին դէպի ձորաբերանը եւ տեսան, թէ ինչպէս բերդակցի փահլեւանը, աւանակը առաջը, հպարտ ելնում էր ոլորապտոյտ ճանապարհով :

Առաքելոց վանքի տօնախմբութիւնից յետոյ Թելօն միայն մէկ անգամ էր եղել Արինոքում : Օգոստոս ամսին աւել էր բերել բռնաշէնցոց համար: Բայց այս անգամ շատ անսպասելի էր նրա յայտնուելը այդ անպատեհ եղանակին :

Նորից փչեց սառը քամին, եւ տերեւները խշշալով թափուեցին ծառերից, ժայռերից ներքեւ հոսեցին, քշուելով ուղղակի Թելօ Մեսրոպի ոտքերի միջով, զարկուելով նրա կրծքին, նրա ուսերի վրայով թռչելով ձոր :

Բայց քը հիւանդ պառկած էր: Իրենց չաղգամը քանդելիս՝ մրսել էր: Աքաղաղների կռիւը, որով Ախուպի Զատօն կամեցել էր սորացնել այդ չինական օջախը, նոյնպէս բաւականաչափ ազդել էր այդ պատուազգաց կնոջ վրայ :

Բերդակցին ներս մտաւ այն ժամանակ, երբ Խոդեդանը մի ոչխար քերթած նրա տաք ճարպոտ մորթը Ոսկեհատի օգնութեամբ հագցնում էր կնոջը:

Թելօն հանեց թրջուած գուլպաները եւ կախուեց թոնիր, որի շրթին նստած էր Ասատուրը: Քիչ տաքացաւ, շորերը չորացրեց, հաց կերաւ, առողջութիւն մաղթեց Բայազին, եւ դառնալով Ասատուրին՝ ասաց.

— Շաղգամի համար եմ եկել, Խոդեդան: Մտածեցի, որ ձմրանը ապրուստ նեղութիւն կ'ունենամ: Եկել եմ, որ մի քիչ շաղգամ տանեմ դերդաստանիս համար, մինչեւ ինձ գձեմ գարնան բանջարների վրայ, մինչեւ Ծիրնկատարի աւելները ծաղկեն :

Հետեւեալ օրը, երբ քամին հանդարտուած էր եւ ամէն սաղարթ իր տեղում պառկած սպասում էր ձեան առաջին փաթիլին, Տելօ Մեսրոպը բերած աւելները Ասատուրի չէմքին թողնելով, թեռը շաղգամով լի ուղեւորուեց Բերդակ :

Մի փոքրիկ տոպրակով էլ ընկոյզ տարաւ երեխաների համար :

ԳԱՅԼԵՐԻ ՀԵՏ

Խոդեդանը գրեթէ ամբողջ ժամանակ լինում էր սարերում :

Տօնէի, Օնէի եւ Ստեփանի հետ նա իր հօտը Իրիցանքից առաջնորդում էր մերթ դէպի Ծովասար, մերթ դէպի Մառնիկի կաղնուտները: Երբեմն էլ հասնում էր մինչեւ Ծիրնկատար եւ Ծծմակայ Քիթ :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղք.— Որբախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները։

Գրիգորեան եղբայրներէ հարիւր ֆր. իրենց մօր մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ։

Պ. Յակոբ Փափազեանէ եւ Աբրահամ Թօնկուռեանէ տասնական ֆր. Թուլլաճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ։

Պ. Հրանդ Պօյաճեանէ հինգ ֆրանք։

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանէ քսան ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Պ. Բիւզանդ Տէօվլէթեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տէր եւ Տիկին Քիւտէրեան, Միհրան Մազըմեանի յիշատակին, 150 ֆրանք։ Տոքթ. Տէր Դաւթեանէ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեանէ հարիւր, Տիկին Աղաւնի Սեթոյեանէ իր ամուսնոյն եւ զաւակներուն յիշատակի յիսուն, Տիկին Նշանեանէ իր եղբօր Պերճ Միրզոյեանի յիշատակին 30 ֆրանք։ Պ. Պրճաքճեան քսան, Պ. Խաչիկեան տասը ֆրանք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Վահագն Իչգալացեանի մահուան առիթով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն Օր. Աղաւնի Փիրփիրեան 150, Օր. Գարագաշեան 50 ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ա. հարոնեան *խումբի կողմէ (Փարիզ) Մայիս 23ին։*

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգաւ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ *4ին եւ կ՚աւարտին* Մայիս 30ին, *Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ։*

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), *Մշակոյթի Տան Գ. յարկը։*

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ։ Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ։

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան։ Տղաք՝ 6–14 տարեկան։

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ վօլթէրի *մէջ։ Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին։ Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։*

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԻՕԶԻ։

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։

×

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս։ Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Թէաթր Մինիսիփալի սրահը։ Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ԶՈՄԻն։

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օդափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին։ Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15, րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12։*

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

ժէօնէս է Աքսիոնի *կազմակերպած Լը Ֆոյի բանակումներու արձանագրութիւնները սկսած են։ 14էն վար տղոց եւ աղջկանց բանակումը կը սկսի Յուլիս վեցին, իսկ 14էն վեր տարիք ունեցողներունը Օգոստոս 3ին։ Արձանագրութեանց համար դիմել բանակումի տնօրէնին, ՎԵՐ. Յ. ՀԷՎՎԱՃԵԱՆԻ՝*

JEUNESSE ET ACTION
6, Place de la Rotonde
ST-JEROME - MARSEILLE (13)
Tél. : 62-85-10

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ *ժամը* 20.30*ին*

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը։

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։

Ապրիլ 25էն 30, իրիկունները ժամը 6էն 10, *Միութեան սրահին մէջ*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Ա. յարկ։*

Փարիզի Հայութիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ յիսնամեակի առթիւ սարքուելիք ընդարձակ ցուցադրութեան մը նախապատրաստութիւնն է։

Կարեւոր.— *Ծախսերը հոգալու համար հաւաքածոն, կը լուսանկարուին միութեան փոխ տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը։*

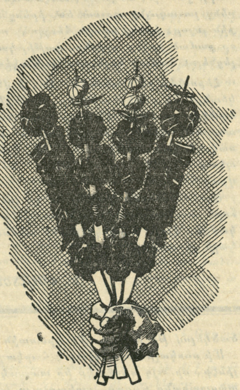
ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ [5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ]

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Ազգ. Եկե*ղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.*

Մարսէյլ. *Մայիս* 2, *Շաբաթ երեկոյ, ժամը* 8.30*ին*, «*Սալ Մազընօ*»։
88 Րիւ տ'Օպաներ

Վալանս. *Մայիս* 3, *Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը* 21*ին*, *Թէաթրը մինիսիփ*ալ
Փօն տը Շէրիւի, *Մայիս* 8, *Ուրբաթ երեկոյ ժամը* 8.30*ին*, Սինէմա Րուայալ
Լիոն, *Մայիս* 9, *Շաբաթ ժամը* 20.30ին, 50 Րիւ Պանսէլ։
Տէսին, *Մայիս* 10, *Կիրակի ժամը* 3.30*ին*, *Հ. Յ. Դ. Տան սրահը*։
Վիէն, *Մայիս* 17, *Կիրակի ժամը* 3.30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ։

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ **ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ**

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ –
ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-22

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ
MARDI 28 AVRIL 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9996

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9996

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Ապրիլ 24, Սուգի անմոռանալի թուական մը համայն հայ ժողովուրդին համար: Փարիզի հայկական թաղերու մէջ, փակ են Հայերուն խանութները, անցորդը կը կենայ խանութին առջեւ ու կը կարդայ «ԱՊՐԻԼ 24, ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ» ու քիչ վար՝ Թալէաթի աներեւակայելի հեռագրին աներեւակայելի բովանդակութիւնը՝ «Թուրք կառավարութիւնը որոշած է բնաջնջել ամբողջովին Հայերը, առանց ննջատումի կիներուն, երախաներուն եւ հաշմանդամներուն հանդէպ, որքան ալ եղերական ըլլան բնաջնջման միջոցները առանց լըսելու խղճի ձայնը, պէտք է վերջ դնել անոնց գոյութեան »:

Այս աշխատանքը որուն նախաձեռնարկ եղած է Հայադիտական Ուսմանց Կեդրոնը գնահատելի է առանց վերապահումի: Ժամանակը եկած է, ժամանակը անցած է, որ համայն մարդկութիւնը գիտակցի թէ մեղսակից եղած է դարուս մեծագոյն ոճիրին, թէ ժողովուրդ մը ջարդուած է Արարատի շուքին տակ:

Նոյն օրը, նոյն կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ Հայոց եկեղեցին կը լեցուէր, ժամը 16ին, ոչ պէտք եղածին չափ, բայց գիտակից քաղաքացիներով: Օրուան պատշաճ քարոզ մը խօսած է Սերովբէ արքեպիսկոպոս Մանուկեան: Այս արարողութեան պիտի յաջորդէին երկու ուրիշներ .—

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Ուրբաթ ժամը 18·30ին, Ֆրանսական բանակին Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը արծարծեց Անծանօթ զինուորին բոցը, Յաղթական Կամարին տակ:

Զանազան ազգութեանց Նախկին Ռազմիկներու Միութիւններու ներկայացուցիչները եկած էին իրենց դրօշակներով: Նկատի ունենալով Ապրիլեան Սգատօնին օրուան զուգադիպող այս արարողութիւնը, հրաւէր եղած էր մամուլով Հայ ժողովուրդին, խուռներամ ներկայ գտընուիլ, յարգելու համար մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակը:

Թէեւ նախորդ տարիներէ շատ աւելի բազմութիւն մը՝ մօտ երկու հարիւր հոգի, ներկայ եղան, սակայն մեր գաղութէն աւելին կը սպասուէր:

Միջազգային դրօսաշրջիկներու եւ տեղացի ժողովուրդին ուշադրութիւնը գրաւելու առիթ մըն է այս, ճառերէ աւելի թերեւս:

Ամէն պարագայի մէջ, սակայն գովելի էր Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսուչ վարդապետին ժեստը, որ եկած էր աշակերտներու խումբով մը իր յարգանքի բաժինը բերելու արարողութեան:

×

ՍԳԱՏՕՆԸ

Բատէի ընդարձակ սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր, Ուրբաթ իրիկուն երկիւղած լռութեամբ մը, մէկ մասը՝ ոտքի, անդի հոծութեան պատճառաւ: Բեմին խորը՝ հսկայ պաստառ մը «ՅԻՇԵՑԷ՛Ք 1915»:

Բացի կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէ եւ անձնաւորութիւններէ ինչպէս՝ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, հարկ է չեշտել, հոս ալ, ներկայութիւնը երեք Մխիթարեան վարդապետներու, որոնց մէջ մեծարգոյ տեսուչը Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանի խումբ մը աշակերտներով եւ Անթիլիասի ժողովրդապետը, հարկ է նոյն չեշտը դնել բացակայութեան մը վրայ, արդարեւ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին ոչ մէկ ներկայացուցիչ ունէր: Թող չըսուի թէ եկեղեցիներուն աղօթքը կը բաւէ, թող չըսուի թէ կը բաւէ մոմ վառել մէկուկէս միլիոնի անթաղ նահատակներու յիշատակին:

Մահերգի եւ ոգեկոչումի յոտնկայս ունկնդրութենէն ետք, օրուան նախագահ՝ Բարգէն Գավէզ կատարեց հանդէսին բացումը.— Ստորեւ գրաւոր ճառին գլխաւոր մասերը .—

« Ահա նորէն Ապրիլեան օրեր են:

Մինչ Ապրիլ ամիսը բնութեան, վերազարթումի, վերածնունդի, կեանքի վերածաղկումի, վերընձիւղումի յատկանիշըն է, մեզի Հայերուս համար սակայն Ապրիլը կէս դարէ ի վեր դարձեր է լուռ այլ կոտտացող ցաւի, ներքին ու խոր կսկիծի, անսպառ ու կիզող մորմոքի օրերու ամիսը:

« Աննախընթաց նախճիրէն հրաշքով ճողոպրած տղոց հրաւէրով, անոնց որ Ապրիլեան Սերունդ անունը կուտանք, կրկին հաւաքուեր ենք ահա մեր յիշատակի եւ յարգանքի տուրքը տալու համար մեր անհամար ու թանկագին մեռելներուն:

« Ապրիլեան այս սգահանդէսներուն կազմակերպումը անհրաժեշտ պարտք մըն է անշուշտ, պարտք մը ոչ միայն անոնց հանդէպ որոնք անմեղ զոհերն եղան հրէշներու հնարքէն ծնած հրէշային ոճիրին, այլ նաեւ պարտք մը մենք մեզի հանդէպ, պարտք մը որ մնացորդացը պէտք է հատուցանէ նաեւ ինքն իրեն հանդէպ, ապացոյցը տալու համար որ չէ մոռցած տակաւին այն ծանր հարուածը որ տրուեցաւ ի ծնէ չար, ի բնութենէ նենգ եւ ի սահմանումէ դաւադիր պետութեան մը եւ ամբողջ ժողովուրդի մը կողմէ, ի ծնէ բարի ու խաղաղ, ի բնութենէ շէն ու շինարար, ի սահմանումէ ազնիւ ու լուսատենչ ամբողջ ժողովուրդի մը:

« Այս սգահանդէսները անհրաժեշտ են աղաղակելու համար որ յիսուն տարի վերջն ալ չենք մոռցած, մոռնալու ալ միտք չունինք, այնքան ատեն որ չէ վըճարուած մեզի մեր զոհերուն արեան գինը եւ մեր արդար իրաւունքը չէ հատուցուած մեզի:

Նախագահը, ապա, զուգակշիռ մը ըրաւ Թուրք ժողովուրդի եւ անմահ հայ ժողովուրդին միջեւ փաստելու համար թէ ոճրագործը չէ հասած իր նպատակին եւ իրականութիւն է այսօր մեր հայրենիքի գոյութիւնը ու եզրակացուց .—«Մենք կանք ու կը մնանք մեր մուրացկան ու թշուառ թշնամիին դէմ, մեր արդար վաստակը մեր ափին մէջ եւ մեր բարոյական զանձերը մեր հոգիներուն խորը:

Յաղթանակն է նաեւ մեր մեծ զոհերուն, մեր թանկագին մեռելներուն՝ որոնք ինկան որպէսզի մենք ապրինք եւ ապրինք հպարտանալով եւ որոնց ինկելի յիշատակը վերակոչելու համար կրկին հաւաքուեր ենք ահա այս իրիկուն:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Մարսէյլէն, Պ. Աստուր Քէօսէեան: Կուռ եւ պատկերալից ճառով մը, բանախօսը ոգեկոչեց Ապրիլեան այն սեւ օրերը զորս ինք ալ ապրած է աքսորի ճամբուն վըրայ, պատմեց հայ մօր մը ահաւոր տառապանքը, անկարող այլեւս յառաջանալու մէկ երախան շալկած, միւսը գիրկը եւ ուրիշ մը ձեռքէն բռնած: Մայրը կ՚ուզէ ձգել վերջինը, որ կը կառչի սակայն մօրը փէշերուն եւ հազիւ մայրը կը յաջողի փէշը ազատել: «Պէտք չէ սգալ այլեւս, շեշտեց բանախօսը, կ՚ըսեն թէ դըժբախտութիւնը իմաստուն կը դարձնէ, եթէ այդպէս է պէտք է մենք աշխարհի ամէնէն իմաստուն ժողովուրդը ըլլանք: Ոչ մուրալով, ոչ ալ լալով ազգային դատ կը լուծուի: Օտարէն յոյս չկայ: Մենք մեր ձեռքով պէտք է հետապնդենք հայ դատը որուն համար պէտք եղած աշխատանքը չենք տարած»: Ու Պ. Աստուր Քէօսէեան իր ճառը վերջացուց յիշելով տարաբախտ Զարենցի պատգամը հայ ժողովուրդին որուն փրկութիւնը իր հաւաքական ուժի մէջ էր միայն բանաստեղծին համար:

Ժ. Դատաւորեան նախ հայերէն ապա ֆրանսերէն պարզեց իր սերունդին տեսակէտը հայկական ջարդերու մասին: Բանախօսը շեշտեց թէ Ապրիլեան Եղեռնէն ետք նոր էջ մը բացուեցաւ Հայոց պատմութեան մէջ «Ունինք պատմութիւնը, ունինք մեր երիտասարդութիւնը, ունինք մտադրութիւնը հայ ապրելու: Մեր ժողովուրդը զոհ գնաց միջազգային քաղաքականութեան »:

Ժ. Դատաւորեան իր ճառին հայերէն բաժինը լրացուց շեշտելով թէ կարեւոր է մեր ժողովուրդին համար՝ սէր եւ միութիւն եւ պէտք է ապրեցնենք ու ծաղկեցրնենք Հայաստանը:

Ֆրանսերէն բաժնին մէջ, Ժ. Դատաւորեան պարզեց մեր զգացումները, յայտնելու համար թէ ապարդիւն չէ եղած մեր նահատակներուն զոհողութիւնը, որոնք ամէն բան զոհեցին բացի իրենց իտէալէն: Այդ իտէալը կը կոչուէր՝ ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն: Ապա, բանախօսը կարդաց շատ յատկանշական վկայութիւններ դանիացի եւ զուիցերացի ճամբորդներէ, կարդաց Տրապիզոնի իտալացի դեսպանին տեղեկագիրը որ նկարագրելէ ետք ահաւոր ջարդը, կը վերջացնէր ըսելով «Հայ եղբայրներ, ներողութի՛ւն»: Բանախօսը եզրակացուց թէ պիտի նախընտրած ըլլայինք արդարութիւն, վասն զի մոռցան դատելու մեր ոճրագործները:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Օր. Թօփալեան (արտասանութիւն), Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի: Տաւիղով եւ սըրինգով քանի մը կտորներ նուագեցին Էլիզապէթ Պիթօչ եւ Քասթանիէ: Դաշնակի վրայ քանի մը կտոր նուագեց Օր. Վարժապետեան: Խօսնակն էր Պ. Ե. Գրիգորեան:

Սգահանդէսը փակեց, օրուան նախագահը՝ Բարգէն Գավէզ:

×

ՍԱՔՐԷ–ՔԷՕՐԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Կիրակի օր, ժամը 16·30ին, Մոնմարթրի Սաքրէ–Քէօրի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հայկական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուէր Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին: Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ հարիւրաւոր Հայեր փութացած էին եկեղեցի: Այսպէս գնահատելի է այս ձեռնարկը որուն շնորհիւ հազարաւոր Ֆրանսացիներ եւ օտար զբօսաշրջիկներ որոնք անընդհատ կը լեցընեն հսկայ եկեղեցին, կը լսեն հայածէս պատարագ մը եւ մտիկ կ՚ընեն քարոզ մը ուր կը պատմուի թէ ժողովուրդ մը ջարդուած է բարբարոս Թուրքին ձեռքով: Օրուան պատարագիչ ու քարոզիչն էր՝ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎՐԻՊԱԿ .— Կիրակի օրուան խմբագրականին խորագիրն էր՝ «կարելի՞ էր խուսափիլ »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՆՈՐ ԿՌՈՒՆԵՐ, ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ

Այս անգամ Յոյները յարձակում մը կատարած են Թուրք դիրքերուն վրայ Նիկոսիա – Քիրէնիա ճամբուն հիւսիսը, գրաւելով քանի մը ամրութիւնները, ըստ ՄԱԿի բանբերին:

Կիպրական կառավարութեան հրատարակած զեկոյցին համաձայն, 15 Թուրք Կիպրացիներ սպաննուած են իսկ յոյն կիպրացի մը վիրաւորուած է: Յոյները կրցած են տեղաւորուիլ Նիկոսիոյ հիւսիսի դիրքերուն վրայ եւ գրաւել նաեւ օդանաւային կայանը զոր Թուրք Կիպրացիները հաստատած էին դաշտին մէջ: Միւս կողմէ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Այիոս Թէոտորոս գիւղին մօտ Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ: ՄԱԿի ուժերու հրամանատարութիւնը փորձած է համոզել Թուրք Կիպրացիները որ զինադուլ մը ընդունին:

Յունական այս յարձակումը ղեկավարուած է Քիրէնիայի մէկ հարուստ պանդոկապետի մը կողմէ, որ կը մերժէ պարզել իր ծրագիրները: Կը թուի թէ սակայն Յոյները մտադիր են մնալու իրենց գրաւած դիրքերուն վրայ ոչ թէ քաշուելու ինչպէս կ՚ընէին ցարդ:

ՄԱԿի միջնորդը Անգարայէն Աթէնք, Աթէնքէն Անգարա կը փորձէ չգտնուելիք լուծում մը գտնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ հրաչակուած նոր սահմանադրութեան համաձայն, Սուրիա «ժողովրդավար, ժողովրդական եւ ընկերվարական Հանրապետութիւն մըն է»: Սահմանադրութեան բնագիրը վեց գլուխներէ եւ 82 յօդուածներէ կազմուած է:

ԵՄԷՆԻ մէջ Նասր յայտարարեց թէ Անգլիացիք խլամի ամէնէն զարհուրելի թշնամիներն են: «Մեր առաքելութիւնն է ձեզ ազատել բրիտանական աշխարհակալութենէն »:

ՓԵՔԻՆԻ մամուլը կը շարունակէ նախատել խորհրդային ղեկավարները, մանաւանդ Խրուշչեւը որուն ճառերը, անհաւատալի կերպով գռեհիկ են: Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն սակայն, չին – խորհրդային տարակարծութիւնը կրնայ մեղմանալ, Զինացիք տրամադիր ըլլալով խօսելու գաղափարական գետնի վրայ, բայց դէմ են համայնավար վերին ժողովի մը: Մօրիս Թորէզ յօդուած մը գրած է Զինացիներուն դէմ զոր Պրաւդա հրատարակած է առջի օր:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թիւրքեստանի մէջ լեռ մը փլած է գետին մէջ եւ վախ կայ որ աշխարհի ամէնէն հին քաղաքներէն մին՝ Սմրղանտ ջրամոյն ըլլայ: Քաղաքը, որ կարեւորագոյններէն է Ուզպեկիստանի երկու հարիւր հազար բնակիչ ունի: Հիմնուած է Քրիստոսէ առաջ Դ. դարուն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ապաքինումը կը շարունակուի: Հաւանական է որ կարենայ հիւանդանոցէն ելլել Երեքշաբթի կամ Զորեքշաբթի:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ Մոսկուա հասած է եւ կը հիւրասիրուի Խրուշչեւի տաճարին մէջ: Այս առթիւ, Ալժերիոյ նախագահը յայտարարեց թէ իր երկիրը ընկերվարութիւնն ընտրած է:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը պաշտօնապէս բողոքեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին մօտ, Սանաայի մէջ, Նասրի արտասանած բուռն ճառին դէմ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Երկու տարի է, որ Պունտըսթակի կուսակցութիւնները քսան միլիոն մարքի նպաստ մը կը ստանան պետական գանձէն: Այս գումարը կը բաժնուի ըստ կուսակցութեանց ներկայացուցչական աթոռներու կամ իրենցմէ իւրաքանչիւրին շահած քուէներուն: Աննախընթաց է այս երեւոյթը ռամկավարական ազատ երկրի մը մէջ, ուր բազմաթիւ կուսակցութիւններ կը ջանան իրենց դիրքը զօրացնել եւ պետութեան ղեկը ձեռք անցընել: Սակայն Դաշնակցային Գերմանիոյ սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած է ընդհանրապէս, որ կուսակցութիւնները պաշտօն ունենան ժողովուրդին քաղաքական զարգացման եւ լուսաւորութեան ծառայելու: Ուրեմն այս նիւթական օժանդակութիւնը հետեւողականօրէն ճիշդ է այդ սկզբունքին իրականացման համար:

Այժմ Էրհարտի դահլիճը ծրագրած է քսան միլիոնի գումարը բարձրացնել 38 միլիոնի: Նկատի ունենալով որ 1965ին տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները, կը պարզուի որ դահլիճը կազմող կուսակցութիւնները կ'ուզեն իրենց դիրքը ամրացնել պետական գանձին օգնութեամբ եւ սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը ընդդիմադիրի վիճակին մէջ ձգել, որովհետեւ իրենց ստանալիք գումարը միասնաբար բաւական մեծ պիտի ըլլայ, որով պիտի կրնան աննողոք պայքար տանիլ սոցիալ-դեմոկրատներուն դէմ եւ յոյս ունենան գէթ իրենց ներկայ դիրքակայութիւնը պահելու:

Ասկէ զատ կայ այն պարագան որ համախմբումի երեք կուսակցութիւններն ալ չունին անդամակցական ուժեղ կազմակերպութիւն, որով եւ անդամներու կանոնաւոր վճարումներէ եկած գումարը չի բաւեր նոյնիսկ տարրական ծախքերու: Միմիայն պատկառելի նուէրներն են, որ կ'ապահովեն այս կուսակցութիւններուն ունենալ իրենց վճարեալ գործիչները, մամուլը, գրասենեակները եւն., կամ հոգալ կուսակցական յարակից մեծ ծախքերը:

Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը բաւականանայ քսան միլիոնէն իրեն բաժին ինկած մօտ ութ միլիոն մարքով, եւ դէմ է, որ ընդհանուր նպաստի գումարը 38ի բարձրացուի, որմէ իր բաժինը ըլլայ հաւանականօրէն 12 միլիոն: Պունտըսթակի սոցիալ-դեմոկրատ խմբակցութեան վարիչը, Էոլէր, յատկապէս տեսակցութիւն ունեցաւ Պունտըսքանցլէրին հետ այս հարցին վերաբերմամբ՝ ըսելով որ ի հարկին պիտի ընդդիմանան եւ այդ տեսակ յաւելման դէմ պիտի քուէարկեն: Էրհարտ համոզիչ գտած է Էոլէրի բացատրութիւնները որ անվերջ եւ անտեղի ծախքերու դուռ պիտի բացուի այդ կարգի պետական նպաստներու հետեւանքով, եւ ամէն մէկ կուսակցութիւն պիտի մսխէ այդ դրամները քուէ շահելու համար եւ վերջին հաշուով ոչ մէկ կուսակցութիւն աւելի բան մը պիտի կրնայ ապահովել իրեն: Նաեւ պիւտճէն պիտի բեռնաւորուի 18 միլիոն աւելորդ ծախքով, մինչդեռ Պունտըսքանցլէրը վերջին ծայր խնայողութեան կողմնակից ցոյց կու տայ ինքզինք՝ նոյնիսկ աւելի կարեւոր ընկերային բարւոքման պահանջներու հանդէպ: Էոլէրի տեսակէտով, եթէ պետական միջոցներով կուսակցութիւնները պիտի գործեն, այդ պարագային հեռու չըլլար այն օրը երբ անոնք պիտի դառնան «զուտ գործակալներ պետական տնտեսութեամբ»: Էոլէր յայտարարեց, որ ստիպուած պիտի ըլլայ լայն զանգուածներուն դատողութեան յանձնելու այս խնդիրը, եթէ որոշ համակցողութիւն չգտնէ իր տեսակէտը կառավարական կուսակցութիւններուն կամ դահլիճին մօտ: Կ'առաջարկէ առնուազն յետաձգել նպաստի յաւելման գործադրութիւնը եւ հարցը միացնել «կուսակցութեանց օրէնքին», որ խորհրդակցութեան առարկայ է, կանոնաւոր ձեւի մը բերելու համար կուսակցութիւններու ազատ եւ լայն, այլ մանաւանդ անկողմնակալ գործունէութիւնը:

Կը տեսնուի ուրեմն որ սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր ծրագրային եւ ներկայ քաղաքական ուղղութեամբ բաւական ամուր կը զգայ ինքզինք եւ յուսադրուած է առանց յաւելեալ նիւթական միջոցներու մեծամասնութիւն շահելու յառաջիկայ տարիի ընտրական պայքարին մէջ:

Ճիշդ նոյն պատճառով է թերեւս որ միւս կուսակցութիւնները իրենց ջանքերը կրկնապատկելու պարտաւորութեան մէջ կը գտնուին: Այնպէս կ'երեւայ որ եթէ Պունտըսքանցլէր Էրհարտ անակնկալ քաղաքական յաջողութիւն մը չունենայ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, որով կրնար ապահովել իր կուսակցութեան եւ քոալիսիոնի (դէթ Շթրաուսի վարած պավարական քրիստոնեայ ընկերային կուսակցութեան) դիրքը պիտի պնդէ կուսակցութիւններու օժանդակութեան գումարին 38 միլիոնի բարձրացման վրայ՝ քոալիսիոնի կուսակցութեանց պահանջին հետեւելով:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

Դ.

Ցոյն կառավարիչ Ֆոմիատէս փաշա եօթը տարի կառավարեց կղզին բարենորոգումներ կատարելով: Եւ սակայն Յունաստանի միանալու բաղձանքը կը մնար: 1880ին Պոլսոյ դեսպանախորհուրդին ներկայացուցին իրենց բաղձանքը: Խորհուրդը մերժեց դիմումը, կղզեցիներ ստիպուեցան յարմարագոյն ժամանակի մը սպասել: 1885ին արտաքին թելադրութեամբ կրկին շարժեցան՝ երբ Ռումելի Պուլկարիոյ կը միանար: Եւրոպա դարձեալ ընդդիմացաւ, Յունաստան ալ կրկին տեղի տուաւ յայտնելով, թէ կղզեցիներուն հետ է, «ազգին բաղձանքները նոյնն են, այսինքն միութիւն, ցեղային եւ լեզուական վարդապետութեամբ»:

1887ին նոր խլրտումներ պահանջեցին, երկու տարի ետք ազատականներ շահեցան մեծամասնութիւնը, Բ. Դուռը վրդովեցաւ, Կրետէ կապերը խզեց Պոլսոյ հետ եւ Աթէնքի դիմեց: Աթէնքի կառավարութիւնը պետութեանց դիմեց, խնդրելով իրենց միջամտութիւնը Կրետէի եւ Բ. Դրան մօտ, յայտնելով թէ տեղացիներու կացութեան վատթարացումի պարագային պիտի ստիպուի միջամտելու:

Պետութիւններ Աթէնքի հաղորդեցին, թէ Օսմ. կայսրութեան պահպանման սկզբունքին հակառակ էր իր դիմումը, Բ. Դուռն ալ հաղորդեց իր դիտաւորութիւնները: Շաքիր փաշա քառասուն հազար զօրքով Կրետէ հասաւ, Կրետացիներ ստիպուեցան վար դնել զէնքերը, մինչդեռ բանակը կը ջարդէր, կը թալլէր:

Համիտ 1889 Դեկտեմբեր 1 թուակիր հրովարտակով կը սահմանափակէր Կրետացիներուն կանոնադրութեամբ ստացած իրաւունքները: Տուրքերը հետզհետէ ծանրացած, ընդհանուր ժողով չգումարուեցաւ, քրիստոնեայ կառավարիչ չնշանակուեցաւ:

Աւստրիա հակառակ էր կղզիին Յունաստանի միացման, Գերմանիա համաձայն էր սեղմումներուն, Ռուսիա հակառակ էր ըմբոստացումին, Ֆրանսա կը փափաքէր Օսմ. կայսրութեան պահպանումը: Կացութիւնը լարուած վիճակի մէջ մնաց մինչեւ հայկական տագնապը:

Եւրոպական մամուլը կը զբաղէր հայ կոտորածներով: Կրետացիներ պահանջեցին որ Եւրոպա իրենցմով ալ հետաքրքրուի, դիմեցին Պոլիս տուրքերու թեթեւացում, ընդհանուր ժողով գումարելու արտօնութիւն եւ քրիստոնեայ կառավարիչի նշանակում խնդրելով: Համիտ ղրկեց Գարաթէոտորի փաշան, բայց իսլամները դժգոհ մնացին, Պոլիս զօրք ղրկեց կղզին, իսլամները քաջալերուե-
ցան եւ արիւնալի ընդհարումներ
ունեցան Գանիայի փողոցներուն
Աթէնքի մէջ կոմիտէ մը կազմուեց
օգնելու համար կղզեցիներուն: Գնդա
պետ Վասոս Կրետէ եկաւ եւ յաջողե
ամրոցներէն մէկը գրաւել: Պետութիւ
ներ հրաւիրեցին Յունաստանը ետ կանչ
գնդապետը, Թուրքիա զօրք կեդրոնաց
Յունաստանի սահմաններուն վրայ:
լիական, Ֆրանսական ռազմանաւեր
շարեցին կղզին, Իտալական, աւստրի
կան դունդեր հասան, պետութիւն
յայտարարեցին, թէ «կարելի չէ Կրե
միացնել Յունաստանի, ինքնավար
թիւնը կը բաւէ»: Կղզեցիներ կը մեր
ինքնավարութիւնը, 1897 Ապրիլ
Յոյներ կը մտնեն Եպիրոս եւ Մակե
նիա, սուլթանը պատերազմ կը հռ
Յունաստանի դէմ: Բախումը կը
երկու շաբաթ, Յոյները կը պարտ
Աթէնք պետութեանց միջամտութի
խնդրէ: Թուրք բանակը կանգ
1898 Մայիս 20ին ցարին պնդում
Գերմանիա Պոլսոյ կողմն էր, Անգ
Յունաստանի, Ֆրանսայի արտաքին
խարար Կապրիէլ Հանոթօ խորհրդար
մէջ կը յայտարարէր. «Անհրաժեշ
պահել եւրոպական ներդաշնակութ
արգիլելու համար օսմ. կայսրու
քայքայումը, որուն հետեւանքները
մէկը կրնայ նախատեսել»:
Կը պարտուի Յունաստան, բայ
յաղթեն Կրետացիներ, կը ստանան
նաւարութիւն, Յունաստանի թագա
երկրորդ զաւակը, իշխան Գէորգ
շանակուի բարձր քոմիսէր, ընդհ
ժողովը կ'ունենայ 138 քրիստոն
յիսուն մահմետական երեսփոխ
1899 – 1904 Կրետէ կը վայելէ
շրջան մը, բայց աչքերը յառած կ
Աթէնքի:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻ

(4 Շար.)

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆ

Արտասահմանի հայ նկարչական կեան
քի ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչներ
մէկը հանդիսացաւ ժանտաջրով նկա
(օ-փորթ-իւթ) անուանի Էտկար Շահ
Նկարիչ – փորագրիչ Շահին թէեւ իր
տեղծագործութեան սկզբնական
երեւան եկաւ իբրեւ իւղանկարչութ
վարպետ, այնուամենայնիւ, յետագայ
մինչեւ իր կեանքին վերջը ան նուիրո
ցաւ օ-փորթի սեռին, որու մէջ յայտ
բերեց արտակարգ ձիրք եւ եղաւ մի
տաղանդաւոր հայ վարպետը: Ուսած
աշխատած օտար երկինքի տակ,
Շահին մինչեւ վերջ մնաց հայրենա
արուեստագէտ մը:

Ծնած է 1874ին, Վիեննա: Որոշ ժամա
նակով մը ապրելով Պոլիս, կը յաճա
տեղւոյն Մխիթարեան վարժարան

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

3 Օգոստոս

Այս գիշեր մեր գիւղին մէջէն աքաղաղ մը տխրօրէն կանչեց. յետոյ անպատասխան աղաղակը երկրորդեց, բայց ուրիշ մը չկար որ պատասխանէր: Կը նշանակէ թէ բոլոր աքաղաղները մորթուած էին: Գիւղը լռեր էր, հետզհետէ կը մեռնէր:

9 Օգոստոս

Կիրակի է այսօր:

Ալ չի լսուիր եկեղեցիին զանգակներուն ղօղանջիւնը, որ մեղուի ձայներու պէս կը կախուէր գիւղին երկինքին մէջ: Ոչ ժամուոր մամիկներ կը տեսնուին, ոչ ալ տղուոր հագուած հարսներուն շարանը եկեղեցի տանող ճամբաներուն վրայ: Եկեղեցական արարողութիւն չկայ. ու գիւղացին չի գիտեր իսկ թէ Կիրակի է: Օրերը միօրինակ են, գիշերը կը լուսնայ, օրն իրիկուն կ'ըլլայ,— տառապանքն է միայն նոր:

10 Օգոստոս

Այսօր մեռաւ մեր ծերունի դրացին,— Պապուկ աղբար կը կոչուէր, խիստ խուլ էր, դժուար՝ բան մը հասկցնել: Հարսը լքեց զինք,— Էրիկը զինուոր, ի՞նչ ընէր երկու զաւակով, ու գնաց մօրը տունը: Ծերունին մեռաւ, լքուած, յուսահատ, վշտահար: Զէթէն (Իպրահիմ Թալի) կընքած է եկեղեցին: Եւ մեռելին դրացիները, բոլորն ալ նոյնքան ծեր,— չափահասները բոլորը զինուոր գացած են կամ լեռ բարձրացած,— վերցուցին, գերեզման տարին, լուռ ու մունջ թաղեցին:

11 Օգոստոս

Այսօր, առանց պատճառի, կը զգամ որ ուրախութեան առուակներ կը հոսին սիրտիս մէջ,— ի՞նչ կայ, խենթուկ սիրտըս՝ կ'ըսեմ ես ինծի: Ուրախութեան կարկաչները սիրտէս կ'անցնին չրթներուս,— ու կ'երգեմ, անուշ երգ մը կ'երգեմ գիւղական, վար կախուած մեր տան ետեւի պատուհանէն, աչքերս մխրճած պարտէզներու կանանչութեան եւ հորիզոնին ծփանքներուն մէջ:

Ինչո՞ւ այս ուրախութիւնը,— չեմ կրնար բացատրել: Երբեմն այսպիսի ուրախութիւններ կը զգամ, առանց պատճառի, ինչպէս եւ տխրութիւններ: Ներքին ծով մըն է, որ ինքնիրեն կը փոթորկի յանկարծ կամ կը ծփայ՝ գուշակելով ուրականին կամ զեփիւռին գալուստը: Իրաւ որ, դիտած եմ, ուրախութեանս կը յաջորդէ տխրութիւն մը, տխրութեանս կը յաջորդէ ուրախութիւն մը:

Իրիկունը, երբ «արեւը մարը կը մտնէ եւ արտպիկը ձին կը հեծնէ», ինչպէս կ'ըսենք գիւղին մէջ, խորհելու ժամն է հասած արդէն: Ցանկարծ մունետիկը պոռաց թէ ամէն գիւղացի որ տունը ցորեն ունի՝ թող երթայ աղայ գիւղին ջաղացքին մէջ, թէ վաղը վերջին օրն է, պէտք է տեսնել ամէն պատրաստութիւն, վաղայաջորդ օրը պիտի սկսի «մեծ ճամբորդութիւնը»:

Ուրեմն, աքսորի կարաւանը ճամբայ պիտի ելլէ Հինդշաբթի առաւօտ:

Վերջապէս գիւղը արմատախիլ պիտի ըլլայ, պիտի քանդուի ...

Սկսա՛ւ ողբերգութիւնը:

12 Օգոստոս

Այսօր դրացի գիւղերը, Խասկալն ու Խաչգիւղը, պիտի պարպուէին:

Մեր պատուհանէն, ամբողջ առաւօտուն, փորձեցի տեսնել գիւղին հեռաւոր ճամբաներուն վրայ Խասկալի աքսորի կարաւանը: Բան չտեսայ: Վաղը մեր կարաւանը պիտի անցնի այդ ճամբաներէն, ու կը տեսնես՝ կ'ըսեմ ես ինծի:

Գիշերուընէ ի վեր գործի վրայ են բոլոր գիւղացիները: Կալերէն ցորեն կը բերեն՝ պարտէզներուն մէջէն գաղտնի փախցնելով, որովհետեւ բոլոր ճամբաները փակուած են ժանտարմաներով: Ուսանդ կը ծեծեն, ձաւար կը շինեն, ալիւր
կ'աղան երկանաքարերով, անխմոր
կ'եփեն ճամբու համար: Լուացք
կը լղնան ու կը լուացուին հարս
կիներ, մայրեր ու երեխաներ:
արթուն այս ամբողջ գիշերը,—
ի պատրաստութիւն մեծ
թեան մը:

Վաղը աքսորի Մողոջը պիտի
խարազանով դուրս պիտի հանէ
ցին իր տունէն, իր գիւղէն:

Կազմ եւ պատրաստ կը սպասենք
ալ,— մեծ մայրս՝ ծերունի ու
չարժ, հին օրերու բարեկեցիկ
կինի հովերը տակաւին վրան,
բաժնուած՝ մեր մօտ եկած,
մար աղջկան — մօրս — որ չոր
ունի ուսերուն բեռ: Մայրս,
ձոտ ու մտախոհ, բայց ժիր եւ
տակաւին շատ երիտասարդ,
բեռները, կը դասաւորէ, ամէնու
բացատրէ,— ուտելիքները այս
կին մէջ, հագնելիքները այս
մէջ, արժէքաւոր առարկաները
տուկին մէջ, ամէն ինչ մեթոդ
չիւով, որպէսզի չշուարինք՝
մէկը յանկարծ «բաժնուի» կարա

Ես, դպրոցս նոր աւարտած,
անճարակ, «խելքս գիրքերու
գած» ինչպէս կը հեգնէ յաճախ
մայրս:

(2 Շար.)

...անոր մէկնիլ Վենետիկ՝ Մուրատ–
1890ին ան կը մեկնի Վենետիկ՝ Մուրատ–
Ռափայէլեան վարժարանը եւ անկէ ,
1892ին, Փարիզ: Այստեղ կը յաճախէ Ա–
կադեմի Ժուլիանայի նկարչական դա –
սընթացքներուն : Այս Թուականէն իսկ
կը սկսի Խոկար Շահինի բեղուն ստեղ –
ծագործական շրջանը : Իր առաջինը իւ–
ղաներկ նկարը 1896ին կը ցուցադրուի
փարիզի «Սալոն» ընկերութեան սրահին
մէջ «Զքաւոր Մուրացիկը» անունին տակ:
Տարի մը ետք, ան իր արուեստին մէջ
նոր անունի կը դառնայ իր «Փողոցի մը ան–
կիւնը» կտաւով : Վերոյիշեալ երկու
գործերը բաւական կ'ըլլան, որ իր վրայ
հրաւիրեն Փարիզի խստապահանջ ար –
ուեստասէր հասարակութեան ուշադրու–
թիւնը : Փարիզ, բացի իր շքեղ կեանքէն,
ունէր նաեւ լքուածներու, չքաւորներու
եւ Թշուառներու շրջապատ մը, որ չի
վրիպիր Շահինի հետաղօտող հայեաց –
քէն: Ան կը խորասուզուի այդ աշխարհին
մէջ: Փարիզի այդ կեանքը լաւագոյնս
ներկայացուած է իր «Փողոցային մար–
դը», «Շնչահեղձ կինը», «Մոնմարթրէն
փողոց մը» գործերով : Սակայն արուես –
տի ուրիշ սեռ մը եւս բուռն կերպով շա–
հագրգռեց նկարիչը : Կարճատեւ որո –
նումներէ եւ խարխափումներէ յետոյ ,
պղինձէ տախտակներու վրայ ան քերեան
բերաւ յատկանշական դիմանկարներ :
Հետաքրքրական են իր «Ծառայող փոք –
րիկ կարուհին», ինչպէս նաեւ «Թուրքիոյ
գնչուները», «Խափշիկ կինը» նկարները:
Ցետագայ տարիներուն Խոկար Շահին
դիմանկարներու կարգին կ'անցնի բնա –
նկարչական աշխատանքներու, որոնք կա–
րեւոր տեղ մը կը գրաւեն անոր ստեղծա–
գործութիւններուն մէջ: Անոր բնանկարը
բացի քաղաքին կամ արուարձաններէն
առնուած տեսարաններէն, կը ներկայա –
ցնէ նաեւ ամբոխը, նկարին տալով այս–
պէս, շարժում ու գրական երեւոյթ մը :
Այս ուղղութեամբ յատկանշական են
1900 – 1906 ժամանակաշրջանի ստեղծա–
գործութիւնները, որոնցմէ առաւելապէս
աչքի կը զարնեն իրենց գեղեցկութեամբ՝
«Վիլեթի Ջրանցքը», «Քլիշիի հրապարա–
կը», «Հին Փարիզը», «Փոքր տօնավաճա–
ռը» եւայլն :

Հայ փորագրիչի զմայլելի ստեղծա –
գործութեան մասին, բազմաթիւ ար –
ուեստագէտներ եւ արուեստի քննադատ –
ներ արտայայտուած են դրուատալից
խօսքերով: Խոկար Շահինի հեղինակա –
ւոր գործունէութիւնը փառքով պսակ –
ուեցաւ իր նախասիրած ասպարէզին՝ օ –
փորթի սեռին մէջ, ուր ան հասաւ լրիւ
զարգացման: Մինչեւ իր մահը, ան աշ –
խատեցաւ երիտասարդական կորովով
հակառակ այն դժխեմ իրողութիւննե –
րուն՝ համաշխարհային երկու պատե –
րազմներուն, որոնք պահ մը ընդհատեցին
իր բեղուն ստեղծագործութիւնը: Բազ –
մաթիւ նկարչական ընկերութիւններու
անդամ, Խոկար Շահին իր գործօն մաս –
նակցութիւնը բերաւ այդ ընկերութիւն –
ներու կազմակերպած ցուցահանդէսնե –
րուն, չթերանալով սակայն, իր գործօն
մասնակցութիւնը բերելու նաեւ հայ ար–
ուեստագէտներու խմբակցութեան (Աճի):

Ան ծանօթացաւ իր Հայրենիքին 1935 –
ին, երբ Երեւանի պետական պատկերա –
սրահին մէջ ցուցադրուեցան իր գործե –
րէն բազմաթիւ նմոյշներ: Տարի մը ետք,
գծագրիչը հայրենիք կ'ուղարկէ աւելի
քան 160 օ – փորթ , այսպէս պատկերա –
սրահին մէջ իր գործերուն թիւը հասցը –
նելով երկու հարիւրի :

Իր ստեղծագործութիւններով պատ –
ուոյ տեղ մը կը գրաւէ հայ ժողովուրդի
գեղարուեստական կեանքին մէջ :

Ա. ԱՐԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

———o———

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

———o———

Յ. ԶԱՐՈԲԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընդհանուր ժողովին, որ գումարուեցաւ Երեւանի մէջ, անցեալ Շաբաթ, շատերու կարգին երկար զեկուցում մը բրած է Յ. Զարոբեան: «Սով. Հայաստանի» մէկուկէս էջ գրաւող զեկուցումի տեղեկատուութենէն կը քաղենք հիմնական մասերը :

1963ի ընթացքին Հայաստանի գիտնականները որոշ յաջողութիւններ արձանագրեցին գիտութեան գրեթէ ամէն մարզերուն մէջ :

Ցատկանշական է, որ գիտնականներու աւագ սերունդին կողքին կը գործեն նաեւ երիտասարդ գիտնականներ: Այսպէս , ուսողութեան եւ մեքենագիտութեան հիմնարկութեան մէջ, երէց ուսողագէտներու հետ միասին ներկայիս կ'աշխատին խումբ մը երիտասարդ ուսողագէտներ , որոնք բոլորն ալ աշակերտած են երէց գիտնականներուն: Այս ուսողագէտներէն մէկ քանին, ինչպէս, օրինակ Ա. Թալալեան կատարած է այնպիսի աշխատանքներ, որոնք մեծ հռչակ կը վայելեն գիտական աշխարհին մէջ : Ա. Ներսիսեան աչքի զարկած է ուսողագիտական նոր հարցերու հմուտ լուծումով: Երկրաբանութեան ճիւղին մէջ աչքառու գործեր կատարած են երիտասարդ գիտնականներ Ա. Ֆարամազեան եւ Վ. Պարոնիկեան: Երիտասարդ ուժեր, արժէքաւոր աշխատանքներու ձեռնամուխ եղած են նաեւ աստղագիտական ճիւղին մէջ :

Ակադեմիան վերջին շրջանին սկսած է հետաքրքրուիլ գիտութեան նոր բնագաւառներով : Ուսողագիտութեան եւ մեքենագիտութեան հիմնարկութիւնը նոր հետազօտութիւններ կը կատարէ չինութեան ձեւընկալներու եւ ապակիէ ձեւընկալներու ասպարէզին մէջ: Լենինականի մէջ՝ ակադեմական Ա. Նազարովի ղեկավարութեամբ կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրուած են շէնքերու վրայ երկրաշարժի ազդեցութիւնը ճշդելու ուղղութեամբ :

Ակադեմական Ա. Մնջոյեանի ղեկավարած նուրբ օրկաններու քիմիաբանութեան հիմնարկութիւնը անցեալ տարի քանի մը նոր դեղեր պատրաստած է :

Իբրեւ ընդհանուր թերութիւն, Զարոբեան դիտել կուտայ, թէ ակադեմիայի աշխատանքները անկազմակերպ նկարագիր մը ունին : Այս պարագան ամէնէն աւելի ցայտուն կը դառնայ գիտական ծրագիրներու պատրաստութեան ատեն, երբ երկրորդական արժէք ունեցող աշխատանքներ յառաջ կը քշուին եւ հիմնական ու այժմէական շատ մը կարեւոր գործեր կը ձգուին երեսի վրայ :

Զարոբեան մատնանշած է նաեւ ուրիշ թերութիւններ :

– Զեկուցումի վերջաւորութեան, խօսելով մշակութային աշխատանքներու մասին, Յ. Զարոբեան հարկ տեսած է անգամ մը եւս յիշեցնել կուսակցութեան տեսակէտը, այն է «հասարակական երեւոյթներն ուսումնասիրելիս երբեք պէտք չէ ղեկավարուիլ ազգային նեղ շրջանակներով: Ընկերվարական միջազգայնութիւնը միշտ եղել է եւ մնում է մեր կուսակցութեան քաղաքականութեան լենինեան հիմնական սկզբունքը »:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ծնած է Թիֆլիս, 1914ին: Միջնակարգ դպրոցը աւարտելէ ետք, 1932ին կը փոխադրուի Լենինկրատ եւ կը մտնէ տեղւոյն հանքագործութեան հիմնարկութիւնը: 1934 – 1937 կը ղեկավարէ Տաճիկ – Փամիրեան արշաւախումբերէն մէկը, որուն աշխատանքներուն արդիւնքը կ'ըլլայ նոր հանքերու յայտնաբերումը :

1942ին կը տեղափոխուի Երեւան , ուր վարիչ կը նշանակուի երկրաբանութեան հիմնարկութեան օգտակար հանածոներու բաժնին :

1948ին անդամ կ'ընտրուի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային:

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Յ. Մաղաքեանի պատրաստած Հայաստանի , Կովկասի եւ աշխարհի մետաղագործական քարտէզները, որոնց ցուցադրուած եւ բարձր գնահատականքի արժանացած են Մեքսիքայի եւ Դանիոյ մէջ :

ԵՂԱՆԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտի վերջաւորութեան եւ Ապրիլի սկիզբը օրերը տաք եղած են եւ արեւոտ:

Հովիտներու շրջաններուն մէջ արդէն ծաղկած են ծիրանենիները, նշենիները , հոնը : Ցանկարծական անձրեւներու եւ կարկուտներու պատճառով ջերմաստիճանը լեռնային շրջաններու մէջ հասած է զէրոյի ,իսկ հովիտներու մէջ՝ 5 աստիճանի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

———o———

Ֆրանքեւհայկական կազմակերպութեան նախաձեռնարկ յանձնախումբը կը հաղորդէ մեզի այն պատասխանը զոր ստացած է ֆրանսական ձայն – պատկերասփիւռի էՕՐԷՖ կայանի տնօրէնութենէն, իր մէկ դիմումին առթիւ:

Ձայն – պատկերասփիւռի տնօրէնութիւնը Ապրիլ 21ի իր պատասխանին մէջ, կը յայտնէ թէ տրամադիր է 15 վայրկեանի յայտագիր մը յատկացնել հայ ժողովրդական երաժշտութեան եւ կը թելադրէ որ իրեն յանձնուին նաեւ ներկայացման բացատրական կուռ բնագրեր :

Կ'իմանանք որ նախապատրաստական աշխատանքներ կը տարուին այս ուղղութեամբ : Մաղթելի է որ այս գնահատելի աշխատանքը կատարուի լրջութեամբ եւ ձեռնհաս տարրերու մասնակցութեամբ , որպէսզի պատրաստուած յայտագիրը գընահատանքի արժանանայ մանաւանդ օտար ունկնդիրներէ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դերասան եւ բեմադիր Գրիգոր Մելիքեան որ երկու տարիէ ի վեր Պերլինի մէջ կը գործէ, շահած է համակրութիւնը պատկան վարչական շրջանակներու եւ թատերական վարիչ անձնաւորութիւններու, որոնք իրեն կը յանձնեն կատարման պարտականութիւններ: Պերլինի «Թելե – կրաֆ» օրաթերթին փետրուար 23ի կի – րակնօրեայ «քուլթ»ի բաժնին ամէնէն աչքառու տեղը յօդուած մը եւ մեր հայրենակցին լուսանկարը դրուած էր : Այնտեղ յիշատակուած էին իր ստանձնած դերերը եւ բեմադրութիւնները : «Շչուփաչք Թէաթր»ի համբաւաւոր վարիչ Պոլեսլաւ Պարլոգ գնահատած է Գ. Մելիքեանի թատերական կարողութիւնը եւ երկու տարուան պայմանագրութիւն կնքած է անոր հետ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Ապրիլ 5 – 6ին առաւելագոյն ջերմաստիճանը արձանագրուած է Մեղրիի եւ Ղափանի մէջ 25, Երեւանի եւ Արարատեան դաշտի մէջ՝ 22, Եղէգնաձորի եւ Իջեւանի մէջ՝ քսան, Կիրովականի մէջ՝ 19 եւայլն :

Բարձր ջերմաստիճանին պատճառով ձիւնը արագօրէն հալած է, յատկապէս ցած շրջաններուն մէջ, ինչ որ պատճառ դարձած է գետերու մակարդակին բարձրացման :

Ապրիլ ութին հիւսիսային ցուրտ օդ մը Սեւ Ծովի կողմէն խուժած է Հայաստան եւ պատճառ դարձած , որ օդին ջերմաստիճանը նուազի :

Զօրաւոր անձրեւներ անպակաս եղած են Մարտի վերջաւորութեան եւ Ապրիլի սկիզբները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Մի հռչակաւոր կանաչ կար այդ վայրերում, որ կոչւում էր Քէմեան : Դա լայն եւ նախշուն թիկերով մի խոտ էր, որ գիշերները ճրագի պէս լոյս էր արձակում : Սակաւ էր պատահում , բայց խիստ կաթնատու էր :

Աւէսի Հաջին պահանջում էր, որ իր հօտը յատկապէս արածի այդ կանաչը , որ նրա կաթը առատ եւ իւղոտ լինի: Կաթի իւղայնութիւնը քուրդը որոշում էր մի չափազանց ինքնատիպ եղանակով : Գարնանը նա ամէն չարաթ այցելութեան էր գնում հովիւներին: Ասատուրը պարտաւոր էր նրա ներկայութեամբ կթել ոչխարը, կաթը եռացնել մի մեծ կաթսայի մէջ եւ խառնել նորքենու փայտով (ճիպոտով): Հետեւեալ առաւօտ նա կաթի երեսին գոյացած թանձր սերի վրայ դրում էր նորածին գառներից մէկը : Եթէ սերը այդ ծանրութիւնից ճեղքուածք տար, կը նշանակէ կաթի իւղայնութիւնը պակաս է : Որպէսզի նման բան չլինի , Խոդեդանը միշտ աշխատում էր հօտը ծաղկաշատ արօտներ տանել :

Այդ լեռները լի էին գազաններով : Շատ էին մանաւանդ գայլերը, որոնք գրեթէ ամէն օր անհանգստացնում էին խաշներին : Բայց ահաւոր էին Ասատուրի շները : Նրանք մեծացել դարձել էին հաւատարիմ պահապաններ : Բացի իրենից եւ Ստեփանից, ոչ ոք չէր համարձակւում խաւար ժամանակ մօտենալ նրանց :

— Շնորի համար հաց ուղարկէք գիւղից, ոչխարի համար աղ բերէք ,— բղաւում էր Խոդեդանը Իրիցանքից դէպի Արինօք : Անտառ եկած գիւղացիները կամ նախրապահները նրա ձայնը յաջորդաբար փոխանցում էին գիւղ եւ, այսպիսով , նա կապ էր պահպանում Արինօքի հետ, այնտեղից ստանալով հարկաւոր պաշարը շների եւ հօտի համար :

Ասատուրի գէլխեղդ շները այնպիսի սարսափ էին տարածել սարում, որ գայլերը, Աւէսի Հաջու հօտից ահաբեկած , սկսել էին գրոհել Ախուպի տան թոյլ եւ անպաշտպան հօտի վրայ : Զատոյի ոչխարը դնալով նուազում էր, մինչդեռ Նասրի տան հօտը դիրանում էր եւ բազմանում : Զատօն եկել էր այն համոզման, որ իր տնտեսութեան ամբողջ դըժբախտութեան պատճառը Բուլանուխից բերուած գէլխեղդ շներն էին, եւ նա առիթ էր որոնում պատժել մօտկանցի հովուին:

Այդ շները ոչ միայն պաշտպանում էին հօտը գայլերից, այլեւ շարժում եւ ուղղութիւն էին տալիս ոչխարին : Երբ հօտը ցրուած էր, նրանք կողքից գնալով հաւաքում էին արձակուած մասերը, ամփոփում էին հօտը ցանկացած տարածութեան եւ ուղղութեան վրայ :

Անվախ էր Խոդեդանը : Ճեղքելով գայլերի շարքերը, նա համարձակօրէն անցնում էր նրանց միջով : Այդ լեռնցի հովուապետին համար կատարեալ ուրախութիւն էր, երբ իր շները գայլահոտ առնելով սկսում էին ոռնալ : Նա ինքն էլ նրանց հետեւելով սկսում էր գոռալ կամ այնպիսի վայրենական ձայներ արձակել, որ սարսափ էր պատում լողին : Մերթ մի շան անունն էր տալիս, մերթ միւսի եւ մութի մէջ, մահակը ձեռքին բռնած , հարայ տալով վազում էր նրանց ետեւից:

Մի գիշեր պատահեց այնպէս, որ տասնըմէկ գայլերից բաղկացած մի կատաղի վոհմակ յարձակուեց ոչխարի վրայ :

— Դօղօ, Բինդեօլ, Դավրօշ,— խաւարի մէջ հարայ տալով գոչեց Ասատուրը եւ առաջ սլացաւ : Մի ակնթարթ՝ եւ իր շներից իւրաքանչիւրը նստած էր մի ամեհի գազանի մէջքին՝ ժանիքներն ամուր նրա պարանոցը խրած : Լեռնական հովիւը ցատկեց տասնըմէկերորդ գայլի վրայ ու սկսեց խեղդել նրան : Լուսադէմին երեք հովիւներ մի հաստ շղթայ գըտան եւ կատակով հագցրին Խոդեդանի պարանոցը, կոչելով նրան գէլխեղդ շուն : Վերջինս բռնեց երեքի վզից եւ այնպէս ամուր հուպ տուեց, որ լեզուները դուրս ընկան : Շները նոյնպէս հասան օգնութեան եւ նա, ընդհանուր քրքիջի տակ, արձակեց ընկերների պարանոցները :

Որոշ ժամանակ անց, պատահեց մի ուրիշ դէպք: Ասատուրը ուշացած հօտի մը ճիւղը Մառնիկ սարից առաջնորդում էր դէպի Իրիցանք: Մի մեծ քարաժայռի մօտ շները սկսեցին հաջել: Ոչխարները խրտնեցին, սեղմուեցին իրար եւ, ականջները սրած, բնազդօրէն շարժուեցին դէպի այդ ապառաժը : Խոդեդանը զգաց , որ այնտեղ գայլերի վոհմակ է նստած : Նա անմիջապէս շուռ տուեց ահաբեկուած հօտի գլուխը եւ ոչխարը տարաւ ուրիշ ուղղութեամբ : Քիչ յետոյ տեսաւ , թէ ինչպէս գայլերը վեր կացան եւ, մի գծի վրայ շարուելով, գնացին իրար ետեւից: Նա անվրդով կանգնած երկար դիտեց գազանների այդ հետաքրքիր շուն:

Այսպիսի դէպքեր յաճախ էին պատահում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անթառամ Պալեան, Պ. Շմաւոն Պալեան եւ զաւակները՝ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, (Մայիս 3), Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ մօրեղբօր՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պարէտ Բամպուքճեան կը նուիրեն երեսուն ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգաւ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Վահագն Իչխալեանի մահուան առթիւ:

×

Օննիկ Թիւթիւնճեանի (Սէվրան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի Օգաւ. կայանին կը նուիրեն.— Տիկին Մ. Թիւթիւնճեան (Սէվրան), Տէր եւ Տիկին Ժան Ասլանեան (Կրընոպլը), Տիկին Փօլին Ասլանեան (Կրընոպլը) հարիւրական ֆրանք, Պ. Խտուար Ասլանեան յիսուն, Տէր եւ Տիկ. Ս. Մահտէսեան (Վէր Կալան) քսան, Պ. Մանուկեան (Սէվրան), Պ. Տէր-Մաթէոսեան (Փավիյօն սու Պուա) տասնական, Պ. Պ. Քէպապճեան եւ Տավարեան (Սէվրան) հինգական ֆրանք:

Պ. Զատրըճեան (Պուր լա Րէն) 5 ֆր. հանգուցեալին բարեկամ քանի մը Սէվրանի հայրենակիցներ 40 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Պօյաճեանի կըսկըծալի մահուան առթիւ Կապ. Խաչի Տէսինի գպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Զաքար Զէյթունցեանէ 15 ֆր., Տէր եւ Տիկին Արամ Օհանեանէ տասը, Այրի Տիկին Թագուհի Աբրահամեանէ հինգ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեանէ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աստուրեանէ, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Պօյաճեանէ տասնական ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջանի հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր ընկեր-ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, 9 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 10 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ, 10 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՋԱՒԱՐԵԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, 17 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԸՆԿԵՐ-ԿԱՐՕ, 17 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս ընկերներուն պէտք է տեղեկացնեն ժողովներու վայրը, օրը եւ թուականը:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները, այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանը: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ Վոլթէրի մէջ: Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին: Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕԶԻ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

EGLISE DU COLLEGE CATHOLIQUE
20, Rue Lacépède, AIX

Կիրակի, Մայիս 3ին, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Էքս – Ան – Փրովանսի եկեղեցիին մէջ Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Էքսի եւ շրջաններու Հայութիւնը կը հրաւիրուի խուռներամ գալու եւ Հայոց սքանչելի պատարագին խորհուրդով լեցուելու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ. Ը. Մի.

ԽՆՋՈՅՔ

Ալֆորվիլ.— Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին խնջոյքը, քաղաքապետարանի սրահը, Մայիս 9ին:

Ճաշագին՝ 10 փրանք:

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartanane*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartanane est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԼԻՈՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը:

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Կազմակերպուած Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Ապրիլ 25էն 30, իրիկունները ժամը 6էն 10, Միութեան սրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ա. յարկ:

Փարիզի Հայութիւնը հրաւիրուած է այցելելու այս առաջին փորձը որ յիսնամեակի առթիւ սարքուելիք ընդարձակ ցուցադրութեան մը նախապատրաստութիւնն է:

Կարեւոր.— Ծոխացնելու համար հաւաքածոն, կը լուսանկարուին միութեան փոխ տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.

Մարսէյլ. Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մազընօ»: 88 Րիւ տ'Օպաներ

Վալանս. Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 21ին, Թէաթրը մինիսիփալ

Փօն տը Շէրիւի, Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինէմա Րուայալ

Լիոն, Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Րիւ Պանսէլ:

Տէսին, Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Վիէն, Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ՋՕՄ-ին:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգաւ. կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը:

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճարել կանխիկ: Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ:

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6–15 տարեկան: Տղաք՝ 6–14 տարեկան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ (Փարիզ) Մայիս 23ին:

LE LORD

RESTAURANT

SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés

PARIS

9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)

— Ouvert tous les jours —

Téléphone :
ELY. 07-27

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանի մանուկներու խումբը կը մեկնի Յուլիս երեքին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Րիւ Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
29 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9997

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9997

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՆԷ ԱՅՍ ՏԱՐԻ...

Եթէ չենք սխալիր, որեւէ ատեն Հայաստանի Սարդարապատի տարեդարձը տօնուած չէ Հայաստանի մէջ, խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր:

Այդպէ՞ս էր տնօրինուած վերէն, եւ հրամանը կը գործադրուէր տառապէս: Շատ-շատ, հոգեհանգիստ մը եկեղեցիներու մէջ, համաձայն օրացոյցի երկտող արձանագրութեան:

Իսկ այս տարի՞: Գոնէ այս տարին բացառութիւն պիտի կազմէ՞:

Կ'ուզէինք հաւատալ, քանի որ պաշտօնական բերանները, թերթերն ու անթենը այլեւս համարձակօրէն կը խօսին հայկական պահանջներու, հայրենադարձի եւ ուրիշ ազգային հողերու մասին:

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է Հայկական Դատ արծարծել, առանց ոգեկոչելու ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը, որ սկսաւ 1915 Ապրիլ 11-24ին եւ շարունակուեցաւ Դաշնակիցներու ջախջախիչ յաղթանակէն վերջն ալ (1920-22ին Իզմիր, Փոքր-Ասիա, Կիլիկիա):

Առնէ մը ի վեր, Երեւանի բանաստեղծներն ու արձակագիրները երգեր եւ յօդուածներ կը նուիրեն Արհաւիրքի ահաւոր օրերուն — Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Գր. Զօհրապ, Կոմիտաս Վարդապետ, Ռ. Սեւակ, եւայլն: Ցաւօք անթենը արտասանութիւններ ալ կը հաղորդէ անոնց գործերէն: Ու վերջապէս, նոր գրողներու արտադրութեանց մէջ կը յիշուին զանազան դրուագներ Սարսափի օրերէն:

Ուրեմն, գիտե՛ն պատմութիւնը: Եւ դեռ կրնան սերտել, միշտ նորանոր նիւթեր ճարելով:

Արդ, այս բոլորէն չի՞ հետեւիր թէ տարրական պարտականութիւն մը կը դառնայ Ապրիլ Տասնըմէկի տօնակատարութիւնը Երեւանի մէջ: Թո՛ղ ըլլայ Գրողներու Միութեան նախաձեռնութեամբ: Կը բաւէ որ ստանայ ժողովրդական հանգամանք:

Անշուշտ ժողովուրդը շատ աւելի բան գիտէ քան դուն եւ ես եւ բոլոր անոնք որ Երեւան բեմերու վրայ: Այստեղ թէ անդին:

Բայց, յիշատակի տօները հոգեւոր ճաշեր են անոր համար: Հողվրտիքը տետակ մը լուսագրիչ է մանաւանդ այս ժողովուրդին համար, որ դարերէ ի վեր կիրակնամուտ կը կատարէ մեռելներու յիշատակին, ուժ եւ յոյս ներշնչելով ողջերուն:

Այդպիսի տօնակատարութիւն մը միեւնոյն ատեն կրնար դառնալ ներշնչման աղբիւր, գլուխ հանելու համար շարք մը ծրագիրներ որ կ'արծարծուին Արտասահմանի մէջ, տարիներէ ի վեր:

Օրինակ, տակաւին չունինք Ցիշատակարանը Հայաջինջ Սարսափներուն:

Անհամար յուշեր, գիրքեր, տետրակներ տպուած են Արտասահմանի մէջ: Հատորներ որ կրնան լայնանիստ եւ երկնաշխատ աշտարակ մը կազմել, եթէ հաւաքուինք Հայաստանի մէջ եղածներն ալ: Եւ տակաւին ձեռագիրնե՛ր, ձեռագիրնե՛ր:

Պարզ հովիւ մը, Գիւտ քահանայ Ադանեանց, յաջողեր է «Դիւան Հայոց Պատմութիւն»ը հրատարակել: Դժուա՞ր է հատորներ Ցիշատակարան մը կազմել, հաւաքական աշխատանքով: Ձեռք ձեռքի տալով եւ նիւթերը հաւաքելով, դասաւորելով, խմբագրելով:

Պայման չէ որ անպատճառ Երեւանի մէջ կատարուի այս գործը: Անհրաժեշտ է՝ պետական օժանդակութիւնն է: Շահագրգռութիւնը:

Մխիթարեանները հսկայական ժառանգութիւն ձգեցին 200 տարուան մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ՑՈՅՑԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Զոյգ տօնական օրերու դադարէ մը ետք, Սուրիոյ կացութիւնը նոյն պատկերը կը ներկայացնէ: Գործադուլ ամէն կողմ միայն ուսանողներն ու դպրոցականները իրենց դասերուն կ'երթան, բայց խանութպանները փակ կը պահեն իրենց խանութները: Զօր. Հաֆէզ փորձած է հաշտարար ձեռք մը երկարել, խառն յանձնախումբ մը կազմելով տնտեսական կացութիւնը քննելու համար: Ոչ մէկ արձագանգ գտած է իր այս առաջարկը, թէեւ խորհրդակցութիւնները չեն խզուած, բայց կողմերը կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ: Վտանգ մը կայ սակայն, վասնզի եթէ լուծում մը չգտնուի վախ կայ որ խանութպաններու գործադուլին յաջորդեն ուսանողական ցոյցեր որոնք ստիպեն բանակին միջամտել:

Այս կացութեան մէջ, Պաաս կուսակցութիւնը իր ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ դարձուցած է: Ընդդիմութիւնը կը տարածուի Նասրականներէն մինչեւ քաղքենի դասակարգը կրօնական տարրերէն անցնելով: Մահմէտական եղբայրներու միաբանութիւնը, որ յետին հազար անդամ ունի, կը մեղադրէ Պաաս կուսակցութիւնը իր աշխարհականութեան համար:

Նասրականները այն տպաւորութիւնը կ'ուզեն թողուլ որ եթէ պաասական կառավարութիւնը տապալի, Եգիպտոս միացում պիտի չպարտադրէ:

Մամուլի ասուլիսին ընթացքին, Հաֆէզ շատ արհամարական եղած է «ներքին թշնամիներու» նկատմամբ, մանաւանդ մահմետական եղբայրներու որոնց համար ըսած է.— «Իրենց ի վնաս սորվեցան որ կարելի չէ խաղալ պաասական յեղափոխութեան հետ, կը յուսամ որ հասկցան»:

Ասուլիսէն ետք, որ երկու ժամ տեւած է, անմիջապէս Սահմանադրութիւնը հրատարակուած է որուն թիւ 3 յօդուածը կը ճշդէ թէ իսլամական կրօնքը պետական կրօնք յայտարարուած է:

Զօր. Հաֆէզ իր հիացումը յատնած է Հիւսէյն եւ Սէուտ Թագաւորներու, ինչպէս նաեւ Էմիր Ֆայսալի նկատմամբ:

Հայրենիքէն հեռու, բայց հայրենիքին համար:

Մտաւոր ուժերու ներկայ ցիրուցան վիճակին մէջ,— մինչեւ որ կարենանք բոլորս մէկ երդիքի տակ ամփոփուիլ — պիտի փնտռենք ոչ թէ ցանկալին, այլ կարելին:

Այսպիսի ձեռնարկ մը տասնապատիկ աւելի պիտի ծառայէր յարաբերութիւններու ամրապնդելու, եւ մանաւանդ փոխադարձաբար լուսաբանուելու: Օգտըւելու, ներշնչուելու:

Կարգ մը երեւոյթներ եւ իրողութիւններ կ'ապացուցանեն թէ բոլոր սառերը հալած չեն տակաւին: Կամ հալած են հատուածական իմաստով:

Ապրիլ Տասնըմէկը պիտի կրնար գործել ամբողջական հրաշքը:

Եւ, ամէնէն առաջ, Երեւանցիներուն աչքերը պիտի բացուէին աշխարհի մը վրայ որ մինչեւ հիմա մնացած է խաւարակուռ Ափրիկէ: Իրենց իսկ յանցանքով:

Իրականութիւն չէ՞ որ մշակոյթի կապն անգամ վերածուեր է մենաշնորհի:

Շ.

20 Ապրիլ 1946

ՎԱՀԱԳՆ ԿԱՐԵ՞ՆՑ ԹԷ... ՓՈԼ ԷԼԻՒԱՐ

Ֆրանսացի ականաւոր բանաստեղծ Փոլ Էլիւարից հատուկէնտ թարգմանութիւններ կան հայերէն լեզուով: Բանաստեղծ Վահագն Կարենցը յանձն է առել լրացնել այդ բացը: Իսկ ի՞նչպէս. վերցրել է ֆրանսացի բանաստեղծի հանրայայտ «Ազատութիւն» բանաստեղծութիւնը եւ «վերամշակել» է, այլ կերպ ասած՝ Վ. Կարենցը փոփոխակներ է գրել Էլիւարի «Ազատութիւն» բանաստեղծութեան նիւթերով:

Եւ ահա «Աւանգարդ» թերթի այս տարուայ Փետրուար 20ի համարում տպագրուել է Վ. Կարենցի «Երգ խաղաղութեան» բանաստեղծութիւնը, որ Փոլ Էլիւարի 22 տարի առաջ գրած «Ազատութիւն» բանաստեղծութեան անյաջող թարգմանութիւնն է յիշեցնում: Ի հարկէ, «հեղինակը» (այսինքն՝ Վ. Կարենց) կը պնդի, թէ դա իր սեփականութիւնն է, քանի որ թերթն էլ ներկայացրել է որպէս այդպիսին: Իրօք, կարդալուց եւ համեմատելուց յետոյ «հսկայական» տարբերութիւններ են երեւում: Օրինակ՝ Փոլ Էլիւար վերնագրել է «Ազատութիւն», իսկ Վ. Կարենց՝ «Երգ խաղաղութեան», Էլիւար գրել է մօտ 85 տողանոց մի բանաստեղծութիւն. իսկ Վ. Կարենց սահմանափակուել է 16 տողով: Էլիւար «ազատութիւն» է գրում «Թռչող թռչունների թեւերի վրայ», իսկ Վ. Կարենց աւելի է արդիականացրել այս պատկերը եւ ցանկութիւն է յայտնել «խաղաղութիւն» գրել «Թեւերի վրայ սաւառնակների», Էլիւարի «հաւաքուող կառոյցիս վրայ» տողը դարձել է «բարձրացող շէնքի դռների վրայ», Էլիւար բանաստեղծութիւնը սկսում է «դպրոցական տետրակներիս վրայ» տողով, իսկ Վ. Կարենց այդ նոյն տետրակները «մանկական»որոշելով տարել է նախավերջին տող: Էլիւար սկսել է այսպէս.

Դպրոցական տետրակներիս վրայ,
Ծառերի եւ ճտաքանների վրայ,
Աւազի եւ ձեան վրայ
Քո անունն եմ գրում:

Իսկ Վ. Կարենց պարզապէս գրելու ցանկութիւն է յայտնում.

Ցուշագրիւրների քարերի վրայ,
Դարերով մամռած ժայռերի վրայ,
Բարձրացող շէնքի դռների վրայ
Ուզում եմ գրել ես խաղաղութիւն:

Բայց, չնայած այս «հսկայական» տարբերութիւններին, «Երգ խաղաղութեան» եւ «Ազատութիւն» բանաստեղծութիւնների մէջ կայ մի հիմնական նմանութիւն, որ առիթ է տալիս ասելու, որ Վ. Կարենց կողոպտել է ֆրանսացի բանաստեղծին:

Փոլ Էլիւար «Ազատութիւն» բանաստեղծութիւնը գրել է 1942 թ., երբ ֆրանսացի ժողովուրդը պայքարում էր ֆաշիզմի դէմ, երբ ինքը՝ հեղինակը, գիտակցելով իր պարտքը մարդկութեան հանդէպ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան շարքերն էր մտնում: Բանաստեղծութիւնը տոգորուած է պայքարի եւ ազատասիրութեան ոգով, Էլիւար 85 տողի մէջ թւում է այն ամէնը, ինչ շրջապատում է մարդուն, ինչ հարազատ է եւ թանկագին, ինչի համար մարդիկ իրենց արիւնն են թափում: Բանաստեղծը այդ թուարկումներով կերտում է պայքարող եւ ազատասէր մարդու կերպարը: Կատարեալ մարդու էութիւնը կազմուած է «Դպրոցական տետրակներից», «Մանկութեան արձագանգից», «Ցոյսից եւ յուշերից», «Հանապազօրեայ հացից», «Թռչունների թեւերից», «Գոմռացող շան սուր ականջներից ու ծուռ թաթերից», «Ակամայ բացակայութիւնից» եւայլն: Բանաստեղծութիւնը կազմուած է քսան քառատողից եւ ամէն մի քառատողի վերջում գրւում է. «Քո անունն եմ գրում», իսկ բանաստեղծութիւնը վերջանում է այսպէս.

Եւ զօրութեամբ այդ խօսքի
Իմ կեանքն եմ վերսկսում,
Ես ծնուել եմ, որ ճանաչեմ քեզ,
որ անուանեմ քեզ
ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ:

Այստեղ է բանաստեղծութեան ուժը. Էլիւար մարդու էութեան ամենափոքր եւ աննշանելի մասնիկների վրայ «Ազատութիւն» է գրում: Հէնց այս հանճարեղ մտայղացումը, հնարանքն է «վերցրել» Վահագն Կարենց եւ Էլիւարի հանճարեղ գործը դարձել է մի ապաշնորհ ոտանաւոր: Տեսեալ դէպքում Վ. Կարենց նման է այն սկսնակ նկարիչներին, որոնք փորձում են «չտկել» մեծ վարպետների կտաւները, ի հարկէ ապարդիւն: Վատ չէր լինի, որ Վ. Կարենցն էլ զգուշանար եւ նման «չտկումներ» անելուց առաջ յիշէր, որ դեռ 22 տարի առաջ ֆրանսացի բանաստեղծը արդէն գրել է, եւ ի հարկէ, աւելի լաւ, քան Վ. Կարենցը հիմա կը գրէր:

Ց. Գ.— Զմոռանանք ասել, որ Վահագն Կարենց Փոլ Էլիւարին ծանօթացել է ոչ թէ բնագրով, այլ թարգմանութեամբ:

ԱԼ. ԹՕՓՉԵԱՆ

«Սով. Հայաստան», Ապրիլ 15

ՅԱՌԱՋ.— Էլիւարի այս ոտանաւորը առաջին անգամ թարգմանած է Շ. Միսաքեան եւ հրատարակած է Արածանիի մէջ (1945 Գիրք, Բ. էջ 9):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կացութիւնը միշտ խառնակ է: Ցոյն կիպրացիները յարձակած են Սէնթ Իլարիոնի ամրոցին վրայ եւ կը շարունակեն յառաջանալ թրքական կրակին տակ: Ըսուեցաւ նաեւ թէ բերդը գրաւած են:

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը ազատ արձակած է քաղաքական 430 բանտարկեալներ:

ՊԵՆ - ՊԵԼԼԱ յայտարարեց Մոսկուայի մէջ թէ Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը թոյլ պիտի տայ Ալժերիոյ որ ազատի աշխարհակալութենէն:

ՓԱՐԻԶԻ բնակչութիւնը աւելի շատ կը կարդայ քան կ'ուտէ ըստ վիճակագրութեանց: Արդարեւ Փարիզ 2229 գրավաճառի եւ թերթավաճառի խանութներ ունի այսինքն 46 հատ աւելի քան մսավաճառի խանութները:

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ սերպ ուղղափառ եկեղեցին դիմում կատարած է անդամակցելու համար Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին:

ՏԱԼԼԱՍԻ բանտին մէջ, Օսվալտի ոճրագործը՝ Ռիւպի փորձած է անձնասպան ըլլալ իր խցիկին մէջ:

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» հրատարակած է Սուսլովի տեղեկագիրը, ի յայտ բերելով անոր «սուտերն, ստաբանութիւններն ու չահագործումները»:

ԱՆՏԱՆՈԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Ուրբաթ օրուան արարողութեան ներկայ հասարակութեան մէջ կը նշմարուէր նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտներու խումբ մը: Փարիզի երկու հայ վարժարաններու տղաքն ու աղջիկները, իրենց համազգեստով, մեծ տպաւորութիւն գործեցին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԻՑ

1903 Օգոստոսին, գիտական արշաւախումբի մը հետ Արարատի գագաթը կը բարձրանայ Արշաւիր Մխիթարեան: Ահա թէ ինչ գրած է այդ վերելքին մասին :

Երբ գիշերային օթեւանից մենք նայում էինք Մասիսի գագաթին, մեզ թըւում էր, թէ այդ ժայռերը գտնւում են ուղիղ նրա տակ եւ թէ հասնել ժայռերին՝ նշանակում է հասնել գագաթին, բայց հիմա, ժայռերի գլուխը բարձրանալուց յետոյ, մենք զարմանքով տեսանք, որ լերան գլուխը դեռ շատ հեռու է մեզանից եւ դեռ շատ ուժ պէտք է գործ դնել նրան հասնելու համար: Սակայն այս հանգամանքը մեզ չյուսահատեցրեց. կրկնապատկուած ուժով մենք սկսեցինք նորից մագլցել, կախ ընկնել ժայռերից, յենուած մի ձեռքի կամ գաւազանի վրայ՝ միւսով քաշել դէպի վեր մարմնի ամբողջ ծանրութիւնը, սողալ օձի նման, գործել ձեռքով, ոտքով, մէջքով, գաւազանով, ինչքան եւ ինչ կերպ միայն ընդունակ է մարդու դիւրաթեք մարմինը: Մեր ջանքերը պսակուեցին յաջողութեամբ, անընդհատ ժայռից ժայռ բարձրանալուց յետոյ՝ մենք անցանք վերջապէս այդ դժուար կիրճը եւ կանգնեցինք մի խճուտ թեքուածքի առաջ: Պէտք էր հիմնաւորապէս հանգստանալ, մանաւանդ որ մեզանից մէկը՝ Դաւիթովսկի, որ հագել էր մորթով աստառած հաստ կիսավերարկու, արդէն յոգնել էր եւ դժուարութեամբ էր բարձրանում: Նստած ժայռերի վրայ՝ մենք սկսեցինք նախաճաշել եւ նայել մեր առաջ բացուած տեսարաններին, որոնք, քանի մենք վեր էինք բարձրանում, այնքան աւելի լայն, աւելի հրաշալի էին դառնում :

Քառորդ ժամի չափ հանգստանալուց յետոյ, մենք շարունակեցինք ճանապարհը խճուտ լեռնալանջով: Դա բաւական երկար, բաւական թեք եւ բաւական տաժանելի էր: Մեր շնչառութիւնն սկսել էր դժուարանալ. կարծես մենք տանում էինք դէպի վեր ոչ մեր մարմնի սովորական ծանրութիւնը միայն, այլ՝ ահագին բեռներ: Միւս դժուարութիւնն այն էր, որ անկարելի էր այդ խճուտ թեքուածքի վրայ գոնէ մի րոպէ նստել հանգստանալու, ինչպէս անում էինք մենք յաճախ ժայռերի մէջ, ծծումբի զօրեղ, անտանելի հոտը լցւում էր քիթս ու բերանս եւ ստիպում շուտով հեռանալ, փախչել այդ զարհուրելի տեղից: Աբիխի եւ Պըրայսի կարծիքով ծծմբային հոտը այստեղ առաջանում է նրանից, որ լերան՝ որձաքարերից բաղկացած զանգուածի մէջ գտնւում են երկաթային ծծումբի բիւրեղներ, որոնք քիմիապէս անընդհատ լուծուելով՝ արձակում են անտանելի հոտ: Ծծմբային խճուտ տարածութիւնը համարեա բոլորովին ազատ էր ձիւնից: Հեռանալով այդ տեղից՝ մենք նորից ընկանք ժայռերի մէջ. դրանք արդէն լեռնագագաթի վերջին արգելքներն էին: Երբ մենք, գլուխներս կախած, առանց այս ու այն կողմ նայելու, շնչասպառ հեւալով, մի կերպ քարշ էինք տալիս ոտքերս դէպի վեր, լսուեց յանկարծ բժիշկ Շտրայխերի ձայնը վերեւից.

— Ուռա՛, հասա՛նք, հասա՛նք:

— Ուռա՛, — կրկնեցինք մենք փոքր ինչ ներքեւից եւ ուժ տուինք ոտքներիս: Մի քանի րոպէից յետոյ մենք արդէն կանգնած էինք Մասիսի ձիւնապատ գագաթի ժայռոտ չրթունքին:

25 – 30 քայլ հեռու մեզանից, գագաթի ամենաբարձր կէտի վրայ, խրուած յաւիտենական ձիւնի եւ սառոյցի մէջ, փոքր – ինչ թեքուած դէպի հարաւ – արեւելք, կանգնած էր օդերեւութաբանական կայանի չորսոտնեայ նեղ ու բարձր, փայտեայ շինուածքը: Հարկաւոր էր հասնել նրան, բայց դա հեշտ չէր. քամին, որ անընդհատ փչում էր ամբողջ ճանապարհին, գագաթի վրայ կրկնապատկեց իր զօրութիւնը, անցնել այդ 25 – 30 քայլն առանց օժանդակ միջոցի անհնար էր: Գագաթը ամբողջովին ծածկուած էր սառցանման, ամուր, փայլուն ձիւնի հսկայական շերտով, որ զգալի կերպով թեքուած էր դէպի արեւելք. մի անզգոյշ քայլ, քամու մի զօրեղ շունչ, և մենք կը գլորուէինք դէպի Մասիսի վիհը — դէպի Ս. Յակոբի պատռուածքը, ուստի մեր մէջի ամէնից աւելի քաջն ու անձնազոհը՝ բժիշկ Շտրայխերը, կապեց մէջքից մի հաստ թոկ, որ մենք վերցրել էինք մեզ հետ, հագաւ երկաթեայ սուր ցամերով կօշկատակեր, վերցրեց ալպեան երկու գաւազան եւ առաջ ընկաւ: Դողդողալով եւ ջղային թափով խրում էր նա կօշիկներն ու երկու գաւազանները սառոյց – ձիւնի մէջ, իսկ մենք սրտատրոփ սպասում էինք նրա անվեհեր քաջագործութեան ելքին. վերջապէս նա հասաւ կայանին եւ, քանդելով թոկը մէջքից, մի ծայրը կապեց կայանի սիւնին, թոկի միւս ծայրը գտնւում էր առաջնորդ Ահմէտ Բէկի ձեռքում: Բռնելով մի ձեռքով պինդ ձգուած թոկից, իսկ միւսով ամուր – ամուր խրելով գաւազանը ձիան մէջ՝ ես ու Դաւիթովսկին եւս իրար յետեւից հասանք կայանին: Մենք գտնւում էինք արդէն Մասիսի հարաւ – արեւելեան գագաթի ամենաբարձր կէտի վրայ ...

Մի մեծ, բոլորաձեւ, ընդհանուր պատուանդանի վրայ բարձրացած երկու վեհ կիսագնդեր՝ ծածկուած սպիտակ, ողորկ, մաքուր, յաւիտենական ձիւն ու սառոյցով, որոնք տեղ – տեղ փայլում ու պըսպըղում են միջօրէի արեւի ճառագայթների տակ, իբրեւ առաւօտեան ցօղ – ադամանդներ, մի լայն, ցածրահասակ բիւրեղ – սառոյցի նման փայլփլող ձորակ, որ անցնելով հիւսիս – արեւմուտքից դէպի հարաւ – արեւելք, իբրեւ մըշտական անջրպետ, բաժանում է իրարից այն զոյգ կիսագունդ – եղբայրներին, ձիւնափրփուր զառիվերներ, որոնք յանկարծական զօրեղ թեքուածքով կիսագնդերի կատարներից իջնում են դէմ առ դէմ դէպի միջավայրի ձորակը մի կողմից եւ միւս կողմից աւելի թոյլ թեքուածքով դէպի լեռնագագաթի արտաքին շրջագիծը, եւ այս ամէնի գլխին բաց կապոյտ շողշողուն երկինք, որ խոնարհած դէպի վայր համբուրում է հիւսիս – արեւմուտքի կիսագնդի ամենաբարձր կէտը. ահա ինչպէս տեսայ ես Մասիսի գագաթը: Վեհ, ազդու տեսարան. կարծես փրփուր ծովի մէջ երկու հսկայական ալիքներ բարձրացել են դէմ առ դէմ փոթորկի ժամին ու այդպէս մնացել անշարժ: Նայում ես, նայում այդ ձիւնի ալիքներին, որոնք այնպէս լուռ, այնպէս անսահման բարձր՝ հեռու, ցածրում երեւացող աշխարհից՝ կանգնած են առաջիդ, եւ թւում է քեզ, թէ դա մի երկրային պատկեր չէ, որ տեսնում ես դու, այլ մի անտես, անճանաչ, ընդմիշտ սառած ու մեռած մոլորակի մի հրաշալի բեկոր, որ գլորուել է մի անգամ եր[...] խորքից ու ընդմիշտ կանգ առել եր[...] ու երկրի մէջտեղում :

Փոքր – ինչ յետոյ, հանգստա[...] ես սկսեցի դիտել Մասիսի գագաթի [...] բամասնութիւնները: Իր ամբողջութ[...] գագաթը բոլորակ է, մօտ հինգ հ[...] մեթր շրջագծով, բայց այդ ամբող[...] թիւնը, ինչպէս ասացի, մի ձորակով [...] ժանւում է համարեա երկու հաւասար [...] սագնդերի երկու գագաթների: Գագա[...] ներից մէկը՝ հիւսիս – արեւմտեան [...] նկատելի կերպով բարձր է միւսից՝ [...] րաւ – արեւելեանից, բայց այդ բարձ[...] թիւնը, իմ աչքի չափով, յամենայն [...] աւելի չէ 15 – 20 ոտնաչափից: Փո[...] կատագի զօրութեամբ փչող քամու [...] ճառով մենք փորձ անգամ չարինք [...] լու ձորակը եւ, ապա բարձրանալու [...] դիպակաց հիւսիս – արեւմտեան գագա[...] թը, որ բոլորովին նոյն ձեւն ու կազ[...] թիւնն ունէր, ինչպէս եւ հարաւ – ա[...] ւելեանը, որի վրայ կանգնած էինք [...]

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐԷՏԷԻ

(Ե. եւ վերջին մաս)

1905ին ըմբոստութիւն կառավարութեան դէմ Վենիզելոսի ղեկավարութեամբ: Իշխան Գէորգ կը հրաժարի, պետութիւններ թագաւորին կը յանձնարարեն նոր բարձր քոմիսէրի մը նշանակումը, որուն պաշտօնը պիտի տեւէր հինգ տարի: Պուլկարիոյ անկախութիւն հռչակումէն օգտուելով կրետացիներ 1908 Հոկտեմբեր 10ին կը յայտարարեն կըղզիին միացումը Յունաստանի: Վենիզելոս կը հրաւիրուի կազմելու Յունաստանի դահլիճը, պալքանեան պատերազմին Թուրքիա կը պարտուի, 1918 Մայիս 30–ին, Կրետէ հանդիսաւորապէս կը միանայ մայր երկրին :

Այս փոքրիկ կղզին, ութ հազար քառ. քմ. տարածութեամբ, 1928ին ունէր 386.427 բնակիչ, 1957ին 475.800: Բնակչութեան ութսուն առ հարիւրը հողագործ է, այս տոկոսն դասակարգն է որ դարերու պայքարով կը յաջողի իրականացնել հելլենականութեան Մեծ Գաղափարը՝ միացում մայր հայրենիքին քաղաքականապէս, երբ մէկ են ցեղով, լեզուով, դաւանանքով եւ պատմութեամբ: Կը դադրէ կղզիները, կը մեկնի ծովերէն անդին եւ կը մնայ հաւատարիմ հայրենիքին, վեցհազարամեայ կեանքը չէ յոգնեցուցած, չէ ծերացուցած :

Ֆրանսացի պատմաբան Էտուարտ Տըրիոյ հինգ հատոր յատկացուցած է Յունաստանի հարիւրամեայ դիւանագիտական պատմութեան, վերջին հատորին վերջաբանին մէջ, Յոյներուն կը յիշեցնէ լատին Ամերիկայի ազատարար Պոլիվարի խօսքը՝ մահուան [...] մէջ. «Միութիւն, միութիւն եւ [...] միութիւն, մէկդի վանելով [...] հակամարտութիւն երկրէ երկիր, [...] սակցութենէ կուսակցութիւն», [...] հետեւ դիւրին պիտի ըլլայ մեծ [...] փարին իրականացումը: «Նոր Յ[...] տանը, հարիւրամեայ պայքար[...] մեծցած Յունաստանը, յոյն բոլոր [...] կիրներուն տիրացած Յունաստանը, [...] բածնուղի իր ճիգին մէջ հարիւր [...] դարաւոր Յոյներէ օժանդակուած [...] նաստանը, որ հպարտ եւ գիտակից [...] բաղդատելի անցեալին, որ զօրացած [...] հին Աթէնքի եւ քրիստոնեայ Պոլսո[...] սերով, ներկայ Յունաստանը մայր[...] բոլոր Յոյներուն եւ մեծ ազգն է [...] քի :

« Կարելի չէ բան մը ընել հոն՝ [...] իրեն :

« Կարելի չէ կազմակերպել [...] խաղաղութեան մէջ՝ առանց իր [...] ցութեան» : (Հատոր Ե., էջ 499).

Պատմաբանը բարոյական ուժ մը [...] տեսնէ հազարամեայ պատմութեան [...] Աւելի ճիշդ տեսնելու է կենսաբան[...] ուժ մը, նուաղած, անճկուած չէ, [...] ուած է նոյնիսկ հարստահարութեանց [...] ջանին : Հաստատելու է նաեւ ընկեր[...] ուժ մը, այսինքն դիմադրելու կարող[...] թիւն ամէն ճնշումի, կրօնական, քա[...] քական, տնտեսական՝ վենետիկեան [...] թրքական տիրապետութեանց տակ: [...] հած է հելլենականութեան հաւատար[...] թիւնը, հպարտութեամբ անցեալին, [...] տահութեամբ ապագային, Մեծ Յ[...] տանի մը կառուցման խանդով, [...] ժառանգորդ Մեծ Աթէնքի, որուն [...] խոնարհեցան յաղթական Սիլլա եւ [...] Կեսար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱ[...]

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

Ասողիկը, պիծակ, միշտ կը հեռանայ տունէն, կ՚երթայ կուգայ, լուր կը բերէ դրացիներէն եւ իր ընկերներէն, բոլորն ալ ինչպէս ինք՝ «ժլղոր»(), դարձեալ մեծ մօրս բացատրութեամբ: Բարսեղը մօրս քղանցքին կառչած, միշտ լալկան, միշտ տրտնջացող: Յակոբիկը, տակաւին ծծկեր, մօրս բազուկներուն մէջ կամ բազմոցին վրայ՝ :*

Իսկ հայրս՝ զինուոր, — ա՛խ, լուր ալ չունինք իրմէ :

Այսպէս, պատրաստ, կը սպասենք որ լուսնայ, կը սպասենք որ կարաւանը ճամբայ ելլէ: Մայրս ծախած է տունէն ինչ որ կարելի է ծախել: 450 ղրուշ ունինք, ահա մեր ամբողջ հարստութիւնը, — ըսաւ մայրս աչք մը նետելէ եւ հասկընալէ ետք թէ այլեւս լրացած է ամէն պատրաստութիւն: Ու նստաւ, հանգչելու համար : Այդ հանգստութիւնը, սակայն, թուլցուց իր պրկուած ջիղերը, եւ սկսաւ լալ : Լացը վարակիչ է, եւ ահա իրարու նայելով սկսան լալ Բարսեղը եւ Յակոբիկը : Ասողիկը վար վազեց սանդուխներէն ու կորսուեցաւ մութին մէջ : Ես դուրս կախուեցայ պատուհանէն՝ ծածկելու համար յուզումս : Փողոցին մէջ անցուդարձ մը լապտերներով կամ առանց լապտերի: Երբեմն կանչեր, բարձրաձայն խօսակցութիւններ :

— Մի լար, կը լսեմ ետեւէս, մի լար, լացով կաթ չեն տար :

Մեծ – մայրս է, որ կ՚աշխատի հանդարտեցնել մայրս: Ետեւ կը դառնամ, մայրս կաթ կուտայ Յակոբիկին՝ դադրեցնելու համար անոր լացը, մինչ իր դէմքը ողողուած է արցունքներով :

— Հոգ մի ըներ, կախան ոսկիներս կը ծախեմ ու նորէն անօթի չենք մնար, կ՚ըսէ :

Տէրպէնտի ճամբուն վրայ
13 Օգոստոս

Լուսցա՛ւ :

Մունետիկը կ՚արթնցնէ քնացողները : Փողոցները լեցուն են թուրք մուհաճիրներու կառքերով, — հրաման տրուած է որ ամէն տուն մէկ կառք վարձէ, «ճամբորդութեան» կապոցները բեռցնէ, որովհետեւ մէկ ժամ վերջ կարաւանը պիտի մեկնի դէպի շոգեկառքին ամենամօտ կայարանը, Տէրպէնտ :

Գիւղացին, իր յուզումին մէջ, չի գիտեր ի՛նչ ընէ ու կը տնտնայ: Կառքերը կը բեռցնեն, չուաններով կը կապեն, յետոյ վար կ՚առնեն, դարձեալ կը բեռցնեն: Երախաները կուլան, մայրերը կը պոռան, մանուկներ կան որ կորսուած են կամ խաղալու գացած : Թուրք կառապանները կը տրտնջան, որ այս դանդաղութեամբ կարելի չէ մինչեւ երեկոյ Տէրպէնտ հասնիլ, ճամբան երկար է : Ժանտարմաներ, ձի հեծած, սպառնալով կ՚անցնին փողոցներէն :

Մենք բեռցած ենք մեր կառքը, — մատներուս ծայրերը կը ցաւին, եղունգներս կոտրեցան ծանրկեկ կապոցները կառքին վրայ բեռցնելու ժամանակ : Եւ երբ, վերջին անգամ մըն ալ, կը բարձրանամ մեր տանը սանդուխներէն, կը կանգնիմ պատշգամին մէջ, յանկարծ ողբ մը կը լսեմ գերեզմանէն :

Ձոր մը երկուքի կը բաժնէ մեր գիւղը՝ երկու թաղերու, եւ մեր տունը կը նստի վերի թաղին զառիթափին վրայ, ճիշդ դէմն ունենալով, դիմացի զառիթափին վրայ, գերեզմանը՝ ուր երգուած ողբը կարելի է լսել մեր տան ետեւի պատշգամէն հատիկ հատիկ եւ շատ յստակ :

Գիւղացի կիներ են, որ աքսորի կարաւանը ճամբայ ելլելէ առաջ՝ գերեզման վազած են հրաժեշտ առնելու համար իրենց մեռելներէն:

— Բա՛ց, մարի՛կ, բա՛ց փոսիկդ, թող քովիկդ թաղուիմ ու զուրպէթ չերթամ, կ՚երգէ մաղաշ ձայն մը:

— Մնաս բարով, հայրիկ, ես [...] կ՚երթամ, ո՞վ գիտէ, ո՞ր չոլերուն [...] տ՚իյնամ, զիս գերեզման դնող [...] չունենամ, ա՛խ, հայրի՛կ... կ՚երգէ [...] րիչ մը:

Յուզումը այնքան կը ցնցէ զիս, կարծես պիտի խեղդուիմ: Վար կը [...] ու փողոց կ՚իջնեմ :

Մայրս գլխահակ նստած է իր [...] տանը սեմին վրայ՝ Յակոբիկը գի[...] Մեծ մայրս նստելու տեղ կը պա[...] կառքին մէջ: Բարսեղը մագլցած է [...] ներուն վրայ եւ շարունակ կը կան[...] րըս՝ պարծենալու համար թէ բարձ[...] նստած է :

Եւ ահա հրամանը, — պէտք է [...] բայ ելլել :

Մայրս ոտքի կ՚ելլէ, Յակոբիկը [...] դնէ մեծ – մօրս գիրկը, չեմ գիտեր [...] չու՝ բանալիով կը գոցէ մեր տանը [...] ռը, յետոյ երեսը կը խաչակնքէ, [...] համբուրէ տանը դուռը եւ [...] գրկելու ձեւով կը բանայ ձեռքերը [...] ծես ուզէր փաթթուիլ իր տանը եւ [...] ջազուրել զայն, կը տեսնեմ որ [...] ողբ մը ըսել կ՚ուզէ թերեւս՝ որ [...] մը կը մրմնջէ :

Մեծ – մայրս կը կանչէ.

— Ալ կը բաւէ, աղջի՛, կը բաւէ, [...] տղուդ քով :

(3 Շար.)

(*) Կաղնիի տերեւներու վրայ, միջատի մը խայթումով կազմուած գոյացութիւն մը խոշոր սալորի մը ձեւով: Այստեղ կը նշանակէ՝ աննշան բան :

ՉԵԼԼԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԷՆ

ԲԱՐԵԲԱԽՏԱԲԱՐ, ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ՀԱՅԸ

«Քաթիմերինի» Աթէնքի առաւօտեան օրաթերթը՝ կիրակի օրուան (12 Ապրիլ) իր թիւին խմբագրութեան ուղղուած նամակներու սիւնակին մէջ, վերեւի խորագրով՝ հրատարակած է «Կանոնաւոր ընթերցող մը» ստորագրութեամբ հետեւեալ նամակը.—

«Կը գանգատինք, թէ Ամերիկայի մէջ կը զօրանայ թրքասիրական քարոզչութիւնը՝ կիպրական հարցին շուրջ: Ճիշդ է հաստատումը եւ արդար մեր դառնութիւնը մեր դաշնակիցներու անհետեւողականութեան դէմ: Սակայն, օգտակար պիտի ըլլար գիտակցիլ՝ թէ այս տխուր երեւոյթին գլխաւոր պատասխանատուները մենք ենք: Որովհետեւ, իբրեւ պետութիւն եւ իբրեւ անհատ մեր անշարժութեան շնորհիւ է որ կարելի կ'ըլլայ հակառակ տեսակէտներ պարզել: Հարցը՝ այնքան յստակ է եւ հելլենական փաստարկութիւնները այնքան շատ են, որ ամերիկեան մամուլին կողմէ թրքասիրական քարոզչութեան մը յանդգնումը պէտք է չափազանց վտանգալից եւ անպատուաբեր քայլ մը ըլլար, բարոյական տեսակէտէ:

Կը հետեւիմ «Նիւզ Ուիք» պարբերականին, որ առանց բացառութեան, ամէն շաբաթ, արուեստականօրէն կը մատուցանէ թոյնի կանոնաւոր չափը (տողը): Եւ կարծես թէ իր ընթացքը բաւական չըլլար, իրեն օգնութեան կը փութան զանազան անգլերէն գիտցող Թուրքեր, որ կը ղրկեն խելք թռցնող նամակներ, զորս կը հրատարակէ:

Միացեալ Նահանգներու մէջ կ'ապրին մէկ միլիոնէ աւելի Հելլէններ: Ո՞վ կը կարծէք թէ հետաքրքրուած է այդ սուտերը հերքելով: Հայ մը... Հալէպէն: Անունը՝ Հրաչ Տատայեան: Ո՛ղջ ըլլայ ժողովուրդը: Ան՝ «Նիւզ Ուիք»ին ղրկած է Թրքուհիի մը նամակին պապանձեցուցիչ պատասխան մը եւ պարբերաթերթը զայն հրատարակած է 1964 Մարտ 30ի նամակներու սիւնակին մէջ, «Հայկական պատասխան» խորագրով: Ահաւասիկ իր պատասխանին բնագիրը. «Զայրոյթով կարդացի Այշէ Թուլքայի կեղտոտ տեղեկագիրը: Եթէ Կ. Պոլսոյ բնակիչ չըլլար՝ իրեն պիտի ներէի իր անգիտութիւնը: Բայց, ինք 1955 Սեպտեմբերին վկայ չեղա՞ւ կողոպուտին եւ անմեղ քրիստոնեայ աշակերտներու եւ քահանաներու ջարդին: Եթէ կիպրացի Թուրքերու թիւը կիպրացի Հելլէններու թիւին քառապատիկը ըլլար, գիշերանց բոլորը մորթած պիտի ըլլային, ինչպէս որ իրենց նախահայրերը մորթած էին մէկ միլիոն Հայեր եւ մէկ միլիոն Հելլէններ, մեծ մասով անպաշտպան մարդիկ»:

Հայը՝ արժանի է շքանշանի: Սակայն, ինչի՞ արժանի ենք մենք՝ Հելլէններս»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ ՊՈՍԹՈՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Պոսթոնի Հանրային Կեդրոնական Մատենադարանի վարչութեան յատուկ ուրախառիթ հրաւէրով, Հայ Ազգային երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Անահիտ Քէչիչեանի, խիստ յաջող համերգ մը տուաւ Մարտ 22ին, կիրակի, Մատենադարանի շքեղ եւ ընդարձակ սրահին մէջ, որ լեցուած էր մեծ մասամբ Ամերիկացիներով:

Նախքան համերգը սկսիլը, մատենադարանի վարչութեան տնօրէնութիւնէն մին, հակիրճ եւ իմաստալից ուղերձով մը, պանծացուց հայկական երաժշտութիւնը եւ արուեստը, եւ ներկայացուց Ազգային երգչախումբը իր անցեալ գործունէութեամբ, ըլլայ ձայնասփիւռի, ըլլայ պատկերասփիւռի վրայ:

Համերգին յայտագիրը կը բաղկանար 19 երգերէ եւ շարականներէ, Մեհրապէ, Ալէմշահէ, Կոմիտաս վարդապետէ, Ալան Յովհաննէսէ, Եկմալեանէ յօրինուած եռաձայնական կտորներէ:

Երգչախումբին ղեկավարը՝ Տիկին Անահիտ Քէչիչեան համառօտ եւ ճշգրիտ բացատրութիւններ տուաւ հայ ժողովրդական երգերու եւ շարականներու երաժշտութեան մասին:

Երգուեցան Բարի Լուսին, Հունձ, Ծիրանի ծառ, Լուսնակն անուշ, Գարուն ա եւ այլն, ինչպէս նաեւ եկեղեցական երգեր, Սուրբ Աստուած, Սուրբ սուրբ, եւայլն: Ներկայ ժողովուրդը, լիառատ ծափահարութեամբ, գնահատեց երգչախումբը:

Համերգին օրը, Հանրային Մատենադարանի վարչութիւնը, սրահին մուտքին առջեւ, կազմակերպած էր Ցուցահանդէս մը, եւ խնամքով եւ յատուկ գրաւոր բացատրութիւններով սեղաններու վրայ շարած հայկական ձեռագիրներ, երաժշտական գրքեր եւ նմոյշներ, մանրանկարչական արուեստի գործեր, որոնք շատ լաւ տպաւորութիւն ձգեցին հանդիսատես Ամերիկացի հասարակութեան վրայ:

Այս յաջողութեան համար, շնորհաւորելի է Հայ Ազգային երգչախումբը իր կազմով, ինչպէս նաեւ Մատենադարանի վարչութիւնը որ նման առիթ մը ընծայեց Հայկական Արուեստի եւ երաժշտութեան ցուցադրումին: Անիկա հայկական փոխականութ լաւագոյն ձեւերէն մին էր:

×

ՕՐ. ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՍԱՐԸ – ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Ապրիլ 14ին, Պոսթոնի Համալսարանի Շէրմըն Սթուտընթ Եունիընի գեղազարդ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Օր. Վարսենիկ Սարը – Քէշիշեանի, սոփրանօ, Համալսարանի ճիւղէն շրջանաւարտ ըլլալու բէսիթալը (երգահանդէսը) մեներգներով, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Համալսարանի փրոֆէսօրներէն՝ Լութվիկ Պէրկմանի:

Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը:

Յայտագրին մաս կը կազմէին.— Հինգ գերմաներէն երգեր՝ Եոհաննէս Պրամսի, Մայրամուտը, Լճին վրայ, Յուշեր, Անձրեւի առեն, Լուսնի լոյս, եւ Աղջնակը:

Հինգ ֆրանսերէն երգեր՝ Քլոտ Տըպիւսիի Զանգակները, Պարտէզին մէջ, Ծովը աւելի գեղեցիկ է, Փողին ձայնը կը սգայ, Ցանկաբուփերու աստիճանաւորումը: Մոցարթի Մոգական Սրինգ եւ Քոզի Ֆան Թութթէ օփերաներէն երկու գեղեցիկ կտորներ:

Կարճ միջնարարէ մը յետոյ, երգչուհին յաջող մեներգեց Կոմիտասի Կռունկը, Գարուն ա եւ Ջինջ ու զինջը, Ալան Յովհաննէսի Եար նազանին:

Երգահանդէսի վերջին մասին մէջ երգեց Պէնճէմին Պրիթընէ երկու կտորներ՝ Օ, Ուէյլի, Ուէյլի եւ Նիւ Քէսըլէն չես գար եւ Ճէրըլտ Ֆինզիէ երեք կտորներ՝ Հեռացիր մահ, Ով է Սիլվիա, Սիրող մըն էր եւ իր աղջիկը (սիրուհին):

Իր ձայնին քաղցր թրթռացումներով, երգչուհին յուզեց ներկաները, որոնց համար մեծ վայելք մըն էր այս բէսիթալը: Երգեցողութեան ընթացքին, օտար լեզուով երգերուն առոգանութիւնը ճիշդ եւ բնական էր:

Օր. Վարսենիկ Սարը – Քէշիշեան ըստացաւ երաժշտութեան Մագիստրոսի աստիճան (Մէսթըր ավ Միւզիք):

Յաւարտ երգահանդէսին, ներկաները հիւրասիրուեցան Համալսարանի պաշտօնեաներուն կողմէ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՓԻԿՄԷՆՆԵՐԸ

Դարեր առաջ Եւրոպայի մէջ պատմութիւններ շրջան կ'ընէին Նեղոսի անտառներուն մէջ ապրող սեւամորթ թզուկներու մասին: Հոմերոս նկարագրած է յանդուգն թզուկներու եւ հիւսիսէն գաղթող կռունկներու միջեւ տեղի ունեցած կռիւը: Արիստոտէլ, իր կարգին, կը գրէ հետեւեալը. «... Հոն կ'ապրին փիկմէներու ցեղը: Ասիկա հէքեաթ չէ, այլ իրականութիւն: Մարդիկ եւ ձիերը շատ փոքր են եւ կ'ապրին անձաւներու մէջ»:

Սակայն մինչեւ ԺԹ. դար ոչ մէկ եւրոպացի յաջողած էր տեսնել փիկմէ մը:

Ասոնք աշխարհի ամէնէն գաճաճ մարդիկն են: Այրերը մեր 11 տարեկան երախաներուն հասակը ունին. բարձրութիւնը 140 սանթիմեթրէն աւելի չըլլար: Կիները աւելի կարճահասակ են:

Կ'ապրին Հասարակածային Աֆրիկէի անտառներուն, Քոնկոյի աւազանին եւ Իթուրի գետի ափերուն մօտ: Կը զբաղին ձկնորսութեամբ եւ որսորդութեամբ: Որսի կ'ելլեն ամբողջ ցեղով:

Այրերը իրարու հաւասար հեռաւորութեան վրայ, երկար շղթայ կազմած, առանց աղմուկի կը յառաջանան անտառին մէջ: Իրենց ետեւէն կ'երթան կիները՝ երախաները մէջքերնուն կապած: Երբ կը հասնին անտառի խորքը, առաջնորդին գլխաւորութեամբ մեծ բոլորակ մը կը կազմեն եւ աստիճանաբար կը սկսին նեղցնել շրջանակը: Այրերը ցեցերը կը խրեն գետին, իսկ կիները եւ երախաները զոռում – գոչիւնով եւ փայտերը ծառերուն զարնելով որսը կը քշեն դէպի թակարդ: Շուները կը սկսին իրենց խլացուցիչ ոռնոցը: Կենդանիները կը փախչին եւ կ'իյնան թակարդ: Փիկմէները թունաւոր նիզակներով եւ նետերով կը սպաննեն վայրի ցուլերը եւ նոյնիսկ փիղերը: Թոյները իրենք կը պատրաստեն յատուկ բոյսերէ, որ կ'աճին Իթուրիի ափերուն:

Առողջ եւ ամրակազմ են: Աֆրիկէ գացած բոլոր բժիշկները եւ գիտնականները ոչ մէկ հիւանդութիւն յայտնաբերած են այս ցեղին անդամներուն մօտ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՐԱՅՐՆԵՐ

Հայրենի բնութեան յուշարձաններուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն զանազան քարայրները:

Լոռիի մէջ կը գտնուի Հաղպատի Զաքէհ իշխանին անունով կոչուած Զառնի քարայրը, ուր Գուգարաց աշխարհը խուժած օտար ուժերուն դէմ երկար ու յամառ դիմադրութիւն մը ցոյց տուաւ Զաքէհ իշխանը իր 500 մարտիկներով: Քարայրը երկու բաժանում ունի, մէկը այր մարդոց ու միւսը կիներու համար: Թըշնամին չէ կրցած թափանցել այդ անառիկ քարայրը եւ պարտուած ետ վերադարձած է: Քարայր կարելի է իջնել միայն պարաններով:

1273ին Զառնիի քարայրին մէջ ճգնած է Վարդան Բարձրաբերդցի իմաստասէրը:

Մօտաւորապէս հարիւր տարի առաջ այս քարայրին մէջ գտնուած են բազմաթիւ մագաղաթներ, որոնք Հաղպատի վանքի գրադարանին զարդը եղած են երկար ժամանակ:

Խրամաձորի Ցաղթանց քարայրը ունի իր պատմութիւնը: Այստեղ պարտուած եւ փախուստի դիմած է Լէնկթիմուր, որ ասպատակած էր Հայաստանը: Այդ յաղթանակին առթիւ ալ քարայրը կոչուեցաւ Ցաղթանց:

Լոռիի աշխարհը հարուստ է մեծ քարայրներով, ամէն քարայր իր պատմութիւնը ունի, որ կապուած է մեր ազատագրական կռիւներուն եւ մշակոյթին հետ:

Սիւնեաց աշխարհը եւս իր հռչակաւոր քարայրները ունի: Հոս կան թէ բնական, թէ արուեստական քարայրներ, որոնք ունին իրենց հերոսական պատմութիւնները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Աստուրն իր սովորութեան համաձայն քնում էր շների մօտ: Երբ խարոյկը հանգչում էր, նա գնում էր դէպի մակաղատեղին եւ ննջում էր գլուխը գամփռներից մէկնումէկի կրծքին դրած:

Երազի մէջ նրա աչքերի առջեւով իրար ետեւից անցնում էին Սեւ սարի գայլերը՝ իրենց ահռելի կերպարանքներով: Խոդեդանը մէկիկ մէկիկ հաշւում էր նրանց, ասես թէ իր ոչխարն էր համբարում:

Պատահում էր, որ նա գիշերը քնի մէջ բարձրաձայն հարայ էր կանչում: Այդ աղաղակի վրայ շներն ամբողջ թափով սլանում էին առաջ: Ինքն էլ իր ձայնից սթափուելով եւ մահակը վերցնելով, վազում էր նրանց ետեւից:

ԹԵԽԱԽՈՐՆԵՐԸ

Բայազն արդէն սկսել էր աշխատել Աւէսի Հաջու արտերում: Նաեւ Ոսկեհատը Արինօքի հայ կանանց ու աղջիկներին ժողովելով, գնում էին աղայի կորեկի եւ գլգըլի արտերը քաղհանելու: Նուազ ցողուններ պոկում էին, իսկ առողջ ցողունների շուրջը բուկ էին տալիս, որ բոյսը փարթամանայ: Իսկ աւելի ուշ, երբ կանաչում էր շաղգամը, նրանք շաբաթներով դուրս չէին գալիս մարգերի միջից: Մինչեւ արեւամուտ քաղհանում եւ նօսրացնում էին կանաչ տունկերը, աւելորդ թփերը կտրում էին, որ արմատն աւելի զօրանայ:

Բայց ամառնային ամենադժան աշխատանքը հասունացող արտերի պահպանութիւնն էր: Հէնց որ արտը հասկ էր կապում, Սասնոյ սարերի բոլոր հաւքերը լցւում էին Բռնաշէն: Գալիս էին ագռաւները, կաչաղակներն ու սարեակները: Իսկ ճնճղուկներին ու լորերին՝ թիւ ու համար չկար:

Այդ օրերին գիւղերի բոլոր հարսներն ու կանայք, տղաներն ու աղջիկները թափւում էին դաշտերը, որ իրենց բերքը պաշտպանեն: Բայազը, գիւղի հարսներին ու աղջիկներին առած, գնում էր աղայի արտերը «հայա» անելու, այսինքն՝ հաւքերին դուրս քշելու արտերից: Պարսատիկների մէջ հող էին կացնում միջնամատից եւ շըխկացնելով արձակում:

Աւէսի Հաջու արտերը գտնւում էին Արինօքի ձորաբերանին՝ Բռնաշէն գետի երկարութեամբ: Կանայք քայլում էին կորեկի միջով եւ պարսատիկների մէջ հող լցնելով շպրտում էին հաւքերի վրայ, հետն էլ զիլ վայրենական ձայներ արձակելով: Թռչունների երամները, սեւ ամպի պէս, կտրելով ձորը՝ նստում էին դիմացի ցանքսերին: Այնտեղից էլ «հայա»ով ետ էին հալածում Դաշտադէմի արտատէրերի կողմից կամ թռչում էին դէպի միւս հարեւանների արտերը:

Ախուպի Զատոն շատ էր կատաղում, երբ նկատում էր, որ փետրաւորները Արինօքի կողմից քշւում էին իր արտերի վրայ: Նա գալիս կանգնում էր ձորաբերանին, որեւէ ծառի ստուերի տակ եւ, կրակելով, ետ էր դարձնում երեւացող երամները:

— Ո՞ւր էք ճնճղուկներին իմ ցանքսի վրայ քշում,— բղաւում էր քուրդը դէպի ձորի հակառակ եզրին կանգնած «հայա» անող աղջիկների ու կանանց խումբը:

— Դու Աւէսի Հաջու հետ խօսիր, աղա, մեզ վրայ ինչո՞ւ ես բարկանում,— պատասխանում էին Ոսկեհատն ու Բայազը ձորի միւս կողմից:

— Մարութա սարի կողմը քշէք,— գոռում էր Զատոն, կրակելով օդի մէջ:

— Մարութա սարի կողմը քշենք, Սասունցիք կը նեղանան:

— Ուրեմն Ս. Աղբերիկի կողմը քշէք:

— Էն կողմից էլ Վանահայրերը կը նեղանան:

— Որ էդպէս է, Դաւթի քարի վրայով թռցրէք դէպի Ծծմակայ Քիթ: Մի խօսքով, որ կողմն ուզում էք՝ հալածէք, միայն թէ իմ արտերից թող հեռու թռչեն,— բղաւում էր կատաղած քուրդը՝ մէկ անգամ էլ կրակելով դէպի վեր:

Հաւքերի երամը, որ առաջին պայթիւնից նետուել էր Դաշտադէմ, երկրորդ պայթիւնից վախեցած, մի մօլեգին պըտոյտ կատարելով ձորի վրայ եւ երկինք բարձրանալով, տարերայնօրէն ուղղւում էր դէպի Ծովասար, մի հսկայական ամպի պէս ծածկելով արեւի լոյսը: Բայց դեռ այդ սարին չհասած, որոտում էր Ախուպի Խասոյի հրացանը: Հաւքերի այդ ամբողջ բազմութիւնը, ապշած եւ խուճապահար, ետ դառնալով, Արինօքի վրայով սլանում էր դէպի Սեւ սարի զօլ անտառները:

— Խապէս էլ կրակ կը լինի՞, ոչ ոք չի ուզում, որ իր արտի կողմը թռչեն: Բա էս անտէր փետրաւորները ո՞ւր պիտի գընան,— բարկացած գոչում էին Բայազը, Ոսկեհատը եւ միւս դեղջկուհիները:

— Հեռո՛ւ թռէք, հեռո՛ւ, ա՛յ թեւաւորներ, ա՛յ սեւաւորներ,— կանչում էին նրանք՝ պարսատիկները զիլ արձակելով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խոսրով Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարաճեան, Տոքթ. եւ Տիկին Արթօ Արզարեան, Թիէրի, Իվ, Լիտիա Սարաճեան, Քաթըրին եւ Մար-ժոլէն Արզարեան ինչպէս նաեւ Թէր-զեան, Արզարեան, Քլափէ եւ Քլերիօ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹՈՄԱ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Զարուհի Թէրզեան)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը՝ 51 Րիւ Կիւսթավ Քուր-պէ, (Պանթէօ):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 30) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօ Քոմիւնալ գերեզմանատունը, ամ-փոփուելու համար ընտանեկան դամբա-րանը: Թաղումը տեղի կ'ունենայ ժամը 15.40ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. եւ Տիկին Ա. Արզարեանի եւ ըն-տանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անթառամ Պալեան, Պ. Շմաւոն Պալեան եւ զաւակները՝ կը ծա-նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, (Մա-յիս 3), Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ մօ-րեղբօր՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տի-կին Մարի Տէր-Գալուստեանէ 30 Ֆր. ժոզէֆ Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Զատկուան առթիւ նուէրներ Պոլ. Օտ-տոյի եկեղեցւոյ.— Գ. Տէրոյեան գրա-սեղան-պահարան մը, Մկր. Աւագեանի կողքին եւ գեղեցիկ ասուինան, ժանօ Հա-լաճեան՝ երկու թիքնաթոռ, Մ. Եավէր՝ Գմբէթին համար մեծ խաչ մը: Ալիքսան-եան եղբարք, Տէր եւ Տիկին Տ. Բարու-նակեան, Այրի Տիկին Ա. Քէնտիրեան՝ մէկ մէկ արժէքաւոր գորգ: Իսկ Տիկին Ն. Ղարիպեան 50 տոլար (Ամերիկայէն):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Մար-սէյլի շրջանի հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րու եւ խումբերու բոլոր ընկեր-ընկերու-հիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔ-ԵԱՆ, 9 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 10 Մայիս, Կիրակի կէս-օրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ, 10 Մայիս, Կիրակի կէս-օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՁԱԽԱՐԵԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ, ժա-մը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատե-ղին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, 17 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հա-քատեղին:

ԸՆԿԵՐ-ԿԱՐՕ, 17 Մայիս, Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ ե-րեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Բո-լոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս ընկերներուն պէտք է տեղեկա-ցնեն ժողովներու վայրը, օրը եւ թը-ւականը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձու-թիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ Վոլթէրի մէջ: Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին: Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆոր-վիլի երեսփոխան-քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕԶԻ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

EGLISE DU COLLEGE CATHOLIQUE
20, Rue Lacépède, AIX

Կիրակի, Մայիս 3ին, առաւօտեան ժա-մը 9.30ին, Էքս-Ան-Փրովանսի եկե-ղեցիին մէջ Եպիսկոպոսական հանդիսա-ւոր պատարագ պիտի մատուցուի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարա-ւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Էքսի եւ շրջաններու Հայութիւնը կը հրաւիրուի խուռներամ գալու եւ Հայոց սքանչելի պատարագին խորհուրդով լեց-ուելու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ. Ը. Մ.

ԽՆՋՈՅՔ

Ալֆորվիլ.— Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս-եան» ենթակոմիտէին խնջոյքը, քաղաքա-պետարանի սրահը, Մայիս 9ին:

Ճաշագին՝ 10 փրանք:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ԶՕՄին:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՎԻԷՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ Մայիս 2ին:

ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կիրակի Մայիս 3ին:

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Մարսէյլէն: Խօսք կ'առնէ՝ միութեանս նախագահ՝

ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապե-տարանի սրահներուն մէջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Րիւ Ժէի սրտակը:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 31ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժա-մը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւն-ներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, Յունիս 13-ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Թէաթր Մունիսիփալի սրահը: Կը խնդ-րուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յա-ջորդով:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգափ. կայանի արձանա-գրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ'աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բո-լոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը:

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճա-րել կանխիկ: Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ:

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6-15 տարեկան: Տղաք՝ 6-14 տարեկան:

ԼԻՈՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20.30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը:

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ՝ ՄԱՅԻՍ 2, ԺԱՄԸ 8.30

ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ

(88, Րիւ տ'Օպանեը)

– 1915 –

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ-ՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓՌՈՒՄ

EXPOSÉ AUDIO-VISUEL DE DOCUMENTS ET PHOTOS

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ

(Centre d'Etudes Arméniennes)

Մուտքի տոմսերը տեղւոյն վրայ կամ նախօրօք դիմել՝

D. KHAYIGUIAN
75, La Canebière Tél. : CO 47-74

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.

Մարսէյլ. Մայիսին, թուականը յետոյ դային:

Վալանս. Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 21ին, Թէաթրը Մունիսիփ...

Փօն տը Շէրիւի, Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սինէմա Րուայալ

Լիոն, Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20.30ին, 50 Րիւ Պանսէլ:

Տէսին, Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Վիէն, Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3.30ին, Սէրքլը Քաթոլիկ:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ժէօնէս է Աքսիոնի կազմակերպած Լը Ֆոյի բանակումներու արձանագրութիւն-ները սկսած են: 14էն վար տղոց եւ աղ-ջիկանց բանակումը կը սկսի Յուլիս վե-ցին, իսկ 14էն վեր տարիք ունեցողներու-նը Օգոստոս 3ին: Արձանագրութեանց համար դիմել բանակումի տնօրէնին, ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆԻ՝

JEUNESSE ET ACTION
6, Place de la Rotonde
ST-JEROME - MARSEILLE (13)
Tél. : 62-85-10

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասի... Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւ... իր բոլոր անդամները եւ համակիրնե... այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Մու... վարժարանը: Օրակարգ՝ նոր վարչ... թեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայու-թիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ...

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈ...

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ...

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈ...

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LO...

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
30 AVRIL
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9998

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9998

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒՐԷՆ ԼԻՈՆ

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժա- րանի աշակերտներէն խումբ մը կը մեկ- նի Լիոն՝ Վիլէօրպանի Թաղապետական թատրոնին մէջ այս Շաբաթ երիկուն տա- լու համար «բացառիկ ներկայացում» մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով :

Ուրեմն Փարիզէն վերջ Լիոնի մեր հայ- րենակիցներն ալ առիթը պիտի ունենան ծափահարելու Ֆրանսահայ գաղութի ժանչերու յատուկ հայկական միակ վար- ժարանի աշակերտները եւ անոնց բերնէն լսելու մեր մայրենի ոսկեղենիկ լեզուն :

Գնահատելի է ձեռնարկը եւ շնորհաւո- րութեան արժանի են կազմակերպող- ները :

Քանիցս առիթ ունեցած ենք շեշտելու նախախնամական դերը, զոր կը կատա- րեն Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւն- ները հայ մշակոյթի պահպանման ու տա- րածման համար սփիւռքի օտար հորի- զոններուն տակ :

Մասնաւորաբար կրթական մարզին մէջ մեծ է ծառայութիւնը, զոր կը մատու- ցանեն անոնք, անհուն զոհողութիւննե- րու գնով դպրոցներ պահելով Սուրիոյ, Լիբանանի, Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Հա- րաւային Ամերիկայի, Իտալիոյ եւ Ֆը- րանսայի մէջ :

Մեր գաղութը երախտապարտ է Վենե- տիկի հայրերուն, որոնք հայ մշակոյթի ջահը վառ կը պահեն Սէնի ափերուն վը- րայ, ստարելով ազգապահպանման՝ այն գիտակցութեամբ, որ արտասահ- մանի Հայութեան համար ամէնէն հրա- տապ ու կենսական հարցն է անիկա :

Աւելի քան երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր հազարաւոր հայորդիներ դաստիա- րակուած են Սեւրի կրթական յարկին տակ։ Սորված են Հայոց դարաւոր ու փառաւոր պատմութիւնը, հայ լեզուն ու հաղորդուած են հայկականութեամբ, ներշնչուած ազգային ոգիով :

Տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ ա- ռիթ ունեցանք ծափահարելու Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներու պատկառելի խումբ մը, որ ազգային ու ժողովրդական երգերու գեղեցիկ փուն- ջով մը կը ներկայանար մեզի Մութիւա- լիթէի մեծ սրահին մէջ, հովանաւորու- թեամբ Նախկին Աշակերտներու Միու- թեան :

Մեր կուրծքերը հպարտութեամբ կ'ու- ռէին՝ ի տես մանաւանդ 8–10 տարեկան տղոց, որոնց մանկական շրթները հա- րազատօրէն կ'արտայայտէին մեսրոպեան ժողդրահնչիւն բառերը :

Դպրոցի տեսչութիւնը շատ գեղեցիկ գաղափարն է յղացած իր աշակերտական «Թատերախումբ»ը վարժարանի նեղ շըր- ջանակէն դուրս հանելով ղրկելու Լիոն, որպէսզի մեր այս հայաշատ գաղութն ալ մօտէն ծանօթանայ այն աշխատանքին, զոր կը տանին Մխիթարեան վարդապետ- ներն ու դպրոցի ուսուցիչները՝ օտար աստղերու տակ ծնած մեր նոր սերունդը հայկական շունչով դաստիարակելու հա- մար :

Վստահ ենք, որ այս առաջին փորձը անանց վաղորդայնի պիտի չմնայ։ Եւ գուցէ մեր միւս հայրենակիցներուն եւս հնարաւորութիւն պիտի տրուի յա- ռաջիկային՝ տեսնելու եւ գնահատելու հայ աշակերտներու ձեռք բերած ար- դիւնքը :

Լիոնի եւ շրջանի Հայերէն կ'ակնկա- լենք, որ մեծ բազմութեամբ ներկայ ըլ- լան Շաբաթ օրուան բացառիկ երեկոյ- թին, քաջալերելու համար մեր պատանի դպրոցականները :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

ՄԻՇՏ Կ'ՈՒԶԵՆ ԿԻՊՐՈՍԸ ԲԱԺՆԵԼ

Լոնտոնի «Իվընինկ Սթանտարտ»ը հըս- կայ խորագիրով մը կը հրատարակէ Կիպրոսի բաժանման նոր ծրագիր մը զոր կը ներկայացնէ Կիպրոսի փոխ-նախա- գահ՝ Տոքթ. Քիւչիւք։ Ըստ իրեն կըղ- զիին մէկ երրորդէն աւելին (ճիշդ 37 առ հարիւր) պէտք է յատկացուի Թրքախօս Կիպրացիներուն իսկ մնացեալը՝ Յոյնե- րուն։ Քիւչիւք կը հասկցնէ նաեւ թէ այս ձեւով կազմուած երկու Կիպրոսները կրնան յետագային, մէկը Թուրքիոյ միւ- սը՝ Յունաստանի կցուիլ :

Կղզիին մէջ, կրակը գրեթէ դադրած է Ս. Հիլարիոնի շուրջը։ Կը թուի թէ Թուրքերը «ռազմավարական նահանջ» մը կատարած են : Լրագրողները, որոնք ա- ռաջին անգամ կրցած են ամրոցէն ներս մտնել, նկատած են որ միայն չորս Թուրք մնացած է ներսը։ Ակէ կ'եզրա- կացուի որ Թուրքերը տարածուած են ամրոցին շուրջերը, որպէսզի արգիլեն յոյն ռազմիկներուն իրենց դիրքերը շըր- ջապատելու կարելիութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ, ՄԱԿի հրամա- նատար Զօր. Կիանի շատ դժգոհ է եւ հրապարակային յայտարարութեամբ մը յայտնած է իր դժգոհութիւնն ու մտահո- գութիւնները ի տես կղզիին կացութեան։ Կ'ըսուի թէ նոյնիսկ դիմած է Ու. Թանի որպէսզի վերաքննէ միջազգային ուժին դերը : Արդարեւ ՄԱԿի ուժերուն ստեղ- ծած հանդարտութիւնը շատ կարճ եղած է եւ ներկայիս Կիպրոսի տաղնապը շատ սուր հանգամանք ստացած է։ Յոյն Կիպրացիները կազմակերպուած են եւ իսկական ռազմական գործունէութեան անցած են :

Գալով միջնորդին, Փարիզի մէջ տես- նուած է ՄԱԿի քարտուղարին հետ եւ անոր հաղորդած Անգարայի, Նիկոսիոյ եւ Աթէնքի իր խօսակցութեանց արդիւն- ները :

Լարուածութիւնը կը շարունակուի Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ եւ պատ- ճառ կը դառնայ որ վնասուի նաեւ Ատ- լանտեան ուժը : Այսպէս Յունաստան մերժած է մասնակցիլ Ատլանտեան ռազ- մափորձերուն որոնք պիտի կատարուին Սեպտեմբերին Թրակիոյ մէջ «նկատի առնելով իրաց ներկայ կացութիւնը» :

Ինչօնիւ ալ չեշտած է կացութեան ծանրութիւնը Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարին առջեւ, որ պաշտօնով Անգարա կը գտնուի այս օրերուն :

×

Պոլսոյ «Միլլիէթ» թերթը կը գրէ՝ Ան- գարայի եւ Իզմիրի մէջտեղ գիւղի մը մէջ, գիւղացիները կատաղի ցոյց մը ը- րած են ելեկտրականութեան կեդրոն մը տապալելով :

Այս ձեւով ուզած են բողոքել որ կա- ռավարութիւնը ցարդ չէ կատարած հարկ եղած աշխատանքները գիւղին ելեկտրա- կանացման համար :

Ուչաքի շրջանին կառավարիչը, որ խումբ մը ոստիկաններով գիւղը կ'եր- թար, յարձակման ենթարկուած է ու վի- րաւորուած : Կառքն ալ քարկոծուած եւ ամբողջովին փճացուած է։ Օգնական ու- ժեր ղրկուած են, բայց ծանր բախում- ները շարունակուած են : 28 գիւղացի- ներ ձերբակալուած են :

Հ. Յ. Դ. 4-ՐԴ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

ԱՆՏՐԷ ԹԱՊՈՒՐԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Կիրակի օր, տեղի ունեցաւ Հիւսիսա- յին Մեթնի ընտրութիւնները : Այս շըր- ջանին մաս կը կազմէր Պուրճ-Համու- տը, ուր Հ.Յ.Դ.-Քաթայէպ ցանկը կը ներկայացնէր հայ 4րդ թեկնածուն՝ Ան- տրէ Թապուրեան :

Անտրէ Թապուրեան ընտրուած է ստա- նալով 18.283 ձայն, մինչ Տիգրան Թոս- պաթ 17.861 կը ստանար եւ չէր ընտըր- ուեր :

Ընտրական այս երրորդ շրջանին մէջ, կը պարտուէին նախկին նախագահ՝ Քա- միլ Շամուն եւ Րէմոն Էտտէ :

Կիրակի օր կը մնար 38 երեսփոխանա- կան աթոռ որոնց համար 115 թեկնածու- ներ կային :

Ընդհանուր կերպով եւ ըստ Լը Մոնտի Թղթակցին քուէարկութեան մասին որեւէ գիտողութիւն չէ եղած ընդդիմութեան կողմէ։ Նկատի առնուած է միայն որ քը- ւէներու քննութիւնը շատ երկար տեւած է եւ արդիւնքները անսովոր յապաղու- մով հաղորդուած : Ընդհանուր կերպով հոս ալ Շեհապի կողմնակիցները ընտըր- ուած են եւ Շամունի ցանկակիցներէն միայն մէկը՝ Մողապղապ :

Յատկանշական է ուրիշ պարտութիւն մը որ բաւական յուզում յառաջ բերած է կարգ շրջանակներու մէջ։ Արդարեւ Րէ- մոն Էտտէ իր ամբողջ ցանկով պարտը- ւած է իր ընտրաշրջանին մէջ (Պիպլոս) : Էտտէի համար կ'ըսուէր թէ հաւանական թեկնածու կրնայ ըլլալ Շեհապի յաջոր- դութեան իսկ ներկայ պատկերով, կը մնայ մէկ հաւանականութիւն՝ բարեփո- խում մը Սահմանադրութեան մէջ որ թոյլ տայ Շեհապի վերընտրութիւնը :

Այս անգամ, ալ ինչպէս, 25 տարի- ներէ ի վեր, մէկ համայնավար թեկնա- ծու կար՝ դրաշար մը որ 1848 ձայն ըս- տացաւ մինչ իր հակառակորդը կ'ընտըր- ուէր 14.493 ձայնով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ կը շարունակէ իր խորհըր- դային շրջապտոյտը այցելած է Թաշ- կենտ, տեսակցելէ ետք Խրուշչեւի, Միկոյեանի, Բրեժնեւի հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պրաւդան կը մեղադրէ Չինաստանը որ միջամուխ կ'ըլլայ Խոր- հըրդ. Միութեան ներքին գործերուն : Փեքինի «Ժողովուրդին Օրաթերթն» ալ կը գրէ թէ Խրուշչեւ Ջզագարութեան տաղնապներ կ'ապրի երբ հակաչին ճա- ռեր կը խօսի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիին պաշտօնեա- ները գործադուլ սկսան Չորեքշաբթի ցերեկ։ Այս մասնակի գործադուլը որ անշարժութեան մատնած է մանաւանդ արուարձաններու կառախումբերը պիտի վերջանայ Հինգշաբթի կէս գիշերին : Զինուորական կառքեր դրուած են ժո- ղովուրդին տրամադրութեան :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նիստին, Քուվ տը Միւրվիլ բացաւ արտաքին քաղաքակա- նութեան վիճաբանութիւնը։ Կը թուի թէ Ֆրանսա երթալով կը հեռանայ Ատլան- տեան Ուխտէն, բայց Արտաքին նախա- րարը լռութեամբ անցած է կառավա- րութեան բուն նպատակներուն վրայէն :

ԵՄԷՆԻ առաջին Սահմանադրութիւնը հռչակուած է առջի օր, Նասըրի մեկնու- մէն քանի մը ժամ ետք։ Նասըր-Սալալ միացեալ զեկոյց մըն ալ կը պահանջէ « Ատենի ազատագրումը (անգլիական հո- գատարութիւն) :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը աւելի լայն տեղ սկսած է տալ դէպի Չինաս- տան, Ռումանիա եւ Քուպա իր հաղոր- դումներուն եւ կրճատած է արեւմտեան Եւրոպայի իր հաղորդումները :

ՆԱԽԱԳԱՀ Ճոնսըն յայտարարեց թէ ճամբան կէսէն աւելին ընելու տրամադիր է, դէպի Խորհ. Միութիւն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ցաւ կը յայտնէ Ֆրան- սայի որոշումին առթիւ, չենթարկելու իր ծովային ուժը Ատլանտեան ղեկավա- րութեան :

ՌԸՍՔ – ՊԸԹԼԸՐ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան ամրապնդելու համար անգլեւամերիկեան յարաբերութիւնները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն Պոն հասած է ուր պի- տի տեսնուի իր գերմանացի պաշտօնա- կիցին հետ, գտնելու համար դրամի ան- կումի դէմ պայքարելու հասարակաց միջոցներ :

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ

Դժբախտաբար այս տօնն ալ շատ բան կորսնցուցած է իր վեհութենէն, այլա- զան ճակատներու բաժնելով աշխատաւոր բազմութիւնները :

Անոր բուն իմաստն էր Աշխատանք եւ Ազատութիւն :

Այսօր, քաղաքականութեան դեւերը անոր դիմագիծն ալ այլափոխած են :

Եւ խորհուրդը դարձած է ռազմախաղ :

Ամէն երկրի, նոյնիսկ նոյն երկրին մէջ թափօրներ կը սարքուին տարբեր չար- ժառիթներով։ Յաճախ իրարու հետ չափ- ուելու համար :

Մինչդեռ, Մայիս մէկը կոչուած էր համախմբելու բոլոր աշխատաւորները, յանուն իրենց իրաւունքներու պաշտպա- նութեան :

Թէեւ տարագիր, մեր աշխատաւորներն ալ մասնակցելով Արհեստակցական Մի- ութեանց, լայնօրէն կ'օգտուին բազմա- զան իրաւունքներէ, որոնք օրէնքի կարգ անցած են արդէն, այս երկրին մէջ եւ այլուր :

Աշխատանքի հնոց մըն է մեր հայրե- նիքն ալ, տառական իմաստով :

Բայց, կը պակսի քաղաքական ազա- տութիւնը, որպէսզի իսկապէս դառնայ աշխատաւորներու հայրենիքը, առանց որեւէ խտրութեան :

Այդ հիմնական պակասին հետեւանքով է որ տարագիր բազմութիւնները ստիպ- ուած են վարձու տալ իրենց քրտինքը եւ արիւնը, օտար պողոտաներու վրայ :

Երէկ, միամիտ երիտասարդներ Թուր- քերէնի կը թարգմանէին Աւ. Իսահակեա- նի տրտունջը․

Ա՜խ, մեր սիրտը լիքը դարտ, ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք,
Վախ մեր կեանքը սեւով անցաւ,
Աշխարհից բան չիմացանք :

Անշուշտ ռուսերէնի ալ թարգմանուած է նոյն երգը։ Մանաւանդ որ բանաստեղ- ծը Երեւան կը գտնուի :

Եւ այսօր, երբ թափօրներ կը կազմեն Երեւանի եւ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ, տարեկան չքերթին եւ չեփորներուն շը- ռինդը կրնա՞յ խեղդել նոյն հառաչանքը, այստեղ եւ ամէն տեղ.

Ա՜խ, մեր սիրտը լիքը դարտ, ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք ...

Ի՞նչ կ'արժէ տօնակատարութիւն մը, երբ ամբողջ ժողովուրդներ կը հեծեն բռնութեան տակ, արիւն – քրտինք թա- փելով հանդերձ ...

1954 ՎԱՀԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԻՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընկերներս, համարեա մի ամբողջ ժամ դողդողալով, աշխատում էին կայանի առաջ, կապտած ձեռքերով եւ էին անում պտուտակները, ստուգում գործիքները, գրում նրանց ցոյց տուած թուանշանները: Ջերմաչափերի ցոյց տուած թուանշաններից երեւաց, որ օդի ամենաբարձր ջերմութիւնը Մասիսի գագաթին, ստուերի մէջ, աւելի չէ զերոյից, իսկ ցուրտը հասնում է 50 աստիճանի:

Ես այդ ժամանակ քամուց պաշտպանուելու համար՝ կանգնած մի սաժենաչափ բարձրութիւն ունեցող սառած ձեան փոքրիկ բլրակի առաջ, դիտում էի այն լայնածաւալ անդուգական տեսարանը, որ բացւում է Մասիսի գագաթից, մօտ 17 հազար (16·920) ոտնաչափ բարձրութիւնից:

Ամէնից առաջ ես հայեացքս ուղղեցի դէպի հիւսիս, դէպի մեր հայրենի հին բնագաւառը, ուր երկայնաձիգ լայն փռուածքով հիւսիս – արեւմուտքից դէպի հարաւ – արեւելք տարածւում է Արարատեան դաշտը: Աննման գեղեցիկ է այդ դաշտը իր ամբողջութեամբ, որ ես դրկում եմ հայեացքի վայրկենական պտոյտով: Եզերուած համարեա բոլոր կողմերից, բացի հարաւ – արեւելքից, լեռների բարձր ու ցածր, դրեթէ անընդհատ ձգուող ալիքաձեւ շղթաների հսկայական բազուկներով՝ նա դրկել է իր մէջ անհամար մանր ու մեծ կանաչազեղ ովասիսներ, որոնք տեղ – տեղ կպչում միանում են իրար ու կազմում ընդարձակ կանաչուտների գեղատեսիլ փռուածքներ եւ տեղ – տեղ հեռանում իրարից ու բաց անում դաշտի՝ ամառնային բարկ արեւից խանձուած ու դեղնած կուրծքը: Դիտակի օգնութեամբ ես տեսնում եմ անհամար գիւղեր, երբեմն մօտ – մօտ, երբեմն հեռու իրարից, ցրուած ովասիսների զմրուխտ ծոցի մէջ...

Իմ դէմ յանդիման կանգնած է Արագածը՝ աջ ու ձախ փռած էր երկայն, ահագին թեւերը եւ անհամար բլուրներով, ձորերով ու ղարաւանդներով ծածկուած կուրծքը ուղղուած դէպի Արարատեան դաշտը: Շիրակի բարձրադիր հսկան բոլորովին այլ կերպարանք ունի այստեղից: Ցածր, լայնութեան վրայ ուռած ու փքուած՝ կարծես մէկը հուժկու ձեռքով խփել է նրա գագաթին եւ խրել պարանոցը լերան կրծքի մէջ. եւ այսպէս բազմաճիւղ գագաթը մնացել է նստած հսկայի լայն ուսերի վրայ առանց պարանոցի, առանց գագաթնամերձ բարձրութեան: Շիրակի կողմից միշտ ձիւնապատ ու խրոխտ՝ այս կողմից նա համարեա զուրկ է ձիւնեղէն զարդից եւ միայն տեղ – տեղ սպիտակ շերտեր հազիւ փայլում են նրա փոքրիկ, ցածրիկ գագաթի վրայ, ոչ, այդ թիկնաւէտ, լայնալանջ, ուռուցիկ տիտանը այն գեղեցիկ սարն է, որին ես, ծնունդ Շիրակի, այնքան սիրում էի մանկութեանս օրերում: Փոքր ինչ հեռու Արագածից, դէպի արեւելք, երեւում են Արայի լեռը, Մայմեխը, հիւսիս – արեւելքում՝ Գեղամայ լեռների շարքերը, տեղ – տեղ ձիւնապատ գագաթներով, իսկ հեռու – հեռու հիւսիսում, մշուշի թանձր քօղով պատած, կանգնած է կովկասեան լեռների հսկայական շղթան, անհամար գագաթներ շարուած են այնտեղ կողք–կողքի եւ թւում է քեզ, թէ դա մի ծով է, մի ովկիանոս, որի վրայ փոթորկի ժամին բարձրանում եւ իջնում են վիթխարի ալիքներ: Ձիւնազարդ հսկաները, մէկն՝ արեւմուտքում, իսկ երկու – երեքը՝ ուղիղ իմ դէմ յանդիման, պարզ երեւցնում են իրենց գլուխները մշուշի միջից: Այս, ծերունի Մասիսը անթարթ հայեացքով միշտ նայում ու տեսնում է իր բախտակից ծերուկ Էլբրուսին, եւ ո՞վ կարող է ասել, թէ ինչ են խօսում իրար հետ ձիւն եւ սառոյցով շղթայուած այդ հսկաները... Հիւսիս – Արեւմուտքում, աւելի եւս թանձր մշուշով պատած, երեւում է մի կորնթարթ, բաւականաչափ երկայն, կարծես, կապոյտ գիծ. ի՞նչ է այդ. արդեօք Սեւ Ծովը չէ՞, որ լեռների անվերջ խառնուածքի միջից գտել է մի բաց տեղ եւ իր անհանդարտ ալիքները երեւցնում է Մասիսին, թէ՝ դա լոկ երեւակայութիւն է միայն, տեսողութեան պատրանքը, դժուար է ասել:

Արեւելքում, Արաքսի ընդարձակ հովտի հեռաւոր սահմաններում, ցիր ու ցան բարձրանում իջնում են բազմաթիւ մանր ու մեծ, գորշ կարմրաւուն բլուրներ, որոնց յետեւում կանգնած են Զանգեզուրի եւ ապա Ղարաբաղի լեռները: Նրանք եւս, երեւում է, ունեն իրենց մէջ ձիւնազարդ գլուխներ, որոնք լեռների խառնիխուռն կուտուածքների յետեւից՝ երկարացնում են պարանոցները՝ հարիւրաւոր վերստների հեռաւորութիւնից մի ակնարկ ձգելու ծերուկ նահապետի վրայ:

Շատ դժուար է ճշդութեամբ որոշել լեռնային երկրորդական հսկաների տեղերն ու անունները. այնքան նրանք տարօրինակ տեսք ունեն այստեղից, այնքան խառնուած ու խճողուած են միւս լեռների հետ: Ընդհանուր տեսքը արեւելքից՝ Գեղամայ, ապա հիւսիսային ու հարաւային Սիւնիքի լեռնային բարձր պարիսպն է, որ ձգւում իջնում է դէպի Նախիջեւան եւ այնտեղ անյայտանում հեռու հորիզոնում:

Արեւելահարաւից աննման սիրուն ու գեղեցիկ է Արաքսի լայն, անծայր հովիտը, որի մէջտեղում անհամար քմահաճ պտոյտներով հոսում, անցնում է մայր Արաքսը, նրա ափերի ամբողջ երկարութիւնը. որքան միայն կարող է կտրել մարդու աչքը, ծածկուած է դալար կանաչուտների անընդհատ ժապաւէնով, որ այնքան գուրեկան կերպով տարբերւում է հովտի աջ ու ձախ կողմից տարածուող արեւախանձ, գորշ դաշտավայրերի անվերջ տեսարաններից: Որտե՞ղ է անյայտանում Արաքսը՝ դժուար է ասել, միայն երեւում է, որ նրա պտոյտները նկատելի կերպով, ուղիղ դէպի հարաւ ընթանալուց յետոյ, շեղւում են դէպի արեւելք եւ չքանում մի հարթ – հաւասար մշուշապատ տարածութեան մէջ: Կասպից ծո՞վն է դա. յամենայն դէպս պնդել այդ հանգամանքի վրայ ինձ թոյլ չի տալիս դիտակս, որ շատ էլ զօրեղներից չէ:

Հարաւի մերձակայ տեսարանը ամբողջովին բռնել է Փոքր Մասիսը իր ամփոփ ստորոտներով, որոնցից արեւելեանը իջնում է դէպի Արաքսի հովիտը, իսկ արեւմտեանը՝ դէպի մի այլ հովիտ, որ ձգւում է երկու Մասիսների կողքից ուղիղ դէպի հարաւ: Փոքր եւ Մեծ Մասիսների մէջտեղում, այդ արեւմտեան եզերքին, երեւում են բազմաթիւ բարձր ու ցածր, կարմիր – մոխրագոյն բլուրներ, որոնց գլուխները հրաբխային բաժակի միանման բոլորակ ձեւ ունեն. Նրանցից մէկի գոգաւորութեան մէջ եւս տեսնում եմ մոխրակոյտեր, միւսի մէջ ջրային կանաչով ծածկուած մի փոքրիկ լճակ, որ երբեմն – երբեմն պսպղացնում է իր պղտոր ալիքները արեւի տակ:

Արեւմտեան հովիտը, որի վերին՝ հիւսիսային մասը պատկանում է Թուրքիային եւ կազմում է Բայազէտի սանճաքի մի գաւառակը, իսկ ստորեւ՝ հարաւային մասը մտնում է Մակուի պարսկական խանութեան մէջ, լիքն է ընդարձակ քարքարուտներով, որոնք երկու Մասիսների ստորոտներից իջնում տարածւում են հովտի մէջ մինչեւ նրա լայնութեան կէսը, ուր մի անծանօթ գետակ, ուղիղ, առանց նկատելի կերպով աջ ու ձախ թեքելու իր ընթացքը, ձգւում է դէպի հարաւ, գետակի ափերում տեղ – տեղ երեւում են փոքրիկ կանաչուտներ՝ Քրդերի ձմեռնային օթեւաններ, զետեղուած, Ահմէտի ասելով, հին հայկական գիւղատեղերում.— Այդ ընդարձակ հովտում եւ ապա նրա արեւմտեան եզերքից սկսուող աւելի եւս ընդարձակ լեռնադաշտերի վրայ, մինչեւ Բայազէտ մի կողմից եւ միւս կողմից մինչեւ Մակուի սարերը, չեն մնացել հայ գիւղեր եւ միայն մի քանի աղաւաղուած անուններ Քրդերի բերանում պահում են նրանց տխուր յիշատակը:

Հարաւային կողմում, Փոքր Մասիսի գագաթի վրայից եւ ապա հարաւ – արեւմուտքից, հեռու երեւում է Կորդուաց լեռների շղթան, որ մի հսկայական բազուկով պտոյտ է գործում ու միանում Տաւրոսի եւ Վասպուրականի լեռների հետ:

Հրաշալի են արեւմուտքում եւ արեւմտահարաւում Բարձր Հայքի, Սասունի եւ Վասպուրականի լեռները Արարատի գագաթից, շարք շարք, մէկը միւսից յե-
տոյ, մէկը միւսից բարձր, կանգնած
թափանցիկ մառախուղի անսահման
ուսորութեան մէջ, եւ թւում է, թէ
գիտմամբ շարել է նրանց այդ կարգ
որպէսզի ամէնքն էլ, առանց մէկը մի
նախանձելու, տեսնեն հայրենի լե
հսկային: Մէկիկ մէկիկ ես հաշւում
ինը երկար, հիւսիս – արեւմուտքից
պի հարաւ – արեւելք տարածուող
գաձիգ շարքեր եւ ապա դիտակս
րոնացնում Սիփանի վրայ:

Զքնաղ գագաթ, արժանի երկրորդ
սիս կոչուելու, լեռների անվերջ
քերի յետեւից նա բարձրացրել է
ջապէս ձիւների մէջ թաղուած գլուխ
կարծես մրցում է Մասիսի հետ իր
հութեամբ: Հասարակ աչքով,
առանց դիտակի, ես տեսնում եմ նրա
պարտ բարձրութիւնը, նրա
երկնամերձ ձիւները, նրա գորշ
պուտակ վերնակողերը:

Այս, դա ամբողջ Հայաստանն է,
րեւում է Մասիսի գագաթից իր
եւ մերձաւոր սահմաններով, իր
ծաւալ դաշտերով, իր լայն հովիտ
իր կապուտակ գետերով, լեռներ
այնքան սիրուն շարքերով, նրանք
պէս գեղեցիկ, այնպէս սերտ,
համերաշխ շրջանակ են բոլորած
րուկ նահապետի շուրջը: Օ՛, երկ
պում եմ ես քեզ Մասիսի գագաթից
անուշ հայրենիք, ո՛վ դրախտ -

ԱՐՇԱՒԻՐ ՄԽԻԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չ.

3·— Ալիւմինիոմ·— Էլէկտրապէթ
(Կիրովապատ) շուրջ քառասուն
դէպի հարաւ – արեւմուտք, Զակ
լեռնային շրջանին մէջ (Դաշքեսա
մօտ), կը գտնուին պատմականօրէն ծա
նօթ պաղլեղաքարի հարուստ հանք
Այս ամբողջ շրջանը, ինչպէս բնիկ
դէն, ներկայիս կ'իյնայ Ատրպէյճա
մէջ:

Պաղլեղաքարը կազմուած է ալիւմի
մի օքսիտէ եւ ալիւմինիոմի ու կալի
ուրիշ մետաղներու սիւլֆաթներէն:
կը պատրաստեն ծանօթ պաղլեղը:
կայն անոր ծանրութեան աւելի քան
տը հարիւրը ալիւմինիոմի օքսիտէ
կացած ըլլալը զայն կը դարձնէ նաեւ
լիւմինիոմ մետաղի արդիւնաբերութ
բաւական ընտիր հում նիւթ մը:

Դժբախտաբար Հայաստանի նե
սահմաններուն մէջ ոչ պաղլեղաքար

ԱՅՆ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒՆ

Բայց մայրս կուլայ, եւ տանը պատուհանէն կը փակչի: Ի՞նչպէս բաժնուի տունէն, զոր շինել տուաւ մեծ զոհողութիւններով, որուն վրայ գուրգուրաց զաւակ մը սիրելու պէս:

Թուրք կառապանը կը պոռայ: Կառքեր կան որ յառաջ կ'անցնին:

Եւ ահա մեծ – մայրս բացաւ բերանը, անիծելու համար.

— Զմնա՛յ, շուներուն չմնա՛յ, վրանին փլի, Աստուծոյ կրակը թափի եւ մէջինը ողջ ողջ վառին մարերով ու զաւկըներով...

Ձեմ կրնար դիմանալ յուզումին, որ կը խեղդէ զիս, յառաջ կ'անցնիմ ու կը քալեմ: Դուրս կ'ելլեմ գիւղէն: «Թուրքին պարտէզը» կոչուած հրապարակին վրայ, ուր ամէն Կիրակի շուրջ – պար կը դառնային գիւղին հարսներն ու աղջիկները, իրարու մէջ անցած են կառքերը, այնքան որ անցնիլ կարելի չէ: Ճամբէն դուրս կ'ելլեմ, պարտէզները կը մտնեմ, ազատօրէն լալու եւ արահետներն ի վեր «Զոյգ Կաղնին» հասնելու համար. եւ կը յիշեմ՝ Դաւիթ Թագաւորն ալ, այսպէս, իր ժողովուրդին հետ, բոկոտն, հալածուեցաւ, լալով դուրս ելաւ Երուսաղէմէն. «Եւ Դաւիթ ելանէր ընդ զառ ի վերն Ձիթենեաց, ելանէր եւ լայր, եւ զգլուխ իւր ծածկեալ, եւ ինքն երթայր բոկ. եւ ամենայն ժողովուրդն ընդ նմա ձորձ ըզգլխով, այր իւրաքանչիւր ելանէին եւ լային»:

Երբ հասայ Պաղ Աղբիւր, նստայ եւ ջուրով երեսս զովացուցի, կարծես հանդստացայ: Յետոյ ինքզինքս դիտեցի պահ մը,— տրեխ հագած եմ, գլուխս ճերմակ լաթ մը փաթթած եմ՝ պաշտպանուելու համար արեւին դէմ, ուսէս կախ ունիմ տոպրակ մը՝ որուն մէջ դրած եմ չորս – հինգ գիրք իմ ամէնէն շատ սիրած գիրքերէս, կեդրոնական վարժարանի վկայականս, այս յուշատետրս, ոտանաւորներուս տետրակը, զոյգ կաղամար մը եւ քիչ մը հաց: Դիտեցի ինքզինքս, երինջի պէս կայտառ, պատանի մըն եմ առոյգ եւ առողջ, արդէն տասնեւեօթը տարի բոլորած եւ տասնեւութիս մէջ մտած: Վստահութեան ձայն մը լսեցի կարծես ներսէս, քաջութիւն եկաւ վրաս, ու տարօրինակ երանութիւն մը զգացի, այնքան որ ինծի թուեցաւ թէ կը ժպտիմ: Անձրեւէն ետք արեւ: Ցատկեցի աղբիւրին հայելիին վրայէն, եւ սկսայ բարձրանալ զառիվերը դէպի Զոյգ Կաղնի:

Երբ սարահարթ ելայ, տեսայ որ արդէն հասած են առաջին կառքերը: Գիւղին քիթէն սկսեալ մինչեւ սարահարթին ոտքը՝ ճամբան պարապ է այլեւս, ուրեմն կառքերը զառիվերին վրայ կը գտնուին այս պահուս: Հեռուն, մեր դիմացը, Արմաշն է իր կղմինտրներուն կրակը պարտէզներուն կանանչին մէջ թաթխած, ու վանքն է իր վեհափառ եկեղեցիին գմբէթին ճերմակը ուռեցուցած, առագաստ շինած՝ պարիսպներուն կազմած աւազանին մէջ: Կը նստիմ ու կը սպասեմ, մինչեւ որ հասնի մեր կառքն ալ: Հասնող կառքերը կանգ կ'առնեն պահ մը, որպէսզի շունչ առնեն կենդանիները:

Ահա այդ պահուն էր, որ սրտախորով, հոգի վառող տեսարան մը պարզուեցաւ, եւ պատանի հոգիս անգամ մը եւս բզկտուեցաւ:

Քանի մը կիներ, օգտուելով կառքերու դադարէն եւ յուզուելով գիւղին պատկերէն՝ զոր անգամ մըն ալ պիտի չտեսնէին այլեւս, ծունկի եկան ճամբուն եզերքը եւ երեսնին դարձուցած եկեղեցիին, վանքին եւ իրենց տուներուն՝ սկսան աղօթել բարձրաձայն, լալագին: Ձանոնք տեսնելով՝ ո՛ր կառքը որ հասաւ, կանգ առաւ, եւ գիւղին բոլոր կիները շարուեցան ճամբուն եզերքը ծնրադիր, արտասուալից, եւ ոմանք վրէժխնդիր՝ անէծք կը կարդային, ուրիշներ համակերպած՝ Զարխափանին պաշտպանութիւնը կը խնդրէին: Այրերն իսկ կուլային, ու բոլորը, բոլորը իրենց աչքերն յառած էին աղուոր գիւղին վրայ, իրենց տուներուն վրայ,
կարծես չէին կշտանար՝ դիտելով
շատ պիտի կարօտնային ու պիտի
չտեսնէին: Թուրք կառապաններ
որ նոյնպէս յուզուած էին:

Զոյգ Կաղնիներու բարձունքէն
չելլի է Արմաշի տեսարանը: Ս.
ծածին եկեղեցին, «Ճերմակ Մ
մարը», կարապի նման կը լո
նանչութեան ալիքներուն վրայ:
ներէն անդին՝ ճամբան կը ծռի,
սուի բլուրին ետեւ, անտառի
Արմաշ չերեւիր այլեւս:

Առանց սպասելու մեր կառքին,
թողում ծնրադիր գիւղացիները
ծեն չուն Թուրքը, պաշտպա
խնդրենԱստուածամայրէն եւ
գամ մըն ալ իրենց աչքերը լեց
ղին պատկերով, ու կը յառաջ
ւաղ տառապելու համար տարագ
ճամբուն առաջին օրուան այս
ներէն, այլ մանաւանդ չտեսնել
մար մօրս ծնրադրելը եւ լալը:

Երբ Ուզուն Օվա կը հասնիմ,
բակ հովիտին մէջ կը սպասեմ
նին հասնելուն: Մինչ այդ,
բանամ եւ յուշատետրս կը լեցն
ուան յուզումներով: Ափսո՛ս,
օրուան յուզումներս վերջ չէին
տակաւին:

(4 Շար.)

ոչ ալիւմինիումի հիմնական հանածոյին՝ պոքսիթի յիշատակութիւն կայ: Երեւանի ալիւմինիում մետաղի ելեկտրալուծական արտադրութեան հսկայ գործարանը, որ երբեւ առանձին գործարան՝ աշխարհի կարեւորագոյններէն կրնայ համարուիլ, իր ալիւմինը (ալիւմինիումի զուտ օքսիտ, որ Հայաստանի մէջ կը կոչէն «կաւահող») կը ստանայ Ուրալէն եւ Ատրպէյճանէն:

Փոքսիթէ զուրկ՝ Հայաստանը ունի սակայն նեֆելինային սիենիտներու առատ պաշարներ: Սիենիտները հատանըապառ (կրանիտ) ընտանիքէն բիւրեղային քար են, որոնց ալիւմինիումի համեմատաբար աղքատ պարունակութիւնը ճարտարարուեստական շահագործում չէր թոյլատրեր: Շնորհիւ սակայն Փրոֆ. Մ. Մանուչեանի ղեկավարութեամբ կատարուած բծախնդիր եւ բոլորովին ինքնատիպ հետազօտութիւններուն, Հայաստանի մասնագէտները վերջին տասնամեակին կրցան փաստել, որ նեֆելինային սիենիտներէն կարելի է ստանալ ոչ միայն գոհացուցիչ քանակութեամբ կաւահող (ալիւմին), այլ նաեւ արդիւնաբերական արժէքաւոր նիւթերու ամբողջ շարան մը, — բան մը՝ որ, զգալապէս պակսեցնելով կաւահողի ստացման ծախքը, հնարաւոր կը դարձնէ սիենիտներու օգտագործումը՝ որպէս ալիւմինիում մետաղի հումք: Ստացուած ենթա-արտադրոյթներէն են՝ կրածինի եւ նատրիումի մեթասիլիքաթները, Փորթլանտ տիպի կրաղիւսը, եւ «Երեւանիտ» անուանուած նիւթը՝ որ իր կարգին պիտի ծառայէ թեքնիք ապակիներու եւ բիւրեղապակիի արդիւնաբերութեան:

Կ'արժէ անգամ մը եւս շեշտել՝ որ նեֆելինային սիենիտներու արդիւնաբերական մշակման եւ որպէս ալիւմինիում մետաղի հումք օգտագործման այս եղանակը բոլորովին ինքնատիպ է եւ հարիւր առ հարիւր հայկական: Շուտով կը սկսի գործել «Հրազդանի Լեռնաքիմիական Կոմբինատ»ը, եւ Հայաստան, Քանաքեռի (Երեւան) ալիւմինիումի գործարանին համար, կը սկսի արտադրել իր սեփական կաւահողը:

Նեֆելինային սիենիտներու կարեւորագոյն հանքավայրը կը հանդիսանայ Ներքին Հանքաւանի շրջանը:

Հետաքրքրական է նշել՝ որ Հ. Հ. Պատուիրակութեան ցուցակները արեւմտեան Հայաստանի մէջ պաղլեղաքարի 11 հանքավայրերու գոյութիւնը կը յիշատակեն: Դժբախտաբար շրջաններու անուններն ու աշխարհագրական մանրամասնութիւնները կը պակսին:

Ա. Սօլաղեան կը խօսի միայն՝ Շապին Գարահիսարի անմիջական մերձակայքը գտնուող պաղլեղաքարի հանքերուն մասին: Ըստ երեւոյթին, Շապին Գարահիսար անուան առաջին մասը ծնունդ կ'առնէ «շապ» բառէն, որ կը նշանակէ պաղլեղ:

4.— Արճիճ (մոլիպտեն).— Հայաստանի պղնձահանքերուն մասին խօսելով, տուիթ ունեցանք արդէն պղնձա-մոլիպտենային հանածոյ պարունակող հանքավայրերը թուելու (Մեղրի - Ագարակ, Լիճք, Քաջարան, Դաստակերտ, Վարդենիս, Հանքաւան, եւն.):

Արճիճ - պղինձի վերոյիշեալ գրեթէ բոլոր հանքավայրերը կը գտնուին հատաքարային տիպի ժայռային շրջաններու մէջ:

Կարեւորագոյն հանքավայրը կը հանդիսանայ Քաջարանը, որ ներքին հանքային կառոյցի տեսակէտէն՝ հանածոյի ցրուած երակիկներով յատկանշուող հանքավայր է: Գլխաւոր հանքայիններն են՝ հրաքարը, պղնձաքարը եւ մոլիպտենիտը (արճիճի սիւլֆիտ): Հանածոն կը պարունակէ նաեւ երկրորդական հանքայիններ, ինչպէս՝ բոռնիտ (պղինձի եւ երկաթի սիւլֆիտ), էնարգիտ (պղինձի սիւլֆօ - արսենիտ), կալենիտ (կապարի սիւլֆիտ), եւայլն:

Ագարակ հանքավայրը (Մեղրիի շըրջան) Քաջարանէն թեթեւօրէն կը տարբերի իր հանքայնացման բնոյթով, ըստ Մաղաքեանի, Ագարակի հանածոն աւելի «ցանաւոր» (ցանուած, ցրուած, տաղտըղնուած) տիպի է, քան երակիկային: Իսկ Դաստակերտը հանքավայրերուն մէջ կը հանդիպինք աւելի «երակիկա-ցանաւոր» եւ «խոշոր ցանաւոր» տիպի հանածոյի:

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, պղինձ - մոլիպտենային հանքադաշտերու ծայրամասերուն կը գտնուին նաեւ բազմամետաղային հանքանիւթերու կազմութիւններ (պղինձ - արճիճ - կապար - զինկ): Կարգ մը հանածոներ կը պարունակեն նաեւ ոչ աննշան քանակութեամբ մանկանէզ, ոսկի, արծաթ, պիսմութ, սելենիում, եւն.: «Պարզորոշ կերպով սահմանուած է, — կ'ըսէ ակադեմիկոսը,— որ մակմատիկ օջախից տարբերի դուրս բերումը տեղի է ունեցել որոշակի յաջորդականութեամբ՝ ծծումբ, այնուհետեւ պղինձ (եւ նրա հետ մի քիչ մոլիպտեն), մոլիպտեն եւ պղինձ, կապար ու զինկ, մանկան»: (էջ 238):

Նկարագրուած պղինձ - մոլիպտենային բոլոր հանքավայրերը կը բնորոշուին 0,5է մէկ առ հարիւր պղինձով եւ 0·05էն 0,1 առ հարիւր արճիճով: Պղինձի եւ արճիճի համեմատութիւնը, միջին հաշուով, տասի դէմ մէկ է:

Որպէս արճիճի միակ յիշատակուած հանքավայր (բազմամետաղային՝ արճիճզինկ)՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան հրատարակութեան մէջ կը գտնենք Ակիբեկովի շրջանի Գիւմիւշխանա գիւղը: Կ'ըսուի նաեւ՝ որ Ախթալայի շրջանի (հիւսիսային Հայաստան) պղնձահրաքարը, ոսկիի եւ արծաթի կողքին, կը պարունակէ փոքր քանակութեամբ զինկ եւ արճիճ:

Հայաստանի Ատլասը բազմամետաղային հանքավայրեր կը մատնանշէ Ղափանի, Եղեգիս գետի (Ակիբեկովէն շուրջ 25 քիլոմեթր դէպի հիւսիս - արեւմուտք), Ստեփանաւանի եւ Ախթալայի շրջաններուն մէջ:

Վերջացնելու համար յիշեցնենք՝ որ արճիճը ճարտարարուեստի մէջ առաւելաբար կը գործածուի՝ մասնաւոր որակի պողպատներու պատրաստութեան որպէս հիմնական յաւելոյթ: Ան հետզհետէ լայն կիրառութիւն կը գտնէ նաեւ ելեկտրական գործիքներու որոշ մասերու շինութեան մէջ:

5.— Կապար եւ արծաթախառն կապար.— Համաձայն Հ. Հ. Պատուիրակութեան ցուցակներուն, կապարի, եւ արծաթախառն կապարի 36 հանքեր կը գտնուին արեւելեան Հայաստանի եւ 13 հանքեր՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Թուական մանրամասն տեղեկութիւններ չունենալով՝ չենք կրնար արդար գնահատումը ընել այդ հանքերու պարունակած հարստութեան: Այդ մասին ոչինչ կը գտնենք, նաեւ, նորագոյն հրատարակութիւններուն մէջ:

Որոշ է յամենայն դէպս՝ որ, արճիճի, պղինձի, զինկի, ոսկիի եւ արծաթի կողքին, նաեւ կապար (հաւանաբար սիւլֆաթի՝ կալենի ձեւին տակ) կը գտնենք Խորհրդային Հայաստանի բազմամետաղային հանքավայրերուն մէջ, որոնց թիւումը ըրինք (Ագարակ - Քաջարան - Դաստակերտի գիծ, Ակիբեկով, Հաւաւան, Ստեփանաւան, Ախթալա, եւն.):

Ըստ հին աղբիւրներուն՝ առանձին յիշատակութեան արժանի կը թուին ըլլալ Դարալագեազի Գիւմիւշլըք (հաւանաբար վերոյիշեալ Գիւմիւշխանն է) գիւղին մօտ գտնուող արծաթախառն կապարի հարուստ շերտերը: Այս հանքերը շրջանի բնակչութեան շահագործման ենթարկուած են շատ հին ժամանակներէ ի վեր: Աշխարհագրական դիրքէն դատելով, Հ. Հ. Պատուիրակութեան հրատարակութեան մէջ յիշատակուած այս հանքավայրը պէտք է համապատասխանէ Հայկական ՍՍՌ Ատլասին մատնանշած Եղեգիս գետի շրջանի բազմամետաղային հանքերուն:

Համաձայն Ա. Սօլաղեանի, արծաթախառն կապար կը գտնենք նաեւ Տրապիզոնի մերձակայ Քեփէշ (?) լերան շրջանին, ինչպէս նաեւ աւելի հարաւ՝ Ենիճիք եւ Ջանհրակը գիւղերու շրջապատին մէջ:

Արծաթախառն կապարի յիշատակութեան արժանի պահեստներ ունի նաեւ Վասպուրականը՝ իր Շատախ գաւառին մէջ, ինչպէս նաեւ Զուխ եւ Ջոնլամերկ գիւղերուն մօտ:

Վերջապէս, թէեւ Կիլիկիան աշխարհագրական տեսակէտէ դուրս կ'իյնայ այս ուսումնասիրութեան սահմաններէն, յիշատակենք Պուլկար - Մատենի արծաթախառն եւ ոսկեխառն կապարի հարուստ հանքերը՝ Տաւրոսի հիւսիսային կողերուն:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(6 Շար.)

ՎԱՐՊԵՏՍ

Թող տարիները բերեն իրենց իմաստութիւնը հասուն աշակերտին՝ որպէսզի աւելի մերձենայ իր վարպետին խոհքին ու անոր տքնաջան աշխատանքին արժէքը գիտնայ:

Աղնուական ուսուցիչ, Խոկաւ Մանաս եղած է վարպետը՝ Պոլսոյ Թուրք եւ հայ երաժիշտներու մեծամասնութեան:

Միջազգային որակով երգահան, հետեւած է ֆրանսական արդի դպրոցին եւ տուած է աչքառու հեղինակութիւններ:

1918ին՝ լարաւոր քառանուագ մը տպագրուած Պրայթքոփֆէ, Լայփցիկ: Նոյն տարին՝ դաշնակի սիւիթ մը նոյն հրատարակիչին մօտ: 1923ին՝ ջութակի եւ դաշնակի սոնաթ մը տպագրուած Համէլէ, Փարիզ: 1927ին՝ «Իշխանաց Կղզիները» վերնագրով դաշնակի կտորներ Սալապերի մօտ, Փարիզ: 1931ին՝ «Տանս փոփիւլէր Թիւրք» դաշնակի համար՝ նոյն հրատարակիչի մօտ: 1962ին՝ Կարդինալ Աղաճանեանի ձօնուած կը հրատարակուի Խոկաւ Մանասի Ս. Պատարագը (քառաձայն խառն խումբի համար) Մխիթարեան Տան կողմէ, ի Վիէննա:

Գովելի ձեռնարկ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանին կողմէ զոր վարպետը խորապէս գնահատած էր:

1954ին (Ապրիլ 4) Աթէնքի մէջ այս պատարագը լսելի եղած է Պոլսոյ մէջ Տոքթ. Տիգրան Սամիկոնեանի ղեկավարութեամբ, Մանասի երաժշտական գործունէութեան վաթսունամեակի առթիւ՝ նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Նոյն օրը տրուած են «Իշխանաց Կղզիները», ուվերթիւր մը՝ «Թափսոտի Օրիանթալ» եւ հինգ երգեր՝ մենակատարութեամբ Ատրինէ Մխիթարեանի եւ Գոհարիկ Տիրատուրեանի: Իսկ Պ. Յովհաննէս Զէքիճ Պատարագը տուած է Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ՝ քանի քանի անգամներ:

Նոր մեղեդիներ, նոր դաշնաւորում, նոր հորիզոններու երեւում հայ երգահանի երեւակայութեան մէջ:

Աւիթ մըն է որ եկեղեցական ներշընչումով ուրիշ գործեր սպասուին մեր օրերու հայ երգահաններէն:

Պայմանաւ որ գիտնան ուսումնասիրել նախորդին տուածը ու գիտնան գնահատել անոր խաչելութիւնը՝ արուեստի ճամբուն վրայ:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահարուհի Մարի Խաթատ (Վարժապետեան) նուագահանդէս մը պիտի տայ Մայիս 11ին Սալ Քորթօ (Նախկին՝ Էքոլ Նորմալ, 78 Բիւ Քարտինէ) ժամը 21ին: Յայտագրին մէջ՝ Պախ, Մոցարթ, Շոփէն, Շուման եւ Լիսթ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Առաւօտից մինչեւ երեկոյ շարունակւում էր «հայպա» անող կանանց ու աղջիկների վէճը ճնճղուկներին եւ ագռաւներին քշելու համար: Ամէն ոք ուզում էր իր տիրոջ արտը պաշտպանել:

Այդ ճորտական աշխատանքին մասնակցում էին նաեւ գիւղի երեխաները, այդ թւում նաեւ Խոդեդանի եւ Բայացի մանուկները՝ Հեղինէն, Լեւոնը եւ Աշխէնը: Նրանք շարւում էին Արինօքի ձորափի երկայնութեամբ, հետեւելով թռչունների ուղղութեանը: Հէնց որ խըժռողների երամը երեւում էր, նրանք ուժգին աղաղակ էին բարձրացնում: Այդ աղմուկի վրայ կոռներով անցնող կանայք ու աղջիկները օրօրում էին իրենց պարսատիկները եւ «հայպա», «հայպա» գոչելով՝ շպրտում էին հաւքերի ետեւից:

Արեւմուտին մանուկները տուն էին գնում, իսկ Բայացը, Ոսկեհատը եւ միւս կանայք շարունակում էին «հայպա» անել, մինչեւ որ բոլոր թեւաւորները իսպառ քաշւում էին իրենց բները:

ԱՐՋԵՐԸ

Երբ փետրուարները հեռանում էին, այս անգամ արջերն էին ելնում որջերից: Նրանք խմբերով յարձակւում էին գըզըլի եւ կորեկի ցանքսերի վրայ եւ տրորում, ոչնչացնում ահագին տարածութիւններ: Գիշերով մտնում էին հասունացած արտերի մէջ, կանգնում էին ետեւի թաթերին եւ առջեւի թաթերով ջարդում գըզըլի սպիտակ, խոշոր ու ծանր հասկերը: Շատ արջեր ուղղակի բնակւում էին արտերում:

— Մի տես էդ ի՞նչ հորթեր են լցուել կորեկի մէջ:

— Հորթեր չեն, արջեր են,— պատասխանում էր հարեւանը:

Այսպիսի խօսակցութիւններ յաճախակի էին լսւում Բոնաշէնի գիւղերում:

Այդ ամիսներին, երբ հասունանում էր ոչ միայն բերքը, այլեւ անտառները ծածկւում էին մանանայով, Ծովասարի արջերը խմբերով շարւում էին դէպի Սեւ սար՝ զաղա ուտելու: Իրենց ճանապարհին նրանք, մէկ - երկու օրով, կանգ էին առնում Դաշտաղէմի եւ Արինօքի ցանքսերի վրայ:

Արջերի դէմ կռուելու համար գիւղերից ընտրում էին զինուած տղամարդիկ: Նրանք կրակոցներով հալածում էին արջերին կամ արտերի չորս կողմը խարոյկներ էին վառում, որ գազանները վախենային մօտ գալ: Այդպիսի կրակներ երեւում էին Ծովասարի եւ Մարութա լերան գրեթէ բոլոր լանջերին:

Արջակռուին մասնակցում էին նաեւ Խոդեդանը, Ստեփանը եւ Օնէն, որոնք յատկապէս այդ գործով, երբեմն շտապ, կանչւում էին սարից:

Մի անգամ Աւէսի Հաջին նրանց դիմելով ասաց.

— Ծովասարի կողմից մեծաքանակ արջեր են շարժւում դէպի Սեւ սար: Ինչ գնով էլ լինի, հարկաւոր է փրկել իմ բերքը:

Հովիւները մէկական հրացան վերցնելով անմիջապէս մեկնեցին պահակութեան: Նրանք Հաջու արտերի շուրջը վեց տեղով խարոյկ վառեցին: Ամէն մէկը հսկում էր երկու կրակի: Երբ մութը պատեց, լսելի դարձաւ, թէ ինչպէս արջերը ջարդում են գըզըլի ծանր հասկերը:

Հրացանը որոտաց:

Մի քանի տասնեակ արջեր, իրենց բրդոտ քոթոթներով, սարսափահար դուրս պրծան ցանքսերի միջից եւ շարժուեցին դէպի Արինօք:

Տեսնելով, որ գազանները գիւղի վրայ են յարձակւում, Խոդեդանը պարպեց երկփող գնդակը եւ ահագին մահակը շարժելով յարձակուեց նրանց վրայ:

Ստեփանը թէեւ ամենափոքրը էր, բայց նրա համար արջերոյն կամ հաւաբոյն մտնելը միեւնոյն բանն էր, իսկ արջերին արտերից հալածելը՝ մեծագոյն բաւականութիւն: Նա նոյնպէս կրակեց օդի մէջ եւ երեք կողմից յարձակման անցնելով, հովիւները արջերին քշեցին դէպի Կատուաձոր:

Գազանների մի մասը ձորով խոյս տուեց դէպի անտառ, իսկ մի քանիսը վեր ելնելով, լցուեցին Զատոյի գոմերը:

Լուսանում էր:

Հաջու արտերի շուրջը հետզհետէ մարեցին գիշերուայ խարոյկները:

Առաւօտեան, Ախուպի քուրդը իր սովորական ժամին բարձրացաւ Տօնէի տանիքը եւ բղաւեց դէպի Ծովասար.

—Փառք Աստծոյ, արջերն էս գիշեր մեր ցանքսերին վնաս չեն տուել, իսկ ձեզ ի՞նչպէս է գործը:

— Մեր արտերին էլ վնաս չեն տուել, — լսուեց իր հօրեղբօր պատասխանը գիմացի սարից:

— Ուրեմն հաց ունե՞նք էս տարի:

— Ունե՛նք, ունե՛նք:

— Որ էդպէս է՝ ապրեցինք, ասաց Զատօն եւ, տանիքից իջնելով, գնաց ու կանգնեց Արինօքի ձորաբերանին, ձեռքը դէպի Նասրի տան կողմը թափ տալով.

— Ո՞վ է գիշերով արջերին լցրել գոմերիս մէջ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խոսրովիւ Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարաճեան, Տոքթ. եւ Տիկին Արթօ Արզարեան, Թիէրի, Իվ, Լիտիա Սարաճեան, Քաթրին եւ Մար-ժոլէն Արզարեան ինչպէս նաեւ Թէր-զեան, Արզարեան, Քլաֆէ եւ Քլերիօ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցա-նեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹՈՄԱ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զարուհի Թէրզեան)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը՝ 51 Րիւ Կիւսթավ Քուր-պէ, (Պանեէօ):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 30) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան-եէօ Քոմիւնալ գերեզմանատունը, ամ-փոփուելու համար ընտանեկան դամբա-րանը: Թաղումը տեղի կ՚ունենայ ժամը 15·40ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Վահանդն Իչգալըզեանի մահուան առիթով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա-րանին կը նուիրեն.— Զըրրաշեան ընտա-նիք (Փարիզ) 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կիւլպօլեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Թ. Փանոսեան 30 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Մար-սէյլի շրջանի հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րու եւ խումբերու բոլոր ընկեր-ընկերու-հիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔ-ԵԱՆ, 9 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 10 Մայիս, Կիրակի կէս-օրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ, 10 Մայիս, Կիրակի կէս-օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ, ժա-մը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատե-ղին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, 17 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հա-քատեղին:

ԸՆԿԵՐ-ԿԱՐՕ, 17 Մայիս, Կիրակի կէս-օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, 16 Մայիս, Շաբաթ ե-րեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովները տեղի կ՚ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Բո-լոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս ընկերներուն պէտք է տեղեկա-ցնեն ժողովներու վայրը, օրը եւ թը-ւականը:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողո-վը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Նոր Սե-րունդի ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու-թիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ա-կումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը շատ կարեւոր եւ պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Րաֆֆի», «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Փօթորիկ» եւ «Աղբիւր Սերոբ - Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան» խումբերու ընկերները, Շաբաթ գիշեր (9 Մայիս) ժամը 20·30-ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրա-կարգ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձու-թիւնը Ապրիլեան Սգատօնը կը տօնէ Սալ Վոլթէրի մէջ: Ապրիլ 30ին, Հինգշաբթի, ժամը 21ին: Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆոր-վիլի երեսփոխան - քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕՋԻ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

EGLISE DU COLLEGE CATHOLIQUE
20, Rue Lacépède, AIX

Կիրակի, Մայիս 3ին, առաւօտեան ժա-մը 9·30ին, Էքս - Ան - Փրովանսի եկե-ղեցիին մէջ Եպիսկոպոսական հանդիսա-ւոր պատարագ պիտի մատուցուի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հարա-ւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Էքսի եւ շրջաններու Հայութիւնը կը հրաւիրուի խուռներամ գալու եւ Հայոց սքանչելի պատարագին խորհուրդով լեց-ուելու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ. Ը. Մի.

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Համբարձման տօնին առթիւ, Մայիս 7ին, Հինգշաբթի օր ժամը 10ին, Փարի-զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Հո-գաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր:

Պատարագը կ՚երգեն Դպրոցասիրաց վարժարանի սանուհիները կոմիտասեան եղանակաւ միաձայն:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց-ներու աշակերտութիւնը և երախաներըկը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղոր-դութեան:

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիյիի Հինգշաբթի օրուան դպրոցի տեղւոյն կրթական մարմինը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ժանթիյիի, Պէսէթրի, Փորթ տ՚Իթալիի եւ շրջանի կրթասէր հայրենակիցները, շատ կարե-ւոր խորհրդակցութեան մը համար այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, 22 Րիւ Վիքթօր Հիւկօ, Ժանթիյիի դպրոցի սրահին մէջ:

ԽՆՋՈՅՔ

Ալֆորվիլ.— Կապ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս-եան» ենթակոմիտէին խնջոյքը, քաղաքա-պետարանի սրահը, Մայիս 9ին:

Ճաշագին՝ 10 ֆրանք:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ
Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ՝ ԶՈՄին:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ

ՄԱՅԻՍ 28
ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Մայիս Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապե-տարանի սրահներուն մէջ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կայանի արձանագրութիւն

Ֆ. Կ. Խաչի Օգոստ. կայանի արձանա-գրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 4ին եւ կ՚աւարտին Մայիս 30ին, Ֆրանսայի բո-լոր շրջաններու մէջ:

Փարիզի մէջ արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան ամէն ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ ետք՝ ժամը 4էն ժամը 7, Շրջ. վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), Մշակոյթի Տան Գ. յարկը:

Պէտք է ներկայանալ անձամբ եւ վճա-րել կանխիկ: Անհրաժեշտ են՝ Լիվրէ տը Ֆամիյ եւ Քառնէ տը Սանթէ:

Ընդունելի են.— աղջիկները՝ 6-15 տարեկան: Տղաք՝ 6-14 տարեկան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱՐ

Արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, Մարսէյլի մէջ-մասնաճիւղային վարչութեան մօտ:

Լ Ի Ո Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 2 — Շաբաթ ժամը 20·30ին

Մի՛ զրկուիք, խնամքով պատրաստուած գեղեցիկ եւ շատ յուզիչ ներկայացումէ մը:

THEATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE, PLACE DE LA LIBÉRATION

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ՝ ՄԱՅԻՍ 2, ԺԱՄԸ 8·30

ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ
(88, Րիւ տ՚Օպանեը)

— 1915 —

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ-ՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓՌՈՒՄ

EXPOSÉ AUDIO-VISUEL DE DOCUMENTS ET PHOTOS

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ
(Centre d'Etudes Arméniennes)

Այս առթիւ «Հայ Ազգային Սուգ» ֆրանսերէն գրքոյկին երեք հեղինակները պի-տի ձօնեն իրենց գիրքը:

Մուտքի տոմսերը տեղւոյն վրայ կամ նախօրօք դիմել՝

D. KHAYIGUIAN
75, La Canebière Tél.: co 47-74

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ք

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ [5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ]

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.

Մարսէյլ, Մայիս 16ին ժամը 20·30ին, Սալ Մազընօ: 88 Րիւ տ՚Օպանեը:

Վալանս. Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 21ին, Թէաթրը միւնիսիփալ
Փօն տը Շէրիւի, Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինէմա Րուայալ
Լիոն, Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Րիւ Պանսէլ:
Տէսին, Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:
Վիէն, Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ
կողմէ

Մայիս, 3, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին

ARNOUVILLE, SALLE DE L'EGLISE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Rue Henri Barbusse

Պիտի ներկայացուին, Բ. անգամ ըլլալով Սիպիլի

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ
ԵՒ LE BARON DE FOURCHEVIF
DE LABICHE

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կառ Տիւ Նոռէն շոգեկառք առնել ժամը 14·30 կամ 15·10 եւ իջնել Վիլիէ լը Պէլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգ-շաբթի ժամը 15ին, Ահարոնեան ա-կումբ, բոլոր ընկերուհիներուն ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ
ՎԻԷՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ Մայիս 2ին:

ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կիրակի Մայիս 3ին:

Ներկայ կ՚ըլլան ընկերներ Մարսէյլէն: Խօսք կ՚առնէ՝ միութեանս նախագահ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Արաքս վարժարանը: Օրակարգ՝ նոր վարչու-թեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայու-թիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)